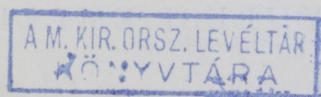

ERDÉLYI
ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

HUSZONEGYEDIK KÖTET.

(1692—1699.)

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

= MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA.

HARMADIK OSZTÁLY.

ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

BUDAPEST, 1898.

A M. TUD. AKADEMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

8/43 xx

MONUMENTA COMITIALIA REGNI TRANSYLVANIAE.

ERDÉLYI
ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

TÖRTÉNETI BEVEZETÉSEKKEL.

A M. TUD. AKADEÉMIA TÖRT. BIZOTTSÁGA MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

✓ SZILÁGYI SÁNDOR

RENDES TAG.

HUSZONEGYEDIK KÖTET.

(1692—1699.)

BUDAPEST, 1898.

A M. TUD. AKADEÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

A M. KIR. ORSZ. LEVÉLTÁR
KÖNYVTÁRA

8

XXXV. FEJEZET.

1. The first part of the paper is devoted to the study of the properties of the function $f(x)$ defined by the equation

$$f(x) = \int_0^x \frac{1}{1+t^2} dt$$

and to the study of the function $f(x)$ defined by the equation

I.

A Bethlen Miklós által lehozott diplomát a császár válságos körülmények közt állította ki: Thököly beütött Erdélybe s a törökök nagy készüléteket tettek, hogy vesztegeiket kiköszörüljék. Erdély békés birtoklása pedig a császárra nézve azért is fontos volt, mert az ország hadainak téli kvartélyul szolgált s mert a szomszédban harczoló hadseregét onnan élemezhetette. Mint IV. Henriknek Páris megért egy misét, Leopoldnak is megért Erdély egy diplomát, s ennek megadására annál könnyebben határozhatta el magát a császár, mert nem volt szándéka visszacsatolni Magyarországhoz s annak erejét azzal is megnevelni. Anynyival szivesebben beleegyezhetett, mert nemsokára kitünt, hogy Erdély három nemzete s négy vallása mincsenek békés egyetértésben egymással.

Mikor az 1691-diki országgyűlés követeket küldött fel Bécsbe, hogy a diplomát ünnepélyes alakban állíttassák ki és vegyék át, a követek közül kettő külön megbízást is nyert, hogy külön érdekeket támogasson lehetőleg titokban. Az erdélyi katolikus státus megbízta Gyulaffy Lászlót, hogy a katolikusok sérelmeinek orvoslását eszközölje ki,¹⁾ s a szász egyetem Klocknert, hogy a szászok ügyében emeljen szót. Így történt aztán, hogy az ünnepélyes alakban kiállított diplomában nagy eltérések vannak a régitől: tulajdonképen betoldások, melyek már a diploma végrehajtását a császár tetszésétől tették függővé. Így például a harmadik pont végén Leopold a régi törvények megerősítésénél kimondja, hogy

¹⁾ Lásd Törvények és Okiratok II.

a rendek a katolikusokkal, a szászokkal egyezkedjenek, s ha kiegyezésre nem jutnak, magának tartja fenn a döntést. A nyolczadik pontban a székely és szász tisztviselők megerősítését magának tartja fenn. A tizenkettődik pontban az adó kivetéséről szól.

Lényeges változtatások voltak ezek, de azóta fordult a koczka, s most már alig lehetett volna remélni, hogy a leküldött s ünnepélyesen kiállított diplomán változtatásokat eszközöljenek. Nem maradt más hátra, mint a diplomát végrehajtani. A császár az országgyűlés által megválasztott főtisztviselőket: Bánffy Györgyöt kormányzóságban, Bethlen Gergelyt mint az ország generálisát, Bethlen Miklóst a cancellariusi hivatalban, Haller Jánost mint kincstartót, Gyulaffy Lászlót, Keresztessy Sámuel, Gyerőffy Györgyöt és Tholdalaghy Jánost a tanácsuraságban megerősítette.¹⁾ A mint a megerősítő leirat s az utasítások megjöttek, a kormányzó márczius 15-dikére Szebenbe egyetemes országgyűlést hívott össze. Ez alatt a katolikus statusnak is jöttek válaszok Bécsből, Nagy-Szombathól, melyek a státust kitarításra és a küzdelem folytatására buzdították,²⁾ úgy hogy, midőn a gyűlés márczius 19-én szokás szerint a catalogus felolvasásával kezdetét vette, már nem lehetett kétség az iránt, hogy a gyűlésen erős küzdelmek fognak kitörni.

A gyűlés megnyitása után a három nemzet képviselői s a vármegyék beadták sérelmeiket. Ennek végeztével a rendek követséget küldtek Veteranihoz, mint az ő felsége által kinevezett biztoshoz, hogy, ha volnának ő felségétől leküldött propositiok, tudassa velük. A választ Absolon hozta meg. Veterani csak akkor küldi le a propositiokat, ha a katolikusokkal s a szász nátióval a sérelmeket illetőleg kiegyezésre nem jutnak.

A katolikusok csakugyan benyújtották sérelmeiket hat pontban, de latin nyelven, a mi az eddig fennállott rendtartással ellenkezett. A rendek azt határozták, hogy a katolikusok kívánalmait csak akkor fogják tárgyalásba

¹⁾ Lásd Törvények és Okiratok III.

²⁾ Lásd Törvények és Okiratok IV. és V.

venni, ha azok magyarul terjesztetnek elő, de egyúttal kérdést intéztek Veteranihoz, hogy a vallás dolgát illetőleg nincsen-e ő felségétől valami parancsolatja? Általában, hogy tanácskozhatnak-e szabadon ez ügyben a rendek.

Veterani válaszát ismét Absolon hozta meg márczius 24-én: a tábornok biztosítja a rendeket, hogy szabadon tanácskozhatnak.

Márczius 24-dikére a katolikusok beadták sérelmeik sorozatát hat pontban.

1. Hogy lehessen nekik is püspökjük.
2. Legyenek nekik is főbb és alsóbb iskoláik.
3. A katolikusoknak hasonló szabadságuk és jövedelmük legyen, mint a protestánsoknak.
4. A hivatalok betöltésénél egyenlő számmal birjanak mint a többi vallásúak.
5. Osztozzanak a templomokon a más vallásúakkal.
6. Minden szerzet szabadon jöhessen be Erdélybe.

A tárgyalást márczius 26-án kezdték meg, mikor a katolikusokat a rendek meghívták. Minthogy a hat pont csak röviden volt összeállítva, a rendek felszólítására a katolikusok márczius 28-dikára benyújtották a pontok indoklását is, s most a rendek elhatározták, hogy bizottságot fognak kiküldeni a benyújtott indokolás tárgyalására, s a katolikus státust felszólították, hogy a bizottsághoz ő is küldjön ki tagokat.

A tárgyalást a bizottság azonnal megkezdette, de tulajdonképen most sült ki, hogy nem a sérelmek orvoslásáról volt szó, hanem olyan követelések megadásáról, melyek a katolikusok túlsúlyát eredményeznék, s azt is kimondták, hogy ők követeléseik minden pontjának teljesítését kívánják, mert hiába szerződnének a más három vallással ha a clerus annak daczára fentartaná jogait és kiperelné.

A bizottság tárgyalásait a három vallás márczius 29-én vette tárgyalásba, még pedig minden felekezet külön-külön, s mindenik elkészítette a maga votumát, melyeket elküldtek a katolikus rendeknek, kik márczius 31-dikén válaszoltak. Az izengetéseknek és tárgyalásoknak egész sora kezdődött meg, de eredménytelenül. A katolikusok nem engedtek

követeléseikből semmit, s hogy a más felekezetekre pressiót gyakorolhassanak, felmentek Veteranihoz bejelenteni, hogy ők »már valamit ígérhettek, mindent ígérték«. De Veterani figyelmeztette őket, hogy ne hagyják abba a tárgyalást, hanem tegyenek újabb kísérleteket. Csakugyan tovább folytatták a tárgyalást, a nélkül hogy a kiegyezés létrejöhetett volna. S most nem maradt más hátra, mint egyszerűen tudatni Veteranival, hogy a complanatio nem jött létre. Kemény Jánost és Wass Györgyöt hozzá küldték megkérni őt, hogy jelenjen meg a rendek közt, hogy aztán a tulajdonképeni tárgyalásokat megkezdhessek.

Veterani — közbe esvén a husvéti ünnepek — ápril 9-én jelent meg a rendek közt, hogy a mult évben megválasztottakat hivatalaikba beiktassa. Maga »deákul rosszul tudván«, szónoklatot helyette Absolon tartott, tudatván a rendekkel, hogy ő felsége a megválasztott főhivatalnokokat megerősítette, s elrendelte, hogy azok hivatalaikba beiktattassanak. A főtisztek nevében Bánffy György a kormányzó, az ország képében pedig Bethlen Elek köszönték meg ő felsége kegyelmességét.

Ápril 10-én a rendek bizottságot küldtek ki a két ítélőmester mellé, hogy ezek az új tisztviselők: jelesül a kormányzó és főbb tisztek conditioit írásba foglalják, mi is másnap megtörtént.

Ápril 12-én felolvasták és helybenhagyták a kormányzó conditioit, s azután a kormányzó Alvinczy Péter ítélőmester kezébe letette az esküt. Most már lemondott az országgyűlési elnökségről s helyette Bethlen Elek választott meg elnökké, ki az esküt következő nap tette le, valamint Bethlen Miklós is ez nap esküdött meg s a többi tanácsurak, míg Haller János csak másnap, ápril 14-én, tette le az esküt. Ilyen módon az egész új kormány elfoglalta hivatalát s megkezdte működését.

Ápril 15-én a kormányzó leküldte propositioit az országhoz, melyre a gyűlés másnap küldte fel választát. A tárgyalások megkezdetvén, elhatározták, hogy négy pecsét készíttessék jövő május 1-ig. Melyek közül egyik a kormányzó, másik a cancellar, a harmadik és negyedik a két ítélőmes-

ter kezénél legyenek. Az eddigi pecsétek hatálya május 1-jével megszűnik. A folyó ügyek tárgyalása közt ápril 18-án egy örmény püspök ügye került szőnyegre. Egész váratlanul zajossá lett az ülés, mert a katolikusok azt követelték, hogy az ügy kizárólag csak őket érdeklí. Megállapodásra nem jutván, határozat nélkül oszlott el az ülés. Másnap a hamis pénzverők ügye került szóba s ez ügyben vizsgálat rendeltetett el. Aztán Veterani egy újabb közbelépésére ismét tárgyalást kezdettek a katolikusokkal, s a protestánsok hajlandók voltak engedményekre, de két pont felett nem tudtak kiegyezni: a jezsuiták bebocsátása ügyében, s hogy Kolozsvártt melyik templomot engedjék át a katolikusoknak. A tárgyalás egy pár napig húzódván, az unitáriusok haza oszlottak, úgy hogy erre vonatkozólag a kiegyezés ismét nem jöhetett létre. Több sikerrel jártak el a szászok sérelmei ügyében folytatott tárgyalásokat illetőleg. Ápril 24-én csakugyan jött egy hat pontból álló kiegyezés létre,¹⁾ mely a későbbi tárgyalásoknak alapját képezte. Ez alatt megalkották az articulusokat is: a katolikus status pedig, úgy mint Nagy-Szombathból tanácsolták, protestatiót készített s azt beadta a káptalannak. A törvények ápril 24-dikén erősítették meg. A katolikusokkal való kiegyezésre vonatkozólag elhatározták, hogy a tárgyalásokat Kolozsvártt egy bizottság által fogják folytatni.

A törvények bevezetésében hálás köszönettel emlékeznek meg a császár gondoskodásáról, s beiktatták a kormányzó, az ország generálisa, a cancellar, a kincstartó conditioit és esküformáit, továbbá a tanácsosok esküformáját.

Elrendelték, hogy május 1-jére a kormányzó négy új pecsétet készíttessen. (I. art.)

A tanács urak felváltva tartoznak a főkormányzó mel-

¹⁾ Az országgyűlés lefolyását illetőleg lásd Wass György Naplójának 144—153. lapjain. Továbbá az országgyűlés alatt folytatott tárgyalások s a bizottságok munkálatai megvannak Szász, Sylloge Tractatum című nagybecsű munkájában, hol az okmányok is közölve vannak. Megvan az egyetemi könyvtárban a Hevenessy collectioiban, hol a Béccsel s magyarországiakkal folytatott levelezések is megvannak.

lett maradni, hogy kik és mikor, arról a kormányzó intézkedik. (II. art.)

Miután az adó kivetése ügyében már intézkedtek, most utólagosan a vectura ügyében rendelték el, hogy minden tizenkét kapu egy-egy szekeret állítson ki. (III. art.)

Az 1685 óta fennálló adóhátralékok hajtassanak be szigorúan s a főbiztosok szigorú számadásra vonassanak, s ha azok a restantiákat be nem adják, jószágukon tegyenek executiot.

A boldogult fejedelem szolgálai kutattassanak fel s szoríttassanak rá, hogy, a mit a boldogult jószágaiból elvittek, adják vissza, vagy a kárt térítsék meg. (V. art.)

A főbiztos hatásköre ügyében a mult ülésen hozott intézkedést helybenhagyják. (VI. art.)

A VII. articulus kinevezte azon bizottság tagjait, kik Kolozsvártt a katolikusokkal kezdett tárgyalást folytatni fogják, határidőül május 17-dike tűzvetvén ki.

Máramaros vármegyében a tisztviselők olyan módon választassanak meg, mint az az erdélyi vármegyékben szokás. Czirkálás évenként egyszer tartassék. (VIII. art.)

Az Apafi idejében adott térítvények érvénytelenek. (IX. art.) Ezzel a gyűlés ápril 24-én eloszlott.

A katolikus status még a tárgyalások bezárása előtt, ápril 19-én, felterjesztést intézett a császárhoz,¹⁾ melyben azt indokolják, hogy a kiegyezés megkötése nem rajtuk mult, s bécsi s felsőmagyarországi barátaiktól jövő magatartásukra nézve utasítást kértek. A bécsi tanácsadók azon a véleményen voltak, hogy csak az esetben egyezzenek bele a kiegyezésbe, ha nekik mindent megadnak. Különben forduljanak a császár kegyelméhez.²⁾

A nagyszebeni gyűlésből kiküldött bizottság május 17-én Kolozsvártt összeült s ismét megkezdte a tárgyalásokat. A kérdés egyik lényeges pontja az volt, hogy a katolikusoknak kész templom és iskola adassék. S a három vallás részéről a katolikusok nemcsak e pontra vonatkozólag,

¹⁾ Lásd Törvények és Okiratok VII.

²⁾ Lásd Törvények és Okiratok VIII. és IX.

hanem többi követeléseiknél is nagy előzékenységre találtak, de a nem-katholikusok engedékenységevel arányban nőtt a katolikus status követelése,¹⁾ úgy hogy utoljára Veterani is szükségesnek tartotta figyelmeztetni a katolikus statust, hogy, ha ilyen módon csigázza fel követeléseit, kénytelen lesz az udvarnál jelentést tenni arról.²⁾ s maguknak tulajdonítsák, ha a császár kegyelmét el fogják veszteni. De hogy nem vesztik el a császár kegyelmét, arra nézve megnyugtatták bécsi barátaik: Dunod, Siserus s maga az esztergomi érsek is, szigorúan meghagyva nekik, hogy semmit se engedjenek követeléseikből.³⁾

A tárgyalások június 8-án véget értek, de néhány nap múlva, június 19-én, a biztosok újra összeültek, egyfelől, hogy a katolikusokkal újabb kísérletet tegyenek, másfelől, hogy a szászokkal kezdett tárgyalásokat is folytassák, kik a törvénykönyv némely pontjainak megváltoztatását s az adózási terheiknek könnyítését kívánták.

A katolikusok valóban semmi áron sem akartak egyezni, s a mint azt találták, hogy a bizottság hajlandó az engedékenységre, követeléseiket azonnal felszórólták. Ők mindent kívántak. A minden alatt értve azt, hogy Erdély is regnum marianummá s a katholika vallás uralkodóvá legyen, mint Magyarországon. Minthogy pedig Veterani befolyásától tartottak, elhatározták, hogy június 10-én Baranyai Gergely ügyvédet felküldik Bécsbe, hogy a kellő felvilágosításokat a szükséges helyen megadhassa.⁴⁾

A bizottság még egyszer tárgyalta június 19. és 23-dika között. A kiegyezés a szász nemzettel létre jött június 21-dikén, a porták számát illetőleg is, melynek értelmében róluk másfélszáz kapu vétetett le s melyről a kiegyezés július 21-én iratott alá. Minthogy a vallásügyi tárgyalások fennakadása után a császár volt hivatva a kérdés felett dönteni, elhatározták, hogy Alvinczy Pétert, a kiváló jogtudóst fogják mint követet Bécsbe küldeni, mellé rendelve

¹⁾ Szász Sylloge 217.—230. s Wass Naplója 154.

²⁾ Lásd Törvények és Okiratok XII.

³⁾ Lásd Törvények és Okiratok XI., XIII. és XVI.

⁴⁾ Lásd Törvények és Okiratok XVII.

a religio dolgában Dálnoky Jánost (s később Horváth Ferenczet) és Zabaniust a szászok részéről. Alvinczy az összes függőben lévő elintézetlen ügyek tárgyalásával volt megbízva s az utasítás számára június 21-én ebben az értelembeben készítettetett el. A bizottság tagjai haladéktalanul hozzá fogtak az úti előkészületek megtételéhez, s augusztus elején meg is indultak, úgy hogy augusztus 26-dikára Bécsbe érkeztek.

II.

A kormányzó szeptember 25-dikére országgyűlést hirdetett Tordára, melynek fő tárgya az adó kivetése volt. Az országgyűlés szokott módon, catalogus olvasás, kormányzó üdvözlése után megnyilván, megkezdte munkálkodását.

Mindenek előtt a szökött jobbágyok dolgát vették tárgyalásba. határidőül ismételtén 1657-dik évet vevén, elhatározták nemcsak a szökött jobbágyok visszaadását, hanem a földesurak kárpótlását is. (I. art.)

Ezután az adó kivetésére került a sor. A porták számára vonatkozólag a delegatio által készített munkálatot helyben hagyván, a kivetést már annak alapján eszközölték. (II. art.)

A III-dik articulus a portio felvetéséről szólott. Bármennyire megfogytakozott is az ország, főként a vitézlő rend és rekruták fel- s alájárása, s vecturázása miatt, a 400,000 frt adót ki kellett vetniök. Az eddigi mód szerint búzát, zabot, bort, húst, szénát is vetettek ki s gondoskodtak azok vecturázásáról is. (III. art.)

A IV-dik articulus intézkedett a defalcationokról, s elrendelte, hogy a zsellérek és jövevények is részt vegyenek az adózásban.

Az V-dik articulus a kapuszám utáni adózást 30 frt-ban állapította meg. Az egyházi nemesek közül tíz fizessen 150 frtot, úgy hogy a vagyonosabbak a 150 frtnak két harmadát, a szegényebbek pedig egy harmadát viseljék. Ez adózásból az olyan nemesek se vonhassák ki magukat, kik csak egy, két jobbágygyal bírnak. A görögökre és örményekre egy összegben vettetett ki az adó.

A VI-dik articulus kinevezte a perceptorokat, s elrendelte, hogy az adó Kolozsvártt fizettségük be.

A VII-dik articulus főbiztossá Bethlen Miklóst nevezte ki. mellé rendelvén Sárossy Jánost. Együttal kinevezte a többi commissáriusokat is.

A VIII-dik articulus az alá s feljáró német vitézek utazásáról szól, kik tudniillik ezen utazások alkalmával hallatlan visszaéléseket követnek el s egész helységek elpusztulását okozzák. Kinevezték a biztosokat, kik a németek utazására állomásonként vigyázni tartoznak, elrendelvén, hogy a szebeni dietán kirendelt 200 szekér akkép osztassék fel állomásonként, hogy elég legyen.

Azok, a kik a kormányzó parancsolatjának nem engedelmeskednek, adassanak a kormányzék hatósága alá, s ez 200 frtig büntetthesse őket. (IX. art.)

A X-dik articulus elrendelé, hogy azok is, kik a pusztá faluk helyén telepedtek le, járuljanak az adózáshoz, s ezzel az országgyűlés bezáratott. A gyűlés október 6-án oszlott el.¹⁾

III.

Alig oszlott el a gyűlés, a kormányzó fontos okokból november 26-ról december 10-ére Maros-Vásárhelyre új országgyűlést hirdetett.²⁾ Ennek az országgyűlésnek a törvényei még lappanganak. Csak Wass György naplójából tudjuk meg, hogy a kormányzó december 12-én érkezett meg. Valószínű, hogy a gyűlés egyik tárgya az Erdélybe szállásoló német hadakkal való tárgyalás volt, mert annyit tudunk, hogy Wass Györgyöt oda küldte az országgyűlés s hogy a Bécsbe küldendő cancellaria dolga is szóba került. Ott egy referendarius volt csak, s a kormány azt akarta, hogy a magyar udvari cancellariának egyik kiegészítő osztálya legyen az erdélyi cancellaria. Ez az erdélyi kormányt a magyarországitól függővé tette volna, s az erdélyiek ebbe egyáltalában nem akartak beleegyezni.

¹⁾ Lásd Törvények és Okiratok XXI.

²⁾ Lásd Törvények és Okiratok XXII.

Épen ezen gyűlés alatt a Thökölyvel kibújdosottak közül sokan visszatértek azon sanyarú állapotok miatt, melyek a hadak téli szállásán uralkodtak. A gyűlés utolsó napján: deczember 24-én adott ki a kormányzó, egyetértve a kormánysszékkal, egy patenst a hadi viszonyok szabályozása végett.¹⁾

IV.

Nagy-Várad 1692. június 5-ikén a császáriak kezébe esett. Erdély védelmét illetőleg fontos volt e vár, mely azonban nem csatoltatott vissza Erdélyhez, hanem parancsnokává Borbelli neveztetett ki, 200 huszár és 2000 hajdú rendeltetvén ki e várba őrségül. Nagy előny volt ez a németeknek, mely az Alvinczyval folytatott tárgyalások idejében azért is kiváló fontosságú volt, hogy a német kormánynak lehetővé vált követeléseit felesigázni. 1693 elején azonban megfordult a kocka, mert hire járt, hogy Thököly ösztönzései következtében Musztafa nagyvezér ismét Erdély ellen fog hadjáratot intézni.

S valóban Alvinczy tárgyalásai 1692-ben nagyon lassan haladtak. Nemcsak Zabanius vitt magával külön utasítást,²⁾ hanem a katolikus status is küldött fel egy követet, a jogtudós Baranyayt,³⁾ s a kormány mindkettőnek követeléseit kiváló figyelemben részesítette. Az első kihallgatást a követek 1692. szeptember 3-án nyerték, mikor Alvinczy benyújtotta az emlékiratot: minthogy minden sürgetés daczára sem kaptak választ, 1693. január 3-án egy második és márczius 14-én egy harmadik emlékiratot nyújtottak be, hasonlóan eredménytelenül: választ sehogysen nyerhettek. »Minthogy a keleti és nyugati hadműveletekről új hírek érkeztek, elhatározták, hogy bennünket elfogadnak,

¹⁾ Lásd Törvények és Okiratok XXIV.

²⁾ Lásd az utasítást, Zabanius jelentését, Kemény Fundgruben I. 339. s következő lapokon.

³⁾ Baranyayról írja Bethlen Miklós II. 143. l.: Ez a császár előtt térdre esvén, sirt: »Actum est de religione catholica in Transsylvania, nisi vestra majestas succurrat.« Azonban Apornak s magának megkéri a harminczadokat árendában, külön magának ítélőmesterséget.

hogy az erdélyiek jóindulatát a császár irányában megtartassák s bennünket haza fognak küldeni,« írta Zabanius.¹⁾ Gróf Kinsky egész váratlanul felhívta az erdélyi követeket, hogy emlékirataikat rövidebb kivonatban terjeszszék be, s erre május 20-án csakugyan kiadták a rég várt válaszokat.

Az erdélyi kérdés megoldásával a miniszterek, a conferentia koronként, a mint az valami okból actualissá lett, foglalkoztak. Mikor Bethlen Miklós a diplomát megszerezte, Carafa, ki abban a hírben állott, hogy a magyar ügyeket legjobban ismeri — bizonyosan felsőbb megbizásból, — emlékiratot készített.²⁾ S midőn a diploma módosítása szóba került, ismét készítették Carafával egy új emlékiratot, mely az erdélyi viszonyok megoldásáról ad tanácsokat.³⁾ De a kormánynak nem volt czélja megoldani az erdélyi kérdést. Csak azzal volt tisztában, hogy az ország önállóságát nem fogja elismerni, hanem lehetőleg húzni-halasztani fogja a kérdés végleges eldöntését, mert a háborús viszonyok közt szüksége volt Erdélyre, s épen azért került mindent, mi ott a kedélyeket ingerelte volna. Be is vallották ezt habozás nélkül a szászoknak és katholikusoknak, azzal biztatván ezeket, hogy majd jönnek jobb idők, mikor óhajtaikat teljesíteni fogják.

A szászokkal való kiegyezést egy leirattal ápril 7-én jóváhagyták, s a törvénykönyvben tett módosításokat is megerősítették.

Ápril 14-iki leiratban a porták ügyében kelt accordát hagyták helyben. Ápril 9-én kelt diploma a császárnak csak a vallásügyi viszályok eldöntésére vonatkozó elhatározását foglalta magában. Ez feltűnő módon kimélte a más felekezetek érzékenységét. A gubernium felterjesztése értelmében intézkedett s ezúttal még a kolozsvári tárgyalások vallásügyi megállapodásait hagyta helyben, úgy azonban, hogy a jövő reformok útját nem vágta el. Néhány nappal később, ápril 14-én, Baranyaynak a katholikusok külön követének

¹⁾ Jelentése 307-dik lapján, Kemény Fundgruben I.

²⁾ Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde, 162. l.

³⁾ Az emlékirat megvan Bolognában, Marsigli gyűjteményben. honnan az Akadémia történelmi bizottsága lemásoltatta.

is kiadták a választ, röviden megemlítve a leirat tartalmát.¹⁾ Szóval azonban őt is éppen úgy megnyugtatták, mint Zabaniust, ki hasonlólag kapott leiratot a császártól, de szóval tudatták vele, hogy ez a császárnak nem utolsó intézkedése, s ha az idők kedvezőbbek lesznek, ők is kedvezőbb elintézésre számíthatnak.

Ápril 29-én kiadták a kormányzónak s a többi hivatalnoknak szóló instructiókat, mely jórésben az országgyűlés által adott instructiókat foglalta magában.

Magát az úgynevezett Alvinczy-resolutiót május 14-én adták ki. Apati megerősítésére vonatkozólag a császár a második diplomában kifejtett álláspontját továbbra is fenntartja s megerősítését elhalasztja nagykorúságáig, s ezzel együtt huszonhárom pontot foglal magában, mely az ország újabb alakulásának, fejlődésének jövőendő módozatait állapítja meg, s egészben véve arra volt számítva, hogy a kedélyeket megnyugtassa. Mert határozott elutasító választ egyik kérésre sem adott, hanem mint például a gubernátornak jószágadományozási jogát, a fejedelmi jószágoknak II. Apati számára leendő átadását, a partium visszaesatolását jövőendőre kilátásba helyezte. A múlt évi márcziusi szebeni országgyűlés határozatait megerősítés végett, valamint a tordai dietán hozott törvényeket és articulusokat legnagyobb részben helyben hagyta a császár, de némelyiken, például azon, mely a pecsétek használatáról szól, változtatásokat tett, elrendelvén, hogy a kormányzók ezentúl kétfejú sassal ellátott pecsétet használjon, a mi már nyílt kifejezése volt annak, hogy a császár Erdélyt pártfogása alá vette. Alvinczyék csakugyan június elején haza utaztak a császár diplomáival s leirataival.²⁾

A követek hazaérkezése után a gubernátor szeptember 16-ára Tordára országgyűlést hirdetett, hogy azon a követek által hozott diplomák és leiratok publicaltassanak. Az országgyűlés szeptember 18-án nyílt meg, mely napon szokás szerint catalogust olvastak.

¹⁾ Lásd Törvények és Okiratok XXV. és XXVI.

²⁾ Lásd Törvények és Okiratok XXVII.

Szeptember 21-én Alvinczy Péter jelentést tett az ország előtt hécsi követségének eredményeiről. A részletes felolvasások azonban csak a következő nap: 22-én kezdődtek meg, mikor legelőször a vallásügyi kiegyezésre vonatkozó leirat olvastatott fel, mely a nem-katholikusok által a kolozsvári konferentián tett ajánlatok elfogadását »mintegy parancsolta«, s bár némi vita után, elhatározták a templomnak és iskolának átengedését. A katolikusok természetesen keveselték a leiratban adott engedményeket, s el is határozták, hogy Kollonics bíbornoknak kedvezőbb leirat érdekében iratnak. Ez nap még a szászokkal való kiegyezésre és a portákra vonatkozó leiratokat olvasták fel és vették tudomásul.

Szeptember 23-án tárgyalták az utasításokat s esküformát, melyet Alvinczy a császár által megerősített főhivatalnokok hivatalba iktatása végett küldött le, melynek alapján az esküt a főhivatalnokok le is tették.

A következő napokon az eddig az unitáriusok által bírt kolozsvári óvári templomnak a katolikusok számára való átengedését tárgyalták, mely gondolhatólag sok keserű vitára adott alkalmat, de végre is nem tehettek mást, mint azt, hogy belényugodjanak a császár rendeletébe.

A császár által leküldött utasítások közül a 3-dik számú cancellar és vicecancellar hivatalba állítására vonatkozott. A cancellari állás már Bethlen Miklóssal be volt töltve. Vicecancellarrá Alvinczy Pétert választották meg. Választottak ezenkívül még két kormányiszéki tanácsost is, ú. m. Sárossy Jánost és Tholdalaghy Andrást.¹⁾ Ugyanez nap kinevezték a bizottságot is, mely Kolozsvárra a piaci templomot s az iskolát az unitáriusoknak kézhez fogja adni, a mi nem minden nehézség nélkül, október első napjaiban meg is történt, midőn e célból a bizottság tagjai Wass György, Balku Pál, Fleischer Tóbiás Kolozsvárra utaztak.²⁾

¹⁾ Lásd az 1694. január 15-én kelt leiratot. Kemény Supplementum XI. 207. l., hol Alvinczy s a tanácsosok megerősítéséről van szó.

²⁾ Lásd Wass György Naplója 166—169. l.

Több napon át tárgyaltak az unitáriusokkal. míg végre elhatározták, hogy engednek a kényszerűségnek.

A gyűlés utolsó napjaiban a rendeket még egy más fontos tárgy is foglalkoztatta: Csáky és Haller notáztatásának az ügye, kik közül az első az 1678. június 7-én lett elítélve az országgyűlés által.¹⁾ A császár 1692. január 1-én mind Csákyt, mind Hallert a nota alól felmentette, s egyzsersmind Veteranit utasította, hogy az országgyűlés az ellenök hozott articulусokat törölje. A császár abból a szempontból indult ki, hogy Csáky 1678-ban neki tett szolgálatoakat s nem vette tekintetbe, hogy akkor ez egyenes hazafurulás volt s ez elhatározásáról a guberniumot is értesítette. De Veterani, bármennyire igyekezett is, nem tudta kieszközölni, hogy ezek a hűtlenségi ítélet alól felmentessenek. Csáky és fiai járhattak Erdélybe, birtak ott jószágokat, de Erdély önállóságának legalább árnyékát biztosította a Leopoldi hitlevél s a rendek kifejtették okaikat, hogy miért nem engedelmeskedhetnek a császár parancsúnak.

Erre a császár ismét leiratot intézett június 25-éről az erdélyi rendekhez, s később, július 24-éről, Veteranihoz, hogy Csáky és Haller birtokaikba teljesen iktassanak be, s a nota alól mentessenek fel.²⁾

A tordai országgyűlés október 2-án vette az ügyet tárgyalásba, de a császár rendeletének ezúttal sem akart eleget tenni, mivel jószágaik különben is vissza vannak adva s Erdélybe is szabadon járhatnak.

A gyűlés utolsó napján, október 4-én, a szászok protestatiot nyújtottak be, hogy ő Felsége diplomájának figyelembe nem vételével a hiányzó tanácsúri helyre nem candidálnak szászt.³⁾

V.

A gubernátor az adó kivetése ügyében Maros-Vásárhelyre, december 9-ére egyetemes országgyűlést hirdetett.⁴⁾

¹⁾ Erdélyi Országgyűlési Emlékek XVI. k., 514. l.

²⁾ Lásd Törvények és Okiratok XXVIII.

³⁾ Lásd Törvények és Okiratok XXIX.

⁴⁾ Lásd Törvények és Okiratok XXX.

Az első pár nap szokás szerint megjelenésre, bemutatkozásokra volt szánva. A szokásos catalogus olvasás és üdvözlések után hozzáfogtak az adókiivetéshez. A német főbiztos, Komornik Pál, az adót ez évre fel akarta emelni, mely 40,000 forintban volt megállapítva, oly módon, hogy ezért victualék adassanak: de az ország az adóemelésre egyáltalában nem ment rá, úgy határozta, hogy az maradjon meg a régi.

Bethlen Miklós leköszönvén a főbiztosságról, helyette főbiztossá Apor István választatott meg, mellé pedig segédül Naláczy András és Wass György, de ezek fel nem vállalván, Alvinczy Péter és Püspöky Péter választattak meg. (I. art.) Úgy látszik, e lemondás összefüggésben áll a császár azon kívánságával, hogy Bethlen Miklós mint cancellar költözzék fel Bécsbe, de az országgyűlés ezt épen Bethlen indítványára nem fogadta el, attól tartva, nehogy a bécsi cancellarság a kormányzónak és guberniumnak hatáskörét megnyirbálja.

Deczember 23-án a kormányzó titkos tanácskozásra hívta magához a reformus status hat előkelő tagját, kikkel közölte, hogy az udvartól bizalmas levelet kapott a jezsuiták bebocsátása iránt, s ajánlotta nekik, hogy jobb volna, ha ők ezt jószántukból tennék meg s nem egyenesen az udvar parancsára. De az urak közbenjárásukat nem voltak hajlandók felajánlani.¹⁾ Néhány nap mulva, január 4-én, már a három protestáns felekezet tagjai a kormányzó lakásán értekezletet tartottak, mivel a katholikusok a kolozsvári reformált szász templomnak átadását kérték.

Január 2-án az országgyűlés a munkácsi oláh püspök levelét tárgyalta, ki a nemegyesült görögök áttérítésére ajánkozott. De ajánlatát nem fogadták el. S bár ő január 4-én ez ügyben újabb ajánlatot tett, az is elutasított.²⁾ Ez alatt elkészültek a törvényekkel, melyek jobbadán az adóügyre vonatkoztak.

¹⁾ Lásd Bethlen Miklós Önéletírása II. 133.

²⁾ Wass György Naplója 175—179. lapok.

A II-dik articulus az 1694-diki első évnegyedi adót állapította meg.

A III-dik articulus a kapuszámok meghatározását, hogy az előmunkálatokat jobban megkezdhessék, a jövő gyűlésre halasztotta.

A IV-dik articulus elrendelte, hogy az adókimutatásban a múlt évi gyakorlatot tartsák meg.

Az V-dik articulus a székelyek adózását szabta meg.

A VI-dik articulus a victualék adminisztrálásáról szólt.

A VII-dik articulus az elpusztult helyek adóelengedésére vonatkozott.

A VIII-dik pont, az Abrudbányán fenforgó vizályok elintézése végett, bizottságot küldött ki, melynek tagjai voltak: Jósika Gábor, Thoroczky István és Eperjessy Gergely.

A IX-dik articulus a téli portiora 4000 forintot vetettek fel.

A X., XI., XII., XIII., XIV. articulusok Kolozsvár, Vizakna, Abrudbánya, Fejérvár, Hátszeg és Hunyad városa évi adóját szabták meg, tekintettel lévén a kolozsváriak által benyújtott folyamodásra.¹⁾

A XV-dik articulus a commissariatus tagjait nevezte ki.

A XVI-dik articulus a folyó pénzek szabályozására ő felségét kéri fel.

A XVII-dik articulus a munkácsi püspök folyamodását a katholikus atyafiak ellenállása miatt elutasította.

A XVIII. articulus elrendelte, hogy a mészárosok a bécsi fontot használják.

A XIX-dik articulus a bor és hús árát szabályozta.

A XX-dik articulus az örményekre 1000, a XXI-dik a szebeni görög companiára 1500, a XXII-dik a fejérvári zsidókra 200 fírtot vetett ki.

A XXIII-dik articulus a fiscalis tisztekre pénzadót vetett ki, valamint az aknák tisztjeire is.

A gyűlés 1694. január 6-án fejeztetett be.²⁾

¹⁾ Lásd Törvények és Okiratok XXXII. a).

²⁾ Lásd Törvények és Okiratok XXXI. V. ö. Wass György Naplójával.

VI.

A portio folytonos emelkedése s a szokatlanul nagy élelmezési teher előteremtése képezte az országgyűlésnek főgondját. Igaz, hogy ennek fejében közvetlen része nem volt a háborúban és seregei nem küzdöttek a harctéren, de azért éppen nem volt mentve a háború veszélyeitől. A két oláh vajda, különösen a moldvai Duka Péter, kincsei visszatartása miatt neheztelt Erdélyre. S minthogy maga közvetlenül nem támadhatta meg, felbízta a szomszédos tatárokat, hogy ezek üssenek Erdélyre. Így volt ez 1694. február hóban, mikor Csíkot egy tatár horda előzőnlötte s nagy dúlás, rablás és pusztítás után ment csak vissza.¹⁾ Az ilyen támadások ellen nem volt módja Erdélynek elégtételt szerezni, mert a mióta Erdélyben commendirozó generálisok intézkedtek, a diplomatiái összeköttetés a két Oláh-országgal ezek kezében volt, s azóta minden érintkezés a vajdákkal a főparancsnok útján, a kormányszék teljes ki-kerülésével történt. Azt a fordulatot és gyökeres változást, mely általában a fejedelmi jogok gyakorlásával beállott, a tapintatos és humánus Veterani lehető kiméletesen éreztette az országgal, de a tény mégis az volt, hogy lassanként előkészítették az útját annak, hogy Erdély egészen a császár fenhatósága alá kerüljön.

Ez a tatár beütés éppen arra az időre esett, mikorra már ki volt hirdetve az országgyűlés, melyet a kormányzó február 25-ére Kolozsvárra tűzött ki.²⁾ Talán éppen ez a tatár beütés okozta, hogy a gyűlés csak márczius 3-án nyílt meg, mikor a névsor felolvasása után a rendek a kormányzót üdvözltek. Másnap a kormányzó leküldte a propositiókat, mely négy pontból állott. 1-ször a raktárba viendő gabonáról; 2-szor az április havára eső portioról; 3-szor a maros-vásárhelyi országgyűlésre jött válaszok; 4-szer a nehézségek orvoslásáról. A statusok külön akartak tanácskozni, de a kormányszék nem adta meg erre az engedélyt.

¹⁾ Wass György Naplója 181. l. Cserey 233. l.

²⁾ Lásd Törvények és Okiratok XXXIV.

Márczius 4-én a katonaság számára raktárba szállítandó összesen 60,000 köböl búza ügyét vették tárgyalásba. A rendek, az eddigi szokás elkerülésével, nem akarták az urakra bízni a repartialást, elhatározták, hogy egy bizottság által tervet készíttetnek arra nézve, hogy hogyan oszszák ki a búzát, s minden megyéből egy regalistát és egy követet küldtek ki ebbe a bizottságba. A bizottság munkálatával másnapra elkészült, de nem terjeszthette be az országgyűlésnek, mert a kormányshöz elébb magához vitette fel. Itt aztán az urak a készített munkálatot elvetették s a repartitioról maguk intézkedtek. A kiosztásról készített jegyzéket a cancellarnak, Bethlen Miklósnak kézbesítették és a behajtásról intézkedtek.

Márczius 8-án a felvetett 60,000 köböl búza felett hasonló formában még 100,000 köböl zabot akartak felvetni. De már erre a rendek csakugyan nem állottak rá, s elhatározták, hogy ezt kapuk után fogják kivetni.

Márczius 15-én ismét a Csáky dolga került szőnyegre: a császár ismét sürgette, hogy az ellene hozott articulus töröltessék, az ország nem kis sérelmére, figyelmen kívül hagyván azokat az okokat, melyeket a tordai országgyűlés a deliberatióban kifejtett. Ez nap nem határoztak semmit. De ápril 2-án újra szőnyegre került a dolog s most elhatározták, hogy a császárhoz felterjesztést intéznek. Csáky állhatatlan ember, nyilvános hazaárulással érdemelte ki a notát, mert nemcsak adóemelést, hanem három erőd átadását is megigérte a portának; s daczára ennek, csaknem minden jószágát visszakapta, mert azok fiainak átadattak. Szabadon járhat-kelhet az országban, vezetheti gazdaságát, daczára annak, hogy még most is folytonosan ármánykodik, bujtogat s a rend felbontására törekszik, s így épen nem alkalmas arra, hogy ő felségének szolgáljon s a közjó előmozdításán dolgozzék. A császáron kívül Kollonicsnak és Kinszkynek is írtak, kérve közbenjárásukat.

E közben márczius 20. és 23-án a vármegyék és szászok postulatumait vették tárgyalásba, melyek többnyire mind az adó helytelen kivetése s a hadak garázdálkodásairól szólnak, felsorolván ezek mellett sérelmeiket is. E postulatumi

mokra nem a teljes országgyűlés, hanem a kormánysszék adta ki a választ.

Márczius 24-én a császártól jött leiratokat olvasták fel, s ezek közt azt, mely a Bécsbe küldendő udvari cancellar ügyében intézkedett. Ez ügy már korábban is tárgyalatván, a rendek akkor nem akarták, hogy a cancellar a kormánysszék hatásköre alól kivétessék s cancellarrá választották meg a múlt évben a tordai gyűlésen Alvinczy Pétert. Most ismét e czélból Kálnoky Sámuel¹⁾ választották meg ítélőmesterré, oly megbizással, hogy egy esztendeig mint vicecancellar Bécsben lakjék, s az év elteltével visszajöven, az otthon maradt ítélőmesterek közül a második menjen fel Bécsbe, azután az év elteltével a harmadik. Az illető, a míg Bécsben lakik, viselje a vicecancellar czímet, mely czím az év leteltével szűnjék meg, s nekik adandó utasítás elkészítésére bizottságot küldtek ki, melynek tagjaivá Alvinczy Pétert, Barcsay Ábrahámot, Wass Györgyöt, Henter Ferenczet, Gergely deákot, Zabaniust és egy beszterczei szászt választottak meg. Kik is az utasítással elkészülvén, munkálatuk ápril 3-án vétetett tárgyalásba s hagyatott jóvá. Ez utasítás megszabja a vicecancellar hatáskörét, minden lehető korlátról gondoskodik, hogy az magát a kormánysszék hatásköre alól ki ne vonhassa. De ugyanakkor gondoskodik a cancellar segédszemélyzetéről, két referendariust és egy secretariust rendelvén mellé, oly kikötéssel, hogy ezek tagjai a három nemzetből választassanak meg, egyenlő ranggal és joggal bírjanak. Főként azt kötötte ki az utasítás, hogy ez a személyzet az ország jogait, szabadságát s az uniót illető dolgokba ne elegyítse magát.

De bármennyire körülírták is az új vicecancellar hatáskörét, azért eleve is tartottak attól, hogy az utasítások nem fogják megakadályozni, hogy a bécsi cancellar hatáskörén túl ne lépjen, s főként a nagyravágyó Kálnoky Sámuel, kiről megjegyzé Bethlen,¹⁾ hogy »Bécsben Kálnoky vice-, Hevenessy Gábor jezsuita fő-, Kollonics kardinál archicancellarius. Ugyanezek a fők és Apor, ezeknek locumtenensek,

¹⁾ Emlékiratai II. kötet, 151. lap.

gubernator cum patribus jesuitis transsylvanicis. Ezeknek egymással szóló echojok az egész regimen. Bánffy gubernator és Bethlen cancellarius, pulvis et umbra sumus.»

Ápril 5-én felolvasták és helyben hagyták a császár-hoz intézett felterjesztéseket s a miniszterhez intézett leveleket, s másnap az országgyűlés bezáratott.¹⁾

Az articulusokat nem állították össze egy füzetben s nem erősítette meg a kormányzó, úgy hogy az három különböző összeállításban maradt fenn, melyek közt azonban csak annyi az eltérés, hogy kettő olyan articulusokat foglal magában, melyek az elsőben nem vétették fel.

Az I-ső és II-dik articulus a raktárba szállítandó zabról és búzáról szól, a III-dik a kapuszám utáni adót 18 frtban szabja meg. A IV-dik az élésszerek árát, az V-dik a széna árát szabja meg. A VI-dik az áprilisi adó alól az egyházi nemeseket, a taksás városokat s a kapuszámon kívül adózó rendeket kiveszi. A VII-dik elrendelte, hogy kik az őszi adóban többet fizettek, mint a mennyi őket illette volna, ezentúl a fizetés adójukba tudassék be. A victualék ára ápril 15-ig beszorgálandó. (VIII. art.) A IX-dik articulus a szász nemzet postulatumairól szól. Midőn ugyanis a postulatumok tárgyalásra kerültek, a szász követek kijelentették, hogy ők nincsenek felhatalmazva, hogy a rendekkel vitatkozásba elegyedjenek. Ilyen módon határozni azok felett nem lehetett, de elhatároztatott, hogy a régi rendtartás fenntartassék. A X-dik articulus az elhunyt Buczy Kozma hitelezői kielégítéséről szólott. A XI-dik articulus az élelmiszerek szállításához megkívántató szekerek kiállításáról intézkedett. A XII-dik articulus pedig ezeknek fizetéséről határozott. A XIII-dik a vecturás szekerek sarczoltatását tiltotta el. A XIV-dik articulus a portiozásnál fenforogható executiokról intézkedik. A XV-dik articulus a ravatal körül fenforgó visszaélések megszüntetéséről szól. A XVI-dik a vicetisztek és commissariusok visszaéléseiről intézkedik. — A XVIII-dik pedig a Hunyadmegyétől illetéktelenül fel-

¹⁾ Wass György Naplók 181—185. lapokon. Bethlen Miklós 145. a következő lapokon.

vett összeg kártérítéséről gondoskodik. Míg a XVII-dik azok megbüntetését rendeli el, kik a kormányzók rendeleteinek nem engedelmeskednek. A XIX-dik articulus a vice-cancellari hivatal felállításának módozatait írja körül. — A XX-dik az udvarhoz küldendő felterjesztésekről szól. A XXI-dikben a kormányzónak és cancellarnak 4—400 frtnyi, a katolikusoknak és szászoknak 1800—1800 frtnyi és az unitáriusoknak 340 frtnyi ajándékról intézkedik. A XXII-dik megtiltja, hogy a bárányok a dézsmálás előtt eladassanak. A következő XXIII-dik articulus a zilahiak és Közép-Szolnok vármegye közt fenforgó viszály elintézésére bizottságot küld ki. Elrendelték (XXIV. art.), hogy a császár által a consiliariusi méltóságban megerősített Sárossy János és Tholdalaghy András hivatalaikba iktattassanak be. Az utolsó articulus a Csáky notáztatása ügyében intézkedett.

VII.

1694. június 30-án II. Apafi Mihály nőül vette Bethlen Katát, Bethlen Gergely, az ország generálisa, leányát. — A házasság híre épen oly feltűnést keltett Bécsben, mint Erdélyben, a hol még a legközelebbi rokonok sem tudták, hogy mi készül.¹⁾ Későbbi híresztelések tudni akarták az udvar neheztelésének az okát: a császár német hercegaasszonyt szánt volna neki, a ki pápista vallású legyen. Nem valószínűtlen, hogy az erdélyi fejedelemségért birodalmi hercegséggel akarták kárpótolni, de az bizonyos, hogy e házasság útjában állt annak, hogy a fejedelemséghez való igényeit megvalósíthassa.

Július 16-ára a kormányzók Tordára újabb országgyűlést hirdetett ki, leginkább a hadsereg szükségleteinek fedezése céljából. Július 17-én olvastak catalogust, s ezzel a gyűlés tényleg megnyílt. A kormányzó is beadta propositionit, melyek, mint Wass megjegyzi, nem sokak voltak, de nehezek.

¹⁾ Bethlen Miklós emlékiratai II. 140. l. »maga Bethlen Miklós, ki a menyasszonyt kiadta, csak az nap tudta meg, hogy mi készül«.

1. A hadi expeditiora 700, hat ökrös szekeret.
2. Ő felsége magazinumába 30,000 köből búzát kívántak.

Július 19-én kivetették a szekereket s a búzát kapuszám után, oly módon, hogy négy kapura egy szekér s minden szekérre 10 köből búza esett.

Júl. 20-án Rákóczi Juliánna Aspremontné folyamodását tárgyalta az országhoz a rendek, ki férjével együtt két jogtudós megbízottat, Badinyi Jánost és Brezinay Jánost küldötte a gyűlésre. Körülbelül az összes Rákóczi-javakat követelték; de a rendek határozata oda ment ki, hogy ezek a jószágok már idegen kézen vannak s azoktól a nemes ország el sem veheti, hanem minden jószágnak, uradalomnak, várnak lévén tulajdonosa, azt pereljék be. Július 21-én meghozták az articulusokat, s azokat egy törvénykönyvbe összeállítván, a rendek széteszlottak.

Az I-ső articulus a 700 szekér kiállításáról intézkedett.

A II-dik articulus a 30,000 köből búzát repartialta.

A III-dik articulus a szekerekhez rendelt biztosok fizetésére s más szükségletekre rendkívüli adót vetett ki.

A IV-dik articulus az országba bevándorolt ráczokra fejenként egy-egy tallért vetett ki.

Az V-dik articulus elrendelte, hogy a szekerek és búza oly készletben tartassanak, hogy az első parancsra elindulhassanak.

A VI-dik articulus elrendelte, hogy a partiumbeli dézsmák ügyében a kormányshék az ország jogát tartsa fenn.

A VII-dik articulus elrendelte, hogy a mult kolozsvári gyűlésen hozott határozat Buczy Kozma ügyében azonnal foganatosíttassék.

A VIII-dik articulus elrendelte, hogy az elégett házak vétessenek ki a kapuszámból. Egy ház egy rovatalnak, tíz ház pedig egy kapunak számláltatván.

A X-dik articulus a Farkastelke, Kis-Csergő, Velkér és Sály községek közt fenforgó határvillongások elintézésére bizottságot küldött ki.¹⁾

¹⁾ Lásd Törvények és Okiratok XXXVII.

VIII.

A folyó 1694-diki hadjárat nem mutat fel fényes sikereket. Fontosabb eredménye az év végén volt Gyula várának feladása által, mely december elején került a császáriak hatalmába. Thökölynek szerencséje mind jobban hanyatlott s hadai közül mind többen jöttek Erdélybe, hogy amnestiát kérjenek, hol Veterani minden nehézség nélkül teljesítette kérelmüket.

A mint az ősz közeledett s az évi hadjárat véget ért, a császár hadai s a törökök téli szállásaikra mentek, újra megkezdődött Erdélyben a mozgalmas élet. Egymásután jöttek be a német ezredek téli szállásaikra, s ezek fentartásáról ismét gondoskodni kellett. A gubernator hát decz. 12-re Maros-Vásárhelyre országgyűlést hirdetett, melynek legfőbb czélja a portio kivetése volt.

A kormányzó üdvözlése, catalogus olvasás s a kormányshoz tartozó propositioinak leküldése és felolvasása után hozzáfogtak az adó kivetéséhez. s a tizenkét első articulus arra vonatkozik.

A kapuszámból az égett helyekre százat leszámitván, főként a szászokra való tekintettel az összes kapuszámbot 2300-ban állapították meg. Egyes kapura 29 köböl búzát, 17 mázsa húst, 60 köböl zabot, 23 szekér szénát s 60 frtot vetettek fel. (I. art.) A székelyekre 42,000 frtot vetettek ki. A székely városokra, Maros-Vásárhely kivételével, annyi számú portio vettetett, mint a vármegyék kapuszámbaira. (II. art.) Fogaras földjére, tekintve, hogy a lakosok egyharmad része Oláhországba szökött. 2374 frtot s ezzel arányban álló élelmi szereket vetettek ki. Kolozsvár városára 1560 frtot vetettek ki s ezzel arányban álló élelmi szereket. Vizakna városára 195 frtot s élelmi szereket vetettek ki. (V. art.) Az oláh-papokra 4000 frtot. (VI. art.) Abrudbánya városára 1074 frtot. (VII. art.) Vajda-Hunyad városára 600 frtot. (VIII. art.) Hátszeg városára 500 frtot. (IX. art.) Fejérvár városára 100 frtot. (X. art.) Kézdi-Vásárhelyre 500 frtot és 50 köböl búzát. A többi székely városokra: Illyefalvára 150, Sepsi-Szent-Györgyre 140,

Osik-Szeredára 60, Bereczkre 40, Udvarhelyre 30 frtot vetettek. (XI. art.) A rovatlan falukra, az egyházi nemesekre 150 frtot vetettek, de oly kikötéssel, hogy ez összegbe a szegények kevesebbet, a vagyonosabbak többet fizessenek. (XII. art.)

A XIII-dik articulus az 1691-ben kolozsvári gyűlésen felállított főcommissariatust, s az ennek adott teljhatalmat eltörölvén és megsemmisítvén, elrendelte, hogy annak teendői ellátásával a kormányzók bizassék meg. Hogy pedig az adó felszedése és a féktelenkedő hadak megzabolázása gyorsabban megtörténjék, elrendelte, hogy minden vármegyében az egyik főispán állandóan vármegyéjében tartózkodjék. A tisztviselők feltétlen engedelmességgel tartoznak neki, s az engedetlenekre szigorú büntetést szabtak.

A XIV-dik articulus felhatalmazta a kormányzékot, hogy a Bécsbe utazó Veteranival kezdjen tárgyalásokat az ország megterhelhetetéséről és sérelmeiről, s igyekezzék ezeket elintézni.

A XV-dik articulus elrendelte, hogy a most kivetett adót 1695. január 15-ig fizessék be az illetők.

A XVI-dik articulus a magasinumba beszolgáltatandó bűzára vonatkozott. Ha a magasinumba szállítás terhét az országról levenni nem lehet, kéri a kormányzékot, hogy az is kapuszám s ne személy szerint vettessék ki.

A gyűlés utolsó napja december 23-dika volt, mikorra összeirták ugyan az articulusokat, s az elnök Bethlen Elek és Alvinczy Péter össze is állították, de a kormányzó megerősítésével nem láttattak el.¹⁾

IX.

A császár 1694. szeptember 6-án a kormányzékhoz leiratot intézett II. Apafi Mihály eljegyzése ügyében. Bámulva hallotta a hirt, mondja a leirat, s ő nem is hajlandó annak hitelt adni. Tudassa vele a kormányzék, hogy mi igaz van e hírben, mert a míg kiskorú Apafi az ő gyámsága alatt áll, ő el van határozva e házasságot megakadá-

¹⁾ Lásd Törvények és Okiratok XXXIX.

lyoztatni. A kormányzék október 11-diki felterjesztésében jelenté, hogy ő is csak akkor vett tudomást arról, midőn a dolog már megtörtént, s az teljesen a kormányzék tudomása és beleegyezése nélkül történt meg.¹⁾

A császár rendeletet küldött Veteranihoz, »hogy a fejedelmet, Gergely és Elek urakat sub honesta custodia küldje Bécsbe«. Ez ügyben Leopold a kormányzékhez is intézett rendeletet.²⁾ Veterani a rendelet tartalmát Absolonnal s Bethlen Miklóssal közölte, kik csakugyan rávették Veteranit, hogy birja rá a császárt a parancs megváltoztatására. Apafi maga is hajlandó volt Bécsbe menni, hogy ügyét védelmezze, s 1695. január 2-án megindult Veteranival Bécsbe, hol csakugyan kieszközölt annyit, hogy megkapta az engedélyt, hogy a Bethlen kisasszonyt nőül veheti. Apafi Veteranival tért vissza Bécsből s június 15-én meg is tartá a lakodalmat, de a lakodalomra sem Veterani nem ment el, sem a császár nem képviseltette magát.

A gubernator január 26-dikáról február 26-dikára országgyűlést hirdetett, még pedig azzal a hozzáadással, hogy egyidőben az országgyűléssel octavalis terminus is fog tartatni.

A gyűlés február 28-án vette kezdetét, szokás szerint catalogus olvasással s a gubernator propositioi leküldésével.

Márczius 1-én a propositiokat tárgyalták a rendek, s ezek közt különösen azt, mely tudatta, hogy a császár 325,000 darab kőszót bocsátott az ország rendelkezésére régibb adóssága fejében. Továbbá, hogy ugyanennyit adott el a nádornak, kinek neve alatt egy bécsi zsidóval meg is kötötték a szerződést.

Márczius 4-én a vármegyék postulatumait kezdték tárgyalni, tüzetesen felsorolván e postulatumok közt sérelmeiket. Erre a válasz pontonként megadatott. Ezek közt szóba jött az is, hogy az octavalis terminus ellen a procatoroknak sok kifogása van: tekintet nélkül erre elhatározták, hogy az octavalis terminus tartassék meg. A törvény-

¹⁾ Lásd Jakab Elek, Az utolsó Apafi 54. lap.

²⁾ Lásd Jakab Elek, Az utolsó Apafi 236—238. lapokon.

kezés márczius 7-én csakugyan kezdetét vette s folyt a gyűlés végeig.

Márczius 11-én a gubernator a tanácsosokkal az ország közé jött s a »ködmönyből nyuszt és bársonyba öltözött«¹⁾ Apor István feleskettetett kormányzéki tanácsossá. Ugyanez nap publicalták Gyulai Ferencz nagyságos címét is.

Márczius 17-én a katolikus atyafiak folyamodását olvasták, hogy az egyik Bécsbe menő referendarius, Kálnoky Sámuel, vicecancellar mellett katolikus legyen, s hosszas vita után azt határozták, hogy az ország teljes gyűlésén fogják a dolgot tárgyalni. Ez ügy csakugyan a márczius 21-dik ülésben tárgyalatott, s elhatározták, hogy Kálnokyval négy tisztviselő menjen fel, minden bevett vallásból egy-egy, kiknek egyenlő joguk, fizetésük s szavazatuk legyen.

Márczius 18-án tartott ülésben megszavazták, hogy az úriak, azaz az előkelők gyermekei közül 12-en, csak úgy, mint a nagyobb cancellarián lévő deákok, résztvehessenek a táblai üléseken.

Márczius 23-án Haller János helyett, ki a kincstárnok-ságról leköszönt, Apor Istvánt választották meg.

Márczius 24-én három új tanácsost választottak, illetőleg candidáltak a három religióból. A katolikusok közül Haller Istvánt, az unitáriusok közül Thoroczky Mihályt, a luteránusok közül Beszterczei Sámuelet, medgyesi polgármestert.

Márczius 26-án zajos ülés tartatott. Az újon kinevezett bárók, kik közül nem egy portai postafiú volt,²⁾ folyamodást adtak be a kormányzóhoz, hogy ez intse meg a főnemeseket és főurakat, hogy nekiek a császártól adott bárói címet adják meg, mert különben a mulasztást felségsértésnek fogják venni. Nagyságolják őket s ülésük is a megfelelő helyen jelöltessék ki. A gyűlésből a bárók kiküldetvén, megkezdték a tanácskozást, s abban állapodtak meg, hogy a kormányzó intse meg a bárókat, hogy hasonló kö-

¹⁾ Bethlen Miklós II. k., 142. l.

²⁾ Bethlen II. k., 154. l.

vetelessel hagyjanak fel. A négy báró hosszas tanácskozás után hajlandó is volt erre, azon feltétel alatt, hogy a kormányzó néhány főurat intsen meg, hogy a báróknak adják meg a kellő tiszteletet s ülés-helyet mutasson ki nekik ezek előtt. A főrendek a feltételeket nem fogadták el, s végre is többszörös válasz és viszonzválasz után a dolog eldöntése az udvarra bízott.¹⁾

Március 23-án a rendek bizalmas tanácskozásra jöttek össze, hogy csináljanak egy társaságot, mely egyedül legyen jogosítva az erdélyi marhákkal kereskedni. Az új társaságba a szászok s néhányan a rendek közül is beállottak.

Március 29-dikére elkészültek az articulusokkal.²⁾

Az I-ső articulus az octavalis terminus folytatásáról szól.

A II-dik a másoknak erdejét pusztítók, különösen ő felsége vitézeinek megbüntetését határozta el.

A III-dik articulus a pénztárnokot és administratort a személyi adó fizetése alól felmenti.

A IV-dik a ráczok megzabolázásáról intézkedik.

Az V-dik a nemeseket megillető só kiadásáról szól.

Az idegenek és parasztok a pálinkafőzéstől eltiltatnak. (VI. art.)

A városokon a szabad adás-vevés visszaállítatott. (VII. art.)

A VIII-dik articulus elrendeli, hogy az úri és főrendi ifjaknak szabad legyen a királyi táblára bejárni a főkormánysház engedélye alapján.

A IX-dik minden portúra 70 frt adót vetett ki, azon megjegyzéssel, hogy a földesúr a jobbágyát tartozik segíteni.

A X-dik elrendelte, hogy ezen adót ápril 20-ig Szebenbe szállítsák.

A XI-dik articulus a kamatot 10 forintban állapította meg.³⁾

¹⁾ A cs. szárnak ez ügyben 1696. május 20-án kiadott rendeletét lásd Jakab Elek, Az utolsó Apafi 258. l.

²⁾ Wass György Naplója 191. s következő lapokon.

³⁾ Lásd Törvények és Okiratok XLI.]

X.

Veterani május 18-án érkezett vissza Bécsből. Fejérvárott állapotodott meg s a városon kívül eső Thököly-féle házában szállott meg. Összehívta a rendeket és főurakat értekezletre, kikhez Absolon által küldte be postulatumait, melyeket, mint egy szász évkönyv írója mondja, nem mindenki értett meg, de melyeket a nemesség nem igen örömet fogadott.¹⁾ Valószínű, hogy Veterani ez értekezleten a császár azon leiratait mutatta be, melyek a forgalomban lévő pénzek minőségét és értékét szabályozták, továbbá a sókereskedés szabályozására vonatkoztak s a főkormányszék székhelyéül Kolozsvárt jelölte ki,²⁾ olyan módon, hogy nyolcz consiliarius állandóan ott tartozik lakni, négy pedig szabadságon lehet. Semmi nyoma sem maradt, hogy ez értekezleten határozatok hozattak vagy articulussok készültek volna.

XI.

Az új szultán: II. Musztafa, az elhalt Ahmed utódja, a hadjáratot ez évben nagyobb erővel akarta folytatni, s maga készült a sereg élére állani. Ehhez képest tették meg a császáriak is előkészületeiket. A császári fősereget Frigyes Ágost szász választó fejedelem vezette, s Veterani is rendeletet kapott, hogy seregével csatlakozzék ehhez. Ő már a tavasz végén Lugos alá vezette hadait, s ott várta a rendeletet, hogy azokkal meginduljon. De rendeletet nem kapott, s miután a török hadak augusztus végén Lippa ellen mentek s azt szeptember 7-én be is vették, Veterani előterjesztést tett a fősereg vezéreinek, hogy Erdély nyilvános veszélyeztetése nélkül ő nem távozhatik, inkább ők közeledjenek Erdélyhez. Szeptember 21-én, a mint egy 20,000 emberből álló török had megtámadta Veterani 6000 emberét, kihez a

¹⁾ Trauch Chronicon II. k., 260. l. írja Gunesch Supplementumában. De ez értekezletről sem Wass, sem más emlékiró nem emlékszik meg.

²⁾ Diplomatarii Transilvanici Supplementum XI. megvan a három rendelet-másolatban, ápril 21. és 25-ről és május 5-ről.

főszeregtől a várva-várt segély nem érkezett meg, ez elfogadta az egyenlőtlen csatát. Mintegy 10 óra hosszan vitézül ellenállt neki, de az ellenség végre is elnyomta s ő maga is a csatatéren maradt. Erdély megszabadult ugyan a török beütéstől, de nagy áron: Erdély őszinte barátját és jóltevőjét, ki kormányzósága alatt annyi veszélyt és félreértést elhárított az országról, vesztette el benne. A török, miután Lugost és Karansebest visszavette, átkelve a Dunán, hazatakarodott.

A német had ismét ellepte Erdélyt, s miután túlságos követelésekkel állott elő, a kormányzék deczember 15-ére egyetemes országgyűlést hívott össze.

Azelőtt azonban elhatározta, hogy Bécsbe küldendő követség által fogja szabályozni az Erdélybe szállásolandó hadak élelmezési ügyét, s e célból Bethlen Miklóst küldte követségbe Bécsbe, kinek ezenkívül még utasításba adta, hogy a sókereskedés, valamint a forgalomban lévő részek ügyében tavasszal leérkezett rendeletek módosítását is eszközölje.¹⁾

A rendek deczember 15-dikére csakugyan összejöttek Maros-Vásárhelytől, hol másnap megkezdték a tárgyalásokat catalogus olvasással s a kormányzó propositioi felolvasásával.

A német hadak a számukra kirendelt lakásokat keveselték s a kormányzéknek újabb falukat kellett rendelkezésre bocsátani. Aztán a porták szabályozásához fogtak, s e munkát végrehajtására bizottságot küldtek ki, mely tulajdonképen egy egészen új munkát helyett csak az eddigi rendszer toldozgatásához látott. A bizottság munkálata deczember végén a kormányzék elé került, 1696. évi január 3-án a Bethlen Miklóstól érkezett leveleket olvasták fel s azzal kapcsolatban a forgalomban lévő pénzek ügyét tárgyalták. A zlat, melynek értéke 105 fillért tett ki, a császár országaiban kivétellett a forgalomból. Az idei adóban összesen 30,000 zlatot vetettek ki, melynek bányára vitetésével és átveretésével Wass György bizatott meg. Ez alatt

¹⁾ Bethlen Miklós 153. l.

elvégezték a sérelmek tárgyalását s meghozták az articulusokat. A gyűlés január 19-én eloszlott.¹⁾

Bethlen Miklós közbenjárására a császár 200,000 frtot elengedett az erdélyi adóból, mely a bor árából fog leiratni. Ennek figyelembe vételével készült az I-ső articulus, mely az élelmi szerek kivetésével foglalkozott. S az elengedés daczára minden kapuszámra 37 köből búzát, 106 köből zabot, 40 szekér szénát és 20 mázsa zabot vetettek ki. A földesurak a vármegyéken lévő porták után fizessenek portánként 75 frtot. Az universitas 61,000 frtot, a székelység pedig 10,000 frtot fizessen.

A II-dik articulus a pénzdóról szolt. Rendkívüli kiadások fedezésére, továbbá a kölcsön felvett adósságok törlesztésére portánként 35 frtot vetettek ki. Az oláh papokra 5000 frtot, az egyházhelyi nemesekre, egy portára 15 személyt számítván, 200 frtot; az egyes városokra tehetségükhöz mért kisebb-nagyobb összegeket, csak Kolozsvárra és Vizaknára vetettek ki a pénzen kívül, búzát, húst, zabot és szénát. Ez adók perceptorává Markó Istvánt választották meg, azon meghagyással, hogy az illetők hűshagyó keddig szolgáltassák az ő kezéhez.

A III-dik articulus elrendelte, hogy a magasinum számára 60,000 köből búza, zab vettessék ki s azok kellő időben szállíttassanak be.

A IV-dik articulus az adó beszolgáltatásának módairól szolt. Azok a nemes emberek, kik az egyes kapukra felvetett 75 frtot nem fizetnék, akkép büntettessenek, hogy jószágaikat 8-ad napi megintés után lefoglalják s egy évi birtoklásra azoknak adják át, kik az adót helyettük befizették. A közönségre eső adónak fele füstre, fele pedig marhára vettessék ki; ez adót a fiscalításokon lakók is fizessék.

Az V-dik articulus a verebek írtásáról szol.

A királyi fundusról 1687 után elbujdosott emberek restituáltassanak. (VI. art.)

A Buczy Kozma elhalálozása által megkárosodott

¹⁾ Vass György naplója 213 -216. lap.

kereskedők, korábbi végzések értelmében, kárpótoltassanak. (VII. art.)

A VIII-dik articulus elrendelte, hogy a nemesség segélje, oltalmazza saját jobbágyságait, nehogy a porták megfogyatkozzanak. Mert a mely nemes ember a portákat saját hibájából el hagyja pusztulni, a jobbágyság helyett az adót ő fogja megfizetni.

A IX-dik elrendelte, hogy a német vitézektől lopott s elrabolt portékákat senki se vásárolja meg kettős büntetés terhe alatt.

A X-dik articulus a hamis pénzverők megbüntetéséről szól. Miután az országban pénzverő ház állíttatik fel, az, a ki pénzt mer verni, fő- és jószág-vesztésen marasztaltatik. Megbüntetésökről a kormányzék gondoskodik.

A XI-dik articulus elrendelte, hogy az arany-porból, kénesöböl és cinóberből a fiscust illető tized kiadassék.

A XII-dik articulus elrendelte, hogy a szófogadatlan vicetisztek megbüntettessenek, s szófogadatlanságuk által a szegényeknek okozott károk megtéríttessék.

Ez articulusokat január 19-én megerősítették.¹⁾

XII.

Bethlen Miklós Bécsből ápril 7-én megérkezvén Kolozsvárra, rögtön a kormányzóhoz sietett. »Sokaknak — írja Wass György — megcsendül a fülök; félő, hogy szegény hazánk-nak úri főnemesi rendeknek is még az mi kis szabadságok megmaradott volt is, jobban meg ne rontattassék és nagyobb teherviselés nyakunkban ne vettessék.« Másnap, ápril 8-án, a kormányzék előtt részletesen elmondotta bécsi tárgyalásainak eredményét s akkor határozatba ment, hogy ápril 26-án Kolozsvárt partialis országgyűlést fognak tartani. Bizalmatlansággal, rettegéssel néztek e gyűlés elé. Mert attól féltek, hogy a mi kicsi megmaradt az ősi szabadságból és nemesi előjogokból, e gyűlésen az is kérdésessé válik.²⁾ Bethlen csakugyan bizonyos újításokkal tért haza. A csá-

¹⁾ Lásd Törvények és Okiratok XLII.

²⁾ Wass György Naplója 217. lap.

szár február 2-diki leirata az erdélyi főkormányshék székhelyét Fejérvárra teszi át. hol a négy főhivatalnak s az országos levéltárnak biztos és jó házak volnának építendőek. Továbbá a kormányshéknek adományozta a fejérvári uradalmat s az ahhoz tartozó jószágokat, melynek jövedelme a kormányshék tagjai közt fizetésük arányában osztassék ki. kik közül, ha valamelyik elhal, birtoka részét utódja örökölje. S végre a guberniumnak legyen 60 lovas és 60 gyalog katonája. A postaügyben is fog intézkedés történni.¹⁾

Általában a fiskális uradalmak ügye pendítettet meg az udvar által, s valószínűleg ez volt az, mi elé oly nagy aggodalommal tekintett Wass György. A radnóti kastély és uradalom, Hunyadvára, Küküllővára, Illye és Cseh s az ezekhez tartozó uradalmak kerültek többi közt szóba, tehát Thököly- és Apafi-birtokok, s ez valóban több családot érintelt, s épen azért néztek a megnyitandó ülés elé kíváncsian.

Ápril 30-án publicáltatott a gyűlésen,²⁾ hogy a kormányzó Bánffy György, Bethlen Miklós cancellar és Apor István kincstárnok megkapták a grófi czímet.

Május 2-án Apafi Mihály letette a köteles homágiutumot. A császár parancsa, mely ezt elrendelte, a fogarasi uradalom visszaváltásáról is intézkedett, megszabván, hogy a visszaváltás összege Bethlen cancellar, Apor István és Absolon kezéhez tétessék le. Apafi pedig Fogarasért Szatmár várával és az ahhoz tartozó javakból elégíttessék ki.³⁾

A homagium letétele Apafinál egyszerű hűség-eskünnél többet jelentett. Az őt egyszerűen az ország főrendei közé sorozta be, még pedig nem elsőnek, hanem a hivatalnokok után a regalisták közé, úgy hogy a választott fejedelem, ki a rendek közt rangjánál fogva első volt, most csak a királyi tábla tagjai után foglalhatott volna helyet. A gubernium állandó székhelyének Fejérvárra helyezése főként a kormányzót nem elégítette ki. Lakásától, Kolozsvártól, melynek főkapitánya volt, messze esett, habár az országra nézve elő-

¹⁾ A leirat kivonatilag közölve Jakab Elek, II. Apafi Mihály 62. lap.

²⁾ Jakab Elek, I. Apafi Mihály 32. lap.

³⁾ Lásd Törvények és Okiratok XLIII.

nyösebb lett volna, mert ez a tény magában is meggyőztette volna azt, hogy a fejedelmi palota a fejérvári püspöknek legyen székhelyévé.

A gyűlés május 12-én oszlott el, egyszerűen csak tudomásul véve a Bécsből hozott rendeleteket. Nem hoztak articulusokat.¹⁾

Veterani halála után Erdélyre nézve főhadai parancsnokká ideiglenesen Vaudemont herczeg neveztetett ki, de utóbb 1696. ápr. 29-én gróf Rabutint, egy erőszakos, hirtelen haragú, kevély, kiméretlen embert állítottak Erdély élére, kit, mint Bethlen írja. »Francziából a paráznság és gyilkosság űzte ki, úgy Bécsben a tisztességtelen házasság és kerítés promoveálta mindenre, és az erdélyi commendora is« (Bethlen II. 166. l.), s a szegény országra ez még a hadi beszállásolásnál is nagyobb csapás volt. Rabutinhoz Apafit illetőleg parancs érkezett a császártól. A fejedelem érezve, hogy az ő válságos helyzetbe jutása csak most kezdődik, május 11-én folyamodást írt a császárhoz, hogy ne engedje meg, hogy kihallgatása s védelmének előterjesztése ellenségei által összezúzássék,²⁾ s Gulácsy Albertet, titkárát május 28-án Bécsbe indítá, de úgy látszik, minden eredmény nélkül. Betegsége gátolta ugyan a fejedelmet, hogy Szatmárra menjen, de a kormányshoz, bizonynyal Rabutin akarataiból, június 15-én ismételve felszólítá, hogy, ha csak szekérre ülhet, saját érdekében vitesse el magát Tordára. Hanem a fejedelem betegsége miatt ennek a rendeletnek sem engedelmeskedhetett.³⁾ Rabutin türelmét veszítve, eléggé fénhangon írt Bethlennek, hogy a rájuk bízott ordinantiát hajtsák végre s ügyeljenek, hogy Apafi el ne távozzék, mert ő bizony semmi rendeletet sem vár az udvartól, hanem mint kezesekhez, hozzájuk nyul, mert nem tűri, hogy a császári parancsok ne akkép hajtassanak végre, a mint azok kiadattak. Hiszen éppen ebben az időben írta Kinszky is.

¹⁾ Wass György Naplója 217—18. lapokon.

²⁾ Jakab Elek, II. Apafi Mihály 255. lap.

³⁾ Jakab Elek, II. Apafi Mihály 77. lap.

hogy Apafi magára nézve semmi jobbat nem tehetne, mint ha feljönne az udvarhoz.¹⁾

A fiscalis jószágokra nézve a per tényleg megkezdett, leginkább azon az alapon, mivel a fejedelmek Barcsay, Kemény, Apafi nem a személyökre nézve bírták ez uradalmakat, hanem mint fejedelmek. Azok tehát tényleg fejedelmi birtokok. Még folyt a per, midőn az ifjú Apafi mégis elhatározta magát, hogy Bécsbe megy. Augusztus derekán csakugyan elindult. »Így mene el aztán szegény bárány gyermek, egy tiszt és német lovas sereg kísérvén, tiszteesség és az utazás biztossága színe alatt, de a mi a valóságban őrizet volt, ámbár ők azt akkor nem tudták.«²⁾

Épen ebben az időben a kormányzék a Bihar vármegyei porták összeírására bizottságot akart kiküldeni s kérdést intéztek a vármegyéhez, hogy hajlandó-e az összeírást végrehajtani? De mielőtt ez ügyben valamit tehetek volna, háborús hírek kezdtek szállongani. A szultán Pancsovánál átkelt a Dunán. A Béga és Temes közti mocsaras vidéken elsáncolta magát. Augusztus 26-án megütközött, de az erős és véres csatát egyik fél sem tartotta döntőnek. A császáriak közül Heissler és Polánt tábornokok elesetek s 24 ágyút elvesztettek, a török pedig nagy csendben odahagyta táborát s Nándorfejérvárra takarodott.³⁾ A szász választó még a csata napján küldött értesítést a kormányzéknek. De pár nap múlva azután küldött egy másik rendeletet is: nem lehetetlen, hogy a török hadak Erdély ellen támadást fognak intézni, írá szeptember 5-én, s ezért Erdély biztosítására nézve annak szüksége fog fenforogni, hogy az egész császári seregnek Erdélybe kell menni, s azért szükséges a sereg élelmezéséről jó eleve gondoskodni. Azért a kormányzó szeptember 10-ére Gyulafejérvárra egyetemes országgyűlést hirdetett.⁴⁾

¹⁾ Törvények és Okiratok XLIV.

²⁾ Bethlen Miklós emlékirata. II., 162. Törvények és Okiratok XLVII.

³⁾ Törvények és Okiratok XLV.

⁴⁾ Törvények és Okiratok XLVI.

XIII.

Alig, hogy a szokott formák, catalogus-olvasás, főkormányzói propositiok, kölcsönös üdvözlések megtartása után megnyílt az országgyűlés, a kormányzó s az előkelő tisztviselők Dévára mentek Rabutinhoz a kvártélyok és portiók felől tárgyalni, de október 2-án visszatértek, a nélkül hogy a kvártély és portio dolgát eligazították volna.

A tárgyalások lassan és vontatva indultak. Október 4-én a vármegyék postulatumaira adandó választ tárgyalták, melyekre a gubernium október 5-én felelt, s a rendek még ez nap tárgyalásba vették a választ. A következő nap a székelység postulatumaira is lejött a válasz.

Az Apafi ügy, a fiscalítások ügye, a cancellar bécsi útjának eredményei ellen az általános méltatlankodás sokkal általánosabb és észrevehetőbb volt, hogysen a kormányzók szükségesnek ne tartotta volna tisztázni a dolgot. E czélból Csáky Lászlót július hónapban Bécsbe küldték fel, s most a rendek azt követelték, hogy az annak adott informatiót és instructiót mutassa be nekik. Igen sokan megütköztek azon, hogy a notán marasztott s hazaárulással vádolt Csáky Lászlót, kinek a császár négyszeri közbenvetésére sem akartak megkegyelmezni, a kormányzó s a befolyásosabb tisztviselők nemcsak barátságukba fogadták, hanem ilyen kényes és bizalmas ügygyel is megbízták. Épen Apor István volt, a ki protestált ezen követség ellen, és követelte az utasítás és levelek felolvasását és helybenhagyását.

Apornak más nehézségei is voltak, melyet a rendek elé terjesztett: az erdélyi sóbányák jókarba hozására az udvari kamara 100,000 tallért utalványozott ki. De ő ebből az összegből 60 frtnál többet nem kapott, ha pedig módot adnak neki a sóbányák jókarba hozására, a nemeseket illető sőt ki fogja szolgáltatni pontosan évenként. Épen úgy a fejedelmek által ekleziák számára rendelt sókoczkákat is. Másoknak is, a kiknek sókövetelésük van, ha ő felségétől rendeletet hoznak, ki fogja szolgáltatni a sót.

Október 9-én csak Csáky követsége került szóba.

A dolog elég simán ment volna, habár egyes pontjai felett élesebb viták is kezdődtek. Az ország mégis elfogadta s magáénak ismerte el az utasítást. Hanem ennek hírére másnap a cancellar: Bethlen Miklós egy terjedelmes kimerítő és jól indokolt protestatiót terjesztett elő, kimutatva, hogy az utasítás a császár által a kormányzéseknek, kormányzónak, kincstartónak, cancellarnak adott utasítás több pontjával homlokegyenest ellenkezik, s a következményekért ő nem vállalja el a felelősséget, s elégtételt fog keresni, ha másutt nem, magánál ő felségénél is.

A rendek október 10-én már megkezdették a tanácskozást a cancellarius utasításának némely pontja felett, midőn észrevették, hogy a cancellarnak két írnoka: Lázár és Horty, a rendek háta megett jegyezgetik a szavazatokat s felirogtatják a jelenlévők neveit. A mint ezt észrevették, roppant zaj keletkezett. »Vessétek ki az ablakon a deákokat, mert megérdemlik ez nagy gonoszért.« Az elnöknek alig sikerült a zajt lecsillapítani. A rend helyre állván, a statusok követeket küldtek a kormányzékhez, hogy az elkövetett sérelemért elégtételt kérjenek.

A követekkel csaknem egy időben lépett a rendek közé Bethlen Miklós is, a maga két deákjával, kijelentve, hogy ezeket ő küldte a rendek közé, hogy a neveket írják össze. Pereljük hát a statusok a cancellart, ő meg fog magáért felelni s köztük a császár fog igazat tenni. El fenyegetések hallatára a rendek Haller Istvánt küldték a kormányzékhez, követelve a sérelmek orvoslását. Haller még el sem végezte követségét, midőn a kormányzék-től jöttek megbízottak a rendekhez, kérve, csendesedjenek le s ejtsék el az egész ügyet. Hanem ezek nem voltak rá hajlandók. A rendek ugyanis azt határozták, hogy a Csáky követsége ügyében felterjesztést intéznek az udvarhoz, de Bethlen Miklós két deákja által a cancellar a felterjesztés megírására kiküldött személyeket annak megírásától eltiltotta, a min aztán újabban felzúdultak. Alvinczyt a kormányzékhez küldték, hogy szolgáltatassanak nekik teljes elégtételt, különben követséggel fognak a császárhoz fordulni. Többszöri követválasztás után nem tudták a dolgot lecsendesíteni.

sőt délután is zajos gyűlés volt, melyben azt határozták, hogy a császárhoz küldendő követeket másnap fogják megválasztani.

Másnap, október 11-én, a gubernium követei szembe jöttek az ország követeivel, s mivel Bethlen ellen újabb sérelmek merültek fel, újabb tárgyalásokat kezdtettek meg. A rendek elhatározták, hogy a mely felterjesztésnek elkészítését Bethlen nem engedte meg, azt a rendek között készítsék el. Követül pedig, ki azt Bécsbe felvigye, Inczedy Mihályt választották meg. Ekkor újabb követség érkezett a kormányzékthól az országhoz, azzal a felhívással, hogy a rendek ejtsék el a kellemetlen ügyet, mire a rendek bizonyos feltételek alatt hajlandók is voltak s ezt írásba is foglalták. oly nyilatkozattal, hogy megbocsátnak Bethlennek eddigi tetteiért, azon feltétel alatt, hogy mindenkinek adja meg a becsületét s informálgatásaival hagyjon fel. Bethlen erre rögtön válaszolt. Az ilyen megbocsátást ő nem fogadja el, mert nem érzi magát bűnösnek. Lassanként mégis lecsendesedtek. Délután a német hadak számára portiot vetettek ki kapuszárn után 6 köből búzát, 12 köből zabot, 3 mázsa húst és 4 szekér szénát. Azzal a gyűlést a kormányzó elnapolta október 28-dikáig, azon okból, mert Rabutin személyesen is meg akar jelenni a rendek közt.

A gyűlés újabban csak október 30-án nyílt meg. Mikor ismét catalogust olvastak. Midőn az elnök a távol lévők névsorát a guberniumba küldte fel, a rendek felszólaltak, hogy ez a dolog nem tartozik a gubernium elé, mert a távol levőket megbüntetni az elnöknek áll jogában.

Október 31-én ismét a vármegyék postulatumait tárgyalták. Aztán pedig Apafi Mihály választott fejedelemnek a rendekhez beadott folyamodását vették elő, melyben kérte a rendeket, hogy ügyeit ajánlják a császár kegyelmébe, mert könnyen meglehet, hogyha rajta elkezdik a nemesi szabadság megrontását, azt másokon is fogják folytatni. Elvben a kormányzék nem ellenezte ugyan a folyamodás teljesítését, de midőn november 12-én a dolog tárgyalásba került, a javaslatba hozott szövegen változtatni akart, a rendek azonban az eredeti szöveg felterjesztése mellett határoztak.

E közben november 2. és 3-án az országba bejövő újabb ezredek ügyét kezdték tárgyalni. Elhatározták, hogy a rendek átírnak Lichtenstein herczegnek, hogy az újabb ezredek benyomulását az országtól fordítsa el, mert ha ez megtörténnék, az ország teljesen kimerítették s végső inségre fog jutni. A rendek azt akarták, hogy ezt a levelet a kormánysházák pecsétje alatt küldjék el, mit a kormánysházák nem akart elfogadni. — Végre is abban egyeztek meg, hogy más átiratot készítenek. Ennek megírásával Zabaniust bíz-
ták meg.¹⁾

Ezen este, november 3-án, tartott ebéden Bethlen Elek, az elnök, az ebéd végén egész véletlenül gutaütésben rög-
tön meghalt. November 5-én koporsóba tétetvén, Keresdre küldetett, testületileg adván meg neki az utolsó tisztességtételt.

November 6-án a rendek a kormányzó palotájában gyűltek össze. A kormányzó itt tudatta velük, hogy ő a guberniummal egyetértve, új elnök kinevezése ügyében ő felségének előterjesztést fog tenni. Ez a dolog a rendeknek sehogysem tetszett, kik úgy voltak meggyőződve, hogy az elnökválasztás joga őket illeti. Alvinczy Péter vezetése alatt követséget küldtek a kormánysházához, de semmit sem vihet-
tek ki. A rendek ismét tárgyalni kezdték a dolgot s abban állapodtak meg, hogy valamint a tanácsurakat, úgy az elnököt is az ország közösen válaszsza a főkormánysházával. Az nap délutáni ülésben ismét e kérdésnek tárgyalását folytatták, midőn a kormányzótól izenet érkezett hozzája, hogy hagyjanak fel minden más dolog tárgyalásával s nyúljanak a portiohoz. Ha pedig ezt tenni nem akarnák, a gubernium fog a portioról disponálni. Ám legyen, válaszolták a rendek, hozzáfognak a megkezdett dolgok folytatásához, de ha az elnökválasztásban olyasvalami történik, mi kedvük ellen van, fentartják jogukat. Másnap, november 7-én, az ügy befejezést ért. A gubernium beleegyezett abba, hogy az elnökválasztás közös ülésben történjék. Elnökké Keresztessy Sámuel választották meg, tanácsúrrá pedig Zabanius Jánost.

¹⁾ A november 3-án az országgyűlés neve alatt kelt levél egész terjedelmében olvasható Wass György Naplója 228—29. lapokon.

November 8-án az új elnök felesketéséről volt szó. Némelyek azt akarták, hogy a felesketéssel várjanak addig, míg ő felségétől megjön a megerősítés. Mások azt akarták, hogy azonnal történjék meg, s a rendek ez utóbbi értelemben határozván, a felesketés azonnal megtörtént. Ezen a gyűlésen választották meg Suky Pált táblafiává, azaz táblai ülnökké, s azután a postulatumnok tárgyalását folytatták.

November 9-én még mindig a postulatumnokat tárgyalták.

November 10-én főcommissariussá Sárossy Jánost és mellé Haller Istvánt és Zabaniust választották meg. Ez nap a székely nemzet protestatiót jelentett be, azon okból, hogy ők az eddigi megterhelhetésüket portioval csak a közjó iránti szeretetből vállalták el, de miután nemcsak hogy rút mérges szókkal illettettek, hanem egészen ki is merültek, nem hajlandók többé ezen túlterheltetést elviselni, s kéri a nemes országot, hogy portioval többé ne terheljék őket.

November 16-án Bethlen Miklós ügye még egyszer szóba került. A cancellar kérvényt adott be a rendekhez, hogy ezt a támadt tüzet akár békességes, akár törvényes úton oltsák el, s vagy indíttassék meg ellene a kereset vagy jelentessék ki ártatlansága. Különben szorongattatásai közt kénytelen lesz az uralkodóhoz fordulni.

A tárgyalások november 28-án értek véget. Ez nap megerősítvén a törvényeket, a rendek széteszlottak.¹⁾

Az I-ső articulus a bőrök, csizmák, saruk limitatiojáról intézkedett, megszabván azok árát, az ezeket áthágók ellen szigorú büntetést határozván.

A II-dik elrendelte, hogy a hatalmaskodási ügyeket törvény szünetek alkalmával is lehet tárgyalni és elítélni.

A III-dik elrendelte, hogy a vármegyei tisztek jurisdictioja a fiscalis jószágokban szigorú büntetés terhe alatt ne gátoltassék.

¹⁾ Wass György Naplója 222—236. lapokon. Az azokra vonatkozó okiratokat lásd Törvények és Okiratok XLVIII. a)—i).

A IV-dik articulus intézkedett a számadó commissariusok fizetéséről,

A rendek hoztak egy articulust a diploma megtartásáról, hogy azt mindenki tehetsége szerint köteles legyen védelmezni, de ezt az articulust a kormánysház nem hagyván helyben, töröltetett.

Az V-dik articulus a megválasztott fő- és vicecommisariusokról szólt.

Idegen borok bevitelle Kolozsvárba meg van ugyan tiltva, minthogy azonban már korábban is történt e dologban intézkedés, úgy hitték a rendek, hogy e kiváltságok megsértése nélkül intézkedhetnek most is. Elrendelték a VI-dik articulussal, hogy az egyetemes vagy a népgyűlésekre behívtak, továbbá az ott lakó nemes emberek saját boraikat beviessék, abból ajándékokat is adhassanak s maguk is élhessenek vele, azonban pénzen eladniok tilalmaztatik szigorú büntetés terhe alatt.

A VII-dik articulus Haller Jánost, Csáky Lászlót és Cserey Jánost felmentette a nota alól.

A VIII-dik elrendelte, hogy a vármegyék és székek gyűlésein a meghívottak megjelenni tartoznak, a főrendek 12, az assessorok 6, a köznemesek pedig 3 frt büntetés terhe alatt.

A IX-dik articulus, a mostani szoros és zavaros idők tekintetbe vételével, elrendeli, hogy azok, a kik a kormányzó vagy kormánysház rendeleteinek, parancsainak nem engedelmeskednek, idéztessenek meg a kormánysház elé, s a főurak 200, a kisebb nemesek pedig 100 frt büntetésen marasztaltassanak.

A X-dik articulussal generális perceptorra Wass Györgyöt választották meg.

A XI-dik articulussal felvetették a jövő évi adót, minden kapura 37 köböl búzát, 92 köböl zabot, 21 és fél mázsa húst és 26 szekér szénát. A székelység 66 ezer frtot ígért s victualékat is ezek arányában. Ezenkívül Fogaras földére, az oláh papokra pénzszeget. Kolozsvárra. Viz-

aknára victualékat, a többi városokra a victualék ára fejében pénzt vetettek ki.

A XII-dik articulus a rendkívüli költségekre portánként 30 frtot vetett ki.¹⁾

XIV.

A tél közeledtével megkezdődött a hadak beszállásolása, s Erdélyt ez évben még nagyobb mértékben lepték el a német hadak, mint a megelőző évben. Az adó is súlyosabban nehezedett rá, s hozzá jött, hogy a német hadak éppen szüret idejében lepték el az országot, a szőlőt, mint Wass György írja, egyfelől a németek, másfelől a gazda szedték. A fejedelem márczius 8-ára Kolozsvárra országgyűlést hirdetett, hanem valóban a gyűlés csak márczius 11-én a szokásos catalogus-olvasással nyílt meg.

Márczius 13-án a főkormányzék propositioit olvasták fel. Mindjárt aztán a postulatumok tárgyalására az elnök: Keresztessy Sámuel szállására gyűltek fel. Ott azt határozták, hogy a vármegyék postulatumaiból állítsák össze a kívánalmakat, s e célból egy bizottságot küldtek ki, mely másnap beadta munkálatát.

Márczius 15-én a császár levelét olvasták a generál Rabutinével együtt, melyben 60,000 köböl búzát és 50,000 köböl zabot követeltek.

Márcz. 16-án beterjesztették a postulatumokat a guberniumhoz, de ez azokat visszaküldte, hogy a három munkálatból készítsenek egyet.

Bármily terhes volt is, a császár parancsa elől nem lehetett kitérni, s a következő napok alatt annak felvetésén munkáltak, mígnem márczius 21-én követséget küldtek a generálhoz, minthogy ez a victualék megfizetését pénzüil kívánta.

Márczius 27-én a postulatumokra megjött a válasz. De minthogy nem minden pontjával voltak megelégedve, némelyikre replikáltak.

Márczius 28-án elhatározták, hogy némely sérelmek

¹⁾ Lásd Törvények és Okiratok XLVIII.

orvoslása ügyében Leopold császárhoz, Józsefhez, a kis királyhoz s néhány miniszterhez leveleket fognak intézni. Azok megírásával Hallert, Pekryt és Zabaniust bízták meg.

Márczius 30-án kivetették a kapuadót, eltiltották a pálinkafőzést s meg akarták tiltani a sörárulást is, de ez a vármegyék, a székelység, a szászság s a regalisták nagy részénél oly ellenzésre talált, hogy azt mellőzték.

Márczius 31-én a katolikusok a három nemzethez emlékiratot nyújtottak be.

Rabutin generál ápril 2-án bejött Kolozsvárra s kíváratára másnap a rendek elhatározták, hogy a naturale harmadrészét a vitézeknek készpénzben fogják kifizetni.

Ápril 4-én Bethlen Miklós intézett az országhoz egy emlékiratot, melyet azonban később fognak tárgyalni.

Ápril 11-én Bécsbe menendő vicecancellariussá megválasztották Nagy Pált és ítélőmesterré Henter Ferenczet. Ebéd után a sóinspectorokat választották meg.

Ápril 12-én a dohánytilalmat vették tárgyalásba. Mint-hogy azonban a kormányszék és rendek közt a módozatokra nézve nem jött létre egyetértés, a dolgot abban hagyták. Aztán hozzáfogtak Bethlen Miklós folyamodásának felolvasásához. Ez folyamodást a kormányszék küldte le a rendekhez, mint-hogy ezen benne lévő szavakat »kegyelmetek azt a tüzet, mely a hazát égeti, csendesítse« — sérelmeseknek találta, s e nézetben osztozván a rendek is, Wass Györgyöt, Keresztúry Mihályt a cancellarhoz küldték, megtudni tőle, hogy micsoda tűz légyen az, mely a hazát égeti? A bizottság azonnal elment a cancellarhoz, kit ágyban fekvő, betegesen talált. A bizottság, daczára annak, bement hozzá s a cancellar azt a választ adta, hogy ő a sok szóhajtatást és egyenetlenséget elegendő tűznek tartja, lássa más, ha annak tartja-e? A bizottság jelentést tett küldetéséről s az ország Keresztúry Mihályt ismét hozzá küldé, azzal az izenettel, hogy adja válaszát írásban. Bethlen Miklós ezt megtagadta. Erre a kormányszék és rendek azt kívánták, hogy a küldöttség tegyen írásban jelentést küldetéséről. Az ügy ezzel el lett intézve. Ápril 13-án a rendek folytatták az articu-

lusok felolvasásának folytatását s be is végezték. Másnap az articulusok aláíratlak.¹⁾

Az I-ső articulus arról intézkedett, hogy a Leopoldi hitlevél s a többi leiratok adassanak ki párban.

A II-dik articulus megbízta a kormányshéket, hogy a magasinumba beszoigáltatott búza és zab árának megtérítése ügyében a kormányshék folyamodjék.

A III-dik articulusban a búza és zab árának megtérítésére a sóaknak rendeltetvén ki, az arról való számadást ezen articulussal megsürgették.

A IV-dik articulus elrendelte, hogy a nemeseket megillető só azoknak adassék ki, de azzal kereskedést űzni nemesi jogaiknak elvesztése alatt tiltva van.

Az V-dik articulus elrendelte, hogy a hatalmaskodási perek, ha megitéltettek, felelbezésre ne bocsáttassanak.

A VI-dik articulus elrendelte, hogy az ide betelepített ráczok és oláhok e hazában tartoznak adózni, úgy a kereskedők is.

A VIII-dik articulus a Maroson történő szállítást szabályozta. Ebben a teherben mindenki tartozik résztvenni. De a vármegyei tisztek az injuriáktól tartózkodjanak, a szolgák pedig, mikor idejük engedi, a sószállításban részt vegyenek.

A IX-dik articulus elrendelte, hogy a mult évi limitatio tartassék meg az idénre is.

A X-dik articulus elrendelte, hogy az egyházi nemeség közt az adó aránylagosan osztassék fel.

A XI-dik articulus meghagyta, hogy azok az országgyűlési articulusok, melyek még nem compiláltattak, nem szedettek össze, melyek pedig még érvényben vannak, a gubernium és tábla által szedessenek össze s az udvarhoz megerősítés végett terjesztessenek fel.

A XII-dik articulus elrendelte, hogy a fiscalítások, melyek még nincsenek az ország kezén, kéressenek el ő felségétől, hogy azokat az ország kezébe bocsássa s ezt saját közegei által administráltathassa.

¹⁾ Wass György Naplója 241—246. II.

A XIII-dik articulus a szabad kereskedés megtartásáról szól.

A XIV-dik articulus elrendelte, hogy az ország szükségleteire felvett pénzek téríttessenek meg.

A csíki és háromszéki passusokon való teherviselés könnyíttessék a pénztárból. (XV. art.)

A XVI-dik articulus elrendelte, hogy a Székelyföldön való birtoka után mindenki, s a kik a portiozás elől elszöktek, azok fizessék portiojukat oda, a honnan elszöktek.

A XVII-dik articulus a magasinum számára 60,000 köből búzát és 50,000 köből zabot rendelt meg. A városokra meghatározott összegben vetették ki, minden portára négy véka zabot számítván.

A XVIII-dik articulus kinevezte a biztosokat.

A XIX-dik articulus a portio pótlására portánként 60 frtot rendelt.

A XX-dik articulus a szőlőművelés fentartása érdekében, s hogy a bor ára ne csökkenjen, szigorú büntetés terhe alatt eltiltotta a pálinkafőzést. Csak a seprőt szabad kifőzni és árulni, valamint a méhsört is, különben a sörárulás jövőre is tiltva marad.

A XXI-dik articulus biztosokat nevezett ki az adóhátralékok behajtására.

A XXII-dik articulus bizottságot nevezett ki, hogy a sókereskedés szabályoztassék.

A XXIII-dik articulus ünnepszentelésről szólott. Az eddigi ünnepek mellett mások is jelöltettek ki, jelesül minden hónap elseje, melyen korcsmába menni senkinek sem szabad.

A XXIV-dik articulus biztosokat nevezett ki a Felső- és Közép-Füle nevű falvak közt fenforgó viszály elintézésére.

A XXV-dik articulus a magasinalis szolgák fizetéséről intézkedett.

A XXVI-dik articulus eltiltotta a káromkodást.

A XXVII-dik articulus zsodomiták üldözéséről és megbüntetéséről intézkedett.⁵⁾

⁵⁾ Lásd Törvények és Okiratok I.

Az országgyűlés eloszlása után is a reformátusok még együtt maradtak, saját ügyeik tárgyalása végett.

Kolozsvártt május 6-án nagy tűz ütött ki, melynek csaknem az egész város, három templommal, két iskolával, áldozatává lett. Hogy miként támadt a tűz, annak megvizsgálására bizottság küldetett ki s melléje katonaság is rendeltetett. Azonban ez június 4-én alig fogott a munkához a gubernator parancsára, midőn június 5-én Rabutin kormányzó megjelent köztük, s nagy furiával az inquisitio folytatását eltiltá.¹⁾ s ezzel az inquisitio folytatása abban maradt.

XV.

Ez alatt az Apafi-ügyben is történt fordulat. Kinszky gróf a császár nevében ápril 30-án a következő ajánlatot tette neki: mondjon le önkényt a fejedelemségről s a szultán athnameját kézbesítse a császárnak. Mindkettőt készségesen megígérte. Ennek fejében ígértek neki évenként 12,000 frt nyugdíjat, úgy hogyha a háborúnak vége lesz, azt növelni fogják. Ősi javaiban megerősítik. A zálogba birt fiscalis javak zálog-összegét ő felsége kifizeti. A míg a háború tart, Erdélybe nem mehet be, hanem Bécsben, vagy a császár más birtokán tartózkodhatik. Addig élhet fejedelmi címmel, míg a római fejedelmi címet megkapja. A pontokat ő elfogadta s a tárgyalások ezen az alapon folytak tovább.²⁾

Minthogy a hadi magasinumba újlag a hadi műveletekhez szükséges búza kívántatott, annak elintézésére a kormányzóék Tordára, június 22-dikére, általános országgyűlést hirdetett.

A gyűlés csak június 25-én nyílt meg, a szokott módzatok közt. 26-án a nemzetek tartottak külön üléseket, 27-én pedig a rendek postulatumai olvastattak fel, melyeket összeállítván. beküldöttek a guberniumnak. Aztán a magasinum számára kívánt búzának ügyét vették tárgyalásba. Elhatározták, hogy annak a mult évben felvetett

¹⁾ Wass György Naplója 249. l.

²⁾ Lásd Törvények és Okiratok LI.

egy harmada. 20,000 mérő búza, 20-dikáig vétessék fel és szállíttassék a magasinumba. megbízván a kormányshéket. hogy a kivetésról a tabellát készíttesse el.¹⁾ Június 29-én Csáky László tett bécsi útfjáról »igen vékony« szóbeli jelentést.

Július 2-án az urak, mint Wass mondja, az átkozott praecedentián munkálkodtak. Ezen praecedentia nem volt egyéb, mint az 1697-diki névsor, melyben kinek-kinek rangja, állása, hivatala szerint ki volt mutatva az országgyűlés tagjai közt.

Július 5-én ismét a Bethlen Miklós ügye került szóba. A generalis Bécsből rendeletet kapott, hogy, hacsak lehet, egyenlítse ki ez ügyet, s ha ez nem volna lehető, tegyen arról jelentést a császárnak. Ennek alapján megbízta a kormányzót, hogy az országgal egyetértve járjon el. A rendek bizottságot küldtek ki, mely a nehézségeket összeállítsa. A bizottság estig elkészülvén a munkával, a rendek megvitatták s elfogadták. Július 6-án kiállították a hivatalos példányt aláírva, megpecsételve, de egyszersmind kiállítottak egy biztosító levelet a bizottság tagjai számára, hogy az ország őket minden lehető támadás ellen meg fogja védeni.

Maga a cancellar is érezte a kibékülésnek szükségét, s július 7-én Haller és Alvinczy által erre vonatkozólag felhívást intézett a rendekhez. A rendek nem voltak idegenek a kibéküléstől, s annak feltételeit néhány pontban összefoglalták. De a cancellar nem volt hajlandó elfogadni azokat, melyek időközben a generallal is közöltettek. Most a tábornok lépett közbe. Megtámadta Bethlent, hogy ő az oka minden visszavonásnak. Maga Bethlen is megijedt, s végre kijelenté, hogy elfogadja a feltételeket. Egy rögtönözött ülésben meg is történt a kibékülés, annak pontozatai felolvastattak s azok megtartására a kormányzó s a rendek kezét fogtak a generallal, s aztán a cancellarius a kormányzóval, a rendekkel fogott kezét, s ígérte, hogy az országot, a kormányzót megköveti s a kiegyezés pontozatait megtartja.

¹⁾ Lásd Törvények és Okiratok LII. b.)

Választott erdélyi püspökké 1696-ban¹⁾ Illyés András neveztetett ki, ki is canonica visitatio eszközzése végett bejött az országba, május 18-án Fejérvárra érkezett. Azonban a július 9-diki ülésben tárgyalni kezdték, ha vajjon jogos-e a választott püspöknek Erdélybe jövétele? Illyés nemsokára elhagyta az országot.

E közben letárgyalták a vármegyék, a székelyek és szászok postulatumait. Elkészítették a törvényeket, s azokat a szokott módon megerősítván, július 10-én eloszlottak.²⁾

Az I-ső articulus az ő felsége magasinumába adandó 40,000 köből húzáról intézkedik, melyből 20,000 köből július 20-dikáig lesz beszállítandó.

A II-dik articulus elrendelte, hogy a portiozásból származó nehézségeket és panaszokat a főbiztos igazítsa el.

A III-dik articulus elrendelte, hogy a biztosok az adó alól kivételnek. De az egyházi nemesek akár vannak a kapuszám közé számlálva, akár nincsenek, az adózás alól nem vétetnek ki.

A IV-dik articulus a vecturáról intézkedett. A vármegyék a vecturázást adják át egymásnak s úgy folytassák.

Az V-dik articulus elrendelte, hogy a számvétel alkalmával kárban maradtak elégíttessenek ki.

A VI-dik articulus Hunyadvármegyének és Szászvároszéknek a vecturázásban kedvezményt engedett.

A VII-dik articulus a sókereskedés ügyében való számvételről intézkedett.

A VIII-dik articulus elrendelte, hogy a hadi tisztviselők számára ajándékról kell gondoskodni. A vármegyéken és székeken minden 10 kapu tartson egy ökröt oly készenlétben, hogy azt a kormánysezék parancsára beszolgáltathassák.³⁾

¹⁾ Trausch II. 268. l.

²⁾ Lásd Wass György Naplója 253. l.

³⁾ Lásd Törvények és Okiratok LII.

XVI.

A török háború fényes sikerei, s a remény, hogy a Franciaországgal folytatott háború is véget ér, a császár kormányát arra bátorította, hogy az abszolút uralmat Magyarország alkotmányának teljes mellőzésével behozza. A sérelmek halmozódtak s a nép elégedetlensége növekedett, mely apró felkeléseket idézett elő. 1697 nyarán a katonai zsarolások ellen felkelt a nép, kisebb csapatokba összeverődött, a Thököly szolgálatában lévő kuruczokkal csatlakozván. Egy csapat a nagybányai erdőkben barangolt, más csapatok Szatmár, Ugocsa, Mármaros, Közép-Szolnok vármegyékben s Erdély egyes részeiben okoztak nagy bódulást, s már Patakot is hatalmukba kerítették. A támadást azonban nagy hirtelen elnyomták, miközben török s tatár beütési hírekkel meglehetősen rémületet okoztak az országban.

A császár kormánya Erdély végleges rendezéséhez hozzá akarván fogni, s másfelől, úgy látszik, újabb hadi követelések miatt is, 1697 őszen rendeletet küldött le a kormányzókhoz, hogy a kormányzó Bánffy, a cancellar Bethlen és a kincstartó Apor menjenek fel Bécsbe. Ezek november 6-án csakugyan elindultak.

A kormányzók már elébb, október 11-én, országgyűlést hirdetett november 20-dikára, melynek az volt a főfeladata, hogy a katonaság fentartására szükséges őszi adót és victualékat megszavazza. Megnyitvatván az országgyűlés, ez az adó kivetésén és victualék megszabásán kívül az adórestancia beszédéséről is intézkedett.¹⁾ Ezenkívül a reversalisos szolgák ügyében is intézkedtek. Ha ez gazdáját elhagyta, annak jogában állott megfogatni. Ugyancsak ezek a szolgák kötelezettsége elhúnyt uruk maradékai irányában is fennáll. A Páter János korabeli tisztek ellen is hasonló eljárás követendő.²⁾ Az országgyűlés december 7-én oszlott el, de articulusok nem maradtak fenn. Nem lehetetlen, hogy azokat elmulasztották egy könyvbe összeírni.

¹⁾ Lásd az 1698-diki júniusi országgyűlés irományai közt a vármegyék postulatúmaait.

²⁾ Lásd Törvények és Okiratok LIV.

XVII.

Az 1697. szeptember 11-diki fényes zentai diadal után már mindenki előre láthatta, hogy a török háború nem fog sokáig tartani s az erdélyi kormányzás végleges átalakítása nemsokára be fog következni. Mintegy előjele volt annak, hogy a Bécsbe felrendelt három főhivatalnokkal tudatták, hogy gondoskodjanak előre a hadseregnek szükséges májusi victualék korán leendő kiszolgáltatásáról. A magasinum főszükségeiről a kormányzó és társai hazajövetelük után fognak gondoskodni. Azonkívül pedig 1.000.000 frt felvetéssel terheltetik Erdély. Az ország erre nem volt elkészülve, annyiival inkább, mert a mult évi rossz búzatermés és inség a felcsigázott követelmények teljesítését nagyon nehezé, csaknem lehetetlenné tette. De a dolog elől nem lehetett kitérni s a kormányshék ápril 8-dikára országgyűlést hirdetett.

A három Bécsbe hívott főúr az országgyűlés határ-idejéig nem érkezvén vissza, nélkülök kellett a tanácskozást folytatni. Mindenekelőtt felterjesztést intéztek a császárhoz, melyben előterjesztették az ország szomorú sorsát s könnyörögtek a terhek enyhítéseért. A panaszos levélnek nem nagy hitelt adtak Bécsben. mert a kormányzó és kincstárnok eszeveszett költekezései és vásárlásai következtében az intéző körök Bécsben arra a gondolatra jöttek, hogy rendkívüli gazdagságnak kell lenni az országban. hol csak két főúr is ilyen pazar fényt fejthet ki.¹⁾

Az országgyűlés ápril 18-dikáig meghozta a törvényt.

Az I-ső articulus elrendelte, hogy bármily nyomorult és fogyatkozott is az ország, de a császár iránti hűség megmutatására, a hadsereg élelmezésére a magasinumba kellő mennyiségű búzát szállítsanak. mint május havi illetéket. Ezt aránylagosan kivetették a vármegyék közt, oly módon, hogy a mit a parasztság nem tud megadni, a nemesség szolgáltatassa be, a szász nemzetre, a székelyekre, az oláh papokra és városokra aránylagosan.

¹⁾ Bethlen Miklós II. 172—3. II.

A II-dik articulus minden kapura 140 frtot vetett ki, oly módon, hogy annak fele május közepéig, a többi pedig május végéig beszállíttassék Szebenbe, nehogy katonai executiot vonjanak magukra.

A III-dik articulus elrendelte, hogy minden földesúr a maga jószágára esett adót akkép fizesse be, hogy a tisztek ne károsodjanak, mert különben a földesurak más meggyében lévő jószágaira is executiot fognak vezetni.

A IV-dik articulus az alá- s feljáró bújdosók és kóborlók megzabolázásáról intézkedett.

Az V-dik articulus elrendelte, hogy a plajások és gornyikok a szorosokra úgy vigyázzanak, hogy az emberek a szomszéd országokba ne szökhessenek át.

A VI-dik articulus elrendelte, hogy a szökevényeknek nyoma a szokásos módon prosequaltassék. Ezek a szökevények visszavitessenek, ha pedig valamely falu vagy város a nyomot nem követné, az kártérítéssel tartozik.

XVIII.

A kormányzó, a cancellar s a kincstartó május második felében Bécsből haza érkeztek. — A pénzügyre vonatkozó rendeleteken kívül is egy csomó más rendeletet hoztak magukkal, melyek Erdély alkotmánya átalakításának útját készítették elő. Márczius 20-án az 1696-diki kincstartói utasítás homályos vagy félremagyarázható pontjait látta el kellő felvilágosító magyarázatokkal, pótlékokkal, melyek a kincstári hivatalt még szorosabb összefüggésbe hozták a bécsi kormánynyal. Egy ápril 4-diki rendelet megszabta, hogy egy erdélyi országos levéltárt állítsanak fel. Megszabta a cancellariát megillető taksát s a megtaksálandó hivatalokat. Harmadszor elrendelte a főkormányzéki cancellaria felállítását. Egy másik, ápril 4-diki rendelet megszabta, hogy a cancellariához alkalmas személyzetet terjesszenek fel. Egy ápril 6-án kiadott udvari rendelet kijelenté, hogy a postaügy a királyi jogok közé tartozik s hogy a birodalom összes tartományainak a postái Paar grófoknak adattak ki, még pedig öröklési joggal, úgy hogy

a család ezen joga Magyarországra s ennek a szent koronához tartozó országaira is kiterjed. A posták felállításának helyét a császár fogja meghatározni. A postamesterek, a mennyire lehet, erdélyiekből fognak kineveztetni, a kormányzék alá vannak vetve. Ápril 12. és 14-dikéről a szászok és katholikusok sérelmei ügyében kelt két rendelet.¹⁾

Ilyenmő intézkedéseket tenni csak az országgyűlés lett volna jogosítva s nem a kormány, mely még nem számíthatta Erdélyt örökös tartományai közé. De hogy a régi alkotmányt régi épségében megtartani nem volt szándéka a bécsi kormánynak, azt nyíltan ki is jelentették. Ő felsége, mondták a miniszterek a kormányzónak, Erdélyt a kormányzék által akarja igazgatni, nem pedig a kormányzséket a rendek által igazgattatni. Ez a kijelentés már magában foglalta, hogy az absolutismus Erdélybe is be fog hozatni. Talán nem olyan brutális módon, mint Magyarországon, s nem félretolásával a Leopoldi hitlevélnek, melyet már a császár megerősített, hanem a körülmények szerint, rendeleti intézkedések útján. Még mindég tartottak a legyőzött és leverт törököktől s Thököly bűjdosóitól, s azért szükségnek tartották kiméletesen járni el.

Hazaérkezésük után a kormányzó június 7-dikére Gyulafejevárra országgyűlést hívott össze. Szokás szerint az első néhány nap várakozással telt el, mialatt a rendek összegyűlekeztek s az első néhány nap értekezleteket tartottak.

Június 4-én került a dolog catalogus olvasásra. Ez a catalogus tulajdonképen a praecedentiát szabta meg, melyet, mint Wass írja, »némely nyughatatlan elméjű, magasorsával és rendivel nem contentus emberek cselekedtek«. A rendelet, melylyel az új catalogus életbeléptetését a császár elhatározta, május 20-án kelt. Azzal a mult évben megállapított catalogus lett némi módosításokkal helybenhagyva és tulajdonképen az országgyűlés rangsorozatát határozta meg. A rendek közt támadt viszálynak, hogy kit milyen cím illet meg, akart véget vetni. Egy másik ren-

¹⁾ Kemény, Diplomatarii Transilvanici Supplementum IX. 301., 313., 329., 333., 337. II.

delet is jött, mely a nagyságos cím ügyében keletkezett viszályokat szabályozta. A catalogus tehát felolvastatott és azzal életbe lépett. Ez a rangsorozat azonban magában az országgyűlésben s a szavazásoknál volt kötelező, nem a tárgyalásban.

Június 16-án a kormányzó a kormányszékekkel együtt megjelent a rendek közt s bemutatták a Bécsben létrejött pénzügyi megállapodásokat. Első volt ezek között az országra vetett egy millió frt adónak, melyet a három úr már eleve elfogadott, indokolása. A három úr elmondta, hogy a rossz termés s katonai megszállás miatt Erdély egészen el van szegényedve, még a régi terhet sem bírja viselni, nemhogy ily nagy kivetést megbírna. De az udvari kamara erre azt felelte, hogy a többi országokat és örökös tartományokat még nagyobb inség sújtja, s ennek daczára ezeket is még nagyobb mértékben terheltek meg. Meg kell hát nekik is feszíteni erejüket, s ezt a milliót részint terményekben, részint pénzben kiteremteni.

Az udvari kamarának ápril 3-án kelt elhatározása részletezi az egy millió frt összeg kivetésének módozatait, meghatározza a befizetések határidejét. Ugyanez a rendelet megszabja a beszállásolt katonák eltartásának módozatait és a téli bekvártélyozásokat. Megígéri, hogy a katonák garázdálkodásait korlátozni fogja, s végül kilátásba helyezi, hogy többé nem fog az országra egy millió frtot kivetetni s a megállapított 400,000 frtot nem fogják túllépni.¹⁾

Június 17-én bemutatták az országnak azt a 60,000 frtot, melyet Bécsből magukkal hoztak a magasinális búza árában. Jó előjelnek vették, hogy már Bécsben komolyan gondolkoznak az adósság törlesztésével, s épen azért elhatározták, hogy Rabutin generalisnak az esedékes 100,000 frtot a 140 frtos adóból fogják kifizetni, s ezt visszatartják az ország más szükségleteinek fedezésére. De Rabutinnek szintén volt tudomása a 60,000 frt megérkezéséről, s gondja is volt rá, hogy azt lefoglalja. A német főhadi biztost Fejérvárra küldé, azzal az izenettel, hogy, ha a 100,000 frtot

¹⁾ Wass György Naplója 276. s k. 11.

azonnal meg nem fizetik, katonai executiót küld a főurak jószágaira s rajtuk veteti meg a tartozást. Az urak ezt nem akarták bevárni s a császártól küldött pénz Rabutinnek szolgáltatattatott ki, Horváth Miklóst és Henter Ferenczet bízván meg a kézbeadással.¹⁾

Ez alatt július 21-dikén elkészültek az átirattal Rabutinhez, az általa kívánt adórészlet lefizetése ügyében, s a mi összeg a meglévő pénzből nem telt ki, azt mint kölcsönt kivetették a főurakra s néhány gazdagabb városra, azután tárgyalták a vármegyék sérelmeit. A múlt áprilisi országgyűlésen a vármegyék szokás szerint benyújtották sérelmeiket, de azok a guberniumtól nem terjesztetvén a rendek elé, a statusok ez eljárás ellen protestatiót nyújtottak be a kormányshoz. A vármegyék most előre bocsátván az áprilisi gyűlésben megállapított hét sérelmet, s azokat újakkal megtoldva, ismét benyújtották a guberniumnak. Június 23-án visszaküdték a megyéknek a sérelmeket, azzal a kijelentéssel, hogy azt az ország elé fogják terjeszteni, hanem a protestatiót, mint szokatlant és hallatlant s a kormányshoz nem illőt visszautasítják, replicát pedig ezen átiratokra egyszerűen nem fogadnak el.²⁾

Július 9-én a kormányzó, a kormánytanács tagjaival együtt, a rendek közé bement s felolvasták a császár rendeletét, melylyel ezeket utasította, hogy elnököt választanak. Keresztessyt a császár nem erősítette meg, hanem azt kívánta, hogy minden vallásból terjesztszenek egyet fel hozzá, kik közül ő fogja az elnököt kinevezni. Megtörtént. A négy vallásból külön-külön megválasztottak egyet-egyet, s ezzel új csorba esett az ország jogain. Aztán az urak felesküdték az unióra.

Július 12-dikén felolvasták tudomás végett azokat a

¹⁾ Mint Wass György írja Naplójában 279. De a rendek átirata szerint Kálnoky Farkas, Horváth Miklós s a szászok közül Kovács Tamás voltak a pénz szállítói.

²⁾ Lásd Törvények és Okiratok LV1. m. Vess össze Bethlen Miklós 191. l., ki azt írja, a solleinius protestatiót mind a három nemzet elfogalta, mely tulajdonképen Bánffy Dénes visszaélései ellen volt intézve.

pontozatokat, melyekkel Bécsben a kincstartó korábbi utasítását átalakították.

Július 14-én elkészültek a törvényekkel, s ezek publicatván, az országgyűlés eloszlott.

Évek hosszú sora óta ez volt az első országgyűlés, melynek articulusait összeírván, bevezetéssel látták el. A rendek hálát adtak a mindenhatónak, hogy őket a császárhoz tartozó köteles hűségben megtartotta, s kéri a kormányzékot, hogy a hozott törvényeket erősítse meg.

Az I-ső articulusban az ország sérelmeinek orvoslását kéri, és sürgetik, nehogy még szomorúbb pusztulásra jussanak.

A II-dik articulusban a hadak fentartására 90,000 köből búza kivántatván, ebből 6000 köblöt már be is szolgáltatnak. Minden kapura 29 köből búza rovatott. A szászok kapuira $23\frac{1}{2}$ köből vettetik ki. A székelyekre 14,999 köből vettetik ki. Ezenkívül aránylagos részek a városokra, az oláh papokra.

A III-dik articulus a katonai raktárak számára szükséges zabot vetette ki, portánként $23\frac{1}{2}$ köblöt.

Minthogy az adó az úgynevezett diplomaticum quantum 400,000 frtról 1,000,000-ra emeltetett fel, az ország, hogy ő felsége kívánságának eleget tegyen, minden portára 70 frt adót vetett ki, azonkívül a székelyekre, oláh papokra, Fogaras földjére, a zsidókra tehetségükhöz mérten egy összegben vetették ki az adót. (IV. art.)

Az V-dik articulus ezen adó befizetésének határidejül július 15-dikét tűzte ki.

A VI-dik articulus az adórestantiák behajtásának módozatait állapítja meg: 1-szor a gubernium s a commissarius tudta nélkül executiot nem szabad kiküldeni; 2-szor a magasinarius búza és zab ügyében a főcommissarius és a megyei tisztviselők közt egyetértés legyen, s ezek együttesen állapítsák meg az executiok módozatait a német katonaság kizárásával; 3-szor, ha valakinek a jószága pusztas képtelen volna az adót beszolgáltatni, az executor tisztek adják zálogba az olyan portiot; ha az ura nem teszi le a summát s nem váltja ki, a későbbi portionak fele is a

jószágot terhelje, s a kiváltáskor ezt az összeget le kell fizetni. Ha a jószág senkinek sem kell, birtokosának azonban másutt van jószága, az executio ezen jószágát is terhelje. Sőt ilyen birtok nem léteiben az executiot a nemes ember házára is rá lehet vezetni, s ha az adó még így sem telnek ki, akkor személyét is le lehet tartóztatni. — Német executiot azonban csak a végszükség esetében lehet alkalmazni.

A VII-dik articulus elrendelte, hogy a földesurak házára közvetlenül ne menjen executio, hanem e részben is a VI-dik articulus tartassék meg.

A VIII-dik articulus a kormányzókat bízta meg, hogy a tábori szekerek helyes beosztásáról gondoskodjék.

A ki az ő felsége kifüggesztett sasos salva guardiáját ellopná, büntetessék halállal. (IX. art.)

Pálinkát főzni szigorúan tiltott minden rendeknek, zsidóknak, örményeknek, kereskedőknek 50 frt büntetés terhe alatt. (X. art.)

A katonai beszállások helyein okozott károk megtérítéséről a gubernium intézkedjék. (XI. art.)

A XII-dik articulus elrendelte, hogy ebben a hazában jövőre ő felsége pecsétjei használtatnak. Azon törvénykezési expeditiók, melyek a status consilium idejében adatnak ki, a magyar és székely nemzet pecsétje alatt, s azután a melyek a gubernium pecsétje alatt expedíáltattak, jövőre is érvényben maradnak.

A XIII-dik articulus elrendelte, hogy a vallató parancsolat taksája 1 frt legyen.

A XIV-dik articulus az országos adó kivetésével és elhelyezésével a főkormányzókat bízta meg.

A XV-dik articulus Dindár László Theodort honfiusította.¹⁾

XIX.

Az adó évről évre növekedett. A beszállások a szegény lakosságra olyan terhet róttak, melyet alig tudott

¹⁾ Lásd Törvények és Okiratok LXVI. Wass György Naplója 264—86. ll.

elbírní. A victualék beszolgáltatása még nevelte a lakosok inségét. Mindenki belátta, hogy a legnagyobb hiba az adókulcsban van, mely aránytalanságával a terhek elviselését még nehezebbé teszi. A főkormányshék és a rendek már régen törték a fejüket azon, hogy valami más kulcs behozatala által hogyan lehetne kieszközölni, hogy a teherviselés »egyaránt supportáltatnék«. ¹⁾ Szükségessé tették azt a gyökeresen megváltozott viszonyok, s az a körülmény, hogy már lehetett látni, hogy a béke a törökkel nemsokára meg fog köttetni. A gubernium október 20-dikára Fejérvárra országgyűlést hirdetett, mely a szokott formaságok közt megnyílt, s az első szokásos ügyek elintézése után, november 6-án, az adóügyet tette tanácskozása tárgyává. Másnap, november 7-én, mind a három nemzet elkészítette kívánságait és véleményét. Egy hétnél tovább tartott a vita ezek felett, különösen a vármegyék és szászok közt, míg végre létrejött a kiegyezés, s a tervet beadták a guberniumnak. A terv az volt, hogy a kinek Erdélyben nemesnek vagy nem-nemesnek hat ökre van, vagy legalább anyai birtoka, a mennyi felér hat ökörrel, fizessen 4 frtot, s valami kevés búzát és zabot. ²⁾ Azonban ez a terv a főuraknak, főtiszteknek s magának a guberniumnak sem nagyon tetszett, de miután a statusok elfogadták, hát beleegyeztek, azzal a megjegyzéssel azonban, hogy azt csak egy évre, csak mint próbát fogadják el.

A november 20-diki ülésben felolvasták az utasítást, mely szerint a marhákat össze kell írni, az adót közzétenni, kivetni és felszedni, s ezt helybenhagyták.

November 23-án az oláh papok uniojáról s az ezek által fizetendő adóról tárgyaltak. Mikor 1697 elején a kormányzó, a cancellar s Apor Bécsben voltak egy conferentián, bemutatta Kinszky a katolikus status emlékiratát, melynek első pontját képezte az oláh papok unioja. Ez volt az első hivatalos szó az oláhok uniojáról. Gunesch eunek

¹⁾ Wass Naplója 282. l.

²⁾ Trausch II. 278. l. »Es war eine rechte Ochsen-*Taxe*«, mondja Gunesch, szerinte hat ökör után 6 frtot kellett fizetni.

az emlékiratnak keletkezéséről azt beszéli, hogy a tisztátalan életű oláh püspököt a gubernium meg akarta bűntetni, s ez pater Baranyainál keresett oltalmat, ki meg is ígérte neki, ha az uniora vezető néhány pontot aláírják. A pontokat a püspök szívesen elfogadta, csak hogy az oláhok máskülönben ne háborgattassanak vallásukban, s két protopópával közölte is azokat. sőt egy 1697. február havában tartott zsinat elfogadta az uniot, mely szerint az oláhok a pápát elismerik főnöküknek, hinni fognak a purgatoriumban, beveszik az ostyát s vallani fogják, hogy a szentlélek az atyától és fiútól van, azon feltétel alatt, hogy papjaik a katolikus papokkal egyenlő joggal bírjanak, egyedül a püspököktől függjenek, s minden papjuk kapjon egy paplakot. A kormány és a clerus azt hitte, hogy ilyen kedvező feltételek mellett az összes erdélyi oláhságot megnyerheti az unionak, s 1698. ápril 14-dikéről biztosította az oláh papokat, hogy, ha a pápát fogják fejüknek elismerni, megnyerik azokat a jogokat, melyekkel a katolikus vagy más vallású papok bírnak. Minthogy ez a dolog az adózással függött össze, szükségképen nyilatkozni kellett a pópáknak, hogy elfogadják-e az uniot? E részben meg is kérdezték őket. A dolog meg volt indítva, s csakugyan sokan találkoztak, kik a kívánt nyilatkozatot megtették. De sokan voltak olyanok is, kik a pápát nem akarták fejüknek elismerni, még a kedvező kilátások fejében sem.

A novemberi gyűlésben került először szóba az oláh papok dolga. A 23-diki ülésben ellátározták, hogy ő felvétele kegyelmes resolutioja ellen fel fognak írni. A gyűlés december 12-dikén oszlott el, a mikor az articulusokat helybenhagyták.

Az I-ső articulus az adózás modalitásait szabta meg. Hogy az eddigi egyenetlenséget megszüntessék, a victualék és pénz beszédésében most próbául bizonyos intézkedéseket tettek, s biztosokat küldtek ki az összeírások eszközzésére, oly módon azonban, hogy a kapuszámok felett a szász nemzetel tett megegyezés mellől elállani nem akarnak.

A II-dik articulus ellátározta, hogy azon megkárosít-

tások, melyek az adó hanyag befizetése miatt támadtak, kárpótoltassanak.

A III-dik articulus a rendkívüli kiadások megtérítéséről intézkedett.

A IV-dik articulus a fő és nemes rendeket megillető sókoczkák kiszolgáltatásáról intézkedett.

Az V-dik articulus elrendelte, hogy a vicetisztek a közjót illető intézkedéseikben fel ne tartóztassanak. Azok a magános emberek, kik feltartóztatnák, épen úgy, mint azok a vicetisztek, a kik felhatalmazásukat túllépik, 200 frttal büntetessenek. A director ügyeljen a főtisztekre, hogy ezen határozatot megtartsák.

A VI-dik articulus arról intézkedett, hogy azokat, kik a vecturázás alól fizetéssel kivonják magukat, a gubernium büntesse meg.

A VII-dik articulus elrendelte, hogy a törösvári és brassói plájásokat a kormányzék szabályozza.

A VIII-dik articulussal kinevezték a fő- és albiztosokat.

A IX-dik articulus a kamatfizetés ügyében támadt pereket a guberniumhoz utasítja.

A X-dik articulus az oláh papokról szól. Elhatározván a császár, hogy, a ki az oláh papok közül a négy bevett vallás valamelyikére tér át, az adóját úgy fizesse, mint a hogy azon vallás papjai kötelesek fizetni, miután ezen rendelet sérti az ország jogait és alkotmányát, mert az oláh nép és oláh vallás nem incorporáltattak, fizessék adójukat csak úgy mint eddig, s a földesurakat megillető honorariumot adják meg.

Az adókivetést elhalasztották addig, míg a próbára kibocsátott connumeratio eredménye tudva nem lesz.¹⁾

XX.

Alig hogy a fejevári országgyűlés bezáratott, január 20-dikára Segesvárra hívták össze a rendeket, oly czéllal, hogy a fejevári országgyűlésen félbenmaradt tárgyakat letárgyalják s különösen az adó kivetéséről gondoskodnak.

¹⁾ Lásd törvények és Okiratok LVIII.

Bethlen Miklós cancellar az országgyűlésre egy tervet adott be, melyben kimutatta, hogy a kapuszám szerint való adózást lehetetlen fentartani, hanem más kulcsot kell készíteni. Tervét beadta a kormányzéseknek, külön-külön a három nemzetnek s regalistáknak.¹⁾ Hosszan vitatkoztak a tárgy felett, de végre elfogadták a projectumot. A gyűlés teljesen egy hónapig, február 20-dikáig, tartott s mindössze hét articulust hozott.

Az I-ső articulus azon okból, hogy a szász nemzeten segítve legyen, elhatározta, hogy kivételesen ez egyetlen téli idényben, a téli összeg a kapuszámon kívül lévő helyekre osztatik fel, s a mi fenmaradt, azt a szász nemzet és a vármegyék oszszák fel egymás közt.

Minthogy a mult ülésen elrendelt összeírás fogyatékos, elhatározták, hogy javítsák ki. Azonban a dolog sürgős lévén, a téli idény végéig ez összeírás szerint történjék az adófizetés, de a vármegyék tiszteli kutassák ki az összeírás hiányait s haladéktalanul terjeszszék fel. A székely nemzet 90,000 frtot ígért a quantumhoz. A kapuszámon kívül adózó rendek $\frac{1}{10}$ -ed részzsel adnak többet, mint a mult évben. S bizonyos összegeket vetettek ki a városokra, zsidókra, görögökre. Az ezeken felül maradó összeg felét a szászok vessék ki egymás közt, a másik felét pedig a vármegyék fizessék meg, de oly módon, hogy a kik az összeírás szerint 6 ökör után 4 frtot fizettek, most fizessenek 12 frtot stb., még pedig ez összeg február végéig befizetendő. Hasonló arányban osztották el a zabot és búzát is. Ez volt a mil-lió quantum behajtása. (II. art.)

A III-dik articulus a búzának Somlyóról való beszállításáról intézkedett.

Boér Simonnak náznánfalvi gátja kötését Maros-Vásárhely ne akadályozza. (IV. art.)

Az V-dik articulus a főszámvevőhivatal felállítását a jövő országgyűlésre halasztotta.

A tavalyi adó kiegészítésére kapuszámonként 47 frt 57 fillér vétetett ki. (VI. art.)

¹⁾ Bethlen Miklós II. 178. l.

Báró Walterskirchen, a császárnak nemrég beküldött biztosa az országtól 4000 ökröt kívánt, úgy hogy minden pár ökörért Budán 40 frtot fognak fizetni. Minthogy ez sok terheltetéssel és bajjal járt volna, jobbnak találta az ország ezt a terhet 100,000 frttal megváltani, minden kapura 50 frtot vetvén ki. (VII. art.)¹⁾

A gyűlés február 20-án ért véget, mikor az articulusok publicaltattak. Ezen országgyűlés tartama alatt, három havi tanácskozás után, megkötetett a béke Karloviczban, január 26-án. A török mindjárt a békekötés első pontjában Erdélyről végleg lemondott a császár javára, de a temesi bánság a szultáné maradt. A bújdosók s Thököly nem adatnak ki a császárnak, hanem a szultán alattvalóinak tekintetnek s lakóhelyük Törökország belsejébe fog áttétetni.

Nem sokára a gyűlés eloszlása után elfogták Jósika Imrét arra a gyanúra, hogy Thökölyvel egyetért s a császár erdélyi uralmának megbuktatására tervezett összeesküvésnek tagja volt. Előbb Szebenbe vitték, hol erős fogságban tartották, onnan pedig Szamosújvárba.

XXI.

Az oláhok unioja a katholicizmus érdekében indított mozgalom volt. Kollonics az áttérő papoknak oly nagy előnyt és kedvezményt biztosított, s Hevenessy a dolog intézésében, Vizkeleti és Baranyay paterek a kivitelben annyi ügyességet, erőt és kitartást tanusítottak, hogy a sikert már előre is biztosra vették. Hanem a dolog még sem ment könnyen. A pópák még többet reméltek, mint a mennyit valóban kaptak. Azt hitték, ha az uniot aláírják, nemcsak maguk lesznek adómentesek, hanem a maguk oláhaitól a tizedet is ők fogják kapni.²⁾ Megtörtént helyenként, hogy a nép nem fogadta el az uniot, sőt a hátszegi pópák az oláhországi vajdával bocsátkoztak levelezésbe, hogy őket a régi vallás megtartásában gyámolítsák.

Szó sem lehetett arról, hogy az oláhság áttérése ~~simán~~

¹⁾ Lásd Törvények és Okiratok LX.

²⁾ Trausch II., 284. l.

és gyorsan megtörténjék. Annnyival kevésbbé, mert, mint gondolni lehet, nemcsak a gubernium, hanem az országgyűlés is akadályokat fog a térítés elé gördíteni, mert itt tulajdonképen Erdély alaptörvényeinek megbontásáról volt szó, a mit a Leopoldi hitlevél biztosított az országnak. Azonban tényleg megtörtént, hogy az oláhok egy része elszakadt az anyaegyháztól, s ezzel előállott az a kérdés, hogy a hol két különböző oláh-felekezet volt, kié legyen a régi templom; az uniáltaké vagy a régi hithez ragaszkodóké? A mi kezdetben helyi-érdekű kérdésnek látszott, valójában országos fontosságú kérdés volt. Végeredményében ez hozta létre az uniált egyházat, mely csakhamar külön érsekséggé nőtte ki magát, daczára a gubernium és országgyűlés minden igyekezetének. Ilyen módon az 1698. április 14-diki rendelet daczára az unio kérdése lassan haladt. Mert a paterék buzgalmát a kormányzók ellenséges magatartása ellensúlyozta, s ha akadtak is, a kik az unionak aláírtak, s ha az új oláh püspök mindent elkövetett, hogy aláírókat szerezzen, nagyobb eredményt még sem tudtak felmutatni.

A katolikus status ilyen körülmények között ismét az udvarhoz fordult, hogy sérelmei orvoslását kérje, s e czélból Mikest Bécsbe küldte azok orvoslását s az unio ügyét megsűrgető rendeletet eszközölni ki.

A császár leiratot küldött a kormányzókhoz, hogy a mult évi április 14-diki rendeletet haladéktalanul hajtassa végre. A gubernium, mint eddig tette, jobbnak látta magát az országgyűléssel fedezni, s e czélból szeptember 8-dikára országgyűlést hirdetett.

Az országgyűlés szokott módon megnyílt. 1. A kormányzók leküldötte a propositiokat, melyben kiemelik, hogy a császár Jósika Imre ügyének elintézését sürgeti. 2. Rendeli, hogy az ország generalisa tisztségére valakit kandidáljanak. 3. Az oláh papok ügyének elintézését sürgeti. — 4. Intézkedik a fejevári vár felépítése felől. 5. Az utolsó három évi adóhátralékok összeírását és behajtását parancsolja.

A gyűlés megkezdte és folytatta tárgyalásait, első lévén, mint rendesen, az egyes nemzetek postulatumai. Midőn a vármegyék postulatumairól volt szó, Bethlen Miklós azt

a megjegyzést tette, hogy ezen az ülésen, mint a mely nem rendes egyetemes gyűlés, a tábla nem folytathat pereket. Apor ellenkező nézetén volt: e két úrnak t. i. pere volt egymással. A vita hevessé vált s az erős szóváltás közben illetlen kifejezéssel illették egymást. Komolyabb következménye a dolognak azonban nem lett. Ezen a gyűlésen ítéltetett el Jósika Imre. A tárgyalások befejeztetvén, október 6-án, az articulusok rendbeszedettek s megerősítettek.

Az I-ső articulus elrendelte, hogy, miután a victualék pénzzel való kifizetése károsnak bizonyult be, a kormányzók korán tegye meg az erre vonatkozó intézkedéseket.

A II-dik articulus a kapuszámok rectificatiojára vonatkozik. Minden vármegye tartson inquisitiót a múlt évi gyűlés határozata értelmében. Terjeszszék a megyegyűlés elé, s ha lehet, kártalanítsák a károsultakat. Jövőre is vizsgáltasanak meg a kapuszámbeli nehézségek, s tegyenek jelentést a guberniumnak, hogy a jövőendő országgyűlés kiigazíthassa a kapuszámokat.

Rabutin ajánlására Gebhárd hadi biztost, ki már kilencz év óta van az országban, honfiusították, azon feltétel alatt, hogy mindenkinek megadja az őt illető tiszteletet, az uniora leteszi az esküt, s a gubernium beleegyezése nélkül semmiféle kitüntetést, előmenetelt magának nem fog sürgetni, nem igyekszik törvénytelen módon vagyonát szaporítani és az ország jogait megtartja. (III. art.)

A IV-dik articulus az oláh papokról szól. Kisebb faluban csak egy, nagyobb faluban legfeljebb két oláh papot lehet tartani. Nem alkalmas embereket a püspök ne tehesen pópává. A vizsgát nemcsak oláh papok előtt tegyék le, hanem arra olyan papot is hívjanak meg, a melyiknek válását felveszi. A ki oláh pappá akar lenni, az azon felekezet birtokában lévő iskolában tanuljon, melylyel ő uniólódni akar. A melyik pópának nincs eklézsiája, a földesurak sérelme nélkül lakják kolostorban. Dézsmát a papi telken kívül művelt földjeik után, s a terheket és adót a más válású eklézsiái rendekkel egyformán viseljék. Ha verekedés vagy más bűnbe esnek, úgy járjanak el ezek ellen is, mint a más vallású papok ellen, a fennálló hazai törvények értel-

mében. Sem az oláh püspöknek, sem a papoknak valakit excommunicálni nem szabad.

Az V-dik articulussal a bécsi adózás lefizetésére minden kapuszám után 40 frtot vetettek ki. A székelyekre 10,000 frtot, Fogaras földére, egyes városokra, görögökre, zsidókra, örményekre aránylagosan vetették ki az adót egy összegben.

A VI-dik articulussal a porták összeszámlálására biztosokat neveztek ki.

A VII-dik articulussal felhatalmazták a kormányszéket a következő generalis gyűlésig, hogy a naturalék beszedésére vonatkozó intézkedéseket saját hatáskörében megtehesse, összehíván addig a megyék főtisztjeit.¹⁾

Még az országgyűlés előtt megjött a pótdiploma, az ú. n. Mikes-féle öt pontozat. Most, a karloviczi béke megkötése után, miután a török végleg lemondott Erdélyről, többé semmi sem állta útját a bécsi kormánynak, hogy Erdély alkotmányát teljesen átalakítsa. Az ország önállóságának utolsó nyomai is eltűntek. Még a béke megkötéséről sem értesítették az országot. Ez a pótdiploma pedig annyit jelentett, hogy az eddig túlnyomó részben protestáns állam is ezután regnum marianum lesz. Az első pont elrendelte, hogy a papi tizedet ezentúl a katolikusok saját papjaiknak adják. 2. A főhivatalokra candidáltak közül egyik katolikus legyen. 3. Városokon tanácsba és főhivatalokba katolikusok is választassanak be. A 4. pont hatályon kívül helyezte azokat a törvényeket, melyek a katolikusok jogegyenlőségét gátolnák, s végre az 5. pont elrendelte, hogy az ország három pecsétje közül egyet a katolikusok őrizzenek. A rendelet maga úgy hangzott, hogy azt azonnal végre kellett hajtani, a nélkül hogy az országnak joga lett volna hozzászólni. Így lett Erdélyből a Leopoldi hitlevél alapján még bizonyos előjogokat élvező provincia, mely elszakasztva az anyaállamtól, Magyarországtól, a római császárnak külön provinciáját képezte.

Az országgyűlés eloszlásának utolsó napján megkezdte

¹⁾ Lásd Törvények és Okiratok LIV.

a kormányzék az oláhok uniójára vonatkozó articulust végrehajtani. Rendeletet küldött az országot perlustráló bizottságok elnökeihez, hogy haladéktalanul kezdjék meg a kihallgatás munkáját. Nyílt parancsot állított ki nekik, melyben mindenki utasítva volt, hogy engedelmeskedjék s kiadták az utasítást a rendelet végrehajtására vonatkozólag. Hivassák össze, egy általuk megjelölt állomásra, az oláh papokat és oláh lakosokat. Olvassák fel előttük a rendeletet s szólítsák fel szabadosan, hogy jelentsék ki, hogy kiki melyik bevett vallással akarja magát uniálni; de e biztosok ne igyekezzenek rábeszélni az oláhokat valamelyik vallás elfogadására, hanem hagyják őket szabadon választani. — A bizottságok akkép voltak összeállítva, hogy azokban minden vallás képviselve volt s ezek a gyűlés után azonnal megkezdték munkálataikat, de a katolikusok részéről különösen Csíkban ellenállásra találtak. Ők az uniálást nem az oláhok szabad akaratjától tették függővé, hanem kötelezővé akarták tenni az áttérést a katolikus vallásra. Ilyen módon azonban az történt, mit legkevésbé vártak, az oláhoknak egy nevezetes része megmaradt ősi vallása mellett.¹⁾

A segesvári országgyűlés a generális számvevőhivatal felállítását őszre halasztotta. Meg is történt az az őszi gyűlés alatt, azonban a gyűlés mellőzésével és tudtán kívül. A *cameralis commissio*, melynek élén Thavonat Lajos báró állt. Ekler Györggyel együtt azonnal megkezdte munkálátát, a mely, mint Bethlen Miklós mondja, »kimosdatá: 1. a gubernatort és Aport az árendált harminczadból. 2. a guberniumot a várból és tekinteti- s autoritásából, fizetéséből. 3. Aport a thesaurariusság valóságából. a tyukmonynak csak a héját, nevét hagyván néki, sőt még számot vón tőle és 56 ezer frtban meg is adósítá, hanem a jezsuiták oltalmazák Kollonics kardinállal. 4. a haza fiait a *fiscalis* tisztekből, végezetre az országot szabadságából, diplomájából.«

Egy év alatt Thavonat befejezte a szervezés munkáját s ezzel Erdélyben a dolgok új rendje kezdődött.

¹⁾ Lásd Törvények és Okiratok LXV.

TORVÉNYEK ÉS OKIRATOK.

I.

1691. decz. 6.

A kolozsváriak költségvetési jegyzéke az országgyűlés alkalmából.

Anno 1691, die 6-ta Decembris.

Midőn az nemes ország közönséges gyűlése itt Kolosvárott celebráltatnék, bejövén Komornik Pál uram ő kegyelme, az méltóságos úr Székely László uram parancsolatjából gazdálkodtunk ez szerint:

	flor.	den.
Die 6-ta Decembris. Vöttünk egy kenyeret	1	03
Ismét vöttünk köz kenyeret	—	48
Ismét négy ejtel bort	—	48
Ismét kilencz gyertyát	—	09
Die 7. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	81
Ismét vöttünk halat, kását	1	18
Ismét bort, tiz ejtelt	1	20
Ismét vajat, egy ejtelt	—	72
Ismét egy ludat két tyúkot	—	96
Die 8. Decembris. Vöttünk szalonnát	1	20
Ismét vöttünk czipót, gyertyát, kását és lencsét	—	46
Ismét vöttünk oldal pecsenyét, kolbászt,		
kenyeret	—	93
Ismét vöttünk harmincz gyertyát s hat		
font húst	—	48
Ismét vöttünk négy ejtel bort	—	48
Die 9. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	48
Ismét vöttünk tizennégy font húst	—	42
Ismét vöttünk czipót, halat és kolbászt,		
gyertyát	—	78
Die 10. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	42
Ismét vöttünk czipót, húst	—	63
Ismét vöttünk disznóföt, oldal pecsenyét ...	—	33
Ismét vöttünk hat gyertyát	—	06
Die 11. Decembris. Vöttünk egy fejr kenyeret	—	96
Ismét vöttünk czipót és halat	—	31
Ismét vöttünk ó-bort, egy ejtelt, három		
font húst	—	33
Die 12. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	54

Iatus facit flor. nro 15—76.

		flor.	den.
	Ismét vöttünk czipót, huszonegy font húst	—	90
	Ismét vöttünk egy ejtel bort	—	18
Die 13.	Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
	Ismét vöttünk czipót, halat, tizenhatsz		
	font húst	1	—
	Ismét vöttünk két ejtel ó-bort, egy oldal-		
	pecsenyét	—	60
Die 14.	Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
	Ismét vöttünk czipót, halat, két ejtel ó-bort	2	04
	Ismét vöttünk borsót, szilvát	—	30
Die 15.	Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
	Ismét vöttünk czipót, lisztet, tizenhárom		
	font húst	1	05
	Ismét vöttünk oldalpecsenyét, borsót és szilvát	—	48
	Ismét vöttünk három fertály borsot, három		
	ejtel boreczetet	1	14
Die 16.	Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
	Ismét vöttünk czipót, kolbászt	—	48
	Ismét vöttünk tizenhárom font húst, egy oldal-		
	pecsenyét	—	66
Die 17.	Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
	Ismét vöttünk, czipót, húst s oldalpecsenyét	1	17
Die 18.	Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
	Ismét vöttünk czipót, húst, egy oldalpecsenyét	—	84
Die 19.	Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	42
	Ismét vöttünk czipót, oldalpecsenyét, kolbászt		
	és húst	—	90
Die 20.	Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	42
	Ismét vöttünk czipót s halat	—	60
	Ismét vöttünk tizenkét font húst, egy oldal-		
	pecsenyét	—	60
Die 21.	Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	42
	Ismét vöttünk czipót, turót	—	48
	Ismét vöttünk tizenhat font húst, borsot,		
	szilvát	—	81
Die 22.	Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	42
	Ismét vöttünk czipót, oldalpecsenyét, borsot,		
	szilvát és sajtot	—	82
Die 23.	Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	42
	Ismét vöttünk, czipót, oldalpecsenyét	—	48
	Ismét vöttünk tizenhat font húst	—	48

Latus facit flor. 20 81.

	flor.	den.
Die 24. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
Ismét vöttünk czipót, halat	—	75
Ismét vöttünk tizenkét font húst, borsot, szilvát	—	57
Die 25. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
Ismét vöttünk, czipót, oldalpecsenyét	—	54
Ismét vöttünk tizenkét font húst	—	36
Die 26. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
Ismét vöttünk czipót s oldalpecsenyét	—	54
Ismét vöttünk tizenkét font húst	—	36
Die 27. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
Ismét vöttünk czipót s oldalpecsenyét	—	54
Ismét vöttünk, tizenkét font húst, két tyúkot s egy réczét	1	86
Die 28. Decembris. Vöttünk egy kenyeret	—	45
Ismét vettünk egy czipót, szilvát, kolbászt, májast	—	63
Ismét vöttünk két ejtel vaját	1	44
Ismét vöttünk másfél száz gyertyát	1	50
Ismét vöttünk tyukmonyat	2	12
Ismét vöttünk fát mindelgyütt	10	30
Ismét vöttünk zabot metr. Nro 114. Véká- ját a 36	41	04
Ismét vöttünk öt szekér szénát	15	—
Ismét vöttünk öt ejtel eczetet	1	20
Ismét vöttünk új bort 186 ejtelt, d. 12 ejtelit	22	32
Ismét vöttünk ó bort hat ejtelt d. 24 ejtelit	1	44
Ismét az gazdasszonyoknak adtunk költségére	6	—
Ismét fáradságára adtunk	4	—

Latus facit flor. 114 den. 76

A három latuson levő expensáink tesznek flor. 151 den. 33

Mely feljebb megírt költségről, hogy igazán iratott fel és lött mi általunk, modo quo supra testificálunk per praesentes, fide nostra mediante, kezünk alája irásával és szokott pecsétünkkel megerősítvén.

Timár Pál vásárbíró. Posztócsináló Márton vásárbíró.

(P. H.)

(P. H.)

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, Fasc. II. 277.)

II.

A katholikus status levelezése magyarországi urakkal.

a)

Az esztergomi érsekhez.

Ad celsissimum principem archiepiscopum Strigoniensem.

Celsissime ac illustrissime princeps, patrone colendissime.

Cura pastoralis celsitudinis vestrae, qua fertur etiam in longe dissitum gregem Domini provocati, ad celsitudinis tuae pedes provocati, pro domo Dei peroramus supplices eo felicius audientiam oblaturi, quo pientiores novimus aures celsitudinis tuae in piis causis. Agitur de negotio religionis catholicae in Transylvania, vel promovendo in melius, vel certe in eo, quo statum nunc (quod absit) confirmando, deque nunquam aliter immutanda libertate catholica, quam defacto permessa est cum summa religionis catholicae oppresione. Qua de re, ut plenior informationem accipiat celsitudo vestra ex dato recens diplomate ab augustissimo imperatore domino domino colendissimo nostro, placebit colligere, et siquid pro commodo religionis catholicae perspexerit celsitudo vestra, id ipsum augustissimo imperatori proponere omni possibili modo adlaborare dignetur. In hunc finem supplices rogavimus illum dominum Ladislaum Gyulafi catholicum, ablegatum a regno ad aulam caesaream, quatenus dignaretur celsitudini vestrae id ipsum proponere, ut sic comperta certissima et fide dignissima relatione eiusdem illustrissimi domini de imminentibus, ut solet religionis catholicae in Transylvania periculis sua celsitudo zelosissime prospicere possit et progressui rei catholicae in Transylvania et ubique. Deus optimus servet diu suam celsitudinem.

Celsitudinis vestrae

servi humillimi

status catholicus Transylvaniae.

(Egykorú másolat az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV. E másolatokat kétséggkívül Hevenesi felügyelete alatt készítették, de azért talán a miatt, mert nem olvasta át, nagyon hibásak s helyenként nem is adnak correct szöveget.)

b)

(...)

Magyarországi főrendekhez.

Celsissimi principes, excellentissimi, illustrissimique magnates Ungariae, patroni nobis colendissimi.

Terris, non animo dissitos, sed unione sanctae verae-

que religionis catholicae, nobis coniunctissimos alloquimur celsissimi principes etc. Ea siquidem felicitas celsitudinum illustrissimarumque dominationum vestrarum sors melior est nostra, quod ad caput universale, tum quae spectant ad spiritualia, tum quae ad temporale regimen status politici, referre facilius possint; nos vero propter temporum iniurias et nimium quantum oppressam in terris his religionem catholicam, nec coram loqui, vulnus animi nostri declarare possimus. Proinde nomine status catholici rogavimus humiliter illustrissimum dominum Ladislaum Gyulaffi quatenus hoc obsequium pro Deo et eius ecclesia assumeret, celsitudinibusque vestris fideliter referret, quo statu sit negotium catholicae ecclesiae in Transylvania et si subsidium expendendum foret ab iis, qui subvenire possint, adlaborare dignetur. Neque dubitamus de zelo pientissimorum filiorum in dilectam matrem ecclesiam, quin fidelissimam operam exhibituri sint, ut vindicata libertate religionis catholicae etiam in hac patria, eiusdem matris filii, uno ore, una anima unum, verumque Deum honoremus. Pro qua assistentia spirituali et auxilio nobis praestito celsissimis, illustrissimisque dominationibus vestris aeternum obligati manebimus.

Celsitudinum, excellentissimorum illustrissimorumque d. v.
servi demississimi
clerus et status secularis
catholicus Transylvaniae.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

c)

A magyar kancellárnak.

Ad cancellarium regni Ungariae.

Illustrissime ac reverendissime domine etc.

Quid intentionis habuerint d. d. acatholici Transylvaniae per dominum Nicolaum Bethlen, nuper ad aulam caesaream missum, ex certis rationibus constat nobis probe intellexisse illam d. v. Nempe in summa summarum etiam libertate ecclesiastica, quam habuimus sub principibus acatholicis Transylvaniae nos spoliare et ad ultimam servitutis redigere. Quapropter nolentes in hoc importabili onere tacere, si coram non licet referre vulnus animarum nostrarum: ad avertenda imminencia nobis mala, demisse rogavimus illustrissimum dominum Ladislaum Gyulaffi catholicum, quatenus dignaretur expeditionem ad aulam caesaream assumere et gravamina nostra proponere. Quare maximam spem de zelo illustrissimae d. v. concipientes, direximus ad

illustrissimam dominationem vestram, ut perspecta rei veritate, operam suam etiam illustrissimae d. v. zelose ut solet in piis causis, Deumque converentibus (sic! e helyett concernentibus) adhibere satagat. Humiliter rogantes, ut illustrissimo domino Ladislao Gyulaffi fidem dare dignetur, causamque religionis catholicae ita urgere, ut aeternum sibi solatium illustrissimam d. v. adaugeat, nosque in unitate fidei catholicae tueatur. Pro quo pio obsequio nos in obsequium suum devinctum illustrissimam d. v.

illustrissime ac reverendissime.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

d)

Illyés András erdélyi püspöknek.

Reverendissimo domino Andreae Illyés.

Reverendissimae d. v. de recens collato titulo Cibiniensis praepositurae gratulantes, primam ea Transylvania offerimus catholici instantiam. Andreae praepositurae (Cibiniensis est s. crucis.) crucem offerimus Eliae, ad sacrificium ignem proponimus, qui videtur ecclesiam catholicam Transylvaniae vel incinerare vel certe imminuere. Seu ergo Andream liceat agere, seu Eliam, nihil contra utrumque acturi sumus, si pro domo Dei et ecclesia sancta loqui adhortemur. Quod ut efficacius exequeremur, misimus illustrissimum dominum Ladislaum Gyulaffi ad aulam caesaream, quatenus hoc negotium cum clero Ungariae cuius nos agnoscimus, conferret et subsidium postularet. Confidemus in zelo reverendissimae d. v. et cura stabiliendae et erigendae praepositurae Cibiniensis non defuturam reverendissimam d. v. in hac pia catholicae religionis intentione. Cuius nos manemus
servi demississimi reverendissimae
d. v. servi clerus et status
saecularis catholicus Transylvaniae.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

III.

1692. jan. 5.

Leopold császár leirata az erdélyi kormányzók főtisztviselői megerősítése ügyében.

Leopoldus etc.

Intelleximus et vidimus uberius, quae subiecto pro muneribus primariis gubernii Trannici virtute diplomatis

nostri a vobis accepti et diebus praeteritis extraditi proposueritis, nominaveritisque.

Nos, qui nulli dubitamus, vos in eligendis viris illis praeter condignas animi dotis rerumque agendarum peritiam, etiam boni et tranquillitatis publicae studium praesertim respexisse, electionem vestram clementer approbamus et confirmamus, eoque generosum fidelem nobis dilectum Georgium Bánffi de Losoncz in gubernatorem Tranniae, 2-o generosum fidelem nobis dilectum Gregorium de Bethlen in generalem exercitus Trannici, 3-o generosum fidelem nobis dilectum Nicolaum de Bethlen in cancellarium, 4-o generosum fidelem nobis dilectum Joannem Haller de Hallerstein in aerarii praefectum, 5-o deniquae egregios, prudentes itidem ac circumspectos fideles nobis dilectos Ladislaum Gyulaffi de Rátóth, Samuelem Keresztesi de Nagy Megyer, Georgium Gyerőfi de Gyerő Monostor et Joannem Toldalagi de Iklod in consiliarios nostros Tranniae et singulari nostra erga universos et singulos propensione, fiduciaque regia clementissime suscipimus, constituimus ac declaramus benignissime. Nobis promittentes eos non aliud praeter servitium nostrum, incolunitatem ac securitatem, commodoque publico prae oculis habituris et quod caput est iustitiam ea quo par est, integritate ac celeritate sepositis quibuscunque respectibus cuilibet administratores esse; delegavimus porro camerarium nostrum, militiae nostrae equestris generalem et colonellum fidelem nobis dilectum Fridericum comitem Veterani pro commissario nostro, ut suprafatos viros in officia cuilibet collata introducat eaque observet, quae in eiusmodi occurrentiis praticari consueverunt, cui proinde ut nostro nomine dicenti et agenti fidem indubiam adhibere velitis clementissime cupimus et vobis de reliquo gratia nostra caesareo regiaque propensi manemus. Datum in civitate nostra Viennae, die 5 Januarii anno 1692 regnorum nostrorum Romani 34, Hungarici 37, Bohemici vero 36.

Leopoldus.

C. de Strattmann

ad mandatum sacratissimae caesareae
regiaeque majestatis proprium

Steph. Andreas de Verdenburg.

(Másolat gr. Kemény József kezével Diplomataria Transylv.
supplementum XL.)

IV.

1692. jan. 17.

Kollonics bibornok válasza az erdélyi kath. statusnak.

Reverendissimi, illustrissimi, spectabiles, magnifici ac generosi domini.

Domini et amici observandissimi. Quod eum mihi honorem exhibere et comparatas ad me dare voluerint per suum ad hanc augustam aulam ablegatum literas, in acceptis refero et tametsi aliunde me suis consecravi obsequiis, exinde tanto maius capesso serviendi pro tenui virium mearum possibilitate argumentum, de quo vivum percepturae sunt suae dominationes praetitulatae testem suum ablegatum, qui verbis contestatam opere (sic e. h. aperte) exequendam promptitudinem deferet. His proinde sum et maneo

praetitulatarum dominationum vestrum -

Viennae 17 Januarii 1692.

Servus parens et amicus

Leopoldus cardinalis a Koloniecz.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

V.

1692. febr. 25.

Kada erdélyi püspök levele az erdélyi kath. urakhoz s papokhoz.

Reverendissimis illustrissimis spectabilibus ac magnificis dominis n. n. Transylvaniae magnatibus, dominis et amicis mihi observandissimis.

Admodum reverendo domino n. n. plebano Claudiopolitano catholico domino et fratri in Christo addictissimo.

Admodum reverendo domino n. n. plebano Claudiopolitano catholico domino ¹⁾ fratri addictissimo.

Claudiopoli

In Transylvania.

Admodum reverendissime domine et frater in Christo addictissime.

Salutem et mea servitia. Ecce misi suae reverentiae literas plenipotenciales. Siquid talis decernerent ibi existentes magnifici ac generosi domini, quod vergeret in prae-

¹⁾ Péter Vizkeleti Zsigmond.

iudicium episcopi Transylvaniensis aut ibidem existentis catholicae religionis, eapropter in persona mea contradicat sua reverentia et aliis praeterea negotiis invigilet, atque quis futurus est effectus comitiorum mihi perscribere ne gravetur reverenda sua dominatio. Idque latine, ut conferre possim cum eminentissimo domino cardinali. Interea deus servet suam reverendissimam dominationem optima valetudine fruentem.

Tyrnaviae, die 25 Februarii 1692.

Admodum reverendissimae dominationis vestrae ad serviendum paratus

Stephanus Kada.

P. S. Mea obsequia defero etiam reverendissimo domino N. N. uti et caeteris.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenes gyűjt. LXXIV.)

VI.

1692. márcz. 15—ápr. 24.

A szebeni országgyűlés törvényei és irományai.

a)

Az országgyűlési articulusok.

Articuli comitiorum ad diem 15-um Martii anno 1692. Cibinium indictorum ibidemque celebratorum.

Nos Georgius Bánffy de Losontz Transsylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator nec non supremus Albensis Tranniae et Dobocensis comitatum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: quod illustre consilium status regni huius Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum autoritate functionis suae saluti et tranquillitati miserae huius patriae variis vicissitudinibus expositae pia ac paterna sua cura et sollicitudine prospicere partium suarum esse ducentes, generalem dictis dominis regni huius Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum trium nationum statibus universis, pro die 15-ta mensis iam elapsi Martii, anni praesentis millesimi sexcentesimi nonagesimi secundi in civitate Cibiniensi celebrandam, promulgaverunt diaetam; iisdemque inibi congregatis, divino rerum omnium moderatore ita disponente,

solemnis eorundem dominorum statuum legatio, anno proxime praeterito 1698. ex deliberato eorundem consilio ad augustissimam Romanorum imperatoriam aulam instituta redux, in medio congregationis eorum constituta, gratiosam augustissimae imperatoriae suae Maiestatis domini domini nostri clementissimi resolutionem, una cum gratiosissimo sacratissimae suae caesareae regiaeque Maiestatis diplomate, ea qua par fuit reverentia praesentavit. Quibus magna cum animi submissione et solenni reverentia publicatis et auditis, paruerunt domini status universi, sese clementissimae sacrae suae imperatoriae Maiestatis protectioni et paternae providentiae integerrimis devoteantes animis. Hinc dominis statibus et ordinibus publicis quibusdam pariter et privatis negotiis moderandis et conciliandis aliquot dierum decursu vacantibus, tandem excellentissimus dominus comes a Veterani (Titt), specialis utpote sacrae suae Maiestatis ad hoc comisarius, solenni sua praesentia excellentissimum dominum gubernatorem, sacratissimae videlicet suae Maiestatis personalem sive vicegerentem, nec non regni cancellarium, generalem insuper et thesaurarium, ut et praecipuos quosdam ex visceribus dictorum dominorum statuum et ordinum selectos, ac juxta clementissimam sacratissimae suae Maiestatis resolutionem consilio Transsylvanico intimo cooptandos, et eisdem more ac consuetudine usitatis annumerandos, declaravit; et profundissima sacratissimae suae Maiestatis argumenta caesareo regia in emolumentum huius patriae vergentia, repraesentavit. Quibus etiam humillime perceptis et reverenter auditis, magno cum applausu, vultuque sereno, domini status paruerunt, ac pientissimam sacratissimae suae Maiestatis providentiam sincero christianitatis suae zelo recolentes, eiusdem sacratissimae suae Maiestatis gratiae per universa secula sese submiserunt, incontaminatam suam, haeredumque suorum universorum, fidem et devotionem erga domum sacratissimae suae caesareae regiaeque Maiestatis augustissimam, contestaturi. Iidem denique domini status et ordines trium nationum regni huius Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, divini numinis ope unionis ac sinceræ communionis zelo compulsi, extrinsecus vero clementissimae, sacratissimae suae Maiestatis paternae curae et providentiae innixi, paratis et compositis animis pro more et consuetudine eorum receptis, de publicis quibusdam regni huius Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum negotiis praesentem eorundem statum spectantibus instituerunt tractatus, eaque paribus ipsorum votis et unanimi consensu certos in articulos digesta exhi-

buerunt nobis, et debita cum reverentia praesentaverunt. petentes nos debita cum instantia et submissione, ut eosdem articulos acceptare, approbare, ac ratificare, et in omnibus eorum punctis ac clausulis autoritate nostra confirmare velimus ac tam nos ipsi observare quam per alios (suae Maiestatis omnes hic in ditione Transsylvanica subditos¹⁾) observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor sequitur in hunc modum.

Articuli dominorum regnicolarum trium nationum regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generali eorum diaeta, per illustre consilium status ad diem 15 mensis Martii anni millesimi sexcentésimi nonagesimi secundi, in civitatem saxonicalem Cibiniensem indicta, ac excellentissimo domino gubernatore inaugurato celebrata, conclusi.

Római császár kegyelmes urunkhoz ő Felségehez való háladatosságunkról.

Római császár kegyelmes urunk és koronás királyunk ő Felsége rólunk való kegyelmes gondviselését, és szegény hazánk dolgai adminisztrációjáról tett felséges dispositioját alázatos hálaadással köszönjük, Isten az ő felsége és felséges József életeket, császári és királyi méltóságos házát, s felséges birodalmát hatalmas gondviselésével védelmezze és örök időkre szerencsésen terjessze, alázatosan kívánjuk és fejünként magunkat az ő felségének igaz hűségére fegyhertetlen indulattal kötelezzük; kívánván édes maradékunkra is ő felségekhez és az ő felségek császári királyi méltóságos házához tartozó igaz kötelességünket meghihatatlanul szállítani. Az ő felsége kegyelmes alázatos supplicationkra tett resolútiója szerint penig, méltóságos gubernator urunkat a több főtiszt és tanácsurainkkal együtt, alázatos engedmességgel acceptáltuk, az ide alább következő conditiók és juramentumok tenora szerint.

Gubernator urunk ő nagysága conditioi és juramenti formulája leírása.

Jóllehet az felséges mindenható Istennek bölcs rendeléséből, édes hazánk három natioból álló statussinak szabados választásából, s római császár s koronás királyunk

¹⁾ A zárjelben lévő rész a levéltári eredetiben nincsen meg.

kegyelmességéből, előnkben állított gubernator urunk ő nagysága igaz hazafiúságában és törvényinkhez, lelki, testi szabadságunkhoz eddig is tapasztaltatott buzgó indulatiban nem kételkedünk; mind azon által az egész keresztyén világ rendtartásihoz alkalmaztatott, s eddig is közöttünk gyakoroltatott szép példa szerint, az ő nagysága méltóságos hivatalját repraesentáló punctumokat, melyekre ő nagysága az egész ország hallatára meg is esküdt, tetszett *verbo tenus* ide inserálnunk, melyek ekképpen következnek.

Conditiones domini gubernatoris.

Noha mostani urunknak jó lelki esméretiben s keresztyénségében semmit sem kételkedünk, mindazonáltal a jövőben következhető gubernatoroktól tartván, tesszük fel az ide alább megírt conditiokat.

1. Hogy római császár kegyelmes urunk s koronás királyunk ő felsége kegyelmes diplomájának 11-ik punctumának tartása szerint usurpálja ő nagysága a gubernatorságnak tisztit és az ő felsége hűségétől se maga ő nagysága el nem szakad, sem a statusokat elszakasztani nem igyekezik.

2. Hogy az uniót minden czikkelyiben megtartja, és mindeneket személy válogatás nélkül, az négy recepta religion valók közül azoknak szabados exercitiümába ő nagysága megtart és másokkal is megtartat; sőt egyik religion lévő ekklesiákra is hatalmason nem küld és el nem foglaltatja; religiójának respectusáért senkit is hazafiai közül meg nem vét.

3. Hogy urakat, nemeseket, kerített és mezővárosokat, vármegyéket, székelységet, szájszágot, régi és minden legitime emanáltatott privilegiumokban, donatiójokban, annuentiájokban, inscriptiojokban, megtart; és kinek kinek illendő becsületét megadja; sőt ez országban való alá s feljárásában a szegénységet semmi onussal nem terheli, a diplomának 18-ik punctuma szerint sem másoknak terhelni nem engedi.

4. Az országnak közönséges és egyenlő akarathból való végzésit s articulussit maga is megtartja s másokkal is megtartatja, szegénynek, boldognak személyválogatás nélkül igaz törvényt szolgáltat, a sententiáknak executióját nem impedialja, sőt senkinek causájában magát nem elegyiti valamely félnek oppressiójára vagy igazságának elfordítására.

5. Hogy soha senkit senkinek vádlására, úri, nemes és egyéb szabadsággal élő rendek közül, törvény előtt nem arestáltat semmi szín és mód alatt, hanem legitima citatione mediante, *juris ordine in foro et coram iudicibus compe-*

tentibus convictum et aggravatum és semmi violentiákat akár kiktől is ez haza lakossi közül senkin exerceálni nem enged, mindeneknek panaszát meghallgatja, és inaudita altera parte senki ellen nem pronuntiál és törvénytelenül se személyében, se javaiban meg nem bánt, sem másoknak megbántani nem enged; országos gyűlésekben pedig és az táblán is, mindeneknek szabados voxot enged és mindenféle panaszolkodóknak igazságának előszámlálására szabadságot ad.

6. Minden szükséges országos dolgokat concernáló tudósításokat, informatiókat római császár kegyelmes urunk ő felsége udvarában, sőt egyéb dolgokat is, a tanácsi rendnek edgyező tetszéséből cselekszik ő nagysága; úgy szintén ha kiket vagy tisztségekre, vagy pedig hűséges szolgálatjoknak megjutalmaztatására nézve ő felsége előtt recommendálni kell, azt is a tanácsurakkal egyező tetszéséből cselekszi és bene merita personákat, s ez hazafiain is, recommendál; nem nézvén ebben sem atyafiságot, sem religiót sem egyéb semminemű tekinteteket. Hasonlóképpen ha az ő felsége kegyelmes annuentiájából maga is ő nagysága valakinek valami rész jószágot conferál, modo quo supra, hazafiainak és bene merita personáknak conferálja.

7. Római császár kegyelmes urunk ő felsége szolgálatjának promotiója, és ez haza közönséges békessége megmaradása ellen való dolgokban senkivel nem tractál, sem colludál, sőt az tanácsi renddel együtt az ő felsége szolgálatjának promotióját és ez haza javát, tehetsége szerint munkálódja ország közönséges gyűlést, octavalis terminusokat, a tanácsi rend tetszéséből promulgálja és folytatja, propositiókat is az országnak a tanácsi rend tetszéséből proponál, ország hire nélkül pediglen semminemű adót ő nagysága a tanácscsal együtt csak fel nem vét, se közönségesen se személy szerint, hanem ország közönséges gyűlésében.

8. Római császár kegyelmes urunk ő felsége generalis commendansával egyetért, ok nélkül való hadi insurrectiót se generaliter se particulariter nem parancsol; hanem ha mi repentinus vagy felettébb való casus interveniál, melyre nézve az insurrectio szükséges lenne, megemlített ő felsége generalis commendansával, ország generálisával és az egész tanácsi renddel egyező tetszésből bocsát ki hadi insurrectióról való parancsolatokat.

9. Hogyha pediglen ő nagysága (melyet nem reméllünk) ez feljebb megírt conditiokhöz magát nem tartaná és avagy ezen hivatalban magát perpetuáltatni, vagy pediglen a tanácsi rend és státusok kedve s akaratja ellen ezen tisztszen való

megmaradását vagy az felséges udvarban, vagy itt a státusok között munkálódná és magát, a statusok előtt kedvetlenségben hozná, tehát in isto casu a tanácstól megintetvén, tisztétől búcsuzni tartozzék. Mely admonitiót hogy ha a tanács valami tekintetekre nézve elmulatná, a statusok in isto casu ezen admonitiót szabadosan elkövethessék; és a mint ő nagyságának interdicáltatott, modo quo supra, a statusok akaratja ellen ezen tisztiben való megmaradásnak munkája, úgy reciproce minden privatus személyeknek articulariter interdicáltatik, hogy ezen tisztet itt a statusok között semminémű factiók, vagy peniglen a felséges udvarban való sollicitatiók által, magának ne munkálódja ő nagyságának sérelmével; sőt ha kik ilyennek találtnak is, a státusok meg nem engedik, sem nem acceptálják.

Forma juramenti domini gubernatoris.

Én Losontzi Bánfi György, az felséges mindenható Istennek böles rendeléséből, római császár kegyelmes urunk ő felsége kegyelmes tetszéséből, és ez nemes ország három nemzetből álló státusinak választásából, ezen nemes Erdély országa gubernátorságának tisztire méltóztatván; esküszöm az élő Istenre, ki Atya, Fiu, és szent lélek, teljes szent háromság, egy bizony örök Isten, hogy én a felséges Leopoldus római császár és felséges József Német és Magyar-országok királya, kegyelmes uraimhoz mindenekben tökéletes igaz és hiv lések, az nemes országnak négy recepta religion lévő statusinak, lelki és testi szabadságának az unio szerint őrzője és megtartója, ezen nemes ország statusinak, minden személy válogatás, atyafiszeretet, gyűlölség, adományok, és egyéb akárminemű tekintetek nélkül, római császár kegyelmes urunktól ő felségétől approbáltatott törvényink, és ő felsége méltóságos diplomája, és az ország statusitól előmben adatott, s ő felségétől approbálandó conditiók szerint való igazgatója s gubernátora lések; szegénynek, boldognak, lakosnak és jövevénynek, tehetségem szerint igazat ítélek és szolgáltatok, és méltatlanságot sem magam nem cselekszem, sem másoknak cselekedni nem engedek, valamig Istennek s említett kegyelmes uraim ő felségek kegyelmességének és édes hazámnak úgy tetszik. Melyre az Isten meg is engemet úgy segéljen s úgy adja lelkem üdvösségét.

Conditiones domini militiae Transsylvanicae generalis.

Noha mostani generalis uram jó lelki esméréteben s keresztyénségében semmit sem kételkedünk, mindazonáltal

a jövőben következhető generálisoktól tartván, tesszük fel az ide alább megírt *conditiókat*.

1. Római császár kegyelmes urunk és koronás királyunk ő felsége szolgálatját és az egész ország javát s megmaradását néző dolgokban gubernator urunkkal és az egész tanácscsal mindenekben egyet értsen és *dependeáljon* szükséges.

2. Ez hazában lévő ő felsége generális *commendan-sával* az hadi dolgokban ő kegyelme, az ő felsége kegyelmes diplomájának 17-ik *articulusa* szerint egyetértsen, és az mi *dispositiók*, parancsolatok az hadi dolgokról ő kegyelméhez jönnek, azokat gubernator urammal és az egész tanácscsal ő kegyelme *communicálja* és azokat egyező tetszésből vegye *executióba* és se generális, se *partialis insurrectiók* felől a szükségesen kül ő kegyelme sem penig a gubernator és az egész tanács liire nélkül, ne parancsoljon, sem penig annak alkalmatosságával, mint ennek előtte tett rossz példák mutatják, semminémű kereskedést ne cselekedjék, se másoknak cselekedni ne engedjen; sőt szükséges *insurrectióknak* idején is az hadakat jó *disciplinában* hordozza, és az kik *exorbitálnak*, az *Approbata Constitutióban* megírt *articulusok*, avagy az akkor, az gubernium által kiadandó *edictumok* szerint bünteti, és nem különben, mely *edictumok* alá vettetnek csak a hadi *expeditiók* alatt esett *excessusok*.

3. Se békességnak se hadakozásnak idején a vitézlő renddel semminémű rendetlen *excessusokat* nem tétet, sem másoknak azokkal *effélét* cselekedtetni nem enged; hanem mindenekben az hadi *insurrectiókról* írt *articulusok* szerint való *disciplinában* tartja és a szegénységen *quartélyozni* meg nem engedi.

Forma juramenti domini generalis.

Én Betleni Bethlen Gergely, az felséges mindenható Istennek bölcs tanácsából, római császár kegyelmes urunk kegyelmes tetszéséből és nemes Erdély országa három nemzetből álló statusinak választásokból, ezen nemes ország vitézlő rendének főgenerálisává méltóztatván, esküszöm az élő Istenre, ki atya, fiú, szent lélek, teljes szent háromság, egy bizony örök Isten, engemet az én igaz hitemben úgy segéljen s úgy adja lelkem üdvösségét, hogy én a felséges Leopoldus római császár és felséges József Német és Magyar-országok királya, kegyelmes urainkhoz teljes életemben tökéletes igaz és hű lések, ezen nemes ország négy recepta *religió*n lévő statusinak lelki és testi szabadságát az *unió* szerint hűségesen őrizem és oltalmazom, hivatalom szerint

penig a vitézlő rendet az időnek mivolta és előmben adott ő felségétől confirmálandó conditiók szerint, s igaz törvénnyel igazgatom, illendő fenytékben tartom, szolgálatjokkal penig az ő felsége parantsolatjából édes hazám oltalmazásában élek; az ő felsége Erdélyben lévő hadai főgenerálisával szép correspondentiát tartok, az erdélyi guberniumot meg nem bántom, egyébiránt is mint igaz hazafia, tanácskozássomat, tanácsadásomat, informatiómat, itélettételemet, és egyéb édes hazám dolgaiban kívántató magam viselését s munkáimat édes hazám törvényéhez s az ő felsége méltóságos diplomája punctumihoz alkalmaztatom mindenekben; atyafiságot, idegenséget, szeretetet, gyűlölséget, félelmet, és adományt s egyéb mindenféle tekinteteket félre tévén. Egy szóval mindeneket az Istennek tetsző, hazánk törvényével, és római császár kegyelmes urunk ő felsége nekünk adott diplomájával egyező úton és módon folytatok és cselekeszem, azokkal penig ellenkező dolgokban ellenek állani kötelességemnek tartom, el sem mulatom. Melyre meg is Isten engemet úgy segéljen! (s úgy adja lelkem üdvösségét.)

Conditiones domini cancellarii.

Noha mostani cancellarius uram jó lelki ösmeretében s keresztyénységében semmit sem kételkedünk, mind az által az jövőendőben következendő cancelláriusoktól tartván, tésszük fel ez ide alább megírt conditiókat.

1. Hogy római császár kegyelmes urunk és koronás királyunk ő felsége szolgálatját néző és az egész haza javára s megmaradására tartozó dolgokban cancellarius uram gubernator urunkkal és az egész tanácssal mindenekben egyet értsen és dependeáljon, szükséges.

2. Az gubernium mellett kívántató mindennemű expeditiókat, exceptis iudicialibus in eadem cancellaria hactenus expediri non solitis, ő kegyelme expedíaltasson, és valamely expeditióknak, úgymint maioris momenti dolgoknak, az ő felsége udvarában fel kell menni, gubernator urammal együtt ő kegyelme is subscribálja; úgy az gyűlés és terminusokra való regalisokat és hadi insurrectióra való parancsolatokat, et similia in consilio conclusa. Az országot concernáló expeditiókat penig az natiók három pecsétivel, az közönséges gyűlésben, egyéb tudósításokat peniglen, mellyeket az gubernator és az tanács expedíaltatnak, azokat az gubernator pecsétivel pecsételjék.

3. Az országban kimenendő minden expeditiókra ő

¹⁾ A zárjelben lévő rész a levéltári eredetiből hiányzik.

kegyelme reá vigyázzon, hogy ez haza törvényével ellenkező expeditiókat másoknak romlására és törvénytelen megbántódására ne expediáljanak.

4. Az gubernium mellé állítandó secretáriust ő kegyelme úgy disponálja, hogy a secretarius expediáltatási alkalmatosságával is feljebb megírt megbántódások ne történjenek.

5. A deákokat ő kegyelme tartsa olyan kötelességbe, hogy semminémű törvénytelen expeditiókban és executióban ne elegyítsék magokat.

6. Az ő felsége diplomájának 18-ik punctuma szerint ez hazában a postáknak felállítása az egész tanács és gubernator urammal együtt ő kegyelme dispositiojára bizattatik, melyet is igyekezzék ő kegyelme mentől jobb formában felállítani és hova hamarább; hogy az közönséges dolgok annak haladásával ne rongáltassanak, vagy egyéb inconvenientiák ne történjenek.

Forma juramenti domini cancellarii.

Én Betleni Bethlen Miklós, az mindenható Istennek bölcs rendelkezésből, római császár kegyelmes urunk ő felsége kegyelmes tetszéséből, és ez haza három nemzetből álló statusinak választásából ezen nemes országban fő-cancellariusnak tisztire méltóztatván, esküszöm az élő Istenre, ki atya, fiú és szent lélek, teljes szent háromság, egy bizony örök Isten; hogy én teljes életemben az felséges Leopoldus római császár és felséges József Német és Magyarországok királya kegyelmes uraimhoz tökéletes igaz és hív leszek, hivatalom szerint pedig édes hazámban az négy recepta religion lévő statusoknak lelki és testi szabadságát az unió szerint hűségesen őrizem és oltalmazom; ennek felette tanácskozásomat, tanácsadásomat, információm, itélettételemet, minden némű expeditiókat és egyéb édes hazám dolgaiban kívántató magam viselését s munkámat édes hazám törvényeihez, előmbé adott ő felségétől confirmálandó conditiókhoz és az ő felsége méltóságos diplomájának punctumihoz alkalmaztatom mindenekben; atyafiságot, adományt, szeretetet, gyűlölséget és minden egyéb tekinteteket is félre téven. Ezekkel ellenkező dolgokban pedig magamat semmiképen nem elegyítem, sőt mindeneket az Istennek tetsző törvényinkkel, diplomáinkkal s előnkbe adott conditiókkal egyező hűséggel és igazsággal cselekszem. Melyre meg is Isten engem úgy segéljen s úgy adja lelkem üdvösségét.

Conditiones domini thesaurarii.

Noha mostani thesaurarius uram jó lelki ösméretiben s kereszténységiben semmit nem kételkedünk, mindazonáltal

az jövőendőben következhető thesaurariusoktól tartván, tésszük fel az ide alább megírt *conditiókat*.

1. Hogy római császár s kegyelmes urunk s koronás királyunk ő felsége szolgálatjának promotiójára és az egész haza javára s megmaradására nézendő dolgokban ő nagysága gubernator urunkkal és az egész tanáccsal egyet értsen, és mindazokban dependeáljon szükséges, úgy hogy maga után való négy főtiszték, úgymint aknákra való inspectorok, harminczadokra való vigyázók, *fiscalis* jószágok és dézmák *praefectus*ának és a bányák *praefectus*ának állatása a gubernator és tanáccsal együtt legyen; ezután való tiszteket állítsa maga ő kegyelme ez hazafiakból *sine respectu religionis*.

2. Az ő felsége diplomájának 4-ik punctumának tartása szerént *praecaveálja* ő kegyelme, hogy kamara commissioit és egyéb inusitatumokat se maga ő kegyelme, se mások bé ne hozzanak, se azokat ne *acceptálja*; sőt az afféle dolgokat, mint ez haza ártalmait, gubernator urunkkal és az egész tanáccsal együtt igyekezze megorvosolni.

3. Senkinek nemes atyáinkfiai közül való birodalmokat, donatiójoknak és privilegiumuknak *praejudicium*ával ne turbálja, sem azoknak romlásával az *fiscalitást* ne nevelje; sőt az országnak arról írott *articulusi* szerént a vármegye tisztjeinek mind cirkálás alkalmatosságával, mind egyéb időkben eddig is szokott *authoritássokat*, úgy a jobbhagy felkérés alkalmatosságával való modalitásokat, ne turbálja.

4. A dézmák és árendák exigáltatásában, az ő felsége diplomájában *confirmált* donatiók és *articulosok* szerént *procedál* ő kegyelme senkit azoknak *praejudicium*ára meg nem bánt, sem megbántani nem enged; sőt *fiskalis* tisztet is az ország *articulusi* szerént állít és tészen.

5. *Fiscalis* helyeken való nemességet eddig *bono modo* birt és *usuált* *dominiumokban* törvénytelenül nem turbálja, hanem ha hol a *fiscus*nak oly jussát látítani *praetendálja*, *productiora* nem más *utra* s nem is más *forumra*, hanem az *articulus* szerént erőlteti; az korcsomát is az afféle *fiscalis* helyekben az eddig való *usus* szerént *usurpáltatja*, és az ott lakosokat annak alkalmatosságával meg nem háborítja.

6. A harminczadok dolgában és ott való tiszteknek állításában *procedáljon* az ország végzése szerént mindenekben, és *per abusum* ami alkalmatlanságok annak alkalmatosságával bécsusztanak, akár az *vectigál* nevelésében, akár az *plajások* állításában, mindazokat ő kegyelme tollálja s ennek utánna a harminczadokon való tiszteknek *usurpálni* nem engedi, sem senkit is *vecturákkal* terhelni nem enged.

7. Ez haza idegeneit és incorporátusit a liber quæstusban semmi szín és prætextus alatt nem turbálja, sem utánna valóknak turbálni nem engedi és semminémű kereskedéseket, nevezetesen mézgyűjtést, marhaszedést, mások oppressiójával fiscus számára nem foglalja és ez haza fiait annak alkalmatosságával nem turbálja.

8. Fiscus számára való gratuitus laborra, vecturákra és egyéb tereli viselésre senki jóságát nem erőlteti; úgy az universitástól és az székelységtől hasonló onust supportálni nem kíván, annál inkább arra nem erőlteti. A dézmák elszállításának alkalmatosságával az ország articulusi szerint való dispositiókat tészén, rendeletlen onussal is ez iránt őket nem terheli, az hordóknak visszasadását eddig való rendtartás szerint megparancsolja.

9. A sóaknás helyeken való lakosok privilegiunát, és eddig non corroborált szabadságát, nem turbálja; azokat is eddig nem usuált szolgálatra, gratuitus laborra, vecturára nem erőlteti; sőt az aknák és egyéb fiscalitások körül dolgozó s munkálódó mesterembereknek fizetését kiadatja s alatta valóinak elvenni nem engedi.

10. A só vágatás dolgát ami illeti, a régi jó rendtartás szerint való quantításban vágassa, és annál nagyobbban ne; hasonlóképen a sóval való kereskedésben és az só vecturázásban eddig observált jó modalitást kövesse ő kegyelme, és senkinek kárára való újabb dispositiókat ne tégyen: kinek-kinek az aknákról eddig járni szokott sóbéli proventusit el nem fogja, hanem kinek-kinek collatiójának tenora szerint és az nemességnek háza szükségére való sőt az articulusi szerint, ide értetvén a szebeni két fő tiszt is, kiadja.

11. Az aknákon való só vásárlást senkinek ő kegyelme anticipálni meg ne engedje, hogy annak alkalmatosságával az szegénység kereseti el ne fogódjék, hanem kiki az aknákon kereskedelemre is pénzen vehessen sőt szabadosan.

Forma juramenti domini thesaurarii.

Én Hallerkői Haller János, az Istennek bölcs tanácsából, az felséges Leopoldus római császár kegyelmes urunk ő felsége kegyelmességéből és a nemes ország három nemzetből álló státusinak választásából, az erdélyi minden fiscalis jóságok adminisztrátorává és minden fiscalis jövedelmeknek kincstartójává rendeltetvén, esküszöm az élő Istenre, ki atya, fiú, szent lélek, teljes szent háromság egy bizony örök Isten; engemet az én igaz hitem szerint úgy segéljen s úgy adja lelkem üdvösségét, hogy én felséges Leopoldus

római császár és felséges József Német és Magyarország királya, kegyelmes uraimhoz, teljes életemben tökéletes igaz és hív leszek; ez hazában a négy religión lévő státusoknak lelki s testi szabadságát az unió szerént hűségesen oltalmazom, hivatalom szerént pedig a fiscalis jóságok adminisztrációját s annak minden jövedelmét az előmben adatott és ő felségétől confirmálandó conditiók szerént procurálom. A felséges udvart, gubernator uram és a tanács hire s concensussa nélkül, nem informálom; különben is pedig tanácsadásomat, tanácskozásomat, ítélettételemet és egyéb minden némű, édes hazám közönséges dolgaiban kívántató magam viselését s munkáimat, az ország törvényeihez, s az ő felsége méltóságos diplomája punctumihoz alkalmaztatom mindenekben, atyafiságot, adományt, gyűlölséget és szeretetet s egyéb mindenféle tekinteteket félre tévén. Ezekkel ellenkező dolgokban pedig magamot semmi színek és tekintetek alatt nem elegyitem. Melyre meg is az Isten engemet úgy segéljen s úgy adja lelkem üdvösségét.

Forma juramenti dominorum consiliariorum.

Én T. T. de T. Az Istennek bölcs tanácsából, felséges Leopoldus római császár kegyelmes urunk ő felsége kegyelmességéből és ez nemes ország három nemzetből álló státusinak választásából az erdélyi méltóságos belső tanácsi rendben állítani méltóztatván: esküszöm az élő Istenre, ki atya, fiú és szent lélek, teljes szent háromság, egy bizony örök Isten, engemet az én keresztyéni igaz hitem s vallásom szerént úgy segiljen s úgy adja lelkem üdvösségét: hogy teljes életemben a felséges Leopoldus római császár és felséges József Német és Magyar országok királya, kegyelmes uraimhoz tökéletes igaz és hív leszek; hivatalom szerént pedig ez hazában a négy recepta religión lévő státusoknak lelki és testi szabadságát az unió szerént hűségesen őrizem és oltalmazom, ennek felette tanácskozásimat, tanácsadásimat, ítélettételemet, információmat és egyéb édes hazám dolgaiban kívántató magam viselését s munkáimat, édes hazám törvényihez és az ő felsége méltóságos diplomája punctumihoz alkalmaztatom mindenekben; atyafiságot, idegenséget, szeretetet, gyűlölséget, félelmet és adományt és egyéb mindenféle tekinteteket félretévén. Egy szóval mindeneket az Istennek tetsző hazánk törvényével és római császár kegyelmes urunk ő felsége nékiünk adott diplomájával egyező uton és módon folytatok és cselekeszem; azokkal ellenkező dolgoknak pedig ellenek állani kötelelességemnek tartom, el sem

mulasztom. Melyre meg is az Isten engemet úgy segéljen s úgy adja lelkem üdvösségét.

Articulus 1-mus.

Az pecsétek moderatiójáról.

Az expeditióknak az pecsétek iránt való folytatásáról végeztük közönségesen: Nagyságod méltóságos gubernatori hivatalja szerint ad diem 27-mum mensis Maii proxime affuturi metszessen négy pecséteket, melyek közül egyik a nagyságod kezénél, másik cancellárius uramnál, harmadik és negyedik pedig két ítélőmester atyánkiai kezeknél legyenek; ilyen declaratióval: hogy az nagyságod és cancellárius uram kezénél lévő pecsétekkel ez országban az ország közönséges dolgai és nagyságod authoritásától függő collatiók pecsételtessenek. Az ítélőmestereknél álló pecsétekkel pedig a protonotárián folyni szokott iudiciumok expediáltassanak, indifferenter az ország közönséges törvényei szerint; pro interim pedig az iudiciális expeditiók az protonotárián lévő az elmúlt thordai gyűlésben authenticált két pecsétek alatt foljanak, erejek is legyen az mint az említett thordai gyűlésben decernáltatott volt; azután pedig úgymint a die 27-mam mensis Maii affuturi, azon pecsétek teljességgel suspendáltassanak, és senki azokkal se ne expediálhasson, se azokkal pecsételendő levelekkel semmi úton módon és helyeken ne élhessen, az effélékről írott articulusban specificált poena alatt. Az mi pedig az országos közönséges expeditiókat nézi: azok az három nationális pecsétek alatt foljanak, az nagyságod méltóságos személye inauguráltasakor írott articulusban inserált modalitás szerint, végeztük.

Articulus 2-dus.

Gubernator urunk ő nagysága mellett continuuskodó úri és fő-rendekről.

Nagyságod méltóságos személye mellett lenni kívántató tanácsi és főrend continuuskodásokról nekünk így tetszik: római császárunk és koronás királyunk ő felsége, az ő felsége kegyelmes diplomájának 10-dik és 11-dik punctumába a guberniumot kegyelmesen determinálta, melytől mi nem recedálhatunk, sőt tehetségünk szerint kész és alázatos hűséggel ahhoz ragaszkodunk. Azért hogy nagyságod az méltóságos intimum consilium tetszéséből hányan, kik, mikor és mennyi ideig continuuskodjanak ő nagyságok és ő kegyelmek közül nagyságod méltóságos személye mellett, az időnek mivoltához képest determinálja; melynek homagiumunkban

tött kötelességünk szerint is engedelmeskedni készek vagyunk. Mivel pedig az fenn forgó állapotokra nézve nagyságod lakását egy bizonyos vagy csak maga lakó helyében nem continuálhatja, ennek felette az dolognak mivoltához képest az méltóságos tanács és főrendek közül, sőt vitézlő rendek is bizonyos számban lesznek nagyságod méltóságos személye mellett, szükségesnek itéltük, hogy az hol és mikor kívántatik, parancsolván nagyságod felőle, az közelebb lévő városok tisztei szállíttassanak elegendő élelét azon szükségre; dispositiót téven nagyságod felőle, hogy senkitől az élelét szállító embereknek se személyekben semminémű javakban semmi bántódások és háborítások ne legyen, hanem az élelét illendő áron eladván, szabadosan és bátorságosan szállíthassák; ha kiknek pedig valami bántódások leszen közülük, az patiens fél panaszát nagyságod az ott lévő méltóságos consiliummal orvosoltassa meg istenesen.

Articulus 3-tius.

A dő felvetése és vecturák modalitásáról.

Az közönséges adó felvetése mivel már közönséges tetszésből determináltatott az nagyságod conditionának rendiben, most is abban perseverálnunk tetszett; instálván aláztatson nagyságodnak méltóztassék azon conclusumunk mellett bennünket megtartani, az mi az szükséges vecturákat illeti, azok iránt már tapasztalt károsításunk orvoslása iránt nekünk így tetszett: két ezer ötszáz és ötven kapuk lévén most ez hazában, állítsanak minden kapu számban lévő rendek 12 kapuról egy-egy szekeret két-két béresekkal és hat-hat ökrökkel az városok is úgymint Kolosvár városa curr. 1. Kézdi-Vásárhely cum Bereczk curr 1. Vizakna cum Abrugbánya curr. 1. Csik-Szereda cum Illyefalva et Sepsi-Szent-György curr. 1. állítván, in summa lesznek currus Nro 213, melyeket nagyságod az méltóságos consiliumával egyező tetszésből bizonyos statiókra rendelvén, reméljük, hogy ha jó dispositió leszen reájok az melléjek rendelendő inspectorok által, nagy könnyebbségére leszen szegénységinknek.

Articulus 4-us.

Creditorok és vitézlő rend contentatiója és egyéb expensákról, s az restantiák feligazításáról.

Az mi az creditorok, vitézlő rend restantiái megfizetését, és egyéb közönséges szükségre kívántató expensákat illeti, az nagyságod propositiójának harmadik punktuma

szerént nekünk úgy tetszik: ab anno 1685 fennforgott contributiónak restantiáját szorgalmasan czirkálja, és szedesse fel hűségesen, sőt az még függőben lévő rátiókat is vonattassa examenre az mostani fő commissariatus, ante 15 admoneáltatván azokat, az kiket illeti számadás s finalis absolutió vételre sub poena articulari; és ha compareálnak vegyék végső igazításban, ha nem compareálnak pedig az olyanok részéről comperiálandó restantiát felérő jószágot, praemissa legitima certificatione et admonitione elfoglaltatván, ha az kiket illet, magokhoz cum depositione debiti nem veszik, tehát másoknak adják el és birják, míg vagy az haeresek és successorok, vagy más legitimus praetendensek kiválthatják; akkor pedig sub poena calumniae akárkitől kiválthassák.

Articulus 5-tus.

Néhai boldog emlékezetű kegyelmes urunk res mobilisében kárt tett személyeknek prosequutiójának modalitásáról.

Az nagyságod méltóságos intimatióját, néhai boldog emlékezetű kegyelmes urunk res mobilisében kárt tölt személyek prosequáltatásának modalitásáról közönséges tetszésből végeztük: hogy non obstante hac in parte ordinario iuris processu, urunk ő nagysága az kik által akarja, per inquisitionem szorgalmasan czirkáltassa fel, kik voltak ab anno 1687 idvezült kegyelmes urunk ő nagysága szolgálai és azok közül kiket comperiálhat, hogy az ő nagysága res mobilisében titkon vagy nyilván rendetlenül per se vel per alios részesültenek volna az ő nagysága praediciumára és annak utánna cum competentem declarationem admoneáltassanak, azok, az akik effélébe comperiáltatnak az méltóságos tanács eleiben adhibeáltatván az két ítélő mesterek is azon causáknak juridica discussiójában és determinatiojába, ad locum et terminum competentem, és azok is tartozzanak sub poena articulari compareálni, holott aztán procedálván utrinque, ha a dolog kívánja mindkét részről, egyszeri exmissio adassék, mely exmissio is ad praefigendum locum et terminum reportáltatván, diiudicáltassék s determináltassék az causa, et sine ulteriori dilatione executióban is vétetődjek, nullis plane remediis suffragare valentibus; ide értetvén azoknak maradéki is, ha kik ilyenek magok decedáltaknak volna; sőt az kik különben is az fenn említett időtől fogva az ő nagyságok akár minémű javaiban illegitime részesülteknek lenni comperiáltatnak.

Articulus 6-tus.

Mostani fő commissariatus authoritásáról.

Mostani főcommissariatus authoritásáról az kolosvári közelebb elmúlt gyűlésben irt articulust in vigore hagyjuk akármely rendbéli commissariusok iránt, úgy hogy a megirt főcommissariatus admoneáltassa az kiket illik ad terminum et locum competentem, és azok is tartozzanak compareálni, sub poena articulari, de akár compareáljon akár ne. revisis ipsorum difficultatibus sine respectu personarum et dilatione, és ha kívántatik ad terminum competentem egy exmissió adatván nékik, azután sine ulteriori dilatione determinálják és vétessék finalis executióban, omnibus posthabitis juridicis remediis. Az kik penig ab anno 1685 fenn forgott contributiók exactori voltanak, azok is magok és maradékjuk securitására, az következő gyűlésnek alkalmatosságára, hiteles extractusokban az exactio folyását el hozni s beadni el ne mulassák, hogy azokból elucesáclandó difficultások is orvosoltathassanak megkívántató módon.

Articulus 7-mus.

Az romano catholicus atyafiakkal való contractusnak consummálásáról és az bécsi expeditióknak véghez viteléről.

Nem consummálódhatván az időnek szoros volta miatt az római catholicus atyafiakkal való contractus, tezett közönségesen hogy ad diem 17-um mensis affuturi Maii nagyságod Kolosvárra menvén, az méltóságos intimum consiliummal és más becsületes fő rendekkel (magok közül is romano catholicus uraink s atyáinkiai becsületes atyjokfiat rendelvén azon contractusnak consummálására) az még függőben lévő dolgot determinálja és osztán az kívántató bécsi expeditiót is promoveálja; authorálván közönségesen egész országul három nemzetül azon dolgoknak véghez vitelére nagyságodat az intimum consiliummal és több becsületes atyáinkfiaival együtt, vigore praesentis articuli.

Azok penig az oda delegált becsületes rendek penig ezek lesznek az méltóságos consilium, az táblai assessorok, az két ítélő mesterek, az vármegyék és székek fő tisztjei indifferenter.

Ennek felette:

Haller István, Kemény Boldizsár, Bánffy Pál, Kendeffi Pál, Bartsai István, Horváth Ferencz, Horváth Miklós, idősb Thoroczkai Péter, Thoroczkai Mátyás, Mikola László,

Rédei István, idősb Vass György, ifj. Vass György, Kollátovich György atyáinkiai, authoráltatván, modo quo supra, az innen azon alkalmatosságra relegáltatott, vagy más occurráló szükséges dolgok igazíttatására is ő Nagyságok s ő kegyelmek.

Articulus 8-us.

Máramaros vármegyebeli vice-tisztek választása és czirkálások modalitásáról.

Máramaros vármegyebeli atyáinkiai azért tött instantiákat méltó tekintetben vévén, végeztük közönségesen: az vice-tisztek választása iránt eddig ő kegyelmek között forgott abususok tolláltassanak és ennekutánna a vice-tisztek választása alkalmaztassék az idebe való nemes vármegyék azok iránt folyó articularis rendtartásokhoz, fennmaradván mindazon által a fő ispán illendő authoritással és jövedelme.¹⁾ A szolgabírák törvénytelen exactiókat eltávoztassanak, sub amissione honoris et officii et poena articulari; az czirkálás pedig esztendőben egyszer légyen csak.

Articulus 9-nus.

Idvezült urunk idejében megreversalisodott és kezesség alá vettettet úri fő és egyébbb szabadsággal élő rendek felszabadítása.

Az időnek mostohasága és rendetlenségi miatt felesen vettettek volt szegény idvezült urunk idejében kezesség alá, és sokak nemcsak az ő nagysága, hanem némely privatus embereknek személyéhez, helytelen és erőszakos reversálisokkal köteleztettek és violentus contractusokkal megkárosítottak volt. Végeztük azért, hogy mindazon becsületes úri fő, nemes és szabad rendek az olyan erőszakos reversálisok és kezességek alól felszabaduljanak és mind kezes levelek, mind reversálisok vissza adattassanak, nemcsak a fejedelmi, hanem egyébbb privatus kezekből is, ide nem értetvén magok jó akaratjuk szerént számadó szolgaságra kötelezők reversálisa. A violentus contractusok pedig, comperta tamen veritate, cassáltassanak.

¹⁾ A következő rész az országos levéltári eredetiben így van: az circállásban nem régen szokásban vett nagy excessusokat pedig az viceispán és szolgabírák eltávoztassák sub amissione honoris et officii et poena articulari.

C o n c l u s i o.

Nos itaque humili postulatione dominorum trium nationum regni huius Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum statuum universorum, praemissa faventer admissa et exaudita, praescriptos articulos, omniaque et singula in iisdem contenta, quoad omnes eorum clausulas et puncta, (ratos, gratos et accepta habentes, ratificamus, approbamus et confirmamus.)¹⁾ eosdemque tam nos ipsi observabimus, quam per alios quospiam autoritate functionis nostrae observari faciemus. Datum in civitate saxonicali Cibiniensi die 24-a mensis Aprilis ultima videlicet die generalis dictorum dominorum statuum diaetae anno domini millesimo sexcentesimo nonagesimo secundo.

Alexius Bethlen praesidens, mp. (P. H.)

Magister Joannes Sárossi protonotarius, mp. (P. H.)

Magister Petrus Alvinczi protonotarius, mp. (P. H.)

Az aláírások Szásznál hiányzanak.

(Szász: Sylloge tractatum-jából átvéve és összevetve az orsz. levéltári eredetivel.)

b)

1692. ápr. 14.

A kolozsváriak protestációja.

Nos consilium status regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum damus pro memoria per praesentes, quod nobiles Joannes Dálnaki iuratus assessor civitatis Kolosvar et Andreas Szentkereszti iuratus notarius eiusdem civitatis Kolosvar tanquam ad moderna regni comitia ex parte dictae civitatis ablegati, tam in suis ipsorum propriis, quam et caeterorum universorum incolarum nobilium iam dictae civitatis Kolosvar nominibus et in personis nostram personaliter venientes in praesentiam, per modum solennis protestationis, contradictionis et inhibitionis vivae vocis suae oraculo significantes exhibuerunt et praesentarunt nobis in simplici papyro Hungarici idiomati tenoris protestationem in se continentem super eo: Mivel az mint nemes Kolosvár városának lakosi látják már néhány esztendőktől fogván városokban házakat szerzett külső nemesi rendek nem viselvén előttök ezen városban levő minden háznak

¹⁾ A levéltári eredetiben így: usque ad benignam sacrae caesareae regiaeque maiestatis d. d. nostri clementissimi ratificationem approbamus et confirmamus.

egyenlő szabadságoknak voltát, hanem mostan ő kegyelmek, kítől mint lehet, maga házáat szállóktól és egyéb azon városban levő közönséges terehviselésektől immunitálják, az nemes városnak és más városi nemesség házáinak nagy praejudiciumával és ugyan az városi szegény községnek nagy megszorulásával, kik közül az mint látszik tekintetes nemzetes üdösbik Vas György uram ő kegyelme is kapujára kolosvári piacszoron levő házának sas salvagvardialis jelt veretett fel, sőt az mellett az mű kegyelmes urunktól ő felségétől némű-nemű exemptiót is szerzett, mely is mivel az nemes város privilegiumjának praejudicál, azért ezen salvagvardia és exemptio ellen solemmiter protestálunk, contradicálunk, hogy tacendo valamit, ne láttassunk azt megengedni, ne legyen serum vagy az erdélyi méltóságos magistratusunkat, vagy az nemes országot, sőt ha az szükség úgy hozza, az mű kegyelmes urunkat ő felségét is, mind említett Vas György, mind pedig mások olyak ellen alázatosan megtalálni és megorvosolni. Melyről per modum solennis contradictionis iterum atque iterum protestálunk. Super qua quidem protestatione memoratorum Joannis Dálnoki et Andreae Szent Kereszti modo praedecarato solemmiter facta, nos quoque literas nostras sub sigillo iudiciali et autentico iuratorum eorundem uberiores futuras ad cautelam necessarias extradandas duximus et concedendas harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum in civitate Cibiniensi die decima quarta mensis Aprilis anno domini millesimo sexcentesimo nonagesimo secundo.

Coram me magistro Joanne Sárossi
regni protonotario mp. (P. H.)

(Eredetije Kolozsvár város levéltárában, fasc. II. nro 282.)

c)

1692. ápril végén.

A katholikus status protestációja.

Protestatio status Catholici.

Nos infrascripti in unitate sanctae ac Romano-catholicae fidei congregati damus in memoriam et notitiam, quorum interest omnium, quod nos anno 1692. ad diem 15 Martii Cibinio ad generalem regni dietam ab inclito statuum consilio citati, ad componenda certa regni negotia, maxime vero ad promulgationem diplomatis a sacratissima maiestate caesarea allati comparuerimus, licet non eo numero,

quo debebamus propter dispersos fratres nostros in obsequiis militiae sacratissimae maiestatis caesariae et quibus nonnulli regalibus alias vocati, hac occasione neglecti, alii vero vix comparuere, mox remissi sunt, quacunque tandem de causa. Siquidem autem primum et ante omnia negotium Dei et religionis tractandum erat, de quo in diplomate quoque prima facta fuerat mentio ex occasione diplomatis recenter allati iuxta tenorem eiusdem quaestiones circa religionem iam in priori diplomate 1690 motas concludere et compone (sic!) volentes omnem conatum adhibuimus.

Quia vero compositio haec fieri non poterat, nec debebat, nisi ventilatis 1. et 2. punctis in diplomate contentis, in illis enim tota adversae partis contentatio, nostrae vero libertatis spiritualis ruina continebatur, ideo potissimum illa ruminanda statuimus, ut vel totaliter praeiuditiosa illa adversariorum postulata iustis postulatis nostris invalidaremus, vel certe si possibile esset, mitigaremus. Quandoquidem autem adversarii nostri, quibuscum agebatur negotium nostrum nihil remittere, nihil restituere, nihil sine novo praeiudicio omnium olim et nunc proposita- rum praetensionum praestare voluissent: accepto desuper a celsissimo ac reverendissimo principe domino Georgio Szécsényi archiepiscopo Strigoniensi, primate Ungariae et capite nostro mandato, ne quid in minimo in praeiudicium ecclesiae Romano-catholicae concederemus, commutaremus, imo etsi neutiquam ab ullo accepissemus eiusmodi incitamentum, innato nostro zelo in Deum et ecclesiam sanctissimam matrem nostram ita firmi stetimus, ut nihil de iuribus ecclesiae nostrae concederemus. Ne tamen et in hoc amicitiae fraternae mutuaeque inter status concordiae aliquid desideraretur, omnia postulata nostra ita mitigavimus, ut nihil esset, quod ad amicabilem compositionem non ordinaretur. Verum neque sic quidquam obtinuimus, sed in primo diplomate obtentis privilegiis inhaerentes adversarii, nos e contra (citra invalidationem diplomatis) appendici recenter diplomati affixe adhaerentes ad amicabilem compositionem, nequaquam pervenire potuimus.

Nos itaque insistentes pientissimorum parentum nostrorum vestigiis, qui in simili causa acceptorum scilicet bonorum, expulsionis patrum ecclesiasticarumque personarum solemniter protestati sunt anno 1607 Claudiopoli in generali dieta coram serenissimo principe Sigismundo Rakóczi, tamquam inauditae ante hac sententiae ablatisque iuribus ecclesiasticis subscribere haud valentes, nomine suo successorumque omnium (quos nos agnoscimus) contradixerunt,

nos pariter veri successores maiorum nostrorum et sanctae matris ecclesiae indigni filii acceptioni, possessionique bonorum omnium iuriumque ecclesiasticorum quandoquidem ea, sine iure nec citati, nec ullius sceleris convicti, neque auditi (uti loquuntur authenticae principis Rákóczi litterae) iis privati sint, sed sola pluralitate votorum ab adversariis superati catholici nequaquam subscribere potuerunt: pariter nos postulatis in diplomate primis punctis contentis, utpote in Transylvania nunquam hactenus auditis, imo anathemate fulminatis in constitutionibus regni subscribere haud potuimus. Quin imo omni ab alienationi quocunque tandem modo facta fuisset, vel in futurum timeri posset, contradicimus nomine nostro et omnium fratrum nostrorum absentium: contractui item, seu conventioni, limitationi iurium ecclesiasticorum vel non admissioni ordinum quorumcunque, si quo modo consensisse videremur, nunc pro semper et in perpetuum contradicimus, irritamus, annullamus, solemniter protestantes de iure nostro nihil remisisse, nec remittere velle unquam prouti vigore harum contradicimus et protestamur ad futuram omnium successorum nostrorum cautelam et ad ostendendam obligationem nostram et amorem in Deum, Dei ecclesiam, matrem nostram, ad ius ecclesiasticum tuendum ordinesque ingredi volentes observantiam. In quorum omnium fidem has manu nostra subscriptas sigillisque munitas dabamus. Cibinii, Transylvanorum in comitiis regni generalibus anno 1692.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

d)

1692. ápr. 23.

Kiegyezés a szászokkal.

Accorda inter Saxoniam et alias duas nationes, super tollendis Saxonum gravaminibus inita.

Nos Georgius Banffi de Losoncz stb. (lásd Szász Sylloge tractatum 231--237. ll.)

Actum Cibinii in generali diaeta nostra die 23-a Apr. a. 1692.

Georgius Bánffi gubernator, m. p.

Nicolaus de Bethlen cancellarius, m. p.

(P. H.)

(P. H.)

(P. H.)

VII.

1692. ápr. 19.

Az erdélyi kath. status folyamodása a császárhoz sérelmeik orvoslása ügyében.

Litterae ad sacratissimam caesaream regiamque maiestatem.

Augustissime imperator. Domine, domine clementissime!

Quantum gravati fuerimus certis quibusdam punctis diplomatis 1690 a sacratissima Maiestate vestra per generosum dominum Nicolaum Bethlen allatis, paterna erga Deum et religionem catholicam in Transylvania afflictam sacratissimae Maiestatis vestrae sollicitudo, in secundo 1692 anni diplomate clementissime declaravit. Intentionis enim nostrae nunquam fuit hanc quaestionem movendi in eruptione Tekeliana in Transylvaniam, sed neque modo ullam omnino quaestionem movissemus, utpote in ambiguo belli exitu constituti, neve sacratissimam Maiestatem vestram molestaremus, nosque in maius periculum perdendae, talis qualis libertatis nostrae coniiceremus; verum quia sacratissima Maiestas vestra, stante, hoc ambiguo rerum statu, compassione nostri mota, lenire nostram afflictionem paterne clementissimeque conata sit, nos quoque opem nostram et cooperationem in tam sancto opere subtrahere non potuimus, ne fors coram Deo ac universa Dei ecclesia criminis argueremur, quod in tam prompta sacratissimae Maiestatis vestrae resolutione sopuerimus, ad tenorem ergo diplomatis recens clementissime dati, in quo amicabile conventio inter nostros adversarios proponebatur, id conati sumus cum omni humanitate sine omni strepitu, motu vel violentia et quod maximum est, ne mentione facta iuris nostri bonorum omnium, iniuria temporum, bellorumque ab ecclesia Dei abalienatorum, sed mera petitione et insinuatione uti ipsissima postulata, quae nuper suae Maiestati vestrae humillime porrexeramus, tribus aliis in regno Transylvaniae religionibus proposuimus.

Verum quia adversarii postulatis nostris invalidationem diplomatis, eversionemque omnium caeterarum trium religionum, utpote Calvinianae, Lutheranae et Arianae, sibi persuadebant, ob quam causam conventionem amicabilem nulloatenus futuram ominabantur, ob eandem causam, ob quam adversarii difficillimi fuere in conventionem, hac ipsa causa et nos moti in conventionem descendere non potuimus. Diplomatis invalidatio, quae praetendebatur intra nos, si

postulatis nostris consentirent, frustra obiiiebatur, quandoquidem enim sacratissima Maiestas vestra postulata nostra iusta esse declaravit clementissime ac propterea providentissime cogitaverit, aliud remedium non dabatur, quam id proponere ex parte nostra, in qua parte sumus laesi, quod clarissime docent postulata nostra, quibus remedium praecipuorum malorum nostrorum praestolabamur. Securi itaque de clementissima sacratissimae Maiestatis vestrae resolutione, ut in quibus nos gravatos sentiremus, proponerimus, nihil contra valorem diplomatis egisse nos, quilibet rationabiliter argumentando deprehendet. Ex adverso si repositis ad postulata nostra adversariorum postulatis coniciamus oculos evidentissime deprehendemus: postulata adversariorum impossibilia fuisse et praeiudiciosa Deo, ecclesiae catholicae unionique, ad quam omnes principes Transylvaniae ac regnicolae iurare solent. Ad postulatum enim nostrum de episcopo et hoc ad libertatis aequilibrium, ab omnibus aliis religionibus receptum reposuerunt: permissuros se episcopum, sed qui episcopali dignitate non polleat, neque titulo gaudeat, quod neque nos, neque illi facere poterant, ut episcopum ea dignitate privent, quam summi pontifices dederunt, sanctissimi reges Ungariae confirmarunt. An non et illud impossibilitatem involvit, ut academiae adversariorum iisdem privilegiis, iuribus, dignitate gaudeant, qua gaudebant academiae catholicorum, illud impossibilitatem aliquam comprehendit, ut libertas sit aequalis adversariorum ac nostra et tamen nihil de nostris, sine iure, sine legitima citatione (uti loquuntur authenticae principum Transylvanorum literae) acceptis olim, restituatur, quod tamen intendere volunt in omnibus fere suis punctis adversarii, quomodo itaque stabit aequalitas libertatis, si unusquisque non omnia, sed neque aliqua ex suis rehabere possit.

Praeiudiciosa etiam ecclesiae catholicae adversarios postulasse, nemo est, qui ambigat; quid enim magis praeiudiciosum esse poterat, quam centenis aliquot millibus, quae possidebat ecclesia catholica olim, velle assignare 2000, quibus perceptis, perpetuo omnibus ecclesiae bonis obrenunciaremus? Assignabatur Monasterium cum abbacia, ita tamen, ut p. p. Claudiopolitani, imo tota ecclesia catholica Transylvana abdicet ius omne, in omnia ecclesiae bona et in perpetuum; quid praeiudiciosius et magis invalidationi diplomatis favens, quam recursum ad suam sacratissimam Maiestatem vestram velle impedire; appendicem nobis favorabilem tollere, quod tamen illi plurimum reservasti. An non praeiudiciosum et illud ternario numero catholicorum consiliario-

rum electionem circumscribere velle, cuius limitationis, num quid prioribus temporibus fuit mentio facta. Nihilominus ne etiam in tam impossibilibus, et praeiudiciosis ecclesiae catholicae adversariorum postulatis ullum erit actum lapidem relinqueremus, ut magis eo magis proclivitatem nostram ad amicabilem compositionem declaramus: omnia nostra postulata ita mitigavimus (salva semper ulteriori ratificatione sacratissimae Maiestatis vestrae et cleri in Hungaria) ut considerata limitatione episcopi et ordinum volentium ingredi nihil sit, quo nos iuste refractarios declaret. Quid etiam minus poteramus petere, quam ex centenis in Transylvania templis unicum Claudiopoli ex quinque a nostris quondam erectis. Quod neque sic postulassetus, si omni templo Claudiopoli non careremus. Itaque non obtenta favorabili resolutione super nostra postulata, neque succedente amicabili conventionē, ultimam tandem diplomatis clausulam observare volumus, ut scilicet negotium religionis catholicae ad remedium ulteriori impetrandam ad sacratissimam Maiestatem vestram, veluti regem Apostolicum et dominum nostrum clementissimum humillime relegaremus, nihilunquam nos futuros in praeiudicium Dei, ecclesiae catholicae, cleri Ungariae ordinumque omnium quicunque praetensionem habeat habituraque sint in futurum.

Certissimi iterum de sacratissimae Maiestatis vestrae pietate et zelo, quo in religionem catholicam pientissime perpendet, quod hac occasione, quacunque tandem vel ex parte nostra, vel ex parte adversariorum neglectum sit, id vitricibus sacratissimae Maiestati vestrae aquilis propediem obtenturos. Quod ut Deus immortalis clementissime praestet pro incolumitates et felicitate sacratissimae Majestati vestrae nos Deum exorabimus aeternum mansuri

sacratissimae Maiestati vestrae domini
nostri clementissimi servi humillimi sta-
tus catholicus Transylvaniae.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

VIII.

1692. m á j. 4.

Siserus Ferecz levele a kolosmonostori plébánusához.

Reverendissime et clarissime domine.

Volo supponere meas recte accipi et ultimas quidem scripsi ante triduum, accipi vero vicissim ultimo, quas domi-

natio vestra dedit ad me 19 et 21 scriptas, de iis vero quarum meminit missarum in una ligatura ad cardinalem et me, nihil hactenus vidi. In ultimis acclusa etiam fuerat potestationis formula.

Initam interea esse conventionem intellexi ex epistola a generali Veterani ad quendam jesuitam data; gaudeamne de hoc, an doleam, ambigo, maximo cum ipse addat: non esse nunc nimium urgendos in puncto religionis haereticos et dominatio vestra in suis scribat, admittendos episcopum et jesuitas, sed cum talibus conditionibus, quas totus orbis explodet. Quid remedii? quod enim catholici in suis gravaminibus se remittant ad suae maiestatis ratificationem non satis est, quid enim sua maiestas aliud potest, quam habere id ratum, quod constituit etiam ipsa pars, quae querebatur se laesam, et in cuius unius gratiam clausula illa in puncto diplomatis testio (sic: tertio) fuit apposita.

Rogo dominatio vestra reverendissima, cum primum poterit, nobis submittat exemplar comicationis (sic! e helyett conventionis.) prout in comitiis conscripta est, et ad aulam huc missa. Nam eiusmodi hic ita reconduntur, ut haberi non possint. Speculabimus his visis, quid pro bono rei catholicae fieri possit. Quid si catholici communi consensu et nomine submitterent huc, memoriale quodpiam seu libellum supplicem porrigendum suae maiestatis per confessorium, in quo exponerent, quam inviti in conventionem hanc consenserint, ob majora scilicet mala praecavenda rogarentque, ut sua maiestas nolit habere rata, quae contra prima aequissima et modestissima catholicorum sex postulata inibi reperiuntur. Vel si hoc fieri nequeat, ipsa sua reverendissima dominatio vestra haec cum rationibus exponeret in privata epistola ad reverendissimum patrem confessorium caesaris rogaretque, ut is pro zelo suo divinae gloriae ac religionis, catholicae suam maiestatem informet ac efficaciter pro remedio peroret, non feriamur et ego interea, ut non praecipit negotium. Comendo me demississime. Vieniae 4 Maii 1692.

Reverendissimae dominationi
vestrae servus humillimus
Fr. Siserus.¹⁾

P. S. Post has scriptas accipio ab eminentissimo eas, quas reverentia vestra dedit 19. Aprilis et quae iis fuerant adiuncta ad suam maiestatem. Omnia ex-

¹⁾ Bőcsi jezsuita szül. 1630 jun. 12. meghalt 1718 márczius 4. Volt rector s a jezsuita collegium igazgatója.

pediam diligenter, praevenit in iis cogitationes meas superius explicatas. Locutus sum heri cum cardinali et cum dolore ex eo intellexi, quod neque episcopum, neque jesuitas velint haeretici admittere. Et ita haberim in ultima quaestione. (Egykorú másolata az egyet. könyvt., a Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

IX.

1692. máj. 11.

Levelezés a katholikusok sérelmei ügyében.

a)

Kollonics bibornok levele.

Admodum reverende pater in Christo observande.

Placebit mihi opportuna occasione significare, quot sint Szik. (Siculi) religiosi p. p. Franciscani? simul et statum rei catholicae in Transylvania describere? quid ibi praestetur boni, ampliusque fieri possit? quae omnia notae prudentiae committo et maneo admodum reverendae paternitatis vestrae
Viennae, 11 Maii. 1692.

servus et parens

Leopoldus cardinalis a Kollonicz.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

1692. máj. 11.

b)

Siserus levele.

Reverendissime domine.

Hesterno vespere accepi datas 28 Aprilis et simul adiunctam conventionem seu proiectum cum notis opportunissime haec venere; ita enim in arcanis hic fuere hactenus, ut neque ipse confessarius caesaris habere potuerit et ea de facto non habent. In his, quas heri ab illo Laxenburgó accepi, sic scribit: ex hesterná reverendissimi vestri epistola video negotium Transylvaniæ plane tale, quale mihi imperator descripsit, nempe esse involutum et perturbatum. Conventionem factam dicunt ministrorum aliqui, epistola vero statuum affirmat in pacto religionis non potuisse convenire. Si catholici contraxere cum acatholicis ne pertinares viderentur, quod quam addant, et se ad caesaris confir-

mationem remittant, nihil ineptius magisque negotio religionis nocium fieri poterat. Aula non nisi in casu non iuitae conventionis se interposituram promisit, quid nunc agat, si iam contraxere? Si absque tali contractu ad caesarem provocassent catholici, campus aulae ex ipsarum partium consensu amplissimus fuisset factus de religione pro libitu statuendi.

Verum ex lectis dominationis vestrae epistolis, ipso proiecto et ad scriptis illi notis non obscure habetur, contractum non esse initum et non convenisse partes in omnibus et saltem circa jesuitas admittendos, ut patet ex §. 2 in fine manifeste praestitere in opposita sententia. negantibus eorum admissionem acatholicis; catholicis vero eam desiderantibus. Rogo itaque per quid quid possum dominationis vestra eximat metum, quo hactenus urgebantur ad conventionem faciendam catholici. Non est adeoque, quod metuant augustissimi offensam, dum agunt id, quod illis conceditur in clausula diplomatis caesarei nuper emanati, considerent verba et notent mysteria, neque hac scribo ex mente solum mea, sed et eius, qui caesari est a latere et in pretio.

Commendo me calamo festinante

Viennae, 11. Maii 1692.

Reverendissimae et dominationis
vestrae servus humillimus.
Fr. S(iserus.)

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

X.

1692. máj. 28.

Veterany levele a kath. statushoz.

Illustrissimi spectabiles, magnifici ac egregii, nobiles ac generosi domini mihi colendissimi.

Expeditas dominationum vestrarum sine dato literas cum acclusis unitariorum caeterarumque religionum postulatis 27 expirantis, ac annexa dominorum catholicorum replica gratanter accepi. Ex quibus videre fuit praelibatas solummodo religiones svaviloquio suo hinc discessum maturaturae, controversiarum exortarum finem Claudiopoli faciendum promittentis et quid in pectoribus reconditum fuit habuere (sic), nunc depromunt. Quare audire haec aula prout ingratum, quod aliud pro suggesto, aliud re assumpserint, ita minus

conveniens diplomate non stare et illud ere et qualiter sentiendum de illo sit, interpretantes praescribere normam quoque absonum. Dominorum Romano-catholicorum replicam approbo et imposterum de materia hac nihil amplius movendum erit, siquidem supremo favente numine, meliora ab aula exspectanda erunt et huic controversiae convenienter mederi clementissime intendet. Quibus valere cupio, maneoque illustrissimarum, spectabilium, magnificarum, egregiarum nobilium generosarum dominationum vestrarum

Cibinii, 28. Maii 1692.

servus

Fridericus comes Veterany.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

XI.

1692. máj. 28.

Az esztergomi érsek levele a kolozsvári kath. plébánushoz.

Admodum reverendo domino n. n. almae ecclesiae Claudiopolitanae parocho Romano catholico. In Transylvania.

Pastoralis nostra vigilantia et sollicitudo ad ecclesias quoque Transylvaniae, utpote metropolitano nostro primatiali ac legati nati muneri legitime et ab antiquo subiectas se se extendens, occasione famae cuiusdam de periculo ibidem violandorum iurium et bonorum ecclesiasticorum vehementer nos urget, ut te velut e primariis ibidem degentibus ecclesiasticis paterne admoneamus et cohortemur, quatenus omnimodam curam adhibeas, ne sive Claudiopoli, sive alibi uspiam in praeiudicium iurium et beneficiorum ecclesiasticorum in publicis regni comitiis aut quacunque alia conferenda quidpiam concludatur et admittatur. Quin imo in id unice una cum aliis ecclesiasticis personis ac dominis catholicis isthic degentibus incumbas, ut quae temporum ac bellorum iniuria contra mentem piorum fidelium abalienata sunt, eadem rursus bonis modis ac viis debitae in integrum restituantur. Inhibemus proinde quam severissime, ne absque nostro praescitu et approbatione vel unum palmum terrae per commutationem, transactionem aut alia quavis ratione ullatenus cedas. Nos vero post hac de omnibus ac singulis isthic actis aut imposterum agendis diligenter ac frequenter informare non negligas, ut tanto melius muneri nostro pa-

storali satisfacere valeamus. In reliquo eandem diu bene valere desidero. Datum Posonii die 28. Maii anno 1692.

Vestrae reverendissimae parens in Christo

Georgius Szecseni
archiepiscopus Strigoniensis.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

XII.

1692. máj. 30.

Veterany levele a kath. statushoz.

Illustrissimi, spectabiles, magnifici ac generosi domini mihi observandissimi.

Haud dudum audiveram inclytas tres religiones contra dominos catholicos duras movisse difficilesque condiciones, id quod fateor, hac de causa multum aegre tuli, quoniam suspicabar eas ab hoc, quod ab Cibiniensibus comitiis ad Claudiopolitanam congregationem delatum erat, descisci velle. Ast modo non sine gravi displicentia percipio e communicata mihi illustritatum magnificarum et generositatum vestrarum, utpote dominorum catholicorum replicatione non illas, sed ipsasmet praetitulatas dominationes vestras novas proferre et tantas difficultatum causas, ut praefatae tres religiones condescendere ideo nolint, quod his, quae Cibinii postulatorum in suspenso mansere, nunc licet illae totum concedant, non acquiescant; si itaque negotium isthoc religionis, ut hic nuper relictum erat, componatur, bene est, sin minus et ipsi domini catholici tractata retractent novitatesque superaddant, ut ab Augusta aula desuper resolveri ac percipi debeat, sibimet ipsis imputent, quando transcribenda mea illuc informatione caesaream disgratiam deficientem parolla incurrent; qui de reliquo, nil nisi bonam et sine lucro, aut interesse privato versantem, pacificationem, complanationem exoptans easdem divinae tutelae commendo et maneo

illustritatum magnificarum et generositatum vestrarum
Cibinii, 30. Maii, 1692.

comes Fridericus Veterany.

Finiaur hoc negotium religionis uno vel altero modo, quoniam tempus instat bellum promovendi et non incassam disputandi.

(Egykorú, másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

XIII.

1692 jún. 19.

Dunod levele a kolozsvári plébánushoz, Vízkeleti Zsigmondhoz.

Admodum reverende in Christo pater.

Ex ventilatis in vestro congressu Claudiopolitano mihi benigne ac reverendissimo patri praeposito communicatis luctanter intellexi, zelum constantiam et prudentiam vestrae reverendissimae paternitatis pro defensione rei catholicae et exultabundo legi conclusionem a quo rogo nolite discedere, quantumcumque rogati, quia sic et vestra et caesaris gravamina reparabuntur, aliter tamen irreparabilia; curiose tamen intelligerem, quid circa politica concluderint acatholici et an missuri sint novam legationem pro reformatione diplomatis et quid fecerint circa restitutionem famae et bonorum domini Csáki de quo nulla prorsus nova habeo a meo reditu ex Hungaria. Unde dignetur de praedictis aliquam mihi dare notitiam et nunc credere

vestrae reverendae paternitatis humillimum

et devotissimum famulum

Antidium Dunod presbyterum.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., a Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

XIV.

1692 jún. 19.

Siserus levele a kolozsvári plébánushoz.

Admodum reverende domine ac patrone.

Reverentia vestra dominos catholicos ad constantiam hortetur, ut suaviter ac fortiter Dei causam tueri pergant, nec se ultra limites diplomatis ullis minis propelli sinant, verum qua suavitate a reliquis acatholicis extorquere non poterunt, ad maiestatem suam decidenda remittant, ut in diplomate consulto provisum fuit, cum haec discussio ac decisio, nihil reliqua regni negotia morari debeant, aut pacem concordiamve turbare, licet in suspenso maneat controversia religionis atque pristinis moribus vivatur. Certe nihil magis rationi consonum, quam ut principis imperantis avita religio eiusdem privilegiis, quibus aliae religiones utantur.

Viennae, 19. Junii, 1692.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. a Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

XV.

1692 jú n. 25.

Dunod levele a kolozsvári plébánushoz.

Reverende in Christo pater.

Continuet quaeso suam fortitudinem et prudentiam in praesentibus comitiis, vestra reverenda paternitas, cum suis sociis et ne quidquam acceptate ab haereticis oblatum, quantumcunque favorabile. ne quidquam illis ulterius petite, sed totum ad iudicium Caesaris remittite, si religionis et caesaris honorem et utilitatem desideratis et etiamsi vobis concederetur vestras sex conditiones positas, nolite concedere, eo magis quo 2-da et 6-ta non sunt in vestra potestate, sed summi pontificis: non enim potestis valide nec licite partem templorum et partem bonorum ecclesiae relinquere, sed estis obligati omnia semper petere, quod erit vobis excusatio legitima pro vitanda conventionem et caesari remittenda totali dispositione, a quo omnia prospera vobis debetis certo promittere; has raptim, quibus me commendo precibus vestrae paternitatis, quam Deus pro sua causa confodit et maneo.

Viennae, 25. Junii, 1692.

vestrae admodum reverendae paternitatis humillimus et devotissimus famulus
Antidius Dunod presbyterus.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

XVI.

1692. jú n. 26.

Siserus levele a kolozsvári plébánushoz.

Reverendissime ac doctissime domine!

Ut video, pergunt haeretici piscari in turbido, metuunt enim ne quando sub stabili protectione augustissimi erit in Transylvania, obtineant eorum nihil, quae iam pro semper extorquere nituntur. Impressioni illi postremae per epistolam minatoriam a generali aptissimo plane responso occursum est et in eo sine dubio persistendum, quod cum causa catholicorum delata iam sit ad augustissimum prout eam deferre concedebatur in clausula diplomati adiecta, non sit iis integrum cum opposita parte tractare, sed conveniat inde decisionem praestolari; accedit quod in hoc

religionis et bonorum ecclesiasticorum negotio concludere non sit penes statum catholicum, prout intra fines Transylvaniae nunc reperitur, siquidem haec ad potestatem ecclesiasticam altiore referri debent, quid quid sit de haereticis, qui supremum caput nolunt recognoscere.

Ne quid irae hic cieant epistolae huc datae, de quibus superius sollicite adlaboramus, videturque abunde ad omnem nubem dispellendam, exhibere responsum ad eas a catholicis sapienter datum. De addendo legato catholico iis, qui nomine haereticorum mittendi huc sunt, non habeo, quod scribam, quia sine dubio interea non solum conclusum fuerit, sed et in itinere sunt; omni enim modo in hoc puncto properatur ab haereticis, ne elabatur occasio. Caeterum non oberit si et catholicus venerit, imo multum proderit, si sit vir cordatus et cum quo fidenter agere poterimus. Unde cupio a dominatione vestra circa hoc doceri, quid hominis sit, qui venturus est?

Comendo me dominationis vestrae favori sancto.

Viennae, 26. Junii 1692.

Reverendissimae dominationis vestrae
servus addictissimus

Fr. Siserus.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., a Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

XVII.

A kath. status: letelezése sérelmei orvoslása ügyében.

a)

1692. júl. 10.

Felterjesztés a császárhoz.

Ad augustissimum imperatorem.

Augustissime imperator. Domine, domine nobis clementissime.

Ad clementissimam augustissimae Maiestatis vestrae intimationem amicabili conventioni circa contraversa religionis catholicae gravamina omni possibili modo studuimus: verum quia eiusmodi conditiones postulatis nostris additae sunt ab alia parte, quae suae maiestati praeiudiciosae nobisque maiori oppressioni, quam fuerimus sub principibus acatholicis, deserviebant, consentire haud potuimus. Quare totam causam nostram ad pedes maiestatis sacratissimae prostrati proiicimus, nihil ultra iustitiae leges, nihil prae-ter omnium aliarum receptarum, imo et non receptarum

religionum tenorem et morem desiderantes. In hunc finem pro certiori relatione misimus ad sacratissimam Maiestatem vestram (Gregorium Baranyai), causarum auditorem celebrem, catholicum fratrem nostrum, certissimi de pietate sacratissimae Maiestatis vestrae, veluti regis Apostolici in religionem Apostolicam, quam uti nomine sanctissime praeferre compertum habemus, ita et re sub alis s. Maiestatis vestrae experiemur, divinam maiestatem pro incolumitate et victoriis sacratissimae Maiestatis vestrae exoraturi

sacratissimae Maiestatis vestrae domini
domini nostri clementissimi

Claudiopoli, 10. Julii 1692.

servi et subditi clerus et status saecularis catholicus Transylvaniae.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt. Hevenesi gyűjt., LXXIV.)

b)

1692. júl. 10.

Kollonics bibornokhoz.

Ad eminentissimum dominum cardinalem a
Kollonics.

Eminentissime ac illustrissime domine patrone nobis colendissime.

Juxta instructionem eminentiae vestrae oretenus datam illustrissimo Ladislao Gyulaffi in decursu totius negotii religionis perreximus, ne scilicet contractum faceremus perpetuum, abrenunciando iuribus ecclesiasticis. Quia vero nec palmum terrae volebant dare adversarii de nostris, sine novis impossibilibusque conditionibus et contractu in perpetuo duraturo, consentire haud potuimus; proinde post diurnas contentiones totus conatus noster irritus factus est. Quandoquidem autem cautum erat diplomate, ut non succedente amicabile conventionem, causam nostram ad sacratissimam maiestatem caesaream relegaremus, misimus causarum procuratorem catholicum (Gregorium Baranyai), fratrem nostrum, cui tamquam fidelissimo in hoc negotio actori fidem adhibere non dedignetur eminentissima ac illustrissima dominatio vestra et ubi occasio se obtulerit, prouti in initio tractatus huius zelum eminentissimae ac illustrissimae dominationis vestrae experti sumus, ita et finem per eminentissimam ac illustrissimam dominationem vestram felicissimum videamus.

A. M. KIR. ORSZ. LEVÉLTÁR
KÖNYVTÁRA.

Deus incolumem servet eminentissimam ac illustrissimam dominationem vestram ecclesiae catholicae,
Claudiopoli, 10. Julii 1692.

Eminentissimae ac illustrissimae dominationis vestrae servi humillimi clerus et status secularis catholicus Transylvaniae.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., a Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

c)

1602. júl. 10.

A császár gyóntatójához.

Ad r. p. confessarium suae maiestatis.

Reverendissime in Christo pater, pater nobis colendissime.

Religiosissimam reverendissimam dominationem vestram in negotio religionis urgere velle ad assistentiam pro religione catholica in Transylvania pene oppressa supervacaneam duxissemus cum totum id quod fecimus, ex sapientissimo reverendissimae dominationis vestrae consilio, per tertias personas accepto attribuere debeamus: nihilominus, quia rursus novis postulatis sacratissimae maiestatis caesareae aures molestare volunt adversarii nostri, ideo et nos tempus adesse rati, ut expergiscamus sub christianissimo et apostolico principe, cui praeesse a spiritualibus reverendissimam dominationem vestram servos eo facilius nostram quoque iustissimam causam ad praestantissimas clementissimi domini domini nostri aures perrecturam speramus, quo chariorem novimus eam, cui hanc ipsam causam nostram ad promovendum demississime recomendamus. Qui siquidem omnes alloqui reverendissimam dominationem vestram non possumus, ut uno ore impetremus id quod iuxta aequitatem praetendimus, fratrem nostrum catholicum iurium peritissimum Gregorium Baranyay expeditivimus, cui fidem dare relationesque eius audire non gravetur reverendissima dominatio vestra pro hac assistentia spirituali manebimus

Claudiopoli, 10. Julii 1692.

reverendissimae dominationis vestrae servi
et filii obligatissimi clerus et status
saecularis catholicus Transylvaniae.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

d)

1692. júl. 10.

Siserushoz.

Ad reverendissimum patrem Siserum.

Pro innumeris reverendissimae paternitatis vestrae fatigiis et sapientissimis consiliis in processu totius negotii religionis en semel comparemus cum gratiis immortalibus. atque aeterna posteritati nostrae commendanda reverendissimae paternitatis vestrae memoria. Quid praestiterimus Deo iuvante et auxiliantibus religioni catholicae in Transylvania cooperatoribus zelosissimis, probe novit reverendissima paternitas vestra. Quid vero responsi acceperimus ab adversaria parte et hoc pariter est notum reverendissimae paternitati vestrae. Coronis imponenda est operi ad fastigium, ut educatur tanta spiritualis aedificii moles, iterum, iterumque recurrimus ad reverendissimam paternitatem vestram. ob hunc finem et ut subdolae adversantium technae detegantur, iustitiaque catholicae religioni administretur, coacti sumus expedire fratrem nostrum catholicum iurium peritissimum Gregorium Baranyai, quem et consilio et auxilio ubi par est adjuvare dignabitur reverendissima paternitas vestra, fidemque relationibus praestare. Cuius affectus experturi effectum manemus

Claudiopoli, 10. Julii 1692.

reverendissimae paternitatis vestrae servi
humillimi et filii obsequiosissimi clerus et
status saecularis catholicus Transylvaniae.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

e)

1692. júl. 10.

A bécsi pápai követhöz.

Ad nuncium apostolicum.

Illustrissime ac reverendissime domine patrone colendissime.

Audita fama illustrissimae ac reverendissimae dominationis vestrae et reductae partibus nostris per illustrissimam ac reverendissimam dominationem vestram nunciaturae printias laborum pro Deo ac religione catholica Transyl-

vana illustrissimae ac reverendissimae dominationi vestrae offerimus. Ab uno plus quam saeculo in gravissima oppresione fuit religio catholica in Transylvania; his annis feliciter succedentibus armis sacratissimae maiestatis caesareae regio Transylvana cessit in manus augustissimi imperatoris; restabat ut et religio cum pientissimo imperatore refloresceret atque ad aviam regum Ungariae normam reformaretur, pro quo effectu etiam sub ambiguo fortunae bellicae eventu clementissime resolvit sacratissima maiestas caesarea, sed inito omni conatu, siquidem pars adversa nihil vellet concedere, nisi cum novis et praeiudiciosis Deo et ecclesiae catholicae postulatis; proinde causam nostram aequissimam ad sacratissimam maiestatem caesaream iterum iterumque remisimus, quae ut victrix redeat, opem illustrissimae ac reverendissimae dominationis vestrae imploramus, ut pro honore Dei, ecclesiaeque sanctae emolumento cooperari in tam sancto opere ne dedignetur, quin ubi data occasio fuerit eam promovere pristinoque nitori restituere, adlaborare non intermittat. Primitias laborum pro Transylvaniae ecclesia illustrissima ac reverendissima dominatio vestra omnium primitiarum amantissimus augeat octuplici incremento.

Claudiopoli, 10. Julii 1692.

Illustrissimae ac reverendissimae dominationis vestrae servi humillimi
clerus et status saecularis catholicus
Transylvaniae.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

f)

1692. jú l. 10.

A kancellárnak.

A d r e g n i c a n c e l l a r i u m.

Illustrissime ac reverendissime d. d. patrone nobis colendissime.

Iterum ad cancellas illustrissimae ac rev. dominationis vestrae sistimur multum in libertate catholicae religionis cancellati et pene vinculati. Initio negotiorum inchoatorum (quod Dñi beneficio illustrissimae dominationis vestrae bene vertentur) audientiam obtinueramus; in fervore tractus negotii, quae concurrentia erant retulimus, finis quam irritus fuerit et conatus noster hisce manifestare voluimus. Quibus ut

certiorem relationem faceremus, causarum procuratorem expertissimum in Transylvania, Gregorium Baranyay, expediimus, a quo fide digna, publicoque bono deservientia rescire iisque fidem dare non dedignetur illustrissima ac reverendissima dominatio vestra, simul assistentiam ubi data fuerit occasio impertiri; pro quo affectu toties experto, nos manebimus

Claudiopoli, 10. Julii 1692.

illustrissimae ac reverendissimae
dominationis vestrae servi humillimi
clerus et status saecularis catho-
licus Transylvaniae.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., a Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

g)

1692. júl. 10.

Illyés Andrásnak,

Ad reverendissimum dominum Andream
Illyés.

Reverendissime domine patrone nobis colendissime.

Titulo praepositi Cibiniensis insignitam reverendissimam dominationem vestram ex literis celsissimi archiepiscopi Strigoniensis intelligentes, nihil antiquius duximus, quam ut titulo adderemus et locum, qui siquidem potestatis et facultatis nostrae non erat, fecimus, quod potuimus, instando, rogando, caeterisque postulatis nostris aequissimis et hoc punctum adnectendo. Verum sicut in caeteris, ita et in hoc frustrati sumus. Quare ad imponendam operi manum, iterum expedire volumus et debuimus causarum procuratorem peritissimum catholicum fratrem nostrum Gregorium Baranyay, cui sicut et nobis assistere velit reverendissima dominatio vestra, tum apud celsissimum principem archiepiscopum, tum vero apud alios, qui multum inservire possunt. Causam hanc cui alteri possimus melius commendare, quam cuius interest?

Claudiopoli. 10. Julii anno 1692.

Reverendissimae dominationis ve-
strae servi humillimi clerus et status
saecularis catholicus Transylvaniae.

(Egykorú, másolata az egyet. könyvt., a Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

h)

1692. júl. 15.

A provinciálisnak.

Ad reverendum patrem provincialem Franciscum Wogtmayr.

Reverendissime in Christo pater, nobis colendissime. Nostra humillima obsequia.

Quid intentionis nostrae fuerit duobus praeterlabentibus annis, quando post probrosam iuribusque christianitatis invisam dominorum dominorum patrum jesuitarum e regno nostro expulsionem, novo decreto determinatum erat, ne unquam iidem p. p. in hoc regnum ad suas stationes remearent, ex relationibus nostris iam ad aulam augustissimam, iam ad celsissimum archiepiscopum Strigoniensem, compertum nobis est, intellexisse a. r. p. v. Nihil enim de hoc opinantibus nos neque urgentibus p. p. societatis audita dulcissima eorum memoria, qui olim patriam nostram incolebant, praedecessoresque nostros parentes charissimos, ad hoc usque tempus inviolata et indelebili memoria in virtute et scientiis institutione et ad nos derivata successione, mirum in modum animabamur pro reductione eorundem et siquidem liceret, iisdem stationibus reponere gestiebamus ad modum, ut quorum doctrinam nobis iam vergentibus ad finem vitae excipere vix speremus posteros saltem nostros, iisdem instructionibus munitos, relinqueremus, quorum praedecessores eadem magistra sancta societate imbuebantur. Terrebant nos ex adverso tot contra eosdem p. p. articuli regni, quibus etsi uno fere abhinc saeculo parentes nostri audiente tum praesenteque a. r. p. Joanne Argento viceprovinciali Transylvaniae solemniter protestati sunt, expulsionique eorum cum aeterna sui nominis memoria et toti mundo patrum commendatione typis evulgata contradixere; quia tamen in postremo anni 1690 decreto non ipsis solum patribus igni et aqua interdicebatur, verum iuribus ipsis Transylvaniae praeiudicioso paragrapho et iam dudum anathemate fulminato ipsae contradictiones de ingressu possessioneque suorum honorum sive in sacro sive in profano foro, nunquam valiturae declarabantur. Cohorruimus certe ad insolitam plusquam uno saeculo inauditamque sententiam sub principe christianissimo, quo pacto id fieri potuisset, ut charissimi alias et in praetio tantae maiestatis charissimarumque prolium institutores tantum incurrissent odium, quo ab hac patria nostra afflictissima, tot votis olim principum Christophori et Stephani

Báthori in regnum hoc plantati, principi Sigismundo Báthori veluti anima sua salusque patriae, cui commendati fuerant, ab ingressu arcerentur. Sed responsum in nobisprehendimus, peccata scilicet nostra in causa esse, quod grex sine pastore, iuventus copiosissima et florentissima, tam charis olim institutoribus, successu quoque temporis perpetuo spoliarentur. Ex adverso probe scientes quid sinistrae informationes efficere possent, atque ut dici solet in turbido piscari quid sit, irruptionem Tekelianam in regnum nostrum causabamus: sub cuius praetextu pars adversa non subsidium pro regione tuenda, sed evertenda religione catholica apud augustissimam aulam caesaream satagebat; pacatis mox animis et aliqua spe affulgente quieturi regni nostri, unanimi consensu statuimus ut nos pro stabilienda religione catholica conferre et communicatis intentionibus nostris, contra torrentem niti et vulnus animorum nostrorum in eo ipso puncto, in quo rursus a nobis arcebantur patres, augustissimo imperatori manifestare. Insuper addidimus postulata pro emolumento ecclesiae catholicae, in quibus primum et ante omnia episcopum loco suo reponendum anhelabamus, ne tantus domini grex suo careret pastore, quae omnia 6 punctis comprehensa clementissimo domino nostro imperatori Leopoldo humillime porreximus. Accepta favorabili desuper resolutione, in bivio fortunae bellicae constituti etsi generalibus solum terminis ordinibus olim in Transylvania commemorantibus petebatur liber regressus; quia tamen adversarii exceptis d. d. patribus jesuitis facile in sententiam nostram de ordinibus ingressuris credebantur, nominanter urgebamur, ut palam edisceremus, si filios Ignatii desideraremus, quod nos non iam in parabolis, sed clare ediximus: eorum nos ingressum petere, quorum collegium academiam Claudiopoli dirutam, eorum qui Albae Juliae, Varadino, Karansebesino et ultimo demum quo et abbatis b. v. Mariae de Colos-Monostor sine iure, sine legitima citatione, nullius convicti sceleris, uti loquuntur authenticae principum Transylvanorum litterae, eos inquam nos petere ut restituantur nobis et nos illis. Scena haec erat omnium vulnerum gravissima et plurimorum causa, iam iam infligendorum eversionis pacis et tranquillitatis publicae et uti ex resolutionibus Cibinii datis patet et ex infinitis causis, nulla nominata, nec allegata, ob quam difficillimi extitere adversarii in componendo religionis negotio. Scutum inexpugnabile dabat nobis clementissimum imperatoris diploma, ut in quibus nos gravatos sentiremus, fidenter properaremus, qua utique facultas daba-

tur proponendi id, quod in proposito d. d. p. p. negotio intendebamus. Per decursum duorum fere mensium nulla fere dies praeteribat, quin ipsissimum punctum tractaretur, iam enim absolute excludebantur, iam rogabamur, ne mentionem faceremus, iam dehortabantur nos, ne quod suam sacratissimam maiestatem pro iis introducendis laboraremus: omnia inuito conatu. Causam ergo hanc transmisimus quidem ad suam sacratissimam maiestatem ex tractatu Cibiniensi, quia vero novis et impossibilibus conditionibus nos molestare non cessabant adversarii Claudiopoli, tandem sic resolvimus: absolute nos stare in primis postulatis nostris ac proinde omni possibili conatu in id adniti, ut data occasione introducantur. Ob hunc finem a parentibus nostris charissimis desideratum et non obtentum, siquidem eorum parentum indignos nos filios agnoscimus, tantis a d. d. p. p. acceptis beneficiis, quod ii etiam absentes a patria nostra, beneficio celsissimi archi-episcopi Strigoniensis ad haec usque tempora incessanter, cum summo iuventutis nostrae profectu ex scholis et academiis suis, optimae indolis, bonorumque morum studiosos submiserint, submittantque instructores. His inquam beneficiis universae ecclesiae catholicae Transylvaniae collatis moti, uti eosdem patres, atque magistros desideramus ac anhelamus, pro hoc ipso acturi demississima supplicatione ad suam sacratissimam maiestatem et omnes, qui hinc bono inservire possunt, ac valent. Accedit quod celsissimus archiepiscopus Strigoniensis recenter ad nos datis, toto orbe laudatissimos eos nobis insinuit, neque pretiosiores illis nos inventuros declaret, tota commendatione percepta, nihil antiquius duximus, quam ut ipsorum etiam tantum commendatorum praesentiam requiramus, requiremusque. Quod ut palam faciamus, misimus allegatum nostrum iurium peritissimum a. a. l. l. et philosophiae magistrum, catholicum fratrem nostrum dominum Gregorium Baranyay ad augustissimam aulam ad intentiones nostras hac in parte declarandas. Quia vero ad grande ecclesiae nostrae catholicae aedificium reparandum auxilio opus est spirituali et forti a. r. d. v. probe intelligimus praeesse provinciis Hungariae et multum valere apud sacratissimam maiestatem caesaream. per quid quid possumus, rogamus, quatenus in id etiam omnes conatus adhibere dignetur, ut quam opportunissime desiderium promoveatur nostrum, atque ut summa votorum nostrorum impleatur, pro restitutione collegii academici Claudiopoli, Albae Juliae vero minus collegium reparatione satagere non intermittat. De proventu addicto olim collegio Claudiopolitano nos erimus solliciti, iamque ex parte ab

adversariis promissum est parochiae Claudiopolitanae, quam nos aequè beneficiis augere non cessabimus. In reliquo divinae protectioni admodum r. p. vestram, nosque sacrificiis et affectui paterno a. r. p. v. subnixè commendamus manemusque

Claudiopoli, 15. Julii 1692.

admodum reverendae d. v. servi
humillimi clerus et status saecula-
ris catholicus Transylvaniae.

P. S. Literas a. r. p. v. nobis missas filiali affatu accepimus, obligationi nostrae mentisque r. r. p. p. societatis omni possibili modo et viribus correspondere studebimus.

(Egykorú másolata az egyet. könyvt., a Hevenesi gyűjt. LXXIV.)

XVIII.

1692. júl. 21.

Kiegyezés a szászokkal a porták száma felett.

a)

Accorda inter Saxoniam, et alias duas
Transsylvaniae nationes, super numero por-
tarum inita.

Nos Georgius Bánffy de Losontz etc.

Datum Claudiopoli, die 21-a Julii anno 1692.

Georgius Bánffy gubernator, m. p.

Nicolaus Bethlen cancellarius, m. p.

(P. H.)

(P. H.)

(P. H.)

(Szász: »Sylloge Tractatum« 237—241. ll.)

b)

Assecuratio regii gubernii super portis di-
strictus Kővár, aequa ratione singulis Trans-
sylvaniae nationibus, in sublevamen onerum
publicorum cessuris.

Nos regium in Transylvania gubernium etc.

Datum Claudiopoli in consilio intimo die 21-a Julii
anno 1692.

Georgius Banffy Gubernator, m. p.

Nicolaus de Bethlen cancellarius, m. p.

(Ugyanott 242. l.)

c)

Testimonium dominorum Saxonum super
conventionē,

Nos officiales et omnes ordines universitatis nationis
Saxonicae etc.

Datum Claudiopoli, die 21-a Julii anno 1692.

Következnek az aláírások.

(Ugyanott 243—246. ll.)

XIX.

1692. júl. 29.

*A kormányzónak Alvinczynak bécsi követsége alkalmából
1000 tallér jutalmat biztosít.*

Mi nemes Erdély országának gubernatora és az egész gubernium tanácsi, adjuk tudtára mindeneknek, jelen valók-
nak és következendőknek ez mi levelünknek rendiben: hogy
mivel az szegény romlott hazának kiváltképen való sok kén-
szerítő szükséges dolgai úgy kívánták, hogy becsületes
atyánkfiái közül t. n. Alvinczi Péter ítélőmester uramat
atyánkfiát ő kegyelmét kellett bizonyos instructiokkal
Bécsben az mi kegyelmes urunk császáruk és királyunk
ő felsége felséges tekinteti eleibe követségben felküldenünk,
megnyugodt elmével lévén mindnyájon mind az ő kegyelme
jó lelki esmeretiben, mind édes hazájához s annak lelki s
testi szabadságához való igaz szeretetiben, melyekre nézve
mi is assecuráljuk ő kegyelmét bona fide christiana, hogy
mind kedves honn maradott háza népét ő kegyelmének s
mind jószágit és javait teljes tehetségünk szerént mind
magunk oltalmazzuk s mások által oltalmaztatjuk és prote-
gáljuk és minden iniuriától vindicáljuk és tovább való ő
kegyelméhez járuló jóakaratumknak megmutatására 1000
imperialis tallérokat ígérünk ő kegyelmének megadni, úgy
hogy, quod Deus longe avertat, ha szintén ő kegyelmének
halála találna is történni, az ő kegyelme feleségének és
gyermekének egészen megadjuk az említett 1000 tallér
summát minden fogyatkozás nélkül. Insuper a felséges csá-
szár kegyelmes urunk és királyunk ő felsége előtt ő kegyel-
mét sincere recommendálni el nem mulatjuk, mely dolognak
nagyobb erősségére mi is adtuk ő kegyelmének ez mi asse-
curationalis levelünket, futuro pro testimonio, szokott pecsé-
tünkkel és kezünk írásával megerősítvén.

Datum Claudiopoli, die 29. Julii 1692.

(Másolat gr. Kemény József kezével Diplomataria Transsylv.
supplementum XI.)

XX.

1692. szept. 4.

Bethlen Elek levele II. Apafi Mihály választott fejedelemhez.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram.

Ngod 3. praesentis Radnótról írott méltóságos levelét alázatosan vettem szintén most. Az mi kegyelmes uram az beszterczei szállás dolgát illeti, Ngodat mint kegyelmes uramat alázatosan követem, de Katonai udvarbíró urám Ngodat nem igazán informálta, mert azt az szállást maga beszterczei bíró uram kerestette számomra, és az én szolgám azzal az gazdasszonnyal, az kié az ház, megalkudt, az alkuvásban jelen volt Torma Sámuel uram kereszturi gondviselője, beszterczei bíró uram veje Szöcs János és Folta János, az bíró és az tanács tetszéséből s az conventiót megírták s nekem ide küldték subscriptióra, én mentest subscribáltam s míg visszaérkeztek az conventióval, az alatt Katonai udvarbíró uram az gazdasszonyt circumveniálta s többet ígért neki és akkor menten megis adott benne; nekem kegyelmes uram, hogy hirem lett benne mind beszterczei bíró uramnak, mind gubernator uramnak irtam felőle s úgy tudom, kegyelmes uram gubernator uram el is igazíttatta azt az dolgot, Ngod kegyelmes uram bizonyosan hitesse el magával, hogy bizony magának és nem Ngod számára alkutta volt az szállást, de már körmére égvén az igazságtalanság, Ngod méltóságos neve alatt akarná megtartani. Én látja az úristen, kegyelmes uram magának is oda engedtem volna, nemhogy Ngodnak nem engedném, de neki egy néhány szállása levén magának Beszterczén, én esztendődtől fogva mind jártatok egy alkalmas szállás után, az kiben ha mi leszen, apró árváimot vihessem pro securitate, mert az kit tavaly nekem adtak volt ott szállást, semmire nem jó, Ngodat azért kegyelmes uram alázatosan kérem, az Katonai udvarbíró informatiójának ne higgyen, ha Ngod kételkedik írásomban, én hiteles inquisitiómmal is Ngod méltóságos személye előtt kész vagyok megbizonyítani, hogy igazat írok Ngodnak.

Az mi kegyelmes uram az almakekerekiek dolgát illeti, Ngod fejedelmi kegyelmességéből egy-egy embernek bárcsak két véka búzát és két véka rozsot adasson vetni, arról magot foghatnak. Az mi pedig kegyelmes uram az marhával való segítség dolgát illeti, száz nagy öreg ökör sokat tenne, hanem kegyelmes uram tulokcskákat adhat Ngod, és valami vert lovakat és öreg kanczákat is; kinek egyik, kinek másik

féle jó leszen, s ilyen formában Ngodnak is nem teszen sokat. Kölest kegyelmes uram most nem kell Ngodnak adatni, azt csak továbbra való sustentatiójokra hagyassa Ngod. Ezek után Isten Ngodat szerencsésen hosszas boldog birodalommal áldja meg alázatosan kívánom. Ex Keresd. 1692. Sept. 4.

Ngodnak méltatlan alázatos szolgálja

Bethlen Elek. m. p.

(Gróf Kemény József Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

XXI.

1692. szept. 25. — okt. 6.

A tordai országgyűlés törvénye és irományai.

a)

Az articulusok.

Nos Georgius Bánffy de Losoncz Transsylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatum Albensis Transylvaniae et Dobocensis supremus comes etc.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii ac nobiles, caeterique universi status et ordines trium nationum Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem vigesimum quintum mensis Septembris anni praesentis millesimi sexcentissimi nonagesimi secundi in oppidum Thorda ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos articulos, in eadem congregatione communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos. Petentes nos debita cum instantia humillime et submissione, ut nos eosdem articulos, omniaque et singula in eisdem contenta, ex autoritate nostra a sacratissima caesarea regiaque Maiestate nobis concessa ratos, gratos et acceptos haberemus, nostrumque consensum illis praebentes, apud sacratissimam caesaream regiamque Maiestatem humillime repraesentantes, confirmationem etiam eorum a sua Maiestate efflagitantes.

Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum Transsylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum in

generalibus eorundem comitiis, ad diem vigesimum quintum mensis Septembris anni praesentis millesimi sexcentissimi nonagesimi secundi in oppidum Thorda ex edicto excellentissimi domini gubernatoris et regii gubernii Transylvanici indictis et celebratis conclusi.

Articulus I.

Ab anno 1657. elbujdosott jobbágyok repetitiójárúl.

Nagyságod méltóságos propositiójából értjük, hogy a sok sellérek ez hazában here módon való élése nagy alkalmatosságot szolgáltat arra, hogy az adózó helyeken lakó emberek elszökvén, a sellérségnek színe alatt lappangjanak. mely miatt a kapu számok is nem kevésé pusztultanak meg, melyet magunk is nem kevés fogyatkozásunkkal tapasztalván lenni, az efféle elszéledett jobbágyoknak reductioja felől és az sellérek szolgáltatásáról eddig emanáltatott articulusok helybe maradván, légyen szabadságában ki melyik articulus szerint procedál a jobbágyok repetitiójában. Alioquin, a ki haszontalan költséssel prolongálja az jobbágy megadását, az praetendenst törvénnyel fárasztván oknélkül, az eddig való usus szerint véén eszébe, hogy törvénnyel convincáltatik, ha compromittálja is az felperes simpliciter elvenni ne tartozzék, hanem kétszáz forint poenának és a repetitiótól fogván való expensáknak és az örökös helyen azalatt rajta elmaradt adónak refusiójának depositiójával tartozzék a jobbágyot restituálni. Ezt peniglen ab anno 1657. elbujdosott jobbágyokról értjük.

Articulus II.

A z k a p u s z á m o k r ó l.

Értjük azt is Nagyságod méltóságos propositiójából, hogy győződelmes császár, koronás királyunk ő felsége kegyelmes diplomájában tett intimatiójára nézve az közelebb elmúlt szebeni gyűlésben Nagyságoddal együtt authoráltatván bizonyos személyek az becsületes szász natióval ő kegyelmekkel a kapuszámjok dolgát Nagyságod miképen complánálta volna és az ő kegyelmek kapuszámja bizonyos adózó rendekkel együtt, kik is ő kegyelmeket segéleni tartoznak, az arról emanáltatott complánátiónak tenora szerint, hagyatott ad portam 1400. A vármegyéké viszont Maros-Vásárhelyen

kivül ad port. 1000. Mely ezeránt való complánatiót mi is országostúl helybe hagyunk, várván alázatosan római császár kegyelmes urunk ő felsége arra való kegyelmes confirmátióját. Hogy azért az adózás kevesebb fogyatkozással mehessen véghez Nagyságod intimátiója szerint, mi is szükségesnek itéljük, hogy a vármegyéken levő kapuszám vétetőljk olyan rendben, hogy az legromlottabb helyek vehessenek valami kevés relaxatiót és az ezer kapuszám is teljék ki az vármegyéken, melynek dirimálására és jó rendben való hozására Nagyságodat, az méltóságos regium gubernummal és ítélőmester atyánkfiával együtt,¹⁾ a mikép hogy authoráltuk, úgy azon munkáját Nagyságodnak és az méltóságos gubernumnak jónak és helyesnek agnoscáljuk és hogy minden vármegyére ítélőmester atyánkfi által a mostani kapuszámok elrendeléséről való regestrumok hitelesen kiadassanak, szükségesnek itéljük.

Articulus III.

A portio felvetésről.

Noha az sok szüntelen való vecturázás, és az alá- s feljáró vitézek, recruták condescensiói és egyéb adó- és portióbéli tereviselés alatt szegénységünk teljességgel elnyomattattanak és ez esztendők szűk termése miatt felettébb való drágaságtól és szükségstől méltán félhetünk, elannyira, hogy az felvetendő portiónak megadására magunkat egészen elégtelennek itéljük, mindazonáltal ez iránt való Nagyságod méltóságos propositióját, hogy tudniillik ideje korán elrendeljük, méltónak itéltük, hogy annyival is inkább az idején korán való dispositióval és provisióval római császár kegyelmes urunk ő felsége szolgálatját fogyatkozás nélkül presztálhassuk, kihez képest az 400 mill. rhenes forintok suppleálására, semminémű rendeknek ebben nem kedvezhetvén, vetettünk élest fel, nagyságod méltóságos annuentiája is ezaránt accedálván, ez ide alább megírt mód szerint:

Legelsőben is megvizsgálván azt, hogy még novemberig mind az eddigi felvetett és ezután felvetendő búza és zab az ő felsége hadai sustentátiójára mennyi kívántassék, hogy mindaz, mind penig a jövődöbéli hyberniumi portió fogyatkozás nélkül kiteljék, erre nézve kítelenítettünk kapuszám után vetni fel, az eddigi kapuszám után felvetett négy köblös búzával együtt:

¹⁾ Alvinczi jegyzete a lap szélén: »nem láttam.«

Búzát	cub.	21
Húst	cent.	9
Színbort	urn.	59
Zabot az eddig felvetett 5 köblös zabbal együtt	cub.	48
Szénát	curr.	14

Az becsületes székely natio atyáinkfiai ő kegyelmek, a mostani nagy szükséghez képest, az feljebb megírt 400 mill. rhénes forintnak suppleálására ígértenek magok jóakaratajokból rhénes forintokat 22 mill., úgy hogy ezen summának suppleálására adnak ő kegyelmek in natura

Búzát	cub.	2400
Zabot	cub.	8000
Szénát	curr.	2025

Cum hac tamen declaratione, hogy ha ő kegyelmek között statio nem lészen, az szénát in natura administrálni ne tartozzanak, hanem pénzül deponálják, a búzájuk, zabjuk is pediglen mentül közelebb való statiókra lehet disponáltassék, hogy így ezaránt is a vecturával ő kegyelmek feletébb ne terheltessenek. Az feljebb megírt victuálék pediglen a portióbéli szokott taxa szerint computáltatván, a megírt 22 mill. rhenes forintok residuumát pediglen ő kegyelmek in pecunia hús és bor árának megfizetésére fordítsák azon statiókban, az hova fog disponáltatni.

Fogaras földére vetettünk:

Búzát	cub.	2400
Húst	cent.	660
Borra való pénzt. fior. ung.		4320
Zabot	cub.	7200
Szénát	curr.	2520

Oláh papokra, kik az universitások között nincsenek:

Búzát	cub.	400
Húst	cent.	240
Bort	vas.	24
Zabot	cub.	800
Szénát	curr.	240

Kolosvár városára:

Búzát	cub.	555
Húst	cent.	555
Bort	vas.	55 med. 300
Zabot	cub.	1395
Szénát	curr.	209

Vizakna városára :

Búzát	cub.	62
Húst	cent.	36
Bort	vas.	7 med. 300
Zabot	cub.	125
Szénát	curr.	62 libr. 150

Abrud-Bányára :

Búzát	cub.	180
Húst	cent.	125
Bort	vas.	7
Zabot	cub.	240
Szénát	curr.	120

Fejérvár városa :

Búzát	cub.	60
Húst	cent.	25
Bort	vas.	5
Zabot	cub.	100
Szénát	curr.	50

Hátszeg városa :

Búzát	cub.	25
Húst	cent	30
Bort	vas.	5
Zabot	cub.	20
Szénát	curr.	10

Hunyad városa :

Búzát	cub.	50
Húst	cent.	60
Bort	vas.	8
Zabot	cub.	40
Szénát	curr.	20

Udvarhely városa :

Búzát	cub.	30
Húst	cent.	40
Bort	vas.	6
Zabot	cub.	60
Szénát	curr.	30

Csik-Szereda :

Búzát	cub.	15
Húst	cent.	20
Bort	vas.	2
Zabot	cub.	30
Szénát	curr.	10

Illyefalva

Búzát	cub.	20
Húst	cent.	40
Bort	vas.	4
Zabot	cub.	50
Szénát	curr.	25

Sepsi Sz.-György:

Búzát	cub.	20
Húst	cent.	40
Bort	vas.	4
Zabot	cub.	50
Szénát	curr.	25

Kézdi-Vásárhely:

Búzát	cub.	30
Húst	cent.	60
Bort	vas.	6
Zabot	cub.	60
Szénát	curr.	30

Bereczk városa:

Búzát	cub.	12
Húst	cent.	15
Bort	vas.	2
Zabot	cub.	25
Szénát	curr.	12

Minthogy az mostan felvetett victualéknak repartitioja véghez nem mehet mind addig, míg a méltóságos Veterani generáltól ő nagyságától az statióknak dispositioja meg nem léssen: kihez képest arra országotól összeve nem gyűlhetünk. hanem Nagyságodat az egész regium guberniummal és fő-commissariatussággal együtt authoráljuk az statiókra való repartitioknak véghezvitelire, elhitetvén magunkkal, hogy Nagyságod a méltóságos guberniummal együtt mentül rendezebben lehet, úgy igyekezi a repartitiot véghez vitetni. Ez felvetett élésnek mennyi része adattassék bé in natura és mennyi pénzül, a két fél commissariatús dispositiojára hagytuk.

Articulus IV.

Az feljebb megirt kapuszámok vármegyénként és falunként való repartitiojába sokaknak kívánsága szerint való defalcatio nem eshetett, sokaknak a possessorok közül némely falukban feles rovataltjak kevés emberek, némelyek-

nek viszont feles emberek s kevesebb rovataltjok. -- Végeztük azért. Nagyságod méltóságos annuentiája is accedálván, hogy a mi defalcatiók mostan eshettenek, a tisztek disponálják, úgy hogy az ilyen defalcatiót azok az kapuszámok vagy rovataltok érezhessék meg, a melyekben nagyobb defectus vagyon. Hasonlóképen az falukban lévő sellérek és egyéb jövevény emberek is az adózással tartozzanak a féle megromlott kapuszámokat segíteni, ha ugyan más possessor részén lakó sellérek volnának is.

Indifferenter peniglen mindennemű helyeken interdicaltatik, senki is maga földén a selléreket here módon élni ne engedje, hanem ebben az adózásban legalább annyit, mennyit egy örökös nyilas ember tartozik contribuálni. Ha mely possessoron peniglen a sellérinek maga örökös jobbágyi kárára kedvezne és a szerént adózni nem engedné, a vármegye tisztei kötelességek szerént duplumot exequáljanak az olyan possessoron, az ki contribuálni a sellért nem engedné, vagy reá nem erőltetné. Ha pediglen a tiszt ezaránt valakinek kedvezni comperiáltatik, az articularis poena exequáltassék minden kedvezés nélkül rajtok az főispán urak atyámfiai ő kegyelmek dispositiójából.

Articulus V.

Pénzbeli contributióról.

Noha az feljebb megirt contributiók, megvalljuk, rajtuk elviselhetetlen tereviselés, mindazonáltal a mint Nagyságod méltóságosan proponáltatja, hogy mind felső, közép és alsó renden lévő sok creditor atyámfiai vannak, kik még eddig is contentatiót nem vehetnek, hasonlóképen az országnak vitéző rendből álló szolgálai fizetésekben sok vagyon hátra, ennek felette követségekre és egyéb efféle ország dolgaira is feles expensák kívántatnak, melyek mivel másképen ki nem telhetnek, különben is peniglen azok nélkül az gubernium és ez haza csendességgel nem subsistálhat, mind ezeknek a szükségeknek supplálására kitélenítettünk pénz adót vetni fel a Nagyságod méltóságos annuentiája is accedálván ez szerént:

Kapuszám után indifferenter fl. 30.

Az egyházi nemességre ad personas 10 fl. 150. Ugy hogy vicetiszt atyámfiai ő kegyelmek e gyűlésünk elbomlása után mentest szorgalmasan regisztrálják, mennyi egyházi nemesség vagyon vármegyéjekben, melyről hiteles regestrumot küldjenek az commissariatusságra. Hogy peniglen a szegényebb közöttök annyival ne terheltessék, mint az érté-

kesebb, a tiz szám közzé ötöt értékesebbet, ötöt pedig szegényebbet vessenek össze és az öt értékesebb adja meg az reájok vetett summák két részét, az öt szegénye pedig harmad részét.

Ezen adózásból magokat ki ne vonhassák az olyan nemes emberek, kiknek egy-két jobbágyok vagyon, de semminémi rovataltok nincsen magoknak, ha szintén valakinek jószágát efféle jobbágyokkal segítették is, vagy segíteni akarják, semmit se suffragáljon. Hasonlóképen szolgaságnak színe alatt, az kinek valahol ez hazában residentiaja vagyon, ez adózásból magát ki ne vonja, sem pedig az ecclesia földén lakott alkalmatosságával.

A vármegyéken lévő rovatlan falukbéli személyek is connumeraltatván a tisztek által és azokról is, modo quo supra, hiteles regestrum küldessék be a commissariatusságra és azokban is personae 15. contribuáljanak pénzzel annyit, mennyi contributio egy kapura esik, ugymint fl.300.

A szebeni görög compania adjon pénzt fl. 1500.

Az őrmények közönségesen adjanak fl. 2000.

A fiscalis udvarbírák, harminczadosok, dézsmások, kamaraispánok, máglások, számtartók adjanak annyit, a mennyit a Compilatába irt mód szerint szoktak volt adni, ugymint fl. 28.

Articulus VI.

Ezen felvetett adó perceptoriról.

A kapuszámra felvetett adót a vármegyék perceptori szedjék fel, mind kapuszámról, nemességről és rovatlan személyekről.

A görögök és őrmények adóját szedesse¹⁾ fel az fiscalis praefectus és administrálja a generalis perceptoroknak. Generális perceptoroknak rendeltük Horváth Ferencz és Miklós atyánkfiait, kiknek is szokott fizetéseken felül a méltóságos gubernium sustentatiójokról disponáljon illendőképen. Az pénz perceptiójának helye legyen Kolosvár. Ezen felvetett pénzbeli adó administratiójának terminusa prima Novembris, akkorra minden helyekről tartozzanak adminisztrálni.

¹⁾ Az országos levéltárban levő példányban így: A görögök és őrmények adóját szedje magok bírása és adminisztrálja az generalis perceptoroknak. Az fiscalis tisztek adóját szedesse fel az fiscalis praefectus és adminisztrálja a generalis perceptoroknak.

Articulus VII.

A z c o m m i s s a r i a t u s s á g r ó l.

Főcommissáriusnak állítottuk ezen esztendőre is cancellarius Bethlen Miklós uramat ő kegyelmét és ő kegyelme mellé Sárosi János itéllőmester atyánkfiát ő kegyelmét. Az eddig ő kegyelmek kezén forgott számvételbeli félbe levő munkát ő kegyelmek continuálván, úgy igyekezzék el is végezni. A commissariátusság mellé rendeltük Széki Márton. Miskolczi István, Barthá András, Ecsedi Péter és Szántó Mihály atyánkfiait, kiknek is Nagyságod a méltóságos guberniummal együtt illendő fizetést rendeljen, hogy annál alkalmatosabban forgolódhassanak a rájuk bízott szolgálatban, hűségesen forgolódván ők is azokban a szolgálatokban, a melyekbe a szükséghez képest a főcommissariátusságnak expediálni kelletik. A szász nátió részéről is peniglen szebeni királybíró atyánkfia rendeljen kettőt.

Mint hogy penig sok exorbitáló commissariusok és perceptorok tapasztaltattanak eddig is, találtathatnak ezután is, kiknek hogy dolgokat az commissariatus törvénnyel eligazíthassa, végeztük, hogy az commissariatustól Nagyságod requiráltatván, méltóztassék parancsolni ahhoz értő becsületes 4 vagy 5 embernek, kik is a commissariatus mellé menvén, az feljebb megírt törvényes dolgoknak eligazításában legyenek jelen.

Articulus VIII.

A z a l á - s f e l j á r ó n é m e t v i t é z e k u t a z á s á r ó l.

Kővártól fogva Illyéig és Vaskapuig levő faluk és városok, sőt még darab vármegyék is az jövő-járó ő felsége vitézi miatt és annak alkalmatosságával az felettébb való vecturázás miatt mennyire romlottanak legyen meg, egész országostól érezzük, és szomorúan is Nagyságoddal együtt azoknak az helyeknek elpusztulását szemléljük és mind a Nagyságod méltóságos propositiójára, mind keresztyéni kötelességünkre nézve azoknak terehviselésére, s sublevamenjire nézve tettünk ilyen dispositiót. Hogy tudniillik azon útban levő statiókba ahhoz értő, alkalmas emberek rendeltessenek commissariusoknak, úgy mint Kővárba Katona István, Désen Széki Márton, Kolosvárott Huszár Mihály, Tordán Nemes Péter, Enyeden Demjén Dániel, Fejérvárott Batizi János, Szászvároson a király bíró, Déván Barczoni István. Hát-szezen Fodor Pál, Somlyón az somlyai kapitány Kolosvárig, Vizaknán Egri István atyánkfiait, kik is az utazó német

vitézek mellett egyik statiótól fogva a másikig elkisérti tartozzanak, úgy hogy a kővári commissárius Désig, a dési commissárius Thordáig, a thordai Enyedig és így rendre egyik az másiknak adja kézzől-kézre. Ez ilyen vectura alá való szekerekkel senki jószága ne terheltessék, hanem a szebeni gyűlésben felvetett 200 szekerekből a méltóságos gubernium az szükséghez képest tégyen dispositiót, hová mennyi kívántatik szekér s azok praestálják az ilyen vecturákat, beállván a szekerek a statiókba a jövő Sz.-György napján. Ezen feljebb megírt szekérre vigyázó commissariusoknak a méltóságos gubernium rendeljen sustentatiójokra illendő fizetést Nagyságoddal együtt.

Articulus IX.

Mind a közönséges dolgok nagy hátramaradásával és fogyatkozásával érezzük, s mind a Nagyságod méltóságos propositiójából értjük, hogy Nagyságod országos siettető dolgokban kiparancsolván, sokaknak szófogatatlansága miatt nagy akadályokat csinál: végeztük azért, hogy valaki ország közönséges dolgába és római császár kegyelmes urunk ő felsége szolgálatját concernáló dolgokban Nagyságod méltóságos parancsolatjának nem engedelmeskedik és e miatt a közönséges jó procrastinálódik, a guberniumnak a dolgot Nagyságod eleiben adván, annak consensusából az olyan engedetlen emberen az articuláris poenát Nagyságod minden kedvezés nélkül exequáltassa.

Articulus X.

Az adózásban való holmi difficultásokról.

Vagyon néhol mind szász, mind egyéb falukon lévő jobbágyság között ilyen akadály is, hogy némely possessorok jobbágysági deficiálván az haszonvévő helyen, szántóföld, rét és szőlője az deficiált jobbágynak, iure sanguinitatis más részre való jobbágyságra szakad, vagy quoquo modo másoktól usuáltatik és így marad az possessoroknak csak a pusztá fundus és haszonvévő helyeket mások birják. Végeztük azért Nagyságod méltóságos annuentiájából, hogy az aféle helyeken, azon elpusztult rovatal adóját segéljék azok, a kik aféle szőlőket birják. Az mellett vannak sok pusztá praediumok is, melyeknek határát az vicinusok élik, a possessor is désmabéli proventusát vészi. Végeztük ezekről is, hogy az olyan faluknak adójának felét adják az possessorok, iuxta

proportionem, felét peniglen azok, a kik azon határt akár szántással-vetéssel, akár marhalegeléssel élni szokták.

Nos itaque etc.

Datum in oppido Thorda, die 6. mensis Octobris anni millesimi sexcentesimali nonagesimi secundi die videlicet congregationis nostrae generalis ultimo.

(Egykorú hivatalos másolat Alvinczi javításaival; összevetve az országos levéltári eredetivel. Gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok B.)

b)

1692. o k t. 4.

A rendek levele II. Apafi Mihályhoz.

Méltóságos fejedelem!

Ngod Radnótról nekünk írott levelét engedelmesen vettük. Mi az Ngod kívánsága szerint az mi Bécsben levő pénzünket Ngodnak odaadtuk, belé tudván az Nagyságod nálunk levő adósságát is. Az mi azon felül marad, kérjük Ngodat bizodalmasan, Ngod hová hamarébb refundálni méltóztassék. Mindezekről Ngodnak Pernyeszi Sigmond és Keszei János uramék által szóval bővebben ízentünk. Nékünk pedig Ngod továbbra is poroncsoljon, maradunk

Ngod engedelmes szolgálai

Erdély országának három nemzethől álló Rendei
Protonotarius.

Ex Torda, 4. Octobris anno 1692.

Külczím: Méltóságos erdélyi választott fejedelemnek ő Ngának engedelmesen.

(Gróf Kemény József: Erdély történeti eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

XXII.

1692. n o v. 26.

Meghívó 1692 december 10-ki marosvásárhelyi országgyűlésre.

Georgius Bánffi de Losonez Transilvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatus Albensis et Dobocensis supremus comes.

Spectabilis ac generose domine et frater nobis observandissime. Salutem et servitiorum nostrorum oblationem. Maga Kegyelmed tudhatja, hogy noha szívünk szerint igyekeztünk volna azon és adta volna Isten ő felsége is, hogy

ne kellett volna Kegyelmeteket újabb gyűlésezéssel terhelniünk, de mivel occuráltak olyan nagy dolgok, a melyeket Kegyelmetekkel a tanácsi renddel együtt el nem igazíthatunk. kételeníttettünk a dolgoknak nagy voltához képest a Kegyelmetek megegyező tetszéséből Kegyelmeteknek *ad 10 proxime venturi Decembris* generalis országgyűlését *Marusvásárhelyre* hirdetni. Kérjük ezért és intjük Kegyelmedet szeretettel, a megnevezett napra oda compareálni el ne mulassa. *Quem deinceps diu et feliciter valere desideramus.* Datum Örményes, ex regio gubernio Transilvaniae. die 26 Novembris 1692.

Ejusdem dominationis vestrae fratres et servitores addictissimi.

G. Bánffy gubernator, m. p.

Nicolaus Bethlen cancellarius. m. p.

Címzet: Spectabili ac generoso domino Georgio Gyerőfi de Gyerővásárhely ect., sacratissimae caesareae regiaeque majestatis per Transilvaniam consiliario, comitatus Colosiensis supremo comiti ect. domino fratri observandissimo.

(Eredetije Torma Károly gyűjteményében.)

XXIII.

1692. decz. 6.

Alvinczy jelentése Bécsből II. Apaffi Mihály választott fejedelemhez.

Kegyelmes Uram!

Megírtam már két ízben is Ngodnak alázatosan, hogy plenipotencia és hiteles testimoniális nélkül az pénzt ki nem adják; megírtam azt is, hogy az nemes ország assecuratiója és az méltóságos gubernium dispositiója nélkül erogálni én sem bátorkodhatom. Most is kérem Ngodat alázatosan, méltóztassék ez requisitumokat nem késleltetni. Én az Ngod parancsolatját hűségesen elkövetem, egyéb iránt kegyelmes uram, félek, sérelemmel is elbomol az dolog. Isten Ngodat kegyelmesen éltesse és boldogítsa, kívánom alázatosan.

Viennae, 6. Decembris 1692.

Ngodnak alázatos szolgája

Alvinczi Péter, m. p.

Külczim: Celsissimo domino domino Michaeli Apaffi Secundo, electo incliti regni Transilvaniae principi etc. Dno, Dno mihi benignissimo,

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben.

XXXVI. kötet.)

XXIV.

1692. decz. 10—24.

A marosvásárhelyi országgyűlés irományai.

a)

Alvinczy Péter jegyzete.

Előkell szerezni és ide kell írni az mely articulusok lettenek az én Bécsben létem alatt. Nem kaphattam, ergo itt nintsenek.

Jegyzet: Alvinczy Péter a szebeni országgyűlések végéhez írta ezt a megjegyzést, de mint látszik, a Vásárhelyt hozott articulusok akkor sem voltak feltalálhatók.

Külömben a marosvásárhelyi országgyűlés tárgyalásairól van emlékezet Vass György naplójában 158—159. lapokon.

b)

1692. decz. 19.

Nagy Pál beadványa küldetéséről.

Ego infrascriptus recognosco per praesentes, quod in hoc anno praesenti 1692. die 19. Decembris Maros-Vásárhelyt az nemes országgyűlésében tekintetes úr bethleni Bethlen Elek uram ő kegyelme, az nemes ország praesidense, küldvén el engemet tekintetes ngos Horvát János uramhoz, hogy az nemes ország neve alatt köszöntvén, mondjam meg, az mint méltóságos gubernátor urunkot ő ngát megírt Horvát János uram bizonyos dolgai végett megtalálta, azon dolgot az nemes ország elejiben adván megírt gubernátor urunk ő nga, az nemes ország elő is vette, de mivel az felséges udvarban mostan követje vagyon az nemes országnak, míg alá nem jö és ő felsége kegyelmes resolútióját meg nem érti, addig nem resolválhat, hanem kéreti, az nemes ország ne legyen nehézségére addig patientiával lenni. Isten követ uramat meghozván, leszen resolútiója ő ngának, melyet említett Horvát János uramnak ő ngának megmondván tőn ilyen választ: az nemes ország köszöntését nagy szeretettel vettem. Az szomszédságos és atyafiságos jó correspondentiát akarván megtartanom, azért insinuáltam magamat nem ex obligato; azon ideig penig az nemes országért jó szívvél patientálván magamot, csak kérem reciproce az nemes országot, az mely böcsületes ember eddig sok rendkívül való exactiokot cselekedett, hagyja meg az nemes ország ő kegyelmének is, legyen patientiával és azokat az kevés számú

megnyomorodott juhacskákat ne feje és olyan eddig szokott exactiókkal ne terhelje. Mely dologra ez szerént emlékezve irtam meg szokott pecsétem és kezem írása alatt. Datum in Maros-Vásárhely, Anno et die ut supra.

Paulus Nagy m. p. (P. H.)

Kívül: T. Ngos Horvát János uram válasza az nemes országhoz az zarándvármegyei ispánság dolgából.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben.)

XXXVI. kötet.

c)

1692. decz. 24.

A kormányzék hadügyi intézkedései.

Georgius Bánfi de Losoncz Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatum Albensis et Dobocensis comes.

Spectabilibus, magnificis, generosis, egregiis nobilibus et agilibus, prudentibus item, ac circumspectis, providis item, et ignobilibus, universis denique, cujuscunque gradus, honoris et qualitatis et eminentiae hominibus, sacrae caesareae regiaeque majestatis domini domini nostri clementissimi in Transylvania incolis fidelibus, dominis, respective et fratribus observandis, amicis et vicinis denique benevolis, salutem et divinam protectionem et caesareae regiaeque gratiae incrementum, ac nostrorum et adjunctorum nobis dominorum consiliariorum fratrum nostrorum charissimorum erga quosvis benevolentiam.

Juthat kegyelmeteknek és minden alacsonyabb rendeknek is eszébe, hogy a felső esztendőben is az méltóságos gróf Veterani generál uram, az mi kegyelmes császáruk és koronás királyunk ő felsége ez hazában lévő generális commendansával ő kegyelmével, egyező akarattól vigyázni akarván, ennek az hazának mind külső, mind belső békeségére és csendességére, bocsátottunk volt ki bizonyos arra czélozó patens mandatumot, melyet azon jó végre most újabban meghirdetni szükségesnek ítéljük.

1. A mi győzhetetlen császár és koronás király kegyelmes urunk ő felségéhez homagiumunkkal erősítettett kötelességünk mit kívánjon, azt kiki tudja; melyet a napkeleti hatalomnak erejével és alkalmatosságával mint igekezzen

megtántorítani a Tökölina factio, bizonyítják sokszor már practizált munkái, az minéműek voltak a felső esztendőkhben ez hazába béküldött patensei és hir hintegető emissariusi által való hitegetései. Hogyha azért azont (a minthogy gondolható) ez idén is elköveti, tartozó kötelességünk szerint minden rendek tartozzanak az olyan dolgot, és ha pátens akad az kezekben, azt mindjárt a szék vagy vármegye tiszteinek, avagy a melyik tanácsurat közelebb érik, annak megjelenteni és kezébe vinni, az olyant hordozókat, és hamis lármázó hireket hintegetőket megfogni, és hasonlóképpen kézbe vinni; mert valaki az ilyen színű dolgokat eltitkolja vagy elmulatja, és így akármi formán az ellenkező factióval magát complexé teszi, in notam perpetuae infidelitatis incurral minden bizonnal.

II. Távoztassa el minden ember az hamis hírek költését, lármá csinálást, hanem Istennek ő felségének kegyelmes oltalmában bizván, kövesse kiki tisztí s hivatalja szerint való munkáját. Hogyha pedig mi veszedelem közelitene, arról annak idejében töllünk tudósittatván, ki városokba, kastélyokba, ki hegyek és havasok erős helyeibe vonja el marháját és gyenge cselédjét: és ha az ellenség ugyan kiütne (kit Isten távoztasson) maga a férfiú rend kiki tehetségéhez és az helynek az hol léssen alkalmatosságához képest igyekezze édes hazánkat oltalmazni és az ellenséget ölni, vágni; meghódolásról pedig senki sem gondolkozzék, mert valaki hódolni szokott és azon alkalmatossággal az ellenséget élésezni kezdi, az ő felsége közöttünk lévő szép hadát mindjárt ellenségének tartsa, mert mi az olyanokat ellenségünknek tartjuk; és valamely városokból vagy kastélyokból az hódolás és gazdálkodás léssen, annak tisztei, előljárói halállal, fegyverrel büntettetnek meg bizonyosan.

III. Az hazának belső csendességét háborító tolvajok kergetésében is, a tavalyi módot minden rendbéli emberek tartsák meg, minden falusi bírák, minden héten mind a magok faluját kiki czirkálják meg, mind az határokat járják meg, és valahol mit sejtene, mindjárt a közelebb való szolgabíráknak, vagy tiszteknek, uraknak vagy fő embereknek és a szomszéd faluknak is tegyenek hirt, és mindjárt felkelvén a falukról falukra hirt folytatván, kergessék; a marhapásztorok is hasonlóképen tartozzanak hirt adni a falusi bíráknak, ha mit eszékbe vesznek; mert akár ők, akár a bírák vétsenek ez ellen, de felkaróztatnak miatta.

IV. Hazánk csendességét a passusok őrzése hordozván egyfelől és azokra való vigyáztatás, generálisi tisztí szerint

Bethlen Gergely uramat illetvén, minden rendek az ő kegyelme az iránt való dispositiójának úgy engedelmeskedjenek, hogyha ki miatt abban fogyatkozás esik, az életével játszik.

Továbbá szükségesnek itéltük a szegénység maga jobb alkalmaztatására nézve a méltóságos gróf Veterani general uram deák patensét magyarul is kibocsáttatni; mely így következik:

Mivel ebben az Erdélyországban a vitézlő rend számára való egyetmásoknak és szükséges jóknak mind béhozatásokban, mind kivítettetésekben, úgy az ide és tova ez országban járó vitézek iránt rossz szokásban vött és felettéb s rendkívül eddig gyakoroltatott és ottan ottan erőszakosan lött a vectura, és ezért az országnak statusi és rendei azon rendkívül való dolgokról gyakran panaszolkodván, terhes és elviselhetetlen nehézségeket, és azokból rövid nap közelítő és következő szegény községnek utolsó romlását világosan megmutatták. Azért a császári és királyi felségtől az erdélyi városoknak és faluknak és egyszóval minden nemes és nemtelen lakosoknak az ő felsége erős oltalma alatt való bátorságára és nyugodalmára ez iránt igen erős decretum származott, hogy tudniillik az hadviselő tisztek közül egy is, akár commissariatus, colonellus, kapitány, markotány, élés mester vagy seregbéli vitéz, akár lovas, akár gyalog, minden különböztetés és kifogás nélkül semmi szín és nevezet alatt, melylyel cselekedetét fedezgetné, jövődöbéli számadás és következő kemény büntetés alatt, semmi élest, kenyeret, húst, bort, szénát, zabot, és egyéb ezekhez hasonlókat; ezenkívül sem akkor, mikor a vitézek ruházatjokat, fegyvereket és egyéb szükségükre való jókat kivisznek és béhoznak, sem pedig az országban alá és feljáró vitéz csak egy posta lovat is vagy marhát, egyátaljában a kerített és mező városokban, falukban, akármi helyeken is fizetés nélkül, annál inkább maga szabadságából ne vehessen, vagy erővel ne húzhasson: hanem ha kiváltképen való tekintetre, felettébb való szükséges dolgokban én tölem világosan annak adását parancsoló passus adattatik nékie. Ha kik pedig sükségtől viseltetvén kényszerítettnek lovat vagy ökröt fogni, minden lótól egy napi járó földig hatvan pénzt, az ökörtől negyvenöt pénzt, a szekérért tizenöt pénzt fizetni tartoznak, mely egynapi utazáson két vagy legfűljebb három mélyföld értetik; a szegődött lovat vagy ökröt pedig tovább ne vigyék. Ha hol pedig történik az ilyen postálkodásban és szállításban vagy ökörnek, vagy lónak halála, annak az árát vagy böcsű által, vagy a megkárosittatottnak megvilágosodván miben állott,

mégfizetni el ne mulassák, ilyen értelemmel mindazonáltal, hogyha az megbizonyosodik, hogy az ilyen ló vagy marha a miatt az erős hajtás miatt halt meg. A szálló helyeken pedig az úthán, avagy a téli quartélyokban, akár companiánként, vagy csoportonként megszállván, ha kik valami károkat, vagy akármicsoda húzásokat, vonásokat tésznek, semmiképen azokról attestatiókat az helybéli lakosoktól ne vegyenek, aminthogy ez edictum által mindeneknek tudtokra legyen, hogy a gazdáktól, faluktól, városoktól akár mi úton-módon vétettek legyen az olyan attestatiók, de ha azután a város, falu vagy gazda az ellen az attestatio ellen panaszt téssen, hogy nem szabad akarátja szerint adta, az olyan attestatio a lakosok panasza ellen semmit nem használ a generalis computusban, és se az ő felsége, se az erdélyi commissariatus ne acceptálja; sőt a vitézek a lakosoknak mindenféle költségekről jó lélek szerint tartoznak quietantiát adni az erdélyi commissariusoknak hirekkel. Ha kik pedig erővel vagy egyéb utakon-módokon efféle és egyéb tereh viseléssel, satczolatással, húzásokkal, vonásokkal a nemeseket, paraszt lakosokat terhelik, és e jelenvaló végezésünket általhágják, azokra a harangokat félre vervén, és városiak és paraszt lakosok is összegyülekezvén, fogják meg őket és a büntetésre vigyék bé a generalatushoz. A vitézekről tett kár pedig, hogyha a károsok azt megtudják mondani, hogy melyik regiment compániájából, vagy melyik quartélyból való cselekedte, és ha a német tisztek azokkal a kártévőkkel megfizettetni elmulatják, tehát maga a satisfactiót nem tétető tisztt vagy regiment fizeti meg. És hogy ez jobban menjen véghez, egyáltaljában parancsolom és rendelem, hogy sem lovas sem gyalog, csak egy vitéz se menjen sehová is a tiszt passusa nélkül; a passusban pedig legyen meg mind a vitéz neve, mind pedig az, hogy melyik regimentből való. Hogyha pediglen tehetetlenek volnának, a lakosok azon kártévőknek és vakmerőknek megfogattásokra vegyék üzőbe őket a közelebb helyekben lévő vagy ő felsége, vagy akármely vármegyék és székek tisztei azokról tudósítván, kényszerítsék azon tiszteket ezen jelenvaló edictum szerint, hogy fogják meg őket és a károsokkal együtt hozzák én hozzám. Ha pedig valamelyik tisztt meg nem fogná, megtudván s nékem hírül adván, melyik regimentbeli melyik statióbeli, tudtokra legyen, hogy a tisztek hivataljok mellől esnek el, sőt egyéb hadi büntetésre is vonattatnak. Annak felette legyen tudtokra a tisztviselőknék, kiknek regimentjéből a falukon imitt-amott salagvardiák vagynak, hogy ez országbélieknék panaszok van ellenök; hogy ez országbélieknék, urak szolgálínak, úgy a

méltóságos ifju Apafi Mihály uram szolgáltnak is nem engedik a falukon megszállani, ha szintén pénzekben élnének is: minekokaért a salagvardiáknak alkalmatlanságoknak és embertelenségeknek eltávoztatásának okáért valójában parancsolom, a feljebb említett személyeket meg ne háborítsák, hanem tartsák magok határookban magokat és az úton járóknak illendő böcsületeket adják meg, szállást ingyen adjanak és ha mi eledelt magoknak s lovaknak pénzekben venni akarnak, az adásban és vételben ne akadályoztassák. Efelett a kereskedés és korcsmálás ez országnak szabados legyen és semmiben is meg ne bántassék. A statiókban és quartélyokban az ő felsége tisztjei és vitézi az ő szokott portiójoknál egyebet semmit is a gazdáktól és lakosoktól ne kívánjanak, annál inkább erővel ne vegyenek, hanem pénzekben és illendő áron. A lakosokat levelekkel vagy egyébben ízenetekkel illendő fizetés nélkül semmiképen ne küldözzék. Hogyha az ő felsége vitéze valamit praetendál vagy nemes ember ellen, vagy paraszt, városi és akármely lakos ellen, azokat megfogni, annál inkább megbüntetni az ő felsége vitéze s tisztje meg ne próbálja, se merészelje, hanem azon helybeli tisztoktól igazságot és elégtételt az erdélyi törvény szerint kíváncsion; kik ha igazat tenni nem akarnának, engemet tanáljanak meg. Végezetre mind a vitézek és ez országbelieknek egyességeként valójában és keményen tiltatik, hogy a vitézek őket semmi szitkok nemével, úgymint áruló névvel is, vagy másként bosszantván, ne illesék, ne nevezzék, hanem az eleikbe adatott rendhez alkalmaztassák mindenként magokat.

Szükségesnek ítéljük ezt is mindeneknek tudtára adni, hogy akármely vármegyének, széeknek, városnak, falunak tisztjei, ha az ő felsége tisztviselőinek és vitézeinek valamivel kedveskedni akarnak, az nem tilalmaztatik, de úgy hogy kiki a mivel kedveskedni akar, a magájából cselekedje és ne az alatta való szegénységéből; mert ha az alatta való szegénység afféle kedveskedésnek alkalmatosságával terheltetni comperiáltatik, magok akármi rendbeli tisztjek fizetik meg a szegénységnek irremissibiliter.

Mind ezeket mi kegyelmes urunkhoz ő felségéhez, és édes hazánkhoz való kötelességünk szerint intimáljuk és autoritate functionis nostrae, sacra caesarea regiaque majestate domino domino nostro clementissimo confirmata parancsoljuk, hogy minden vármegyék, székek és városok tisztjei e patensünket látván, alattok valóinak, hirdessék meg és mind magok kövessék, mind az alsó rendekkel követtessék el, és tartsák ahhoz magokat. Datum in Maros-Vásárhely,

ex gubernio regio Transylvaniae, die 24. Decembris, anno millesimo sexcentesimo nonagesimo secundo.

G. Bánffy gubernátor, m. p.

Nicolaus Bethlen cancellarius, m. p.

(P. H.)

(Eredeti nyomtatott példány a Magyar Tud. Akadémia kézirat-tárában.)

XXV.

1693. jan. 21.

Alvinczy Péter jelentése II. Apaffi Mihály választott fejedelemléhez.

Kegyelmes Uram!

Bizony nem kicsiny szomorúságomra vagyok, hogy Ngod parancsolatiban avagy csak igyekezetem és tehetségem szerént elő nem mehetek, mert köteles hűségem gyümölcsének azt tarthatván, ha Ngod parancsolatit teljesíthetem, de az újabb akadályokról különben nem tehetek, hanem ha Ngodnak már ezekről is tetszik resolválni, s engem az kíváncsi requisitumokkal elégségesse tenni. Kiváncsi azért, hogy Ngodat sokkal ne terheljem az mostan occurált scrupulusok elhárítására:

1. Mivel az méltóságos asszonyok félnek az pénzbeli kártól s kívánják, assecurálja Ngod róla, hogy ha mi kárt az pénzben vallanak, (most az mint itt forog, nemsokára megváltozik az zlotnak állapotja) az jószág kiváltásakor defalcálódjék az summából.

2. Sokalják azt is, hogy sok esztendőig kötötték az jószágot Ngodnak s kevesebb időt akarnak tenni.

3. Az summát is keveslik per hoc, mivel azmint praetendálják, az contractus expiált, ha lesz is az alkalom, de más formában kívánják. Részemről pedig ezek iránt kíváncsi Ngod kegyelmes resolútiója, ha úgy tetszik Ngodnak. 1. Alkalomhoz, sőt a pénznek letételéhez is plenipotentia mittetur. — 2. Az pénznek legalább ren. 4373 forint híjja esik, ezt hol vegyem. — 3. Komornik és Huber uramék irjanak ide Karaffa uramnak és az fizető mesternek, ne scrupulizáljanak a pénznek kiadásában, megírván az summát is, mennyivel adósok, és azokat az leveleket én kezembe küldeni kell, nem máséhoz, mert én nem használhatok az máshova dirigált levelekkel.

Ezen materiárul az urnak, gubernátor uramnak

bővebben irtam, tessék Ngodnak ő ngátúl tudakozni és engedelmmel hamarébb, az mint Ngodnak fog tetszeni instruálni. Az alatt is, ha mire mehetek, elkövetem, de ugyan véghez nem mehet, az megírt requisitumok és pénz nélkül. Isten Ngodat kegyelmesen éltesse kívánom alázatosan. Viennae, 21. Januarii 1693.

Ngodnak alázatos szolgálja:

Alvinczi Péter, m. p.

P. S. Most folyván szintén az jószág dolga, palatinus uram ő herczegsége édes atyai és igaz atyafiúi indulattal viseltetik Ngodhoz, illik Ngod is, mint én feleltem Ngod felől, maga illendő alkalmaztatásával conplaceáljon ő herczegségének. Meg fog forrani az dolog, ha nehezen is. Az terminust, mely volt 12 esztendő, le kellett szállitanunk 10 esztendőre. Egyéb dolgok iránt is nem gondolom Ngodnak kárára legyen az alkalom, de soha nem tudom, hol kell pénzt venni. Mindazáltal igyekezem, de kérem Ngodat az Istenért ne késleltessen pénzt küldeni.

Hallom szomorúan Patakiné halálát. Kérem Ngodat az élő Istenért, emlékezzék meg idvözült édes atyjának ő Nguak Ngodhoz való nagy szeretetéről és Ngod iránt tett kegyes intésit viselje szemei előtt. Az többit pennára venni nem bátorodom, noha én is az ő Nga parancsolatit nagy emlékezethen és Ngodhoz való kötelességemet hűségesen említeni s tartani tökéletesen igyekezem. Gondot visel az jó Isten Ngodra, mint tartja fogadása, hogy az igaznak magvát kegyes oltalmában tartja. Ngodat alázatosan követvén és mégis az jó Isten oltalmába ajánlom.

Ngod alázatos és méltatlan jámbor régi beteges szolgálja

Alvinczi Péter, m. p.

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

XXVI.

1693. ápril.

Baranyay folyamodása az erdélyi ügyben kiküldött bizottsághoz.

a)

A folyamodás.

Excelsum consilium, principes ac domini domini gratiosissimi.

Quamvis iteratis vicibus demisissime supplicaveram, ut obiectiones et postulata adversariorum nostrorum notifi-

c ita habere possem, quo licet partim tantum obtento, his diebus inter amabilia cum meis adversariis colloquia, quantum intelligere potui, hae infrascriptae obiectiones et argumenta mihi opposita fuere, quae opinor etiam coram excelso consilio ab iisdem adversariis proposita fuisse, licet incompertum habeam et tacens argumentis eorum consentire ne videar, animatus etiam sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis speciali in diplomate et negotio religionis gratia clementissime declarata illa, auditis utrisque partibus augustissima maiestas clementissime deliberatura est, obiectiones adversariorum et refutationes earundem coram excelso consilio quo brevissime potui, humillime detego.

Ad clariorem autem rerum notitiam dico nos catholicos Transylvanicos duo iustissima et legitima fundamenta habere in reacquisitione iurium nostrorum ecclesiasticorum.

Primum: templa, scholae, collegia etc. et universa bona ecclesiastica nobis catholicis non convictis, non citatis et quod minus nec ullo crimine accusatis violenter sunt abrepta, episcopus, professores ac alii plurimi ordines similiter non citati, non convicti, ullius denique criminis rei sunt ex provincia expulsi et quidem illegitime proscripti, sic secundum regulam iustitiae, tanquam violenter abrepta et expulsa omnia merito nostra restituenda humillime efflagitare possemus, tamen respectum habentes moderni temporis de reacquisitione universorum ablatorum et expulsorum nunc tacemus, sed hanc iurium nostrorum praetensionem ad ulteriora tranquilliora tempora, penes protestationem, nos catholici reservaturi sumus.

Secundum: ius habemus, vi unionis nostrae, anno 1613 inventae et usurpatae et annis 1630, 1649. confirmatae et iuramento totius provinciae Transylvanicae corroboratae et ad hunc usque diem continuo in usu practicatae, cuius quoad praesentem materiam religionis duae sunt conditiones: prima, ut quatuor receptae religiones: catholica, calviniana, lutherana et unitaria aequali iure religionis gaudeant; secunda, ut nulla ex his religio cum alterius religionis oppressione suam promovere possit, haec iuramento universorum procerum provinciae sunt confirmatae temporibus in praedictis.

His itaque sic habitis, pro ratione moderni temporis humillime efflagitamus religionis nostrae catholicae cum caeteris religionibus iura aequalia, iuxta unionis conditionem haberi legitime posse et deberi.

Obiectiones et argumenta adversariorum erant haec.

Primo: episcopus, professores, uti patres Jesuitae et

alii plurimi ordines iusto et legitimo modo sunt ex Transylvania expulsi et patres quidem Jesuvitae temporibus catholicorum principum de legitimo iure proscripti.

Secundo. Habemus articulum quod ubi unum templum reperitur, illud populo numero maiori assignetur templum. minori et templo privatae parti communiter aedificetur. Ergo articulariter et legitime a catholicis sunt templa abrepta.

Tertio. Declinato populo a catholica religione, quoniam templa eiusdem populi erant, a nemine abripuerunt, sed prae manibus antiquorum possessorum retenta sunt.

Ad primam adversariorum obiectionem resolutio.

Episcopus, patres Jesuvitae, Dominicani, Moniales ac alii plurimi ordines nunquam citati, nunquam convicti, nullius poenitus criminis rei, in nullo articulo (praeter patres Jesuvitas) proscripti aut condemnati, expulsi sunt ex Transylvania, plurimi eorum mactati et miserabiliter trucidati ab adversariis, legantur libri et articuli constitutionum, ut sunt decretum Approbatae et Compilatae constitutiones a sacratissima etiam maiestate confirmati, nequidem ulla mentio sententiae et articulorum de eisdem emanatorum. Ergo illegitime sunt expulsi ex provincia.

Quod autem proscriptionem patrum Jesuuitarum articulariter factam attinet, fatemur nos catholicos pro instruenda iuventute maximam necessitatem habere scholarum, collegii et professorum. Certum est enim, patres Jesuvitas non clam intrasse in Transylvaniam, sed a celsissimo principe Stephano Báthorio eos vocatos esse, eisque templa et collegium ac bona etiam (ut patet ex suis donationalibus literis) propriis principis pecuniis coempta, donasse.

Annis 1579 et 1581. Circumscripti sunt articulariter patres Jesuvitae.

Anno 1588. Articulariter proscripti sunt tempore Sigismundi Báthory catholici principis.

Annis 1595 et 1599. Annihilato articulo praedicto, recepti sunt Jesuvitae, declarant in articulis, siquidem Jesuuitarum proscriptio fuit contra unionem et oppressionem religionis catholicae, hac ratione recipiantur.

Annis 1607 et 1610. Iterum articulariter proscripti sunt.

Anno 1615. Calvinianus princeps Gabriel Bethlen annihilatis articulis praedictis, iidem articulariter iterum sunt recepti, quos domo, vineis et aliis appertinentiis donavit, quae etiam hodierna die vigore eiusdem collationis a nostris parochis possidentur et victualia eis dedit et alii principes successores eos usque ad annum 1653 patiebantur et prae-

mendas eisdem praestiterunt. de aliis enim articulis articulariter cassatis nulla est mentio, cum tanquam aboliti nullius censentur esse roboris.

Anno 1653. Ultimarie patres Jesuvitae articulariter sunt proscripti. qui articulus est illegitimus et contra unionem conditus his rationibus:

Primo. Articulus contra unionem iuramento firmatam condi non potuit, cum enim anno 1630 et 1649 Jesuvitae tempore unionis peractae in Transylvania fuerunt et bona stabilia possederunt, contra suum iuramentum, post unionem factam, in oppressionem religionis Catholicae articulum de eis condere non potuissent, ubi et articuli praedicti anni 1595 et 1599 manifeste declarant expulsionem Jesuvitarum, oppressionem catholicorum esse. Ergo articulus tanquam contra unionem factus est illegitimus et violentus.

Secundo. Catholici publice huic articulo contradixerunt.

Tertio. Anno 1630 specialiter extra unionem procures provinciae assecurabant patres Jesuvitas, quod eos ibidem habitare pati velint.

Quarto. Calvinianus princeps, Sigismundus Rákóczy eosdem patres in suis literis testimonialibus vitae integerrimos fuisse et innocentissime eosdem proscriptos esse declarat.

Quinto. Si publici malefactores sine iure condemnari non possunt, eo magis nostri episcopi et alii ordines, unquam in ius non attacti, nec condemnati, expelli non poterant.

Sexto. Dato sed non concesso, si iidem ordines etiam alicuius criminis rei fuissent et secundum iura nostra condemnati, tamen nulla esset legitima sequela, alios innocentissimos ordines excludi debere, eo magis nos catholicos, qui nequidem accusati criminis unquam fuimus, sacerdotibus et ordinibus honestis et vitae integerrimis privari et licet multi adversariorum praedicantes propter sua scelera sententiati fuerint, non tamen se caeteris praedicantibus legitime privari debere existimant.

Ad secundam adversariorum objectionem resolutio.

Certum est nos catholicos universa templa in Transylvania aedificasse et habuisse, unde evidentissime constat, quod articulus ille est praecise in oppressionem religionis catholicae, cum tantum nos, et non alios feriat ille articulus, qui etiam similiter est illegitimus et contra manifestam unionis conditionem violenter emanatus.

R a t i o.

Primo. Unio, ut superius dictum est, anno 1613 celebrata, articulus autem iste anno 1615 conditus est, contra

igitur unionis conditionem, siquidem iste articulus vergit in oppressionem religionis catholicae, post innitam unionem contra suum iuramentum adversarii articulum hunc condere non potuissent, ergo est illegitimus et violentus.

Secundo. Catholici nunquam hoc articulo usi sunt, sed soli ipsi Calviniani.

Tertio. Sunt quatuor status in Transylvania, ex quibus tota provincia constat, quo uno non existente, nec comitia generalia celebrari, nec quodquam publicum negotium determinari legitime potest. Ergo tres status adversariorum contra quartum statum, in oppressionem eiusdem, nomine totius provinciae, articulum legitime condere non poterant.

Quarto. Articulum illum ipsi adversarii per contrarium suum usum abrogare videntur, cum idem articulus duas habeat partes, una ut parti numero maiori detur templum, altera, ut parti templo privatae communi sumptu et viribus aedificetur; primam partem, tanquam sibi proficuum executi sunt, alteram nunquam executioni demandarunt, unde catholicorum maxima oppressio et desolatio secuta est.

Nos autem in oppido Udvarhely ubi pauci calvinianorum sunt reperti, nos cum eis communiter illis debebamus aedificare templum, sed illi nobis nunquam aedificarunt.

Quinto. Hic articulus semper fuit, est et erit in oppressionem religionis nostrae, cum fides ex auditu fiat; ecclesiis, sacerdotibus et ordinibus privati sumus; his rationibus, nunquam plures eis efficiemur, sic eodem articulo uti non possumus, semper fuit, est et erit desolatio et pestis nostra.

Sexto. Juxta iura nostra in decreto partis secundae, titulo 3-tio contra iura divina et naturalia leges condi non possunt, hic articulus est manifeste contra ius divinum; ergo etiam hac ratione contra articulum et ius divinum emanatus est illegitimus.

Septimo. Ex pluralitate personarum legitimo iure sequi non potest, quod nos iusto iure possessa templa nostrae religioni catholicae dedicata propter paucitatem nostri amittere debeamus.

Octavo. Dato, sed non concesso etiamsi articulus legitimeretur, quare ergo contra articulum Claudiopoli habuimus tria templa, nostrae religioni catholicae dedicata, ubi tres sunt religiones, catholica, calviniana et unitaria et omnia tria ablata sunt, nos autem aliquot centeni in religione perstitimus et nunc persistimus; non ut omnia templa abripere, verum si tantum unicum fuisset templum, iuxta articulum nobis aliud aedificare tenebantur, unde manifeste constat, eos

articulo praedicto contrariari. Quod maius, cur exercitium religionis nostrae ex civitate Claudiopolitana excluserunt, si articulum legitimum habere volunt. Hoc idem nobiscum factum est. Albae Juliae in civitate duo templa, duae religiones, catholica et calviniana, utrumque templum occuparunt, articulo enim praedicto dictante, si unicum tantum templum fuisset, nobis aedificare debuissent communiter, non ut utrumque a nobis abripuissent. sic manifeste videntur adversarii articulum illum per contrarium suum usum annihilatum esse.

Ad tertium argumentum replica.

Primo. Certum est, quod omnia templa, collegia, monasteria in Transylvania (praeter duo vel tria in quibusdam pagis minima) sunt aedificata per sanctissimos pontifices, Stephanum, Ladislaum et caeteros alios reges et wajwodas Transylvanicos pro exercitio religionis catholicae et ab iisdem bonis stabilibus donata et ornata, iuxta illum s. matris ecclesiae de s. Stephano et Ladislao hymnum, struunt templa, ditant donis, ornant gemmis et coronis, cruces et altaria etc. His rationibus a catholicis aedificata, pro ritu catholico consecrata templa, collegia etc. iuxta ius foundationis sunt catholicorum haereditaria: nos autem catholici nequidem unquam criminis accusati, non ut convicti fuissetus, non amisimus, nec amittere potuimus.

Secundo. Illa templa, collegia, more nostro sunt dedicata quibusdam sanctis, quorum cultui adversarii renunciarunt et sacrificata ab episcopis catholicis pro ritu catholicorum.

Tertio. Juxta leges etiam politicas nostras, quorum nomina sunt literis inserta donationalibus et privilegiis fundamentalibus, bona eos et posteritates eorum concernunt, hac etiam ratione politica et articulorum nostrorum virtute eadem ecclesiae catholicos concernunt, bona etiam ecclesiastica personis catholicis et ecclesiis collata, concernere dignoscuntur.

Quarto. Si cultus religionis catholicae adversariis non placuit et e gremio s. matris ecclesiae recesserunt, sic fundamentalis catholicorum renunciarunt, per hoc etiam accessoriis, hoc est bonis de iure renunciare deberent; sed si bonis ecclesiarum catholicarum uti velint, ut filius prodigus, revertantur ad ecclesiam, ab ipsis relictam perlibenter a catholicis recipiendi et sic tum ecclesiae, tum bonorum eorum usus eis non praecludetur.

Templum maius Claudiopolitanum, nunc ab unitariis possessum, merito catholici efflagitamus:

HIS RATIONIBUS.

Erat templum parochiale a nobis violenter abreptum, ibidem Claudiopoli tria templa habuimus, licet in religione catholica ibidem aliquot centeni perstitimus, omnibus contra articulum privati sumus.

Templum aliud ibidem habitum nunc ab adversariis statui catholico compromissum est penes collegium unitariorum, quod etiam collegium nobis oblatum, sic daretur illis unitariis templum collegio suo proximum, itaque unitarii collegio suo et templo vicinitate coniunctis, commodius frui possent, assignaretur catholicis templum maius eorum.

Tempore piissimi defuncti imperatoris Rudolphi, dum Transylvaniam possidebat, nobis restitutum erat illud templum, dominio eiusdem imperatoris ibidem cessante, violenter iterum denuo occupatum est.

Templum illud maius, habet in suo cimiterio unam capellam, domunculas et cellas satis multas, ubi ad tempus posset fieri collegium et pro inhabitatione professorum et scholarum erectione ad praesens essent sufficientes, tum parochi, tum professores haberent separata templa et habitationes, cum parochi habuerint in civitate suas domos proprias parochiales, ibidem inhabitare possent.

Unitarii etiam in suburbio habent templum pulchrum et satis amplum; sine omni querela duobus templis possent esse contenti, cum nos miserrimi catholici hic et nunc unicum tantum humillime efflagitamus.

Pro securitate Transylvanica et religionis catholicae promotione utilissimum esset, ut catholici ad officia promoverentur, quod etiam humillime supplicamus.

Certum est, quod adversarii suas religiones auxilio paganorum et turcarum promovebant, ut patet ex inductione principum calvinianorum Stephani Bocskay, Gabriel Bethlen, Georgii Rákóczy, Michaelis Apaffy, cum omnes bello, turcis, tartaris, ferro et igne contra domum Austriacam.

Tum ante separationem Transylvaniae ab Hungaria, tum vero ex post eo usque donec primus princeps calvinianus Stephanus Bocskay, principatum obtinuisset, antea nunquam catholici principes, bello vel hostiliter, suis regibus se opposuerunt et nunquam domum Austriacam vel Hungariam hostiliter inuaserunt, sed semper mutuam et bonam correspondentiam observarunt.

Semper rebellionis Transilvanicae causa erat religio- nis promotio et tredecim comitatus Hungariae superioris, illi incitabant et ad belli gerendum evocabant, in Hunga-

riam principes Transylvanicos; si catholici promoverentur et haberent magistratum catholicum, refugium praecluderetur etiam superioris Hungariae, quia certum est, ad catholicum magistratum non recurrerent.

Temporibus calvinianorum principum, ubi religio eorum florentissimum suum assecuta scopum a nemine iniuriati, catholicos secundum suum nutum privarunt ecclesiis, sacerdotibus et bonis, tamen ut superius dictum, semper hostiliter Hungariam invaserunt, non poterant causari catholici vel eorum personae ecclesiasticae; hac etiam ratione catholici essent promovendi, ex qua promotione dominii sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis, securitas, populorum fidelitas ac catholicae religionis promotio, manifeste subsequeretur.

Licet etiam nunc catholici, secundum virium suarum possibilitatem, tota et constanti animorum integritate, intendant sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis fidelitatem constantissime observare, patriam in securitate remanere ac etiam religionem catholicam promovere: tamen si per attributionem officiorum, eisdem maior autoritas exhiberetur, zelo religionis catholicae ducti et ex conscientia ad reservandum et promotionem obstricti, promotionemque suam et officia formidandi, ad fidelitatem sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis et securitatem patriae, eo magis stimulantur, clandestinisque factionibus (si quae forte forent) promiscue inhabitantes, ad vigillandum commodiores efficerentur et ad compescendum fortiores.

Ex aliis memorialibus humillime porrectis, postulata ac gravamina officiorumque qualitates et quantitates declarata exhibuimus, excelsum consilium demississime implorantes, ut post longaevam iam resolutionis expectationem gratiosissime nos iuvare et protegere dignetur, quam gratiam, cum universo statu catholico, humillimis nostris obsequiis reservare non intermittemus, sum et maneo excelsi consilii humillimus et obligatissimus servus Gregorius Baranyai ablegatus catholicorum Transylvaniae m. p.

Más kézzel: 1693. Siebenbürgen.

Oldalt: Ad excelsum consilium, principes ac dominos dominos, pro dirimendis negotiis Transylvanicis ad conferentiam deputatos etc. dominos dominos gratiosissimos demississima instantia. Gregorii Baranyay ablegati catholicorum ex Transylvania.

(Eredetije az egyetemi könyvtárban. Hevenes gyűjtemény LXXIV.)

b)

1693. ápr. 24.

A Baranyainak adott válasz.

(Lásd Szász: Sylloge Tractatumum. 448—450. lapokon.)

XXVII.

a)

*Az Alvinczynek kézbesített diplomák és leiratok.*Resolutio c. r. quae vulgo Alvincziana
dicitur.

Sacrae caesareae regiaeque Majestatis etc. . . .

Signatum sub ejusdem Majestatis suae appresso sigillo
secretiori. Laxemburgi 14-a Maji 1693.

Stephanus Andr. de Verdenburg, m. p.

(Szász: Sylloge tractatumum 378—389. lel.)

b)

Diploma suppletorium de negotio religionis.

Leopoldus etc.

Datum Viennae Austriae die 9-a Aprilis Anno 1693.
Regnorum nostrorum Romani trigesimo quinto, Hungarici
trigesimo octavo, Bohemici vero trigesimo septimo.

Leopoldus, m. p. (P. H.)

T. A. Henr. C. de Stattmann, m. p.

Ad mandatum sacrae caesareae regiaeque

Majestatis proprium:

Stephanus Andreas de Verdenburg, m. p.,

(Ugyanott 389—391 ll.)

c)

Confirmatio accordae inter nationes Trans-
sylvaniae super tollendis Saxonum grava-
minibus initae.

Leopoldus etc.

Datum in civitate nostra Viennae die 7-ma mensis Aprilis
anno 1693. Regnorum nostrorum Romani trigesimo octavo.
Hungarici trigesimo octavo, Bohemici vero trigesimo septimo.

Leopoldus, m. p.

I. A. Henr. C. de Strattmann, m. p.

Ad mandatum sacratissimae caesareae
regiaeque Majestatis proprium:

Steph. Andr. de Verdenburg, m. p.

(Ugyanott 391—397. ll.)

d)

Confirmatio accordae super numero portarum inter nationes initae.

Leopoldus etc.

Datum in civitate nostra Viennae die 14 mensis Aprilis anno 1693, regnorum nostrorum Romani trigesimo quinto, Hungarici trigesimo octavo, Bohemici trigesimo septimo.

Leopoldus, m. p.

T. A. Henr. C. de Strattmann, m. p.

Ad mandatum sacrae saesarae regiaeque
Majestatis proprium.

Steph. Andr. de Verdenburg, m. p.

(Ugyanott 398., 702. ll.)

e)

Contractus super locatione proventuum in Transylvania fiscalium, inter cameram aulicam et statuum Transsylvaniae ablegatos initus, atque a caesare confirmatus (quem tamen Transylvani postea deprecati sunt.)

Leopoldus, etc.

Dabantur in arce nostra Laxemburgi die 30 mensis Maji anno 1693. Regnorum nostrorum Romani trigesimo quinto, Hungarici trigesimo octavo Bohemici vero trigesimo septimo.

Leopoldus, m. p.

(P. H.)

Leopoldus Cardinalis Kollonits, m. p.

Andreas Comes de Brandeis, m. p.

Franciscus Josephus a Khraph, m. p.

(Ugyanott 402—408. ll.)

XXVIII.

1693. júl. 24.

A. császár kézirata Veteranyhoz a Csákiéknak adandó megkegyelmezés ügyében.

Dilecte comes Veterani. In recenti tenebitis memoria, qualiter primo Januarii anni 1692 benigne vobis significaverim, quod non solum comitem Ladislaum Csáki et Johannem Haller a nota infidelitatis, qua per status Transylvaniae ob imputatum infidelitatis crimen condemnati erant, benignissime absolverim et in pristinum honoris statum restituerim, verum etiam resolveri ut nota articulis Transylvaniae

inserta, cassaretur et annihilaretur. Hanc intentionem meam, quam ad status Transylvaniae direxi, vobiscum etiam communicavi clementer mandando, ut in id allaboraretis quo dicta cassatio et annihilatio articuli effective consequeretur, memoratique comes Csáki et Haller in pristinos honores, dignitatesque restituerentur et per status declararentur; id quod iterum sub dato 25. Junii in respectu comitis Csáki in litteris meis ad vos et status directis repetii, vobis singulariter committendo ut conaremini, ut eidem Csáki adempta bona restierentur. Postquam vero uterque, ob non impensam satisfactionem mandatorumque meorum effectum et inspecie dictus Haller propter non restituta bona conquesti essent, Csakius autem in eo se damnificatum assereret, quod bona quidem filiorum suorum, quibus privatus non fuerat, nec privari poterat, possideret, ad haec illorum quoque, quae parata pecunia acquisivit dominio frueretur; bona autem haereditaria in et extra Transylvaniam adempta, uti etiam clenodia ablata ipsi minime restituta fuissent, sed neque damna perpessa et per septem decim annorum possessorum bonorum usus-fructus ipsi compensatus, denique propter innoxiam captivitatem suam ulla satisfactio impensa fuisset: unde singulariter desidero, ut uterque clementissimae meae resolutionis, statibusque declarati desiderii mei participes reddantur ac proinde certam desuper rationem accipiat, quid ad praemissas literas meas factum sit, et quare eadem suum effectum omnimodo non fuerint consecutae.

Datum Viennae, 24. Julii 1693.

(Egykorú másolata a M. N. Múzeum levéltárában. Tunyogi József gyűjteményében.)

XXIX.

1693. szept. 16. — okt. 4.

a)

Az országgyűlés története.

Relatio genuina comitiorum Tordae celebratorum 1693. inchoatorum ad diem 16. Septembris, ratione negotii religionis.

1. Primum et ante omnia lectum est decretum suae maiestatis de tradendis ijs, quae caeteris religionibus addicti compromiserant statui catholico: quibus (?) inter quae erant templum calvinistarum in antiqua urbe Claudiopoli cum scholis arianorum ibidem, deinde intimatio suae, mai-

statis de maiori templo parochiali, quod possident nunc ariani, demum et de Monostor portione aliqua, antiquitus spectantes ad p. p. Monostorienses. De primo resolutum est, ut tradatur, de altero magnae difficultates subortae et ideo non est traditum, eo quod unicum illud templum erat celeberrimum pro parte arianorum. Ad intimationem tamen suae maiestatis factam gubernio et calvinistis, apparenter videbantur satagere pro tradendo catholicis maiore templo: sed nullo modo persuadeat sibi ullus sincere adlaboratum fuisse, cum certissimum habeant adversarii, ubi una religio petitur et alteram peti, quod iam ab antiquo sic didicimus et experti sumus et in malo subsistere illud: virtus unita fortior. Ariani ergo videntes, si non correspondisse intimationi caesareae, tanquam pro vero spargebant, se daturos, si sua maiestas arianos requisivisset litteris, dummodo assecuraret sua maiestas de stabili possessione templi et scholarum, in quorum locum debuissent cedere maius templum. Cavillationi huic non est credendum, et ideo nihil scriptum ad suam maiestatem a statu catholico, ne scriptione hac pertinaciam arianorum videantur catholici mitigare.

2. Difficultas orta est deinde inter catholicos ratione administrandorum bonorum aliquorum et proventuum a sua maiestate collatorum pro sustentatione professorum actu existentium et futurorum ac etiam pro subsidio aliquo studiosis pauperibus deputatorum, penes quos deberet esse administratio eorum bonorum. De proventibus assignatis a sua maiestate, siquidem ea bona nunquam erant prae manibus sacerdotum, nulla erat difficultas; quia vero portio Monostoriensis ab initio et constitutione prima spectabat ad religiosos s. Benedicti et per defectionem eorum a summis pontificibus, regibus et principibus Transylvanicis catholicis et acatholicis collata sit et administrata a sacerdotibus: quaestio mota est, an permittendum prae manibus nunc existentium parochorum, qui absque uno fere saeculo partem bonorum illorum recte administrarunt et in tantis revolutionibus pro ecclesiae necessitatibus direxerunt. Videbatur multis quaestio haec inutilis, maxime ubi decretum eminentissimi cardinalis super hac quaestione emanaverit ad informationem unius et alterius, de qua informatione vel quaestione movenda, nihil commiserat status catholicus ablegato non pridem misso Viennam, merito in quaestionem revocata est dispositio bonorum illorum. Allegabantur a praetendentibus administratiorem a secularibus debere fieri et non tradenda bona illa p. p. eo quod bona illa si penes saeculares starent, magis

conservari possent, si quo casu (quod Deus avertat) fieret aliqua revolutio: sed hoc argumentum ab aliis contrarium sentientibus refutatum est, et nullum esse argumentum. declaratum. Si enim prae manibus et in directione saecularium foret illud dominium, pariter recipiendum foret ab adversariis, sicut hactenus experti sumus. Quotiescunque enim ecclesiastici in Transylvania male sunt habiti, pari processum est passu cum catholicis saecularibus. Haec ratio praetextus erat. inre autem quid intentionis habebant praetendentes bonum illud, in rationibus eorundem et verbis declaratur. Dicebant enim palam id se facere ideo, ne clerus in Transylvania saecularibus praedominetur et ne iugum ecclesiasticum ad exemplum in Hungaria collo Transylvanorum imponeretur, quod sicut in Hungaria molestissimum est, ita intolerabile foret in Transylvania, quasi vero per administrationem sex, septemve subditorum iugum intolerabile imponeretur saecularibus catholicis; quandoquidem plures alibi administrant, neque tamen boni catholici queruntur de imposito sibi iugo a statu ecclesiastico. Altera ratio erat palam quoque edicta: non esse permittendum administrationem bonorum saecularium ecclesiasticis, eo quod proventus congregatos mitterent et misissent p. p. in regiones externas, quod ne fieret, prae manibus saecularium retinendos; proventus et ab iis accipiendae portiones pro sustentatione ordinaria. Argumentum hoc desumptum est a malevolis, qui noverunt quondam in expulsionem p. p. ablatos thesauros ecclesiae, qui etiamnum conservantur in ecclesiis in Hungaria, qui tamen, si pax concluderetur certo certius remitterentur. Haec ratio multum contristavit ecclesiasticos modernos, cum constet quot millibus florenorum submissis ex Hungaria et Germania sustentati sunt p. p. Cladiopoli, destituti omni omnino salario, ab uno fere saeculo. Quae argumenta coram malevolis sine dubio plausible erant, sed coram gnaris rerum Transylvanicarum et intentionum eorum, qui hoc intendebant, declarata sunt nulla; sed palam edictum est, nihil aliud subesse rationis et intentionis, quam interesse proprium eorum, qui calvinisticum hunc modum regendam ecclesiam catholicam inducere volebant. Soli enim calvinisti et ariani habent hunc modum in Transylvania, ut bona spectantia ad suam religionem non personae ecclesiasticae, sed saeculares administrent et ipsi ditentur, cum maxima defraudatione eorum ad quorum sustentationem sunt ordinata.

Perspecta ergo hac occulta intentione aliquorum conscientiosi et faventes iuribus ecclesiasticis d. d. catho-

lici, consiliarii intimi et ex nobilitate primarii resolverunt se, ut scriberent eminentissimo cardinali et referrent suam intentionem, simul etiam instarent, ut auditis eorum rationibus eminentissimus zelosissimus alias pro ecclesia Dei et qui totam rerum spiritualium in melius mutandarum seriem cordi sibi impresserat et totus rei cardo in cardinali pientissimo verteretur, literas supplicatorias dederunt, quarum paria haec sunt.

Caeterum advertendum est: siquidem ex clero aliqui fortius pro iure ecclesiastico steterint, in quos aliqua aversio concepta sit, quod sententiae praetendentium miserabilia illa bona et administrationem saecularium restiterint. Eos nihil unquam dixisse vel fecisse, vel in verba inconvenientia erupisse, sed totam suam causam ad eminentissimum remisisse, atque quod primarii catholici et conscientiosi iudicassent, id cum submissione approbasse. Caverent proinde ii omnes, quorum interest haec et similia disponere, qua ratione audiantur inimici ecclesiae. Non omnis, qui ex Transsylvania iura (?) religionum proponit est audiendus, experti enim sumus hac tempestate, qui maxime religionem intendere videbantur, proprio interesse motos esse, quo non succedente minus vel nihil curare religionem. Haec ita esse volumus testari, infrascripti et scrupulis ac etiam sinistris de similibus rebus, informationibus et relationibus viam praeccludere volentes, his literis subscripsimus.

Claudiopoli, anno 1693 die.

(Eredeti fogalmazványa az egyet. könyvt. Hev. coll. LXXIV.)

b)

1693. okt. 2.

Alvinczy költségjegyzéke.

Recognitio certae cuiusdam summae pecuniariae occasione expeditionis Viennensis die 17 Julii anni 1693 continuatae, perceptae et erogatae.

Perceptio pecuniarum.

Die 24. Julii 1692 az úr Bethlen Miklós uram ő kegyelme által percipáltam

Rh. fl. 2000 x. —

Die 24. Augusti. Az úr ugyan Bethlen Miklós uram pénzt (melyet ő

kegyelme az nemes ország szükségére
fordított) Posonban percipáltam Rh. fl. 7137 x. 42

Die 27. Januarii 1693. Az nemes
ország buzája árában Bécsben percipál-
tam készpénzül Rh. fl. 65859 x. —
(Quietántiákban Rh. fl. 9141 x. —

Die 2. Maji anno 1693 Szent-
Kereszti András uram által percipál-
tam aur. numero 826.

Universa summa perceptionum pe-
cuniarum cursilium facit aureorum
numero 826.

Erogatio pecuniarum.

Az méltóságos gubernium dispo-
sitiójából urunk ő nga számára kivál-
tott jószág árában iuxta testimonium
erogáltam Rh. fl. 65859 x. —
Summa huius erogationis.

Holmi vásárlásokra.

Méltóságos gubernátor uram ő nga
szükségére erogáltam Rh. fl. 1226 x. 12
Summa erogationis.

Az úr cancellar uram ő kegyelme
szükségére Rh. fl. 1098 x. —
Summa eadem.

In quietantiis.

Az mint percipáltam, úgy erogál-
tam is az Teleki urfiak és szász papok
pénzét in quietantiis facientes Rh. fl. 9141 x. —
Summa eadem.

Kölcsön erogáltam.

Magam szükségére fordítottam ... Rh. fl. 200 x. —
Horváth Ferencz uramnak adtam Rh. fl. 306 x. —
Dalnaki János uramnak Rh. fl. 150 x. —
Summa Rh. fl. 656 x. —

Holmi elkerülhetetlen szükségre.

Az császár és király ő felségek
kétszeri audientiáin promiscue erog. ... Rh. fl. 50 x. —
Item mellettem levő deáknak ... Rh. fl. 30 x. —

Az urak szolgálainak discretiókban.	Rh. fl.	50 x. —
Szakácsnak	Rh. fl.	20 x. —
Egy szegény akadémikusnak	Rh. fl.	24 x. —
Innapi recordánsoknak és holmi supplicánsoknak promiscue	Rh. fl.	58 x. —
Vámokon, strásáknak és comiti- váknak	Rh. fl.	38 x. —
Item Szent-Kereszti uramnak bécsi szükségére	Rh. fl.	250 x. —
Item secretarius Verdenburg uram- nak except centum aur. Szent-Kereszti uramnak	Rh. fl.	600 x. —
Item az cancellista diákoknak ...	Rh. fl.	24 x. —
Item egy stafétára	Rh. fl.	43 x. —
Szekereseknek (Czabanius uram szekeresének is Rh. fl. 41 x. — adván) felmenet és lejövet is	Rh. fl.	794 x. —
Hintóra, melyben az városban jár- tunk s másuva is mentünk	Rh. fl.	108 x. —
Levelek expeditiójáért s kiváltá- sáért az postaháznál	Rh. fl.	58 x. —
Summa erogationum facit	Rh. fl.	2247 x. —

Közönséges szükségre.

Szállás bérben a die 27. Augusti 1692 usque ad 21 Junii 1693 erogáltam	Rh. fl.	424 x. —
Item ételünkre, italunkra, fára, mosásra, gyertyára etc. a die 27. Julii 1692 ad diem 17 Julii 1693 plus minus költvén erogáltam	Rh. fl.	3435 x. —
Summa facit	Rh. fl.	3859 x. —
Summa praespecificatae universae erogationis facit	Rh. fl.	84086 x. 12
Restant sic	Rh. fl.	51 x. 30
Item aur. nro 726.		

Observandum.

Felmenetelkor az méltóságos guber-
nium arról való assecuratoriája szerint
igérvén percipiáltam in aur. 444 ung. fl. 2.

fl. 2000 // —

Item az elmúlt esztendei commis-
sariátusságomra restantiában maradt
nro. 81 köből búzám árát cum fl. 1 com-
putálván kivettem in aur. 72 ung.

fl. 324 // —

Item: Ugyan tavaly Veterani general uramnak ő nagvságának in discretionem adott nyolcz negyvenes hordó borom árát cum fl. 35 // computálván in aur. 62 et ungar. fl. 1. percipiáltam ung. ...

fl. 280 // —

Summa facit ung. fl. 2604 // —

Sic ergo restabunt in universum:

Aur nro 148

Rh. fl. 48 x. 30

Tordae. 2. Octobris 1693.

Petrus Alvinczi mp.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben.
XXXVI. kötet.)

c)

1693. okt. 4.

A szászok protestatiója.

Nos Georgius Bánfi de Losoncz, Tranniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatum Albensis Tranniae et Dobocensis supremus comes. Damus pro memoria tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod nobis die 4 mensis Octobris anni praesentis 1693, stante videlicet et durante dominorum statuum et ordinum trium nationum regni huius Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum generali congregatione per nos eisdem ad diem 16-m lapsi iam mensis Septembris in oppidum Thorda indicta et celebrata, una cum praedictis statibus et ordinibus in eadem congregatione constitutis ac pro moderandis praementionati regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum negotiis coexistentibus, spectabilis et circumspectus dominus Valentinus a Frank supremus sedis et civitatis Cibiliensis iudex regius ac totius universitatis Saxonicae in Trannia degentis comes, caeteris etiam dictae universitatis Saxonicae sedium ablegatis et in praementionata congregatione praesentibus, eidem adstantibus et idem cum eodem consentientibus suo ac caeterorum praedictae universitatis incolarum nominibus et in personis coram nobis dictisque statibus universis personaliter constitutus, per modum et formam solemnis protestationis et contradictionis, primum quidem viva sua voce declaravit et post vero certam quandam protestationem contradictoriam in scriptis exhibuit nobis et praesentavit, peteret nos debita, qua par est, reverentia, quatenus nos praedecaratam protestationem contra-

dictoriam praesentibus nostris verbotenus inseri et inscribi facientes, eidem futuro pro testimonio necessariam extradari facere dignaremur; cuiusquidem protestationis contradictoriae verbalis continentia haec est:

Tota augustana confessio, eademque simul Saxonica natio in Trannia protestatur super eo, quod in moderna diaeta domini status reliqui et si non omnes, tamen maiori ex parte non secundum benignissimum suae caesareae regiaeque maiestatis diploma et resolutiones, per spectabilem ac generosum dominum Alvinczi protonotarium allatas processerint in candidature dominorum consiliariorum: manifestum enim est, quod domini reformati in consilio nunc habeant praeter excell. dominum gubernatorem 5, domini catholici 3, nos augustanae confessioni addicti 2 domini unitarii nullum, itaque isti soli ex diplomatis et resolutionis caesareae vigore debebant nunc candidari; quod si vero ex ipsis dominis unitariis capaces et digni non fuissent inventi, tunc nos proximo illo iure gaudere debeamus, neque praesummi potest ex nostra religione, quam tot mille homines profitentur et facile tertiam partem Tranniae constituunt, nullum capacem et dignum inveniri potuisse. Quo circa nos inhacrentes benignissimo suae maiestatis sacratissimae diplomati et resolutionibus, nostro iuri in illis fundato, istum modernae candidature processum pro legitimo agnoscere non possumus, quin imo iterato contra illum solemniter protestamur, ac super hac protestatione nostra testimonium authenticum expectamus. Datum Thordae anno Domini 1693, die 4. Octobris.

Nos itaque etc. (reliqua iuxta stilum solitum.)

Datum in oppido Thorda in congregatione scilicet generali attactorum dominorum statuum et ordinum die 4. mensis Octobris anno vero Domini 1693.

Lecta et extradata per magistrum Petrum Alvinczi regii in Trannia protonotarium.

(Másolat gr. Kemény József kezével Diplomatarii Transylv. supplementum XI.)

XXX,

1693. decz. 9.

*Bánffy György, Gyerőffi Györgynek: hogy az országgyűlésre
eljönni el ne mulassza.*

Spectabilis ac generose domine frater observandissime!
Salutem et officiosam mei commendationem! Kegyelmes
levelét vettem, melyből kegyelmed betegségét szánakozással

érttettem; minthogy pedig kegyelmed praesentiája igen szükséges, ahhoz képest, valamint, s valahogy, ha Isten ő felsége kegyelmed nyavalyájában annyi fugulást enged, Vásárhelyre hozattassa el magát, mert az jószágok most osztatódnak el az gyűlés alkalmatosságával és ez iránt, hogy ha jobban nem leszen, kárával fog esni kegyelmednek. Az mi az Pókában szállott németek dolgát illeti, én úgy tudom, s úgy is van, quártély abban az helyben nem rendeltetett, hanem mint más helyekre is, úgy oda is csak élődni szállott, az időkig, míg bizonyos helybeli quártélyokról ordinantiájok megyen; de én úgy hiszem, mint szintén más helyekről, hasonlóképen Pokából is rendelt quártélyokra szállnak. Az mi pedig az halászatot illeti, minthogy ez az mostani lágy üdő annak jó alkalmatosságát elrontotta, keményre fordulván az üdő, ismét az gyalmot kihozatván, az halászatban jobb módunk leszen. In reliquo eandem benevalere desideramus. Datum in curia Orményesiensi die 19 Decembris 1693.

Spectabilis ac generosae dominationis vestrae frater ad serviendum paratus

Georgius Bánffy, mp.

Külczm: Spectabili ac generoso domino Georgio Gyerőffi de Gyerővásárhely, status Tranniae consiliario, inclyti comitatus Colosiensis supremo comiti utet fratri observandissimo.

(Eredetije Erdélyi Múzeum Mike S. gyűjteményében. Artic. diaetales authent. V. kötet.)

XXXI.

1693. decz. 29.

Böszörményi Sámuel jelentése Apafy Mihály fejedelemhez.

Méltóságos fejedelem, nékem jó kegyelmes uram!

Isten Ngodat minden dolgaiban boldogítsa szerencsésen, hogy sokáig éltesse kívánom. Kegyelmes uram az Ngod ide való jószágainak csaknem végső pusztulásához közelítő jajos sorsát deplorálhatom Ngod méltóságos tekintete előtt alázaatos írásom által. A német hadaknak igájok miatt elviselhetetlenül terheltének a portiónak feles számával, ugymint az egész vármegye is, de a méltóságos urak jószágainak legnehezebben esett az, hogy a die 19 Novembris usque ad 19 praesentis, a repartitionak végeszakadtáig a német vitézek rendetlenül a méltóságos urak jószágain kvártélyoztanak, rettenetes excessusokat vivén végben. Minekutánna penig a vármegye tiszteli a sok okoskodás után, ugymint 19 prae-

sentis a repartitiót elvégezték volna, az Ngod ide való s ezen vármegyében levő jószágaira mennyi számú portió limitáltatott, registrálván, ez inclusában beküldtem. És ha Ngod ezen jószágnak mostani és következő nagy igáját tekintetben nem vészi és az nemes vármegye tisztjei nagy gondviseletlenségeket a méltóságokkal egyenlő értelemről orvosolni nem méltóztatik, ez továbbra csak koldulásra jutni láttató jószág lesz, melyért hogy jövőendőben én ne okoztassam, protestálok, mert kötelességem szerint mind a nemes vármegye, mind pedig a német tisztjei előtt Ngod méltóságos tekintetét forgatni, a mellett instálni s kedveskedni is el nem mulatám, de igen keveset efficiálhaték. A jobbágyokat is a szolgálatra a németek igája miatt már be sem vehetem, ki miatt a buzában sem szállíthaték még be, arra való út sem lévén. Sőt továbbra ha Ngod ez romlott jószághoz kegyelmességét nem mutatja és mint más possessor urak, úgy Ngod is ha csak 100 köből zabot is, kölesön vagy pedig mostani árának jövőendőbeli megfizetése reménysége alatt innen közelről nem deputáltat, a quartélyosok sustentálására elégteleneknek lenni Ngod minden kétség nélkül elhinni méltóztatnék, mind buzájok, mind pedig gabonájok a kevés tengeri buza lévén, azt pedig a németek el nem veszik, hanem a zabért emésztik meg őket; irtóztató sarcozoltatásit, német módon való kötöztetésit a szegénység elunván, lakó helyeket elhagyni kényszerítettnek, kit Isten tartóztasson: ha a tanál történni, az iránt is jövőendőben én nem okoztathatom, ha az aufugiált és ezután is aufugiálható vagy portiójokat nem praestálható jobbágyoknak portiójokért, ha az itt való Ngod javaihoz tanálnak a németek nyulni. Meri kegyelmes uram, itten olyan szokás vagyon, hogy ha valaki jobbágyi aufugiálni tanálnak, a németek annak földes urain, vagy provisorin nagy executióval szokták portiójokat extorqueálni, melyben tavaly tavasszal is volt részem, mostan pedig attúl inkább tarthatok. Ez tartományban valamit az németek akarnak végben vinni, mind azokat elkövetik, senkitől semmi tartalékjok nem lévén, nem státiókluban, hanem szőlővel a falukra vannak kiszállíttatván. Főtisztjei itt közel kinek panaszolhatnánk, nincsenek, mert Gaporta uram is ezt a regimentet eladta Serényi uramnak, az az új colonellus sem jöve még le, Hajzler uram is Bécsben lévén. A sertéseket kegyelmes uram behajtottam, sok hasas emsék és süldők lévén köztük, az olyanok nem igen hiztak meg, de a kik öreg ártányok voltak, azokat jó kövéren indítám meg. Kegyelmesen parancsolja Ngod, hogy proventust administraljak, de kegyelmes uram itt miből szerezhesen

ember proventust, nem tudom. Ha a beszállított borokat kikoreszmároltathattam volna és a búzában is Ngod kegyelmes parancsolatjából eladhatnék és tengeri búzát is, mely provisiom alatt van, pénzzé tehetném, azokból adminisztrálhattam volna és adminisztrálhatok továbbra proventust. A kit pedig egyúnnem másunnan is conquirálhattam, Ngod kegyelmes parancsolatja szerint azon mézet és koresmára való bort vöttem, melyet is továbbra pínzze tévén adminisztrálni el nem mulatom. A csehi koresomát sem continuálhatják már urak tisztjei, mert a markotányok occupálták. Ezek után ajánlom Isten oltalmában a Ngod életét maradok

in Cseh die 19. Decembris 1693.

Ngodnak méltatlan alázatos szolgája
Böszörményi Sámuel mp.

Külcztm: Erdély országának méltóságos fejedelmének. méltóságos Apafi Mihály érdemem felett való jó kegyelmes uramnak ő Nganak alázatosan.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben.
XXXVI. kötet.)

XXXII.

1693. decz. 19. — 1694. jan. 6.

A marosvásárhelyi országgyűlés törvénye és irományai.

a)

A kolozsvári követeknek adott utasítás.

Instructio egregiis et nobilibus dominis Petro Vicei et altero Petro Brózer senatoribus civitatis Colosvár, expeditis Marosvásárhelyinum ad comitia regni generalia ad decimum nonum mensis Decembris diem inchoanda, indicta, ibidemque celebranda anno 1693 a civitate Colosvár data.

1. Méltóságos gubernator urunkat ő nagyságát kell szorgalmasan mindenekben consulálni és az dolgokat ügyfolytatni.

2. Minthogy az városnak privilegiumi iránt sok megbántódási vannak, melyeknek megtartására az nemes ország is köteles, azért serio urgeálni kell, hogy abban ne erőtlennitessünk továbbra is, hanem hadd folyhasson rendiben az igazság, mivel már akármely lator ha az urak házokhoz szaladhat, az mi tisztünk hozzá nem nyulhat, mely is privi-

legiumunk ellen van; itt kell sollicitálni, hogy szabados lehessen az váras ő felségét is requirálni, ő nagyságok s ő kegyelmek engedjenek arra szabadságot és hogy egyéb difficultásinkat is ugyanott orvosoltathassuk.

3. Ezt sem kell, ha szükség kívánja, elhallgatni, hogy ha az váras részéről az nemesi titulus urgeáltatik, hogy nemes váras legyen, ezt obiiciálhatja, hogy az három pecsétű levélben az van: ha Várad pogány kézből kiszabadul, az váras is elébbi szabadságában állhat, melyet is akkor urgeálni, ha controvertáltatnék, pro discretione caute kell tractálni.

4. Az külső nemesség iránt is az borról extáló privilegiumunk felette sértegettetik, úgy hogy boroknak behozása merő abususha vétetett az szabados élés által akármely üldőben, mely ha meg nem orvosoltatik, bár az privilegiumunknak emlegetése se legyen.

5. Ez sem kevés difficultására van az nemes uramék iránt az szegény várasnak, sok exemptusok lévén, kiknek terheket az váras viseli, semmi onust velünk supportálni nem akarnak és az törvényes dolgoknak folytatásában is velünk contrariálkodnak.

6. Ez sem kevésé szomorítja szegény városunkat, hogy noha az külső nemesek is az portióban és adóban nehezen contribuálván, némelyek ugyan nem is akarván, többire az hópénzes katonák is és gyalogok miatt nem kevés importunitást szenved, mivel sokaknak feleségek oly kereskedést indítanak, hogy az magunk lakosi miattok alig élődhetnek, kik is az portiót fizetni kénytelenítetnek és az piacon is az vásárlásban az mieinknél előbbvalók mindenkör inkább s úgy is élnek, s úgy is ruházkoznak, hogy sokak méltóbban portiózhatnak, mintsem az mi felekezetink: azért ez hogy megorvosoltassék, valamint impetrálni kell, ezt kívánván az igazság is.

7. Az szegény váras adósságait is felette sollicitálni kell, és exponálni tehetetlenségét, sok felé való adósságok felrakását és hogy sohunna semmi jövedelme nincsen, azonban mennyi usorát kell az adósságra adni.

8. Ha tovább rajtunk serpál az portiózás, lehetetlenség, hogy az szegénység supportálhassa, azért megkívántatik instálni az nemes ország, vagy az méltóságos gubernium előtt, hogy többel ne aggraváltassék, minthogy azonkívül is mennyi teherviselés bántja, kegyelmek exponálhatja, fát, gyertyát, sőt s egveget adván, vecturák dolga is mint aggravál és az sok építtetés, melyek majd teljességgel exhauriálnak bennünket, ide tartozván ez is, hogy az fának micsoda kiméletlensége usurpáltatik az vitézektől, sőt ez is ha a

tisztek itthon nincsenek, azoknak cselédek hasonlóképen vesztegetik az fát, ezeket is ha lehet előhozván, világosítani kell.

9. Ha mi egyéb occurrentiák lesznek, kegyelmek prudentiájára hagyatik, provideáljon sincere és ha több necessariumok kegyelmeknek jut eszébe, secure promoteálja és orvosoltassa. Isten kegyelmeket minden jóra segítse.

Extradata per iuratum civitatis Colosvár notarium, mp.
(Eredetije Kolozsvár város levéltárában fasc. II. nro 291.)

b)

1693. decz. 19 — 1694. jan. 6.

A törvények.

Articulares dispositiones dominorum statuum et ordinum trium nationum regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitiis, per excellentissimum dominum dominum gubernatorem eisdem pro die 19 mensis Decembris anni 1693 in civitatem Marus Vásárhely indictis et celebratis conclusae.

(1) Az erdélyi magyar commissariatusságról.

Főcancellarius Bethlen Miklós uram hogy annyival is jobban érkezhessék cancellariusi terhes hivatalja hasznos követésére, már alkalmas időtől fogva hasznosan viselt főcommissáriusi tisztit resignálván, Apor István atyánkfát tetszett communi voto főcommissáriusnak rendelnünk,¹⁾ azon authoritással, melylyel az commissariátusság az 1692-ben írt 3. articulusban meghatározottat: rendelvén ő kegyelme mellé²⁾ t. atyánkfiait, magok rendi szerint az szükséghez képest kívántató szolgálatra, fizetések is főcommissárius atyánkfának és ő kegyelme mellé rendeltetett becsületes embereknek is az tavalyi mód szerint determinálván megadatni.

(2) Az 1694. esztendőre tartozó contributióról.

Mivelhogy már arrúl lett dispositiók szerint az novemberi és decemberi portiónak administrálódni kellett, mostan azért az következő januáriusi, februáriusi és mártiusi portiót tetszett communibus nostris votis felvetnünk, annectáltat-

¹⁾ Az országos levéltár példányában így: Apor István uram communi voto főcommissáriusnak rendeltetett.

²⁾ Az országos levéltár példányában így: Rendeltetvén ő kegyelme mellé Alvinczi Péter és Püspöki Péter atyánkfiai.

ván mindazáltal az nemes vármegyék, székek és egyéb adózó helyek s rendek quantumoknak specificatióját is az dispositiókban pro fundamento expeditionis earundem etiam portionum. Az utolsó hatodik holnapra tartozható portió dolgát az következő közönséges gyűlésünk alkalmatosságára differálván, az alatt az commissariátus az ő felsége commissáriusával az novemberi és deczemberi, sőt in Martio lett erogatiókat ¹⁾ is vegyék computusban s jó rendben, hogy ahhoz képest az említett hatodik holnapra tartozható portióról is lehessen kívántató dispositió.

(3) A z kapuszámok determinatiójárúl.

Jóllehet az kapuszámok iránt régtől fogván fennforgó difficultásoknak is jó karban való állittatását igen szükségesnek ítéljük, mindazáltal mindaz repartitiónak késedelme miatt következhető szegénységink kárvallását, ²⁾ mind pedig az kapuszámok orvoslások iránt occurálható difficultásoknak consulálni akarván, tetszett az következő gyűlésünkre halasztanunk, hogy akkorra kiki inkább hozzá készülhessen és Isten reménségünk szerint bővebb időt engedvén, jobb móddal determinálhassuk. Mostan pedig az contributiók az kapuszámok tavalyi determinációja szerint vettessenek fel, communi voto concludáltuk.

(4) A z felvetendő portiónak számárúl.

Nem érkezhetvén az kapuszámokat rectificálni, hogy mostan is minden rendekre az tavalyi articularis dispositio szerént vettessék fel az portió, communi voto concludáltuk, cum hac tamen declaratione, hogy ha az mostani időnek mivoltához képest az portiónak augeálódni kellettén, augeálódjék ³⁾ minden adózó rendeken, iuxta ipsorum proportionem. ⁴⁾

¹⁾ Az orsz. levéltár példányában: expensákat.

²⁾ Az orsz. levéltár példányában: távoztatni.

³⁾ Az orsz. levéltár hiteles másolatában így: Ha az mostani időnek mivoltához képest az portiónak augeálódni kellettén a kapuszámokon, tehát minden adózó rendeken is iuxta ipsorum proportionem hogy augeálódjék, méltónak íteltetett.

⁴⁾ Az országos levéltári hiteles másolatban még ott van:

Vettetett azért adó pro Januario, Februario et Martio anni 1694 ez szerént:

Tritici cub.	11//2	Carnis cent.	6//80
Vini pur. nr.	46//—	Avenae cub.	30//—
Foeni cnrr.	9//—		

Pro mense Augusto anticipato vettetett kapú szám után: Farinae cub. 5 //.— Avenae cub. 4 //.— Mely ide pro rationis serie téte-tett fel.

(5) Az nemes székelv natio contributióiról.

Jóllehet az nemes székelv natio az ő felsége méltóságos diplomájának tenora szerint, az rend szerint tartozó contributiók iránt magát immunitálatnak praetendálja, recognoscálván mindazáltal mind az más két natio terhelését, mind pedig magok atyafiúi köteles szereteteket, igittek ezen contributiónak supplementumára egész natióul, az magok között lévő taxás városokat is ez uttal magok közé kívánván, in universum rhen. fl. 35 mill., offerálván arra is ő kegyelmek magokat, hogy az ő kegyelmek között lévő státióbéli vitézek lovaira kívántató szénabeli portiót (ide értetvén az Údvarhelt lévő praesidiariusok is) praestálják iuxta tabellas desuper exhibendas. His tamen additis: 1. Hogy az említett szénabeli portió árát az fenn említett fl. 35 mill. summából subtrahálhassák. 2. Az hol mit ő kegyelmek pro mensibus Novembris et Decembris az vitézekre erogáltak, az is investigáltatván s comperiáltatván, ő kegyelmek ezekről is annak idejében bonificáltassék, mely ő kegyelmek oblacióit mi is acceptálván, kívánságoknak meg-egyeztet akarattal annuáltunk.

(6) Az victuálék administrációjának modalitásáról.

Megnyugodt elmével lévén az statusok, az méltóságos gubernium atyai kegyelmességében és méltóságos hivataljok szerint való köteles tisztekben, elhisszük, minél jobb modalitással lehet, determinálják az victuálék administrációjának s executiójának is modalitását és az kiküldendő instructiókat is az szerint confirmáltatják: melyekhez mi is magunkat alkalmaztatni igyekezzük.

(7) Némely relaxációkról.

Ha mely helyeknek romlott állapotjokhoz képest in toto vel in parte aliqua közönséges megegyezésünkből portiójokat relaxaltuk, hogy a repartitio azok iránt is accommodáltassék, kívánjuk.¹⁾

Item vettetett pénz adó is fel kapuszámra fl. 25 //, mely is pro rationis serie tetetett ide.

A két első hónapokra limitált portiónak specificatiója.

Mivel az novemberre és decemberre anticipato limitált portió nem volt elégséges, hogy azon hónapokra kívántató portió is nyilván való legyen, tetszett azon két hónapokra is annyi számú portiót vetni, mint az három hónapokra vettetett az anticipato elintéztetett victuálékkal és hús ára pénzzel együtt tudniillik:

Tritici cub. 7 //.	2.	Carnis cent. 4 //.	50.
Avenae cub. 20 //.	1.	Foeni curr. 6 //.	—

¹⁾ Ezen pont az országos levéltári hiteles másolatból hiányzik.

(8) Abrudbányára rendelt commissariussokról.

Abrudbányán lakó nemesség és városi rend között mind az adózás, mind pedig egyéb városi dolgok iránt felforgó difficultások investigációjára s jó rendben vételére: Toroczka István, Jósika Gábor és Szászvárosi Eperjesi Gergely atyánkfiait rendeltük. Ő kegyelmek alkalmas időt terminálván, szorgalmasan menjenek végére az említett difficultásoknak és istenesen complanálják az két fél között. Ha miket pedig semmiképen nem complanálhatnak, reportálják az következő gyűlésünkre, akkorra mindkét részről azon városi lakosok is magok atyafiait delegálván, ezen dolgok végképen determinálódnak.

(9) Oláh papok portiójára.

Mivel az oláh papok sok bajoskodásokkal szokták az portiónak naturális aestimációját viselni, concludáltuk közönségesen, ezután adják, az mi reájok háromlik in pecunia. Mostan pro praesentis hibernii portione adjanak ung. fl. 4000,

(10) Kolozsvár városa contributiója.

Kolozsvár városa instantiái méltó tekintetben forogván, tetszett adjon pro tribus mensibus Jan. Febr. et Mart.

Buzát cub.	300	Bort vas.	24
Húst cent.	300	Zabot cub.	600
Szénát curr.	90		

(11) Vizakna városa contributiója.

Vizakna városa pro 3 mensibus:

Buzát cub.	—	Húst cent.	30
Bort vas.	5	Zabot cub.	100
Szénát curr.	—		

(12) Abrudbánya contributiója.

Abrudbánya város defalcatis quibusdam ad ung. fl. 1074 úgy hogy ad 7. Februarii administrálják Szebenbe.

(13) Fejér és Hatzok városa.

Fejérvár és Hatzok városi ez esztendei contributiók iránt eximáltattak.

(14) Hunyad városa.

Hunyad városára vettett ung. fl. 600, melyet ad 7 Februarii administráljanak Szebenbe.

(15) Commissáriátus segítségére ítélőmester Alvinczi

Péter, Nalácz András és idősb Vas György, ennek felette

Ecsedi Péter, Czabanius János, Püspöki Péter és Pancratius Herman atyámfiai rendeltettek.¹⁾

(16) Pénzről való conclusum.

Az pénzről való minuta proponáltván, acceptáltatott, accidenter annuentia sacratissimae suae majestatis implo-randa.

(17) Munkácsi püspök instantiája.

Az méltóságos munkácsi püspök propositióira resolvált ez nemes ország, de az cath. atyafiak nem egyeztek meg rajta.

(18) Bécsi fontról.

Az mézsárszékek az bécsi fontot folytassák, végeztetett sub poena variis modis concepta.

(19) Bor és hús ára.

Az borok ejtelit cum den. 16, az húsnak fontját cum den. 6 fizetjük ez esztendőn az vitézeknek kiválképen való tekintetekre nézve és némely portióknak rend szerint való egy.

(20) Örmények portiója.²⁾

Az örményekre vettetett ung. fl. 1000, melyet ad 7-mum Februarii administráljanak Szebenben.

(21) Szebeni görög compania portiója.

Az szebeni görög companiára vettetett ung. fl. 1500, melyet ad 7-mum Februarii administráljanak Szebenben Christoph Sámuel perceptor kezében.

(22) Sidók portiója.

Fejérvári sidókra pro Novembri et Decembri 1693 item pro Januario, Februario et Martio anni 1694 vettetett ung. fl. 200, melyet ad 7-mum Februarii administráljanak Szebenben.

(23) Tabella portionum d. officialium fiscalium.

Ez mostani m.-vásárhelyi gyűlésben ez 1694 esztendei portió supplementumára vetett a nemes ország a fiscalis udvarbirákra, számtartókra külön-külön annyi számú pénz-béli adót, az mennyi az Compilátában feltétetett adózó rendek között ő kegyelmekre is iratott, melyet ad diem 7-mum Februarii szebeni Christoph Sámuel generalis perceptor-nak administrálni el ne mulassanak, alioquin az com-

¹⁾ Ezen pont az országos levéltári hiteles másolatból hiányzik.

²⁾ Ezen ponttól kezdve a többi articulus hiányzik Alvincziánál és az orsz. levéltári transumptumból iratott le.

missariatus cum duplo fogja ő kegyelmeken exequáltatni. Ennek procuratiója bizatott Kovács István uramra.

Az aknák tiszteinek is hoc tenore iratott, bizatott procuratiója Száva Mihály uramra.

Datum in civitate Marus-Vásárhely ex commissariatu Transylvanico die 6. Januarii, anni 1694.

Transumptum et cum suis veris originalibus fideliter collatum per nos

Josephum Kurtány, mp.

Alexandrum Ujhelyi, mp.

Tabulae regii in Trannia gubernii iudiciariae iuratos scribas et notarios.

(Egykorú hivatalos másolat Alvinczi javításaival, összevetve az országos levéltári hiteles átirattal. Gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok B.)

XXXIII.

1694. jan. 9.

a)

Keszei János jelentései a fejedelelemhez.

Méltóságos fejedelem, nekem igen jó kegyelmes úram! Isten Ngodat szerencsés új esztendőkre boldogul virrassza, alázatosan kívánom,

Ngodhoz már ez harmadik levelem. Ez elmúlt szerdai postán alázatosan jelentettem vala Ngodnak, hogy méltóságos Kinszki uramnak szemben voltam, iterato is pedig szemben levén az olta, halasztott cardinális uramra ő eminentiájára, hova is tegnap reggel admittaltatván, reggel generalibus terminis, a dolgot alázatosan jelentettem. Minthogy pedig az erdélyi dolgokról való conferentia ezen nap estvén volt determinálva, hogy azt megelőzzem, újabban is cardinális uramhoz, ő eminentiájához mentem és a dolgot in partibus minoribus is R. iránt megbeszéllettem, mert az arra való determinációtól igen féltem. Ő eminentiája ismét halasztott a conferentiára, hogy ha ott a dolgot Kinszki uram proponálja, ő eminentiája kíván Ngodnak szolgálni. Már ott a dolog mint folyt, azon vagyok, kitanuljam és Ngodat igaz kötelességem szerint alázatosan tudósítsam. Cardinalis uram ő eminentiája megparancsolta, hogy valamikor akarok, bizvást menjek ő eminentiájához. Valamire mehetek és valamit érthetek. Ngodat jobban-jobban és bővebben tudósítom alázatosan. Ngodat alázatosan kérem,

méltóztassék tudósítani kegyelmesen R-ről, ott micsoda hírek folynak. Semmi derék újságom nincsen kegyelmes uram, finum szánkázó idő van. Tegnap szemem láttára ő felsége jelenlétében 22 erdeit vertek fel a cavalierok spádékkal és az aprajában a király ő felsége is aranyos dárdaival egyet. Ezzel Isten Ngod méltóságos személyét sok új esztendőkre boldogul vigye, életét, szerencsáját terjessze.

Viennae, Austriae 9. Januarii 1694.

Ngnak méltatlan alázatos szolgálja

(Óvári Keszei János, m. p.)

Külczm: Az erdélyi méltóságos választott fejedelem, méltóságos második Apafy Mihály uramnak ő ngának igen alázatosan.

(Gróf Kemény József, Erdély története eredeti levelekben XXXVI. kötet.)

b)

1694. febr. 17.

Méltóságos fejedelem, jó kegyelmes uram! Isten Ngodat szerencsésen sokáig jó egészségben éltesse alázatosan kívánom!

Eddig irt alázatos leveleimből tudom Ngod bölcsen megítélhette, micsoda terminusokban legyen dolgom. Még kegyelmes uram csak a várakozással vagyok. A mennyire a nagy emberek méltósága engedi, ottan-ottan megyek hozzájuk, de még mind eddig bizony csak egymásra halogattak, mondván azt, hogy még eddig ő felségétől kezekhez nem küldetett a memoriálisom, míg a nem lesz, nem deliberálhatnak a protectió adásról, mert úgy mond Kinszki uram: hoc etiam discuti in conferentia debet. En ugyan ő felségének benyújtott memoriálisom párját, melyet is praevie megmutattam volt Kinszki uramnak, iterato is Kinszki uramnak beadtam. Elvévén tőlem, remélem valami talán lesz belőle. Méltóságos Kinszki uramat, ő Ngát eléggé kértem, valamint tudtam, mutassa atyai patrociniumját a protectionak kiszerezésében, mert árvaságban lévén Ngod, ki tudja valami alattomban való informatiók által Ngodat valamely jószágának megcsonkításával megkárosíthatja valaki. De azt mondja: Non credo, quia de similibus gubernium est satis informatum. Bizony dolog mind úgy biztatnak, hogy csak egy félnek törvényt nem tesznek a más fél meghallgatása nélkül. Adná Isten valami documentum elucescálna R. iránt, míg itt lehetek, melyről Ngodat alázatosan

kérem tudósítson. Ha ugyancsak semmi nem elucescálna teljességgel, akkor kellene aztán más utat keresni, azaz áron kérni. De igazságunk mellől könnyen el nem kellene állani. Nem hiszem Inczidi Pál uram nem emlékeznék valamire és a vén paraszt emberek is. Ha pedig osztán valami jönne világosságra, lenne ideje s helyi a nova donatióval való megkérésnek is.

F. dolga nem oly félelmes. Egy Oklocsáni Pál nevű prokátor sokat urgeálta, sollicitálta itt egynehány hetekig a Rákóczi jószágot oda be, de bizonyosan végére mentem, csak benn sülték memoriálisi. Beléunván, innen elment. Azután jött maga Aspermont uram, de annak is végére mentem, semmire sem mehetett. Még itt van, Rákóczy uram is hozzá beérkezett. Rebus sic stantibus úgy mondja egy ismérő, az ilyen dolgok nem folyhatnak, hanem ha a dolgok megállának, akkor is pedig kinek-kinek igazságát meglátva. Már pedig erről jó igazságunk vagyunk.

Mind a búza dolgáról, mind a Falk uraméról irtam Perneszi és Némethi uramékhoz ő kegyelmekhez. Ngodat azzal külön nem terhelem.

Semmi derekas occurrentiák nincsenek, melyekről Ngodat alázatosan tudósíthatnám. Stratmán uram helyében Bucellini uramat, Königszeg uram helyében pedig Vindisgrätz uramat (ki aulae-mareschallus) beállították.

Némelynap irtam vala alázatosan Ngodnak egy jó hegedűsre akadtam, lantos is, cziterás is. Jó embernek látszik, tudom kedvét találnám véle Ngodnak, csak hogy felesége is van, mint mondja; látom, hogy eljönne, csak tudnám hogy beiktatni, maga ugyan magammal nem tudom mikor eljöhetne. Én kegyelmes uram még haza felé sem merek gondolkodni. De ha a jót elvettük, ezt is eltűrjük, noha vagyok az erszénynyel nagy tanácskozásha. Páratlan egyes trombitást még nem kaphattam kegyelmes uram, mert egymástól nehezen válnak el.

Az aczél pecsétnyomó szint készül. Ngod vásárlására már 40 arany ment el. Mig a protectió ki nem jön, addig nem merek vásárolni a többin, mert oda is tartok. A mi azon túl marad, mit szükségesebbnek irányzok, olyat veszek Ngodnak. Ezzel Ngod méltóságos személyét Isten kegyelmes gondviselésében ajánlom; engedje is Isten Ngodat jó egészségben látnom, mint kegyelmes uramat. Viennae, die 17. Februarii 1694.

Ngod alázatos méltatlan szolgája

O. Keszei János, m. p.

Ngod méltóságos két levelét die 13. praesentis vettem volt alázatosan és örömmel.

P. S. Talán az is késleltet most, hogy farsang van kegyelmes úram, distractusok az emberek.

c)

1694. márcz. 14.

Méltóságos fejedelem, nékem jó kegyelmes uram!

Most is alázatos kötelességem szerint alázatosan akarom Ngodat némely dolgaimról tudósitanom. Mint ez előtt való alázatos levelemben is irtam vala Ngodnak kegyelmes uram, hogy némely beadott írásom már Verdenburg secretárius uramnál van, hogy a conferentiára elővigye, de a mely conferentiát reménylettünk, az bizonyos okokra nézve haladt. Tegnap pedig kegyelmes uram ismét méltóságos Kinszki uramnál alázatosan megjelenvén, vehetnék valami vigasztalást, ő nga mondá: *Hodie primo accepti memoriale a sua Majestate itaque in sequenti conferentia proponetur et examinabitur.* Ngod kegyelmes uram úgy gondolja, hogy a mely memoriálét Ngod méltóságos neve alatt beadtam volt ő Felségének 12. Januarii, a jött ki tegnap. Meggondolhatja, Ngod kegyelmes uram, mennyit törődhettem s búsulhattam azóta az memoriálénak benn való létén, noha eddig már kétszer is beadtam volt copíáját Kinszki uramnak ő ngának, s az is segítette ki az másikat. Már várnám az áldott órát, mind a jó resolútióra nézve, mind innen való megszabadulásomra. De a mint eddig, tovább is csak Istenre támasztom minden dolgaimat. Ő felsége maga kívánt árváknak Istenének hivattatni s neveztetni, azért ő felsége dicsősségének interesséje az árvákat el nem hagyni.

Az méltóságos herczegasszonynyal szinte most 9 óraker szemben voltam. hivatván maga ő herczegsége, Ngod méltóságos levelét alázatosan praesentáltam. A kevés interesnek leghagyását próbáltam, de arra azt mondá, hogy az, úgymond, öcsém uramnak ő kegyelmének keveset teszen, s örömet is, úgymond, a contractushoz tartanám magamat; tovább én sem urgeáltam, minthogy ugyan nem is sokat teszen, ha most hamar kezemhez vehetem a pénzt Huber uramtól. Ő kegyelme is már biztat a pénzzel, nem is hagyom könnyen, valamint lehet. A zlottúl fél a herczegasszony.

Die 15. praesentis cardinális uram ő eminentiája resignálta a praesességet, Prajner uram vagyon helyette ő eminentiájának, melyet némelyek csak ideig valónak mon-

danak és hirdetnek, de ezt vizsgálni továbbra nem az én dolgom, jobb hallassék mástól. Ezt is csak Ngodnak irtam alázatosan.

Egyszer-másszor parancsolt Ngod vásárlásaira kegyelmes uram nagy gondom van, mihelyt Isten valami szabaddulásra való utat nyit. A perspectivás pálczát kolosvári emberséges ember Olasz Jakab uramtól tokba jól becsinálva alázatosan elküldöttem Ngodnak. A pecsét nyomó aczélt most metszik. Ezzel magamat kegyelmes uram Ngod fejedelmi kegyelmességében ajánlván alázatosan, adja Isten látnom valaha Ngod méltóságos személyét öröndetes órában. jó egészségben.

Viennae, 1694. die 17. Martii.

Ngod alázatos méltatlan szolgálja

Óvári Keszei János m. p.

Külczm: Az erdélyi méltóságos választott fejedelem, méltóságos Apafy Mihály uramnak ő Ngának íram alázatosan. (Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet)

XXXIV.

1694. j a n. 20.

Meghívó a február 25-iki kolozsvári országgyűlésre.

Spectabilis ac generose domine, frater nobis observandissime. Salutem officiosamque nostri commendationem.

Jó emlékezetében lehet kegyelmednek az minapi Maros-Vásárhelyi gyűlésben haladának el bizonyos országos dolgok, és azok között nevezetesen az ő felsége magazinumiba kíváncsi buza dolga. Azért *ad 25-am venturi Februarii* az kegyelmetek mint kedves atyáinkiai tetszéséből rendeltünk generalis országgyűlését *Kolozsvárott* celebráltatni. Azért kegyelmed is az megirt helyre és napon, hogy compareáljon, szeretettel intimaljuk ex autoritate functionis a sacratissima caesarea regiaque majestate nobis confirmata parancsoljuk sub poena articulari. Annak felette az igazságnak folytatására ugyan az kegyelmetek tetszéséből rendeltünk ugyan Kolozsváratt octavalis terminust celebráltatni, melynek kezdeti leszen 8-a Martii, és tart ez haza bevett törvénye szerint való időig; azért ha kiknek mi pereit lesznek, ehhez alkalmaztathatja magát. Quem denique diu feliciter valere

desideramus. Datum ex gubernio regio Transilvaniae, in curia nostra Orményesiensi, die 20-a Januarii, 1694.

Spectabilis ac generosae dominationis vestrae
fratres et servitores addictissimi

G. Bánfi, gubernator, m. p.

Nicolaus Bethlen, cancellarius., m. p.

Külczim: Spectabili ac generoso domino Georgio Gyoröfi de Gyerö-Vásárhely, status Transylvaniae consiliario, nec non comitatus Kolosiensis supremo comiti, fratri nobis observandissimo.

(Eredetije gróf Kornis Károlynál.)

XXXV.

1694. febr. 25. ápr. 6.

A kolozsvári országgyűlés irományai és törvényei.

a)

1694. márcz. 20.

Castelli levele II. Apaffy Mihályhoz.

Illustrissime domine domine, mihi colendissime.

Quemadmodum illustrissimae dominationis vestrae zelus, quem ad promovendum suae majestatis servitium in omnibus proprio motu comprobare consuevit, abunde notus est, ita mihi persuadeo, eandem, ubi occasionem per alios nacta fuerit, multo maiori fervore in emolumentum eiusmodi collaboraturam esse. Nunc lator praesentium caesareus annonae officialis Gebhardt Fogorassinum petens, quaerit ibidem pro tritici eo administrandi depositione locum habitabilem ac tutum, spatiumque sufficiens, quale quidem in oppido foris inveniet, sed tanto minus aptum, quo magis in varias et plures nescio quorum aedes dispergi et collocati deberet frumentum. Cum igitur alibi nec melius, nec securius, quam in arce ipsa, sed illuc transportare sine scitu illustrissimae dominationis vestrae non conveniens esset, sic eandem hisce perofficiose requirendam duxi, quatenus pro memorato assignato tritico 3300 cubulorum spatium concedere non adversetur, quod si possibile esset, totum una simul comprehendet, ut id per paucas vigilias accuratius et ab infortunio, cui oppidum est magis pervium, quam arx, facilius custodiri possit. Quam concessionem loci, cum ipsum urgeat servitium domini, ad hanc meam requisitionem fiducialiter

expeto, et in reliquo prospera quaeque illustrissimae dominationi vestrae desiderans maneo

Eiusdem illustrissimae dominationis vestrae
Cibinii 20 Martii 1694

ad officia paratus
Fr. Castelli.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben.
XXXVI. kötet.)

b)

1694. márczius.

A vármegyék postulátumai.

Postulata universorum comitatum regni
Tranniae partium Hungariae eidem annexa-
rum, inclyto gubernio regio Transsylvanico
humillime exhibenda.

1-a. Elsőbben is az ravatalok iránt lévén sok diffi-
cultásink, mivel némely helyeken az régi ravatalok teljessé-
gesen elpusztultanak és sem a dominus terrestris nem adóza,
jósága is azon vármegyében több nincs, az kin az tisztek
az portiót exigálhatnák, az articulus szerént is senki kezé-
hez nem veszi, hogy az adót érettek letegye. Ellenben
találtatnak némely faluk, akikben egy néhány possessorok
bírván, az ravatal csak az egyik nevezeti alatt vagyon, az
több rész pedig annak ravatalját semmiben nem akarja
segíteni, holott az határt közönségesen mind együtt bírják,
s ma is bizonytalan, ha adnak-e azok valami adót, vagy
teljességesen adó nélkül vannak. Egyébb az iránt való
difficultásokat is az követek ő kegyelmek, mind in scriptis,
mind pedig szóval is bővebben declarálni fognak; instálunk
azért mindazoknak megorvosoltatások iránt.

2-do. Az ő felsége magasinumban az szükséghez
képest exigálandó buza felvetés iránt orvosoltassék mindenek-
ben az 1692 esztendőbeli tordai országgyűlésében emanál-
tatott articulusban specificált modalitás; az kik pedig eddig
azon magasinumban lisztet, búzát, avagy zabot adtanak,
azoknak árroknak refusióját alázatosan kívánják, minthogy
sokan interest, kölcsön felkért pénzzel kénytelenítettének
azon szükségre valót vásárlani.

3. Találtatnak ez hazában nemes atyáinkiai közül fele-
sen olyanok, az kik sem az közönséges uniora az Approbata
Constitutio szerént, sem az mi kglmes császár és koronás

király urunkhoz ő felségéhez nem hívek; megkívánjuk azért sok helyes fontos okokra nézve, hogy minden helyeken az ilyenek felcirkáltatván, hűtöket és homagiumokat debito modo praestálják.

4. Jóllehet az Approbata Constitutio az exmissió előtt való inquisitiót a nemes emberek ellen percludálta ugyan, de mivel az mostani háborúságos állapothoz képest az törvényeknek ritka folyása miatt az hosszas inquisitiókban sok károkat s revolútiókat láttunk lenni, instálunk, hogy azon szoros articulus pro tempore mitigáltassék s melhessen végben via exmissionis az inquisitio.

5. Hasonlóképpen az praescriptio állapotja is, jóllehet decretaliter meghatározottat, mindazonáltal, úgy látjuk s tapasztaljuk is, hogy az elmúlt siralmas esztendőekben elfolyt háborúságos idők miatt sokaknak maradéki árvaságok s gyámoltalanságra jutott állapotjuk miatt, az magok saját örökös jószágok mellől elestének, s naponként is sokan nem kevés károkat szenvednek e miatt: hogy azért a nemes ország ab anno 1657 elfolyt háborúságos időt is, (mint szintén az rabság ideje is decretaliter excludáltatott) az praescriptióból excludálja instáljuk alázatosan.

6. Az simpliciter elzálogosított jószágoknak kiváltásáról is, a miképpen az recens aufugiált jobbágyok reduciójáról is iratott, irassék szorosabb articulus: úgy hogy az simpliciter minden conditio nélkül elzálogosított józágnak summájával megkináltaiván az possessor, mox ex eo facto kezéből az jószágot bocsássa vissza az igaz vérnek, különben annak utánna ha in iudicio compromittálna is, az poenában incurráljon érette.

7. Történt olyan dolog is némely vármegyékben az salétromfőzés miatt, az szegénység házában, csüriben, épületiben, kertiben, egyéb alkatmatosságiban is, nem kevés károkat s injuriákat vallottanak, szenvednek most is: instálunk azért, hogy az eddig observáltatott jó rend és szokás szerint a salétrom keresés és főzés, nem az nemes emberek jószágiban, hanem az regius fundusokon continuáltassék.

8. Az statiókban lévő és szekerek mellé rendeltetett commissariusok, illendő fizetéseknek kiszolgáltatása iránt, jóllehet decernált volt eunek előtte az nemes ország, de még eddig semmi effectumát nem tapasztalhattuk, mely miatt mindenek az commissariatuskodástól teljességgel elidegenedtenek, el is vonják magukat, úgy hogy már ide s tova commissariust is alig kaphatunk: hogy azért kinek-kinek érdeme szerint való fizetése járjon ki, instálunk alázatosan.

9. Hogy az városokban confugiált és ott szállást tartó

vármegyék tisztjei, úgy az nemesség is, szállásokban ne impediáltassanak és német szállóval is ne terheltessenek.

10. Hogy semmi helyeken az hazában, sem magyar sem száz városokban, vagy erősségekben az szükségnek idején transportáló nemes atyáinkfiai semminémű javaktól, az kapukban fizetés vagy taxa adásra ne kényszeríttessenek, hanem szabadon bocsássák bé, kívánjuk alázatosan.

11. Holott az portiónak felhajtásában a vicetisztek úgy látjuk, minden vármegyéken eléggé industriálódjanak sőt éjjel-nappal abban munkálódjanak, de mind az feljebb megírt difficultásokra nézve s egyéb bizonyos akadályok miatt sok helyen fel nem szedhetik: instálunk azért, hogy az executio ne az tisztekre dirigáltassék, mivel rajtok semmi el nem múlik, hanem az olyan helyre, az hol az fogatkozás esik.

12. Az stációkban lévő német tisztviselők konyhájára úgy látjuk mindenütt fával s egyéb konyha tartásra kívántatott mindenféle accidentiákkal s requisitumokkal kényszerítetik az szegénység ingyen gazdálkodni, mely is majd az portionális nehezebb dolgoknak látszik lenni: hogy azért efféle terehviselés az szegénység nyakáról elvételődjék, instálunk alázatosan.

13. Vagyon ilyen akadályos dolog is, hogy az múlt esztendőben Veterany general ő nagysága táborára a nemes országtól rendeltetett szekerek mellett lévő béresek fizetése az commissarius szerint meghatározott volt, úgy hogy, csak az első hóra fizessen az szegénység meg, az többi iránt a németektől vésszék contentatiót: de mind eddig arról a részről semmit sem fizetvén nékiek, már a szegénységen keresik fizetéseket, sőt az haza hajtott marhákat is addig vissza nem akarják adni, míg nékiek meg nem fizetnek. Méltóztassék azért a méltóságos gubernium regium effelől is valamit decernálni, honnan légyen contentáltatások.

14. Az útban lévő helyek sublevamenjire az vecturázás alá rendeltetett nro. 25 szekereknek minden helyeken való felállítását, az arról írott rendelés és modalitás szerint, alázatosan kívánjuk, mivel az német vitézek sok helyekről az szekereket rendkívül messze vivén, és az mellettek lévő embereket mód nélkül vevén, tagolván, kényszerítették ökröket, szekereket ott hagyni, ki miatt eddig is sok oda veszett, jövőben is periculumba forog.

15. Az szolgálknak rendit is kívánjuk szorosabban meghatároztatni, mivel majd commissariusoknak való embert is már alig találunk, elvonván ennek praetextus a alatt sokan magokat, sőt szót is nem akarnak semmiképpen fogadni:

hogy azért akik nem continuus urok mellett lévő fizetett szolgálak, az ilyen vármegye közönséges szolgálatja mellől el ne állhassanak, sőt az tisztek parancsolatjára szót fogadjanak, poena alatt decernáltassék, instálunk.

16. Léván az Hunyad vármegyei lakosoknak közönségesen mind pedig paraszt renden lévőeknek feles megbántások és mind a rendkívül való vectura, mind egyéb a nemes vitézektől ratiojok felettébb nagy mértékben, absque discretionem personarum elkövetett insolentiák és excessusok iránt méltó panaszok, melyeket is mind supplicatiojok által, verbis bővebben declarálni fognak az követek ő kegyelmek. Hogy azért a méltóságos regium gubernium, jó igéreti szerint dolgokban kegyes szemekkel belé tekintsen és sublevamenjekben is valami jó utat, módot feltaláljon, alázatosan instálunk ő kegyelmek mellett.

17. Ilyen panaszokat is látjuk hunyadvármegyei atyáinkfiainak (milyet mindnyájan keservesen érünk és tapasztalunk), hogy az német vitézek többire mind az statiókban és az statio körül lévő szegénységen élődván, portiójokat pénzen adják el, azonban a tisztviselők az falukat ki egy ki más szín és praetextus alatt helytelen exactiókra erőltetik, a victualékat is nem engedik a commissariusoknak percipiálni, hanem magok anunt akarják, a szerint mérik és veszik be s az magyar commissariust erőltetik quietantia adásra. Ez ilyen excessusokat is az méltóságos regium gubernium méltóztassék remediálni, kívánjuk alázatosan.

18. Máramaros vármegyei nemes atyáinkfiainak részekről is instálunk alázatosan az arról való helyes privilegiumok szerint ne kényszeríttessék harminczadlásra ez hazában, lévén confirmatiojok ez iránt néhai boldog emlékezetű öregbik Apafi Mihály akkori kegyelmes urunk ő nagyságától.

19. Közép-Szolnok és Kraszna vármegyékben is annyira eláradt mind fő, nemesi és paraszti rend között is az német vitézeknek insolentiájok, hogy se fő se vicetiszteknek semmi becsületet nem adnak, sőt rút becsstelenségekkel illetik, verik, tagolják, halállal is fenyegetik, házokra erővel reá szállanak, lovokat postára, marhájokat vecturája alá elvonszák, vesztegetik s oda is vesztik, azonban néha az victualéjok helyiben pénzt kívánván a szegénység nagy maga megszűkítésével is megszerezte, annak utánna pedig pénzeket vissza vetván, újabban in natura kívánták, mely között a szegénység teljességgel elromlott és pusztult, nem tudván a nagy két iga között mit csináljon; kit is szóval azon vármegye követi az nemes országnak bővebben declarálni

fognak. Ez iránt is lett méltó megbántásoknak orvoslása végett törekedünk alázatosan mellettek.

20. Az káptalanok is az ő szokott helyekben, az hol hijánosság találtatik lenni, állitassanak jó karban: lévén nagy közönséges kár, és fogyatkozás azoknak fogyatkozásokban.

Resolutio est ad haec diebus 18-a et 19-na Marty.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

c)

1694. márcz. 18.

Az azokra adott válasz.

Ad postulata d. dominorum comitatum
resolutio regii gubernii.

Ad primum.

Mivel az ő kegyelmek postulatuma két ágú: az elsőben téznek ő kegyelmek olyan casust fel, az hol régi ravatalok teljességesen elpusztultanak és sem az dominus terrestris nem adózza, jószága is azon vármegyében több nincsen, az kin a tisztek az portiót exigálhatnak, az articulus szerént is senki kezéhez nem veszi, hogy az adót érlette letégye.

Az másikkban pedig téznek olyan casust fel, az hol egy néhány possessorok birván, az ravatal csak az egyik nevezeti alatt vagyon.

Szükséges azért, hogy mind az kettőt ő kegyelmek világosítsák, és hol vadnak azok az casusok specifikálják, hogy abból láttassék meg, ha szükséges-e egy s két kisebb helyen megorvosolható casusért mindgyárt generalis articulust iratni.

Ad secundum.

Az mint az mostani magasinumban való dispositio már kiment azt változtatni lehetetlen, elhisszük ő kegyelmek sem intendálják. Az mi pedig az jövődőt nézi, mi teljes tehetséggel azon leszünk valamennyire az elkerülhetetlen szükség bocsát, hogy az ő kegyelmek kívánságok szerint legyen az olyan felvetés, melyre az akkori idő és alkalmatosság tanít meg. A mi pedig az búza árát nézi, teljes tehetségünkkel igyekeztünk azon mi is, és ezután is igyekezünk, hogy megszerezhessük, semmi kétségek ő kegyelmeknek abban ne legyen, mivel magunk is szintén olyan fizetetlenek vagyunk az aránt, mint szintén Kegyelmetek.

Ad tertium.

Erre eddig is volt, vagyon s ezután is leszen a guberniumnak gondja.

Ad quartum.

Eddig is ante exmissione sok inquisitiók voltak ebben az hazában eleitől fogva, az mint azért eddig annak praxisa volt, az haza törvényének sérelme nélkül úgy ezután is az szerint ő kglmek élhetnek velek; de az Approbatában és egyébbb ő felségétől már confirmáltatott törvényeket nem bontogathatunk.

Ad quintum.

Nem ítéljük bátorságosnak sem hasznosnak, csak mi részben is bontogatni az eddig való törvényünket ez aránt is.

Ad sextum.

Erről is elég szoros törvényünk vagyon, csak isten időt adjon, hogy folytathassuk.

Ad septimum.

Eddig is instálunk generalis uramnak, ez után is instálunk ne terheltessenek.

Ad octavum.

Az statiókban lévő commissariusokat az mi illeti, mivel már ez az hybernium szintén végződik, különben is nagyobb részént csak az szegénységből tartják magokat, sőt sokan nem fizetésre, hanem büntetésre teszik méltónak magokat, azért már azoknak most fizetést rendelni késő. Az administralo, vagy hajtó commissariusokról is azont értjük, és ha Isten mégis tovább ezt a hadakozást fenn tartja, ezekről jövőendőben ő kegyelmekkel együtt dispositiót teszünk. Az szekerek mellé rendeltetett commissariusokat pedig az mi nézi, mind vármegye és szék, az maga szekerei mellé rendelt commissariusoknak maga fizessen, mivel mi úgy tudjuk tavaly is az szegénységen az vicetisztek felszedték az ilyen fizetésre való pénzt.

Ad nonum.

Az mely része ennek az postulatumnak az városokbeli tiszteket nézi és az guberniumnak hatalmában vagyon, arra nekünk gondunk leszen, hogy megorvosoltassék. Az mely része pedig az német vitézlő rendet nézi, úgy az 12-ik és 17-dik postulatuma is ő kegyelmeknek azokbeli megbánásoknak orvosságát ő kglmek keressék az eddig való praxis szerint fő commissarius urammal és ő kegyelmekkel az ő

felsége generalatus és commissariatussánál mert generalis uramnak is azok az excessusok nem tetszenek és azoknak orvoslására elégséges ordinatiók és dispositiók tétettnek: csak ő kglmek is hiteles jó relatóriákkal és illendő keménkedéssel exequálná, kiki maga causáját az ő idejében az arra rendeltetett helyeken.

Ad decimum.

Ha kinek ezféle dologban az haza fiaitól vagyon megbántódása, specificálja és tanálja az guberniumot felöle, az kinek penig német commendánsoktól vagy vitézlő rendektől vagyon bántódása, requirálja, mint itt feljebb is megirtuk, fő commissarius uramat.

Ad undecimum.

Lehetetlen a fő commissariusnak másuvá dirigálni az executorokat, hanem az tisztekre, mert nem tudja másuvá dirigálni, hanem az mint az előtti instructióban is megvagyon, az tiszt mindjárt vigye oda az executiót, az ki vakmerősége vagy restsége miatt megérdemli.

Ad duodecimum.

Vide supra in puncto nono.

Ad decimum tertium.

Komornik uram most igérte meg azt az pénzt, hogy fő commissarius uram kezében adja, melyről az az dispositiók, hogy mind vármegyék és székbeli főtisztek tudósítsák ő kglmét, honnan mennyi szekér és béres szolgált, cum specificatione pagorum és onnan leszen contentatiójok, azért az szegénységet ne firtassák.

Ad decimum quartum.

Mivel sokszor külömb-külobb formában való az szeke-
rek rendelése, specificálják ő kegyelmek, melyeket kívánják ő kglmek erigáltatni.

Ad decimum quintum.

Ez méltó.

Ad decimum sextum.

Magok tudják ő kegyelmek, hogy ezelőtt is kívántuk volna az ő kegyelmek nyavalyáját megorvosolni, de magok ő kegyelmek sok protestatióval vívék arra az dolgot, hogy az gubernium mélyebben belé nem tekinthete és akkor igérék ő kglmek arra magokat, hogy magok jó rendben veszik és megorvosolják bántódásokat, mely végre, úgy tud-

juk, rendeltének is magok közül becsületes embereket inquisitoroknak és executoroknak; ezért ő kegyelmek azt az munkát minden késedelem nélkül continuálják és aprilisbe el is végezzék és azután Naláczi István uram ő kglme azon becsületes emberekkel együtt azt az egész munkát hozza fel az gubernium eleibe, hogy így ott is revideáltatván, tanáljunk az ő kegyelmek könnyebbitésére valami utat, minek előtte az finalis computus Szebenbe végbe menne és az hadak is mezőre kiszállanak. Ha kinek pedig abban az vármegyében, vagy magának közönségesen az vármegyének is olyan bántódása talál lenni, melyet azon becsületes inquisitor-executorok ott nem complanálhatnának, recurráljon panaszával az guberniumhoz ugyan akkor. Az mely húsra való pénz Naláczi István úram kezében vagyon, azt ő kegyelme adja azon becsületes inquisitorok kezében most mindjárt. Az Hunyadvármegyében tavaly ősszel felvetett hús árát is fl. 9 egy-egy kapuról annak perceptori adják ő kglmek kezében, hogy ő kegyelmek erogatója szerént, és azután ratiocináljanak az gubernium előtt rólla.

Ad decimum septimum.

Oda fel in articulo nono vagyon válasz.

Ad decimum octavum.

Ezt meg igyekezzük orvosolni.

Ad decimum nonum.

Az kinek illik erről iratunk és teljes tehetségünk szerént igyekezzük ő kegyelmeket segíteni s vigasztalni.

Ad vigesimum.

Vagyon az guberniumnak gondja reá.

Oldalt: Az nemes székelý nátió nem adott postulátumot.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

d)

1694. márcz. 16.

A szász nemzet postulátuma.

Az méltóságos gubernátor urunkhoz és az egész regium guberniumhoz alázatos instantiája az erdélyországi egész szász natiónak.

Minekutánna a mi felséges császáruk és koronás királyunkhoz ő felségéhez küldetett követünk közelebb

elmult alkalmatossággal natióinkat cernáló szükséges dolgainkról alázatosan supplicáltunk volna, melyek közül némelyek, amint az ő felségének a nemes ország előtt publicáltatott, és elolvastatott keglmes resolútiójából constálnak, hogy az ő felsége császári és királyi kegyelmességéből declaráltattak, melyeket is előszámlálni szükségeseknek nem láttunk; némely alázatos instantiáinknak pedig igazítása az méltóságos guberniumra remittáltatott, hogy azok felett atyafiságosképpen alkudnánk, melyet végben nem vihetvén és megértvén az méltóságos guberniumnak ez iránt való resolútiót, azokat minden seriessével egygyütt késedelem nélkül az felséges udvarban felküldjük, melyeknek ott orvoslását Isten kegyelméből reméljük, melyekre nézve, ez alább megírt alázatos instantiánkat az méltóságos gubernium eleibe illendő alázatossággal szükségesnek ítéltük terjeszteni.

1. Alázatosan az ő felsége kegyelmes resolútiójából értettük, hogy ő felsége kegyelmesen a rendkívül való uzsorának rendes proportióját ítélte lenni, mely ő felsége kegyelmes decretumához tartván magunkat alázatosan instálunk, hogy az méltóságos gubernium az ő felsége méltóságos decretumából decernált interest, bizonyos poena alatt méltóztassék megtiltani és akik ez ellen reluctálnak executióban is vétetni.

2. Ha mikor natióinknak postulátumi proponáltatnak, hallgattassunk meg és kegyelmes resolútiót vehessünk.

3. Mivel azért az debitorok az creditoroktól felvett summát nem kereskedésre, hanem az ő felsége hadainak szükségére kényszerítettettek felvenni: alázatosan instálunk azon is, hogy azon adósságoknak megfizetésére a debitorok ezen hadakozásnak fenntartásáig ne kényszeríttessenek és executióval (amint tavalyi esztendőben a szászsebesieken és szeredahelyieken véghez ment) ne károsíttassanak, hanem mi is az illendő interest készek vagyunk megadni, és Isten kegyelmességéből tehetségünk szerint az capitalis summát igyekezzük megfizetni.

4. Midőn valamely dolog felől kellek ez nemes országnak nevezni és arról voxolni, praeponderáljon ugyan az nagyobb vox, de csak az olyan dolgokban, a melyekben nationknak szabadsági és városinknak privilegiumi nem contravertáltatnak és hogy az ilyen dolgokban valamely más modalitást kövessenek el, alázatosan instálunk.

5. Mivel kegyelmes urunk ő felsége kegyelmes diplomájának 18-ik articulusában, sub poena notae tolláltatott az postálkodás és ingyen élődés, azért továbbra semmiképpen

postálódással és ingyen gazdálkodással szegény natióknak ne terheltessék.

6. Boldog emlékezetű István királytól kiváltképpen való privilegiumunk lévén az dézmáknak el nem szállításáról, minthogy kegyelmes urunk ő felsége is kegyelmes diplomájában, kegyelmesen méltóztatott privilegiumunkat confirmálni, már továbbhat azon dézmák elszállításával ne terheltessünk.

7. Ha kit közülünk kegyelmes urunk ő felsége kegyelmesen méltóztatik az méltóságos tanácsi rend közé számlálni és confirmálni, az olyanoknak az praecedentiában legyen egyenlő jussok a más két natióbéli tanácsi rendekkel és ne kényszerítettessék mindenkor natióinkból álló tanácsi személyei utol járni.

8. Hogy a bor vételben való abusussal, mely bor-foglalásnak hivatik, senkitől ne károsittassék és terheltessék szegény natióknak, minthogy kegyelmes urunk ő felsége méltóságos diplomájának 18-ik articulussának is erejével, ez ilyen abusus tolátatott.

9. Ennek előtte való időkben is, Szeben városa lévén a pénz verések helye, úgy most is veretessék ott.

10. Esztendők alatt continue lakván a praesidiumok universitásunkbéli városokon (kiváltképpen Szebenben lévén feje az egész Erdélyben lévő praesidiumnak) a szervisre csak az a jó Isten tudja, minémű költségünk mégyen, hogy azért, azon nagy költsége Szeben várossának az olyan helyek által, az hol nyári quartélyban az ő felsége vitézi nem laknak, bonificáltassék, hasonlóképpen az többi universitásbéli praesidiarius helyeknek is efféle költségekre kiváltképpen való tekintet legyen alázatosan instálunk.

11. Hogy a felséges udvarnál lévő cancellárián is tőlünk választandó becsületes atyánkfiai acceptáltassanak, és hogy commembrum cancellariatus tartassanak.

12. Valaminthogy az nemes vármegyéken a perceptoroknak, commissariusoknak, inspectoroknak és a portiót felszedő szükséges személyeknek bizonyos fizetések jár, a nemes ország adójából, alázatosan könyörgünk azon is, hogy universitásunkon lévő efféle tiszteknek a közönséges ország adójából fizetés rendeltessék.

13. Mivel azért a méltóságos két natióval nekünk contractusunk vagyon (melyet ő felsége is kegyelmesen confirmált, hogy mindenik natio a maga combustáit maga segítse) amint értjük a nemes vármegyék combustáit az egész ország adójából akarják subleválni: alázatosan instálunk azon is, hogy azon contractusunk illibate tartassék

meg és vármegyéken lévő combusták az vármegyétől segítessék, hogyha penig azon combusták mitőlünk aleviáltatnak, annak most bonificatióját alázatosan kívánjuk, vagy penig ezen esztendőbeli utolszori computuskor nekünk azokról egész satisfactio tétessék.

Mindezekben várjuk alázatosan a Nagyságtok, Kegyelmetek atyai kegyességét instálván alázatosan méltóztassék nagyságtok s Kegyelmetek Isten kegyes szemei eleiben venni s kívánatos válasszal megörvendeztetni, ne kénytelenítettünk újabban kegyelmes urunkat ő felségét terhelni.

Mely Nagyságtok s Kegyelmetek atyai kegyességét teljes életünkben alázatosan megszolgálni Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek el nem mulatjuk.

Datum Kolosvár, 16-ta Martii anno 1694.

Universitas nationis saxonicae in Trannia.

Resolutum est ad hoc diebus 18-a et 19-a Martyi.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

e)

1694. márcz.

Az azokra adott válasz.

Resolutio

regii gubernii ad postulata d. dominorum
universitatis nationis saxonicae.

Ad primum.

Hogy ami atyáink ebben az hazában azt az interest. decem pro cento helyesnek találták és mind törvényekben. mind pedig szokásokban ez máí napig practisálnak, mind az három natiónak megegyezéséből volt, és fundáltatik kiváltképpen azon, hogy ez az ország az kereskedésre és pénz bőségére az más nagykereskedéssel, hajós vizekkel vagy tengerekkel bővelkedő országokkal teljességgel nem egyben hasonlítható és így az az interes is, úgy mint sex pro cento, nem ilyen szűk, hanem bő pénzü országokban való. Nem látjuk azért szükségesnek, sőt csak illendőnek is, hogy ő kegyelmek azért ő felséget búsították, holott az más két natio, ugyan ő kegyelmekkel együtt, minek előtte ő felsége az ilyen dolgokról búsítottatott volna is, kész volt minden azt a decem pro centot fölülhaladó mordax usorákat abrogálni és megtiltani, az mint publica constitutioja által meg is tiltotta; semmi sem kívántatik azért ehhez egyéb, hanem ő kegyelmek specificálják mindenütt az olyan mordax usorát

vévő creditorokat és kész az gubernium megbüntetni, és az olyan uzsorákat abrogálni; másként szálljanak magokban ő kegyelmek. ő kegyelmek magok is avval, sőt annál terlesebb uzsorákkal is adják ki pénzeket s kézi munkájokat mind az regius funduson. mind az más két natióon lévő szegénységnek melynek reciproca orvosoltatását mi is megkívánjuk. Egyébb iránt, hogy ha azon egy hazában lévő emberek az egymásnak való kölcsönzés nélkül ellehetnének, úgy hisszük, az két natio kész volna minden ő kegyelmeknek való kölcsönzéstől magát megvonni, és így az ilyen veszekedésre való alkalmatosságot eltávoztatni. De ha azt követnök abból sem jönne semmi jó ki, egyébbiránt kész a két natióból álló uri, fő és nemesi rendek ő kegyelmeknél lévő summa pénzeket felvenni, és annak utánna ő kegyelmek uzsorával nem terhelhetnek. Azért szeretettel intjük ő kegyelmeket, magoktól és elejektől csináltatott és vélünk együtt usu roboráltatott és már ő felségétől is confirmáltatott törvényünket ne igyekezzenek bontogatni.

Ad secundum.

Valamikor az idő engedte, valamint az más két natio postulatumit bévettük az ő kigyelmeké is soha nem rejiciáltattak és ezután is mindenkor bévétetik, az minthogy ez az mostani gyűlésbéli példa is bizonyítja, holott most egyik úgy mint az székely natio postulatumot sem adott, mégis az ő kegyelmékét most is bévettük.

Ad tertium.

Noha ez az ő kegyelmek postulatuma szép színnel, tudni illik az szegénység utolsó romlásának eltávoztató szándékával és az ő felsége hadai tartásnak alkalmatosságával adatik ő kegyelmektől elő, mindazáltal szükséges ő kegyelmeknek magokban szállani és ezeket considerálni:

1-mo. Az mely nagy considerabilis summákat ő kegyelmek az ő felsége hadainak kiváltképpen első quartélyainak idejében felszedtek és az ő felsége militiáját akkor avval contentálták, ő kglmek ugyanakkor az magokét conserválták, melyet elé kellett volna venni, hogy ha a creditorok az kölcsönözéstől magokat megvonták volna.

2-do. Nemcsak ő kegyelmek verték ezekben az időkben nagy adósságban magokat, hanem az más két natióon való uri, fő és nemes rendek és az szegénység is, sőt sokan az mi szegénységink közül ő kigyelmeknek adósok, és senki sem tilalmazza ő kigyelmeket, sem mi magunk között egyikünk az másikunkat attól, hogy adósságát meg ne vehesse.

3-tió. Az ő kigyelmek kezében lévén széllyel az ország-

ban, erősségek városok és kastélyok, ezekben az háborús időkben, az más két natio erszényéből minden esztendőben csak a szállásokért mégyen legalább száz ezer forint érő haszon az ő kigyelmek kezében, e contra az ő kigyelmek erszényéből nem jó egy pénz is az más két natio kezében.

4-to. Ez az ő kigyelmek propositioja méltán gyanút és félelmet irt az más két natio elméjében, hogy ő kigyelmek evvel az időnyerő constitutioval arra akarnak utat csinálni, hogy az creditorok in perpetuum oda vesszessék pénzeket, mely gyanút igen erősít, hogy ő kigyelmek Thököli úram keresztényszigeti gyűlésében is ezen kívánságokat feltették volt.

5-to. Az ilyen munkákkal ő kigyelmek azt nyerik, hogy senki ő kigyelmeknek nem mer adni, melyekből ő kigyelmeknek nagy fogyatkozások következhetik, mert senkit erővel arra nem kényszerithet, hogy kölcsön adjon néki, ha amaz nem akarja.

Azért ezekre és több sok tekintetekre nézve, melyeket előszámlálni unalmas volna, szeretettel intjük ő kigyelmeket az ilyen nagy consequentiájú scandalosa propositiókkal sem ő felségét ne busítsák, sem az natiók között való szeretetet és commerciumok szabadságát ne zavarják, hanem corrigáltván juxta resolutionem ad 1-um punctum az mordax uzsora excessusi, legyenek csendességben ő kigyelmek, és elhisszük az creditorok is inkább patientálják az várakozásban ha látják, hogy ő kigyelmek nem igyekeznek pénzeknek örökösön való oda veszésében.

Ad quartum.

Ez is olyan tele patens et multarum consequentiarum praegnaus postulatam, melyből következhetnék publicae pacis et omnium legum, ac consvetudinum hactenus receptarum et jam a sacratissima caesarea regiaque majestate etiam confirmatarum eversio.

Ad quintum.

Az ő felsége diplomáját az minthogy egészen, úgy annak 18-dik articulusát is, bizony jó szível megtartjuk és ő kglmeket senki közüllünk ne erőltesse, az minthogy tudtunkra nem is erőlteti, az postálkodás és ingyen gazdálkodásra; ha kik pedig cselekszik, specificálják ő kigyelmek és correctio et satisfactio dabitur, hanem az közönséges ország postáinak, kivált ez gonosz és veszedelmes időben lehetetlen dolog, hogy postalovat ne adjanak ő kglmek, holott abban az ő felsége szolgálatja, és ez hazának megmaradása forog gyakran, úgy hogy egy ló nem adás, vagy

egy dispositiónak és hirnek késedelmezése miatt nagy veszelem következhetnék; melyre nézve, az mi magunk jobbhágyi is tartoznak lovat adni, noha azelőtt nem tartoztak, sőt mi panaszkodhatnánk, hogy az ő kegyelmektől citált diploma articulusi szerént ő kegyelmek vendégfogadókat sem csinálnak és az utazó akárminemű rendeknek még csak szállást is nem adnak, annál inkább ételt, italt, magoknak s lovaknak pénzért sem adnak.

Ad sextum.

Csudálkozunk ő kegyelmeken, hogy ilyen impossibilitást tesznek fel, hiszem az vármegyéken az mi jószágainkon, ha ki az dézmát árendával fel nem váltja, tartozik az dézmát az fiscus számára elszállítani, mennyivel inkább hát hogy tudná az fiscus az dézmáját elszállítani, hogy ha ez az kegyelmek kivánsága végben menne.

Ad septimum.

Csudálkozásra méltó dolog ez is, hogy ő kegyelmek azzal az becsülettel és rendtartással, melyel az ő kegyelmek elei contentusok voltak, hogy contentusok nem lehetnek, hanem az ilyen új postulatummal az natiók között gyűlötséget és emulatiót csinálnak, holott az lehetetlen dolog, hogy az magyar natio ő kegyelmeknek ebben annuálhasson, melyet kénytelenítettünk ő felségének és alázatosan remonsrálni, ha kglmek ugyancsak nem szűnik az ilyen alkatatlan búsitásról ő felségének in quo non servitium suae majestatis, non salus patriae: confusio aemulatio et ambitio vertuntur.

Ad octavum.

Az hér foglalásbéli abusosokat és igazságtalanságokat mi sem javalljuk, sőt csak specificálják ő kegyelmek, ha kik excessusokat cselekedtenek az iránt meg is büntetjük: más-ként mi annak rendes ususát az fiscustól el nem vehetjük s le nem hagyhatjuk.

Ad nonum.

Ez az dolog az ő felsége hatalmában áll egyedül, de már ez az haza nagy kárával tapasztalta meg, midőn az városokban az pénzverés felszabadított, mert az csalhatatlan dolog, hogy igaz jó pénzt bánya nélkül senki nem verhet.

Ad decimum.

Mind az universitáson s mind másutt lévő praesidiált helyek, hogy valami consolatiót vegyenek, méltónak ítéljük

és azon is igyekeztünk az mennyire lehet, az minthogy eddig is reflexiónk volt az olyanokra.

Ad undecimum.

Az mind az harmad idei vásárhelyi gyűlésben erről concludáltunk, most is abban vagyunk.

Ad duodecimum.

Az vármegyék postulatumban in octava resolutione vagon erre válasz.

Ad decimum tertium.

Nem kívánjuk mi, hogy az vármegyén való combustákat az kglmek kapu száma segítse et reciproce ő kglmek is nem kívánhatják, hogy az ő kglmek combustait mi segítjük, mert ha sok combusta esik az vármegyéken, de az azért kapuktól csak praestálnunk kell, úgy ő kegyelmeknek is az ezer négyszázról.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

f)

1894. ápr. 3.

A viczekanczellárnak adott utasítás.

INSTRUCTIO

pro domino vice-cancellario Transylvaniae, Viennae residenti hoc titulo, per unius anni decursum, donec in aula caesareo regia substituterit, post reditum vero in patriam, titulo officioque Prothonotarii potituro.

1-mo. Mivelhogy egész országul, három nemzetül egyeztünk meg azon, hogy az felséges udvarbéli erdélyi vice cancellariuság, az erdélyi három itélő mesterek személynén forogjon és esztendőnként változzék oly formában, hogy oda fel vice cancellariusnak nevezetit, tisztit és titulussát viselje ugyan, de onnan per alterius ordinationem, haza jövéen, csak az itélő mesteri titulussal és nevezettel és functióval is éljen; semmit egyebet magának nem vindicálván ő kglme is azért úgy mint mostan felmenendő catholicus itélőmester atyáinkiai, ez iránt lött dispositiókat úgy értse, vegye és hűvségesen observálja is, megkívánjuk.

2-do. Holott pedig az felséges udvar kegyelmes resolútiója is azt tartja, hogy édes hazánk részéről is oly can-

cellária erigáltassék, oda fel, mely az erdélyi dolgokat ő felsége előtt nagy hűséggel és sinceritással repraesentálhassa és az ő felsége kegyelmes resolútióit mi hozzánk valósággal leküldhesse, annak okáért, hogy az iránt is ő kglme maga functiójának mind jobban s mind pedig hiteleselben megfelelhessen, tetszett ő kegyelme mellé három becsületes atyánkfiait, az religiók és natiók szerint is, rendelniünk, kik közül két referendarius és harmadik secretarius, et simul registratori, vagy conservatori névvel élhet, és az három egy arány fizetésű és authoritású légyen, a precedentiára nézve pedig non secundum 4. religiones sed secundum tres nationes járjanak. Ezeknek pedig hűséggekkal és kötelességekkal is ő kegyelme úgy összeköttetettnek tartsa magát, hogy semmi némű kisebb vagy nagyobb, ez ország külső s belső szabadságát, törvényt, rendes bevett szokásit és unióját illető dolgokra nézve magát ne elegyitse és semmi munkáját ne folytassa, hanem ő kegyelmekkel valósággal megegyezet tanácsból s akarattal munkálódjék.

3-tio. Az egész cancellaria pedig mutuis desuper habitis consiliis az előtte forgandó materiákat, valamelyek az hazából, sőt az felséges udvar praxisa szerint is quacunque via modisque et formis ő kegyelmek eleiben kelnek és mennek, distingválják s különböztessék meg ez szerint:

1. Valamely törvényes és ide alá az erdélyi törvénynek praxisa szerint fundáltatott, agitáltatott ventiláltatott és deliberative conclúdáltatott causák oda fel vitettnék, szorgalmasan lássák meg, ha per viam appellationis transmittáltattak-é juxta sacratissimae suae majestatis factas in hoc passu diplomaticas resolutiones vagy contra altissimae nominatae suae majestatis resolutiones in praejudicium juris nostri diplomaticisque in hoc omnino passu confirmati, ex quadam praeconcepta imaginatione vel dolo felvitettnék, ugyanis csak egy legitime appelláltatható s transmittálandó causa is az ő felsége kegyelmes resolútióihoz képest az méltóságos gubernium recommendatiója nélkül fel nem mehet, az ilyenek pedig, ha melyek ily formában transmittálattnak s recommendálattnak is non submittentur censurae, minus autem deliberativae decisioni vice-cancellario Vienno residenti s nem is azért bocsáttattnak fel, hogy discussio alá vegyék, hanem hogy ő felsége arról való kegyelmes resolútióját impetrálják s leküldjék. Az melyek pedig az méltóságos gubernium recommendatiója nélkül modis in praemissis declaratis, felvitetni comperiálattnak, azoknak promotióját tanquam causarum, in praejudicium juris nostri clementissimarumque suae majestatis diplomaticarum desuper resolu-

tionum fiendarum et protrahendarum köteles hűséggel impedialják, vigyázzván affélék iránt is mind ez haza csendességének és törvényes securitásának mivoltára, s mind pedig az felséges udvar nyugodalmára és az nyughatatlan elmének megboláztatására. Egyébb iránt sem hazánk securitását, sem az felséges udvar nyugodalmát nem remélhetjük, mindazonáltal senkinek akármi rendbéli embernek, szegénynek, boldognak supplicatióját, akár mely potens ember, sőt ha az egész gubernium ellen lenne is, mivel az királyok ajtaja szegénynek boldognak nyitva vagy, suppressálni ne igyekezze absolute, hanem in tali quaerelae contra gubernium, vel quoscunque motae, casu, azt munkálódgya ő felsége előtt, hogy az guberniumot ez olyanokról tudósítsa és addig az quaerulans félnek definitiva sententia ne adassék, míg az más félnek maga mentségére idő nem adatik.

2. Ide való az is, hogy ha kik hazánk tagjai s fiai közül, vagy jószágok vagy akár mely tisztviselések impectratiojának reménysége alatt az felséges udvarhoz vel immediate vel etiam mediate per quoscunque confugiálnak, azok iránt is köteles hűséggel vigyázzanak arra, hogy ha kik az ilyenek közül az erdélyi méltóságos gubernium recommendatioja mellett az ő kegyelmek assistentiáját kívánják vagy különben innotescál, tehát az olyanoknak dolgában juxta recommendatorias hűségesen munkálódjanak, az ellenkezőket pedig, az kik tudni illik sine nominati regii in Trannia gubernii recommendatione per viam adversam, modis praemissis valaminut sollicitálni comperiáltatnak, azokat szándékjokban obviálnak, és hogy ő felsége juxta clementissimas in hujusmodi, materiis resolutiones az méltóságos gubernium informatiójára remittálni méltóztassék minden utakon, módokon instáljanak s munkálódják mert ha az ilyenek ily útjok nem praecludáltatik az érdemesek az érdemetlenek által opprimáltatnak, sőt az méltóságos gubernium ő Felsége kegyelmességéből adatott authoritása is labefactalódik.

3. Meg lehet az is, hogy sokan sokféle praeconcepta ratióktól is occupáltatva, sőt másoktól is adnomiáltatván vagy egy vagy más színű panaszokkal, vagy magokat justificálni, másokat pedig nehézségben és bectelenségben ejteni, vagy pedig akármely tekintetek alatt másoknak kárát, szomorittatását becsületinek vagy javainak is csonkittatását munkálódni praesummálják, az minthogy eddig is e féle munkától üresek nem voltunk. Köteles tisztinek tartsa azért ő kglme mellette lévőkkel együtt és vigyázzon szorgalmatosan, hogy indifferenter senkinek efféle szeretetet, egyes-

séget, s az jó rendet is megbántó s háborítható munkája senkinek ez haza becsületes tagjai közül legkisebb grádusban is ártalmára, kárára s becsületinek is sérelmire ne promoveálódhassék, inkább ne determinálódhassék, hanem minden utakon módokon obviálja instálván, hathatósan az hol és az kik előtt kívántatik, hogy minden efféle materiák is az ide való törvényes igazításra és az méltóságos gubernium censurájára s informatiójára remittáltassanak. Azonban pedig mihelyt efféle dolgokat megérthet, az méltóságos guberniumot valósággal tudósítani el ne mulassza.

4-o. Akár minémű expeditiók forogjanak az ő kglme kezén, és expediáltassanak ő kglme által, tehát azoknak expeditiójában taxájoknak exigáltatásában is nem különben, hanem juxta recommendatorias, item jurium nostrorum tenores conformáltassa; az taxát pedig az Approbatában specificált mód szerint exigáltassa.

5-to. Köteles tisztiehez tartozó dolognak tartsa ő kglme azt is, hogy maga becsületes alkalmaztatásával, másokkal való társalkodásában, és az dolgokbéli munkájában is senkit se ne offendáljon, sem pedig az országtól el ne idegenítsen, sőt az méltóságos gubernium s az egész ország tekintetét, becsületit az ő felségéhez tartozó sincera devotiójával együtt, nagy maga moderatiójával repraesentálja, kinek-kinek méltósága és állapotjához képest illendő becsületit megadván, hogy így az ő kegyelme ott való functiója ad complacentiam nostri et emolumentum publicum vergáljon.

6-to. Juxta differentias rerum et temporum külön-féle occurentiákhoz képest innen alól felküldendő bizonyos dispositiók szerint, kelletvén ő kglmének az ország vagy az méltóságos gubernium által proponálandó dolgokat folytatni, tehát az olyan publicumoknak tractálására, ő kglme csak maga se tanács kérdeni, se az urak udvarlására magánosan se menjen, hanem cum aliquo ex sibi adscriptis adjungendo. El se mulassa pedig, de igen gyakorta is az urak udvarlását ne kövesse, tanács kérdeni mindazonáltal az dolgok mivolta szerint eljárhat s el se mulassa, csak hogy in talibus, et aliis etiam casibus egy úrnak tetszését másnak ki ne jelentse, sőt igen moderate mulassa el; hogy valamint az ország jóakarói között idegenséget ne szerezzen. Mindkét részről pedig az mely dolgokat titokban kell tartani az maga mellé adjungáltatott becsületes atyánkfiai kivül senkinek ne divulgálja, sőt közönségesen magokban tartsák és ha honnan mi occurentiákat érthetnek az méltóságos guberniumot voltaképpen késedelem nélkül tudósítsák.

Valamikor innét az hazából az statusoknak valami de religione et sacris való controversiája talál felmenni, sem vicecancellarius ur, sem mellette lévő szolgatársai az olyan causákat ventilatióra magok között ne vegyék, ahhoz semmit ne tégyenek, sem abból semmit el ne vegyenek, sem sub nomine cancellariae censurát az referádán ne tégyenek, hanem nude et simpliciter valamint innét az memorialék felmennek, adják be ő kglmek az religiókhoz való minden partialitás nélkül, és az ő felsége resolútióját sollicitálják. Isten mindazonáltal oltalmazzon bennünket afféle gyakor casusoktól.

Isten pedig ő kegyelmét mellette lévőkkal edgyütt kegyelmesen vezérelje és az ő kegyelmek s jó magok alkalmaztatásával bennünket naponként vidámitson.

Datum in generali nostra congregatione Claudiopoli anno 1694 die 3 Aprilis.

(A gróf Korniss Mihály által készített másolat után.)

g)

1694. ápr. 3.

Felterjesztés a császárhoz.

Augustissime Imperator domine, domine nobis naturaliter clementissime!

Clementissimam sacratissimae vestrae caesareae regiae-que Majestatis voluntatem, de illustrissimi domini comitis Csáki Ladislaus persona, sub dato 15 Januarii anni curretis regio gubernio benigne intimatam, humillima cum devotione percipimus et velut augustissimam Majestatis vestrae sacratissimae voluntatem, supremae legis instar semper venerari fidelissime satagimus, ita non levi cum cordolio persentiscimus, nominatum dominum comitem, publicum per suffragia singulorum, unanimique voto, non augustissimae menti renitendi, sed publicae duntaxat tranquillitatis, et quietis amore, latam in comitiis Tordensibus 2-a Octobris a. 1693 deliberationem indigno cuidam partium studio, privatorumque quorundam magis, quam universorum statuum in eundem dominum comitem aversioni, ab ipso non tribui solum, sed et coram augustissimo sacratissimae vestrae Majestatis throno, hac deputativa inordinatione esse conquestum.

Quantumvis autem non illi solum, qui non minus ex omnium statuum nationumque, quam etiam religionum medio, in dictis comitiis aderant, suaeque desideria, per libera suffragia secundum morem antiquissimum humillime expresserant, tamquam omnium, quae circa saepe fati do-

mini comitis personam publice acta sunt memores, imputatum particilitatis, in favorum privatorum, quam iustitiae, reflexionis studium sincera innocentiae conscientia exculpate parati, praeter hanc tamen bonae causae rationem, fide publica, nunc pariter, secuti omnia modo atque ordine acta fuisse, submissee sincerissimeque recognoscimus, itaque sub consueto protonotariali praesidio inculpabili fide tractata reminiscimur; nulli dubitantes, ea, quae communi statuum nomine, hoc in casu usque humillime scripta sunt, communi non minus nostro desiderio, non autem privatorum quorumvis aversioni esse clementissime tribuenda. Quae utut forsitan ad expeditionem nostri sufficiens praebeant documentum, quia nihilominus e reipublicae fidei mentionati domini comitis culpa originis expositionem esse apprehendimus, et iudicamus; cogimur profundissima cum subiectione coram Majestatis vestrae sacratissimae throno exponere dominum comitem Csáki, ab ineunte aetate luculenta inconstantis animi signa tam diu particulatim edidisse, donec tandem anno 1678. per notoriam adversus principatum celsissimi quondam Tranniae principis domini Michaelis Appaffi factionem in qua se sotium moliminum periculosissimorum, quae inter plures, clavum principatus, in patriae funestissimum excidium aucupantes divisa erant, cum communi nostro damno praeberet. Iverat enim Constantinopolim et ubi votis potiretur, cum complicitibus, principatum (qui quomodo inter plures dividendus sit, ipsimet non constitit) pollicitatione 500 mill. imperialium summae; quae solum in aerarium magni sultani persolvenda erant; quibus adhuc majorem pecuniae vim, supremo vezirio aliisque nefandae machinationis parariis offerabat, emere tentavit, neve quid infidelitati erga patriam deesset, tria fortalitia celebria a Turcis praesidenda, inhabitandaque se cessurum praecipitato ausa spontidit, vix etiam tanto molimini miserae patriae silentium imposuisset, nisi Otthomanicae tyrannidis barbara eris fames, cum tenerrimo nostro sensu et extenuatione exsaciata fuisset. Haec communi patriae bono, quam exotiosissimo fuerunt causae, quae infidelitatis erga patriam reum saepius dictum dominum comitem non pronunciarunt solum sed et mulctam notae infidelitatis, juxta publicas patriae leges eidem pepererunt, licet inde, notam istam bonorum quoque et vitae amissio iure meritoque comitari debuisset, domini tamen illius temporis, status et pia memoriae dominus princeps bona suae dominationis illustrissimae vix attingerunt. Omnia siquidem aliquot duntaxat paucissimisque colonis exceptis, bona, filii perque illos parens ipse

possidet, ut quare bonorum ademptionis causa conqueratur, non videamus praegnantem rationem. Quin imo sicut nunc dictis, suae dominationis illustrissimae filiis, omni liberrimo conversationis inter nos iure, nota parentis non obstante, uti, ruique vetitum non est, ita et parenti, ex quo pedem denuo in Transylvaniam ferre coepit, per nostra vota, ut et eminenter supra allegatam Thordensem deliberationem, quietam in Trannia vitam agere, oeconomiaeque suae pacate incumbere licuit, prout et imposterum etiam per nos licebit. Quanquam humillime fateri cogamur, per multarum dissensionum semina, huc atque illuc, non ab aliquot solum annis, sed etiam in praesens, in complurimorum, perque consequens omnium nostri conturbationem, disseminata, adeo simus exsauciati, ut miremur, tandem dominum comitem post tot etiam motus, et machinationes, quorum nec ipse desideratos fructus unquam capere potuit, nolle conquiescere. Quibus in constantis, et desultorii animi, signis tam luculenter cognitis, vix secus eum sub vestrae Majestatis sacratissimae clementissimam protectionem se recepturum fuisse, nobis imaginari possumus; nisi eundem existima compulisset necessitudo. Quare toties cognita mutabilitatis et praecipitandi bonum publicum inclinatio ut defungatur publicis nobis nec servitio vestrae Majestatis sacratissimae, nec etiam securitati communi conveniens fore videtur.

Coram benignissimo igitur Majestatis vestrae throno, quam devotissimo provoluti, per viscera misericordis dei supplicamus, quatenus, ratione praemissarum quam humillime expositarum anxia exspectatione nostra sacratissima vestra Majestas caesareo regia, clementissimis resolutionibus consolari dignetur, eatenus certe, quieti animorum omnium, hactenus hanc ob rem non leviter contristatorum, tranquillitaeque publicae clementissime consultura.

Servet supremum numen sacratissimam vestram caesaream regiamque Majestatem quam diutissime incolumen, eandemque simul cum sacerrimo diademate, de omnibus suis nominisque christiani hostibus semper triumphantem gloriosissime jubeat perennare.

Datum in comitiis nostris publicis et generalibus Claudiopoli anno 1694 die 3-a Aprilis sub tribus sigillis nostris nationalibus infra appressis.

Sacratissimae vestrae caesareo regiaeque Majestatis humillimi perpetuoque fidelissimi subditi
status et ordines trium nationum et
quatuor religionum in Trannia.

(A gróf Kornis Mihály által készített másolat után.)

i)

1694. ápr. 5.

Felterjesztés a császárhoz.

Augustissime Imperator, domine domine
nobis naturaliter clementissime.

Prout clementissimam sacratissimae Majestatis vestrae voluntatem et mandata sub dato 15 Januarii anni praesentis regio majestatis vestrae gubernio intimata, idem ipsum gubernium nobis communicavit; ita non solum paternam, patriae nostrae dulcissimae coram luculenter erga nos contestatam, subiectissima devotione recolimus, sed et quae in specie circa dominorum Joannis Sárosi, et Andriae Tholdalagi personas ut et interveniente successu temporis viventium fato vacaturorum consiliariatus intimi officiorum instaurationem Majestati vestrae sacratissimae benignissime ratificare, atque iterato compromittere placuit, devotissima mente universi veneramur. Non minori submissione illa simul ad os et frontem pressimus, quae nobis tum in puncto cancellariae Transylvanicae in aula Majestatis vestrae erigendae, cum quibusdam eiusdem accessoriis, tum etiam ratione personae illustrissimi domini comitis Ladislai Gyulafi mentionato Majestatis vestrae gubernio perque hoc nobis benignissime significanda visa sunt; circa quae tum obsequio erga Majestatem vestram nostro satisfacere, quam communi animorum nostrorum quieti perque hanc tranquillitati publicae fidelissime consulere intendentes, adjunximus sub litteris A. B. quae subjectissimus erga sacratissimum Majestatis vestrae diadema candor patriaeque libertatis amor dictarunt, sicut vero tam dicti domini comitis Csáki, quam cancellariae modo praemisso erigendae momentum, sive augustissimam Majestatis vestrae sacratissimae mentem, quoad illum, seu quoad hanc firmam omnium nostri opinionem, qua materia cancellariae spiritualis pariter ac politicae libertatis tranquillitatisque publicae propriis priora esse creditur spectemus gravissimum habendum esse, ita ad clementissimos Majestatis vestrae sacratissimae pedes quam devotissime provoluti, ardentissimas coram iisdem preces fundimus, supplicantes, quatenus sacratissima vestra Majestas easdem ad clementiae suae thronum admittere, tamque quorum salus publica, nostrique conservatio supremus in omnibus apex est, desideratissima resolutione polli-

cimur. Servet Deus vestram Majestatem sacratissimam diutissime de omnibus hostibus triumphantem.

Datum in generalibus comitiis Claudiopoli celebratis. Anno 1694 die 5-to Aprilis.

(A gróf Korniss Mihály által készített másolat után.)

j)

1694. ápr. 5.

A rendek levele Kinszkyhez Csáky elítéltetése ügyében.

Excellentissime Comes, domine domine nobis gratiosissime.

Sive proximis multorumque retro annorum monumenta ab Excellentia vestra, ad contestandum, erga patriam nostram afflictissimam amorem locata veneremur, seu omnes, qui hactenus ad exponendas humilimas necessitudines nostras augustissimum clementissimi Imperatoris nostri ostium pulsarunt, quam paterna in praecum nostrarum promotione eis subvenerit, dexteritate, audimus, fatemur ultro Excellentiae vestrae nomen a nobis et posteritate nostra, auro cedroque esse conservandum; quod pro tot et tantis beneficiis rependamus, habemus nihil, praeter humilem, et sinceram addictionem, qua publicam patriae nostrae rem, quod steterit ab Excellentia vestra sartam tectamque desideramus universi. Quare ad patrocinium Excellentiae vestrae, iterum recurrimus, quam obnoxe rogantes ut subjectissimis supplicationibus nostris, e praesenti congregatione comitali, ad suam majestatem sacratissimam directis, gratissima ope ac recommendatione subvenire, atque brevi abhinc, desiderato solamine nos recreare dignetur. Duplex est praecum nostrarum submississimarum argumentum: alterum persona domini comitis Ladislai Csáki, alterumque cancellaria in Aula augustissima erigenda, cum suis accessoriis; quid utrorumque respectu humilime desideremus, Excellentiae vestrae ex inclusis paribus gratiosissime percipiet. Sicut autem nulli dubitamus omnium particularium nostrorum momenta, in gratiosissimum Excellentiae vestrae conspectum proditura, ita ut eorum speciale patrocinium in solamen nostri suscipere dignetur, tam humilime supplicamus, quam desideriorum nostrorum obtentu nos magis magisque augustissimae Majestatis sacratissimae dominio subjectos et vinculatos, Excellentiae vero vestrae tantis pro beneficiis aeternum divinctissimos

profitebimur. Qui cum repetita nostris recommendatione constanter persistimus.

Excellentiae vestrae

humillimi et obsequissimi status et
ordines trium nationum et quatuor
religionum Transsylvaniae.

Datum in congregatione nostra generali Claudiopoli
die 5. Április anno 1694.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

k)

1694. ápr. 5.

A rendek levele Kollonicshoz, Csáky elítéltetése ügyében.

Excellentissime princeps, domine domine
nobis gratiosissime!

Celebratum ab omnibus illis, qui augustissimae suae maiestatis sacratissimae aulae, necessitudines nostras ab aliquot retro annis exposuerunt, eminentissimae Celsitudinis vestrae christianitatis regiaeque caes. regiae promovendae studium animat nos, ut non solum pro gratiosissimis patrociniiis, nobis hactenus praestitis immortales eminentissimae Celsitudinis vestrae rependamus gratias: sed et iteratas supplicationes nostras ad clementiae caesareo-regiae thronum deferandas, eminentissimae Celsitudinis vestrae paternae curae, humillime recommendemus. Duplex habemus supplicis clementiae caesareo-regiae impetrationis argumentum: unum nempe apud persona illustrissimi domini comitis Csáki, alterum vero, quod cancellaria Transsylvanica in suae maiestatis sacratissimae aula erigenda, nobis peperit. Hanc quod concernit visum est nobis, publicae patriae nostrae tranquillitati, secus, quam per illam cancellariae formam, et conditiones, quam libellum nostrum supplicem eminentissima Celsitudini vestrae ostensurum, nulli dubitamus, consuli non potuisse: quarum proinde ratihabitionem, ut eminentissima Celsitudo vestra paterne promoveat, atque tenus animos nostros, desiderata quiete donet, obnixissime supplicamus. Quod personam domini comitis Csáki concernit, fatendum est, nobis, si communia respiciamus vota, tam propter periculosissima adversus non solum principatum celsissimi quondam domini principis Apaffi, sed et totam patriam nostram imo universam christianitatem molimina, quam perspectum eius genium, qui nec quietus esse novit, nec etiam dissensionum semina in hodiernum usque diem hinc atque inde spargere desinit, eam esse, quam exosissimam, nec enim

potest unquam, illius patriae meminisse, qui eam ad extremam ruinam Turcis exponere, triaque fortalitia celebriora, iisdem praesidianda inhabitandaque tradere laboravit, veluti iam talibus e fructibus, quae sit arbor facile eminentissima Celsitudo vestra perspiciet, ita supplicamus humillime, quatenus praeces nostras, hoc in passu, per supplicem libellum devotissimas expensas suae maiestati sacratissimae recommendare, magisque per hoc, quieti tot milium animarum, quam unius domini comitis, ad inquietudines fere nati et consenescentis contentamento consulere, atque tenus efficere dignetur, ut afflictissima nostri status ratio, utroque in praefatorum punctorum, ad desideria nostra humilima roborata persistat. Nos de reliquo cum iterata nostri recommendatione humillima manemus

eminetissimae Celsitudini vestrae
humillimi et obsequissimi servi status et
ordines trium nationum et quatuor religionum in Trannia.

Datum in congregatione nostra generali Claudiopoli die 5-ta Aprilis anno 1694.

(A gróf Kornis Mihály által készített másolat után.)

1)

1694. febr. 25. ápr. 6.

A kolosvári országgyűlésen hozott törvények.

Articulares quaedam dispositiones dominorum dominorum statuum in generalibus eorum comitiis pro die 25 mensis Februarii 1694 in civitatem Colosvar indictis et celebratis deliberative conclusae.¹⁾

(I.) Magazinumba szállítandó 20 mill. köből zabul.

Az jövődő őszi szükségére az ő felsége vitézinek vetetett most az ő felsége Fejér(vári) magazinában kívántato avenae cub 20,000 cum metret. 4 computando az alább megirt rend szerint:

Fogaras földére	cub. 500
Egyházi nemességre	cub. 1400

¹⁾ A M. N. Múz. Tanyogi gyűjteményben levő példányban még ez a megjegyzés van: »Ide indicáltatott volt az terminus octavalis, de elhaladott.«

Oláh papokra	cub. 400
Kolosvár városára	cub. 400
Vizakna városára	cub. 100
Abrudbánya városára	cub. 50
Az nemes székely nátióra in pecunia	cub. 2000
Az böcsületes universitás a portis	1400 cub. 9800
Az nemes vármegyék a portis	1025
cum cubulis 7 dabit	cub. 7175
Erről azután megyen dispositió.	

Ezen zabból ut specificatur cub. 20,000 az jövő májusban Fejérvárra kell szállítani négy-négy vékájával computálván egy-egy köblöt és quietantiát kell róla venni ad spem refusionis.

(II.) Magazinum ba deputált 60 mill. köből buzáról.

Az elkerülhetetlen hadi operatiók szüksége kételenítvén bennünket ő felségéhez tartozó kész engedelmességünknek contestálására, vetettünk most is 60 mill. köből búzáat, arról írott és cancellár Bethlen Miklós uram ő kegyelme kezénél levő regestrum szerint, mely szerint írott speciális parancsolatja az méltóságos guberniumnak már kiküldetett.

(III.) Az hatodik holnapra ugy mint áprilisra felvetett portiórul.

Mivel az elmúlt marosvásárhelyi gyűlésben bizonyos okokra nézve az áprilisra való portiók felvetését tetszett volt az nemes országnak halasztani, most intéztetett el bizonyos summa pénzbeli contributiónak is felvetésével. Vettetett azért fel az említett áprilisi portio ez szerint kapuszámra:

Búza cub. 5	Hús cent. 2/ 50
Bor urn. 16	Zab cub. 10/ / 1 1)
Széna curr. 3	

Contributio fl. 18.

Administratio portionis Aprilis.

Item holmi szükséges expensáknak supleálására s az superfluitásoknak complanálására pénz is vettetett kapuszám után fl. 18 ily declarációval, hogy az egész victuálékat in stationes ad 15 Aprilis administrálják. Az bor árát cum fl. 48 Komornik Pál uram kezéhez. Az 18 forintos adót ad 1 Aprilis Christophi Sámuel generális perceptor kezéhez Szebenben.

1) *Alvinczi kezével*: ad metr. 5. computando.

(IV.) Limitatio pretii victualium.

Ha hol az victuálék ára felett megalkudhatunk, az szerént concludáltatott:

Egy köből búza ára R. fl. 2 x. —

Egy köből zab ára R. fl. — x. 36

Egy szekér széna ára R. fl. 2 x. 30

többet sub poena f. 12 nem szabad az paraszt embernek, ha penig tiszt vagy commissarius cselekedné, vagy megenedvén az paraszt embernek, fl. 200 büntettség.

(V.) Dispositio foeni.

Ha kinek szénáját az fogyatkozott státiókhoz közel el kelletik vinni, fizessenek egy szekér szénától ung. fl. 3 $\frac{1}{2}$ /60, az 60 pénzt az vecturáért fizetvén.

Az elmaradt quietantiák előszerzéséről és ad ultimum scilicet Maialem computum kívántató productiója, item az inquisitor commissáriusok kimeneteléhez való apparatus mindeknek intimáltatott.

(VI.) Exempti a portione Aprilis.

Ezen áprilisi felvetett portió és pénzbeli contributió az egyházi nemeseket, az rovatlan személyeket, az taxás városokat és egyéb kapuszámon kívül való adózó rendeket nem illeti méltó rátiókra nézve.

(VII.) Refusio superfluum.

Tetszett az méltóságos guberniumnak ¹⁾ sok nehézségeknek távoztatására determinálni, hogy ha hol s kik az ősztől fogván viseltetett portiózás alkalmatosságával superflua erogatiókat tettenek s verificálhatják, az mostan felvetett 18 forintos adóból defalcálván, vehessenek contentatiót, az szerént ki is bocsáttatott az dispositió azon helyekre. Még némely helyek nem ratiocináltak. Kolosvár városának pedig másképen lett refusiójok.²⁾

(VIII.) Administratio indispositarum.

Concludáltatott az is, hogy az indisposite maradt victuálék árát mindenünnen ad 15 Aprilis administrálják a generalis perceptor kezéhez ugy mint:

Egy köből búzát fl. 2 40

Egy mása húst fl. 5//—

Egy hordó bort fl. 48//—

Egy köből zabot fl. 8//72

¹⁾ Az országos levéltári példányban kiigazítva így: Tetszett az nemes országnak.

²⁾ Ezen mondat a levéltári eredetiből hiányzik.

Propositiones incliti regii gubernii.

Inclitum gubernium per spectabiles ac magnificos dominos Nicolaum Bethlen et Ladislaum Gyulaffi suas propositiones in quatuor partes comprehensas dominis statibus transmissit.

1. Dispositiones tritici in magazinum debiti expediendas.

2. Portionem pro ultimo mense Aprili scilicet cendarum determinatio.

3. Oblatae declarationes clementissimarum suae majestatis resolutionum super memorialibus ex comitiis Marus Vásárhelyiensi s. suae majestati humillime representatis.

4. Oblata est facultas quarumvis difficultatum, quae in comitiis proponendae sunt statibus et conditionibus competentibus.¹⁾

(IX.) Super postulatis universae Saxonicae nationis conclusum.

Hogy az böcsületes universitásnak instántiáira kívánások szerint írásban adassék resolutió nem tetszett, mivel az ő kegyelmek követi aperte referálák, hogy nincsen authoritásokban azon beadott instantiájok iránt pro vel contra semmit is szólhassanak, melyre nézve azok iránt az jó rend szerint semmi conclusumok nem lehetnének, az nemes ország penig azon becsületes natiót az közönséges tractatusból és dolgoknak is determinatiójából kirekeszteni nem akarja: concludáltatott azért sok és nehéz consequentiáknak eltávoztatásáért, hogy az effélében eddig observáltatott jó rendtartás szerint ő kegyelmek is folytassák magok dolgait és az nemes ország is mint magok becsületes tagjoknak dolgát istenes discussió alá vészi és kívánásokat szeretettel determinálja s meg is orvosolja.

(X.) Buczi Kozma adósságáról.

Mivelhogy Buczi Kozma nevű szebeni görög companiabeli megholt kereskedő görög részéről a mennyi adósságot praetendáló becsületes rendek tanáltatnak, mind megannyi adóság is praetendáltatnak, az maga regestruma szerint: tetszett azért, hogy ad 10 Maii proxime affuturi certifiáltatván a megirt Buczi Kozma adósságáról való regestrumban specificáltatott adóság, tartozzanak Szebenben compareálni, és Apor István, Alvinczi Péter, Naláczi András,

¹⁾ Ezen pont az eredetiben keresztül van húzva, minthogy az nem tartozik az articulusok közé.

Inczédi Pál s Szebeni Stenczel János atyánkfiai istenesen investigálván pro et contra az iránt occurrállható difficultásokat, szorgalmazatosan explicálván, determinálják, kik lehetnek absolutusok az megírt görög regestrumában feltett praetensio iránt és kik lesznek inexcusabiles debitores és így amazok absolváltatván, emezek pedig pro liquidis debitoribus itiltetvén cogáltassanak az comperiálandó adósságoknak megfizetésére, hogy így az igaz creditorok magok méltó praetensiója szerént vehessenek contentatiót, hoc superaddito, hogy ha mely debitorok modo praemisso admoniti ad diem et locum praefixa nem compareálnának és magokat az hozzájuk praetendált adósság iránt nem salválják, tehát nyilvánvaló debitoroknak adjudicáltatnak és ha mi adósságot az olyanok Buczi Kozmán praetendálnának, az is cassáltatik, tartoznak penig az görögök is expurgálni magokat az alól az gyanú alól, hogy Buczi Kozmának marháit elrejtették volna, alioquin mind Buczi Kozma creditorinak contentatiójok reájok vettetik.

(XI.) Holmi szükséges vecturákra kívántató szekerekről.

Minthogy pro ratione praesentis temporis külömbkülömbféle vecturáknak terhet el nem tartóztathatjuk, az mennyiben lehet penig az ilyen tereh viselésben proportiót követni akarván, illendőnek itéltük, a méltóságos gubernium consensusa is accedálván, hogy mind az vármegyéken, mind penig az szászságon a militaris passusokon levő romlottabb helyek a rend szerént kívántató kétszáz szekerek állításában legyenek exemptusok, az nemes vármegyékről az iránt beadott regestrumok szerént (az becsületes universitas magok között cum defalcatione cum port. 143.) — Istenesen subleválja de kiváltképpen Szerdahely, Szász Sebes és Szászváros székeket azon kívül való helyek mind az vármegyéken, mind penig az szászságon tizenegy egy kapútól egy-egy szekeret állítsanak és így az nemes vármegyék részéről kelleit állítani cum nro. 67/1. — az becsületes szász natio részéről cum nro. 114/1. — ennek felette az nemes székely natio penig méltóságos gubernator uram tekintetiért cum nro. 10/1. — Item Fogaras földéről cum nro. 7/1. — és az vármegyéken levő oláh papok részéről cum nro. 2/1. — mely specificált summából facitur cum 200. Ezeknek előállításá iránt az méltóságos gubernium méltóságos dispositiójához magunkat alkalmaztatni igyekezzük. Az fenn specificált ezen 200 szekerek tereh viselése alól eximált faluk iránt penig concludáltunk a méltóságos gubernium tetszéséből, hogy az

szükségnek idején a recluták és egyéb occurrentes vecturát supportálják, de azok iránt is, az kiket illet, igazságos proportiót kövessenek némely faluknak könnyebbítettésekkel más faluk rendkívül ne terheltesse s romoljanak. Ha kik az megirt 200 szekerek tereh viselése alól eximált falukat tudni kívánják, ítélőmester atyánkfiától kivehetik.

(XII.) Szekeresek fizetéséről.

Az ő felsége Erdélyben levő főcommissariususa az tavalyi tavasztól fogva egész őszig vecturát viselt szekeresek fizetéséről ígéretet tévén, az méltóságos gubernium tetszéséből végeztük, hogy senki sem natióul, sem pedig személy szerint azon fizetést maga részéről ne sollicitálja s ne is percipálja, hanem főcommissarius atyánkfia vegye kezébe és az nemes vármegyék s székek főtisztei az magok iurisdictionja alatt azon tereh viselésben forgott szekerek és béresek számáról megirt commissarius atyánkfiát hitelesen tudósítván, a hová mennyi illik és jut igaz proportio szerint adja meg; említett főtiszt uramék pedig kinek-kinek szolgálatjának s magaviselésének és érdeméhez képest osztassa ki, de egyéb szükségre azon béresek fizetésére való pénzt semmiképen ne fordítsák az gubernium által.

(XIII.) Vecturás szekereket saczczaltató városbeliekről.

Némely városbeli atyánkfiái előbbeni vétkes rendtartásokat, városokban terhet szállító szekerek saczczoltatása iránt el nem hagyhatván, most is afféle vecturázó szekereinket rendkívül való exactióval terhelik, nem reflectálván elméjeket ezen színű materiáról ennekelőtte írott articulusunkra, tetszett azért az méltóságos gubernium consensusa is, accedálván, hogy minden városok admoneáltatván efféle rendkívül való exactiótól supersedeáljanak és az arról írott articulusunk tenora szerint alkalmaztassák magokat, melyet ha cselekesznek bene quidem, alioquin a kik azon articulusunknak tenora ellen graváltatnak, lehessen utjok méltó panaszoknak azon articulus szerint való orvosoltatására.

(XIV.) A portiózással forogható exequutiókról.

Ez fenn forgó portiózásnak szoros ideje különben nem szenvedhetvén, az méltóságos gubernium tetszéséből végeztük, hogy ha valahol az városbeli portió az dispositiók szerint való administratiójában fogyatkozás esik és különben meg nem orvosoltathatik, tehát mi eo casu az erdélyi commissariusatus nem máshová, hanem azon vármegye, szék vagy

város tiszteire dirigálja az militáris exequutiót, az hol az portió administratiójának fogvatkozása comperiáltatik, az vicetisztek pedig oda és nem máshova dirigálják az exequutiókat; az hol pedig per negligentiam vel contumatiám az exequutióra okot szolgáltatának, úgy mindazáltal, hogy az octavális certificatió az exequutiónak kibocsáttatását praecedálja.

(XV.) Az ravatalokbéli difficultásokról.

Kévántuk volna, hogy az ravatalok iránt fennforgó külömb-külömbféle káros difficultásinkat orvosolhattuk és jobb rendben hozhattuk volna, de most is arra való időnk nem lehetvén, az méltóságos gubernium tetszéséből concludáltuk, hogy az nemes vármegyék főtisztjei discurráljanak felőle, és concludáljanak úgy, hogy post expirationem praesentis congregationis minden vármegyéknek lehessen közönséges gyűlése, melyben legalább egyik az főispán urak közül és az ott bíró possessorok is magok részéről jelen lehessenek, és ott kiki az possessorok közül maga ravatali iránt praetendáló káros difficultásit proponálván, hiteles documentumokkal illustrálja és comprobálja is, és ha úgy ítéltetik méltónak, az olyan ravataloknak determinatiója suspendáltassék, az rajta levő portiónak és egyéb contributiónak is praesentásával együtt, ha pedig olyan ravatalok tanáttatnak, az melyek régtől fogván pure desertáknak tartatának és már alkalmas időktől fogván semminemű contributiót nem praesentálhattanak, az olyanok is teljességgel suspendáltassanak és afféle ravatalokon semmi contributio ne is exigáltassék, melyekről veendő hiteles testimonialisokkal az perceptorok, vagy az contributiókról ratiocináló tisztek magokat a commissariatusi exactio előtt expedíáltassák. Isten pedig csendesebb időt engedvén érniünk, a főtiszt úrak afféle ravatalok igazításáról hitelesen conscribálandó regestrumokat országgyűlésen producálván, minél jobb rendben hozhatják, minden ez iránt megterheltetett rendeknek vizagstálására.

(XVI.) Az vicetisztek és commissariusok excessusiról.¹⁾

(XVII.) Szófoga datlan nemes emberekről.

Ez fenforgó szoros portiózásnak ideje külömb-külömbféle szolgálatoknak tereh viselése nélkül semmiképen nem lehetvén, hogy sokaknak engedtlensége és az szolgálatot

¹⁾ Maga az articulus olvashatlanul ki van törölve, de utolsó előtti articulusnak a végére van írva.

külömb-külömb-féle színes tekintetek alatt kerülő személyeknek mestersége megörvösoltatván, az közönséges szolgálat annyival is inkább káros akadály nélkül folyhasson, az méltóságos gubernium tetszéséből most is, mint annak előtte is concludáltuk, valakik a magok rendi szerént való ország közönséges szolgálatjára az székek és vármegyék főtiszteitől rendeltetvén szófogatatlankodnak és méltó ratiókkal magokat nem menthetik, tehát az jószágos nemes ember in poenam fl. 200; az egyházi nemesség pedig in poenam fl. 12 incurraljanak toties quoties, melyet az főtiszt urak kedvezés nélkül exequáltassák is; ide nem értetvén az kik valakiknek valóságos conventiós szolgálói. Az főtiszt urak is az szolgálatban illendő proportiót kövessenek.

(XVIII.) Hunyadvármegye succursusáról.²⁾

(XIX.) Vicecancellarius erigáltatik.

Külömb-külömb-féle ezen materia körül forgott nehézségek hosszas- és hathatós discursusok által moderáltatván communicatis universorum dominorum statuum et ordinum trium nationum regni huius Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum desuper consiliis méltóságos gubernátor és főcancellárius uramék előtt külön-külön személy szerént repraesentált uraknak nagyobb része által Kőröspataki Kálnoki Sámuel uram választatott vicecancellariusnak, ily modalitásokkal:

1. Hogy ez hazában az ítélő mesterségnek tisztit s titulusát viselje, de az consiliariatuságnak semmi tekinteti és titulusa ő kegyelmét ne illesse, s ne is praetendálja, hanem ott fenn az felséges udvarban, amig ott fungál, vicecancellariusi titulussal éljen az eleiben adandó instructio szerént, egy esztendő forgása alatt, post unius autem anni revolutionem az más két ítélőmester atyánkfiai közül egyik kiváltván ő kegyelmét, az fungáljon ott fenn ismét esztendeig eleiben adandó instructiója szerént és éljen az vicecancellariusi titulussal, az ki pedig ott fenn fungált, és esztendő múlva kiváltatván hazajön, az itthon üljön az ítélőmesterszékiben, és az ítélőmesterségnek tisztit s titulusát tartozó kötelessége szerént viselje, et sic seriatim az három ítélőmesterek között forogjon az bécsi vicecancellariuságnak tisztis és hivatalja elejekben adandó instructiójok és obligatoriák szerént.

²⁾ Ezen articulus itt olvashatlanul ki van törölve, de legutolsó articulusnak újból beiratott.

(XX.) Az felséges udvarban küldendő instantiákról.

Mind az oda fel az felséges udvarban sistálendő cancellária állapotja, s mind pedig holmi egyéb occurrentiák is kiváltképen való materiát szolgáltatván arra, hogy alázatos könyörgésünket az felséges udvar eleiben terjesztvén, sollicitáljuk az ő felsége kegyelmes resolucioit reménységünk szerint való megvidámittatásunkra, hogy azért ezen materiát az méltóságos gubernium atyai kegyessége és tartozó kötelessége szerint minél hathatósabban lehet munkálódja instá-lunk alázatosan.¹⁾

(XXI.) Discretioncs collatae.

Excellentissimo domino gubernatori ...	R. fl. 4000/—
Domino supremo cancellario	ung. fl. 4000/—
Dominis Rom. Catholicis	ung. fl. 1800/—
Dominis Saxonibus	ung. fl. 1800/—
Dominis unitariis	ung. fl. 340/—

(XXII.) Bárán yok eladása circum scribál-tatik.

Kiváltképen való kárát tapasztalván mind az fiscusnak, mind pedig az dominus terrestriseknek is abban, hogy az szegénység az dézmálásnak ideje előtt bárányit eladja, mely-he képest az méltóságos gubernium consensusa is accedál-ván, végeztük, hogy senki az szegénység közül az mészárosok-nak szent György napig, idegen kereskedő embereknek pedig pünkösdig bárányit eladni ne merészelje, egyéb iránt ha ki az ellen cselekedni comperiáltatik, minden vármegyék, székek és városok tisztei az bárányt eladó embereket cum fl. 12 büntessék meg, az kereskedő rendektől pedig afféle bárá-nyokat elvenni szabadok legyenek.

(XXIII.) Zilah i controversia és Közép-Szolnok vármegyei inquisitio eligazításáról.

Külömb-külömb-féle controversia forogván az zilahi nemesség és városi rend között is, az méltóságos gubernium tetszéséből végeztük, hogy Bánffy Farkas, Toroczkai István, Mikola László és beszterczei egy tanácsbeli ember atyánk-fiai ad 1 Maii oda menvén, vegyék istenes igazításban: ezen alkalmatossággal az Közép-Szolnok vármegyebeli vicetisztek ellen lött inquisitiót is ő kegyelmek ventillálják és deter-minálják végképen.

¹⁾ Itt egymás után három articulus olvashatlanul ki van törölve.

Az vicetisztek és commissáriusok excessusairól.¹⁾

Salvis articulis de autoritate commissariatus, hactenus editis et a sua maiestate sacratissima confirmatis, minden vármegyében, széken legyen auctoritása a főtiszteknek, hogy valamihelyt akár az vicetisztek, akár commissáriusok vagy perceptorok, szolgabírák ellen panasz megyen az féle portió vagy adó és afféle mostani közönséges terehviselés alkalmatosságával történhető huzás, vonás, családtság felől hozzájok, mindjárt admoneáltassák az olyan személyt ad octavum és azon vármegyéből vagy székből assessorokat ültetvén le mind az panaszló félnek panaszát, mind az ki ellen az panasz van, annak mentségét megérvén, mindjárt tétessen törvényt benne, absque omni ulteriori dilatione et exmissione és az panaszló félnek tétessen satisfactiót és azon felül pro quantitate et qualitate delicti valaminemű poenát az az forum determinál, exequáltassa is mindjárt, melynek két része az bírák, harmada az panaszló félé legyen, hogy ha penig az dolog kétszáz forintot felülhalad, szabad legyen akármelyik félnek appellálni az főcommissarius eleiben, ki is az előbbi végezés szerént kérjen az guberniumtól törvény tevőket és decidáltassa finaliter, hol is az poena állapotja similiter in duabus iudici in tertia actori cedat.

Hunyadvármegye succursusáról.²⁾

Mivelhogy az hunyadvármegyei kilencz forintos húsra való pénz már assignáltatott, azt vissza nem huzhatjuk, de minthogy azon kívül is az portio egészen felvettetett, és annyi pénznek másutt vissza kell az helyre fordulni, azért commissarius atyánkfiai ő kegyelmek igyekezzenek annyi számú pénzt másunyan oda fordítani Barcsai Ábrahám atyánkfia kezében; a Nalácsi Lajos atyánkfia kezénél levő pénz penig előbbi resolúciónk szerént adassék ugyan Barcsai Ábrahám atyánkfia kezéhez, sőt az kilencz forintos húsra vettetett pénzbe ha mi vagyon most de praesenti Ecsedi Péter kezében van, vagy azután administráltatik, az minthogy annak ugyan Ecsedi Péter kezében való administratióját commissarius atyánkfiai nógatni tartozzanak, azt ő kegyelmek commissarius atyánkfiai sehová is ne assignálják, sem Ecsedi Péter sohuvá is ne erogálja, hanem fordíttassék az hunyadvármegyei szegénységnek contentatiójára pro Novembri, ha mit penig ebben commissarius atyánkfiai másuvá kényszeríttenek volna addig erogálni vagy assig-

¹⁾ Lásd fentebb a XVI-dik articulust.

²⁾ Lásd fentebb a XVII-dik articulust.

nálni, mivelhogy az mint feljebb is irtuk azon kívül egészen felvettetett az portió, igyekezzenek commissarius atyáukfiai az exaction (sic) másunnan refundálni és az ő idejekben Barcsai Ábrahám kezében adatni.

(XXIV.) Concludáltatott, hogy Sárosi János és Thodalagi András uramék az ország előtt installáltasának.

(XXV.) Az gróf Csáki László uram dolgairól Tordán írott deliberatióról az voxok szerént.

Szomoruan érezzük némely nyughatatlan embereknek az mult esztendei tordai gyűlésben gróf Csáki László uram dolgairól országostul írott deliberationknak némely méltóságos nagy rendek sérelmekkel lett kétségben való hozatását, melyhez képest communicatis nostris desuper consiliis azon tordai gyűlésünkben említett gróf Csáki László uram dolgairól irt és ítélőmester atyáukfiai subscriptiója alatt kiadott deliberationkat most is magunkénak esmérvén, ratificáljuk a felséges udvarban competentibus rationibus alázatosan repraesentáljuk, sőt azon deliberationk alkalmazásával okoztatott méltóságos nagy rendekről is, az praetendálható nehézségeket elfordítsák, kötelességünknek esmérjük és tartjuk, remélvén ezek iránt is az ő felsége kegyelmes resolútióját, azok iránt leendő vigasztaltatásunkra.¹⁾

Datum in generali nostra congregatione in civitate Claudiopolitana die sexta mensis Aprilis ultima videlicet congregationis nostrae anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo quarto.²⁾

Rendszerint az praesidens és mindkét mester szokta volt az ilyen conclusumokat subscribálni, de az idő és emberek ilyen formát hozának, és kezdének is gyakorlani, mint itt látsz, nem volt orvos, nem volt orvos.

Alexius Bethlen praesidens mp. (P. H.)

Magister Petrus

Alvinczi tabulae regiae in Traunia indicariae protonotarius mp. (P. H.)

(Eredeti átírata az országos levéltárban; gyulafejevári osztály, országgyűlési articulusok B.)

¹⁾ *Jegyzet* : Ezen articulusok három különböző példányból vannak

²⁾ Ezen datálás a négy utolsó articulus előtt volt kitörölve az eredeti szövegben. A Kornisféle példányban ezután a gubernium propositiói következnek, melyek a gyulafejevári káptalani példányban a VIII-dik articulus után vannak beiktatva.

XXXVI.

1697. ápr. 11. — júl. 10.

II. Apafi Mihályhoz intézett jelentések.

a)

1694. ápr. 11.

Almásy István jelentése.

Szolgai kötölösséggel való alázatos szolgálatotomat ajánlom Ngodnak, mint kegyelmes uramnak!

Kegyelmes uram! Ngodnak bizonyosan irhatom, Sztrani nevű kapitány az Hátcegről írta, hatodik április Tökölyi uram ő Nga gyalog kapitánya Daróczi feleségestől nála volt, a feleségét ugyan ott hagyta nála, maga Szebenben ment Veterani uram ő Ngához, grátia kérni, mivel hét zászlóalja gyaloggal eljött. Plánka nevű kastélyt, a hol telettenek, felégették és ottan körül való helyeket mind elprédálták, még azon kívül is egy török kastélyt felégettenek, sok prédálva eljötteenek, fő törököket is hoztonok el huszonötig valót. Karán Sebesnél hagyta el mind az hét zászlóalja gyalogot. Ugyanazon Esztrény (sic) kapitány leveléből látom, Daróczi kapitány mondott volna ilyent is, hogy Tökölyi uramat ő ngát a törökök megfogták volna. Egyéb más oly veszedelmes híreket nem értettem, mindazonáltal ezek után többet is fogunk érteni, mivel még Tökölyiné asszonyomat ő ngát nem érthettem miben van dolga, sem Petróczi uramat ő ngát. Már ugyan nyomultak három vagy négy kompania német Karánsebes felé. Az mely dolgokról Ngodat tudósítottam volt, nem tudom a szabados ott várakozik-e a válasszal vagy hova lött. Kalacsi István uram ő kegyelme levelét is Ngodnak megküldöttöm. Ezek után Isten Ngodat boldogítsa és számos esztendőig éltesse szegény házánok (sic) szerencséjére.

Datum Vajda-Hunyad, die 11. Aprilis anno 1694.

Nagyságod méltatlan alázatos szolgálja

Almásy István, mp.

Külczim: Az erdélyi méltóságos választott fejedelemnek Apafi Mihálynak, nekem érdemem felett való jó kegyelmes uramnak ő Ngának irom alázatosan.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben.

XXXVI. kötet.)

összeállítva, melyek az országos levéltárban három különböző collekcióban őriztetnek. Az articulusokat teljesen és véglegesen nem írták össze, sem bevezetéssel sem záradékkal nem látták el.

b)

1694. máj. 29.

Óvári Keszei János jelentése.

Méltóságos Fejedelem, nekem jó kegyelmes uram!

Isten Ngod méltóságos személyét ez előttünk álló szentes ünnepnapokra szerencsésen által vivén, sok esztendőkre életét Ngdnak ő Felsége kívánsága szerint terjessze aláztatosan kívánom.

Az én dolgaim kegyelmes uram még csak azon rendben vannak, mint ez előtt való alázatos levelemben Ngdnak alázatosan megírtam vala. Méltóságos gróf Kinszky uram (mint másszor is alázatosan írtam) conferentiával ugyan biztat, melylyel minden erdélyi dolgot egyszersmind akarna eligazítani, csak hogy azt igen késlelik a nagyobb dolgok. Ugyan is kegyelmes uram, csak Ngodnak írom, a békességhez nagy reménység lévén, úgy értem Lengyelországban Sznyatin nevű hely deputáltatott az békesség tractájára a törökkel, hova is úgy hallom méltóságos gróf Wallenstein uram küldettetnék rövidnap innen. Azonban az is híresedik, hogy a Svecusnak Ochsenstirn nevű követje utban ide nem messze volna, ki is a francia részéről való békesség condiíióit, punctumit, hozza és így a mi dolgaink mikor vehetnek futamatot, Isten tudja. Huber úramhoz kegyelmes uram mint eddig is (látván itt a dolgokat) igen keveset, úgy most is igen vékonyan bízom. Tegnap is nála lévén, azt mondja, a mi kevés pénzt ígérték is neki, arról csak assignatiót adtak, kit a kassai kamarátul Kassán, s kit a bányavárosokon kell felvenni, s az is bizonyos elkerülhetetlen szükségre való pénz. Mondja, hogy maga is bánja, s mégis azon vagyon, szerezzen, de én nehezen hiszem. Látom, inkább oda czéloz, hogy per cambium valamint szerezzen itt annyi pénzt, s oda be osztán adnánk mindjárt mást, de én csak a búza árát urgeáltam, s urgeálok is. Ngodat igen alázatosan kérem. méltóztassék kegyelmesen tudósítani, ha Huber uram pénzt nem ad, minthogy nem is hiszem, hogy adhasson, mit tevő legyek, mert a méltóságos herczegasszony bizony egynehányszor küldött hozzám a mult héten, magam nem mehetvén ki bizonyos napig a házból a cura miatt, hogy oda mehettem volna, tudakoztatja ő herczegsége a pénzt, úgy tegnap Nádasdiné asszonyom is.

Ezzel Ngod méltóságos fejedelmi személyét ajánlom Isten ő felsége kegyelmes gondjaviselésében. kívánván, en-

gedje ő felsége látnom még valaha Ngodat szerencsés állapothban s jó egészségben. Die 29. Maii 1694. Viennae.

Ngod alázatos méltatlan szolgája
Óvári Keszei János, mp.

Külczim: Az erdélyi méltóságos választott fejedelem, méltóságos második Apafi Mihály igen jó kegyelmes uramnak ő Ngának nagy alázatosan íráom.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

c)

1694. júl. 10.

Óvári Keszei János jelentése.

Méltóságos Fejedelem, nekem jó kegyelmes uram!

Isten Ngod méltóságos személyét szerencsésen éltesse s tartsa sokáiglan való kívánt jó egészségben, alázatosan kívánom.

Most is kegyelmes uram alázatos kötelességem szerint akartam igen alázatosan Ngodat tudósítanom. Még az én dolgaim csak hallgatnak. Isten tudja csak, mikor vetődnek elé. Méltóságos gróf Kinszki uramat ő ngát eléggé kérem, most legközelebb is csak azzal bocsáta, quando possum, libenter inserviam, debemus etiam audire, quid ali dicturi sunt, de conferentia mikor lesz, arról semmit sem szól. Ugy látom a méltóságos gubernium dolgai is nagy halasztásban vannak, reményleném egy conferentián vétetődnek elé mind az erdélyi dolgok. És így töltenem kell tovább is nem kevés busulással időmet, noha csak szolgálhatnék hasznosan Ngodnak, az én busulásom semmi lenne. Mint némely nap is alázatosan irtam Ngodnak, Kászoninak ugyan instructiójában adta Haller János uram ő kegyelme R. dolgát, de bizonyosan végére mentem, a kamarán még eddig nem sollicitálta, bizonyos emberem által magától úgy tanultattam ki, hogy még először onnan belül vár tudósítást arról, addig nem. De ez akár mint legyen, a fundamentumot én felvettem, a mint én tőlem jobban lehet. A conferentia mit hoz, Isten tudja. Látom Várad László uramat igen várná ide Kászon, de most is azt irta neki Várad uram. Kegyelmed ítéletire támasztom, ugymond, hogy menjek, a mig nem hínak. Méltán is, mert most más bíró járása van. (De ezt Ngodnak alázatosan.) Itt kegyelmes uram semmi olyas bizonyos hírek nincsenek. Caprara uram még itt van. a jövő héten szűn-

dékozik elmenni. Heiszler uram pedig hátrább marad, a pénz öszveszedése kedvéért, melyet osztán utána viszen.

Némely nap jött 200 szökött francia ide, kik a regimentek közé beosztattanak.

Még kegyelmes uram a herczegasszony pénzéről Ngod kegyelmes dispositióját nem vehettem, várnám igen alázatosan, mert a mentségből is majd kifogytam. Magam költségemre is még Huber uram pénzt nem adhata, most remélek.

Ezzel ajánlom Ngod méltóságos személyét Isten kegyelmes gondviselésében, e mellett magam alacson személyemet Ngod fejedelmi kegyelmességében. Viennae die 10. Julii 1694.

Ngod alázatos méltatlan szolgálja
Ovári Keszei János, mp.

Külczm: Celsissimo Domino Domino Michaeli Apafi electo Transylvaniae principi etc. Domino Domino mihi benignissimo.
Herrmanstadt in Sibenburgen.

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben XXXVI. kötet.)

XXXVII.

1694. júl. 16—21.

A tordai országgyűlés törvénye és irományai.

a)

1694. júl. 20.

Rákóczi Ferencz és Juliánna levele a rendekhez.

Illustrissimi, spectabiles, magnifici ac generosi, prudentes item et circumspecti domini trium nationum inclytæ Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum status et ordines, domini nobis colendissimi.

Salutem et servitiorum nostrorum paratissimam semper commendationem. Jam tandem (deo laus optimo maximo) bonis nostris Hungaricis e tutoria potestate in manus nostras, sua sacratissima Majestate quoque benigne annuente, redditis nequid, post annos exactae tutelae, quod iuri nostro deinde obesse videatur praetermittimus, coetera inter visum est de bonis quoque Transilvanicis, quae ex documento effiaci, a praetitulatis inclyti regni Transylvaniae statibus et ordinibus piaè reminiscentiae, auro nostro principis eiusdem regni Georgio secundo Rakóczy dato, et aliis scriptis, ac testimoniis nos concernere edocti sumus, apud praetitulatos inclytos status et ordines et nos condecenter insinuare et

simul jure quasi postliminii in integrum hoc etiam in regno restitui petere. Quem in finem generosos dominos Joannem Badini inclitorum cancellariae archivique nostrorum directorem et alterum Joannem Brezniai rationum exactorem aulaeque consiliarios nostros, cum sufficienti instructione, ad praetitulatos inclyti regni Transsylvaniae universos status et ordines expediendos vel amittendos duximus, eo quo par est honore rogantes et proponentes non solum audire, verum locuturis, et proposituris quoque fidem indubiam adhibere, ac simul pro justitiae dictamine instantiis adesse, denique vero cum optato eosdem ad nos rursus remittere haud delignentur. Quam praetitulorum inclyti regni universorum statuum et ordinum benevolentiam omni occasione, ut par erit demeriri non intermittemus. Caeterum manemus

Praetitulorum inclyti regni Transsylvaniae universorum statuum et ordinum

Ad serviendum semper paratissimum

Franciscus princeps

Ferdinandus Robertus Rákóczi

comes Asperimontis, m. p.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

b)

A Rákóczyház kívánalmai.

Celsissimae domus Rákoczianae ratione restitutionis bonorum serie infrascripta declaratorum et fructuum eorundem medio tempore perceptorum sibi fiendae, medio ablegatorum ac plenipotentiariorum suorum, ad praesentem inclyti regni Transsylvaniae generalem dietam expeditorum.

Arces Fogarás, Gyalu, Görgény, castella vero Radnoth, Balásfalva, oppidum Darócz, ac curias militares in possessionibus Eörményes, Szent-Péter, Csanád, Bábolna, Gernyeszeg, Korod-Szent-Márton, Sorostély, Vingáth, Alsó-Suk, Vajda-Kamarás, nec non possessiones Holdvilág, Monora, Alamor, Somkút, Kodor, Tóhát, Presszáka, Algyógy, Nagy-Teremi, Kis-Teremi, Kis-Cserged, Ujfalu, Vajdakuta, Gerend, Keresztúr, Orke, Vajdaszeg, Lóna, Alsó Felső-Füged, Egerbegy, Ószdi Szent Péter, Buda-Telke, Eős Manik, Tuion, Domb, Pogátsa, Mező-Bánd, Gerebényes, Szederics, Petek, Pipe, Baifalva, Szent Anna, Maros-Ujszékely, Felső et Középső Oláh-Csáholy, Zák, Körtvélykapu, item praedia in Gerend, Szent Márton et Füged, una cum universis ad praespecificatas arces, castella, curias, possessionesque, appertinentiis possessionariis, quovis jure aut titulo ad easdem et eadem tentis

ac possessis, generaliter quarumlibet utilitatum et pertinentiarum generibus, quovis nominis vocabulo vocitatis ad eadem et eadem de jure et ab antiquo spectantibus, et pertinere debentibus ac de praesenti etiam possessis. In reliquo vero prout respectu praemissorum, sic et reliquorum praeter praerecensorum reperibilium bonorum omni modo suis viis et modis prosequendi ac reaquirendi facultas reservatur.

Respectu autem universorum bonorum Somlyoiensium, Solyoköiensium, Tasnadiensium, Dioszegiensium et fructuum eorundem medio tempore praeceptorum, remissio ac refusio celsissimae domui Rákóczianae fienda, per modum admonitionis intimatio quoque praemittitur.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

c)

1694. júl. 20.

A rendek válasza a Rákócziak levelére.

Celsissime et excellentissime domini domini nobis clementissimi.

Exaratas ad nos celsitudinis ac excellentiae vestrarum litteras debito cum honore accepimus, proutque de receptis, per dei altissimi favorem, nec non suae Majestatis sacratissimae domini domini nostri clementissimi benignissimam annuentiam, feliciter e curatoria potestate bonis Hungaricis Celsitudini ac Excellentiae vestris agratulamur, itaque non minus Celsitudini Excellentiaeque vestris per epistolam, quam earundem expeditis, generosis dominis Joanni Badini et Joanni Bresinai Celsitudinis nec non Excellentimae vestrarum nomine, scripto a nobis postulare placuit ut nobis proposita sunt, ita eadem ut condecebat perspeximus. Intendunt nempe Celsitudo Excellentiaeque vestrae jure quodam quasi post liminii, bona certa in Trannia, quorum titulos praetitulorum dominorum expeditorum nobis exhibuit signatura, eisdem a nobis assignari. Cum vero eadem ipsa bona possessoribus certis dominisque in praesens gaudeant, ea propter ut absquorum (igy?) possessorum quidpiam, per nos adimatur tradaturque alteri, in potestate nostra haud situm esse, e legum patriae nostrae tenoribus avitaeque praxi nobis aprime constat. Quare quod Celsitudinis ac Excellentiae vestrarum considerariis, pro earundem voto satisfacere non possumus, eo quo par est honore rogamus quatenus id usitato ab atavis adscribere dignentur. Qui de reliquo, nostrarum offerentes

Celsitudini ac excellentiae vestris promptitudinem cum omnigenae felicitatis voto manemus.

Celsitudinis Excellentiaeque vestrarum

servi addictissimi
status et ordines trium nationum Tranniae
et partium Hungariae eidem annexarum.

Datum in generali nostra congregatione Thordae, die
20. Julii anno 1694.

Kölczim: Celsissimo ac excellentissimo dominis dominis
Francisco Rákóczi et Ferdinando Roberto comiti Asperimontis
etc. dominis nobis colendissimis.

(A gróf Kornis Mihály által készített másolat után.)

d)

1694. júl. 23.

Az ország válasza a Rákócziaknak.

Celsissimi et excellentissimi domini domini principis
Francisci Rákóczi de Felsővadász et Ferdinandi Roberti
S. R. imp. comitis ab Aspermont, qua celsissimae principis-
sae Julianae Barbarae Rákóczi conthoralis suae plenipoten-
tarii ad generalem regni Tranniae dietam die et mensis
et anni infrascripti in oppido O-Torda, comitatus eiusdem
nominis existenti habito celebratam, generosi Joannis Badini
ac Joannes Brezinay expediti ablegati, nominibus et in
personis altetitulatorum dominorum dominorum principalium
suorum per modum solemnis protestationis detegunt hunc
in modum. Qualiter iidem in praecattacto termino pro cele-
branda diaeta praefixo comparendo et virtute literarum domi-
norum dominorum suorum credentialium, die 17-ma inclyto
regio gubernio et die 19 mensis infrascripti statibus trium na-
tionum inclyti regni Transylvaniae exhibitarum inscriptis,
postulata altetitulatorum dominorum dominorum principalium
suorum, ratione universorum bonorum in regno Tranniae
per praedecessores ipsorum quocunque iure et titulo posses-
sorum, ab iisdem illegitime, absque ulla iuris via occupato-
rum et sic indubitate ac directe, quasi iure etiam postli-
minii dominos dominos principales non modernos possessores
concernentium praesentassent; ne itaque iuri suo indubitato
deesse videantur, quinimo eodem in tempore potiri volentes
simpliciter remissionem eorundem per modernos possessores
fiendam, medio inclytorum r. gubernii et statuum regni
Transylvaniae expetiissent, nullam tum praemisso modo
remissionis effectuationem obtinere voluissent. Ob id super

eo, uti in praemissis solemniter protestantur, superindeque literas testimoniales iurium dominorum dominorum principum suorum futura pro cautela extradandas postulant. Thordae, die 23. Julii 1694.

(A gróf Kemény József kezével irt másolat után. Diplomataria Transylv. Supplementum XI.)

e)

1694. júl. 16.

A törvények.

Anno 1694. die 16. Julii Thordae conclusi.

Articulares dispositiones.

Universorum dominorum dominorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis per inclytum regium gubernium eisdem pro die 16 mensis Julii anni praesentis 1694 indictis et celebratis conclusae.

1. Az hadi operatiók succursusára kívánató kétszáz szekerekről.

Noha sokak és igen súlyosak naponkint való terhelviselésink, mindazáltal az fenforgó, s naponként terjedő hadi operatiókra nézve méltóságos generál Veterani uram ő nagysága lett ő felsége kegyelmes intimatiójához képest kívánató 700 szekerekről ilyen dispositiót tetszett tennünk.

1. Minden kapuszám után adózó rendek indifferenter állítsanak négy kaputúl egy hat ökrű jó ernyős szekeret, az mineműt hosszú útra szoktak készíteni és azon legyen egy vezeték kerék és tengely, item kerékkötő eszköz, fejsze, egy öreg kötél és ökör fejére való hat istrángok, ennek felette ezen szekerekre és marhákra gondot viselő két zálogos vagy kezesség alá vettetett béres, azok számára két köből liszt, negyven font szalonna, 4 sajt és háj is illendőképen az szekér kenésre. Az ökrök pedig és béresek állíttassanak az következő módok szerint.

1-mo. Az négy kapuknak egyike állítson egy jó szekeret, az feljebb megírt módok szerint és az béreseknak külön-külön öt forintokat az több következendő holnapokra pedig négy (4) forintokat.

2-do. Minden szekér mellé két jó bérese, vagy zálo-

gos, vagy jó kezesség alá vettetett emberek legyenek, kiket az 4 kapú állítson. Ha különben béresek az említett fizetésre nem találtnak, azon kapuszámbeliek közül nyil szerint rendeltessenek, többet az megirt fizetésnél sem egyik, sem más rendbéli béresek negyven forint büntetés alatt sem az faluk, sem az kapuk, sem pedig az faluk birái igrni ne merészeljenek, melyre vicetiszt atyámfiai kötelességek szerint reá vigyázzanak.

3-io. Az megirt négy kapúk közül három kapú külön-külön az értékesebb azon kapubeli emberektől két-két ökröket végyen és állítson hat jó jármos ökrököt jármostúl s táblástól, melyeket azon passusbeli szolgabírák hitelesen becsültesse meg, de most árrát nem adják meg, hanem adjanak testimoniálist róla, hogy mire böcsülik mind ökröt szekeret, hogy mikor az szekerek vissza bocsáttatnak, mind az ökrök, mind pedig az szekér, ha meg lesznek, azoknak, az kiktől vétetnek, visszaadattathassanak, ha kik pedig az szekeret és ökröt adott emberek közül vagy az szekerek és marhájok elveszett, vagy pedig alkalmatlanná tételések iránt kárt vallanak, azoknak az említett becsü szerint való károk, azon kapuszámbeli emberektől refundáltassék.

4-to. Hogy pedig az ökrököt adó emberek másoknál feljebb ne terheltesse, kinek-kinek az ökrököt adó emberek közül egy-egy ökörért fizessenek bérben azon kapuszámbeliek egy-egy holnapra három-három magyar forintokat, odaértetvén az ökrököt adó emberek is magok részek szerint ebben az bér fizetésben.

2. Az említett hadi operatiókhoz képest kívántató 3000 (sic 30,000 helyett) köből búzárol.

Az fenn említett ratiókra nézve 30 / m. köből búzárt is kellettven felvetni, limitáltuk ez alább következő rend szerint praestaltatni.

Az nemes vármegyék és az becsületes szász natio adjanak tritici cub. tiz tiz, faciunt super portam 2400 cub. 24,000.

Item Marus Vásárhely városa magok kapuirl in summa cub. 200.

Item az nemes székely natio cub. 3000.

Item az egyházi nemesség és ravatlan személyek persona is egy kapuszám helyén computáltatván cub. tiz-tiz, faciunt cub.?

Item Fogaras földe közönségesen cub. 500.

Item Kolosvár városa cub. 400.

Item Vizakna városa cub. 100.

Item Abrud-Bánya városa cub. 40.

Item az regius funduson kívül való oláh papok cub. 260.

N. B. Fejérvár, Hunyad és Hatszog ilyen romlott állapotjokra és naponként való tereh viselésekre nézve eximáltattak. Az székelységen való taxás városok penig az nemes székely natio contributiója segítségére engedtettek most is.

3. Extraordinaria pénzbeli contributióról.

Az említett szekerek gondviselésére rendeltetett fő és subordinátus commissariusok fizetésekre és egyéb holmi kívántató szükségre is kívántatván, vetettünk pénzbeli contributiót fel, az ide alább következő rend szerint.

Az egyházi nemesség és ravatlan személyek az mint oda feljebb limitáltattanak personae 15 adjanak fl. 50. melyet az vármegye tisztei limitáljanak el jó lélekkel, hogy értékekhez képest ki többet, ki kevesebbet adjon.

Item az vármegyéken levő oláh papok fl. 260.

Item az örmények promiscue fl. 200.

Emnek az pénznek perceptora legyen Verder György uram és adminisztrálja kiki sub poena executionis ad 10-mum Augusti.

4. Az jövevény ráczokról.

Az imitt-amott lakó és ő felségét zászló alatt nem szolgáló ráczok ez hazában való csendes magok életekre nézve adjanak capitatum egy-egy tallért, melyre vicetiszt atyánkfiai viseljenek hűségesen gondot.

5. Az szekerek és búza készségről.

Az említett szekerek és búza is legyenek oly készen, hogy mihelyt azokról való parancsolat érkezik, menten effectuálhassák azokról való dispositiókat.

6. Az partiumbéli dézmáról.

Mivel ez iránt az ő felsége méltóságos diplomája nagy reménységet mutat és biztat is bennünket, méltóságos gubernator uram az tanácsi renddel együtt munkálódjanak mennél jobb utakon módokon azon jussunknak conservatiójában, az expeditiókat ország neve alatt folytatván.

7. Buczi Kozma dolgáról.

Az erről legközelebb elmúlt kolosvári gyűléskor lött deliberatio vétessék executióban mennél hamarébb, brachiummal is az gubernium autoritása által.

8. A z c o m b u s t á k r ó l.

Mind az nemes vármegyék, mind pedig az becsületes szász natio részeokról az combustákról irott Approbatabeli constitutiónak part. 3. tit. 2. art. 8. vigore praesentium roboráltatik és confirmáltatik, úgy mindazáltal, hogy az becsületes szász natio egy ravatalnak egy fundust, fél ravatalnak pedig fél fundust computáljon és cum fide dignis testimoniákban suo tempore doceáljon, úgy hogy in tali casu defectionis tiz egész fundus computáltassék egy kapuért.

9. Méltóságos Rákóczi ház requisitió-járól.

Nincsen az nemes ország authoritásában, hogy az méltóságos Rákóczi ház praetensiója szerint az projectumban specificált és beadott jószágokat restituálhassa.

10. Némely commissariusokról.

Kiválképen való káros difficultások forogván fen Fejérvármegyében farkastelki és bolgár alias kis csügödi határok között, hogy azon difficultások mégis nagyobb inconvenientiákat ne importáljanak, ez uton való orvoslását illendőnek ítéljük: concludáltuk azért, Bethlen Elek uram, ítélőmester Alvinczi Péter, Szilágyi András és Zabánius János atyánkfiaival, az úr, méltóságos gubernator uram disponálván super termino certificatis vicinis commetaneis dictis possessionibus menjenek ad facies locorum controversorum és partibus utrisque auditis eorumque praesentium discussis, similiter decidálják az comperiálandó controversiát.

Item Velykér és Sályi nevű falukbeli bizonyos rész és határ felett is forogván kiváltképen való káros controversia, mivel az egyik falu Kolos, másik Torda vármegyében vagyon, azért annak is discussiójára és finalis determinatiojára Sárossi János, item Apor István, Jósika Gábor és Medgyesi királybíró Sámuel Konradi atyánkfiai rendeltettek. Ha pedig valamelyik betegsége vagy egyéb méltó rátiók miatt ad terminum per ipsosmet profigendum nem compareálhatna, az méltóságos gubernium más becsületes atyánkfiaiit rendeljen, hogy az miatt ne haladjon az dolgoknak igazítása és nagyobb difficultásokat magával ne importáljon.

Datum Tordae, in generali nostra congregatione anno 1694. die vero 21 mensis Julii ultima videlicet praelibatae nostrae congregationis.

Alexius Bethlen
praesidens, mp. (P. H.)

Magister Petrus Alvinczi
protonotarius, mp. (P. H.)

Az országos levéltárban levő Korniss Mihály-féle másolatban ezen articulusok után Alvinczi által irt következő megjegyzés olvasható:

Sárosi uram ő kegyelme ezen gyűlésen az tanácsai rendben állíttatott és azután ritkán méltóztatott az statusok közé jönni, mester székiben nem is ült, én bajoskodtam nem kevés sérelemmel.

(Eredetije az országos levéltárban, gyulafejérvári osztály; országgyűlési articulusok B.)

XXXVIII.

1694. decz. 4.

Teleki Mihály folyamodása az erdélyi kancellárnál alkalmaztatása ügyében.

Excellentissime ac illustrissime domine S. R. J. comes. Domine, domine mihi benignissime!

Testis est tota mihi Transylvaniae provincia, requisitis me iis quibus in civili statu officiis admoti pollerere debent, eruditione, legum et rerum patriae peritia et in summa morum inculpabilitate, ab ipsa iuventute usque quaque instructum fuisse, et etiamnum esse.

Hinc excelsum gubernium tam ad secretariatum gubernialem, quam ad praefecturam Kolosiensem, inclyti item status provinciae ad referendariatum seu consiliariatum cancellariae aulicae, tam post fata domini Alvinczi adhuc, quam modo post factam promotionem domini baronis Pongrácz habilem me suo calculo definivere.

Cum autem in ultima excelsa conferentia quantum intelligere licuit, aliis provinciae vacantiis, huic vel illi distributis, restarent adhuc exelsae cancellariae aulicae Transylvanicae vacantiae duae: referendariatus et consiliariatus.

Insto quo circa cum omni submissione Excellentiae vestrae, ut ut aliis non tantum me maioribus, sed etiam me minoribus suas foelicitates per collata officia nactis, sive referendariatum sive consiliariatum cancellariae pro me gratiose definire, et suae majestati sacrae nomen meum commendare Excellentia vestra dignetur.

Novum quidem in nostra cancellaria videbitur aliquem ex ordine magnatum consilio assidere, sed Hispanica Hungarica et Bohemica cancellaria sicut talem admittere queunt, nec nostram dedecebit aequae me qua talem admittere.

Nec religio mihi obicem ponere posset, praeterquam quod enim divi imperatoris Leopoldi magni clementissimo

rescripto et continuato usu, accessus helveticae confessioni addictis, etiam ad cancellariam pateret, ut litera A. doceret.

Sine omni etiam scandalo catholicae religionis ad cancellariam admitti possem, cum pure religiosa plerumque in excelsa ministeriali conferentia tractari solita cancellaria nostra, talia aut prorsus non assumeret, aut si assumeret etiam unicum meum votum e contra parum et nil prorsus valeret.

Sicque si oppressos erigere mercedem coelestem et aeternam benefactori tribuat, tribuet certe Excellentiae vestrae beneficium, hoc in me conferendum, dum per meam in cancellariam aulicam collocationem simul securitatem innumerabilibus persecutionibus obrutae meae familiae Excellentia vestra benignitate sua efficiet.

Ad quam recolendam sicut aeternum omnes mecum sanguinis mei propagines Excellentiae vestrae obstricti forent et pro vita incolumi Excellentiae vestrae foelicitateque continua excelsi stemmatis Deum orabant, ita ego in particulari tantam benignitatem remereri contendens, emoriar.

Excellentiae vestrae

servus humilimus
Michaël comes Teleki.

A.

Ita curae nostrae erit, ut in constitutione huius cancellariae aulico Transylvanicae tales fiant dispositiones, quibus tranquillitas et pax inter status et religiones continuetur, et nulla ansa iustae querelae praebeatur.

Vienna, 4. Decembris 1694.

Leopoldus.

Julius Fridericus comes Bucelleni.

Joannes Theodorus de Weissenburg.

Külezim: Ad excellentissimum ac illustrissimum dominum dominum Gundacherum Thomam S. R. J. comitem et dominum a Stahremberg etc: haereditarium supremum archiducatus Austriae supra et infra Anisum, mareschalum, aurei velleris equitem, sacratissimae caesareae regiaeque catholicae maiestatis ministrum conferentialem status et finantiae actualem intimum ut et excelsi ministerialis banco deputationis praesidem et directorem etc. dominum dominum benignissimum memoriale comitis Michaëlis Teleki.

(Egykorú másolata a M. N. Múzeum levéltárában, Tunyogi József gyűjteményében.)

XXXIX.

1694. decz. 12—23.

A Marosvásárhelyi országgyűlés articulussai.

Anno 1694. die 12 Decembris M.-Vásárhelyi conclusi.

Constitutiones dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorundem comitiis in civitate Maros-Vásárhely ad diem decimum secundum mensis Decembris anno 1694 indictis et celebratis conclusae.

(I.) Az portio felvetésről.

Római császár kegyelmes urunkhoz ő felségéhez tartozó kötelességünk azt kívánván az ő felsége mostan ez hazában quártélyozó hadai sustentatiójára szegénységinknek mind ennyi terhelésével és romlásával is nem gondolván, az 1695 esztendőre tartozó portiót vetettük fel az ide alább megírt mód szerint:

Mindeneknek előtte megvizsgálván azt, mennyi combusták estenek mind a vármegyék, mind pedig a becsületes szász natio kapuszámai között, mely megégett kapuszámok az ország articulusi szerint relaxatiót kívánnak, hogy azért a mostani repartitóban akadály ne következze, hattunk fel a kapuszámokban nro. 100. Vetettünk fel portiót ad portas 2300.

Minden kapuszám után azzal együtt, melyet a méltóságos regium gubernium az elmúlt thordai consultatiókor kapuszám után felvetett volt, vetettünk az hat holnap portióra:

Buzát	cub.	29
Hust	cent.	17
Zabot	cub.	60
Szénat	curr.	23
Pénzt	fl.	60

(II.) Székelység.

Az nemes székely natio az mostani súlyos portiózásból is, azt mint ennek előtte való esztendőkhben, ugy mostan is magát kivenni nem akarván, a széna iránt mindenkben a tavalyi modálitást követvén, igirt fl. hung. 42000. Az nemes székely natio közt levő taxás városok, ide nem értetvén Maros-Vásárhely városának 25 kapuira is exceptis combustis,

az specialék szerint, annyi számú portió intéztetett, mint a vármegyék kapuszámira.

(III.) Fogaras földje.

Megtekintvén mostani megromlott állapotját Fogaras földének és hogy lakosinak harmada az Oláhországban általmenvén, lakóhelyeket pusztán hagyták; egyszersmind consideratióban vevén azt is, hogy az havasalföldi vajdának két faluit, Reesét és Felső-Szombatfalvát bizonyos respectusokra nézve még ennek előtte a portiózásból eximáltuk volt, mindezekre az okokra nézve a tavalyi contributiojoknak ötöd részét defalcálván, vetettünk azon földre

Buzát	cub.	1790
Húst	cent.	452/40
Zabot	cub.	5180
Szénát	curr.	1577
Pénzt	fl.	2374

(IV.) Kolosvár városa.

Kolosvár városának rendkívül való sok terehviselését, országostól méltó tekintetben vevén, noha az rajtunk telelő vitézeknek száma feljebb augeálódott, mintsem az tavalyi hiberniumban, mindazonáltal contributiojokat hagytuk a tavalyi modalitás szerint, úgy hogy adjanak:

Buzát	cub.	500
Húst	cent.	500
Zabot	cub.	1000
Szénát	curr.	150
Pénzt	fl.	1560

(V.) Vizakna városa.

Mivel Vizakna városára gyalog quártélyozó németeket kellett szállítanunk, erre nézve ezeknek is contributiojokat nem akarván nevelni, hagytuk őket úgy, hogy adjanak:

Buzát	cub.	50//
Húst	cent.	30//
Zabot	cub.	100
Szénát	cent.	50
Pénzt	fl.	195

(VI.) Oláh papok.

Ezeknek is megnyomorodott állapotjokat megtekintvén, hagytuk őket, hogy adjanak a tavalyi modalitás szerint:

Pénzt	fl.	4000.
-------	--------	-----	-------

(VII.) A b r u g b á n y a v á r o s a.

Hogy az ő felsége fiscusa számára járandó proventust inkább praestállhassák, azonkívül is gabonatermő helyek nem lévén, hogy csak pénz contributióval segéljék az mostani portiózást, jobbnak ítéltük és arra nézve contributiókat sem neveltük, hanem a tavalyi modalitás szerint vetettünk reá fl. 1074./—

(VIII.) V a j d a H u n y a d v á r o s a.

Noha tavalyi hiberniumban minori contributiótól immunitáltatva volt, de mivel az tereh országostól rajtunk is nevededett, ez esztendőben nekik is nem kedveskedhattunk, hanem vetettünk reájok pénzt fl. 600.

(IX.) H a c z o k v á r o s a.

Hasonlóképen Haczok városára is mostan kellett vetnünk az köztök városi funduson levő ráczokkal együtt pénzt fl. 500.

(X.) F e j é r v á r v á r o s a.

Fejérvár városának noha illendő lett volna úgy mint tavaly kedveznünk, semmi contributiót reájuk nem vetnünk, de az elkerülhetetlen szükség úgy kívánván, vetettünk pénzt fl. 100.

(XI.) K é z d i V á s á r h e l y v á r o s a

Buzát cub.	50.
Pénzt	fl. 500.
Illyefalva városára	pénzt fl.	150.
Sepsi Sz.-György	pénzt fl.	140.
Csik Szereda	pénzt fl.	60.
Bereczk városára	pénzt fl.	40.
Udvarhely városára	pénzt fl.	30.

(XII.) R a v a t l a n f a l u k r ó l é s e g y h á z i n e m e s e k r ó l.

Lévén némelyik vármegyékben ravatlan faluk és azokban bizonyos személyek, personae nro. 15 adjanak fl. 150.

Az egyházi nemesek is indifferenter minden helyen hiteles regestrumokban vétetvén, personae nro. 15 contribuálnak fl. 150.

Ugy mindazonáltal, hogy főtiszt atyáinkiai ő kegyelmek tegyenek olyan rendelést mindkét rendbeliek között, hogy azon megírt summának fizetésében az értékesek választásának meg a szegényektől és mindenik értéke szerint contribuáljon, ki nem vonván magát ezen contributiókból sem

szolgásnak, sem egyéb mentségnek színe alatt. Kikről azon főtiszt atyáinkfiai ő kegyelmek a vicetisztekkel hiteles regestrumot íratván, az commissariatusságra küldjék be, hogy a commissarius ezen adó perceptorival hitelesen percipialhassa adajokat.

(XIII.) Az főcommissariatusságról.

Ennek előtte úgy miután anno 1691. mense Decembri Kolosvárott celebrált gyűlésünkben az főcommissariatust felállítván, plena et absoluta authoritást adtunk volt. Az íránt való authoritást az főcommissariusnak tovább fen nem akarván tartani, az akkori írott végzésünket cassáljuk és nihiláljuk és hogy minekutánna a méltóságos regium gubernium maga kezénél reserválja azt az authoritást, végeztük. És hogy mind az portióknak administrálása jobban véghez menjen, mind pedig az vitézek excessusira jobb vigyázás lehessen, Nagyságodnak és a méltóságos regium gubernium tetszésire is ez levén, végeztük, hogy minden vármegyéknek és székeknek főtiszteinek egyike a maga tiszti alatt levő vármegyében, székiiben continuuskodjék, hogy jobban minden dolgokra invigilálhasson. Mindazonáltal ha olyan kiváltképen való okra nézve kelletnék is távoznioik, hadjanak magok képében becsületes atjokfiokat, kiknek szintén úgy tartozzanak obtemperálni, mint aktualis főtiszteknek. Az vicetisztek és commissariusok is pedig minden szófogadással és engedelmességgel legyenek mindenekben. Ez ellen cselekedőket pedig, vagy exorbitálókat hogy Méltóságod a méltóságos gubernium annuentiájából az tavalyi ilyen szófogadatlanságokról írt articulusban significált poenával megbüntethesse, érdeme szerint végeztük.

(XIV.) Az méltóságos regium gubernium authoráltatásáról.

Avagy csak a mostani portió felvetésnek alkalmaságával occuráltanak olyan nehéz dolgok, melyek jöllehet mindnyájunknak egész országul némelyeket hasznunkra, némelyeket pedig ellenkezőképen recognoscálhatván, mindazonáltal mivel semmiképen nem determinálhattuk, hanem halasztottuk arra, hogy a méltóságos gubernium a méltóságos generális Veterani uram ő nagyságával akarván Kolosvárott szembe lenni, ő nagysága előtt igyekezzenek facilitálni. Megnyugodván azért az méltóságos gubernium mind atyai hűségében, mind pedig hazájokhoz való szeretetiben, authoráljuk vigore praesentium ő nagyságokat, sőt instálunk alázatosan: méltóztassék külön-különbféle terhes dolgainkat

és szoros szennyvedésinket, sőt egyéb, közönséges hasznunkra czélozható dolgainkat is moderálni. Érezhessük közönségesen hálaadatossággal az ő nagyságok kegyes atyai gondviselését, melyet hálaadatossággal is megszolgálni igyekezzenek.

(XV.) Az pénz perceptoráról és adminisztrációjának terminusáról.

Minthogy külömb-külobbféle szoros tekintetekre nézve az pénz adminisztrációja hosszára nem haladhat, tetszett közönségesen, hogy mindenek és mindenünnen az reájok vetett pénzbeli contributiót ad diem 12 mensis Januarii divina gratia approximantis anni 1695. Szebenben Christoph Sámuel atyánkfia kezéhez sub poena in huiusmodi causis expressa administrálják. A victuálékok is penig az commissariatus assignatiói és dispositiói szerint azon dispositióban specifi-cálendő poena alatt administrálni tartozzanak.

(XVI.) A z m a g a z i n u m b a n a d m i n i s t r á l á n d ó b ú z á r ó l.

Sok nehézséggel és sokaknak felettébb való terheltetésekkel érezzük az elmúlt néhány esztendőekben az ő felsége magazinumába adott buza felvetésének modalitásáról, melyhez képest instálnánk alázatosan, az méltóságos guberniumnak: ha ez terét rólunk semmiképen el nem fordíthatja Nagyságtok, munkálódjék minél alább szállítani, a mit penig adni kételenítettünk, annak felvetése nem személy szerint, hanem a közönséges adózásnak rendi szerint kapuszámra vetessék, több egyenességet tapasztalván az ily contributió-nak is kapuszám szerint, mint személy szerint való felvetésében. Nagyságtoknak ily atyai kegyelmességét is alázatosan megszolgáljuk.

Datum in civitate Maros-Vásárhely die vigesima tertia mensis Decembris anni 1694. ultima videlicet generalis nostrae congregationis.

Alexius Bethlen praesidens, mp. (P. H.)

Magister Petrus Alvinczi protonotarius, mp. (P. H.)

(Eredetije az országos levéltárban; gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok B.)

XI.

1695. jan. 23.

Meghívó a kolozsvári február 26-iki országgyűlésre.

Georgius Bánffy de Losoncz, Transilvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatum

Colosiensis et Dobocensis comes, civitatisque Colosvar capitaneus ubique supremus.

Generoso frater nobis dilecte salutem et benevolentiae oblationem. A mi győzedelmes császár és koronás király kegyelmes urunk ő felsége szolgálatjára és édes hazánk közönséges javára akarván kötelességünk szerint vigyázni, a mi kedves jóakaró uraink és atyáinkiai, a tanácsurak ő keglmek egyező tetszésekből rendeltünk keglmeteknek közönséges országgyűlését ad 26 venturi mensis Februarii Kolosvárra, az holott ő felsége egy néhány rendbéli keglmes resolútiói is fognak proponáltatni. Keglmek azért az szokás szerint a megírt napon és helyen hogy megjelenjen, szeretettel intimáljuk és autoritate functionum a sacra Caesarea regiaeque Matte nobis confirmata parancsoljuk sub poena articulari. Továbbá vigyázzván az igazságnak folytatására is azon említett kedves atyáinkiai ő keglmek tetszésekből rendeltünk Kolosvár városában octavalis terminust celebráltatni, melynek kezdeti leszen septima Martii, ha Isten békével engedi érniünk. Keglmeknek is azért ha pereik lesznek, ehhez alkalmaztathatja magát. Eundem bene valere desiderantes. Datum in castro Radnoth ex gubernio regio Transilvaniae, 23 Januarii 1695.

ejusdem benevoli :
Bánffy gubernator, mp.
Nicolaus Bethlen cancellarius, mp.

Küldzím : Generoso Joanni Geréb etc. nobis benevolo.
(Eredetije a Geréb család levéltárában.)

XII.

1695. febr. 26. — márcz. 28.

A kolozsvári országgyűlés törvénye és irományai.

a)

Postulata dominorum comitatensium.

Postulata universorum comitatum inclityi regni Transsylvaniae in generalibus eiusdem regni comitiis ad diem 26 mensis Februarii anno 1695. in civitatem Colosvar ex mandato excellentissimi domini gubernatoris indictis et celebratis humillime benigne expectaturi resolutionem.

1. Az alá s feljárom német vitézek közül kevés lévén az, kiknek generalis uramtól ő nagyságától passusok nem

volna, még pedig nem deákul, hanem németül, continentia-jokat kevés helyeken értvén; arra nézve valamint az olyan passus mellett tudnak kérni s találtathatik, praestálniok kell. Nevezetesen az vecturázás és postálkodtatás igen megnyomta az szegénységet, melyre nézve instálunk az nemes országnak az passusok emanáltassanak deákul, hogy annyival is inkább megértésével tudhassák magokat mihez tartani a lakosok.

2. Nagy romlására vagyon az is a szegénységnek, sőt az nemességnek is, hogy vonó marhájokat s lovokat vecturázásra s postára is gyakorta elviszik hamikor fizetnek is érettek. (mely igen ritkán esik) egy egész napi járó földre is 60 pénznél többet nem adnak, sokat annyira hajtának s erőltetnek, hogy vagy igen későre vagy sohasem vészik hasznokat, nem gondolván semmit ez iránt való edictummal is, az vitézek az ökröket az lovak közé fogatják, azokkal egyaránt hajtattják és nem érkeztvén az ökrök az lovakkal, mind az ökröket, mind azok mellett lévő béreseket annyira hajtják, rontják, verik, hogy sok marhák kiállnak a járamból. Az béresek is nem állhatván az verést és rongálást, kénytelenítetnek elébb állani, melylyel is sok marha vész el, melyet szomorúan fájlalnak sok helyek, kiknek marhájokat Haczokig és Kolozsvárig szekereket is elhajtják, sőt az nemes emberek béreseit is, úgy annyira, hogy marhájokban odamarad s béreseket is elidegenitik, postára fogott marhájokat eladják, sokaknak pedig más falukban s városokban is meg nem változtatják, hanem borral és fizetéssel kitudják s messze való vitellel elrontják.

3. Minden rendnek nagy károkkal tapasztalják hogy az görögök s minden egyéb kereskedő rendek, mesteremberek is két s három áron adják árujukat, az limitatio ellen nem lévén senkitől semmi dependentiájok, és büntetések csak az boeskornak is ily rend felett való ára provócálja az oláhokat az marhák lopására és nyúzására.

4. Az folyó pénznek defectusa mián is mennyi akadály és fogyatkozás vagyon, annak is orvoslását kívánjuk alázatosan.

5. Úgy látjuk az magazinumban való búzáat executióval is szorgattatják, de arról való contentatiót kevesen látván, azt is alázatosan kellett emlékezetben hozni.

6. Az recruták és az fejérvári magazinumhoz kívántató sok vecturák in via regia lévő helyeken fordulván meg és csak az fejérvári magazinumhoz való kemenczékhez is, háromszáz szekereket kívánván, melyek mián az Maros melléke kíváltképpen Fejérvármegye alsó járásában mennyit

szenvedjen akárki megítélheti, méltóztassék a nemes ország ezen súlyos vecturázást megorvosolni és távolabb való helyekkel is segíteni.

7. A státióbéli német vitézek 10., 15. és több szeke-
rekkel is vagy szánakkal kimennek az nemes emberek s földesurak tilalmas erdeire s egyéb falú erdejére is az németek, s azoknak alkalmatlanságokkal az lakosok is. és midőn az lakosok in facto delicti deprehendáztatnak, azzal mentik magokat, hogy az németek hajtják s kényszerítik őket; csak eddig is ez féle erdőbéli kártételek egy néhány ezer forintokra excedálnak: in hoc casu mit kellessék cselekednünk nem tudjuk.

8. Az macellum tartásában ez is felette nagy difficultás, az marhákat ha mostani nagy árokhoz képest megszerezhetik is, nem nyuzatják mindjárt a németek, hanem halasztják, senki addig számokra nem adván szénát elhítványkoznak, ők pedig az olyan ösztövére marhát nem akarják acceptálni, az nyüzött húst is némely helyeken egy hétig is nem méretik fel, melynek elszáradásával igen keveset nyom, pénzül pedig mázsájáért 6 forintot exigálnak, fontjáért 6 pénzt, melynek mián mennyi kár következett s leszen ezután is, akár ki fájdalmasan érezheti.

9. Az victualékat sok helyekről administrálták s készek administrálni, de az német tisztek nem akarják bévenni, halasztják hihető arra nézve, hogy az út felbomlásával, vagy az victualék árának növekedésével több pénzt leválhassanak érettek, az alatt pedig sokan ingyen élődnek, magok portió-jókat is eladván, sok helyeken feles marhájokat is az egyházi nemességgel akaratjok ellen telettetik. Némely vitézek ez hybernium alatt is egy szekér szénáját sem étette meg.

10. Az egyházi nemesség közül rendeltetett perceptor commissariusoknak rendelt, igaz dolog, az nemes vármegye valami kevés fizetést, de ugyanazon egyházi rendből álló administrator commissariusoknak semmit sem: mindkét rendbéliek alázatosan instálnak az nemes országnak, méltóztassék személy szerint való nyolczadfél forint adójokat elengedni szolgáltatjokért.

11. Az nemes ország parancsolatjából vicetiszt uramék által peragált szoros inquisitió szerint minden szegény nemes emberek és zsellérek felirattatván, azoknak számokkal az adózás felette megsúlyosodott úgy, hogy soholt is azokkal magokat nem segíthetik. Alázatosan instálunk: többé e szerint ne súlyosodjék az adó, hanem az előbbeni rend tartassék meg, az olyan puszták és falu helyek pedig, melyeken ember nem lakik és ha valaki valami részét colálja is, hogy

az ahhoz való jussa mellől ne recedáljon, de csak igen kevés, és többire semmi hasznát nem veszik, az adózásnak terhe alól eximáltassanak instálunk alázatosan, ne kényszerittessenek szegény nemes atvánkiai teljességgel éllenni az olyan fundusok és portiók nélkül.

12. Az ráczok, kik Borbándon és Fejérváratt másutt is az Maros mellett laknak, magokat nagyobbára németekkel protegálván, reájok vetett adót nem akarják praestálni, némely helyeken pedig az nemesség erdeit propria auctoritate hajóknak vágják, hordják, vesztegetik, kereskedést indítván magoknak.

13. Az német vitézek, utazásokkal is ugyan, de kiváltképpen quartélyban való beszállásokkal, az nemes emberek házaiban nagy injuriájokra beszállanak, ott quartélyoznak és felesen sok károkat tésznek, mind majorságokban, mind takarmányokban mind pedig épületekben sok helyeken minden vármegyékben.

14. Nagy romlására vagyon a szegénységnek, hogy némely statiókban az kapitányok az szénát magok szemek eleiben vitetik, és számos szekereket is kevés számban acceptálnak.

15. Az is megesik, gyakorta az szegénységet vadászással s halászással terhelik, fűszerszámért is rendkívül való summát extorquálnak.

16. Az egyházi nemesség tehetsége szerint való sok és nagy adózás miatt nagyobbára exhaustálódott, némelyike jobbhágygá is kénytelenítettett magát kötelezni: instálunk alázatosan, találjon az nemes ország respiriumokra valami remediumot.

17. Alázatosan reménykedünk minden rendek, az adózás, portiózás és tereh viselés ne nevedekjék, sőt a mennyiben lehet, érezhessenek már valami könnyebbséget is, az diploma szerint méltóztassék az méltóságos gubernium hathatósan munkálódni ő felsége előtt.

18. Némely possessorok nem akarván az magok jobbhágyait segíteni, kénytelenítettnek vicetiszt atvánkiai az portiókért marhájokat elhajtani, némely helyeken pedig semmit sem vehetnek az szegénységen. In tali casu mit kellesék cselekedniük, arról informatiót várnak ő kigyelmek.

19. Az sóaknákról, az nemességnek járandó málha darab juxta Aprobat. Constit. regni a 12 pénz expensa alatt hogy kiadassék, kívánjuk alázatosan.

20. Instálunk azon is, hogy az szegénység, akaratjok és kedvek ellen, kapu szám után való vecturájával a sónak

ne terhelteessék, mivel csak az fel s alá járó német vitézek vecturáját sem győzik.

21. Tordán s másutt is lévő császár ő felsége postája felettébb való insolentiáit, semmiképpen tovább azon mértékben nem szenvedhetvén, alázatosan instálunk, az hol illik, orvosoltassék, mivel minden hétre 6 és 8 ökör után jól meg rakodott szekér fát kíván, ha ki négy ökör után keveset viszen, fenyegeti veréssel s némelyeket megzálogol, sőt Aranyosszékről való eladó fákat is szekeresről behajtja, egyszersmind két-három szekérrel megalkuszik 12, 13 sustákban és az szolgabírákat erőlteti megfizetésért; neveli ez is feltett panaszunkat, hogy tordai uramék alkalmatosságot keresnek, hogy az Aranyoson az só hordó és egyéb terhes szekerek által ne mehes senek, hanem kényszeríttessenek a hidra menni és vámot adni.

22. Sok helyen az moldvai oláhok gabonából való creatummal sok nemes ember atyámfiaiának bor-koresmájok, hogy tovább is ne akadályoztassék nagy károokra instálnak.

23. Minémű kemény fenyegető levelek jöttek az vármegyékhez és tiszt uramhoz Zaránd vármegyében alsó districtusban lévő Klobusiczki Ferencz uram által, viceispánságba helyezettett Santz Ferencz, több ő kigyelmek becsületes követ atyámfiai felhozták, abból az nemes ország kívánságokat megértheti, ennek is megorvoslása felől alázatosan instálunk.

24. Hogy az beszterczei kapuban az ott való lakosok becsületes atyámfiai szállásokra menő s onnan kijövő szekereket, hogy ezután ne taxálják, annak is orvoslását alázatosan kívánjuk.

b)

Resolutio ad postulata dominorum comitatus.

Az 1., 2., 7., 8., 9., 13., 14., 15. postulatumi ő kegyelmeknek az ő felsége ez hazában quartélyozó vitézlő rendeknek excessusiból áll, melyeknek megorvoslását az ő felsége generalatusi commissariatusa előtt mindenkor eléggé igyekeztünk ezután is orvosolni, de lehetetlenség annak orvoslásában kívánt végünket elérnünk, ha ő kegyelmek is a magok részekről, azt amik ahhoz kívántatnak, el nem követik, úgy mint:

Ad 1-um. Jobb volna ő kegyelmeknek magoknak az szegénységen való nagy keménykedéssel is és jószágok segítségével végben vinni azt, hogy az victualéknak idején és jómóddal való administratiójával előzné meg az executiókra való menését az vitézlő rendnek.

Ad 2-um. Minémű jó rendelkezéseket tettünk az panaszoknak rendesen való folytatásáról, úgy látjuk magok kegyel-

metek, fő- és vicetisztek, és minden dominus terrestrisek nem jár el benne, mert ha ez kettőt elkövetné kegyelmetek, az 3-ik úgy mint az edictumok mellett való illendő keménykedés lenne az excessusok orvossága. Az commissariatusnak is Szebenen kívül való lételét és generalis urunk absentiáját meg kell vallanunk ugyan, hogy károsnak látjuk és ezt Truchszes urammal igyekeznünk orvosolni. Isten azonban generalis uramat is meghozza. Az commissariatusnak pedig ezután az mi tetszésünkből Szebenben az főtiszteknek kinek-kinek, úgy mint jó pásztornak az maga nyája mellett kell continue vigyázni, másképpen mi az gubernium részéről protestálunk, hogy nem mi rajtunk mulik el az sok excessus orvoslása, hanem kegyelmeken magán.

Ad 3-um. Ilyen rövid időn ennek a nagy matériának orvoslásában módot nem láttunk, mivel sok és hosszas consultatiót kíván, mindazáltal munkálódunk szívesen benne, hogy ha pedig ő kglmek az megorvoslására valami utat módot mutatnak, örömet megértjük.

Ad 4-um. Régen munkálódjuk az felséges udvarnál.

Ad 5-um. Az magasinumban való administratio ha executióval szorgoztatják, nem csuda, mert az ő felsége és egész keresztyénség veszedelme forog benne: az mi pedig az árát nézi, arról méltóságos Veteráni generál úr nagy reménységet nyújtott, hogy bizonyos summa kész pénzt szerez ő felségétől: azonban az ő felsége szóbeli kegyelmessége egyikre arra való.

Ad 6-um. Erről bővebben consultalódunk és jó rendben igyekeznünk ő kegyelmekkel együtt hozni.

Ad 7-um. Az erdő pusztításban az mi része az német vitélő rendeknek vagyon, azt az első resolutió szerint annak útján orvosolja ki-ki tisztí és az commissariatus által. Az hol pedig az compereáltatik, hogy az német írígyével, (=ürügyével) az lakosok tettenek kárt, ez írígy csaló compareáltatván ezen vármegyéknek vagy ezeknek tisztiei igaz aestimatio szerint contentáltassák arról az erdőben megkárosodott possessorokat.

Ad 10-um. Méltó.

Ad 11-um. Az mostani szükség nem admittálja ezt, úgy látjuk semmiképpen most nemhogy kevesíteni kellene az terehviselő személyeket, sőt inkább szaporítani, mert a sok tereh a jómódokat is elveszti.

Ad 12-um. Főispán uram igazítsa.

Ad 16-um. Maga dolgára visel az nemes ember gondot csak, az szegény jobbágyság az uráéra, azon kívül az sok vecturákra, mégis úgy tudjuk kisebb tereht visel egyházi

nemes ember, mintsem egy rótt paraszt ember; dolgozzék ki ki, mert az Isten munkára hívott bennünket.

Ad 17-um. Ezt mi is szívesen kívánnók és szükség mind az mennyei, mind az császári felség előtt munkálódni, egyébbáránt erre czéloz ő felsége szintén az sóbéli kegyelmességgel, az mint az propositióból ő kegyelmek megérthették.

Ad 18-um. Ha az olyan marhát az németek el nem veszik, adják el az tisztek, és contentálják belőlle a német vitézlő rendet. Az mely helyeken penig semmit sem vehetnek, vegyék meg az dominus terrestrisen.

Ad 19-um. Ezen méltó és gondunk lesz kiadattatására.

Ad 20-um. Az tanácsi renden informálják arról ő kegyelmeket.

Ad 21-um. Az posták excessusi megorvoslásában régen munkálódunk és úgy hisszük meg is orvosolhatnók, csakhogy pénz kívántatik hozzá.

Ad 22-um. Hogy ha a nemes ember tulajdon maga számára árultatja, nem lehet tilalmazni az falukban való részéhez proportionaliter, mint szintén az bor vagy ser koresmárlást nem bonthatjuk el: de paraszt embernek, sem maga akaratjából csak, sem ura engedelmeből maga számára árulni szabad ne légyen sub eadem poena et executionis forma mint az borral való szokás és törvény vagyon, annál inkább afféle vándor orosz vagy oláhnak.

Ad 23-um. Ennek orvoslására vagyon gondunk.

c)

Postulata dominorum Siculorum.

Postulata universitatis siculicae nationis universis dominis statibus et ordinibus regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum sub generali eorum congregatione ad diem 26 mensis Februarii anni praesentis 1695 in civitatem Kolosvár ex edicto illustrissimi gubernii regii Transsylvaniae indicta celebrata humillime porrigenda.

1. Nem kicsiny romlásunkkal és közönségesen székeink exhauriálásával érezzük szegény hazánk tereh viselések sublevamenire erőnk felett eddig való sok rendbéli contribútiókat, melyek nemhogy kevesednek, de sőt inkább naponként nevedednek, hogy azért ennek utánna affélékkel ha lehetség ne terhelteessünk alázatosan instálunk.

2. Az ő felsége vitézinek másképpen is státiójók levén Udvarhely székben, Udvarhely várában penig praesidium, mennyi sok külömb külömb-féle exactiókkal terheltezik az szegénység és város, azokra való extraordinaria költsékekben,

minden héten negyven, negyven szekér fát, hetvenhét hét gvertyát, az diploma ellen szüntelen való koresomálást, postálkodást, borok szállítására való szekerek hajtását, az szegénységnek az zlót miatt való sokrendbeli megkárosíttását, egyéb sán-czoltatásokat is követvén és vivén el rajtok: méltóztassék Nagyságtok, Kegyelmetek méltóságos gubernator urunk és r. gubernium előtt instálni, ha lehetséges oman való amó-veáltatását munkálódják, ha pedig az lehetetlen, akár csak ennyi sok keserves insége annak a megromlott székeknek orvosoltassék meg.

3. Eddig az ő felsége magasinumjában adott búzáunk refusiójának haladéka is nem kicsiny romlásával lévén magunknak és szegénységinknek, úgy nevezet szerint Udvarhely székbén, Udvarhely várában magasinum helyek erigálása, melyet mostan annonae commissarius Huber uram ő kegyelme embere kíván erigáltatni: hogy azért mind az eddig kiadott búzáunk ára megadassék, mind pedig hogy az magasinum helye ott ne erigáltassék, alázatosan instálunk.

4. Tapasztalható kárunkkal érezzük azt is, hogy jól lehet az zlót valóra minuálódott, mindazonáltal az görögök és egyéb kereskedő rendek minden árújokat most is hasonló áron adják, mintha most is tiz sustákban járna: hogy azért az ő árújok is hasonlóképpen imminuálódják in valóre alázatosan instálunk.

5. Jóllehet azonkívül is szegény székeink feles és súlyos contributiókkal terhelhetnek és portiójokat fogyasztás nélkül megadják, mindazonáltal székeinkben lévő stacionkbéli ő felsége officeri magokat a szegénységgel ingyen tartatják: ez is, hogy penitus tolláltassék, alázatosan instálunk.

6. Az harminczadokon való abusos és excursio minémű káros légyen mind az ország lakossinak, mind az ő felsége harminczadjának akár ki állalláthatja, mennyi sok húzás-vonás az német vitézektől van, minden szekértől egy-egy tallér taxát, egy gyalog embertől 10 polturát, egy lovastól 5 sustákot, azonkívül sok egyébféle exactiókat is cselekesznek: hogy azért afféle abusosok is megorvosoltassanak, alázatosan instálunk.

7. Csikszéki atyánkfiaink panaszokból értjük, hogy az elmúlt 1693. esztendőben ő kegyelme székiben quartélyozó ő felségének vitézeinek lovai számára assignáltatván Fejér vármegyének felső processussából bizonyos számú szekér szénák, melyeket ő kegyelmeeknek kellett azon nemes vármegyéért adminisztrálni, de mivel annyi számú szekér szénára az vitézeknek in natura nem volt szükségek, elmeneteleknek idején pénzül vették fel rajtok és mivel ilyen

hirtelen másként meg nem adhatták, kénytelenítették némely becsületes emberektől interesre venni pénzt fel, melyre ma is intereseznek és jól lehet iteratis vicibus ő kegyelmeket megadására sollicitálták, de mégis meg nem adák, ez iránt is, hogy ő kegyelmek contentáltassanak, alázatosan instálunk.

8. Mennyi confusio és abból következett kárai estek légyen és esnek naponként mind magunknak és szegénységinknek az apróbb ligában vert monetáknak megfogyatkozása miatt, mindeneknél ez hazában nyilván lehet: hogy azért apróbb ligájú moneták veretessenek, alázatosan instálunk.

9. Minémű szabadságtalanságunkkal légyen közöttünk lévő városokban nemes házainkra való quartélyosztás, piacoknak tilalmaztatása, nem akarván megengedni vásárlani addig a szegénységnek, míg magok eleget nem vásárolnak, hasonlóképpen házunknak elpecsételése, eddig szokott adójoknak nevedése, egyéb nemesi szabadságok ellen való alkalmatlanságok is meg lévén, hogy azért ezek is megorvosoltassanak, alázatosan instálunk.

d)

Resolutio ad postulata dominorum sicularum.

Ad 1-um. Vide resolutionem ad postulata dominorum comitatensium articulum 17.

Ad 2-um. Mint most lehet Fransisz general uram előtt, mind ha Isten Veteráni generált visszahozza, munkálódunk benne.

Ad 3-um. Ezen is hasonlóképpen, interea vide resolutionem comitatensium art. 5.

Ad 4-um. Vide resolutionem comitatum art. 3.

Ad 5-um. Vide resolutionem 1. ad postulata d. comitatum.

Ad 6-um. Igyekezzünk benne.

Ad 7-um. Az commissariatus és exactoratus fejevármegyei főispán uramékkal együtt igazítsa el.

Ad 8-um. Vide in resolutione ad postulata comitatum art 4.

Ad 9-um. Keresztesi Sámuel és Sárosi János uramékat rendeltük arra, hogy ezt az dolgot jól megvizsgálván, reportálják az gubernium eleiben, és azután az mit jobbnak találunk, azt követjük.

e)

Postulata Saxonicae nationis in generalibus regni comitiis ad diem 26-um mensi Februa-

rii, anno 1695 in civitatem Kolosvár indictis et celebratis humillime porrigenda.

1. Tekintetes nemes ország! Az uzsora rendkívül való excessusinak megorvoslása és jó rendben való hozattatása iránt eddig is ígérte Nagyságtok és Kegyelmetek atyai kegyességét, de mindazonáltal mind eddig némely creditorok meg nem szűnnek az szegény debitorokat rendkívül terhelni; sőt némelyek az olyan rendkívül való interesért is nemcsak magokat az debitorokat, hanem más azon falubéli vagy székbéli embereket, mind személyekben, mind pedig marhájokkal s vélek lévő egyébb bonumokkal megtartóztatnak, fogva tartván feles ideig, nyavalyás és ártatlan embereket arestálnak és fogsággal sanyargatják őket, némelyek executione mediante károsítják az falukat, elhajtván marhájokat nem is pedig a debitorokét, hanem más ártatlan embereket Nagyságtokkal, Kegyelmetekkel nem régen celebrált és kegyelmes urunktól ő nagyságától confirmáltatott contractus és közönseges privilégiumunk ellen. 1. Az capitalis summák exigálásában is az creditorok nem requirálják az székek tisztjeit pro satisfactione, hanem hasonló formában azon székbéli vagy falubéli más ártatlan embereket arestálnak és fogsággal sanyargatják őket. Instálunk azért alázatosan Nagyságtoknak és Kegyelmeteknek méltóztassák nagyságtok s kegyelmeitek ez nagy terheltetésit és károsittatását szegény embe-
reinknek istenesen megorvosolni.

2. Kegyelmes urunk ő felsége hadai nyári szükségére kelletvén kapu szám után bizonyos számú szekereket állítanunk egész országul, nem kevés marháink vesztenek el, melyeknek azok iránt, hogy az eddig való ígéret tétel szerént refusiót vehessünk, méltóztassék Nagyságtok és Kegyelmetek munkálódni.

3. Az nemes ország tavalyi, ugyanitt Kolosvárt celebrált gyűlésében is confirmálván az Approbatában az combustákról irt Articulust, hogy az szerént vétetődjék executióban az commissariatustól és exactor uraktól ő kegyelmektől, nagyságoktól, alázatosan instálunk.

4. Az méltóságos commissariatustól kiadatott instructióknak punctuma szerént jól lehet interdicáltatott, hogy senki az német vitézeknek az victuálét pénzzel ne fizesse, hanem in natura, de úgy vesszük eszünkben, hogy többire universitasinkban lévő statióbéli vitézek az victuálék, úgy mint búzáknak, zabnak és szénának fele részit sem akarják in natura bévenni, ily cautióra nézve, hogy az szegény gazda kenyerin ingyen tartván ki magát, s úgy lovát is az

szegény embernek szénáján, tavaszra kelve az portióját pénzül exigálja, még pedig nagy áron nem kevés károsodásunkkal, sőt nagy romlásunkkal, mivel azon victualénak pénzül lehetetlen szerit tennünk, mely miatt militaris executiót küldvén ki reánk, amiképpen eddig is sok helyeken cselekedték, teljességgel el kell pusztulnunk, ha Nagyságtok s Kegyelmetek istenesen nem gondolkodik annak megelőzéséről.

5. Nem kevés károsodásunkat tapasztaltuk abban is, hogy universitásunkról az nemes vármegyékben és székekben levő statiókban assignált victualékat, nem az instructio szerént vétetik be az német vitézekkel az inspector commissariusok, két-három szekér szénát is egy szekér szénáért számlálván, úgy a zabot is megnyomva, feltetézve öt vékájával egy köbölért, mészárszéket is nem tartatván az statiókban, pénzül az hús árát az inspectio szerént nem akarják bevenni, melyeknek megorvoslásában hogy Nagyságtok és Kegyelmetek atya ikegyességét megmutassa, alázatosan instálunk.

6. Némely székek vagy on ilyen megbántódások is, hogy az regruták és egyéb rendbéli német vitézek alkalmazására kívántató vecturázásban az szekereket az nemes vármegyéken nem akarják visszabocsátani, hogy más szekereket rendelnek alájuk, mely miatt azon székbéli szekereket elvisznek Karánsebesig s tovább is, hasonlóképpen mikor feljönnek Kolosvárig s kijebb is, mely iránt való megbántódásunknak megorvoslásáról is instálunk alázatosan Nagyságtoknak és Kegyelmeteknek méltóztassék istenesen disponálni.

7. Az sónak ára, úgy vettük eszünkben, hogy csak már is nem kevésse felerődött, melyről is Nagyságtok s Kegyelmetek az szegénység javára munkálódják szükségesnek ítélik.

8. Már eddig néhány izben ígérte Nagyságtok s Kegyelmetek jó akaratját ebben, hogy az praesidiarius helyeknek kiváltképpen az holott az generalatus és commissariatus szokott lenni, azoknak alkalmazására kívántató seriesre expediált sok költségeknek bonificatiójával valami bonificatiót, vigasztalást nyújt, melyeknek effectuálásban hogy Nagyságtok s Kegyelmetek atyai kegyességét mutassa, alázatosan instálunk.

9. Nem kevés károsodásunkkal és sérelmünkkel tapasztaltuk az nemes országnak ennek előtte való esztendőbeli gyűlésiben, az mesteremberek munkáinak limitatióját limitáltatván csak az esizmadiáknak árok kiváltképpen, nem pedig az materia, úgy mint a marhák és azoknak bőrök és más idegen országból behozott bőröknek árok, hasonlóképpen

az victualéknak árok is, mely mellett az szegény ember munkálódik, s mindennap kenyerit azzal keresi; hogy azért csak az esizmának ára limitáltassék és az materia, melyből az készül, az victualé is, mely mellett munkálódik az szegény mesterember, ne licitáltassék: holott az mostani nagy portiózásban az adó is minémű nagy mértékben vagyon rajtunk. Nagyságtok, Kegyelmetek megítélheti mint lehessen, és ha nagyságtok s kegyelmetek valami más istenes dispositiónak tételében atyai kegyességét nem mutatja, lehetetlen, hogy szegény mesterembereink subsistálhassanak.

Instálunk azért alázatosan Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek, méltóztassék Nagyságtok s Kegyelmetek ez nagy megbántódását szegény mesterembereinknek istenes considerationban venni, megorvoslásában istenesen disponálni, Nagyságtok és Kegyelmetek hozzánk mutatandó atyai kegyességeket alázatosan megszolgáljuk Nagyságtoknak és Kegyelmeteknek és kívánjuk hogy Isten Nagyságtokat és Kegyelmeteket mind fejenként számos esztendőig szerencsésen éltesse.

f)

Resolutio ad postulata dominorum saxonicae nationis.

Ad 1-um. Az mi az interes dolgát nézi, magunk is mindenkor agnoscáltuk azt, hogy mind az Isten ellen nagy bűn, mind ennek a hazának nagy méltelye az a mordax uzsora, melyre nézve ez az ország közönséges akarattól ugyan ő kegyelmekkel az szász nátióból lévő atyánkfiaival együtt írta volt azt az articulust, hogy az uzsora decem procentónál feljebb ne menjen, de fájdalmasan kell azt megvalamunk, hogy mind az három natio egyaránt megbántott és bántja naponként az keresztyéni szeretetet ez iránt, azért minékünk úgy tetszik:

hogy ő kegyelmek minden székekben registráltassák bona fide az creditorokat absque omni personarum vel nationis respectu, feltéven az kölcsön adót, summát, és mikor, mi formán adatott, és az creditor azóta vagy az capitalisban vagy interesben mit percipiált. Ezeket az regestrumokat ő kegyelmek reportálják az gubernium eleiben, és az gubernium praemissa admonitione ad comparationem, az in anno 1691 ad 1. Decembris hirdettetett Kolosvári gyűlésben íratott 12 articulust praxisban vésti azok ellen az creditorok ellen, valakik post acceptum sacratissimae suae majestatis de moderandis usurae factam benignissimum intimationem et

subsecutam etiam ex gubernio per patentes publicatam prohibitionem. Mád nélkül terhelték az szegénységet az uzsorával.

Az mi pedig azt illeti, hogy a creditorok az székek tisztjei requisitioja nélkül veszik meg az adósságot, azt mi meg nem gátolhatjuk, mert prout quisque formaverit literas az szerént kell mind cselekedni, mind senyvedni, azt pedig hogy másártatlan embereket arestáljanak, sanyargassák, károsítsák az creditorok nem javaljuk, hanem ezeket is specificálják az feljebb említett regestrum alkalmatosságával ő kigyelmek és az gubernium eleibe admoneáltassák az olyanokat, az holis comperta rei veritate, ultra restitutionem ablatorum bonorum in poena aresti convincáltassanak az olyanok.

Ad 2-dum. Mind ő kegyelmek mind ez hazának más két natióból álló tagjai ebben igen károsodtak, azért ennek orvoslásában teljes tehetségünk szerént munkálódunk.

Ad 3-um. Mi úgy tudjuk, hogy az tordai tavalyi júliusi gyűlésben irt végezés szerént practizálja az combusták dolgát az commissariusus és exactoria, ha hol pedig abban fogvatkozás vagyon, mutassák meg ő kegyelmek és megorvosolni igyekezzük.

Ad 4-um. Ezen színű gravameni lévén rész szerént az nemes vármegyéknek is, az ő kigyelmek postulatumira való resolutiót ő kegyelmek tekintsék meg és nyavalyájoknak orvoslását keressék azokon az utakon ő kglmek is; mi is pedig most Komornyk urammal orvosolni igyekezzük.

Ad 5-um. A mi commissariususink ha miben excedálnak a tavaji Kolosvárat irt penultimus articulus szerént procedáljanak ő kglmek.

Ad 6-um. Ebben az vármegyéknek hasonló sőt még nagyobb panaszok vagyon, mindeniket igyekezzük a mennyire a nehéz idő engedi orvosolni.

Ad 7-um. Az só dolgáról való consultatió fogja ezt determinálni.

Ad 8-um. Úgy tudjuk eddig is volt ő kegyelmeknek consultatiójok ez iránt, ezután is leszen, az mennyire az sok és közönséges terheltetések engedik, mert ebben nemcsak ő kegyelmek, hanem Kolosvár, Udvarhely, Fogaras, Fejérvár és minden fiscális várak és ahhoz való jószágok terheltetnek.

Ad 9-um. Vide resolutionem ad postulatum 3-tium d. dominorum comitatensium.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

g)

1695. febr. 26. — márcz 28.

A kolozsvári országgyűlés articulusai.

Anno 1695. die 26. februarii Claudiopoli conclusi.

Nos Georgius Bánffy de Losoncz, Transilvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatum Colosien-sis et Dobocensis comes, civitatis Colosvár, praesidiorumque ibidem Trannicorum capitaneus, ubique supremus et regium gubernium: Memoriae commedamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii ac nobiles dominicoeterique universi status et ordines trium nationum regni huius Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis, eisdem auctoritate nostra a serenissima Caesarea regiaque maiestate nobis attributa et confirmata in die 26 mensis Februarii iam praeteriti, anni vero praesentis 1695 in civitatem Kolosvár indictis et celebratis congregati exhibuerint et praesentaverint nobis infra scriptas quasdam articulares dispositiones communibus eorundem votis conclusas: Institerimusque debita qua par est reverentia, ut nos easdem in omnibus earundem punctis confirmare, nostrumque super iisdem praebere consensum dignaremur. Quarum quidem articulare dispositionum tenor talis est:

Articulus 1-mus.

Az octavalis terminus folytatásáról.

Jóllehet az szintén következő octavalis terminus celebráltatása az időre nézve láttatik holmi difficultásokat importálni, mindazáltal az törvényeknek ritkán való folytathatása miatt következett s következhető sok nehézségeknek orvoslására s foyvztatására nézve communi voto végeztük, az méltóságos gubernium consensusa is accedálván, hogy az mostan promulgált octavalis terminus folyhasson iuxta Approbatae Constitutionis partis 4. tituli 1 articuli tenore, nem obálván semmit az prókátoroknak az eriaák

íránt erigálni szokott exceptiójuk, melyeket vigore prae-sentium invigorusaknak (sic!) pronuciálunk.

Articulus 2-dus.

Mások erdejét vesztegetőkről.

Nem kevés praejudiciumunkkal szemléljük, hogy né-melyek az ő felsége vitézinek alkalmatosságával sok helye-ken az tilalmas és közönséges erdőt is pusztítják, vágják és hordják, melyhez képest az méltóságos regium guber-nium tetszéséből concludáltuk, hogy ha kik valakinek er-dejét vagy pusztítani, vagy a német vitézeket arra taná-csolni comperiáltatik, tehát az olyanok azon vármegyének vagy székek viczetisztei által occuláltatván, aestimáltatván is az erdőbéli kárt mox et defacto kívánják, s a tisztek is ha különben nem item executione mediante praeclusis omni-bus iuridicis remediis, tartoznak az ilyen kártételben compe-riált emberek javaiból satisfactiót impendálni, az megkároso-dott possessoroknak cum poena singulorum florenis 12.

Articulus 3-ius.

Az perceptor és administrator commissa-riusok fizetéséről.

Hogy az méltóságos regium gubernium az perceptor és administrator commissariusok íránt feltött alázatos in-stantiánkat meghallgatni és azon functióban levő szegény nemes atyánkfiait mostan személy-személy szerint illető nyolczad-fél-fél forintokat elengedni méltóztatott, alázatosan meg-szolgáljuk.

Articulus 4-tus.

Adót adni nem akaró s nemesség erdejét pusztító ráczokról.

Hogy az méltóságos regium gubernium az ország közönséges adójának terhét részek szerint supportálni nem akaró és sok helyeken az nemesség és lakosok közönséges erdejét is kereskedésnek okáért pusztító ráczok íránt lett panasziunkat meghallgatta és főispán atyánkfiai igazítására committálni méltóztatott, alázatosan meg-szolgáljuk.

Articulus 5-tus.

Nemes darabok kiadatásáról.

Hogy az méltóságos regium gubernium közönséges alázatos instantiánkra az nemes daraboknak az aknákról való kiadattatását iuxta Approbatæ Constitutionis partis 3,

tituli 15, articulum 2 igen megszolgáljuk s várjuk is alázatosan.

Articulus 6-tus.

Az crematum vagy gorolyka főzéséről.

Nagy praejudiciumunkkal s kárunkkal is tapasztalván lenni, hogy sok helyeken az paraszt és idegen emberek az nemesség korcsomájának nagy kárára holmi gabonából crematumot vagy gorolykát szoktak főzni, accedálván azért az méltóságos regium gubernium consensusa is, végeztük közönségesen, hogy sohult és senki az paraszt és idegen emberek közül (az nemességet ide nem értvén) afféle crematumot vagy gorolykát főzést ne gyakorolja, sem pedig azzal az dominus terrestrisek korcsomájok praejudiciumára ne kereskedjék, mely ellen ha kik közülök impingálni comperiáltatnak in poenam Approbatarum Constitutionum part. 3, titul. 32, articulo 1, specificatam cum executionis modalitate, ibidem toties, quoties incurráljon.

Articulus 7-mus.

Az városi kapukbeli exactiók és piaczi adás-vevés akadályoztatásáról.

Nagy megbántódásinkkal, s kárunkkal is tapasztalván lenni azt, hogy beszterczei atyánkfiak holmi respectusokra nézve az vecturázó szekereket holmi exactióra kényszerítik kapújokban, hasonlóképen azt is, hogy némelyek városokban és vásáros helyeken is, míg magok az lakosok az mit akarnak, nem vásárlanak, másoknak semmit venni, s el is adni nem engedik, accedálván azért az méltóságos regium gubernium consensusa, végeztük: hogy az Beszterczén erigált kapubéli exactió és az piaczi adásnak-vevésnek tilalma is cassáltassék és ezután mind városon, mind pedig vásáros és sokadalmas helyeken az szabad adás és vevés indifferenter mindenütt mint az lakosoknak, úgy az kívül valóknak is szabados legyen minden ellenzés és tilalmazás nélkül iuxta Compilatarum Constitutionum part. 5, edictum 14, sub poena ibidem expressa et ad requisitionem quaerulantium per directorem irremissibiliter exequenda.

Articulus 8-us.

Az úri és főrendű ifjaknak törvényes exercitiumáról.

Consulálni akarván az úri és főrendű ifjak és az magyar cancellária tagjai ez haza törvényében kívántató

magok gyakorlásának. végeztük az méltóságos gubernium tetszéséből, hogy ő kegyelmek közül bizonyos számuak az méltóságos guberniumtól denomináltatván, admittáltassanak az táblára tempore assumptionis, discussionis et determinationis causarum. Ugy mindazáltal, hogy az táblai szép rendtartásoknak semmibe ne incommodáljanak, sem penig az discursusok és voxolások alkalmatosságával valami confusiót és sérelmet is ne szerezzenek az táblának és egyéb rendeknek is, ezekre penig hittel legyenek kötelesek és praesidens uram ő kegyelme autoritásától függjenek.

Articulus 9-nus.

Pénz adó vettetik fel.

Jóllehet méltóságos gubernium az rajtunk és szegénységünkön forgó külömb-külféle tereh viselés annyira elnyomott és szomorított bennünket, hogy reménységünk is úgy tetszik meg kezdett homályosodni: mindazonáltal így is vállainkat szerfelett nyomó szükséginkhez képest kéte-lenítettünk minden kapúszám után adózó rendekre (egyéb rendbeli adózó személyeket, rendeket és helybelieket ez adózásnak terhe alól most kirekesztvén.) hungaricales fl. 70 felvetnünk, úgy mindazáltal, hogy minden dominus terrestrisek és possessorok magok jobbágyit illendőképen segiteni tartoznak, hogy ily keresztényi succursusok alatt subleváltatván, conserváltassanak, egyébiránt ha kik magok jószágát illendő sumával meg nem segítik, comperta rei veritate, fizetetlen levő buzájok ára reménységünk szerint megadatván, maga jobbágyi számokra convertáltassék, eo facto, melyre minden vármegyék és székek vicetisztei kötelességek szerint szorosan vigyázzanak. Nagyságtok jó tetszéséből végeztük. Mivel penig ennek az hetven forintos adónak húsz-húsz forintja egy-egy kapúrúl az ő felségétől az országnak in defalcationem debitorum commissarii caesarei adatott 300 m. só vecturájára rendeltetett, azért végeztük, hogy mihelyt az sóból Isten pénzt ad az országnak, legelőször ez az húsz-húsz forint refundáltassék cum foenore 10 pro cento az adminisztráló feleknek. Az nemes székely natio ezen só promotiójára igirvén fl. 4000, az is hasonlóképen refundáltassék cum foenore ő kegyelmeknek, az mely ötödik ezer forintot penig ezen nemes székely natio igir, az ő kegyelmeknek nem refundáltatik.

Articulus 10-mus.

Ezen adó helye, terminusa és perceptoráról.

Mivel az elkerülhetetlen szükséghez képest nagy károk nélkül nem haladhat ezen adóknak administrációja, az méltóságos regium gubernium consensusából concludáltuk, hogy kiki ez adóbeli rata portióját ad diem 20 affuturi mensis Aprilis Szebenben Christoph Sámuel atyánkfia kezében administrálja sub poena negligentium in huiusmodi materiis comperiendorum exequenda.

Articulus 11-mus.

A z i n t e r e s n e k m o d a l i t á s á r ó l .

Jóllehet az interesnek modalitása in anno 1673. novemberben Fejérvárott celebráltatott 8. articulusban, mind az creditorok, mind az debitorok részéről meghatároztatott ugyan, mindazáltal mivel azon articulus vigora ellen becsuszott abususok felette nagy terhére láttatik lenni az debitoroknak, végeztük azért az méltóságos regium gubernium consensusa is accedálván, hogy ez citált articulusnak praejudiciumával senki több interest ne kíváncson s ne is adjon, hanem decem pro cento. Mustot pedig és munkásokat is az kik interesben kíváncnak az pénzbeli intereshez conformálják az időhez képest, hogy az interes ne adaequalja, annál inkább ne superálja az capitalis summát keresztényi köteleességek szerint, az kik pedig adósságban mustot kíváncnak, azok is nem különben, hanem az eddig az tartományoknak az helyekhez és szőlő terméséhez képest szokott limitatiojok szerint. Valakik pedig post acceptam suae majestatis de moderandis usuris factam benignissimam intimationem et subsequetiam tam ex gubernio per patentes publicatam prohibitionem mód nélkül terhelték az uzsorával az szegénységet, azok ellen az in anno 1691. ad 1-mum Decembris hirdetett kolosvári gyűlésben iratott 12 articulus praxisban vétessék, ilyen formán, hogy minden székekben vármegyékben registráltassanak az creditorok absque omni personarum vel nationis respectu, feltevéen az kölcsönadott summát és mikor s mi formán adatott és az creditor az olta vagy az capitalisban vagy az interesben mit percipiaált. Ezek az registromok referáltassanak az gubernium eleiben, az hová az gubernium citáltassa az olyan creditorokat és ott ha convincálatnak az proxime citált 1691. decemberi articulus szerint büntetessenek; azt pedig, hogy más ártatlan embereket arestáljanak, sanyar-

gassanak, károsítsanak az creditorok nem javuljuk, hanem ezek is specificáltassanak, az feljebb említett regestrum alkalmatosságával és az gubernium eleiben admoneáltassanak az olyanok, az hol is comperta rei veritate, ultra restitutionum ablatorum bonorum in poena aresti convinctáltassanak az olyanok: valamely creditorok penig iuxta contractus suos adósságokat meg akarják venni, rendes uton attól nem tilalmaztatnak.

Praemissa itaque dominorum statuum et ordinum dicti regni huius Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum instantia audita et admissa, praescriptas articulares eorundem dispositiones praesentibus insertas auctoritate nostra a saratissima caesarea regiaeque sua majestate nobis confirmata acceptatas, ratificandas et approbandas duximus. Datum in civitate Claudiopolitana die vigesima octava mensis Martii ultima videlicet praedictorum comitiorum, anno 1695.

Alexius Bethlen praesidens, mp.

(P. H.)

Magister Petrus Alvinczi protonotarius, mp.

(P. H.)

(Eredetiye az orsz. levéltárban, gyulafehérvári osztály. országgyűlési articulusok B.)

XLIII.

1695. decz. 15. — 1696. jan. 19.

A marosvásárhelyi országgyűlés törvényei.

Anno 1695. die 15. X-bris Marosvásárhelyini conclusi.

Constitutiones dominorum magnatum et nobilium trium nationum Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem decimum quintum mensis Decembris anni 1695.) indictis et celebratis conclusae.

Articulus 1-mus.

Az portio felvetéséről.

Noha Istennek ő felségének ítéletiben édes hazánkunk nagyobb része az esztendőnek terméketlensége miatt csak-

¹⁾ Más kézzel a következő kiegészítés: In civitate Marosvásárhely.

nem utolsó szegénységre jutott elannyira, hogy alig remélhetjük magunkat az mostani súlyos portiónak elviselésére elégségeseknek, de mivel magunk látjuk, hogy *pro maiori securitate tam patriae, quam totius christianitatis* kellett ennyi számú hadnak collocáltatni *pro hybernio*, egyszersmind biztatván az ő felsége megígirt kegyelmessége bennünket, hogy bizonyos számú summa pénzzel ő felsége az mostani terehviselésinket subleválni fogja, kiért ő felségének Isten minden dolgait szerencsésen boldogítsa, azonban mű ő felségéhez tartozó igaz hűségünket ez iránt is meg akarván mutatni, az ő felsége ez hazában quartélyozó hadai sustentatiójára vetettünk victualékat ez szerint:

Az kapúszámokra azzal együtt, melyet *pro Novembri et Decembri anticipato* felvetettünk volt:

Búzát	cub. 37
Zabot az magazinumban való zabbal együtt	cub. 106
Szénát	curr. 40
Húst az melyet <i>anticipato</i> fel- vetettünk volt, úgymint ...	cent. 10

Az mi az több húsnak dolgait illeti, úgymint az utolsó három hónapokra az mely kívántatik, az kapú számot azzal terhelni nem akarván, mely is teszen fl. ungar. 117,000. E mellett az ő felsége kegyelmességéből ígért fl. 200,000 rénes forint bor árában tudódván, annak is leszen 30,000 magyar forint híjja, úgymint in summa kívántatik hús és bor ára hungar. fl. 147,000. Ezen summa pénznek megszerzésében tettünk ilyen modalitást: az vármegyében levő kapúszámok szerint a dominus terrestrisek magok tegyenek le minden kapúrúl fl. 75 és így kölcsönben szerezzenek meg hungar. fl. 75,000.

Az universitas is ne vesse az kapúszámokra, hanem magok között felkeresvén minden városokon, falukon, sőt mely az papok között is az értékesebb emberek, vessék azokra, kik is *sub spe futurae refusionis* tartozzanak adni és ilyen formán ő kegyelmek is szerezzenek meg hungar. fl. 62,000.

Az székelység részirül is ő kegyelmek *modo quo supra* szerezzenek ungar fl. 10,000. Ezen kölcsön felszedendő adónak minden vármegyéken az főbírák, székekben penig az székeknek tisztjei lesznek perceptori, kik is *post expirationem praesentis dietae* mentést felszedvén *ad diem 1 Februarii anni praesentis* Szebenbe az *commissariatus* kezében administrálni el ne mulassák, a mit az alatt a com-

missariatus dispositiójából az német vitézekre nem erogálnak hús árában.

Székelység.

Az székelj natió ő kegyelmek, művel mostan igen nagy quártélylyal terheltetnek, az első három holnapra lett administratiójok a köztek quártélyvozó vitézekre annyira extendálódott, hogy az ő kegyelmek quantuma az mennyi lett volna, az mostani portiózásban azt feljül haladta sokkal, mindazonáltal látván ő kegyelmek, az több státusoknak ilyen nagy terehviselését, erejek felett való dologgal is magokat terhelni nem sajnálják, refusiót is egyébben nem kívánnak, hanem az egy búzát, melyet az regimentekre erogáltak. Végeztük azért Nagyságod javallásából, hogy az mostan kapúszám után felvetett búzából az commissariatús ő kegyelmeknek refundálja; mivel peniglen látják, hogy az szénának az ő kegyelmek székeiben való vecturázása impracticabile, igérék arra magokat, hogy az utolsó három holnapra is az széna administratiót praestálják. Mi is azért országostúl semmi újabb adózást ő kegyelmekre nem vetöttünk.

Mivel az vacans portiokat már nem in natura, hanem in pecunia kell az arrúl lött accorda szerént megfizetni és annak nem egyébünnen, hanem az indisposite maradt victuálék árából kell kitelni, mentést az tisztek azon indispositáknak árát az commissariatusságról kimenendő taxa szerént felszedni és ad primum Februarii Szebenben administrálni oda az hova az hús árának maradékját administrálni tartozzanak, különben az commissariatusság, ha az vitézeknek dispositiót ad rája, magok lesznek kárvallásoknak okai.

Fogaras földé.

Fogaras földének az elmúlt esztendők nagy terméketlenségét és az miatt lett pusztulását tekintetben vévén, egyéb contributióval terhelni nem akartuk, hanem vetettünk azon földre közönségesen zabot cubulos 10,000.

Articulus 2-dus.

Pénz adórúl.

Becsületes úri rendeknek sokféle kételemitő szükségekre felkért pénzekkel és azonkívül is egyéb szükséges expensákra nézve kölcsön felvett pénzzel lévén adósok, ez mellett az mindennapi közönséges szükségre való expen-

sákra is az költség kívántotván, vetettünk fel pénzt ez szerint :

Az kapúszámokra indifferenter minden kapú adjon fl. 35.

Kolosvár városára :	búzá	cub.	500
»	»	zabot	cub. 1000
»	»	húst	cent. 500
»	»	szénát	curr. 150
»	»	pénzt	fl. 1560
Vizakna városára :	búzá	cub.	70
»	»	zabot	cub. 133
»	»	húst	cent. 40
»	»	szénát	curr. 65
»	»	pénzt	fl. 260
Oláh papokra		fl.	5000
Abrud-Bányára		fl.	1000
Vajda-Hunyadra		fl.	500
Hátszegre		fl.	300
Fejérvár városára :		fl.	100
Ilyefalvára		fl.	100
Kézdi-Vásárhelyre		fl.	300
Sepsi-Sz.-Győrrre		fl.	100
Csik-Szeredára		fl.	40
Bereczkre		fl.	20

Udvarhely városára, ide értetvén az várhoz való darabontok és civilis funduson lakó ecclesiáknak jobbágyi fl. 60.

Egyházhelyi nemességre az tavalyi modalitás szerint tizenötöt számlálván együvé, együtt adjanak kire-kire értéke szerint vetvén fel az tisztek a personis 15 fl. 200

Ezen pénz adónak minden vármegyében külön perceptort rendeljenek főtiszt atyánkfiai ő kegyelmek, kik is ezen adót felszedvén, az jövő húshagyó keddre administrálják Kolosvárra. Markó István ezen adónak generális perceptora kezébe.

Articulus 3-ius.

Magazinumba felvett zabról, búzáról.

Az ő felsége szolgálatja és az egész kereszténység fegyverének promótiója úgy kívánván kelletett magazinumban felvetnünk búzá cub. 60.000. Melyet is bizonyos személyekre vetettünk, nem akarván olyan személyeket terhelni vele, kiknek búzájuk nincsen, sem a szegénységet ez iránt aggravalni, kik is az rájuk vetett búzá az arról kimenendő commissiok tenora szerint administrálni sub poena executionis dupli tartozzanak. Zabot is cub. 20.000.

Kellettén ugyan magazinumban igérnünk, annak 10,000 köblit az mostan kapúszám után felvetett zabból rendeltük megadatni, melyről az erdélyi commissariatust tegyen olyan dispositiót, hogy igen felette messze való helyek annak vcuturázásával ne aggraváltassanak.

Az más 10,000 ezer köbölről úgy végeztünk, hogy az mely magazinumba való zab tavalyi két ízben felvettetett volt, az kik nem administrálták, adminisztrálják, melyet az székek és vármegyék tisztái felczirkálván, adminisztráltassák szorgalmatosan.

Articulus 4-tus.

Az adó administrációjának modalitásáról és az körül való difficultásokról.

Ha kik az dominus terrestrisek közül az mostani kapúszám után felvetett 75 forintos adót annak ideje korán nem adminisztrálná avagy adminisztrálni nem akarná, mentést azon vármegye vicetisztei ante octavum admoneáltatván, az olyan dominus terrestrisnek jószágát szabadosan elfoglalhassák és ha valaki érte leteszi, annak kezébe assignálhassák, kik is esztendőig békességesen birván, kezibe kibocsátani ne tartozzék, hanem esztendő eltelve depositis deponendis medio tempore ha mi újabb portiót kellenék érte letenni, az temporaneus possessornak tartozzék azt is letenni.

Nem kevés romlását látjuk az iránt is az szegénységnek, hogy egymás között az adónak és portiónak igazságosan való fel nem osztásával az gazdagja az embereknek az szegényebbet egészen elrontotta, szüntén annyi terhet viselvén az szegény, mind az gazdag. Végeztük azért az Nagyságod annuentiájából, hogy mindenütt az vicetisztek szorgalmatosan reá vigyázzanak és ezt az rendeletlenséget meg ne engedjék, hanem az paraszt embereknek gazdaga és értékesé füstrel az mint szokták mondani az legszegényebbekkel adózzék egy eránt, ökörtől és egyéb tehén barnától peniglen adózzék az szerént, az mennyi vagyon, az adónak penig és portiónak hasonfelét füstre, hasonfelét penig marhára vetvén fel egymás között, ide értetvén az juh is, az holott tiz számláltatik egy ökör számra. Valamely parasztember peniglen az szerént adózni nem akarna, toties quoties az tisztek fl. 12 büntethessék. Vagyon ilyen dolog is az fiscalis jószágokban sok helyeken némelyek feles fiscalis fundusokat kérvén meg, rész szerint magok építettek magoknak lakóhelyeket, rész szerint jobbagyokat és sellé-

reket telepítettek reájok és magok az ott való kapúszámkokat nem segítették, sem jobbágyokkal nem segítették se az adózásban, sem egyéb terelviselésben, mely miatt az fiscalis falúkbeli kapúszámkok utolsó pusztulásra jutottanak. Végeztük azért, hogy valaholott afféle fiscalis fundusokat akárhol is megkérték és akár magok lakjanak rajta, akár jobbágyokat telepítettek reá, az kapúszámkot azon fiscalis fundusokról segítjük, egyaránt adózáván róla,¹⁾ non obstante eo, hogy donatioval kérték meg néhai boldogult fejedelmektől, mivel az fiscalitást az minthogy senkinek is perpetuo iure el nem adhatták, úgy szintén valakinek donatioval conferálván az adózás alól nem eximálhatták, az bíróságot és egyéb onusokat az oda telepedett donatariusok jobbágyi szintén úgy supportálják, mint az fiscus jobbágyi, mivel az határt egyaránt élük. Ide értetvén az fiscalitásban megnesemesített puskások és darabontok is.

Az fiscalitáson kívül való falúkbán is sok helyeken némely azon helybe kapúszámkot nem bíró, sőt még egyházi nemesek is jobbágyokat és selléreket néhol magok telkekre is telepítettek és adózni az falú közé meg nem engedik, hanem here módon élnek: végeztük ezek felül is, hogy szintén úgy mint az több paraszt emberek, azok is supportálják az adózást és egyéb terelviselést non obstante, hogy nemes funduson laknak.

Sok helyeken, melyek nem fiscalisok, egyházi nemesek is laknak, az efféle kapúszámban levő funduson azok is ezután ne az egyházi nemesek közé adózzanak, hanem az kapúszámk közé; ne jusson ez iránt is az kapúszámk utolsó pusztulásra. Ide értetvén az elpusztult ecclesiák fundusára telepített személyek.

Articulus 5-tus.

Az verebek fogyasztásáról.

Noha ennek előtte is az verebek fogyasztásáról egynehányízben szoros végezesek löttének, de némely helyeken kevés effectuma volt: tetszett azért, hogy újokban mostani végezésünkkel az előtti végezeseket megerősítsük és miképen megyen ezen dolog effectumban, az szolgabírák kiki maga processusában falunként vegye extractusba és Sz.-György napjára viceispánjának adja számban; és az mely falú vagy személy posthabeálja, az falút fl. 12, az privátus személyt fl. 3 mox et defacto megbüntesse, úgy mindazonáltal, ha

¹⁾ *Utólagos jegyzés a lap szélén:* Vadnak olyanok is, az kik az fiscalis fundusokat az adó és portio alól való exemptióval.

tempestive szolgabíró úram ezen végezést promulgáltatta legyen, ötven verebet vetvén fel egy személyre, az birságnak fele legyen az dominus terrestris.

Articulus 6-tus.

Az regius fundusról elbujdosott emberekről.

Nem kevés pusztulására látjuk az regius fundusnak, hogy az mostani terehviselés előtt mindenfelé kiszégyedte nek lakosi: végeztük azért Nagyságod annuentiája is acce-dálván, hogy valamely regius fundusról ab anno 1687., midőn tudniillik ennek az súlyos portiózásnak ideje kezdődött, az székek, városok és faluk kölcsön felvett adósságban kez-dették magokat verni, valahol azért az vármegyében, szé-kelységen és taxás városokon regius fundusról az ultáltúl fogva elment szabad emberek, akár szászok, akár oláhok találtassanak, hiteles testimoniumokkal és vallatással veri-ficálván szebeni királybíró úram ő kegyelme, ad simplicem requisitionem tartozzanak megadni. Ha peniglen meg nem adnák, szebeni királybíró úram ő kegyelme requirálván méltóságos gubernator úrunkat, gubernator úrunk mentest küldjön legitimus executorokat és mentest cum poena du-centorum fl. ungar. restituáltassa.¹⁾ Mindazonáltal ha medio tempore az olyan elszökött ember valami adósságot rakott volna fel és kért volna az temporaneus úráról, azt refun-dálják és úgy vigyék el. Hasonlóképen ha kik ab eo tem-pore supra specificato egyik székből másik székbén, egyik városból az másik városban transmigráltak volna, azok is tartozzanak visszamenni előbbeni fészkekre, az hun az mostani súlyos portiózás érte, úgy hogy mind addig, míg Isten az mostani hadakozásokat fentartja és az felkért adósságot megfizetheti, veszteglésben legyen; annakutánna az előtti privilegium szerint szabad lészen kinek-kinek előbb menni oda, az hová akarja; ide nem értetnek mind-azonáltal azok az emberek, a kik ante annum 1687. a regius fundusról elmentenek és mások kezek alá adták magokat, mivel azoknak privilegiumok szerint elmenni és mások kezek alá adni magokat szabad volt. Ha mely uni-versitason levő tiszt ez ellen cselekednék, szebeni királybíró úram exequáltassa modo quo supra.

¹⁾ *Utólagos pótlás a lap szélén:* „non obstante etiam propulsione.“

Articulus 7-timus.

Buczi Kozma creditorának való contentatio felül.

Az kereskedő görögök alkatosságával nem kevesen károsodtak meg az haza lakosi közül. Az többi között Buczi Kozma halála alkatosságával, ki is sokaknak levén adós, igaz dolog minden egyetmása inventáltatott volt, de az csak mi részét is az adósságnok fel nem érte. Találtatott registruma szerint neki is ez haza fiainál nem kevés adóssága, melyről ennek előtte úgy concludáltunk volt országostúl, hogy Nagyságod egy közönséges napra és bizonyos személyek eleibe convocáltassa az olyan debitorokat, hogy az rájuk irt adósságot igazítsák, és magokat az alúl enodálják; valakik peniglen posthabeálják és nem compareálnak vagy compareálván az adósság alúl magokat nem enodálhatják, pro liquidis debitoribus tartassanak. Melyet is Nagyságod az méltóságos guberniummal együtt elkövetett, az mint értjük mindenik személyt commissió által arrúl admoneáltatván, de sokan magokat vakmerőségre vetvén nem compareáltak, sem magokat az adósság alúl fel nem szabadították, mely miatt sok creditorok már is contentatiót nem vehetnek. Végeztük azért, hogy valakik az feljül megirt mód szerint nem compareáltak, dolgokat el nem igazították, az előtti végezésünk szerint pro liquidis debitoribus tartassanak, kiken is absque ulteriori dilatione az debitum executione mediante per legitimis regni executores Nagyságod dispositiójából megvétessék és exequáltassék, melyből kinek-kinek¹⁾ az creditorok közül satisfactio is tétessék.

Articulus 8-tavus.

A z k a p ú s z á m o k r ú l.

Nagyságod méltóságos izenetiben értjük, hogy kinek-kinek közülünk intimáltatja, hogy noha Nagyságod mostan és az méltóságos gubernium sokat munkálódott és fáradozott abban, hogy minden kapúszámok elpusztulása iránt való panaszlóknak az mennyiben lehetett contentumot igyekezett tenni, és hacsak mit is kapúszámokban defalcált, mindazonáltal minden emberek jószágokkal úgy bánjanak, úgy kíméljék, az mostani terehviselésben úgy segéljék, úgy oltalmazták, hogy ha ennekutánna elpusztulván jószágok, panaszra elől jönnék, újabb defalcatiókat kívámnak, Nagy-

¹⁾ Pótlás a lap szélén: „proportionaliter“.

ságod és az egész gubernium megcirkálja, végére megyen ki mint bánt az jószágával, mint segítette és ha maga adott okot jószágának elpusztulására, semmiképen defalcatiót nem obtineál, sőt jószágának minden terehviselése nyakába száll. Mely ez iránt lött Nagyságod atyai intimatióját alázatosan agnoscálván, igen helyesnek itéltük és hogy nagyságod és az egész gubernium ezen dologban ez szerént procedáljon, közönségesen végeztük.

Articulus 9-nus.

Azok ellen, kik vagy az német vitézek mellé adják magokat mások megkárosítására, vagy erdélyi embertül elfosztott marhát vásárolanak.

Sok kárunkkal tapasztaltuk, hogy az német vitézek mind quártélyokban, mind utazásokban sokat lopnak, húznak, vonnak és efféle húzott, vont marhának mentest megvívói találkoznak, melylyel az efféle keresetet szerető vitézek annál inkább neki édesednek az latorság cselekedésének. Kik ellen az Nagyságod tetszéséből végeztük, hogy senki az erdélyi lakosok közül se nemesek, se parasztok az német vitézektül az efféle erdélyi emberektül ellopott húzott vont köntöst, ruházatot és egyéb akármilyen eszközöket, edényeket, melyek nem német, hanem erdélyi partékáknak ismertetnek, vásállani ne merészellenek, ide értetvén az marhák bőre is. Valakik pedig ez ellen cselekednek, efféléket az constitutióink ellen venne, vásállana, paraszt ember toties quoties 12 forinttal büntetessék és insuper az károsnak fizessen duplumot, ha pedig nemes ember leszen, az mox et defacto duplumot fizetvén insuper fl. 24 büntessék az tiszték által, ide nem értvén, ha az német tiszték piacokra az mely búzát, zabot eladni küldenek, de ha közvitéz árúl két-három véka búzát vagy zabot vagy többet is, ha ki meg akarja venni, vegye előtte levő és közelebb levő tiszteli hírével. Hasonlóképen ha kik az kóborló vitézek mellé adván magokat károkat temének, azoknak is cselekedetek comperiáltatván, modo quo supra büntetessenek. Mindazonáltal ha annak alkalmatosságával halál történnék, az is halállal büntetessék.

Articulus 10-mus.

Hamis pénzverők ellen.

Mivel az ő felsége kegyelmes parancsolatjából ez házában mostan pénzverő ház erigáltatik, senki annak alkal-

matosságával titkon pénzverő helyet erigálni sehül és pénzt verni ne merészeljenek, valaki ez ellen cselekedni comperiáltatik, hamis pénzt verne vagy veretne, azzal élve, azt hordozná tudva, minden kedvezés nélkül in amissione capitis et omnium bonorum convincáltassék. Valaki pedig ez ellen impingálna, az Approbatában az afféléről irt articulus szerint büntetessék, kik is, hogy jobb formában refrenaltathassanak, végeztük, hogy Nagyságod az méltóságos guberniummal együtt minden székekben, városokban denomináljon inspectorokat főtiszt atyánkfiai ő kegyelmek mellé, kik is az nekik adandó Nagyságod commissiójához alkalmaztatván magokat, szorgalmasan inspicíáljanak és az kik comperiáltatnak, mentest megfogassanak ¹⁾ és Nagyságod és az regium gubernium eleiben sistáltassanak, kiknek is büntetésekről Nagyságod disponáljon az méltóságos regium guberniummal együtt az Approbatában irt articulus szerint.

Articulus 11-mus.

Az aranypor, keneső és cinobrium felül.

Az fiscusnak nem kevés kárát értjük Nagyságod izezetiből, hogy eddig is lött, mivel miolta boldog emlékezetű fejedelem megholt, senki maga fundusán és jószágán keresett aranyporból, kenesőből és cinobriumból az arról irt végzések szerint az tizedet fiscus számra ki nem adták. Végeztük annak okáért, sőt per praesentes mindazokat admoneáljuk serio, hogy valakik az afféle tizedeknek kiadását posthabeálták, adják ki, sőt az aranyport is senki másutt felveretni az ő felsége pénzverő házában kívül sub poena in articulis expressa ne merészelje. Valaki pedig az tizedet eltitkolná, ki nem adná, az kétszáz forint bírságnak executiójakor fide mediante tartozzék az aranyport is előadni fiscus számára, mely is elvétessék.

Articulus 12-mus.

Szófogadatlan vicetisztek ellen.

Noha az szófogadatlan vicetisztek ellen voltak szoros végezéseink, mindazonáltal az mint értjük, némely helybeli tisztek azt magok előtt nem viselvén, sem az Nagyságod, sem az főtisztek parancsolatjával nem gondolván, az mostani damnificatiókról való inquisitiókat be nem hozták. Végeztük azért, hogy az olyan szófogadatlan tisztek, az

¹⁾ *Pótjegyzés a lap szélén:* »és ha nemes ember is, ha legalább ötszáz forintot érő jószágá nem lett.

kik az szegénység kárát nem sajnálják, s nem procurálják, suo tempore inquisitiók és egyéb szükséges dolgok iránt való apparatusokat posthabeálják, az szegénység kárára és praejudiciumára kötelességeknek meg nem felelvén, tartozzanak az szegénység kárát refundálni és plenaria satisfactiót tenni.

Conclusio.

Datum loco supranotato, anno 1696 die 19. mensis Januarii ultima videlicet die praescriptae congregationis nostrae.

Alexius Bethlen praesidens, mp.
(P. H.)

Magister Joannes Sárosi pronotarius, mp.
(P. H.)

(Eredetije az orsz. levéltárban, gyulafehérvári osztály. országgyűlési articulusok B.)

XLIII.

1696. febr. 24.

A császár rendelete, Apafi eskü letételére vonatkozólag.

Leopoldus etc.

Generosi, egregii etc. Siquidem paterna nostra cura et sollicitudo de chara nostra Transylvania hoc etiam inter alia nobis suggerit, ut de persona Michaelis Apaffi reflexionem aliquam faciamus, ideo ad demonstrationem vestram nobis demisse factam ipsum nobis debitum homagium et apud vos solitum unionis iuramentum necdum deposuisse clementissime resolvimus, ut illud ab ipso tamquam uno patriae procerum sine dilatione exigatis, eidem votum et successionem in comitiis inter procerum primos assignetis illumque simul de constanti in nos fidelitate et devotione in patriam vero amore et servitio commoneatis, ut ulteriori gratia et benignitate nostra se dignum, de patria bene meritum, nec non fraternae statuum charitatis compotem reddat.

Porro e re totius Transylvaniae et ipsiusmet Apaffi futurum censemus, ut arx Fogaras cum omnibus appertinentibus ab ipso iure sanctionis Compilatae Constitutionis partis 4-tae, tituli 12-i articuli 4 et 6 ad praesens possessis parata pecunia, salvo tamen regio praesidii reductionis iure redimatur, huc etiam intelligendum siquid in bonis Albensibus ab illo redimeretur. Quoniam vero pro moderno rerum statu illam summam eidem tradere inconsultum esset,

idecirco clementissime volumus, ut eadem ad manus fidelium nostrorum dilectorum comitis Nicolai de Bethlen cancellarii et comitis Stephani Apor thesaurarii nostri Transylvaniae, nec non Danielis Absolon numeretur, quibus iniunximus ut praetactam pecuniam in debitorum commissariatus nostri Transylvanici defalcationem computatam in fidelium nostrorum Saxonum, quo quis pro misero illorum statu tali consolatione dignior indicabitur, alleviationem inter illos erga quientantias suo tempore congruo loco producendas repartiantur; ne tamen dictus Apaffius hoc modo aliquid patiatur, demandavimus camerae nostrae aulicae, ut bonorum Fogarasien sium modalitate praemissa redimendorum loco ex arce nostra Szathmár et bonis ad illam pertinentibus eidem Apaffio fiat satisfactio. Quibus gratiam nostram caesaream regiamque in omne tempus benignissime corroboramus. Datum in civitate nostra Viennae, 24-a Februarii anno 1696.

(A Kemény József kezével irt másolat után. Diplomataria Transylvan. Supplem. XI.)

XLIV.

Bethlen Miklóshoz írt levelek.

a)

1696. július.

Gróf Rabutin levelének fordítása.

Versio literarum Galli(carum excell. Dni Gralis Rabutin ac C. Nic. Bet(hle)n die 18 Julii datarum ex castris ad Dobra.

A mint én az Apafi uram magaviselését értem, mint barátod, uram, úgy intelek, hogy vigyázz jól és tudósíts, ha ideje, hogy brachiumot adjak személyének securitasba való vételére, azért hogy semmit el ne láttassam mulatni, melyvel menthessétek magatokat, hogy a nektek adott ordinantiába el nem járhattok. Mert én akarom idején tudtodra adni, ha az említett Apafi eltávozik, vagy a nektek adott ordinantiának késleltetése miatt valami az én uram szolgálatjával ellenkező dolog történik, én tő hozzátok nyulok mint kezesekhez, egymint kiknek azon commissiojok vagyok, és hogy semmit el ne mulassatok, akarom tudtotokra adni, hogy in tali casu én az udvartól oztán semmi ordinantiát nem várok arra, hogy megmutassam az én helyes ressentimentumomat, melyet én méltán veszek azok ellen, a kik az én augustus

uram ordinantiáit avval a punctualitással nem vizsik végbe, melylyel tartoznának. Ehez képest uram alkalmaztasd magadat és légy persvasus, hogy én kész vagyok brachiumot adni, valamikor kívánod tőlem; mellyel maradok etc.

b)

Gróf Kinszky levele.

Extractus literarum excel. dni comitis Khinsky ad me comitem Nicolaum Bethlen de dato 7. Julii 1696.

Praecedunt aliquot punta de diversis negotiis.

Art. 5—9. Circa juniorem Dnum Apafium perscripsi jam pridem caesae mtis mentem, quae eadem semper est, quam olim esse scripsi, nihil hic praecipitanter et adhibita omnimoda circumspectione et sequelarum prospectu agendum, quod si vero necessitas vel imminens periculum urgerent, tum velo levato agendum foret. Huc praescriptum est inclinare dnum Apafi huc ad aulam venire, quo sane nihil melius pro se facere posset, et qui hunc intentum promoveret, ipsi sane quam optime svaderet, praestet illrma vra dno hac in parte officium boni vicini, procurando et ipsius dni Apaffi abinde dependens bonum, conservando patriae tranquillitatem et praeveniendo hac ratione omnis violentiae ac scandali occasionem.

Oldaljegyzetben: Vesse őszve már kgd Szathmárt akár evvel, akár a tulsó faciessel.

Ezt a levelet én kk. egészen is megmutatom coram s meglátja kgd, hogy bizony nem az én levelemre való válasza ez Kinsky uramnak, hanem csak magától irta, minthogy én bizony ezekről a materiákról nem is irtam volt Kinsky unamnak.

P. S. ejusdem C. Khinsky. Quaeso illmam vram dnem ut quantum fieri possit grali Rabutin certae quantitatis anticipatae summa assistat et credat Transylvaniae iterum hac in parte solum et satisfactum iri.

Én bizony magam is adnék, de a mi kevés pénzem naponként jó is, mind a portusra megyen, ott sincs. Somlyóba sincs pénz. Csak kételen az 35 frtos adó és Josika uram pénzéhez kell nyulni, már nem hazudhatunk.

Kivül: Copia literarum ad comitem Nicolaum Bethlen scriptarum in Ao. 1696. 18. Julii.

(Egykoru kézirat példány a gróf Telekiek levéltárában.)

XLV.

1696. aug. 27 — szept. 5.

*A szász választó fejedelem tudósításai a főkormányshoz.**a)*

augusztus 27-iki levele.

Nos Dei gratia Fridericus Augustus, dux Saxoniae, Juliae, Cliviae et Montium, nec non Angriae et Westphaliae, Sac. Rom. Imperii archi-mareschallus et elector.

Plane e re duximus insinuandum inclyto gubernio, quatenus post diversas hisce aliquot diebus quaesitas et captatas occasiones, heri tandem occasionem habuerimus cum christiani nominis inimico cum aliqua parte exercitatus in hoc campo configendi. Respexit Deus arma justa sacrae caesae mattis suae ubi non obstante, quod inimicus opportunitatem optimam inter dumeta sibi procurasset, et nostris occultus ex insidiis obstitisset, exinde tamen expulsus inter suos currus sese recondidit, unde in abscondito fere latitans a militiae nostrae robore aperto pectore militantis per elapsam noctem expelli non potuit, hodie summo mane tamen exinde cum summo silentio se nostris oculis subtraxit, sicque nobis liberum campum cessit. Quoniam autem facile suspicandum inimicum iactabundum inclyto gubernio multa in sui favorem prolaturum, simulque procuraturum, eandem provinciam a caesarea fidelitate in suas partes pertrahendi: itaque admonemus serio inclytum gubernium, nullas plane praebeat aures fallacibus svasibus inimici, neque nos ultro per ullam vel minimam quidem infidelitatis notam ei constringat, contra principatum illum extremis mediis, etiam flamma et igne procedendi, nam nos cum quadraginta millibus germanorum parati sumus inimicum iam insequendi et illuc ad provinciam illam magnis itineribus nos conferendi, per novum conflictum causam expeditionis huius aestivae decidendi. Procurabit itaque inclytum gubernium, ut sincero animo principatus ille totus sacrae caesae mattis emolumentum observet, neque declinet in minimo puncto vel in parte, sed potius quidquid pro commoditate exercitus huius nobis confisi requiri potest, ultro nec paratum teneat, quam demonstrationem verae fidelitatis nos non solum suae caesae matti imprimis collaudare, verum etiam quantum e re nostra et in nostris viribus fuerit, inclyto gubernio pro re nata in aliis gratificandi nusquam sumus defuturi. De cetero gratia nostra electorali

inclŷto gubernio bene affectionati permanemus. Inclŷti gubernii

Ex castris caesareis intra Silasch et Bardan positis
27-ma Aug. 1696.

bene affectus

Fridricus Augustus elector.

Külczim: Sacrae caesareae regiaeque mattis inclŷto regno Transylvaniae dominis nobis dilectis etc.

(Eredeti.)

b)

szeptember 5-iki levele.

Nos Dei gratia Fridericus Augustus, dux Saxioniae, Juliae Cliviae et Montium, nec non Angriae et Westphaliae, sac. Rom. imperii archi-mareschallus et elector etc.

Praemissa gratiae nostrae electoralis oblatione. Quamvis quidem per reiteratos huc allatos rumores innotescat Sultanum se cum exercitu suo Temesvarino Banzovam versus recepisse, nihilominus tamen cum hostis iste nimium velox per inopinatum aditum Transylvaniam invadere, facile tentare posset, inclŷto gubernio hisce significandum duximus, quatenus si status rerum et occasio efflagitaret, ut totus suae mattis sacrae exercitus dictum Transylvaniae regnum ad interrompendas illinc locorum hostium machinationes ingredi necessitaretur, idem inclŷtum gubernium pro sustentatione mentionati exercitus sufficientum annonam et quidem pharinam non tantum quantocyus congregare, verum et iuxta insinuationem suppressi commissarii Hueber aut Albam Juliam vel quo alias necesse visum fuerit, sistere allaboret, quosuper quemadmodum demonstratam inclŷti gubernii in promovendo suae mattis sacrae servitio promptitudinem apud aulam caesaream commendandam habemus, ita in reliquo inclŷtum gubernium divinae protectioni devotes, eidem gratia nostra electorali bene propensi manemus. Datum in castris caesareis penes Komlosch die 5-ta Sept. 1696. Inclŷti gubernii.

affectionatus

Fridricus Augustus Elector.

Külczim: Inclŷto Transylvaniae gubernio dnis dnis Nobis apprimè dilectis.

A pecsét alá jegyezve: Jött Tordára 13. 7-br. estve 9 órakor. Elector levele dat. 5. Septbr.

(Eredeti. A Teleki ltárban).

XLVI.

1696. szept. 1.

Meghívó a szept. 19-ére Gyula-Fehérvárra hírdetett országgyűlésre.

Comes Georgius Bánffy de Losoncz, Transilvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatum Colosiensis ac Dobocensis comes, civitatisque Colosvár capitaneus utrobique supremus.

Spectabilis ac generosa domina nobis honorande benevola. Salutem et officiosam benevolamque nostri commendationem. Az mi kegyelmes urunk ő felsége szolgálatjára és ez mi szegény hazánk java s megmaradására czélozván kénszerítettünk Kegyelmedet is országul összevgyűjteni. Azért az mi kedves jóakaró uraink atyáinkfiai az tanácsai rend ő kegyelmei egyező tetszésekből rendeltük az gyűlést ad diem 19 praesentis Septembris Gyula-Fehérvárra. Kegyelmednek azért szeretettel intimáljuk és ab authoritate functionis a sacratissima caesarea regiaque majestate nobis confirmata parancsoljuk is, hogy Kegyelmed ad praefixum diem et locum becsületes követjei által compareáljon olyan készüllettel, hogy az kapuszámokbeli difficultásokba is beléje tekintünk. És ha Kegyelmednek supplicatioja van benn az guberniumban, ott legyen Kegyelmednek válasza is; oly supplicatiót pedig Kegyelmed ne küldjön oly dolgokról, valamelyek az alsó forumokon prosequáltathatnak. Quam deinceps sic facturam quam diutissime feliciter valere desideramus. Datum Thordae ex gubernii consilio, die 1. Septembris 1696. Spectabilis ac generosae dominationis vestrae ad officia paratissimi.

C. G. Bánffy, s. k.

C. N. Bethlen s. k.

Kírvil utóiratkép: Kegyelmed hozza el a gyűlésre magával mind az assignati(o)kat az mint az fiscalitáshól Kegyelmednek egyszer-mászsor pénz s egyéb akármi assignáltatott, hadi vethessen fiscusunk(?) számot az societas számot magok között, hogy kinek-kinek még mennyi restál és azok között Kegyelmeteknek abban az fiscalis jószágának árendájában adott pénzből.

Címzet: Spectabili ac generosae dominae Catharinae Kemény, spectabilis ac generosi quondam Georgii Gyerőfi relictae viduae etc., nobis benevolae.

(Eredetije Torma Károly gyűjteményében).

XLVII.

1696. okt. 10.

II. Apafy Mihály levele Alvinczi Péterhez.

Alvinczi uramnak.

Áldja meg Isten sok jókkal, egészséges élettel kegyelmedet!

Az én szomorú megbántódásim minden kétség nélkül tudva vagynak kegyelmednél, nemcsak tudva penig, hanem elliszem, mint igazságnak és haza közönséges törvényinek megtartásának s haza nyugodalmának szeretője fájlalva nézi is azokat, értelmesen látván azt, hogy mikor a főn kezdik, a tagoknak is szenvedni kell, ha én rajtam most törvénytelenések folynak, ki mit remélhet. Mivel penig az én méltóságos szüleimnek is sok esztedőktől fogva igaz és hűséges szolgálja volt, én is egyebet nem tapasztaltam, azolta is, miolta idvezült fejedelem megholt, kegyelmedben, hanem sinceritást hozzám, igaz ügyeimhez: azért kegyelmednek most is bizvást irok. Az én személyemben kegyelmed nemcsak az magam soromat, s megbántódásomat láthatja, hanem talán szélesebben is gondolgodhatik és az Isten dicsőségének, s vallásunk securitásának, s a közönséges jónak tekinteti is kegyelmed szeme előtt inkább, mint mások előtt foroghatnak. Fog venni kegyelmed bővebb levelet és informatiókat az méltóságos úrtól Bethlen Gergely uramtól ő kegyelmétől és Pálffy Pál uramtól is, kit praecise mostani ügyes-bajos dolgaimra nézve kegyelmedhez is dirigáltam. Kegyelmedet kérem (mint jóakarátjában nem is kételkedem) pro rerum momentis et occasionibus mutassa meg jó affectióját hozzám. Én Isten genére (sic!) kérem kegyelmedet, kegyelmed penig a mily nagy értelemmel, s prudentiával Istentől felruháztatott, szabja, s alkalmaztassa az én szükségeimhez, s dolgaimnak exigentiájához az maga igazságos assistentiáját. Nemcsak énnekem, hanem az közjónak, az haza nyugodalmának szolgál kegyelmed, mikor nékem szolgál; és az obruált igazságot segíti kegyelmed, a melyért Istentől is áldást várhat, magát, s maradékát is az ilyen példa nélkül való, haza törvényi ellen való cselekedetek ellen erősíti. Én is nemcsak kedvesen veszem, hanem manebit alta mente repostum és meghálálom Isten éltetvén jövődöben én is. Ha mi gonoszomra czélozó munkákat tud vagy ért kegyelmed oda bé azon fejektől, kérem Gálffy uram által tudósítson, abban nem vét kegyelmed az igazság ellen. Isten jó voltából kegyelmes urunk ő felsége és a felséges miniszterium az én megbántódásimat füleiben vette és arrúl

bátorságos is vagyok, hogy semmiben törvény útja kívül meg nem sértetem. Itt úgy látom igazsággal igazgatnának bennünket, s éltetnének és hazánk törvényt is semmiben nem bántanák, ha az nyughatatlan emberek majd hírek nélkül is meg nem szegetnék és bontatnék szabadságinknak s törvényinknek gyepűjét színes, de nem igaz információkkal. Továbbá szóval Gálffi uram megmondhatja, hogy a hazának minden maga javának előmozdítását, s ennek az tántorgó, s haza becsülését itt a felséges udvarnál periclitáltató (becsület legyen tagjainak, kik nem olyanok) cancelláriának jó rendben állításában most volna mód, s most szolgál idő. Ha nem él a haza ez alkalmatossággal, maga javát mulatja el. Eltesse Isten kegyelmedet jó egészségben. Viennae, 10. Octobris anno 1696.

Kegyelmednek etc...

Alál ráírva: Alvinczi uramnak irt levél párja.

II. Apaffi Mihály fogalmazványa.

(Gróf Kemény József, Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

XLVIII.

1696. szept. 19 — nov. 28.

A fejevári országgyűlés törvénye és irományai.

a)

1696. okt. 10.

Protestatio illustrissimi domini thesaurarii ad universos status.

Gróf Apor Istvánnak, a nemes ország három statussai előtt alázatos protestatioja.

Méltóságos nemes ország! Úgy értem nagyságtok s kegyelmetek gróf Csáki László uram Bécsben vitt követ-ségit legitimálni akarja, én pedig minthogy azon ő kigyelme expeditiójában jelen nem voltam s mikkel expedíaltatott azokban is semmit nem tudtam, hanem annak utánna vettem eszemben, hogy az ő kigyelme követsége rész szerint, az én kevés becsületemnek nagy degradatiójára czélozzon, quoad praecedentiam, különben is pedig az ő felségétől, tanácsi hivatalunkra kegyelmesen kiadott instructiónak tenora szerint, az én és más méltóságos gubernium commembruma praesentiaja nélkül, ő kigyelme követsége nem expedíaltatott de bona ordine; azért per praesentes, az nemes

ország három státussai előtt contradicálók, és solemniter protestálok azon követségnek legitimatiója ellen, lássa a nemes ország mit cselekedik, én magamat tartom az uram gratiájához s a felséges udvar dispositiójához; és mivel az az követség egvedül nemcsak az én személyemet ferálja, instálok a nemes országnak, hogy a praecedentia iránt való punctumát gróf Csáki uram követségének in veris copiis kérésse le maga kezében, s olvastassa meg; ezen protestatiumot pedig és contradictiómat in solita forma hogy ítélőmester Alvinczi Péter úr ő kegyelme authenticce nékem kiadja, megkívánom. Fejérvár, 10. Octobris 1696.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

b)

Apor Istrán pontozatai.

Puncta quaedam necessaria, per regium in Transylvania thesaurarium, tam excelso, regio gubernio, quam inclyti regni statibus proponenda.

Ójjon Isten ő felsége még csak gondolattól is olyantól, hogy legkisebb dologban is, vagy a méltóságos regium gubernium praejudiciumára s kárára, vagy a nemes ország státussinak megbántódására, nemesi szabadságoknak és privilegiúmnak romlására szándékozzam a só körül forgó matériában, mindazáltal, hogy én is mind uramhoz, mind hazámhoz való szoros kötelességemnek megfeleljek, a méltóságos regium gubernium is, a nemes országgal együtt én felüllem semmi bal ítéllettel ne lehessen, akartam az ide alább megírt punctumokat, mind a méltóságos gubernium, mind a nemes ország eleiben terjeszteni.

1-mo. A méltóságos aulica camara 100 ezer tallérokat deputált az erdélyi sóaknáknak cololására és a sónak cisurájára, de én in virtute írom, hogy két esztendőnk alatt az én kezemhez több hatezer forintnál nem jött; sem onnan felül Forstel uram, sem itt alatt Heuber uram pénzt conferálni nem akarnak; találjon módot azért a méltóságos regium gubernium, a nemes országgal együtt hogy mentől hamarább elegendő költség adassék kezemben, mind a só cisurájára, mind azsóaknákhöz kívántató egyéb hívséges eszközöknek praeparatiójára, mely is effectuálódván, a parte mea compromittálok arra magamat, hogy az ő felsége kegyelmes parancsolatja szerint, kinek-kinek proportionaliter, háza szükségire elegendő sót adatok ajándékon az előbbeni usus szerint; de fundus nélkül az

aknak semmiképpen nem coláltathatnak és a mindennapi szükségre kívántató eszközöknek reparációja negyvenezer forintot legalább is kíván; és ha a méltóságos regium gubernium s a nemes ország a palatinális societastól pénzt nem importál, impracticabile penitus et impossibile, hogy pénz nélkül senkinek is só adattassék.

2-do. Boldog emlékezetű néhai fejedelmek collatiójából, a mely becsületes ecclesiastica personák, esztendőnként adandó, bizonyos számú kősókhöz praetendálnak, csak modo praemisso pénz jöjjön kezemhez a sóaknak coláltatására, assecurálom ő kigyelmeket is, hogy pénzül kinek-kinek maga igaz jussa és praetensiója szerint való quantumot kiadatom, lévén a felséges udvartól is az iránt való parancsolatom.

3-tio. Úgy, a mely becsületes saecularis személyek praetendálják sóról való donatiójokat, cselekedjék azt legelsőbbben, hogy ő felségétől extraháljanak decretumot, azon sóknak vagy in natura, vagy in praetio megadások felől, és én kész vagyok az ő felsége kegyelmes resolútióját punctuatum effectuálni, s a praetendenseket ő kigyelmeket excontentálni.

(A gróf Kornis Mihály birtokában lévő eredetiről vett másolat után.)

c)

1696. okt. 10.

Bethlen Miklós emlékirata.

Memoriale illustrissimi domini cancellarii
ad universos dom. status.

Ad universos dominos trium nationum regni Transilvaniae, et partium regni Hungariae eidem annexarum status et ordines, dominos et fratres colendissimos charissimos demissum memoriale, et protestatio comitis Nicolai de Bethlen anno 1696. 10. Octobris. Albae in generali diaeta publice facta et exhibita spectabili ac generoso domino Petro Alvinczi prothonotario.

Nemes ország, édes hazám!

Mivelhogy bizonyosan értettem, hogy a méltóságos úr gubernator, gróf Bánffy György uram és tekintetes, nagyságos, nemzetes Bethlen Gergely, Bethlen Elek, gr. Gyulai László,

Keresztesi Sámuel és Sárosi János uramék küldöttenek le az ország közé és el is olvastattak egy bizonyos irást, melyet az említett urak talán többekkel együtt (melyet magok ő kigyelmek tudhatnak jobban) concipiáltak, irtak, subscribáltak és pro inunctione secreta adtak tekintetes, nagyságos gróf Csáki László uram kezében, a mi kegyelmes urunk ő felsége és az ő felsége méltóságos ministeriuma előtt való tractára, és most a nemes országot akarják annak legitimatiójára persvadeálni: azért az ellen az említett gróf Bethlen Miklós contradical és protestál.

Primo, qua cancellarius et consiliarius his rationibus.

1-mo. Minek előtte gróf Bethlen Miklós tudta, vagy gondolhatta volna is, hogy gróf Csáki László uram rendeltetett arra a követségre, nem javallott oda semminémű követiséget küldeni most; mind azért, hogy a cancellária arra rendeltetett Bécsben, hogy ennek a hazának közönséges dolgait tractálja és így az ott lévén, oda új követség nem szükség, unico excepto casu, hogy ha az aulico transylvanica cancellariának a guberniummal és a főcancellariussal kezdett competentiaját méltóságos Khinszki uram által meg nem csendesíthetnék, melyet levél által előbbször tentálni kell, mind azért, hogy a szegény országot haszontalan költséggel ne terheljük, holott a szükséges költségre sem érkezik.

2-do. Midőn gróf Csáki László uramnak követségre való választását látta, akkor a személyt nem javallotta, nem egyébert, hanem azért, hogy csodálatos dolognak fog látszani mind az udvarnak, mind Erdélynek, hogy a mely embert az ő felsége egy néhány rendbéli parancsolatira azelőtt recipiálni ő kigyelmek nem akartak, és a ki ellen in privato egynehányan ő kigyelmek halálos ellenségeskedést mutattak, és a státusokkal is felőle a felséges udvarban igen nagy és nehéz vádakat írtak: hogy most azon személyt ő felségének minden új parancsolatja nélkül nemcsak társaságokban, de barátságokban is fogadják és derék követségben oda küldik, az hol azelőtt magok igen denigrálták.

3-tio. A mely secreta instructiot ő kigyelmek most az országgal communicáltak azt ő kigyelmek titkon csinálták és irták; és félő, hogy mind a felséges udvari mind ez az ország valamikor akkor úgy ne találja (a mint most gróf Bethlen Miklós itéli), hogy az a munka megsérti méltóságos gubernator uramnak ő felségétől adott instructiójának 7 és 10-ik punctumit, ugyan ő felségétől a cancelláriusnak adott instructiónak 1., 3., 10., 13-ik punctumit, és a tanácsi rendnek

adott instructionak 6. punctumit, melyeket szükséges a statusoknak ő nagyságoknak és ő kigyelmeknek most jó idején megolvastatni, hogy valamint ő nagyságok és ő kigyelmek is, ennek az ezelőtt három holnappal csinált, és már ő felsége eleiben felment dolognak, post festum való és eddig szokatlan és hallatlan legitimatiójával és javaslásával a citált instructiók punctumit és azokban magát ő felségét meg ne bántsák és az hazának közönséges javát meg ne háborítsák; melyek így következnek: az instructióban megláthatni, mert a mikor az az titkos instructio irattatott, mind gróf Bethlen Miklós, mind gróf Apor István a városban ott voltak és ví instructionum citatarum tőlünk el nem titkoltatott volna legitime, ha szintén ő magok ellen való dolog lett volna is; nem lévén olyan nagy emberek, hogy urok és hazájok előtt is perben nem fogathattak volna, aparte et palam is.

4-to. Amaz politicusok és juristák mondása szerint, sub generalitibus saepe latet dolus (melyet adja Isten itt ne legyen) szükséges az nemes országnak, nunc dum adhuc in via sunt ipsi domini status specificaltatni világosan az urakkal ő kigyelmeikkel ezeket: 1-mo. Hogy azok a generalis vádák kicsoda, vagy kicsodák ellen czéloznak? 2-do. Mi végre néznek benne, vagy kicsoda véget remélhet ember? 3-tio. Nincsen-e ezen kívül még több és fontosabb dolog adva a Csáki úr kezében irás vagy szó által? had tudja idején azokat vagy inteni vagy feddeni, vagy ugyan serio a kegyelmes urunk ő felsége által, az haza törvénye szerint mint tyrannismra vágyó, publicae pacis perturbatorokat büntetni, ne videantur cum aëre pugnare, ha senki ellen nem czéloz az a titkos instructio. Ha pedig valaki ellen czéloz (minthogy maga a stylus és számtalan egyéb circumstantiák megmutatják, hogy bizonyos személyekre és kikre czéloz,) szükséges és jobb ő nagyságoknak és kegyelmeknek most megtudni, mintsem ő felsége által per inquisitionem patefacta veritatem cogat dicere. Non putarem. És Nagyságtok, Kegyelmetek szép szabadsága ne praecipitálódjék.

5-to. Noha gróf Bethlen Miklós semmit azokban a vádakban magára nem vészen, mindazonáltal Nagyságtokat, Kegyelmeteket felséges urához édes hazájához való kötelességére és unióra kényszeríti, hogy ha ez a dolog per tria praecedentia meg nem világosittatik: ilyen homályos, de utána nagy consequentiákat vonható dologban magát parsnak vagy peresnek ne tégye, hanem atyai és bírói authoritásában és neutrálitásában, a maga és ország javára maradjon meg. Alioquin protestál gróf Bethlen Miklós solemmiter, ha casu quo ő reá kezdének

azok a generális vádak szabattatni, azoktól, a kik feltették, hogy ő néki adassék pár benne, ad se exculpandum; és ha mi szomoru consequentiákat osztán az ő maga defensiója et pro iustitia ad suam majestatem recursus hozni fog magával, sem Isten, sem Nagyságtok Kegyelmetek, és a posteritás előtt ne okoztassék. Mert szives és igaz szolgálatjáért quamquam indignissime tractatus et amarissime offensus, de mégis ha vétett, csak mutatódjék meg, miben? s ki ellen? kész az igazságnak és a szeretetnek és édes hazája közjavanak magát megáldozni: ha pedig (a minthogy lelkiisméreti assecurálja) nem vétett, kénytelen a méltatlanságért satisfactiót kívánni a summus justitiarius, koronás király és császár kegyelmes urunk ő felsége és Nagyságtok Kegyelmetek igazság tétele által.

Mely protestációt Kegyelmedtől ítélő mester authenticé ki is vár in quadrupló deákul kettőt, propter suam majestatem et augustam aulam ac cancellariam aulico Transilvanicam, magyarul pedig propter dominos status et charissimam patriam, cui deus det pacem et tranquillitatem. Amen.

Erről pedig várom is Nagyságtok Kegyelmetek válaszáat rendes személyes vox által; melyre is, talám nem árt kinek-kinek számot úgy tartani, hogy ha osztán legaliter reá kéri-detik suo tempore et loco, adhassa helyes ratióját mostani voxának kiki.

Nagyságtok Kegyelmetek szolgálja és köteles igaz atyjafia

gróf Bethlen Miklós.

(A gróf Korniss Mihály birtokában lévő eredetiről vett másolat után.)

d)

1696. okt. 11.

A rendek protestatiója a kanczellár ellen.

Protestatio dominorum statuum contra i. d. cancellarium.

Protestationes dominorum statuum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum.

A partibus dominorum comitatensium regni Transylvaniae Georgius Inczédi de Várod.

A partibus dominorum Sicularum Stephanus Keresztúri de Berkesz.

A partibus dominorum Saxonum Joannes Czabanius consul Cibiniensis.

Anno 1696. 11. Octobris inclyti regni Transylvaniae trium nationum status respicientes excelsi gubernii interpolationem, offensam ab illustrissimo domino cancellario domino comite de Bethlen, die decima mensis et anni praesentium, in generali regni congregatione consessorum commissam, hac vice fraterne condonant; ea tamen conditione, ut modo imposterum non solum excellentissimo domino gubernatori ac illustri gubernio, sed et inclytis statibus, tam in genere, quam in individuo suum cuique honorem et respectum exhibeat; ab informationibus tam in genere, quam in publico dietis dominis statibus praejudiciosus desistat. Imo patriae commune bonum decenti zelo procuret; alioquin competentem satisfactionem ab augusta aula demississimis precibus implorabunt.

Mivel igen maculatum az nemes ország
protestatiója, ide irattam.

(A gróf Korniss Mihály által készített másolat után.)

e)

1696. okt. 11.

A kanczellár ellen-protestatiója.

Reprotestatio illustrissimi domini cancellarii.

Reprotestatio comitis Nikolai Bethlen contra protestationem ignominiosam sub nomine statuum et ordinum Transylvaniae die 11-ma Octobris in termino dissolutionis comitiorum contra ipsum factam.

Cum singulari et stupore et dolore intellexi, quomodo post complanationem die hesterno contra me moto tumultu hodie ante meridiem factam, nomine statuum instituta, publice lecta et domino magistro protonotario Petro Alvinczi, ut sub sigillo authentico extradata, exhibita est protestatio quaedam, in qua mihi quasi reo status se hac vice condonare dicunt sub certis conditionibus: cum vero me reum nunquam sciverim, nec agnoscere possim, antequam regio legali iudicio condemner, ideo condonatione egeo, nec ullo modo talem acceptare possum, nec accepto. Et sic protestatio illa mihi et ignominiosa et summe periculosa est, et complanationem illam (quam ego salvo meo honore et bona fide factam esse putabam, et ex mea parte ita facerem) penitus evertit. Ideo non tantum integrum mihi, sed absolute necessarium esse duco, pro liberatione ex tali laqueo, et honoris publice

prostituti restitutione ad sacratissimam caesaream regiamque majestatem quo citius recurrere, quod a nemine mihi vitio verti debeat vel pariter (sic.) Super quo protestor solemniter, et hanc protestationem sub sigillo authentico extradari cupio.

Albae 11-ma Octobris anno 1696.

(A gr. Korniss Mihály birtokán lévő eredetiről vett másolat után.)

f)

1696. nov. 8.

Apafy folyamodása a rendekhez.

Instantia celsissimi domini Apafii.

Tekintetes nemes ország, nékem nagy bizodalommal való kegyes atyámfiai s uraim!

Hogy Kegyelmeteket ily sok országos dolgai közt búsitanom kellett, arról követem bizodalmasan. Nyilván vagyon az nemes országnál, már jó időktől fogván miképpen háborgattatom én is jószágaimban (melyre bizony okot sola senkinek is nem adtam és senkinek is vétetni s ártani nem igyekeztem), melyre nézve ha kinek jószágaimhoz valami praetensiója volt, arról írott törvénye, s procedálhatott volna via juris ellenem, kihez képest az nemes országot, mint bizodalmas uraimat, s kedves atyámfiait kérem igen nagy bizodalmason maga nemesi szabadságának sérelmének esmérvén ebéli ügyemet (mivel az mi kegyelmes császáruk és koronás királyunk is ő felsége hozzám való nagy kegyelmességét kegyelmesen megígérte), kihez képest hogy annál is inkább dolgaimat jobban folytathassam, méltóztassék az felséges udvarban az én dolgomat jószágaim iránt recommendálni, hogy ennek az hazának törvényén kívül, azokban ne háborgattassam senkitől is, mert kegyelmelek bölcsen megítélheti, hogy ha ilyen dolog rajtam kezdődik, másokra is az hazafiai közül ki fog hatni; mely Kegyelmetek hozzám megmutatandó atyafiságos szeretetét, Isten éltetvén minden alkalmatossággal tökéletesen meghálálni és szolgálni el nem mulatom Kegyelmeteknek.

Kegyelmeteknek igaz köteles szolgáló atyafia
Apafi Mihály.

Kívülről: Hogy az nemes ország recommendálja, javaljuk. Albae Juliae 8-va Novembris 1696. Ex regio Transilvaniae gubernio. Resolutio gubernii ad instantiam c. d. Apaffi.

(A gr. Korniss Mihály birtokában lévő eredetiről vett másolat után.)

g)

1696. nov. 10.

A székelyek protestációja.

Protestatio Siculicae nationis.

Nemes Erdélyországnak két nemzetből, ugymint a nemes vármegyékből és szász nátióból álló statusi ő nagyságok s ő kegyelmek előtt az harmadik, ugymint az nemes székely nációnak solemnis protestatioi.

Az nyilván vagyon Nagyságtok és Kegyelmetek előtt, az mi kegyelmes koronás királyunktól ő felségétől adatott kegyelmes diplomájában néküink eleitől fogvást usuáltatott nemesi szabadságunknak confirmálása, mely is azt contineálja, hogy mi székely nátióul portió, quartély és semminémű contributió adással ne tartozzunk. Azért jó emlékezeti lehet Nagyságtoknak és Kegyelmeteknek, hogy mikor elsőben a kolozsvári gyűlésen a portio felvettetett, akkor is cum protestatione semel pro semper válloltuk volt fel, hogy Nagyságtokat és Kegyelmeteket szeretetünkből és nem kételenségünkből a nagy tereviselésben segítjük, mely mián már Nagyságtokhoz és Kegyelmetekhez mutatott szeretetünkből származott cselekedetünknak gyümölese az, hogy a mint látjuk, sokaktól nevettetünk, és rút mérges szókkal is illettetünk és arra jutottunk, hogy egy egyházi nemes embernek adója többre megyen, mintsem némely helyeken lévő vármegyei parasztembernek az adója. Azért cum solemni protestatione praemissa azt mondjuk, hogy mi mindenekben az mi kegyelmes urunk ő felsége néküink adott kegyelmes diplomájához akarjuk magunkat tartani, kire nézve Nagyságtokat és Kegyelmeteket kérjük, hogy akarattunk ellen reánk sem portiót, sem quartélyozást, sem egyéb contributiót ne vessen, mert különben valámig urunk ő felségének erről diplomája ellen való parancsolatját nem látjuk, mellé nem állunk, hanem ha különben sem lehet, mi alázatosan suplicatiónk által folyamodunk az urunk ő felsége lábaihoz.

Korniss Mihály jegyzete: Fuit haec protestatio 10. Novembris anno 1696. in comitiis Albae Juliae ad 28. Octobris indictis uti ex diario guberniali fol. 445 colligitur.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

h)

1696. NOV. 12.

A rendek felterjesztése a császárhoz.

Repraesentatoria clementissimi domini
Apafii electi Transylvaniae principis.

Augustissime Imperator, domine domine naturaliter
clementissime!

Illustrissima clementissimi quondam Apafii, pia memoriae Transylvaniae principis unica progenies, supplicibus suis nos interpellando memorialibus benevolum nostrum implovavit succursum, eandem coram augustissimo sacratissimae Majestatis vestrae throno repraesentando. Devotissimis itaque sacratissimam Majestatem vestram oramus praecibus: quatenus suam illustritatem desideratissimae recordationis parentibus orbatam, ex inuata sua clementia caesareo regia benignissime fovere, ac clementissime protegere dignetur, nequisquam eandem praeter legitimum jurium nostrorum processum in persona, vel etiam in bonis turbare, molestareque, aut quoquomodo impetere sibi praesumat; persuasum nobis habemus eandem sacratissimae Majestatis vestrae clementiae monumentis, diademate velut caesareo regio obumbratam, vota devotionis suae immarescentia sacratissimae vestrae Majestati repraesentando nunquam intermissuram; nos vero deum omnis benignitatis, ut sacrificio Majestatis vestrae clementissime odoretur, desideratissimisque coronet encomiis, instantissimis orabimus precibus. Datum in generalibus notris comitiis, Albae Juliae 12. mensis Novembris anno 1696.

Sacratissimae caesareo regiaeque Majestatis vestrae
humillimi perpetuique et fidelissimi subditi
Magister Joannes Sárosi, protonotarius.

i)

1696. NOV. 16.

Gróf Bethlen Miklós jelentése.

Informatio illustrissimi domini cancellarii.

Alázatos és engedelmes információja
gróf Bethlen Miklósnak, az nemes országhoz.

Az mi az nemes országnak az méltóságos gubernium-
hoz az minapi confusiónak alkalmatosságával méltóságos

Rabutin general uramnak 11-ik Octobris irt levél iránt való bokros izenetit illeti; arra ő nagyságoknak s ő kegyelmeknek most rövideden és engedelmesen ezt felelem.

Minek utánna én azt a protestatiót értettem, melyet az gyűlésnek legvégső végén én ellenem az ország nevével tettek; és az melyet én előttem s becsületem veszedelme nélkül orvoslatlan nem szenvedhetek, minthogy akkor már mind gubernator úr, mind az nemes statusok elmenvén, nem volt kihez recurrálnom, azért abba mit követtem légyen el, Alvinczi Péter ítélő-mester uramnak az ő kegyelmének adott első protestatióm és utolsó resprotestatióm megmutatják, melyekről most nem szólok.

Az mi pedig azt az levelet nézi, volt ahhoz még más két levél. egyik méltóságos Khinczki és más méltóságos Lichtenstein fejedelem uraknak szóló, én azt mind az háromat olyan énnékem kénytelen superscriptióval (az mint az Rabutin uramnak szólónak az hátán megláthatni), de másként felszakasztatlan küldtem az úr gróf Apor István uramhoz egy gubernator uramnak irt levelemmel együtt, hogy Apor úr küldené el gubernator uramnak, gubernator úr pedig disponálha felőlők az mint tetszenék. Mit követett légyen el gróf Apor uram ebbe, ha az méltóságos ország megkérdi, elhiszem megmondja, gubernator uram is mit követett velek maga ő kigyelme tudja. Az ketteit, úgy mint méltóságos Lichtenstein fejedelem és Khinszki uraknak szólókat, én azután nem láttam, hova is lettek nem tudom, mert az úr gubernator uram énnékem sem arra az én levelemre (melyet azok mellett mondom, hogy irtam) választ nem tett, sem azóta nékem semmit sem irt. Az harmadikat, úgy mint az méltóságos Rabutin general urnak szólót, egy kolozsvári katona hozta azután egynehány nappal vissza hozzám; az mint ő mondotta Balkó Pál uramtól, de minden, vagy gubernator uram, vagy Balkó uram levele nélkül, egy szóval minden levél nélkül, melyet midőn láttam soha bizony fel nem tudtam tanálni hogy, hogy és miért jön ez az harmadik levél én hozzám, minden más levél nélkül? Gondolkoztam sokat, de nem penetrálhattam, hogy miért nem jött az más kettő is vissza, hanem ez az egy? miért minden igazgató levél nélkül? sőt ugyancsak miért jött — — — — — ember megítélhette, hogy azoknak az leveleknek nem kell többször én hozzám visszajönni, mert hiszen természet szerint magam, magam romlását nem munkálódhattam.

Ezekbe a nagy perplexitásokba legjobbnak találtam, hogy ismét küldjem gróf Apor uramhoz és kérjem az gyűlésig conserválja; melyet maga ő kegyelme mondjon meg és így ő

kegyelme ismét visszaküldötte; akkor ujabbán gondolkodtam, elküldjem-e generál urannak, vagy ne; ha elküldöm, csudálkozni fog az superscription, és ha okát tudakozza és ha azt cselekszem, az mit most cselekednem kényteleníttettem. láttatom másokat vádolni, örömet nem cselekedném, hogy többet ne szenvednék ennél is az mint most; avagy ki tudja csak Balkó uram vétette az levélküldést, és talán az úr, gubernator uram másfelől tudósította is már az generalist; és ezekre nézve úgy találtam leghelyesebbnek, hogy tartsam meg magammál azt az levelet erre az időre; és akkor elvigyem vagy az guberniumnak vagy magának generál urannak azon levelet, ha kéri is elé, ha nem is, az minthogy ezt meg is cselekedtem, és ha nem kértek volna is megcselekedtem volna. Nem is ítélem, hogy az dolgok így lévén, valaki ellen vétsek annak az levélnek megtartásával, melyet én magam subscribáltam és az melyben tudtam, hogy az én nyomorúságom az kívül semmi derék dolog nincsen: és továbbá hiszem, akkor az mikor gubernátor uramhoz küldtettem azokat az leveleket, én az úr gubernátor uram discretiojára hagytam, ha azon leveleket küldi-e el, vagy másokat ír az említett méltóságos személyeknek, és az levél iránt ezt mondhatom, melyről, hogy ha az említett méltóságos ministerek tovább is megkérdeznék minden engedelmisséggel és becsülettel ő nagyságoknak megfelelni, és ha ellenek vétettem satisfactiót is tenni igyekezem. Az mi pedig az nemes országot nézi, úgy hiszem, ez az informatio ő nagyságoknak s ő kegyelmeknek elégséges lészen mostanra arról az levél dolgáról.

A mi pedig ezeknek az mostani dolgoknak summáját nézi, mivel hogy ez mind eredetet veszen az sok temondáktól, melyek már egész esztendőttől fogva, az mióta én Bécsbe mentem azok rólam hintegettettek; azért én az én édes hazámnak, mint édes anyámnak bizony igaz fia, azon kérem, sőt maga megmaradására, csendességére és az unióra kérem, kényszerítem igyekezzenek ezt a tüzet, akár békességnek, akár törvénynek vízével megoltani és könyörögjenek ő nagyságok s ő kegyelmek azon ő felségének én velem együtt, hogy énneknek mind Bécsben, mind Erdélyben lett minden dolgaimról derék inquisitio peragáltassék és vagy tétessen bűnössé vagy ártatlanná, és hogy az ő felsége kegyességéből engedte — — — — — tarthassam meg én apológia által az én édes hazámnak azt, hogy bizony annak nem vagyok fattya és nem érdemlem ezt, a mint tractáltatom. Hogy ha pedig ő nagyságoknak s ő kegyelmeknek értem méltóságos gubernator uramtól fogva az legalsóbb nemes emberig, sőt az paraszt emberig akár kinek, ha mi ellenem való dolga vagyon, akár

törvénynek, akár egyezésnek utját kövesse, mindenikre bizony kész vagyok. Isten és a mi kegyelmes urunk császár ő felsége előtt, kinek is kegyelmességének és igazságának királyi székihez kényteleníttettem már ebben az extremításban recurrálni vagy apellálni; mely is énnékem nem tulajdoníthatatik vétkül: mert már ezek az dolgok arra juttattak, hogy az császári és királyi orvosság nélkül meg nem orvosoltathatnak, de oméit mind kiváltképpen istenfélő kegyes monarchától, mind ő nagyságok és ő kegyelmek, mind én nem várhatunk egyebet azzal az felséges házzal született kegyelmességnél, az minthogy nem is tartozunk egyebet várni annál. Isten ő felsége igazgassa minden jóra Nagyságtokat, Kegyelmeteket és áldja meg, én pedig maradok

Nagyságtoknak, Kegyelmeteknek

Albae-Juliae 16-ta Novembris anno 1696.

Úgy mint édes hazámnak igaz jó akaró
és engedelmes fia és kinek-kinek személy
szerént köteles szolgálja és atyafia
gróf Bethlen Miklós.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

j)

1696. okt. 19—nov. 28.

A fejedelmi országgyűlés articulusi.

Anno 1696 die 19 Octobris Albae Juliae conclusi.

Nos comes Georgius Bánffy de Losoncz, regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatum Colosiensis et Dobocensis comes, nec non civitatis Colosvár praesidiorumque ibidem Transsylvanicorum capitaneus, ubique supremus. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod illustrissimi, spectabilesque ac magnifici generosi ac egregii et nobiles, prudentes denique ac circumspecti domini caeterique universi status et ordines trium nationum dicti regni huius Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis autoritate functionis nostrae a sacratissima sua majestate nobis attributa, eisdem dominis statibus pro die 19 mensis Octobris anni praesentis 1696 in civitatem Albam Juliam indictis et celebratis congregati exhibuerint nobis in gubernio regio Tran-

sylvanico infrascriptas quasdam articulares dispositiones communibus eorundem votis conclusas institerintque debita qua par est reverentia humillime, ut nos easdem in omnibus earundem punctis et articulis acceptare et confirmare nostroque consensu ratificare dignemur: Quarumquidem articularium dispositionum tenor serie infrascripta habetur.

Articulares dispositiones dominorum dominorum statuum et ordinum trium nationum regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis in civitate Alba Julia ad diem 19 Octobris anni 1696 indictis et celebratis conclusae.

Articulus 1-mus.

Némely áros mivek limitatiójáról.

Jóllehet az előbbeni végezésink szerint nagy szükségünk volna az áros miveknek és marháknak is universalis limitatiójára, mindazonáltal mivel mostan arra nem érkezhetünk, Nagyságtok méltóságos consensusa in accedálván az bőrkőről, csizmákról és sarúkról is, communi consensu concludáltuk, hogy egy jó nyers ökörbőrt fl. 8, alább valót fl. 6; egy jó nyers tehénbőrt fl. 4, alább valót fl. 3; egy jó sárga kordovány bőrt fl. 2, alább valót fl. 1/80; egy jó veres kordovány bőrt fl. 2; alább valót 1/80; egy jó fekete kordovány bőrt fl. 1/50, alább valót fl. 1/30; ¹⁾ egy jó nyers kecskebőrt fl. 1/20, alább valót fl. 1. — egy jó nyers berbécs bőrt denar. 60, alább valót denar. 45; egy jó nyers jűhbőrt denar. 36, alább valót denar. 24. — egy bokor jó talpot denar. 36, alább valót denar. 24; egy bokor szőrös bocskort denar. 30 adjanak. Ennek felette fél singes kordovány csizmát fl. 2/—; utánna valót fl. 1/80; asszonyembernek valót fl. 1/50. — Item közönséges szattyán csizmát fl. 1/40; alább valót és asszonyembernek valót is fl. 1. — Egy pár borjúbőr öreg csizmát fl. 1/30; apróbbakat fl. 1. — Item kocsisnak való egy pár öreg sarút fl. 1/50. — apróbb sarúkat fl. 1/20. Közönséges apróbb csizmákat penig és sarúkat alább való áron adjanak és sem vásárokon, sem penig házaknál az vásárlókat efféle mivek iránt meg ne fogyatkoztassanak az czéhbeli mesteremberek, annál

¹⁾ *Utólagos pótlás a lap szélén:* Egy fejr festetlen kordovány bőrt fl. 1/20.

inkább miveket el ne tagadják, mert, ha ki ez végezésünk ellen impingálni comperiáltatik, tehát az sokadalmas vagy vásáros helyeknek tisztei ad requisitionem quaerulantis minden azon mester vagy áros ember árúját foglalják el és harmadát adják az panaszló félnek, két része pedig legyen magoké az executorokkal együtt. Az kik pedig az ilyen árosok közül magok házoknál nem akarnak miveket az specificált limitatio szerént adni, vagy eltagadnák is az vásárló emberektől, tehát az olyanokon is azon helyeknek tisztei ad requisitionem quaerulantis et comperta rei veritate fl. 40// exequaltassanak minden mentség nélkül és ennek is harmadát adják az quaerulansnak, két részét pedig ut supra magoknak tartsák az executorokkal együtt. Az városoknak tisztei pedig, ha az említett executiót posthabuálnák, ítélőmester vagy fiscalis director atyánkfiak ad requisitionem quaerulantis (tartozván az quaerulánsok is sub poena fl. 50 az ilyen fogvatkozásokat hitelesen megjelenteni) köteles tisztek szerént az olyan főtiszteken az articularis 200 forint poenat exequáltassák, melynek is harmada az panaszló feleké, két része pedig magoké legyen az executorokkal együtt. Ezen végezésünk pedig az megírt áros mivek iránt az idegen kereskedő rendekre is terjedjen, végeztük.

Articulus 2-dus.

Az potentiákról írott articulus qualificáltatásáról.

Mivelhogy az pontentiaruskodók ellen Appr. Constit. part. 3, tit. 8, art. 1. írt articulus szerént való processus ez mostani időnek sok nehézségi miatt nem folyhat, az Nagyságtok consensusából végeztük, hogy míg Isten ez gondos időt csendesíti, az nemes vármegyék vagy székek főtisztei nullo habito iuristitionum vel feriarum respectu az potentiariusok ellen panaszolkodóknak instantiájára mindjárt az vármegyék vagy székek assessorit s elsőbb rendeit minél felesebb számmal lehet, gyűjtsék össze, sőt ha törvényszéket ültethetnek is, el ne mulassák és az ily quaerulánsok is az potentiáriusok ellen az citált Approbatabeli articulus szerént procedálván, az az vármegye vagy szék tegyen ítéletet az proponált és comprobált dolgokról és praeclusis iuridicis remediis cautelisque et subterfugiis omnibus, vétesse executióban is az dolgot. Mindazáltal, hogy az potentiariuskodást más színű occupátióktól voltaképen megkülönböztessék, igen

szükséges, sőt különben is az citált articulusban specificált processus observáltassék az dolgokban eshető confusióknak eltávoztatására nézve.

Articulus 3-tus.

Az tiszteknek az fiscalis jószágbeli iurisdictionójokról.

Az fiscalis józágnak az nemes vármegyék tisztei iurisdictionója alól való külön szakasztatását mind az más egyéb jószágoknak terhére, mind pedig az effélékről irt articulusoknak praeiudiciumokra lenni tapasztalván, Nagyságtok méltóságos consensusából concludáltunk, hogy az nemes vármegyék tisztei mind az zalaknai s mind pedig egyebüitt levő fiscalis jószágokban az eddig observáltatott usus és articulusok szerént procedálhassanak mindenekben, eltávoztatván mindazáltal azokban és más jószágokban is az dominus terrestriseknek károkra és praeiudiciumokra szolgáló pravaítatásokat az szegénységnek, és ha kik ez ellen cselekedni comperiáltatnak az tisztek közül, tehát azok ellen az dominus terrestrisek iuxta Compilataum Constitutionum part. 3. tit. 11, art. 3 procedálván, satisfactiót impendáltathassanak.

Articulus 4-tus.

Az subordinatus commissariusok fizetéséről.

Szegén dolognak tetszven előttünk, hogy mind felsőbb, mind pedig alacsonyb rendű nemes atyáinkfiai fizetés nélkül számadó commissariusságot viselni köteleníttessenek az vármegyéken és székeken is, végeztük az Nagyságtok tetszéséből, hogy az egyházi nemességből állítandó commissariusok azon esztendőben, melyben commissariusságot viselnek, ab omni contributione portionum ac vecturarum onere immunisok legyenek, az jószágos nemes emberekből állítandó commissariusoknak pedig az vármegyék és székek főtisztai az vármegyékkel és székekkel együtt rendeljenek szolgálatjokhoz illendő fizetést és azon vármegyével és székekkel is praestáltassák. Az commissariusságot viselő személyek pedig czédula pénzzel sőt egyéb exactiókkal is az administrans feleket ne terheljék, quietantiákat pedig in bona forma adjanak nekik és magok functiojokról annak idejében számot adni kötelesek legyenek. Főtiszt atyáinkfiai mindazáltal úgy

moderálják az dolgot, hogy se alkalmatlan vagy szegény emberek ne rendeltessenek, sem penig privatum commodum vagy iniuria az ily commissariusok állításában ne foroghasson.

Articulus 5-us.¹⁾

A z d i p l o m á n a k m e g t a r t á s á r ó l.

Hogy az ő felségétől nekünk kegyelmesen comferált diploma szentül való megtartására és abban mint egy kincses ládában helyheztetett jussunknak oltalmazása ellen czél szerént csak árnyékképen valaki vélekednék, Isten távoztassa. Mindazonáltal némely munkáknak és panaszoknak is zengedező hire annyira megillette sziveinket, hogy ha azok valóságosokká lennének, igen nehéz consequentiákról való gondolkodásokkal obruálódnának. Nagyságtok méltóságos consensusa is acedálván, azért végeztük közönségesen, hogy ne lehessen indifferenter senki, a ki csak kisebb részében is az ő felsége nálunk levő diplomáját s confirmált törvényinket semminemű munkájával vagy tanácsával is megsértené, sőt annak sérelmével abban helyheztetett jussa iránt akárkit is megbántana vagy háborítana, hanem inkább kiki maga rendi és állapota szerént oly hűségesen oltalmazza, hogy csak legkisebb részében is sérelme ne következessék szegény hazánknak nagy megszorítottatására. Ha kiknek penig eddig, vagy ezután is azon diplomának s törvényink sérelmével lett vagy leendő munkája vagy tanácsa comperiáltatnék, az olyan ember az ő felségétől confirmáltatott, az félekről írott törvényinknek voltaképen subjaceáljon, sőt, ha ki az ő felsége diplomájában confirmált jussa iránt lett vagy leendő megbántódását praetendálja, annak orvoslása iránt az unió conditioji szerént procedáljon és mi is országul az olyan megbántódott vagy megbántódható atyánkfiát meghallgatni s méltó panaszát az unió conditioi szerént orvosolni kötelesek legyünk.

Articulus 5-tus.

F ő c o m m i s s a r i u s o k r ó l.

Az ő felsége vitézinek intertentioja és az portiónak s egyéb contributióknak administratioja is nagy szorgalmatosságot kívánván, Nagyságtok méltóságos tetszéséből ezen dolgok provisiojára tekintetes nemzeti Sárosi János atyánkfiát főcommissariusnak, ő kegyelme mellé penig Hallér

¹⁾ Ezen articulus az eredetiben keresztül van húzva.

István és Czabanius János atyánkfiait rendeltük, az ő kegyelme beadott punctumira tölt resolútiók és az portiózáshoz tartozó in anno 1694 írott constitutióknak 180-ik és in anno 1695 utolsó articulushoz specificált modalitások szerént.

Articulus 6-tus.

Az boroknak Colosvárra való beviteléről.

Jóllehet Colosvár városa privilegiumához ragaszkodván, ellenzi az idegen boroknak azon városban való bevitetéseket, mindazáltal¹⁾ mivel az előtt is dispositiót tett volt az ország az oda való bor-vitelnek alkalmaságáról, azért nem ítéljük privilegiumokkal ellenkező dolognak, kivált ez gondos időben, hogy akár generalis, akár pedig particularis confluxusoknak alkalmaságával az statusok, sőt egyéb időben is az úri és főrendek s más becsületes nemes-ség is. kiknek ott házuk, vagy bizonyos szállások is vagyon, magok borait, mint egyéb javokat is conservationis causa oda is bevitethessék, sőt mint az egész universitas városiban is szabados, úgy ott is magok boraival asztalokat tarthassák. Annakokáért az Nagyságtok méltóságos consensusából végeztük, hogy mind generalis, mind pedig particularis confluxusok alkalmaságával Colosvárra confluáló statusok, sőt egyéb időben is az úri, fő- és alsóbb rendű becsületes nemes emberek is magok borait bevitethessék és azzal mind magok szabadosan élhessenek, mind pedig másoknak abból ajándékon kedveskedhessenek, de különben sem hordóstól, sem vedrenként, sem pedig ejtelenként, egy szóval semminémű respektusok és módok alatt pénzen senkinek bort ne adhassanak, mert, ha ki comperitáltatik, hogy bort hordóstól, vedrenként vagy ejtelenként is eladna, vagy korcsomát tartana, tehát eo facto az városi tisztek az modo praemisso bort eladó ember házára vagy szállására indifferenter et sine respectu personarum reá menvén vagy küldvén, korcsomára kikezdett vagy pedig elalkudt borának fenekét kivágathassák; ha pedig azon városiak az boroknak, modo proprio bevitettetését és azzal való

¹⁾ Itt az eredetiről a következő 8 sor ki van húzva: »minthogy az ő kegyelmek előbbeni statusoknak mostani állapotjokra lett változtatásával ez iránt lehető privilegiumok is modificáltak abban is, hogy az fő- és alsóbb rendű azon városbeli tiszteknek megengedtetett, hogy magok italára idegen bort bevitethessenek, mely is az időtől fogva mind usuáltatott s most is usuáltatik; ehhez képest sem az jó rend, sem az ő kegyelmek modificáltak privilegiumokra nézve nem itilvén.«

élést impediálnák, toties quoties in poenam articularem fl. 200 faciendam incurráljanak és ez ilyen megbántatott fél requirálván az directort, tartozzék absque omni dilatione et respectu toties quoties az praespecificált summát exequáltatni az város hadnagyján.

Articulus 7-mus.

Haller János, Csáki László és Cserei János atyánkfiái absolutiójokról.

Jöllehet az feljebb elmúlt időkben az emberi gyarlóságnak homályától megillettetvén tekintetes és nagyságos hallerkői Haller János, gróf keresztszegi Csáky László és nagyajtai Cserei János atyánkfiái is másokkal együtt holmi oly dolgokba elegyítették volt magokat, melyekért hazánknak notáról írott törvénye alá kellett volt rekesztetnie, mindazáltal annakutánna contestált magok jó alkalmaztatásával az felséges udvar gratiáját implorálván, édes hazánk statusinak szíveket is naponként magokhoz alliciálták, annyira, hogy azon emberi gyarlóságnak ködeiből kitisztultaknak tartatván, az közönséges társaságnak consortiumában admitáltak és acceptáltattak is légven, de minthogy ezen dolgokról még eddig speciális articulus nem irattatott, az Nagyságtok méltóságos consensusa is az lévén, communicatis universorum nostrorum eo super consiliis, az fen megirt úrakat és Cserei János atyánkfiát is személyekben említett hazánk törvényének szomorú terhe alól in perpetuum eximáljuk és felszabadítjuk, és az ő kegyelmek megnótáztatásokról irt articulusunkat ezen articulusunk vigorával annihiláljuk s in perpetuum cassáljuk és kegyelmeket külön-külön ezen articulusunk vigora által elébbeni becsületekben restituáljuk s abban mind conserváltatni s mind conserválni kívánjuk.

Articulus 8-vus.

Az vármegyék és székek gyűlésen való comparitióról.

Idegen és káros dolognak is lenni tapasztalván azt, hogy az nemes vármegyék és székek gyűlésinek alkalmatosságával is azon vármegyékben és székekben is resideáló urak és főrendek, sőt az köteles assessorok s köznemesség is nem igen szoktak compareálni, az végezések és holmi dispositiók iránt pedig zúgolódással panaszolkodnak; hogy azért afféle nehézségek megelőztethessenek, Nagyságtok méltóságos tetszéséből végeztük, hogy főtiszt atyánkfiái az mikoron magok praesentiájában leendő generális gyűléseket

akarnak hirdetni, az vármegyék és székek gyűlésinek helyéről és idejéről az cursusok tempestive kibocsáttatván és publicáltatván azon vármegyében és székekben resideáló urak és főrendek is, ha olykor ott való házoknál találtnak, az köteles assessorok és köznemesség is pedig, ha az gyűlésnek és székeknek is ideje s helye idején tudtokra esik, el ne mulassák compareálni; egyébiránt az urak s főrendek jószágin fl. 12., az assessorokén fl. 6, az köznemességén pedig fl. 3. exequáltassanak az vármegyék és székek főtisztei inremissibiliter; ezt mindazonáltal fenhagyván, hogy, ha kinek méltó mentségi lesznek, sem az executióval, sem az miatt lehető büntetéssel ne terheltessék. Ez végre, hogy kiki méltó mentségét elkövethesse, az ily executiók non-nisi praemissa octavali certificatione peragáltassanak.

Articulus nonus.

A z engedetlenek refrenáltatásáról.

Mind az ő felsége szolgálatjának akadályoztatásával, mind az ország dolgainak fogyatkozásával, mind pedig az méltóságos gubernium auctoritásának sérelmével való dolognak recognoscálván lenni sokaknak szófogadatlan refractáriuskodásokat, orvoslását igen szükséges dolognak tartjuk. Az Nagyságtok méltóságos tetszéséből azért concludáltuk, hogy valaki az ország statusi közül vagy az méltóságos gubernium vagy pedig méltóságos gubernator urunk ő nagysága parancsolatjának nem engedelmeskedik, akár az ő felsége szolgálatja, akár pedig az ország közönséges dolgaira nézve, és az ő nagyságok parancsolatinak méltóságos auctoritása sérelmével szófogadatlanzkodni tapasztaltatik, tehát az olyan embert mindjárt admoneáltassa az méltóságos gubernium in sui praesentia ad reddendam rationem non obtemperationis suae és ha magát hitelesen meg nem mentheti s szófogadatlanóságának méltó mentségét nem adhatja, tehát eo facto az úri és főrendeken fl. 200, alább való nemességen pedig fl. 100, octavali certificatione praemissa, exequáltasson nullis iuris remediis eidem suffragantibus. Ha kik pedig az vármegyéken, székeken előttök való főtiszt urak ellen szófogadatlankodnának, azok azon vármegyék vagy székek gyűlésére (mely extraordinarie is promulgáltathatik) admoneáltassanak, és ha magokat hitelesen meg nem mentetik, azok ellen procedáljanak az főtisztek az elmúlt 1694 esztendőbeli kolosvári gyűlésükben irt constitutióknak 19. punctuma szerint: megnyugodván abban közönségesen, hogy az méltóságos gubernium is, kinek-kinek maga rendi és állapotja

szerént proportionálja szolgálatját. Ez szoros végezésünk penig csak addig legyen in vigore, míg ez portiózásnak és mostani szoros szolgálatoknak ideje fentart rajtunk.

Articulus 10-mus.

Generalis perceptor rendeltetik.

Hogy az fenforgó szoros időhöz képest felvetendő mindenféle pénzbeli contributiónak és különben is bejöhethő ország közönséges pénzbeli proventusának gondviselése jobb modalitásokkal folyhasson, Nagyságtok méltóságos tetszéséből idősb Vas György atyánkfíát generalis perceptornak rendeltük úgy, hogy ő kegyelme az országnak minden pénzbeli contributióját és proventusát is, az portióban bemenendő pénzen kívül, Kolosvárott percipálja és az méltóságos regium gubernium dispositiója szerént hitelesen erogálja és róla annak idejében hitelesen is ratiocináljon; ugyan az guberniumtól illendő fizetése is rendeltetvén ő kegyelmének.

Articulus 11-mus.

Az következő esztendei portióról és pénzbeli contributióról.

Nem tagadhatjuk, jóllehet, hogy az elmúlt számos esztendőktől fogván duráló nagy hadakozásnak alkalmatosságával szegény hazánkon forgó quartélyozásnak és portiózásnak is terhét nagy mértékben nem szenvednők annyira, hogy városink s falunk is az lakosokkal együtt már az utolsó szükségnek állapotjára fogunk jutni, ha Isten után kegyelmes urunk ő felsége természeti könyörületességének szent indulatit vigasztalásunkra nem fordítja. Mindazáltal mind az ő felségéhez, mind penig az egész kereszténységhez tartozó fegyhetetlen készségiünket s hív engedelmességiünket is terjeszteni kívánván, ígértünk és vetettünk is az ő felsége köztünk quartélyozó vitézi intertentiójokra s egyéb közönséges szükségünkre is:

Kapúszám rendszerént adózó minden helyekre (nemes Hunyadvár- és Zaránd megyére csak fél annyit intézvén, mint az több kapúkra) az novemberben hitelesen erogált búzával, hússal, zabbal és szénával együtt:

Búzát	cub.	37
Húst	cent.	21//50
Zabot	cub.	92
Szénát	curr.	26

Az egész székelv natio ígirt jóakarattja szerént in summa hungaricales fl. 66,000.

Cum hac tamen declaratione, hogy az ő kegyelmek közt quartélyban levő vitézek zabját, szénáját egészen megadják suppléálván az megirt naturalékat ez szerint:

Búzát ad cubulos	3333
Zabot ad cubulos	32,000
Szénát ad curr.	7680

Ezek felett vetettünk:

Fogaras földére fl. renenses	10,000 ¹⁾
Az oláh papokra ung. fl.	4000

Kolosvár városára:

Búzát cubul.	500
Húst cent.	500
Zabot cub.	1000
Szénát curr.	150 ²⁾

Vizakna városára:

Búzát cub.	70
Húst cent.	40
Zabot cub.	133
Szénát curr.	65
Pénzt fl.	260

Abrudbánya városára:

Pénzt fl.	800
------------------	-----

Fejérvár városára:

Pénzt fl.	100
------------------	-----

Kézdi-Vásárhelyre:

Pénzt fl.	250
Bereczkre fl.	20
Ilyefalvára fl.	100
Vajda-Hunyadra fl.	300
Háztogra fl.	150
Sepsi Szt.-Györgyre fl.	80
Csik-Szeredára fl.	40

Udvarhely városára, ide értetvén az várhoz szolgáló darabantok, item civilis fundusokon lakó secclesiák jobbágyi is fl. 30.

Az egyházi nemesség cum personis 30 computáltatván adjon:

Búzát cub.	37
Húst cent.	21 ¹⁾ / ₅₀
Zabot cub.	92
Szénát curr.	26

¹⁾ Utólagos jegyzés a lap szélén: ea declaratione, hogy az köztök quartélyban levő companiáknak minden victualékat adminisztráltassák és az taxa szerint computáljanak rhenenses fl. 10,000 az resziduitását adminisztrálják az commissariatús dispositiója alá pénzzül.

²⁾ Kitérölve: pénzzül fl. 1500.

Articulus 12-mus.

Pénz adóról.

Az ő felsége vitézi intertentióján kívül is sokféle és elmulthatatlan közönséges szükségseinknek pótlására vetettünk minden kapuszám után rend szerént adózó helyekre, egyéb adózó rendeket ebből kihagyván, hung. fl. 30, melyet minden helyekről ad 20 Decembris proxime affuturi generalis perceptor idősb Vas György atyánkfia kezéhez szolgáltatni tartozzanak minden okvetlen.

Conclusio.

Nos etc.

Datum in civitate Alba Julia die 28 mensis Novembris ultima videlicet congregationis nostrae. Anno domini millesimo sexcentesimo nonagesimo sexto.

Alvinczi keze írásával a hövetkező sorok:

Cum suo originali in gubernio reviso et correcto fideliter comportatum, eidemque conformatum per magistrum P. Alvinczi protonotarium, mp.

(Egykorú hiteles másolata az orsz. levéltárban, gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok B.)

XLIX

1697. márt. 2.

Gulácsi Albert jelentése Apaí Mihályhoz.

Méltóságos fejedelemasszony!

Kegyelmes asszonyom!

Isten Ngdat minden jókkal boldogítsa! Akarám rövid alázatos levelemmel mostan is Ngodat tudósitanom, hogy urunk ő nga Istennek hála, jó egészségben vagyon, az ő nga dolgai is semmi akadályban, sem nehézségben, áldassék Isten, nincsenek, hanem mindennap előmennek lassan-lassan és folyása vagyon. Ma leszen újabban a királylyal ő felségével szemben ő nga, mely miatt is most Ngodnak nem írhatok bővebben, mert oda készülünk. Isten kegyelmes oltalmába ajánlom Ngdat. Bécs, 2. Martii 1697.

Ngod alázatos szolgája

Gulácsi Albert, mp.

Külczim: Méltóságos Bethlen Kata fejedelemasszonynak kegyelmes asszonyomnak ő Ngának alázatosan.

(Gróf Kemény József, Erdély története eredeti levelekben XXXVI. kötet.)

L.

1697 márcz. 9.—ápr. 13.

A kolozsvári országgyűlés törvénye és irománycái.

Anno 1697 die 9 Martii Claudiopoli conclusi.

Constitutiones dominorum comitum, baronum, magnatum et nobilium universorumque statuum et ordinum trium nationum regni Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generali congregatione eorundem ad diem nonum mensis Martii anno 1697 in civitatem Claudiopolitanam indicta et celebrata communibus votis et suffragiis generaliter conclusae.

Articulus 1.

Az felséges udvarból hozott diploma, resolútiók és decretumok kiadásáról.

Az mi kegyelmes urunk koronás királyunk ő felsége diplomájának, arról lett resolútióknak, instructióknak és decretumoknak in publico nem léte és magunknak is annak punctumilhoz való nem alkalmaztatása nem kevés fogvatkozásunkra lévén eddig is, hogy a méltóságos gubernium arról tett alázatos instantiáinkra, mind a maior cancelláriáról, mind ítélőmester uraméktul, ha ki ki akarja venni perében kiadattatását, arról lett méltóságos resolútiójában ígérte egész országostul, alázatosan megszolgáljuk.

Articulus 2.

Az magazenumokba adott búza és zab árának sollicitatiójáról.

Az magazenális administratiók esztendőnként nem kevés terehviselés lévén rajtunk, hogy az eddig administrált búzáink és zabunk árának megszerzésében az méltóságos gubernium maga instantiáját igéri, alázatosan megszolgáljuk és hogy mind egvél provinciákban ő felségének, úgy ez hazában is a magazinumokban kívántató búzának és zabnak kész pénzzül való kiszedettetését velünk együtt munkálkodni és ő felségét alázatosan instantiáinkkal velünk együtt megtalálni méltóztatik.

Articulus 3.

Az só felül való számvételről.

Nagy lelkünk fájdalomával éreztük eddig is, hogy búzáink és zabunk árának refusiójára ő felsége a só akná-

kat rendelvén, abból semmi refusiót eddig nem vehettünk: végeztük azért országostúl, az méltóságos gubernium consensusa is accedálván, hogy azon sórúl való számvétel, mihelyt a palatinális parstúl arrúl való extractus jó le. hol és mind költ el a só, ezen számvétel continuáltassék és finaliter decidáltassék, tudhassuk, mennyire bizhassunk pénzünk ezaránt való refusiója felől.

Articulus 4.

Az nemes daraboknak kiadásáról és azzal való abususoknak tolláltatásáról.

Az nemes daraboknak már egyidőtül fogván való ki nem adattatása, mind arrúl irott és confirmált articulusoknak, mind penig nemesi szabadságunknak mennyire praeiudicált, keservesen érezzük, melytül hogy a méltóságos gubernium velünk együtt mind ő felségét megtalálni kész, mind peniglen addig, míg arra válaszunk jó, az eddig való usus szerint a nemes daraboknak kiadatását igéri, alázatosan megszolgáljuk. Mely, hogy a fiscus kára és minden fraudulentia nélkül jobb módjával mehessen véghez, végeztük, az méltóságos gubernium consensusa is accedálván, tegyen a méltóságos gubernium olyan dispositiót, hogy minden vármegyék, székek tudhassák, melyik aknára küldjenek azon nemes darabért, mely is a szerént promulgáltatván, minden rendek tartsák ahhoz magukat, és senki is supra necessitatem a sőt ne hordassa semminémű szín és praetextus alatt, annál inkább kereskedést belőle, azzal abutálván, ne indítson; valaki pedig ez ellen cselekedni comperiáltatik, az azon nemes darabhoz való jussát in perpetuum amittálja.

Articulus 5.

Az potentiákrúl irott articulusok processusának modalitásáról.

Noha az potentiákrúl az Approbátában világos articulus extál, melyet az elmúlt fejezévi gyűlésben is igyekeztünk circumscribálni, a végre, hogy az eránt megbántódott atyánkfiai annál jobban panaszok mellett procedálhassanak, de a mint szomorúan értjük, némely afféle potentiák revideáltatván az vármegyén és adiudicáltatván is appellatorium mandatumok bevitelével az convicta parstúl impediáltatván, executióban nem vétetődhettek, azon articulus penig minden törvénybeli remediomokat praescindált és kinek-kinek az ő iusta praetensiójoknak utat és módot facultálván, senkinek igazságát rontani nem láttatik, hanem csak az potentiáriu-

sokat refrenálni és törvényes útra igazítani. Végeztük azért az méltóságos gubernium végezéséből, hogyha vármegyéken és székeken az efféle potentiák adjudicáltak és az elfoglalt bonumok readjudicáltak, vagy a melyek eddig readjudicáltak és modo quo ut supra impediáltak, az oly appellatorium mandatumok legyenek erőtelenné; hasonlóképen, ha, kik ennekutánna is afféle appellatorium mandatumot vennének, ne acceptáltassanak, hanem non obstante eo mind az eddig lőtt, mind ezután leendő efféle törvénytételek vétessenek végső igazításban, hogy annál is inkább az potentiariuskodók refrenáltatván, kövessék mindenekben ez haza irott törvényeit és kiki az szerént a maga jussát keresse.

Articulus 6.

Más idegen országokból ez hazában telepedett ráczoknak és oláhoknak az adózásban való állapotokról.

Ez hazában pedig sok helyeken megtelepedett és adózás nélkül élni akaró ráczok és oláhok iránt is nem kevés megbántódásunk lévén, hogy in anno 1695 die 26 Februarii Kolosvárott celebráltatott gyűlésünkben emanált articulusunk szerint a főtisztek által investigáltassanak és valakik residentiások, viseljék ők is az terhet tehetségek szerint; ha kik nem residentiások, de ebben az hazában kereskednek, ámbátor az ő felsége fizetésén legyenek is, de ezek is contribuálnak. Ha kik pedig nem residentiások és nem is kereskednek, az olyanok legyenek immunisok, a méltóságos gubernium tetszése is accedálván, végeztük. A Somlyón és Cseben lakó régi praesidium sok dolgait is, hogy a méltóságos gubernium jó rendben venni és az ott lakosok megbántódását megorvosolni igéri, alázatosan megszolgáljuk.

Articulus 7.

Az magazinumokhoz kívántató vecturázásokról.

Tagadhatatlan, hogy az magazinumokhoz közelebb való helyek vecturázásokkal nem kevésbé aggraváltak, kik mellett való instantiákra, hogy a méltóságos gubernium megorvoslását igéri és az annonae caesarensis supremus commissariussal conferálván, midőn az magazinális dolgokról dispositiót teszen, ezen megbántódást is oly karba igyekezik állítani, hogy az eddig terheltetett helyek ne aggraváltassanak, alázatosan megszolgáljuk.

Articulus 8.

Az Marhus (így Maros helyett) alkalmatosságával való vecturásoknak rendirül.

Az marhusi alkalmatossággal hogy indifferenter minden rendeknek jószága a terhet supportálja és az uraknak, főrendeknek tisztjei, ha impediálják is, de a vármegyéknek és székeknek tisztjei csak procedáljanak, az közönséges tereh viselésnek is igazsága azt kívánván, végeztük, úgy mindazáltal, hogy a vicetisztek se injuriábúl, sem penig egyéb respectusra nézve ne exorbitáljanak. Az mely nemes rend is peniglen magát valakinek szolgálatjára vagy szolgálására kötelezte, de mindazonáltal sem nem conventiós, sem nem continuus szolgál, ha mikor a főtisztektől a vármegye közönséges szolgálatjára denomináltatik, olykor, a mikor urának is kára nélkül távozhatik szolgálatja mellől, magát ne vonogassa, hanem sub poena in articulis super talibus negotiis editis expressa tartozzék obtemperálni: a méltóságos gubernium tetszéséből végeztük.

Articulus 9.

Az elmúlt esztendőbeli limitatióknak observáltatásáról.

Hogy a méltóságos gubernium az elmúlt fejevári gyűlésben lett limitatiót observáltatni és mind a kereskedő rendeknek dolgokat oly karban állatni, hogy szerfelett való árán, a mint nem régen kezdték, árújokat ne adják, sőt annak felette más országból hozni szokott materiák áráról is illendő dispositiót tenni igen szükségesnek itélvén, mi is egész országul ezen atyai gondviselését az méltóságos guberniumnak aláztatosan megiszolgáljuk, elhitetvén azt mi magunkkal, hogy ezen dolgot effectumban venni hová hamarébb a méltóságos gubernium igyekezik.

Articulus 10.

Az egyházi nemesség adózásának modalitásáról.

Noha az egyházi nemesség adózásáról sok articulusink és végezésink vadnak, mindazonáltal jöttek azok iránt is olyan panaszok előnkben, hogy hárman-négyen is bírván egy házhelyet, külön-külön adózással terheltetnek; végeztük azért a méltóságos gubernium tetszése is accedálván, hogy mind vármegyéken levő főtisztek vármegye színével együtt az particularis repartitíókor investigálják azoknak minden állapotjokat és értékeket és ahhoz képest conscien-

tiose kire-kire vessék úgy fel az adót, hogy egyik is közülök ereje felett ne terhelteessék, sem pedig fraudulenter senki is közülök az adózás alól magát ne subtrahálja. Az egyházi nemességről eddig irt articulusunkat egyébiránt mindenekben intacte fenhagyván, adózzanak a szerint.

Articulus 11.

Az törvények folytatásáról eddig concludált articulusok compilálásáról és azoknak confirmációra az felséges udvarba való felküldéséről.

Mivel vadnak az néhány esztendőben csinált oly articulusink, melyek ő felségétől nem confirmáltattak, melyekkel is hogy minden akadály és ellenvetés nélkül élhessünk, a méltóságos gubernium tetszése is accedálván, végeztük, hogy egy alkalmas időben a méltóságos gubernium a táblával együtt az articulusokat consultatio és discursus alá vevén, a melyek törvények folytatásához szükségesnek találattanak, azokat össze szedegetvén és jó rendben vevén, ő felségéhez ad confirmationem felküldtessék.

Articulus 12.

Az egész fiscalitásoknak ő felségétől való megkéréséről.

Ugy látjuk az hadakozás continuálódván, a terelviselés rajtunk nevededik és esztendőnként a diplomaticum quantum feljül való expensáink szaporodnak, melyet is lehetlenség másképen supportálnunk, hanem ha ő felsége valami sublevatióink iránt hozzánk járul. Tetszett azért egész országotól, az méltóságos gubernium javallása is az lévén, hogy amint ő felsége a só aknákat pro contentatione kezünkben bocsátotta, ő felségét alázatosan instantiáinkkal requiráljuk, hogy annak árendájának eltelése után is, sőt egyéb minden fiscalitásokat is, úgymint: harminczadokat, vámokat, arany és kinosó bányákat, minden fiscalis jószágokat, dézmákkal, árendákkal, census cathedrálissal és egyéb haszonvehető minden fiscalitásokkal együtt kezünkben bocsátani méltóztassék, úgy mindazáltal, hogy az ország maga arra deputált emberei s szolgálai által administráltassa, hogy így annál hamarébb országos sok extraordinaria expensáinktúl vehetnénk valami sublevament és teljességesen az felettébb való terelviselés miatt szegénységünk ne jutnának utolsó pusztulásra.

Articulus 13.

Liber quaestusról.

Hogy az liber quaestus semminemű helyekben, sem pedig sokadalmokban ne impediáltassék, sub poena articulari a méltóságos gubernium tetszéséből végeztük egész országostúl.

Articulus 14.

Ország szükségére erogált pénznek refusiójáról.

Vadnak sok becsületes atyámfiai, kik is sub spe futurae refusionis pénzeket kiadták, kiket a sok rajtunk forgó terelviselés miatt még eddig nem contentálhattunk, hanem, az méltóságos gubernium tetszése is az levén, igirjük arra magunkat, hogy mihelt Isten módot ad benne és sok terelviselésink alatt pihenést vehetünk, azon leszünk, hogy az ő kegyelmek contentatiojáról illendő dispositiót tegyünk.

Articulus 15.

Az csiki és háromszéki passusokon való terelviseléseknek sublevatiójáról.

Hogy a méltóságos gubernium csiki és háromszéki atyámfiainak az passusokon való terelviseléseket és azon passusokon levő gyalogoknak fizetését jó rendben venni igéri, és azmint harmadéve az commissariatust megfizette expensájokat az csikieknek, az tavalyi commissariatust is az keze alatt levő refusiokból, úgy az idei commissariatust is tegyen contentatiót mind csiki, mind az háromszékieknek, az méltóságos gubernium ez iránt való kegyes atyai resolutióját alázatosan megsszolgáljuk.

Articulus 16.

A székelység között resideáló nemesség terelviselésének és az portiózás előtt aufugiált szabad székelyeknek reductiójának modalitásáról.

Székel atyámfiai ő kegyelmek panaszokból értjük, hogy ő kegyelmek között resideáló nemesség az ott való terelviselés alól magát subtrahálni akarja eo praetextu, hogy az vármegyén jószágot bir, és ott is portiózik. Végeztük azért a méltóságos gubernium annuentiájából, mivel az igazság is azt kívánja, hogy minden rendek a vármegyén való jószágokról adózzanak a vármegyével, a székelységen

levő birodalmokrúl a székelységgel adózzanak. Ide nem értetvén mindazáltal a székelység között bíró jószágos, főrenden levő emberek magok személyekben. Mivel pedig ugyan ő kegyelmek közül sokan szöktek el a portiózás előtt, hogy azok is a főtisztoktól szabadosan reducáltathassanak, vagy peniglen a reájok esendő portiót és adót fizessék meg oda, a honnét elszökteknek, közönséges akaratból végeztük.

Articulus 17.

Az magazinumban való búza és zab felvetéséről.

Hogy ez által is az mi kegyelmes urunkhoz ő felségéhez hűségünket az iránt is megmutathassuk, noha a rajtunk forgó terehviselés alatt állig nyögünk, mindazonáltal ez idei nyári hadakozásra az ő felsége magazinában ígértünk búzát cub. 60¹/_m, zabot cub. 50¹/_m. Az búzának administratiójáról az mi formában repartíaltatott, minden rendeknek commissiójuk menvén ki, hogy az abban specificált helyeken és terminusra fogyatkozás nélkül adminisztrálják, végeztük.

Ha kik pedig azt pothabeálnák, és az méltóságos gubernium executione mediante kéntelenítették exigáltatni, nem másnak, hanem magoknak tulajdonítsák. A feljebb megírt 50¹/_m zabból is hasonlóképen minden rendekre commissiók mennek ki, kik is a commissiókban specificált helyekre és terminusra adminisztrálni el ne mulassák. A zabot pedig vetettük fel e szerint:

A kapúszámokra indifferenter vetettünk négy vékájával

számlálva	cub. 15
Az egész székelységre	cub. 7000
Fogarasz földje	cub. 1000
Szász papok	cub. 1000
Oláh papok	cub. 400
Kézdi Vásárhely	cub. 100
Ilyefalva	cub. 80
Sepsi-Sz.-György	cub. 70
Bereczk	cub. 50
Vizakna	cub. 100
Fejérvár városa	cub. 30
Abrud-Bánya	cub. 100
Kolozsvár várossa	cub. 300
Csik-Szereda	cub. 40

Articulus 18.

Az magazinum körül való szolgálkrúl.

Mivel eddig is sok kárunkkal és terehviselésünkkel esett a magazinumokban való administratiónak dolga, tetszett azért egész országostul a méltóságos gubernium javalása is az lévén, hogy állassunk egy magazenális főcommissariust is minden magazinumokba, utánna való commissariuosokat is. Melyre nézve magazinális főcommissariusnak választottuk Josika Gábor atyánkfiát, úgy hogy ő kegyelme a méltóságos guberniumtól kiadandó instructiók szerint azon magazinális dolgokra viseljen gondot ő kegyelme, utánna való commissariuosokat választattuk e szerint:

Fejérvárra Buzinkai Györgyöt és Karancsi Sigmondot
Szász Sebesben Szássebesi Czil Jánost.

Szebenben ifjabb Verder Györgyöt.

Dévára Barczoni Istvánt és Sz. Györgyi Dávidot.

Brassóban Brassai Farkas Márkust.

Kolozsvárra Beszprini Györgyöt.

Beszterczére Prásmári Jánost.

Segesvárra Huszár Mihályt.

Udvarhelyre *(üres hely.)*

Fogarásban *(üres hely.)*

Kiknek is mindnyájan megirt főcommissariustúl legyen illendő dependentiájok és mindenekben ő kegyelmének tartozzanak obtemperálni, másképen ha kik nem obtemperálnának, méltó büntetéseket elveszik.

Articulus 19.

A portio pótlására vettetett bizonyos summákrúl.

Az mint főcommissarius atyánkfia informatiójából értjük, az hiberniumra tartozandó portió kifizetésére és suppléálására még százezer rhénes forintoknál több vagyon hátra. Hogy azért fogyatkozás nélkül a militiának kívántató quartély suppléálódhassék, mind ennyi szorongattatásink között is kéntelenítettünk vetni fel pénz adót ez szerént:

A kapuszámokra indifferenter vetettünk

hung. fl. 60

A székelység ad fl. 10,000

Fogarás földére fl. 1200

Kolozvár városára fl. 650

Az oláh papokra fl. 400

Abrug Bányára fl. 80

Fejérvár városára fl. 10

Vizaknára fl.	125
Hunyadra fl.	30
Hatzogra fl.	15
Kézdí Vásárhelyre fl.	25
Illyefalvára fl.	10
Szepsi Sz. Györgyre fl.	10
Bereczkre fl.	12
Csik Szeredára fl.	10
Udvarhelyre fl.	10
A kereskedő rendekre fl.	200

Mely felvetett adót minden rendek ad diem 1 Maji okvetetlen a commissariatushoz adminisztrálni el ne mulassák, alioquin a militia fizetését tovább nem várván, ha kire resignatio megyen, magának tulajdonítsa.

Articulus 20.

A gorolykárúl a vagy dühötkérül.

A szőlőhegyek levén ez hazának egyik kiválképen való thesaurusa, melyből mind a nemességnek, mind a szegénységnek lehetett valami kevés proventusa, melyet nem kevésbé impediált a gabonából, szőlő malátából és egyéb akármi eszközökből készíteni szokott dühötkének minden helyeken való szabados főzése. Hogy azért a szőlő művelő helyek utolsó pusztulásra ne jussanak, végeztük, hogy soholt ez hazában indifferenter városokon, falukon se hazafiai, se kereskedő rendek, ráczok, sidok, örmények és akárminémű rendek a dühötkének főzését, árulását és behozását ne usurpálják. Ha pedig valaki ez végezésünk ellen cselekedvén, főzne, vagy főzetne, ha úr vagy főember cselekeszi, fl. 200, ecclesiasticus personákon és alább való nemes embereken fl. 24, városi és paraszt embereken fl. 12 azon helybeli tiszték által exequáltassék, mely hogy jobb módjával refrenáltatassék a dominus terrestrisek magok jószágiban post expirationem praesentis diaetae intra diem decimum quintum az efféle főző fazokákat szedessék be és adassák el, csak annyira hagyatván meg benne, hogy a borseprót legyen miben kifőzni; melyet, e szerint ha a dominus terrestrisek megorvosolni posthabeaílnák, minden helyeken a tisztviselők az efféle főző fazokákat elszedetvén, rontassák össze, úgy mindazonáltal, hogy a borsepróból és megveszett borból főzött égett bornak szabados legyen főzése és árulása, hitelesen comprobáltatván, hogy seprő égett bor s ki főzte és kitől vette. Ha pedig valamilyen főtiszt akárminémű re-

spectusból ezen dolgot executióban nem vitetné, ő maga is valami tekintetre nézve megengedné, az *articularis poenában*, idest fl. 200 incurráljon, melyet a *director* atyámfia minden kedvezés nélkül exequáltasson. Az jó méhser pedig az városokon lévő sokadalmokban szabadosan árultathatik. Az falukon pedig az *dominus terrestrisek* szabadságában áll, ha megengedi is árultatását, ha nem is, a kiknek magok falujokban szokott esni sokadalom.

Az ser koresomát pedig az mi illeti az mint annak előtte is, *articulariter* megtiltatott volt, úgy mostan is azon tilalom alatt hagyatik.

Articulus 21.

Az exactióról.

Hogy az eddig fenfügött *contributiókat* jobb módjával való rendben vehessük és hol maradtak légyen *restantiák*, hol nem, kikeressük, szükségesnek itiltük bizonyos *exactorokat* rendelnünk, úgy mint Sárosi János, Haller István, Boer Ferencz és Nyul Keresztély atyámfiait, kik is ad *primum Junii M.* Vásárhelyett *conveniálván*, ezen *exactiót* peragálják, hűségesen felvivén és elkezdvén az *exactiót* in anno 1691. 92 és 93. folyt *exactiókból* in *suspensio* hagyatott *ratiókon* és azon *exactiókból* kiadatott *restantiák* és minden egyéb *difficultások extractusán* és ugyanazon esztendőben való *generalis perceptorok ratióin*, melyekben is rendesen *procedálván* in anno 1694, 95, 96 és 97, usque ad *hodiernum diem* felvetett és lött mindennemű *contributiókról exigáljanak ratiókat* és az hol mi *restantiák* találtatnak, azokat szorgalmatosan szedessék fel. Az idők alatt is peniglen, az mely *generalis perceptorok* az *főcommissariusok* voltak, kiknek idejekben az *administratorok* mentenek, tartozzanak remonstrálni az felvetett *quantumok* hova és micsoda szükségre erogálódtak. Hasonlóképen az mely *summa* pénzt országúl kölcsön adtunk volt, Máramaros vármegyének fl. 33,000, Kővár vidékének fl. 18,000, erről is azon *exactor atyámfiai* vegyenek számot, felcircularván azon *summa* pénzt, felszedték-e azon helyeken és ha felszedték, hova tették, mivel még eddig azon kölcsönözés nem *refundáltatott*. Ha kik pedig ad *terminum praefixum* nem *compareálnának* és *ratiókat* eligazítani *posthabeálnák*, az *articularis poena* úgy mint fl. 200 most *de facto* *director atyámfia* által *exequáltassék* és *eandem executionem* adigáltassék az egész számadásra.

Articulus 22.

A só commerciumáról.

Minthogy a palatinale só commercium alkalmatossága körül sok és terhes dolgok és difficultások vadnak, melyet egész országnak tractálni haszontalannak itéljük, tetszett azért, hogy a méltóságos gubernium mellé bizonyos atyánkfiaiit denomináljuk, úgymint vármegyékről Kemény Jánost, gróf Pekri Lőrincz, gróf Betlen Sámuel és Bánffi Farkas, az székelységről gróf Mikes Mihály, Toroczka István, Dániel Ferencz és Koronkai Toldalaghi János, az szász-ságról Szebeni Intius Márton, segesvári királybíró, medgyesi székbíró és szászsebesi királybíró atyánkfiaiit. Kiknek jó hazafiuságokban és az méltóságos gubernium atyai gondviselésekben megnyugodt elmével levén, authoráljuk ő kegyelmeket. ezen só commerciuma körül kívántató minden instructióknak, az körül való szolgák állatásának véghez vitelére és minthogy az só commercium dolga, míg méltóságos palatinus urunk ő herczegségéhez bizonyos informatiók nem mennek és arról való resolutiók onnan is nem jönnek, jó karban nem állíthatik, méltóságos gubernator uram az méltóságos guberniumot és azon megírt atyánkfiaiit, az mikoron ezen sóbeli commercium dolga kívánja, convocáltatván, ő kegyelmek azon dolgot mindenképen folytathassák és mentül jobb dispositióban vegyék, egész országúl, három nemzetül authoráljuk.

Articulus 23.

Innep-szentelésről.

Hogy Isten ő felsége mind ennyi fegyverzörgés és szüntelen való félelem között édes hazánkat eddiglen csudálatosan megtartotta, azért ő felségének szüntelen való háladással tartozunk. Hogy azért az mi kegyelmes Istenünket ő felségét továbbra is hozzánk és édes hazánkhoz annál nagyobb könyörületességre indíthassuk, és hogy az mi kegyelmes Istenünket ingyen való kegyelméből kegyelmes császárunk és koronás királyunk ő felsége az egész kereszténység és édes hazánk oltalmára felemelt fegyverét ezután is szerencsésen boldogítsa, egész országúl, három nemzetül unanimi voto et consensu az méltóságos gubernium tetszése is ez levén, végeztük, hogy az mi Istenünk előtt való kegyelem kérésére tökéletes buzgó indulatból bizonyos innepnapokat rendelnénk eddig szokott innepeinken kívül, az mely innepeken specialiter az mi kegyelmes Istenünk előtt esedeznénk azon alázatosan, hogy ő felsége továbbra is eddig mind velünk, mind kegyelmes koronás királyunk ő felsége fegy-

verével közlött kegyelmisséget továbbra is fentartván, édes hazánkat minden szomorú változástól oltalmazza; mely innepi szentelésre rendeltük az holnapoknak első napját, az esztendő forgása alatt, elkezdvén a *die primo Maji proxime affuturi* e szerint szorgalmasan megtartassék az innepi szentelés és mindenik religión levő emberek egész háznépestül az isteni szolgálatra az maga rendi szerint háromszor az isteni szolgálaton compareáljon és valamiglen az háromszori könyörgések után az templomból való kijövetel nem lészen, addig enni s innya ne merészellen, sőt azután is azon a napon minden héjjábanvalóságtól, tánczolásától, tobzódásától és egyéb mindennapi külső munkától az mint egyéb innepeken is szokott tilalomban tartatni, magát megtartóztatná. Mely, hogy jobb módjával observáltassék, korecsomák is azon napon ne árultassanak. Hasonlóképen az négy recepta religión kívül levő görög és egyéb vallásokat tartó minden ez hazában levő nemzetek ezen forma innep-szentelésre kötelesek legyenek. A kik pedig ez végezésünkkel nem gondolván, maga religiója szerint az isteni szolgálatnak helyére háromszor el nem mennének, addig ételtől, italtól magát nem abstinenceálná, annál inkább részegségre, tánczolásra vagy valami rabotas munkára adná magát, azon helynek papja és esperestje tartozzék az ecclesiából bizonyos ideig kitiltani és az ecclesiában ecclesia követés nélkül nem admittálni; ha mely oláh esperest, pap vagy oláh püspök ez ellen cselekedni comperiáltatik, eo facto az is papi, esperesti vagy püspöki officiumától amoveáltassék. Az hol ezeken a napokon sokadalmak szoktanak esni, azok is tilalom alatt legyenek és más napra transferáltassanak, végeztük.

Articulus 24.

Felső- és Közép-Füle nevű faluk contro-versiájoknak decisiójárúl.

Felső- és Közép-Füle nevű faluk között bizonyos controversiák levén egy darab határ felett, mely contro-versiának revisiójára és investigálására rendeltük egész országotól egyik ítélőmester, a melyik reá érkezik, Kemény Boldisár és Mikola László atyánkfiait, kik is kimenvén, az mely napra azon helyeknek possessori kívánják és méltóságos gubernator uram parancsolatja is fogja determinálni, és pro et contra azon controversiát investigálván, ha ott helyben eligazíthatják bene quidem, alioquin következő országgyűlésére reportálják az egész dolgot.

Articulus 25.

Magazinális szolgák fizetéséről.

Az magazinális szolgák iránt való fizetésről, hogy a méltóságos gubernium provideáljon és disponáljon, végeztük és egész országúl ő nagyságokat ő kegyelmeket authoráljuk.

Articulus 26.

Isten káromló szitkok megtiltásáról.

Noha az Isten ellen való káromló szitkok ennek előtte is erős tilalomban voltak, mindazáltal azzal nem gondolván sokak minden éktelen szitkok, de nevezetesen mindenek felett a teremttével való irtózatossá szitkozódás annyira eláradt, hogy csaknem az apró gyermekeknek is közönségesen forog szájokban, minthogy peniglen minden bűjt és innepszentelés haszontalan, hogy ha ez ilyen közönséges vétkek ki nem tisztíttatnak, ez iránt is kíváltképen Istenhez való buzgóságunkat akarván mutatni, az méltóságos gubernium tetszése is az levén, végeztük egész országostúl, hogy valaki ezen éktelen szitkokkal szitkozódni comperiáltatik, akár úri, fő és nemesi rendben levő, akár városi és paraszt egyéb akármi rendbeli ember gyermeke legyen, első vétkeért a piacon keményen megvesszőztessék, másodszori vétkeért peniglen a nyelvében egy darab kivágattassék és ha harmadszor azon gonosz cselekedetben comperiáltatik, minden kedvezés nélkül kövel veretessék agyon. Mely ez iránt való vétkeseknek megbüntetését kötelességek szerint minden helybeli tisztek sub ammissione honoris et officii minden kedvezés nélkül executióban vétessék, közönségesen végeztük. Az nagy rendek és minden házigazdák előttök viselvén mindenek felett az Istentúl ő felségétúl való félelmeket, magok cselédit igyekezzenek illendő fenytékben tartani és a kiket deprehendálhatnak, a nagy rendeknek álljon szabadságában hogy magok büntetik-e meg, vagy tiszt kezében adják, mindazáltal cselekedjék azt, hogy udvari cselédjek is semmiképen büntetlen ne maradjanak.

Articulus 27.

Az sodomiták ellen való processusról.

Mivel római császár kegyelmes urunk ő felsége specialis instructióban adta méltóságos gubernator urunknak, hogy a sodomiták megbüntettessenek, mely vétkeknek nemének még csak hallása is mivel irtózatossá, végeztük egész országostúl, a méltóságos gubernator tetszése is ez levén, hogy minden vármegyéknek, székeknek főtisztai az efféle vétkeket per

inquisitionem szorgalmasan keressék ki és ha paraszt személy deprehendáltatik ezen vétekben, mint egyéb czégéres véteket úgy ezeket is büntessék meg az vicetisztek, ha pedig nemes ember találtatik ezen vétekben, főtiszt atyánkfiai szoros kötelességek szerint persequaltassák az vicetisztekkel ratione officii minden vármegyék és székek törvényes székein; minthogy pediglen azok ritkábban folyhatnak, főtiszt atyánkfiainak szabadságokban álljon specialiter az efféle véteknek megbüntetésére az vármegye és székek szinét mentül felesebben lehet még extra seriem convocáltatni és ott persequáltatni. Ha hol pediglen az tisztek persequálni elmulatnák, az director kötelessége szerint az olyan személyt táblára evocáltassa és mind terminusok alatt, mind ország közönséges gyűlési alatt való táblákon persequáltathassa. A kik pediglen ezen vétekben comperiáltatnak, ne legyen se jószágoknak eladásával se pénzzel magokat az poena alól felszabadítani, annál inkább ellenek indított pert lecsinálni szabad, sem pediglen senkinek is ez ilyeneknek úgy őket sub anatemate felvenni, pártjokat fogni, hanem irremissibiliter megégettessenek egész országotúl végeztük.¹⁾

Datum in civitate Claudiopolitana die decima tertia mensis Aprilis ultima videlicet die congregationis nostrae anno domini millesimo sexcentesimo nonagesimo septimo.

Samuel Keresztesi praesidens, mp. (P. H.)

Magister Joannes Sárossi protonotarius, mp. (P. H.)

Magister Petrus Alvinczi protonotarius, mp. (P. H.)

(Eredetije az orsz. levéltárban, gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok B.)

LI.

1697. ápr. 30.

Apafy Mihály elé terjesztett pontok.

Anno 1697 die 30 Aprilis.

Nomine suae majestatis sacratissimae domini domini nostri clementissimi factae mihi per comitem Kynszki propositiones.

¹⁾ Az országos levéltári Korniss Mihály-féle másolatban a következő megjegyzés olvasható:

»Meghalván hirtelen Bethlen Elek úram, választatott Keresztesi úram, de ugyan ad 1698 mind bizonytalanságban volt confirmatioja az munkák által.«

1. Petitur resignatio principatus, qui primo per me sponte iam erat oblatus.

Ad hoc punctum in eadem conferentia viva voce respondi me hoc facere velle etiam defacto.

2. Petitur restitui athname turcicum.

Quod etiam a me statim est promissum.

His factis promisit sua majestas sacratissima.

1. Annuam pensionem duodecim millium florenorum Rh. vel in proventibus salis Transylvanici vel ex aliis mediis. Reservando sibi hoc sua majestas sacratissima, quod illam finito bello augebit.

Benignissimae huic compromissioni humillime inhaereo et Vestrae Serenitatis mentionem constanter sollicito quinimo ut pensio illa augeatur, cum bellum iam sit finitum et ad aliquem fundum certum et fixum determinetur a sua maiestate suplico, cum et alioquin suae maiestati sacratissimae spontane-e longe plus cesserim.

2. Avitica bona sua maiestas confirmari dignata est.

Quoad haec ut expeditio fiat, humillime expeto.

3. Bona vero illa ficsalia, quae titulo oneroso possideo in onere se exsoluturam sua maiestas sacratissima resolvit data occasione.

Hoc stabit in clementissimo suae maiestatis sacratissimae beneplacito, dum et quando eodem valore suae

maiestati benignissime visum fuerit. Pro interim tum clementissimam suae maiestatis protectionem quoad illa supplico, ut ab omni privatorum impetitione, onerum improprietationum impositioni tuta maneant.

4. Voluit sua majestas sacratissima, ut tempore belli Transylvaniam mihi intrari non liceret, sed ponerem hic vel alibi in suae maiestatis provinciis fixam mihi sedem, quo et coniugem adferri et in mea religione libere mihi vivere liceret.

Hoc punctum actu est impletum; quod vero sequentem meae vitae periodum attinet, ad etiam ulterius suae maiestati sacratissimae humillime complacendum, stabilioris habitationis sedem in istis partibus mihi figeri (*sic*) est animus supponendo tamen cum alta iam pace fruamur etiam in patriam intrare, vel saltem ad dominium disponendum, cum scitu suae maiestatis sacratissimae liberum erit.

5. Permisit et promisit sua majestas sacratissima, ut titulo principis uterer, donec occasio datur me in sacri Romani imperii principem exaltandi in quo quoque gratificandi suae maiestati sacratissimae est animus.

Quoad hoc punctum humillime supplico, quod si sua majestas sacratissima dignata sit bonorum meorum statum definire, habeatur tanto magis

respectus personae meae status et quod sua majestas hac ratione tit. princ. imperii clementissime appromisit, sublati iam etiam obstaculis dignetur hoc diplomaticae expediendum clementissime demandare.

Die 16. Martii. 1700.

(Eredeti fogalmazvány a M. N. Múzeum levéltárában, Tunyogi József gyűjteményében.)

LII.

1697. jún. 3.

Meghívó a tordai országgyűlésre.

Comes Georgius Bánffy de Losoncz, Transilvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator, Comitatum Colosiensis et Dobocensis supremus comes.

Spectabilis ac generosa domina nobis benevola. Salutem et benevolam nostri commendationem.

Az mi győzedelmes császár és koronás király kegyelmes urunk ő felségétől jüvén kegyelmes resolúciónk, azoknak publicatiója, annak felette ugyan az ő felsége hadi operatióira kívántatván még az magazinumokban bizonyos számu ezer köből búza annak is repartitiója szükségképen kívánják, hogy közönséges országgyűlését hirdessünk. Azért a mi kedves jóakaró uraink és atyánkfiai a tanácsi rend ő kegyelmek tetszéséből, hogy Kegyelmed böcsületes követje által *Tordára ad diem 22 praesentis Junii* megjelenjen, parancsoljuk autoritate mediante igen serio sub poena articulari. Eorundem (*sic*) sic facturam bene valere desideramus. Datum in civitate Cibini (*sic*) egregio Transilvaniae Gubernio, die 3. Junii. 1697.

Eorundem benevoli

C. G. Bánffy s. k.

C. N. Bethlen s. k.

Czfmzet: Spectabili ac generosae dominae Catharinae Kemény spectabilis ac generosi condam domini Georgii Gyerőfi de Gyerőmonostor relictæ viduæ, nobis benevolæ.

(Eredetije Torma Károly gyűjteményében.)

LIII.

1697. jú n. 22—jú l. 10.

*A Tordára hirdetett országgyűlés irományai és törvényei.**a)**(Országgyűlései napló.*

Acta comitiorum regni huius Tranniae per excellentissimum et illustrissimum d. d. gubernatorem pro die 22. Junii 1697 in oppidum Thorda indictorum et celebratorum.

25. Junii quia rationabiles ob causas congregatio d. d. statuum ad 25 attacki mensis dilative attigerat, ideoque eodem d. d. status in templum dominorum unitariorum confluentes primum observantiae comitiorum gradum exequuntur sunt.

26. Confluxus d. d. comitatensium iuxta praxim hactenus usitatum aequae etiam dominorum Siculorum ac Saxonum . . .

27. Perlectis postulatis d. d. statuum (serius Saxonicae nationes dilatis) domini d. consilarii una cum dominis d. statibus de et super summa tritici magazinalis discussa praehibitis concluderunt, utpote hogy az elmúlt esztendőben felvetett hatvanezer köből búzának harmadrészét ugymint trit. cub. 20 ezer kiki adja meg: adván az nemes vármegyék cub. (*üres hely*), az nemes székely natio cub. (*üres hely*), az becsületes szász natio pedig cub. (*üres hely*) az két része pedig ezután is portatim persolvenda dilata exstitit.

4. Julii. Postulatorum cum resolutionibus series.

Postulatorum dominorum comitatensium series cum resolutionibus.

Ad 1. Resolutio nihil alterabitur.

Ad 2. Resolutio nihil alterabitur.

N. B. Az tavalyi 60 forintos adóban attrahaltatni kell az egyházi nemességnek is.

Az régen felvetett 6 köhlös lisztet vagy buzát meg kell adni.

Az rakoviczai határbeli controversiáknak eligazítására deputáltatnak.

Az 2-dum punctum 2-di postulati.

Az magazinális búzáról való Nagyságtok resolútióját alázaoson értjük, de mivel az eddig adott búzánk áráról az Nagyságtok resolútióját nem láttuk, úgy értettük pedig, hogy kanczellár Kálnoki Sámuel atyánkfia tehetne az iránt bizonyos információt, instálunk alázaoson Nagyságtoknak. méltóztassék ez iránt való resolútiójával bennünket conso-

lálni, tudhassuk, honnan, mikor és kitől várhassuk buzánk áráról való contentáltatásunkat, ezután pedig, hogy pénz nélkül búzáat adni ne kényszeríttessünk, a felséges udvarban munkálódni méltóztassék.

Ad 3. nihil alterabitur.

Ad 4. replica. Minthogy az ő felsége kegyelmes diplomájának első punctuma világosan kimondja in terminis cuiuscunque alterius cleri et personarum ecclesiasticarum etc. nihil alterabitur. Constal pedig az catholica religion levő méltóságos püspök uram itt benn léte, tovább is pedig ezen punctummal ellenkező intervenientiáktól tarthatunk, előbbi alázatos instantiákra relegáljuk magunkat, várván Nagyságtok méltóságos resolútióját alázatosan.

Ad 5. Articulus conscribendus iuxta resolutionem.

Art. 6. Articulus iuxta resolutionem.

N. B. *Az adófelvetésről.*

Tordai constitutiones anni 1694 art. 2. Ott numero 15 egy kapu helyett.

In constitutione 1694 art. 1 similiter.

Kolozsvári 1695. constitutione art. 9 excepti nobiles singulae sessionis.

Marosvásárhelyi constitutione 1695 et 1696 articuli ut supra in constitutione Thordensi.

Fejérvári constitutione 1696 az egyházi nemesség cum portis 30 computetur de az pénz adóban exempti ibidem ratione magazinális tritici excepti.

Ad 6. art. scribetur.

Ad 7. art. scribetur.

Ad 8 art. 1.

Ad 9. art. scribetur.

Ad 10. art. cum gratiarum actione.

Ad 11. differtur.

Caetera ad secreta excelsi gubernii sunt relictæ.

Super postulatis d. d. Siculi nationis resolutiones.

Ad 1. 2. 3 et 4. nihil alterabitur.

Ad 5. nihil . . .

Ad 6. nihil; protestatur.

Dominorum Saxoniae nationis.

Ad 1. felment az replica.

Ad 2. Refertur ad 1 dominorum comitatensium resolutionem.

Ad 3. articulus.

Ad 4. 5. 6. gratiosa resolutio, gratiarum praestatio.

Ad 7. Az vármegyékre igazít.

Ad 8. expedita.

Ad 9. magok igazítsák.

Ad 10.

Ad 11.

Ad 12.

Cancellarius Kálnoki Sámuel uram informatiója az búza áráról.

Azt referálá, hogy m. cancellarius Bethlen Miklós uramnak adtak oda fel in tritici solutione ren. fl. 130 ezer (100 ezer magyar forintot is adtak, de az az commissariatusra ment) de ulteriori bene sperare iubet excelsa camera.

Az magazinalis búzáról poenam csináltak: hat hétre fizesse meg az búza árát, de ez is speratur.

A z s ó c o m m e r c i u m á r ó l v a l ó s z á m v é t e l r ől.

Gróf cancellarius uram kézen forgott só commerciumát concernáló reditusokról való igazítására gróf Pekri Lőrincz uramat, Toroczka István, Alvinczi Péter, Czabanius János, P. Horvát Ferencz és Dobolyi Bálint atyáinkfiat rendeltük és hogy ő kegyelmek értésére adván cancellarius uramnak is az dolgot és tempore et loco competentibus confluván, dolgokat hűségesen percipialják s vegyék igazításban, hogy már elvégtére az nemes ország ez iránt forgott sok nehézségek alól cum contento felszabadulhasson. Mivel pedig az magok költségén való ily szolgálat terhesnek tetszik, hogy azon város tisztei az ő kegyelmek asztaláról illendőképen prospiciálnak és magok contributiójokból defalcaltassék az Nagyságtok consensusa is accedálván concludáltak.

8. Julii.

9.

10. Julii.

Az hadi operatio alkalmatosságával kivetendő discretiókra tiz-tiz kapuról egy-egy jó szálas kövér ökröt tartsanak készen.

Holmi occurálható discretiókról.

Az fenn forgó hadi operatiokhoz képest következő alkalmatosságok azt importálván magokkal, nem lehet, hogy az hadi tisztviselőknek holmi discretio ne adassék. tetszett azért, Nagyságtok consensusa is accedálván, hogy az nemes vármegyék és székek is tiz-tiz kapukról készítsenek egy-egy jó vágó ökröt és tartsák készen, hogy mikor az méltóságos gubernium dispositiója kívánja, mindjárást administráltassanak oda az hova kívántatik.

Külvülről: Acta comitorum Thordensium 1697.

(Eredetije Alvinczy igen rossz fogalmazványa az »Erdélyi Múz. Eglyl.« kézírattárában, más példány Radók Ádám ltárában.)

b)

1697. júl. 20.

Táblázati kimutatás a magasinumi adóról.

Tabella contributionis magasinalis.

Tabella magasinalis, de et super repartitione 20 mille cubulorum tritici, ad diem 20° Julii anni 1697. in infra scripta magasina administrandorum.

Nomina administrantium	Albam	Coronam	Bistricium
	Trit. cub.	Trit. cub.	Trit. cub.
Excellentissimus d. gubernator cum principe	133'1 ¹ / ₂	—	—
D. Stephanus Náláczí	66'3	—	—
D. Georgius Bethlen	66'3	—	—
D. Nicolaus Bethlen	66'3	—	—
C. d. Ladislaus Gyulaffi	50	—	—
D. Samuel Keresztesi	66'3	—	—
D. Joannes Sárosi	66'3	—	—
C. d. Stephanus Apor	66'3	—	—
D. Stephanus Haller	66'3	—	—
D. Michael Toroczkaí	10	—	—
D. Valentinus Frank	66'3	—	—
D. Samuel Konrád	10	—	—
D. Petrus Alvinczi	33'1 ¹ / ₂	—	—
D. Joannes Kemény	66'3	—	—
D. Stephanus Toroczkaí	58'2	—	—
D. Gabriel Jósika	33'1 ¹ / ₂	—	—
D. Andreas Náláczí	8'2	—	—
D. Paulus Suki	33'1 ¹ / ₂	—	—
D. Ladislaus Balog	16'3	—	—
D. Paulus Inczédi	33'0 ¹ / ₂	—	—
D. Paulus Nagy	33'1 ¹ / ₂	—	—
C. d. Ladislaus Csáki	40	—	—
D. Laurentius Pekri	56'3	—	—
D. Benedictus Szeredi	25	—	—
D. Stephanus Csáki	41'3	—	—
D. Volfgangus Bánffy	60	—	—
D. Samuel Bethlen	—	50	—
D. Michael Mikes	60	—	—
D. Ladislaus Mikola	33'1 ¹ / ₂	—	—
D. Georgius Haller	25	—	—
D. Petrus Toroczkaí senior	25	—	—
D. Balthasar Kemény	33'1 ¹ / ₂	—	—
D. Balthasar Macskási	43'2	—	—
D. Andreas Tholdalagi	16'3	—	—
D. Stephanus Andrási	43'2	—	—
Átvitel	—	—	—

Nomina administrantium	Albam	Coronam	Bistricium
	Trit. cub.	Trit. cub.	Trit. cub.
Áthozatal	—	—	—
D. David Petki	43'2	—	—
D. Ladislaus Bethlen	53'2	—	—
D. Paulus Bánffi	41'3	—	—
D. Sigismundus Kornis	33'1 ¹ / ₂	—	—
D. Stephanus Kornis	33'1 ¹ / ₂	—	—
D. Mihael Vay	16'3	—	—
D. Johannes Bethlen	33'1 ¹ / ₂	—	—
D. Paulus Kendeffi	8'1 ¹ / ₂	—	—
D. Georgius Vas senior	26'3	—	—
D. Georgius Vas junior	26'3	—	—
D. Abrahamus Barcsai	20	—	—
D. Stephanus Barcsai	33'1 ¹⁰ / ₂	—	—
D. Franciscus Daniel	—	20	—
D. Paulus Rédei	33'1 ¹ / ₂	—	—
D. Gasparus Kendeffi	50	—	—
D. Petrus Bánffi	40	—	—
D. Mathias Toroczkaei	16'3	—	—
D. Clemens Béldi	33'1 ¹ / ₂	—	—
D. Joannes Tholdalagi	33'1 ¹ / ₂	—	—
D. Sigismundus Bánffi	16'1 ¹ / ₂	—	—
D. Ladislaus Bánffi	16'3	—	—
D. Michael Suki	33'1 ¹ / ₂	—	—
D. Valentinus Folti	25	—	—
D. Petrus Toroczkaei junior	16'3	—	—
D. Daniel Vass	16'3	—	—
D. Michael Barcsi	16'3	—	—
D. Josephus Daniel cum fratre	—	16'3	—
D. Sigismundus Barcsai	16'3	—	—
D. Michael Bánffi	26'3	—	—
D. Stephanus Bethlen	16'3	—	—
D. Stephanus Salánczi	33'2	—	—
D. Franciscus Henter	—	10	—
D. Franciscus Horváth P.	10	—	—
D. Nicolaus Horváth P.	10	—	—
D. Gabriel Pecri junior	20	—	—
D. Andreas Vitéz	25	—	—
D. Stephanus Rácz de Galgó	16'3	—	—
D. Fratres Toldi	20	—	—
D. Franciscus Lázár	—	50	—
D. Emericus Macskási	25	—	—
D. Christophorus Torma	8'2	—	—
D. Paulus Barcsai	16'3	—	—
D. Georgius Barcsai	25	—	—
D. Nicolaus Torma	16'3	—	—
Átvitel	—	—	—

Nomina administrantium	Albam	Coronam	Bisticium
	Trit. cub.	Trit. cub.	Trit. cub.
Áthozatal	—	—	—
D. Georgius Nápolyi	25	—	—
D. Stephanus Lugosi	13'1 ¹ / ₂	—	—
D. Gabriel Tholdalagi	16'3	—	—
D. Franciscus Lugosi	13'1 ¹ / ₂	—	—
D. Emericus Jósika	25	—	—
D. Filii Georgii Torma	25	—	—
D. Blasius Maxai	16'3	—	—
D. Michael Száva	25	—	—
D. Sigismundus Bodoni	8'1 ¹ / ₂	—	—
D. Georgius Bodoni	8'1 ¹ / ₂	—	—
D. Joannes Daniel	—	8'1 ¹ / ₂	—
D. Joannes Déssi	16'3	—	—
D. Stephanus Náduclvari	16'3	—	—
D. Andreas Szilágyi	16'3	—	—
D. Georgius Bálintith cum matre	25	—	—
D. Stephanus Radák	25	—	—
D. Michael Kendeffi	13'1 ¹ / ₂	—	—
D. Ladislaus Gyulai	16'3	—	—
D. Joannes Thordai	20	—	—
D. Simion Boér	6'3	—	—
D. Georgius Salánczi	16'3	—	—
D. Georgius Földvári	6'3	—	—
D. Gábrriel Henter	16'3	—	—
D. Ladislaus Zejk	13'1 ¹ / ₂	—	—
D. Ladislaus Váradi	8'1 ¹ / ₂	—	—
D. Dániel Jósika	8'1 ¹ / ₂	—	—
D. Martinus Sárpataki	16'3	—	—
D. Fran. Boér cum filio Paul. Mikes	—	25	—
D. Michael Baranyai	16'3	—	—
Orphani Georgii Korlátovith	56'3	—	—
D. Adamus Jábroczi	10	—	—
D. Franciscus Harinnai	20	—	—
D. Joannes Buda	10	—	—
D. Petrus Macskási	16	—	—
D. Stephanus Makrai	6'3	—	—
D. Stephanus Jósika	6'3	—	—
D. Joannes Domokos	13'1 ¹ / ₂	—	—
D. Gasparus Buda	13'1 ¹ / ₂	—	—
D. Sigis. Balog de Dicső-Szt-Márton	13'1 ¹ / ₂	—	—
D. Franciscus Balog de eadem ...	13'1 ¹ / ₂	—	—
D. Sigismundus Felvinczi junior	26'3	—	—
Domini fratres Valkai	6'3	—	—
D. Sigismundus Pernyeszi	8'1 ¹ / ₂	—	—
Átvitel	—	—	—

Nomina administrantium	Albam	Coronam	Bistricium
	Trit. cub.	Trit. cub.	Trit. cub.
Áthozatal	—	—	—
D. Andreas Pogány	13'1 ¹ / ₂	—	—
D. Petrus Kemény	33'1 ¹ / ₂	—	—
D. Stephanus Kovács	20	—	—
Orphani Georgii Vér	6'3	—	—
Domina Telekiana	66'3	—	—
Relicta Ladislai Székely	66'3	—	—
Relicta Georgii Gyerőfi	16'3	—	—
Relicta Stephani Daniel	—	25	—
Relicta Emerici Lázár	16'3	—	—
Relicta Ladislai Boros	10	—	—
Relicta Ignatii Szentpáli	20	—	—
Consors Nicolai Olai	16'3	—	—
Relicta Davidis Béli	16'1 ¹ / ₂	—	—
Relicta Joannis Rhedei	16'3	—	—
Orphani Francisci Maxai	25	—	—
D. Gabriel Thordai	16'3	—	—
Relicta Cosmi Horváth	16'3	—	—
Relicta Stephani Jósika	10	—	—
Comit. Albens. processus uterque	300	300	—
Comitatus de Küküllő processus			
uterque	286'3	—	—
Comit. Thorda processus uterque	286'3	—	—
Comit. Kolos processus uterque ...	186'3	—	—
Comit. Doboka processus uterque	100	—	—
Comit. Szolnok interior processus			
uterque	286'3	—	—
Civitatis Maros-Vásárhely	100	—	—
Terra Fogaras	333'1 ¹ / ₂	—	—
Comit. Kolos processus inferioris ex			
restantiis magasin. a. 1695 ...	133'1 ¹ / ₂	—	—
Oppidum Vizakna	33'1 ¹ / ₂	—	—
Alba Julia	33'1 ¹ / ₂	—	—
Oppidum Hunyad	25	—	—
Oppidum Hatzok	8'1 ¹ / ₂	—	—
Oppidum Kolos	50	—	—
Oppidum Szék	16'3	—	—
Pastores valachici	333'1 ¹ / ₉	—	—
Officiales bonorum fiscalium ...	66'3	—	—
Decimatores	66'3	—	—
Comitatus Hunyad cum Zaránd ...	286'3	—	—
Sedes Cibiniensis	1.261	—	—
Sedes Segesvár	721	—	—
Sedes Meggyes	610'3	—	—
Districtus Coronensis	1.713'2 ¹ / ₂	—	—
Átvitel	—	—	—

Nomina administrantium	Albam	Coronam	Bistricium
	Trit. cub.	Trit. cub.	Trit. cub.
Áthozatal	—	—	—
Sedes Bisztriciensis	—	1.713'2 $\frac{1}{2}$	—
Sedes Nagy-Sink	—	—	1.066'3
Sedes Ujegyház	350'3	—	—
Sedes Szerdahely	204	—	—
Sedes Szászsebes	203'1 $\frac{1}{2}$	—	—
Sedes Szászváros	216	—	—
Sedes Kőhalom	533	—	—
Sedes Udvarhely	—	1.133'1 $\frac{1}{2}$	—
Sedes Háromszék	1.300	—	—
Sedes Csik, Gyergyó, Kászon	366'3	300	—
Sedes Maros	666	—	—
Sedes Aranyos	233'1 $\frac{1}{2}$	—	—
Ex Restantiis praeteriti anni ex comitatu de Küküllő proces- sus utrique	1.280'2 $\frac{1}{2}$	—	—
Latus	7.786'3 $\frac{1}{2}$	5.018'3 $\frac{1}{2}$	1.666'3
Tota summa	1.391'0 $\frac{1}{2}$	4.952'0 $\frac{1}{2}$	1.066'3

Tabella magazinális super repartitione 20 millia cubu-
lorum tritici infrascripta magasinu suae Majestatis sacratissimae
ad 20. Augusti administrandorum.

Loca administrantia	Albam	Claudio- polim
	Trit. cub.	cub.
Comitatus Albensis processus super a sin- gulis portis	711	—
Comitatus Albensis processus inferioris	1.229	—
Comitatus de Küküllő processus superioris	650	—
Comitatus de Küküllő processus inferioris	493	—
Comitatus Thorda processus superioris	438'3	—
Comitatus Thorda processus inferioris	375	—
Comitatus Kolosien processus superioris	—	251'2
Comitatus Kolosien processus inferioris	—	524
Comitatus Doboka processus superioris	—	124
Comitatus Doboka processus inferioris	—	305'2
Comitatus Solnok processus superioris	—	404
Comitatus Solnok processus inferioris	—	267
Átvitel	3.796	1.776

Loca administrantia	Albam	Claudio-polim
	Trit. cub.	cub.
Áthozatal	3.796	1.876
Comitatus Hunyad	700	—
Comitatus Zaránd	112	—
Oppidum Marosvásárhely	140	—
Sedes Szeben	1.351	—
Sedes Segesvár	738	—
Sedes Medgyes	641	—
Districtus coronensis	1.826	—
Sedes Besztercze	1.000	—
Sedes Kőhalom	583	—
Sedes Nagy-Sink	853	—
Sedes Ujegyház	376	—
Sedes Szeredahely	218	—
Sedes Szász-Sebes	214	—
Sedes Szászváros	229	—
Sedes siculicalis Udvarhely	1.133	—
Sedes Háromszék	1.300	—
Sedes Csik	666'3	—
Sedes Marus	666'3	—
Sedes Aranyos	233'1	—
Oppidum Vizakna	63'2	—
Civitas Fejérvár	43'2	—
Oppidum Hunyad	30	—
Oppidum Hatzog	13'1	—
Pastores valachici	433'2	—
Terra Fogaras	383	—
Officiales bonorum fiscalium	66'3	—
Decimatores	66'3	—
Latus	10.399	146
Summa	17.978	2.022
Tota summa cubulorum	20.000	—

Nehezedvén az idő különb-különb nehéz dolgok is következ-
tenek mint az irások ide alább mutatják.

Extradata per me Georgium Sárosi
consiliarium et protonotarium.

(A gróf Kornis Mihály által készített másolat után.)

c)

1697. július.

Az 1697-diki katalógus.

Catalogus anno 1697.

Dominorum principalium regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, officialium, consiliariorum comitatum et sedium Siculicalium comitum, ac capitaneorum supremorum, comitum et baronum, tabulae assessorum et nobilium, sive regalistarum, procerum ac armariorum secundum iteratum, s. c. regiaeque Majestatis decretum determinatus et anno praedicto in Julio mense ad confusiones et competencias, evitendas in diaeta Tordensi publicatus.

Regii gubernii principales officiales.

Excell. D. C. Georgius Bánffy,	gubernator.
C. Gregorius Bethlen,	generalis.
C. Nicolaus Bethlen,	cancellarius.
C. Stephanus Apor	thesaurarius.
... ..	presidens.

Domini consiliarii.

Stephanus Naláczí consiliarius et comes supremus comitatum Hunyad et Zarand.

C. Ladislaus Gyulaffi consiliarius, comitatus Colos comes, sedis Siculicalis Marus capitaneus supremus.

Samuel Keresztesi, consiliarius et comitatus Albensis comes supremus.

Joannes Sárosi, consiliarius et protonotarius.

Bar. Stephanus Haller, consiliarius et comitatus Tordensis comes supremus.

Michael Toroczkaí, Valentinus Frank, Samuel Conradi, vice cancellarius si in Transylvania residet et fungitur.

Tabula regia.

Petrus Alvinczi magister protonotarius.

B. Joannes Kemény,

Stephanus Toroczkaí,

Gabriel Jósika,

Andreas Naláczí,

Volphangus Kálnoki,

Ladislaus Balog,

Paulus Inczédi,

Paulus Nagy,

Paulus Suki,
Comes Samuel Bethlen,
Comes Michael Mikes,
Franciscus Horváth Petricsevich.

Domini comites, barones et proceres cum officio supremo.

Comes Laurentius Pekri, comes supremus comitatus Albensis.

Baro Benedictus Serédi, comes supremus comitatus Krasznensis.

Baro Franciscus Gyulai, comes supremus comitatus Aradiensis.

Balthazar Macskási, comes supremus comitatus Szolnok interioris.

Volphangus Bánffi, comes supremus comitatus Dobocensis.

Comes Michael Teleki, capitaneus supremus districtus Kővár.

Domini comites, barones simplices sine officio.

Baro Paulus Vesselényi,	Baro Georgius Haller,
Comes Stephanus Csáki,	Baro Ladislaus Kemény.
Comes Franciscus Bethlen,	Baro Simeon Kemény,
Comes Michael Bethlen,	Baro Sigismundus Kornis,
Comes Ladislaus Teleki,	Baro Stephanus Kornis.
Comes Ladislaus Bethlen,	

Domini regalistae vel iuxta caesareum decretum, nobiles vel armarii iuxta stemma vel aetatis senium.

Ladislaus Mikola.	B. Michael Száva,
Michael Vay,	Franciscus Henter,
Paulus Bánffi,	Franciscus Dániel,
Petrus Toroczka senior.	Mathias Toroczka,
Balthazar Kemény,	Paulus Rédei,
Joannes Bethlen,	Sigismundus Pernyeszi.
Paulus Kendeffi,	Ladislaus Bánffi,
Georgius Vas, senior.	Petrus Bánffi,
Abraham Barcsai,	Clemens Béldi,
Joannes Toldalagi,	Franciscus Lázár,
Georgius Vas, junior,	Stephanus Barcsai,
Emericus Jósika,	Stephanus Fráter,

Gasparus Kendeffi,	Georgius Nápolyi,
Ludovicus Naláczi,	Michael Kendeffi,
Georgius Naláczi,	Stephanus Radák,
Michael Suki,	Stephanus Bethlen,
Valentinus Folthi,	Georgius Balintik,
Petrus Toroczkaí, junior,	Martinus Saárpataki,
Joannes Toroczkaí,	Georgius Barcsai,
Andreas Szilágyi,	Stephanus Nádudvari,
Ladislaus Macskássi,	Sigismundus Barcsai,
Stephanus Rác de Galgó,	Michael Henter,
Christophorus Torma,	Paulus Ugron,
Nicolaus Torma,	Gabriel Henter,
Stephanus Szalánczi,	Gabriel Pekri, senior,
Paulus Barcsai,	Gabriel Pekri, junior,
Andreas Vitéz,	Stephanus Toldi,
Daniel Vas,	Georgius Szikszai,
Michael Daniel,	Georgius Szalánczi,
Joannes Daniel,	Simeon Boér,
Nicolaus Horváth Petri-	Franciscus Boér,
csevich,	Joannes Tordai,
Stephanus Lugosi,	Georgius Pongrácz,
Franciscus Lugosi,	Gabriel Toldalagi,
Samuel Torma,	Georgius Földvári,
Stephanus Torma,	Paulus Földvári,
Blasius Maxai,	Ladislaus Zeik,
Sigismundus Korda,	Ladislaus Váradi,
Ladislaus Gyulai,	Michael Baranyai.

Praeter consiliarios et tabulae iudiciariae numerus
regalarum 94. cum C. et B. supremum officium gerentibus.

Ex his reformati nro 61.

» » catolici » 27.

» » unitarii » 6.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben.
XXXVI. kötet.)

d)

1697. jún. 27.

A vármegyék postulatúmai.

Postulata dominorum comitatensium.

Postulata universorum comitatum re-
gni Transsylvanicae et partium Hungariae eidem
annexarum universis statibus et ordinibus
eiusdem regni Transsylvanicae ad generalia
eorundem comitia, ex edicto excelsi regii gu-

hernii ad diem vigesimum secundum mensis Junii anni praesentis millesimi sexcentesimali nonagesimi septimi in oppidum Thorda indicta et celebranda humillime proponenda.

1. Minthogy az mi kegyelmes urunk, koronás királyunk ő felsége törvényinkben és szabadságinkban kegyelmesen bennünket meghagyott és confirmált, instálunk az nemes országnak alázatosan, hogy a méltóságos úr Keresztesi Sámuel úr és Czabánus úr ő kegyelmek per liberam electionem communi voto et suffragio egyik praesidensnek, másik tanácsi rendnek méltóságos hivataljára választatván, confirmatióját az méltóságos regium gubernium recommendatiója által az felséges udvarban repraesentálni és sollicitálni méltóztassék, hogy az iránt is hazánk szabadságába és libera electiójába tartassunk meg ez után is.

2. Úgy értettük méltóságos regium gubernium hozzánk küldött regalisából, hogy ujólag magazinális búza vettetnék fel: instálunk az nemes országnak alázatosan, hogyha ugyan elmulhatatlan ratiókra nézve meg kelletik lenni, differáltatnék adminisratiója aratásig, mert teljességgel elfogyatkoztunk és ha felvétetik kapú szám után vettetnék, hogy így kiki az maga terhét viselje és nem másét, minthogy pedig keservesen érezzük, hogy eddig adott búzánk ára refusiójában semmi vigasztalásunk nem volt: instálunk alázatosan találjon az nemes ország ez iránt is mennél hamarább való megvigasztalásunkra módot és alkalmatosságot, mert különben tehetetlenségünk miatt következhető nehézségtől is tarthatunk.

3. Ugyanazon méltóságos regium gubernium regalisából látjuk azt is, hogy ő felségének kegyelmes resolutióji jöttek, instálunk azért az nemes országnak alázatosan instáljonak az méltóságos regium gubernium előtt: hazánk vigasztalására velünk communicálni méltóztassék.

4. Mindhogy hazánk megmaradása és békessége áll ő felségétől adatott sz. diploma szerént való mind eclésziai s mind külső törvényes szabadságunknak megmaradásában, tapasztalunk mindazonáltal olyan dolgokat, a melyek láttatnak ezzel ellenkezni: mely miatt félhetünk s félünk is, hogy ha most mindjárt nem is, de következendőre szomorú gyümölcsét meg ne érezzük, instálunk azért az nemes országnak alázatosan, az méltóságos regium guberniummal együtt orvosolni méltóztassanak, hogy valami szomorúságunkra való új dolog szegény hazánkban ne introducáltassék.

5. Minthogy a szalma administratiója iránt némely vármegyék felette terheltetnek, az commissariatus dispositiója ellen is, mely az volt, hogy sem az nemes vármegyék, sem az

statiós helyek ne fizessék pénzü, mindazonáltal sok helyeken pénzü kellett megfizetni, mind ennek bonificatióját, mind pediglen supra taxam a miatt vett az militia, az commissariatus dispositioja szerint defalcáltatván (kire bizonyos emberek is deputáltattak volt, bogy azon defalcatiókról czédulákat adjanak és az 60 forintos adóban acceptáltassék) de némely vármegyékben, nem tudjuk ki parancsolatjából, azon taxán felül való defalcatiót fel akarják szedni, némely vármegyékben pedig sem ezen taxán felül való defalcatio, sem az tavalyi erdők ára nem defalcáltatott: instálunk az nemes országnak alázatosan, hogy az hol rendesen véghez ment az defalcatio, az maradjon helyben és ne szedessék fel az helységen, az hol pedig az 60 forintos adó egészen felkölt, bonificáltassék az szegénységnek, és az erdők ára is refundáltassék.

6. Szánakozással tapasztaljuk az egyházi nemességnek mind adózással, mind sokféle szolgálattal és commissariussággal való terheltetését; instálunk azért az nemes országnak alázatosan, méltóztassék az 60 és 30 forintos s több hasonló adózástól immunitálni, mivel articulariter is eximáltattak.

7. Instálunk az nemes országnak azon is alázatosan, hogy az közelebb elmúlt kolosvári gyűlésben az alá és feljáróknak vecturázásáról irott articulus indifferenter tartassék meg és egyik vármegyéből más vármegyékben által ne vitetnének szekereink és marháink.

8. Nemes Hunyad-vármegyei atyánkfiai jelentik és egyszersmint instálnak is az nemes országnak alázatosan, hogy az harmad idej, méltóságos gróf Apor István úr ő kegyelme által subtrahált hétszázhetvenkilencz forint szénájok árát, item tavaly az Ballánd regimentje quantumából subtraháltatott summából hátra lévő egy néhány száz forintokat (melyeket is az nemes ország azon regementnek nem relaxált), mind pediglen az idén subtrahált pénzeket supra taxam expendált mind széna és szalma árával együtt, egy szóval valamikről in computu Cibiniensi docealtanak és de facto is doceálni készek, az commissariatustól kiadott punctumoknak continuatioja szerint bonificáltatni és refundáltatni méltóztassék.

9. Minthogy méltóságos gubernator urunk ő nagysága ennek előtte két rendbéli commissióban optiot adott volt, signanter Hunyad és Zaránd vármegyéknek az mint ő kegyelmek referálják, hogy akár a huszonöt tábori szekereknek felállítását, akár pedig a dévai magasínumból 1500. köből lisztnek Karánsebesben való elszállíttatását procurálják

és ha azon vectura praestáltatik töllök, az tábori szekerek állításából immunitáltatnak, melyeket is effectuálván ő kegyelmek, újabban commissiója ment ő nagyságának Zaránd-vármegyére, azon tábori szekereknek kiállításáról, melyet is mire vélni nem tudnak. Instálunk azért az nemes országnak alázatosan, méltóztassék instálni méltóságos gubernator urunk ő nagyságok és az méltóságos r. guberniumnak az ő nagysága assecuratoriája szerint tábori szekerek adásával s tovább való vecturával terheltetni ne kényszeríttessenek.

10. Az marsus alkalmatosságával is felettébb terheltetvén Hunyad vármegyei atyánkfiai relatiójok szerint; méltóztassék az nemes ország azt is méltó consideratióban venni, most az regimentek indulása alkalmatosságával az vecturázó szekerek ne vitetnének tovább Dévánál, Déván alól pedig, hogy magok marhájokon és szekereken menjenek az vitézek, obtineálja méltóságos Rabutin general ő nagyságánál kivált vármegyénkben lévő officerek indignálódván az statióbeli emberekre, ha marhájokat, szekereket oda lekapathatják, s Déván alól vihetik, visszaadni nem akarják és ha csak egy hétig oda tartják is ilyen dolognak idején, micsoda kára következhetik az szegénységnek, az nemes ország bölcsen megítélheti, sőt némely szekerek teljességgel odavesznek, tavaj is megtörtént, Dobráról egy nyolczökrű szekér egészen odaveszett, vonómarhák pedig azon kívül is sokan vesztenek oda.

11. Sok executiók lettenek az elmúlt hiberniumi portiózás alkalmatosságával, nem elégedvén meg az német vitézek sok bor tékozlással s abraklással, executió pénzt sokat kívánnak, az közvitéz fél német-forintot, az caprár egy német-forintot, ha profont-mester vagy környétás egy aranyat extorqueálnak: instálunk azon is az nemes országnak tanáljon módot benne az méltóságos r. guberniummal együtt megorvoslásában.

12. Közép-Szolnok, Kraszna és Máramaros vármegyéknek sok keserves megbántódások lévén folyamodtanak az nemes ország atyai protectiójához, az méltóságos r. guberniummal együtt, mely megbántódásokat mi is magunkénak agnoscálván, alázatosan repraesentáljuk az nemes országnak, méltóztassék az nemes ország az felséges udvarban, az méltóságos regium guberniummal munkálodni, hogy az négyszázezer rhenensis forint quantumon felül, melyet diplomaticae kellene adnunk, annuatim sok ezerekkel felül haladván portiójok ezen nemes vármegyéknek, nem az palatine quantumhoz, hanem az erdélyi quantumon felyül

való sok portiónknak pótlásához engedtetnék az felséges udvartól, signanter pedig keserves megbántódások punctuatum következnek ez ide alább megírt mód szerint.

1. Punctum. Az elmúlt ősszel az nemes vármegye engedelmeskedvén a méltóságos regium gubernium parancsolatjának, Solari úrhoz (noha hivatta az nemes vármegyét accordára, de el nem ment s követ atyánkfiait is nem küldötte, melyre nézve gróf Solari úr egy compániát reánk quartélyban beszállított, portiónk pedig az mennyi arra az regimentre volt assignálva, képtelen executióval és sok költséggel öt német forintjával s egynehány garasával praevie et ante tempus exigáltatott. Mimpergar regimentjére is hasonlóképpen lévén bizonyos summa portiónk assignálva, ki is simili exucutione mediante, annyira, hogy a mellett való executió szenvedésünk és minden egyéb káraink többre extendálnak ezer rh. forintnál, mely károkat, ha mi meg nem tiltatunk volna Solarihoz való meneteltől, mind azon megtapasztalt kárvallásinkat eltávoztathattuk volna.

2. p. Ha az nemes ország dolgainkat nem orvosolja, bennünket voltaképpen ebben az esztendőben nem protegál, s portióink limitatióit is kezekre nem vészik, végképpen el kelletik pusztulnunk, mert majd Pozsonyban az repartitio idején nem léssen az ki vármegyénknek kicsiny és megromlott voltát forgassa, annyira reánk vetik és oly bő mértékben repartíálják, hogy el nem szenvedhetjük, hanem, ha ő nagyságok s ő kegyelmek serio és strictissime parancsolnának az nemes cancelláriára, hogy magunk oda küldendő követinkkel együtt forgassák és oltalmazzák romlott vármegyénket.

3. p. Kegyelmes urunk ő felsége mostani commissiójába szorgalmatosan parancsolja, az tavalyi conscriptiója palatinus urunk ő herczegsége kezéhez való vitelét, melyet, ha tavaly is Posenban felvihettünk volna, elhisszük, romlott vármegyénk annyira nem graváltatott volna. Ez iránt is, ha mi jót könnyebbségünkre és megmaradásunkra az nemes ország feltalál, méltóztassék orvosolni és elkövetni.

4. p. Több romlásink között nem utolsó pusztulásunknak jele ez is, hogy vármegyénkből nemes Bihar- és Szathmár vármegyékben lakosinknak fele, vagy harmadrésze is az elmúlt esztendőknél forgásiban transfugiáltanak s oda recipiálták magokat szabadságot kiáltván az vármegyékben (más vármegyéknek is lévén ilyen megbántódások), melyeket sok rendbéli requisitiónkra is semmiképpen nem remittáltak, hanem, ha onnan felül mind az nemes vármegye fő- és vicetiszteire, s mind pedig váradi commendans uramra ő nagyságára, és ha léssen quartélyozandó militarius, külön-

külön specialis kemény commissio nem extraháltatik, hogy pedig visszaadják az commendans brachio militari adjuváljon bennünket.

5. p. Harmad idei, tavaji és az elmúlt téli béreseknak regimenteknek naturálék administratiója többre extendál öt vagy hatszáz köből lisztnél, és zabnak vagy abraknak administratiója extendál hat vagy hétszáz köböl, melyekről mindeddig is sem portiónkban való acceptáltatása, sem pedig kész pénzül innen az alsóbb commissariusoktól való contentumot sohunnan is nem vehetünk.

6. p. Ezt is hátra nem hagyván, hogy mikor az condescens militia jár, az minthogy szüntelen is, adattassanak néki deák passusok, az melyekben feltétessenek mind az vitézek nevei, ki regimentjéből valók, azoknak pedig gazdálkodásában is rendes mód observáltassék, mennyi számú vectura kívántatik nékiek, mivel efféle condescendens militia annyi kárt téssen gyakorta, hogy vagy kelletik néki az vectura vagy nem, de mégis szegénységinken kéri, ha láttatik, hogy elengedi, szegénységinket megsarczoltatja. Találkoznak olyanok is, az kik csak magok dolgokban járnak, mégis szintén úgy ingyen élődnek, vecturáztatnak és huzzák-vonják szegénységinket, mint a kik az ő felsége hűséges szolgálatjában fáradoznak. Azért mindezen nyomorúságunkat is méltó tekintetben vévén ő nagyságok s kegyelmek orvosolni méltóztassanak.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

e)

1697. júl. 4.

Válasz a postulátumokra.

Resolutio ad postulata dominorum comitatensium.

Resolutio regii gubernii Transylvanici ad postulata vel instantias dominorum comitatum.

Ad 1-um. Ezt magunk is proponáltatjuk az ő idejében.

Ad 2-dum. Ezen által mentünk.

Ad 3-um. Közlöttük ő kegyelmekkel, a melyek szükségesek voltak.

Ad 4-tum. Világosítsák ő kegyelmek.

Ad 5-tum. Minden vármegye és szék, a mint az portióról és egyéb contributiókról az commissariatuson számot adott, azt főcommissarius atyánkfia minden vármegye és

szék főtiszteinek adja ki és minden főtiszt még ezen júliusban hirdessen vármegye gyűlését és praccise ezt a portióbéli difficultást igazítsa.

Ad 6-tum. A mint már egyszer concludáltunk, hogy az szolgálatban lévő egyházi nemes emberek affélével ne terheltessenek azt most is helyben hagyjuk, és hogy főtiszt atyánkiai magok igazítsák el az ilyeneket. A mely egyházi nemes emberek pedig szolgálatban nincsenek, egyáltalában vagy vadnak a kapu szám közé számlálva, vagy nincsenek, de nem vonhatják el az közönséges terehviseléstől magokat proportionaliter.

Ad 7-um. Eddig is elég kemény parancsolatokat adtunk, hogy minden vármegyében kiváltsák ő kegyelmek is, most magok között hirdessék meg, hogy a tiszteken az *articularis poena exequáltatik*, ha az ő *negligentiájok* miatt kényteleníttetnek az szekerek kiváltatván által menni valamely vármegyén vagy széken.

Ad 8-um. Mindenik főcommissarius atyánkfia a maga idejébéli dolgot igazítsa el.

Ad 9-um. Hunyad vármegye és Szászváros szék, hogy ha arra a mi optiót adó levelünkre az ő idejében megfelelt volna, a szekereket nem négy kapura, hanem kevesebb kapura kellett volna felvetnünk, és így ígéletünk szerént immunisok lehettenek volna attól az tábori szekértől, de mivel azt ő kigyelmek magok mulatták el, méltóságos generális úr pedig és maga a dolga siettetett bennünket az szekerek felvetésével, fel kellett vetnünk *incluso etiam comitatu Hunyadiensi et sede Szászváros*, már azért egyéb könnyebbitést ő kigyelmeknek nem találunk, hanem ezt: 1. A mely lisztet ő kigyelmek Karánsebesben leszállítottanak, annak *vecturáját* közönségesen országul ő kigyelmeknek meg kell fizetnünk. 2. A mely szekereket ő kigyelmekre most kellett vetnünk, azok az szekerek maradjonak az 100 szekér közé, melyek az országban Szalántzi György gondviselése alatt maradnak.

Ad 10-um. A mi *in genere* a szekerek és marsusbéli nyomorúságát az vármegyének nézi, teljes tehetséggel igyekezzünk méltóságos generalis úrtól ő kigyelmeknek vizsgálatást nyerni. A Dobráról elvitt nyolczökrű szekeret specificálni kell, és melyik regementbéliek yették el, annál inkább melyik s micsoda tiszt alatt lévők? Úgy orvosolhatjuk generalis úr előtt meg.

Ad 11-um. Ezt *cum suis punctis sequentibus* hosszabb deliberatiókra kell vennünk, egyébbaránt szívesen munkálódjuk.

(A gróf Korniss Mihály által készített másolat után.)

f)

1697. júl. 4.

A székelylek folyamodása.

Instantia totius Siculicae nationis ad excellentissimum dominum dominum gubernatorem et inclytum regium gubernium humilliter porrigenda.

1. Minémű nagy tereh viselésünkre légyen és felettéb való aggraváltatásunkra egész natióul a passusokon lévő hajdú strásáknak már egynehány esztendőktől fogván való sustentáltatások és hópénzvezések, melyet csak a natio supportált mindedig is, holott a mikor fogattuk volt azon vitézeket, csak esztendőre való sustentációjokat ígértük volt, hasonlóképpen és nevezet szerént mennyi különös terhelte-
téseí légyenek háromszéki és csiki atyánkfiainak ő kigyelmeknek a passusokon és vég-helyeken lett várak és külön-különb féle sánczok építésében, holott is három vagy négyszáz dolgosok, gyakrabban huszonnégyszekerek néha kevesebb időkre, néha egy hónapig való administratiójával és procuráltatásával terhelte-
tven a strásán lévő vitézektől és ugyan azon német vitézeknek ottan ottan a passusokon való változások alkalmatosságával lett vecturozás mennyire menvén, az nemes ország méltán recognoscálhatja; instálunk azért Nagyságtoknak, Kegyelmeteknek azon sok expensáinkat s tereh viselésünket az egész nemes országnak közönséges hasznára, és securitására czélozónak lenni ismervén, találjon oly módot azon terehviselésünkre könnyebbítésében, légyen egész országul közönséges azon terehviselés, mivel lehetetlen tovább székelységül supportálnunk.

2. Legközelebb mostan is ő felségének az bozai passuson bizonyos számú regementei lévén, azoktól háromszéki atyánkfiái minden nap harmincz-negyven szekerek administratiójával terhelte-
tven, Csikban a Gyimes váránál, Háromszéken a Prózán és Ojtozban az strázsáló német vitézek mennyi szénájokat költik el, ő kegyelmek azt portiókban nem acceptálják. mindezekre nézve is alázatosan instálunk Nagyságtoknak Kegyelmeteknek ennyi meghántódásinkat is orvosolni méltóztassék, ne jussonak azon atyafiui pusztulásra és romlásra.

3. A mint háromszéki és csiki atyánkfiái Szebenben alázatosan megtalálták volt Nagyságtokat Kegyelmeteket az hajdú tartása és egyéb rajtok lévő expensáink refusiója iránt, alázatosan várják ő kegyelmek, a méltóságos regium gubernium ez iránt való gratiáját; melyet ha a méltóságos regium gebernium eltévesztett volna, készek repetálni.

4. Udvarhelyszéki atyánkfiaiinak is lévén ily megbántódások, mind az udvarhelyi commendánsnak ottan ottan az vár építésére való erőltetése miatt; azon székebe eddig continuáltatott salétrom főzéshez szükségesképen kívántatott vecturázások, és dolgosok praestálása miatt és ugyan az Kőhalom széki salétrom főzőkhöz Udvarhelyszékből eddig kényszerítettve administrált dolgos és szekerek administrál-tatása miatt; mely terelh viselés egész nemesi szabadságunknak romlására és azon atyánkfiaiinak ő kegyelmeknek naponként való eversiójára lévén, alázatosan instálunk Nagyságtoknak Kegyelmeteknek, találja módját ezen megbántó-dásinknak is orvosoltatásának.

5. Az mostan felvetendő magazinum buzának administratioja is hogy aratás utánra, új búzára maradjon, alázatosan instálunk Nagyságtoknak Kegyelmeteknek, mivel teljességgel kifogytunk búzáinkból, kivált szegénységiunk.

6. Hogy az ő felsége ez szegény hazának kegyelmesen adott diplomája minden változtatás nélkül intacte megtartassék, alázatosan instálunk Nagyságtoknak Kegyelmeteknek.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

g)

1697. júl. 4.

Válasz a székelylek folyamodására.

Resolutio Siculicae nationis.

Resolutio regii gubernii Transylvanici ad instantiam nationis Siculicae.

Ad 1. 2. 3. 4. Az hajdúk állapotjáról privatim beszélünk. A várak építése és egyéb efféle szekerezésbéli terheket a mi nézi, a vármegyéknek is hasonló terelhviselések lévén, lehetetlen, hogy segíthessük ő kigyelmeket, hanem marus-széki és aranyos-széki atyánkfiai valamivel könnyebben lévén az más 3 széknél, illik, hogy ő kigyelmek az inkább terhelhetett 3 székeket, kivált az két belsőbb széket. (*kimarúdt*: subleváják). A salétrom főzés dolgáról generál uramat requiráljuk.

A 5. Ezen túl vagyunk.

Ad 6. A diplomát mindnyájan őriznünk kell, egyébb-aránt világosítsák fel ő kigyelmek, hogy miben félnek az diploma sértődésétől.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

h)

1697. júl. 4.

A szászok postulátuma.

Instantiae universitatis nationis Saxonicae in generali regni Transylvaniae diaeta, ad diem 22 mensis Junii anni praesentis 1697 in civitatem Thorda ab excelso regio gubernio indicta ac celebrata, inclytis regni statibus debito cum respectu exhibitae, ac excelso regio gubernio humillime repraesentandae.

1-mo. Minthogy a szegény hazánk megmaradásának egyik fundamentuma a mi kegyelmes urunk és királyunk ő felsége kegyelmes diplomája, melyben a mi külső-belső szabadságunk kegyelmesen roboráltatott; félvén azért az ellenkező példákból azon ő felsége kegyelmes diplomájának első articulussának következhető praejudiciumától, Nagyságtoknak Kegyelmeteknek azon alázatosan instálunk, méltóztassék Nagyságtok Kegyelmetek a méltóságos gubernium előtt velünk együtt instálni azon, hogy ő nagyságok s ő kegyelmek ő felsége előtt kegyelmes diplomájának minden czikkelyeiben való megtartattatását úgy igyekezzék munkálódni, ne lássunk ellenkező példákat, melyekből jövődöben is, azon kegyelmes diplomának háborító s bontogató consequentiái származhatnak.

2-do. Nyilván vagyon Nagyságtok s Kegyelmetek előtt, miképpen ennek előtte sok idővel, a méltóságos úr Keresztési Sámuel úr ő kegyelme a praesidensi, úgy szebeni polgármester Czabinius János úr ő kegyelme is a tanácsi méltóságos hivatalra, Nagyságtok és Kegyelmetek megegyezett voxokból, az eddig a választásokban usuált praxis szerint candidáltattak, ő felsége pedig ő kigyelmek confirmatióját még kegyelmesen elargiálni nem méltóztatott, minthogy pedig mint az említett méltóságos úr Keresztési Sámuel úr ő kigyelme iránt azon méltóságos praesidensi hivatalra, mind pedig polgármester Czabanius János úr ő kigyelmére nézve, a tanácsi hivatalra való capacitásokban annyira nyugodtunk meg, hogy valamint szebeni királybíró urammal ő kigyelmével együtt említett Czabanius János urnak ő kigyelmének minden mások felett több hasznos szolgálatját vettük s vehetjük, lévén azonkívül is ő kigyelme natióknak egyik főtiszte és praesesse, kinek kezén natióknak minden fundamentalis constitutiói szerint az köz dolgok forganak és azon két főtiszteinktől rendes dependentiánk vagyon, instálunk azért Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek azon, méltóztassék

Nagyságtok s Kegyelmetek a méltóságos guberniummal együtt azon két candidatusnak kegyelmes confirmatióját ő felségétől sollicitálni, maradhassunk meg mi is meg a mi régi jó rendünkben, s harmoniánkban, vehessünk is egész natióul, ketten ő kigyelmek s úgy a több rendesen candidált személyek iránt is kívánatos consolatiót.

3-tio. Láttuk miképpen Nagyságtok s Kegyelmetek a tegnapi consessusban közönségesen munkálódta a magazinális contributionnak oly formában való felvételését és elszállítását, hogy az iránt is az administratiót jobb móddal közönségesen végben vihessük, melyet, hogy tovább is munkálódjék instálunk alázatosan. Úgy:

4-to. A számtalan sok ultra quantum diplomaticum erogált praetensióinknak,

5-to. A só árának és a só promotiójához adott anticipatióknak,

6-to. A veszett szekereknek s ökröknek sollicitatióját igen szükségesnek ítéljük.

7-mo. A követségeknél bővebben való declaratióját alázatosan várjuk.

8-vo. Tudja Nagyságtok s Kegyelmetek kétségkívül, miképpen ez előtt két esztendővel kapuszám után vettettet volt fel két-két forint a szekerek mellett való béresek fizetésekre, minthogy pedig mi natióul magunk contentáltuk egészen a mi béresinket, arra való nézve instálunk alázatosan Nagyságtoknak, Kegyelmeteknek ne aggraváltassék azon két forintos adónak executiójával szegény natióunk, cessálván mi irántunk azon felvetésnek vége és célja.

9-no. Közöttünk is vadnak olyan helyek, a melyek ultra proportionem kénytelenítették a télen szalmát adni, melyért sok pénz extorqueálódott, mely iránt, hogy méltó reflexió légyen azon helyekre alázatosan instálunk.

10-mo. Jóllehet ennek előtt két esztendővel a fugitivus regius emberek iránt oly articularis végezése lett tekintetes nemes statusoknak, melyből kinek-kinek maga fészkére való reductióját remélhettük volna, de már szinte abban is beléfáradván az universitásbeli tisztek, mivel ha valamelyet közülök reducálnak is, másfelől míg a többinek reductiójában fáradnak, amazok újabban elszöknek s így haszontalanul munkálódunk s munkálódunk, melynek jobb módjával való megorvoslására, mivel a nemes országnak kegyelmes urunktól ő felségétől kegyelmesen confirmált világos articulussa extál, hogy az adó az olyan fugitivus személyek után menjen, instálunk s reménykedünk az Istenre és közönséges megmaradásunkra, méltóztassék Nagyságtok s Kegyelmetek iste-

nesen remediálni és avagy csak ezen nemes ország articulussával nationkat is éltetni, hogy így utánnok menvén, az olyan fugitivus személyek után az adó, vagy kénytelenítessenek a redeálásra, vagy pedig az nemes ország articulussa szerint régi fészkére esett adót praestálják, azon kívül is az olyan fugitivus emberek, a temporaneus uraktól többire csak zsellér módon recipiáltatván, nem is adóznak csak here módon élnek.

11-mo. A jövő téli quartélynak csak emlékezete is elnyomorodott voltunk miatt irtóztató lévén, igen szükségesnek ítéljük, hogy Nagyságtok s Kegyelmetek velünk együtt a méltóságos regium guberniumnak instáljon azon, hogy jó idején ő nagyságok s ő kigyelmek ő felsége előtt azon munkálodni méltóztassanak, hogy a regementeknek a száma, melyek a jövő télre quartélyozni hazánkba jönnek, nevezetesen minuáltassék, különben a rettenetes contributio felett a rend szerint való servitium és a szokás szerint már majd törvényben ment discretio utánnunk Nagyságtokat s Kegyelmeteket is egészen elemésztí, azon kívül is már sok helyekben nem lévén subsistentiájokra való módjok, lehetlenség, hogy csak mi keveset is (kivált ha az Isten bennünket szőleinkben és gabonás földeinkben a bünért jégesővel ostorozni meg nem szűnik) contribuálhassanak.

12-mo. Szomorúan értjük azt is, hogy a bécsi cancellarián lévő becsületes személyek, sem a méltóságos regium guberniumtól sem Nagyságtok s Kegyelmetektől függeni nem akarnak, melyből a közjónak semmi hasznos consequentiát nem provideálunk, sőt hogy sok s drága fizetésüinkért magunknak independens urakat tartunk, igen sajnáljuk, mely dolog, hogy mennél jobban megorvosoltassék, igen szükségesnek magunkat pedig, ha illendőképpen tőlünk nem dependeálnak, annyi fizetésnek kiszolgáltatására nem köteleseknek ítéljük.

Mind ezekben megmutatandó nagyságtok s kegyelmetek atyai kegyességét teljes életünkben alázatosan megszolgálni Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek el nem mulatjuk.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

i)

1697. júl. 4.

Válasz a szászok postulátumára.

Resolutio ad instantias universitatis nationis Saxonicae.

Ad 1-um. Világosítsák ő kigyelmek tovább is ezen dolgot, mert az diplomát mindnyájan tartozunk őrizni.

Ad 2-um. Ezen materiáról a mit az nemes vármegyéknek resolváltunk, nézzék meg ő kigyelmek.

Ad 3-um. Noha nem kicsiny terhével esik a vármegyéknek, de mégis megcselekedszük, hogy a vármegyéken lévő kapukra vettessék két vékával több mint a szász natióon lévő kapukra.

Ad 4-um et 5-um. Magunk is igen szükségesnek itéljük és tehetségünk szerint munkálódjuk.

Ad 7-um. Az nemes vármegyéknek hasonló postulatumára való válaszunkat nézzék meg ő kigyelmek.

Ad 8-um. Az executio ezt világosítsa és ha lehet igazítsa.

Ad 9-um. A kegyelmetek natiójában esett improporionalitást ugyan maga között igazítsa kegyelmetek.

Ad 10-um. A vásárhelyi articulushnál többet és jobbat nem irtunk, másként vagyon olyan hir is, hogy magok az tisztek bocsátják némelyek fizetésért vissza őket.

Ad 11-um. Tudjuk az iránt való kötelességünket.

Ad 12-um. A cellária dolgában azon igyekezzünk ő kigyelmekkel együtt.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

k)

1697. júl. 1.

Apor István jelentése.

Resolutio illustrissimi domini thesaurarii pro consistorio reformato.

Méltóságos erdélyi gubernátor úr! Méltóságos, tekintetes és tiszteletes politico ecclesiasticum reformatum consistorium, bizodalmas jó uraim!

Méltóságok s kegyelmetek becsületos főrenden lévő követ atyánkfiai által való parancsolatjokat nagy kötelességgel és becsülettel vettem, a mely punctumokat ő kegyelmek nállam írásban hagytanak, azokra így resolválok:

Ad 1-um. Hogy az egész politico ecclesiasticum reformatum consistoriumnak, az ő felsége szent diplomájába befoglaltatott, mindenféle collatiók által lett és eddig usuálatott beneficiumok kiszolgáltassanak, jó lélekkel írom, nekem is a minden igyekezetem, kötelességemnek is esmervén igen szoros mértékben azon császári és királyi kegyelmes diplomának alázatossággal való engedelmességemet, mely szerint is, hogy mindeneknek igaz és hazánk törvényivel conformis praetensiójokhoz képest contentatiójok légyen, méltó s igen

illendő, csak hogy a méltóságos arendatoria societas dispositiójában lévén egy darab időtől fogva a fiscalis proven-tusok, és én, ab anno 1696 a nemes ország electiójából s kegyelmes koronás királyunk ő felsége confirmatiójából, méltatlan voltomra állíttatván ezen hivatalban, az ő felsége tárházát igen pusztán s üressen találtam, a mely defectus miatt semmiképpen eddig mediumot nem tanálhatván, a méltóságos és tekintetes politico ecclesiasticum reformatum consistorium praetensiójának excontentatiójára, Isten már az időt jobb állapotra fordítván, az ő felsége oekonomiáját boldog successussal is áldván, minden tehetséggel arra intendálok, hogy kinek-kinek meritalis collatiója cum consolatione contentumot érhesen.

Ad 2-um. Az ecclesiai rendek ő kigyelmek, hogy productióra ne kényszeríttessenek, azt sem az ő felsége kegyelmes resolutiója, sem ez hazának eddig usuáltatott törvénye nem engedi, holott világos irás vagyon, hogy ő kigyelmek is, ha mi controversiát urgeálnak a politiába nem másutt, hanem a külső forumon tartoznak processust indítani és mivel magam is experienciával tapasztaltam, hogy némelyek egy simplex commissio mellett egész és perpetuum privilegiumot akarnak vindicálni magoknak, igen szükséges, hogy ő kigyelmek productiójokat peragáltassák, ugyanis ha kiknek donatiójok és collatiójok ez hazának törvénye s szokott rendi szerént emanáltattak, ő felsége kegyelmesen újabban is confirmálván, azoknak virtussával szabadosan és minden bántás nélkül élhessenek, hasznosabb s bátorságosabb is lészen; ha kiknek pedig fundamentális collatiójok nincsen, azok a fiscus praejudiciumára s kárára az ő felsége proventussát ne substrahálják. Nagyságtokat s kegyelmeteket alázatosan követem, hogy ez punctumban kiadott parancsolatokra nem léphettem, mert hivatalomnak obligatiója nem bocsát; parancsolván, más tölem kitelhető dologban, mind a méltóságos úri és főrendeknek, mind pedig a tiszteletes ecclesiai személyeknek, tam publice, quam privatim, kötelességgel szolgálni el nem mulatom, maradván mind holtig

Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek

Thorda, 1-o. Julii 1697.

igaz kötelességgel való szolgája s atyafia
gr. Apor István.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

b)

1697. júl. 5.

A rendek nehézségei a kancellár ellen.

Gravamina statuum et ordinum trium nationum Tranniae adversus illustrissimum comitem dominum Nicolaum de Bethlen cancellarium etc. Sub spe ac expectatione remedii ac satisfactionis pro iustitia competentis ex universorum statuum mandato conscripta et consignata.

1-mo. Illustrissimus dominus comes Nicolaus de Bethlen praeterito autumnno Viennam contra statuum intentionem se finxit vocari, id quod exinde innotuit, quod ab augusta aula venerint in patriam nostram literae, in quibus significatur: posse dictum dominum comitem ad augustam aulam venire, quantumvis nemo statuum suae illustritatis expeditionem fuerit meditatus et enim

2-do. Adtactum dominum comitem si in negotiis publicis non committeretur, in privatis ad augustam aulam iturum ferebatur, ne ultra ullius instructionis ac reipublicae progredieretur, non impedierunt illustrissimi domini domini optimates eius iter, quin potius instructione obstrictum dimiserunt. Qua tamen ille, abusus adversus intentionem statuum publicam, privata publicis anteponebat, augustam aulam suis informationibus privatis oneravit, decretaque impetravit, quibus clementissimae suae maiestatis diploma labefactari, patriae leges convelli, pacatae possessiones turbare, tollique publica tranquillitas videbatur. Nominanter

3-tio. Decretum de productione instrumentorum super bonis quibusdam iure impignoratis possessis, ut et de eorundem ademptione, a dicto domino comite allatum, graviter status contristavit, cuius sollicitatio domini comitis inquietudini communiter tribuitur, unde

4-to. Vehementer conturbata comitatus Albensis et per consequens promiscua nobilitate de pacata rerum suarum possessione per clementissimum diploma roborata, nimium sollicita cum supremorum comitum praescitu, ut de remedio consilium caperetur, convenire modo ordinario, quem conventum saepe fassus dominus comes conventicula, conspirationes et species rebellionis cum gravi diplomatis integritatem tranquillitatemque communem quaerentium iniuria appellabat. Hoc non obstante

5-to. Possessorum plerique obsequiorum suorum humiliorum contestationis gratia, sua instrumenta producere

parati erant, id quod per nuncios suos illustrissimo domino comiti significaverunt, declarantes tamen, quorum petita productio eis sit tristis, quos dominus comes verbis indigneranter duriterque tractavit; productione interea ad alium confluxus nempe Thordensis terminum dilata, ubi similiter obsequia sua contestaturi possessores comparuerunt, productione nihilominus praegnantibus quidem quibusdam de causis per inclytum gubernium regum differenda videbatur, prout adhuc usque diem dilata mansit, deinde

6-to. Promulgatis in civitatem Albensem comitiis status convenierunt, quidve ibidem in eorundem gravamen a saepe nominato domino comite de Bethlen contigerit, e relatione sub litera. A. adjacente annexum exhibemus.

7-mo. Quale gravamen status contra administrationis commercii salinarii habuerint sub litera B. adiacet, cui annectimus, quod ratio adhuc salinaria haereat, pecuniae sint distractae, quarum non contemnendam summam idem dominus comes secundum domini vicecancellarii Samuelis Kálnoki relationem percepit, quas ut in lucem producat eandemque statibus in contentationem cedant, iterato strictum urgemus.

8-vo. Graviter et hoc status saepe resenserunt, graviter saepe dictus dominus comes Nicolaus de Bethlen in consensibus publicis opinionum suarum fuit tenacissimus, rationibus ponderosis licet mordaciter cedere nolens, in discursibus sarcasticus, in actis satiricus et vel gestibus ipsis intolerabilis.

9-no. In liberi quaestus diplomate clementissime roborati, rerumque affluentiori praeiudicium quendam maiestatis lucri privata cupido in praetitulato domino comite ebullierit, vel exinde notum, quod omnibus fere annis, magnam tritici quantitatem praeemerit, quam formata in sui privati commoditatem, granorum magazinalium assignationes, praecaute, aut distantibus aut quos granis carere novit, venum dedit pretiumque non tantum granorum cum lucro aliquo christiano, sed et magnum vecturae stipendium, quam non praestiterat, accepit. In specie

10-mo. Offenserit dominorum statuum reformatae religionis animum, quod capitalia ecclesiastica pecuniaria, quae eius curatellae erant commissae contrectaverit et in usus hetherogeneos converterit. Similiter

11-mo. Invito ministerio ecclesiastico Augustanae confessionis utens certo quodam dominorum pastorum capitali temporeque eo, cum status ecclesiasticus cum politico ratione contributionum conventionem inierat, fecit sibi accedens

satis odiosum, a sacerdotibus similiter Valachicis elicit munera, illos vero permultum tempus flagitatione pecuniarum pro confirmationibus (quas nec expedivit) contra privilegia ipsorum fatigavit, argumentis sat praepiudiciosis ad eliciendum intentum excogitatis.

12-mo. Graviter ferunt status et hoc, quod commercii salinarii cursu deposito etiam officio administratorio turbet, eo ipso quo pecunias promotioni salis destinatas contrectavit et in privati sui salis contentationem applicavit.

13-tio. Decretis suae maiestatis sacratissimae, ut et articularibus statuum delationibus reddendis constitutionibus non pareat.

14-to. Egerrime status tulerunt et hoc, quod saepe fatus dominus comes publici statuum trium nationum constitutioni, cui dum consensere omnes, uni contradicere periculum semper erat, non solum contradixerit, sed et iniuriose verbis quosdam viros honestos perstrinxerit, quasi vero non pro iustitia, sed ex eius personae odio constitutionem formassent.

Quorum omnium ut praemissa sunt remeduram et satisfactionem desiderant et devotissime expectant. Tordae quinta Julii anno 1697.

Coram d. d. statibus in loco congregationis ordinario lecta, publicata et declarata ac in vigore relicta communibus dictorum d. d. statuum universis (exceptis quibusdam absentibus) votis et sic per spectabilem et generosum dominum Wolfgangum Bánffy excelso gubernio humillime repraesentata, exstiterunt die 5-o mensis Julii 1697. Compilata sunt ante haec gravamina, per illustrissimos dominos Laurentium Pekri et Michaellem item Petrum Alvinczi, Joannem Czabani, Georgium Vas seniore, Stephanum Kereszturi et Thomam Literatus alias Kováts, per dictos d. d. status communibus eorum votis ad id deputatos.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

m)

1697. júl. 5.

A rendek biztositó levele a Bethlen-féle bizottság tagjainak.

Nos universi status et ordines trium nationum regni Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: quod nobis die quinta mensis Julii anni domini praesentis millesimi sexcentissimi nonagesimi septimi instante scilicet et durante generali nostra congregatione

ad diem vigesimum secundum mensis Junii proxime praeteriti in oppido Torda per excelsum regium gubernium indicta et celebrata, pro moderandis certis quibusdam negotiis servitium suae maiestatis sacratissimae publicamque pacem et tranquillitatem regni tangentibus et concernentibus, considentibus ad propositionem excelsi regii gubernii per solemnem et solitam legationem nobis propositam, dum tam excelsum regium gubernium, quam nos universi videlicet status et ordines regni, necnon privatae etiam quaedam personae praeteritis diebus et temporibus diversis modis per illustrissimum comitem dominum Nicolaum de Bethlen cancellarium offensi fuissent, exindeque certa quaedam gravamina orta exstitissent, placuit illustrissimo ac excellentissimo comiti domino Joanni Ludovico Rabutin comiti de Bussi, sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis camerario cavalleriae generali, unius inclyti regiminis cathafractorum colonello ac per Tranniam generali commendanti, gravamina contra praedictum dominum Nicolaum de Bethlen ex parte nostra in scriptis eidem domino generali exhiberi, quae ut in meliori forma scriptis possint demandari, illustrissimi spectabiles ac generosi prudentes ac circumspecti comites Laurentius Pekri de Pekrovina comes comitatus Albensis Tranniae supremus et Michael Mikes de Zabola trium sedium Siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai capitaneus similiter supremus item Petrus Alvinczi de Borberek magister regni protonotarius, Georgius Vas senior de Ozege, Stephanus Kereszturi de Berekeresztur, necnon Joannes Zabonius civitatis et sedis Cibiniensis consul, et Thomas Schmit, oppidi ac sedis Szász Sebes iudex regius communibus nostris votis deputati et ordinati a nobis exstitissent, quibus collectionem gravaminum eorundem industriose operantibus nobisque in specie reportatis, lectis, publicatis et declaratis, communibus nihilominus votis nostris approbatis ac acceptatis praefatos delegatos nostros in omnibus iisdem assecuratos et affidatos reddere iuri et iustitiae consonum esse censuimus, prout deliberative eosdem assecuramus et affidamus, harum nostrarum nationalium sigillorum nostrorum authenticorum munimine roboratarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in generali congregatione nostra in dicto oppido celebrata, die quinta mensis Julii anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo septimo prae-notato.

Következik az ítélőmesteri kiadvány záradéka.

Erantque tribus regni huius Tranniae sigillis nationalibus consequenter super cera rubra ductili obsignatae ac

subscriptione spectabilis ac generosi domini praesidentis roboratae, patenterque confectae et emanatae.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

n)

1697. júl. 7.

A kormányzók pontozatai a kanczellár ellen.

Puncta regii gubernii contra i. d. cancellarium.

Az gubernium punctumi, mely szerint kész az gubernium az egyességre cancellarius úrral.

1-mo. Minthogy ő kegyelmektől az iránt való megbántódásunkat tapasztaltuk, hogy az mely dolgokat, rendeket ő felsége ez hazában tett, és a statusok is azzal contentusok és ő kegyelmeknek nem tetszenek maga ductussától viseltetvén az tanács híre nélkül az udvarban mindaddig írogat, miglen az maga inge szerint viheti az dolgot és azzal confusiókat csinál, ő kegyelme attól supersedeáljon és az gubernium híre nélkül ő kigyelme ne írogasson semmit is de publicis.

2-do. Az gubernium az ő kigyelme eminentiáját nem kevés megbántódásnak tartja, azért ha mi olyan instructiók, resolútiók vadnak, melyekben az guberniumbéli személyek megbántódása litszik és eddig is az gubernium megorvoslásában igyekezett, ezután is orvoslani akarja. Ő kigyelme azért ez hazában eddig usnált cancelláriusok autoritásával elégedjék meg és feljebb való autoritást az több guberniumbéli személyek despectusára magának ne vindicáljon, hanem ő kigyelme ismérje magát hasonló guberniumbéli személynek tam in sessione, quam in solutione.

3-tio. Ha vagy ő kigyelme valakinek, vagy ő kigyelmének más közülünk miben véteni talál, vagy tisztiben el nem jár, efféléket se ő kigyelme, se mások ante tempus másnak gyalázatára ne írogassanak udvarhoz, hanem elsőbben szép atyafiságos szeretetből származó intéssel intessék meg az olyan személy és ha vádolni kell, in privato ne vádoltassék, hanem vádoltassék in gubernio.

4-to. Mivel sokszor az guberniumban az dolgok nehezen folyhatnak, hogy ő kigyelme némely dolgokat prókatori formára assumálván pro et contra disputálta a dolgok folytatásának nagy hátramaradására, ő kigyelme is azért bíró is, procurator is lenni ne ügyekezék és haszontalan procuratori disputatiókkal az guberniumot ne terhelje és az dolgokat ne procrastinálja.

5-to. Mindezekre ha ő kigyelme sincere magát reá igéri és sancte et intacte megtartja, minden eddig való dolgok menjenek amnestiában, ha pedig ő kigyelme ez ellen cselekednék, vel in parte, vel in toto, tehát ez mostan adott amnestia nem használván, minden dolga ő kigyelmének felforduljon és mind gubernium, mind a statusok ő kigyelme ellen szabadosan procedálhassanak.

Mindezekre pediglen ultimarie et categorice magát resolválja, megkívánjuk.

Szóval pediglen és nem írással kívánunk választ. Mivel ezt az írást nem az végre cselekedtük, hogy írásra írást tégyen ő kigyelme, hanem hogy ez íránt való punctumink feledékenységbe ne menjenek. Datum Thordae, 7° Julii, anno 1697. Ex regio gubernio Trannico.

Stephanus Nalátzi, mp. (L. S.)

Georgius Bethlen, mp. (L. S.)

Comes Ladislaus Gyulafi, mp. (L. S.)

Samuel Keresztesi, mp. (L. S.)

Joannes Sárossi, mp. (L. S.)

Comes Stephanus Apor, mp. (L. S.)

Stephanus Haller, mp. (L. S.)

Michael Torotzkai, mp. (L. S.)

Samuel Conrad, mp. (L. S.)

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

o)

1697. júl. 7.

A kibékülés pontozatai.

Conditiones reconciliationis illustrissimi comitis Nicolai de Bethlen cancellarii et ab universis statibus et ordinibus regni Tranniae in generali eorundem congregatione Tordae celebrata eisdem propositae.

1-mo. Ismérje meg ő kigyelme maga különb-különb fogvatkozásit és azokról mind közönségesen, mind pedig privatim kit-kit az statusok közül depraecáljon itt publice per se vel per alium.

2-do. Ha kiket az statusok közül ő kegyelme vagy egy vagy más uton megkárosított vagy valakinek praeter viam iuris valami jószágát elvette, ide értetvén az tordai malom is, kárát refundálja, és jószágát is haladék nélkül restitálja és ezután maga jussát iure regni prosequálja.

3-tio. Az nemes országot concerváló és kezén forgott

mindenféle reditusokról számot ad, s jó igazításban vészi az praetensióknak és dolgoknak valósága szerint, ide értvén az reformata ecclesiák és collegiumok proventusát is.

4-to. Ennek utána sem az hazában, sem az felséges udvarban, sem másutt akár holott is semminémű tekintetek alatt, sem közönségesen, sem pedig in privato senkit is nem vádol, törvénytelenül penig meg nem bánt, senkit is sem személyében sem javaiban meg nem bánt és meg nem károsít, bosszút senki ellen nem űz, hanem mindeneket illendő becsületben tart és magát az unió conditiói és hazánk törvényéhez tartozó kötelessége szerint alkalmaztatja.

5-to. Az micsoda reditusokról és sóbéli proventusról, úgy az ecclesiák és collegiumok praetensióirol is számot kelletik ő kigyelmének adni, az iránt az nemes ország, az nemes gubernium consensussából leendő dispositiónak s abból származható deliberatióknak annuál ő kigyelme mindenkben.

Egyébiránt ha ő kigyelme ez conditiókat in toto, vel in parte violálja, comperta rei veritate in poenam amissionis honoris bonorumque et officiorum convincatur et gravetur.

Quod praescriptae conditiones per nos unanimi voto nostro conclusae per dictum comitem Nicolaum de Bethlen, quoad omnia eorum puncta et clausulas inviolabiliter et intacte observari debeant, nationalium sigillorum nostrorum authenticorum munimine roboratas duximus. Datum in generali nostra congregatione in oppido Torda celebrata, die septima mensis Julii anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo septimo.

Következik az itélőmesteri kiadvány záradéka: Erantque tribus regni Transsylvaniae sigillis nationalibus consequenter super cera rubra ductili obsignatae ac subscriptione spectabilis ac generosi domini praesidentis roboratae patenterque confectae et emanatae.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

p)

1697. júli. 7.

A Bethlen ügy leírása.

Causa et acta illustrissimi domini comitis Nicolai Bethlen.

Minémű nehézségek és azokból származott szomorú ellenkezések forgottanak légyen ez különben is sok tere alatt levő nemes ország statusi között, az az sub titulo gravaminum letett írásokból alkalmasint kitetszik s melyeknek jóllehet complanatiójokat külön-külön tekintetes és

becsületes rendek is sok ízben munkálódták, de különben sem lehetvén az nemes ország az méltóságos gubernium consensusából a méltóságos Rabutin generálnak ő nagyságának repraesentálta, annectálván az méltóságos gubernium az magok részéről való gravaminumokat is és habito cum respectu instáltak azon, hogy méltóságos tekinteti és hivatalja szerint igyekezze minél csendesebb uton partes discordes conciliálni, melyre igérvén magát, intimálta, hogy az méltóságos gubernium és az nemes ország is per legationes munkálódja és próbálja, ha méltóságos cancellarius uram kész lenne az reconciliatióra. Azt mind az méltóságos gubernium, mind pedig az nemes ország elkövetvén, cancellarius úr instált, mind a magas guberniumnak, mind az nemes országnak, méltóztassanak ő nagyságát de modalitate reconciliationis informálni, és magát ahhoz alkalmaztatni kész lészen. Ez is meg lévén, mind méltóságos gubernator uram, mind az méltóságos tanácsi rend, mind pedig az nemes ország is külön-külön per serios discursus concludáltanak fölöle s írtak is certa quaedam reconciliationis, melyek is jelen vadnak és azokat repraesentálták említett cancellarius uramnak, sőt azon punctumok tenorából származott holmi ellenkezések iránt is ultro citroque nem kevés fáradságot viseltünk és mivel az petita reconciliatio csak ugyan nem mehete végben, az egész dolog az méltóságos Rabutin generál eleiben kelle, holott az generál ő nagysága elsőbben méltóságos gubernator úrral az dolgokról tractálván, cancellarius urat hivatta és ő nagyságával is conferálván, hozta a két méltóságos gróf urak elméjét csendességre, azonban engem is behivata az generális, és előttem is argumenta specificationis előszámálván, kézbeadással kíváná azon recontiliatiót megerősíteni, maga lévén az méltóságos generál loco regii engem is attrahála és mindkét méltóságos gróf urak megbékélének: positis his conditionibus, hogy minden ez ideig ő nagyságok közt forgott ellenkezéseket letevén, ezután illendő szeretettel és becsülettel lesznek egymáshoz, az ő felsége servitiumát, úgy az nemes ország dolgát is szép egyességgel és illendő hűséggel moderálják s folytatják, minden egymás sérelmét importálható dolgokat eltávoztatván, alioquin, ha melyik ő nagyságok közül oka lenne az egymás között következhető nehéz ellenkezéseknek, minden azon ellenkező dolgok méltó érdemének azon pars violans et ulteriores causans discordias méltó oka lészen. Hasonlóképen lőn az méltóságos tanácsi renddel is conditione sub praemissa et manum stipulatione, ezek így meglévén, az statusokkal való reconciliatio is fordula

elő és mivel az dolognak hosszas munkája miatt az idő eltölt és kiki maga szállására oszlott vala, tetszék az méltóságos generálisnak az urakkal együtt, hogy praesidens uram disponálna felőle, confluálnának hamar az statusok az szokott helyre; de az nem leheté, hanem mivel generális úr is siet vala elmenni, bizonyos személyek előjövén mindenik natióból, az nemes ország punctumi, melyek de reconciliatione irattak vala, elolvastattak publice, az méltóságos generál és az méltóságos gubernator s az urak s főrendek előtt és azok iránt is compromittálván méltóságos cancellarius uram magát arra, hogy kinek-kinek becsületit megadja. Az só commerciumából lehető reditusról igazítást tétetne. Az controversiában forgó tordai malmot remittálná és mindenekben az unió conditiói s az ország törvényi rendéhez alkalmaztatja magát és dolgait is, tehát az méltóságos generális tekintetire nézve az méltóságos gubernator s az urak tetszése is accedálván, az jelen levő urak s főrendek is az nemes ország részéről hajlanak az egvességre, az feljebb megírt vinculum alatt és mindkét részről az ilyen reconciliatiót kézbeadással megerősíték, így osztán az méltóságos generális méltóságos gubernator urat, az urakat és az statusokat is maga szép oblációjával megáldá és elbucszúván egymástól, eloszlának. Az generális is kevés idő mulva elméne. Kedvelje és boldogítsa Isten ez munkát. Tordae, 7-o Julii 1697.

(Valószínűleg Alvinczi feljegyzése.)

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

q)

1697. jún. 22—júl. 10.

A törvények.

Articuli dominorum dominorum statuum et ordinum trium nationum regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum in generali eorundem congregatione per excelsum gubernium ad diem 22 mensis Junii anni praesentis millesimi sexcentissimi nonagesimi septimi in oppidum Thordensem indicta et celebrata conclusi.

Articulus 1-mus.

Az ő felsége magazinumban adandó 40 ezer köből búzáról.

Római császár kegyelmes urunk ő felsége győzhetetlen fegyvere progressusa iránt kívántató succursusunkat köteles

hűségünk szerint igen megfogyatkozott állapotunkban is meg akarván mutatnunk, rendeltünk mostan is 40 ezer köből búzát az ő felsége magazinumiban szállíttatni ilyen declaratióval, hogy azon 40 ezer köből búzának fele részét úgy-mint cub. 20 ezer minden rendek az arról már kiment dispositiók szerint ad 20 praesentis mensis Julii, administráltassák és vegyenek quietantiát rólla sub oblatae per-solutionis spe gratiae; az többit pedig, úgymint 20 ezer, kapúszám szerint rendeltük ad 20 mensis Augusti anni praesentis administráltatni; melyet hogy kiki az arról leendő dispositio szerint sub poena militaris executionis administráltasson, az méltóságos regium gubernium consensussa is accedálván végeztük.

Articulus 2-dus.

Az portiózásból származott difficultások eligazításáról.

Hogy az elmúlt téli portiózásból származott külömb-féle nehézségek s rendeletlen károsíttatások jó rendben hozattassanak és megigazíttassanak, Nagyságtok, méltóságos consensusából concludáltuk, hogy főcommissarius atyánkfia mind az vármegyék, mind pedig az székek számadásáról való extractusokat kiadván, az főtiszt urak ezen holnapnak az fogyta felé gyűlést hirdettetvén, minden ezen portióbéli difficultásokat s abból származott nehézségeket cum contento quaerulantium igazíttassanak el istenesen. Az böcsületes universitás pedig az magok közt tapasztalt portióbéli difficultásokat magok igazítsák el ő kegyelmek magok között istenesen.

Articulus 3-ius.

Az egyházi nemesek adózásáról.

Hogy az commissariusságot viselő nemes rendek azon esztendőbéli contributio iránt exemptusok legyenek, articu-lariter determináltatott, mely articularis deliberatio most is helyben hagyatik; kiknek az iránt ha mi panaszok lészen, az főtiszt urak, hogy igazításban vegyék, szükségesnek ítiltük. Egyéb rendbéli egyházi nemes emberek pedig akár legyenek az kapúszám közzé számlálva, akár nem, de az közönséges terehviselésből in hoc rerum statu, nem eximáltathatnak ugyan, mindazáltal, hogy mód nélkül ne graváltassanak, hanem kinek-kinek maga tehetsége szerint proportionáltassék contributioja, Nagyságtok méltóságos consensusából végeztük.

Articulus 4-tus.

Az vecturázó szekerek rendiről.

Az marsus és egyéb alkalmatossággal való vecturázásnak modalitása meghatározottat ugyan ezen esztendőben celebráltatott kolosvári gyűlésünkben írott constitutióknak 8-dik articulusában, de azon constitutiókkal is sokan abutálván, hogy ennekutánna mindenütt szorosan observáltassék és egyik vármegyének vagy székek szekerei más vármegyéken vagy székeken által menni ne kényszeríttessenek, hanem transscribálván az vármegyék vagy székek tisztjei az más vármegyéknek vagy székek tisztjeinek, legyenek készen és az vecturázó szekereket sub poena articulari megváltoztassák, Nagyságtok méltóságos consensusából végeztük.

Articulus 5-tus.

Holmi praetensiók igazításáról.

Praetendálván sokan közülünk, hogy az főcommissarius az jelenvaló és elmúlt néhány esztendőben is az computusok alkalmatosságával bizonyos tekintetek alatt az vitézek részéről liquidált és subtráhlált summa aránt kárban volnának, hogy az ilyen praetendens atyáinkfiától főcommissarius atyáinkfiái requiráltatván, méltó praetensiójokat vegyék istenes igazításban, Nagyságtok méltóságos tetszéséből concludáltak.

Articulus 6-tus.

Hunyad vármegye és Szászváros szék bizonyos sublevámenjéről.

Nem tagadhatjuk ugyan, hunyadvármegyei és szászvárosszéki atyáinkfiái terelhviseléseknek súlyosságát, de hogy az ő kegyelmek részéről is legyenek fogyatkozások, magok sem tagadhatják, akarván mindazáltal az ő kegyelmek terhét, az mennyiben lehet, most is subleválnunk, végeztük az Nagyságtok méltóságos resolútiója szerint, hogy az mely listet ő kegyelmek nem régen szállítottanak Karáusebesben, annak vecturáját ex publico megfizessük. Az mely szekerek pedig most ő kegyelmekre vettettek, azok extra terminos regni ne vitetessenek, hanem maradjanak az Szalánczi György atyáinkfia gondviselése alá rendelt szász szekerek között.

Articulus 7-mus.

Az só commerciumáról való számvétel.

Gróf cancellarius úram kezén forgott só commerciumát concernáló reditusokról való igazítására gróf Pekri Lőrincz

úram, Toroczkaí István, Alvinczi Péter, Czabanius János, P. Horváth Ferencz és Dobolyi Bálint atyánkfiait rendeltük és hogy ő kegyelmek értésére adván cancellarius urannak is az dolgot, tempore et loco competentibus conflualván, azon dolgokat hűségesen percipiálják, s vegyék igazításban, hogy már elvégtére az nemes ország ez iránt forgott sok nehézségek alól cum contento felszabadulhasson. Mivel pedig az magok költségén való ily szolgálat terhesnek tetszik, hogy azon város tisztai az ő kegyelmek asztaláról illendőképen prospiciáljanak és magok contributiójokból defalcáltassék, az Nagyságtok méltóságos consensusa is accedálván concludáltuk.

Articulus 8-vus.

Holmi occurálható discretiókról.

Az fenforgó hadi operatiókhöz képest következő alkalmatosságok azt importálván magokkal, nem lehet, hogy az hadi tisztviselőknék holmi discretio ne adassék, tetszett azért, Nagyságtok consensusa is accedálván, hogy az nemes vármegyék és székek is az tiz kapúról készítsenek egy jó vágó ökröt és tartsák készen, hogy mikor az méltóságos gubernium dispositiója kívánja, mindjárt ad ministráltassák oda, az hová kívántatik.

Conclusio.

Nos itaque humili postulatione dominorum dominorum trium nationum regni huius Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum statuum et ordinum universorum praemissa, faventer admissa et exaudita praescriptos articulos approbamus et confirmamus, eosdemque tam nos ipsi observabimus, quam per alios quospiam auctoritate functionis nostrae observari faciemus. Datum in oppido Thorda, die decima mensis Julii, ultima videlicet generalis congregationis nostrae anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo septimo.

(Egykorú másolata az Erdélyi Múz. Egylet kéziratárában.)

LIV.

1697. o k t. 11.

Meghívó a nov. 20-diki fejezári országgyűlésre.

Comes Georgius Bánffy de Losoncz, Transilvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatum Colosiensis et Dobocensis supremus comes.

Spectabilis ac generosa domina nobis benevola. Salutem benevolamque nostri commendationem.

Minthogy quártélyok állapotja már bekövetkezik s az mi kegyelmes urunk ő felsége szolgálatja s édes hazánk java azt kívánván, rendeltük az mi kedves jóakaró uraink s atyafiai *(sic)* az tanácsai rend ő kegyelmek megegyező tetszésekből közönséges¹⁾ országgyűlését *ad diem 20 mensis Novembris Gyulafejejérrárra*. Parancsoljuk azért kegyelmednek is *authoritate functionis nostrae* az megirt napon és helyen embere által compareáljon. *(egy sor kihúzza)* Secus sub poena articulari nec (így *non helyett*) *facturam bene valere desideramus*, Datum Thordae ex regio Transylvaniae gubernio die 4. octobris 1697.

Eiusdem benevoli

C. G. Bánffy, s. k.

C. N. Bethlen, s. k.

Kívül; P. S. Hogyha penig a dolog elébb kívánná a kegyelmetek öszvegyűlésit, Bethlen Gergely uram az itt lévő guberniummal tudósítja kegyelmedet és cselekedjék a szerént úgy kívánván az ő felsége szolgálatja és kegyelmes determinatioja.

Czímzet: Spectabilis ac generosae Catharinae Kemény, spectabilis ac generosi Georgii Gyerőfi de Gyerómonostor relictæ viduæ.

(Eredetije Torma Károly gyűjteményében.)

LV.

1697. decz. 7.

Az 1697-diki fejeirári országgyűlés rendelete a reversálisos szolgák ügyében.

Super servis reversionalibus litteris obligatis conclusum.

Az reversálisos szolgát, az, az kihez kötelessége vagyon, admoneáltathatja legitime, s ha engedelmeskedik, bene quidem, alioquin ha úgy akar az, a kinek obligatus, megfogattathatja iuxta reversalium tenores, ha pedig számadását revideáltatván censuraliter convinctatit, és az convictiót ad terminum ipsi præfigendum meg nem adja certificatione legitima, menjenek executorok reája, az ki ha repellál is, az executorok ne cessáljanak, hanem vegyék executióban az convictiót, minden respectus és dilatio nélkül; annyi érő javai pedig nem lévén, az mennyit az convictió tenne, iuxta reversalium tenores magát is megfogathatja az, az

¹⁾ E szó törvényes kihúzza.

kinek obligatus és usque ad plenariam satisfactionem ares-
tomban tartathatja.

Az mi az decedált principalisok maradékjok vagy
successorok dolgát illeti, mivel qui succedit in bonis, succedit
etiam in onere, ezek is admoneáltassanak cum declaratione
materiae, ha az rájok szállott számadásnak terhét eligazítani
magokat kötelezik, adassék idő az dolgok eligazítására cum
obligatione, ha akkorra számadásokkal compareálnak, revi-
deáltassék rátiójok, az mivel convincálatnak iuxta delibera-
tionem sedis censuralis vétessék executióban; ha az ilyenek is
repellálnak, ut supra procedáljanak ellenek; ha ki pedig
opposite viseli magát és nem compareál, annál inkább a
számadást nem subeálja, megfogattathatik post admonitio-
nem és a számadásra kényszeríttethetik.

Az Pater János idejébéli tisztek ellen az úr Sárosi
János uram, hogy a feljebb irt modalitások szerint procedál-
jon ő kegyelme, communi voto authoráltuk ő kegyelmét és így,
ha kinek dolga valami revisiót importál, két vagy három
becsületes embereket hivatván, ő kegyelme expediálhassa
similiter az decedált rationáns tisztek maradékot vagy
successorit, sőt a principalisok mellett forgott szolgálát,
vagy azoknak maradékot és successorokat is ezen delibera-
tumnak alá rekesztvén.

Albae Juliae die 7-ma mensis Decembris anno 1697
in publica dominorum dominorum statuum et ordinum
trium nationum regni huius Transilvaniae. Per magistrum
protonotarium Petrum Alvinczi.

Praesentes literae ex suis veris et indubitatis origi-
nalibus transumptae et ex iisdem fideliter collectae per
Ladislaum Rhédei mp. et
Stephanum Makai mp.

Tabulae regiae in Transilvania iudiciariae scribas ac
iuratos notarios.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

LVI.

1698. ápr. 8—18.

A fejedelmi országgyűlés tövényei és irományai.

a)

1698. ápr. 16.

A rendek átirata a kormányzóhoz.

Méltóságos gróf urak, nekünk bizadalmas uraink!

Az Kgtek parancsolatja szerint mi itt praefixus
terminusra öszve gyűltünk, öszve gyűlvén szüvünk szerint

akartuk volna, ha Kgtek is leérkezhetett volna, de az Kgtek tudósításából ellenkezőt értettünk. Értettük azt is az Kgtek leveléből, hogy májusi kenyerére az militiának provideáljunk és több részét az magazinumnak Kgtek hazajöveletekor disponáljuk, melyen meg kell vallanunk nem kevésé ijektünk meg, tudván ennek az hazának búzábeli nagy szükségét, elanyynyira, hogy lehetetlen ennek az hazának akármicsoda nagy executióval is azt az búzát megszerzeni. Sőt hogy eddig se dispositio, se parancsolat az magazinum felől közinkben nem jött, olyan reménység táplált, hogy ebben az nagy szükségben ez az szegény haza magazinális búzával másunnan subleváltatik. Melyre nézve kételenítettünk az mi Kglmes urunkhoz ő felségéhez alázatos memorialissal recurálnunk, kérvén Kglmeteket atyafiságos szeretettel, igyekezze promoveálni, ha ezen levelünk Kgltk ott éri. Mü ugyan semmit abban nem kételkedünk, hogy ezt az itt való nagy búza szükségét Kgltk eddig is nem declarálta volna, de magunk is alig hihettük el közönségesen ezt az szük búza dolgát; hanem mostan egyben gyűlvén, minden felől való relatiokból tanultuk ki, hogy semmiképpen itt búza nem található. Hogy pedig az szomszéd országokban mü pénzzel vehetnénk búzát, az holott is már igen felszedték s meg is drágódott, az telyes lehetetlenség, mert nekünk pénzünk nincsen, csak annyira való is, hogy az militiának megfizethessünk; mi miatt is nagy szorongásban lévén, továbbá való nagyobb nyomoruságtól félünk.

Eddig is ha az dolgot tudtuk volna ennyire, régen ő felségének remonstrálnunk kellett volna ennek az szegény hazának állapotját; és noha most is késő, mindazáltal szükségesnek itéltük demonstrálni nagy fogyatkozásunkat, hogy az militiának fogyatkozása lévén az búzában, ne causáltassunk. Mü ugyan az Kgltk dispositiója szerint pro Majo dispositiót teszünk, de nem hisszük, hogy csak az is igen-igen nagy confusiok nélkül kitelhessék, még csak felére is Májusnak. Azt hitetvén inkább el magunkkal, hogy levelünk oda érkezéséig Kgltk onnan leindul, küldtünk az cancellaria kezében is hasonló memorialist, kérvén Kgltk szeretettel, maga részéről is parancsoljon az cancellariának promotiója felől. Méltóságos generalis uramat is ezen dolog felől requiráltuk s kértük, hogy ezen fogyatkozásunkat declarálja ő felsége előtt. Isten Kgltk sokáig jó egészségben éltesse s hozza szerelmesihez.

Kgtek jóakaró atyafiai szolgálai

Fejérvár, 16 Aprilis 1698.

Nemes Erdély országának három nemzetből álló statusa m. p. praesidentis.

Külczim: Excellentissimo. illustrissimis comitibus ac dominis dominis Georgio Bánffy de Losoncz Tranniae et Partium Regni Hungae eidem annexarum gubernatori, Nicolao de Bethlen cancellario et Stephano Apor de Alsó-Torja thesaurario etc. dominis nobis colendissimis. Viennae.

Rájegyezve: Acceptae ult. Aprilis Viennae. Dat. 16. Apr. Albae ex dieta.

(*Eredeti* a három nemzet pecsétivel volt lezárva. Eredetije a gróf Teleki család hosszúfalusi levéltárában.)

b)

1698. ápr. 16.

A rendek felterjesztése a császárhoz, az elő ügyében.

Augustissime Romanorum imperator, nec non Hungariae Bohemiaeque rex, archidux Austriae domine, domine naturaliter clementissime!

Vestra Maiestas Sacratissima pluribus jam annis praeterlapsis quam clementissime dubio procul experta est. quanta promptitudine ac fidelitate misera patria nostra, non minus militum per hyberna intertentione, quam domorum annonariorum pro aestivo regiminum victu granis necessariis repletionem augusto Maiestatis Vestrae servitio suam obligationem contestata sit; quam tantum abest ut ullo tempore intendat ostendere remissiolem, ut potius synceram suam erga Maiestatem Vestram sacratissimam fidem vitae ac sanguinis dispendio nunquam dubitet obsignare. In connata etiam Maiestatis Vestrae sacratissimae clementia semper hactenus erga fideles subditos eam venerati sumus benignissimam intentionem, qua viventi subdito suum voluit militem convivere, atque adeo utriusque conservationem desiderata harmonia simul asserere: nulli omnino dubitare possumus, eadem et nunc Maiestatem Vestram sacratissimam erga nos benignitate ferri, nec admissuram ut qui augustae domui Austriacae omnia excogitabilia certatim contendimus praestare servitia, sublati victus mediis, una vice fame ac inoedia tumulemur. Nec inde ambigimus magnates nostros statum Patriae nostrae Maiestati Vestrae sacratissimae humillimo cum respectu exposuisse, quem tamen cum nec nos ipsi ante praesentem nostram congregationem tam extreme miserum cognoverimus, nisi universales deputatorum omnium planctus panis defectum et caristiam uno ore exposuissent, jamque passim dira fame homines emaciatis peremptosque retulissent, persvasi fere sumus, tanto minus

absentes miseriae praesentis circumstantias scire, proindeque edisserere potuisse. Dum igitur e praedictorum magnatum nostrorum scriptis recentioribus pro aestivis necessitatibus certam tritici ac avenae quantitatem ad domus annonarias vehendam esse acceperimus, urgente nos notorio victus communis defectu, cogimur quam subiectissime coram Maiestate Vestra sacratissima flexis genibus procidere supplicantes: quatenus egestati nostrae clementissime parcere, necessitatibusque annoniis aliunde consulere dignetur: qui Deum, Maiestatis Vestrae sacratissimae generalatum, commissariatum, militiamque universam testes humillime appellamus, qui plebis miserrimae eiulatum audiunt, maciem vident; certumque est, etiamsi potiori hominum parti fame moriendum esset, tamen illam granorum molem ne executione quidem mediante posse extorqueri. Non deerunt Maiestati Vestrae sacratissimae viae ac modi patriae huic laboranti aliunde e vicinitate benignissime succurrendi, qui non modo omnem possibilem pro peragenda vectura operam, sed et si qui privatorum aliquid granorum habent, mutuo ab illis impetrata, quantum dimidio mense Maio intertentioni militis sufficiet, accipiemus, imo subjectissime offerimus ac supplicamus, ut quicumque triticum aut avenam ultra inevitabilem suam necessitatem habere compertus fuerit erga paratam pecuniam a Maiestate Vestra sacratissima humillime impetrandam usibus publicis cedere teneatur. Non prodiissemus tam sero cum praesentis doloris expressione in augustum Maiestatis Vestrae sacratissimae conspectum, si nobis prius de negotio hoc annonario aliquid constitisset: ita vero cum nunc solum domini magnates eiusdem nos conscios reddiderint, rupta, omni mora consternatos conceptus et suspiria ad augustum Maiestatis Vestrae sacratissimae thronum subiectissime effundimus.

Tentavimus etiam in praesenti congregatione juxta clementissimi Maiestatis Vestrae sacratissimae regulamenti, signanter punctorum sexti, vigesimi quinti et vigesimi sexti tenores, antequam computum cum regiminibus formaremus, super pretio naturalium inire conventionem: cum autem Maiestatis Vestrae sacratissimae bellici commissariatatus hac in patria officium gerens, nihil sibi eo in passu commissum esse asserat, seque nihil desuper concludere posse remonstret, supplicamus humillime Maiestati Vestrae sacratissimae, quae non solum aequivalentia pretia rebus imponi, sed et omnia cuiuscunque nominis naturalia et pecuniarias administrationes expirantibus hybernis Maiestatis Vestrae sacratissimae militiae administrata, in computum duci

curare, tandem etiam in egestatis publicae solatium ultra quantum in benignissimo diplomate determinatum, contributionibus absolutos esse iubere, atque huic christianitatis totius antemurali, ex aliis provinciis clementissime succurrere dignetur. Factura eatenus clementiam extenuatissimae patriae conservationi, Dei vero cumprimis, augustissimaeque domus Austriacae, gloriae et a nobis ad vitae ac sanguinis extremum omni fidelitate recognoscendam ac pensandam. Servet Deus Maiestatem Vestram sacratissimam quam diutissime foelicissime regnantem, gloriosissimeque de hostibus triumphantem.

Maiestatis Vestrae sacratissimae
subiectissimi ac fidelissimi subditi.

Datum in generali congregatione nostra Albae Juliae
Die 16. Aprilis 1698.

Universi status et ordines trium nationum
Transilvaniae et partium Hungariae eidem
annexarum m. p. praesidentis.

Kivül: Ad sacratissimam Romanorum imperatoriam, nec non Hungariae Bohemiaeque regiam maiestatem, et dominum dominum naturaliter clementissimum demississimum memoriale intrascriptorum universorum statuum ac ordinum trium nationum Transilvaniae.

(Eredetije a gróf Teleki család hosszúfalusi levéltárában.)

c)

1698. ápr. 8—18.

Az articulusok.

Anno 1698 die 8 Aprilis Albae Juliae conclusi.

Dispositiones articulares dominorum comitum, baronum, magnatum et nobilium universorumque ordinum et statuum Transilvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum in generali eorundem congregatione pro die 8 mensis Aprilis in civitatem Albam Juliam indicta et celebrata conclusae.

(I.) Az militiának májusra kívántató
intertentiójáról.

Noha az felette való nagy terehviselés alatt már szintén elálottunk, sőt az búzátlanság miatt félő, hogy sokak éhelhalásra ne jussanak, mindazáltal ilyen nagy

fogyatkozásunkkal is római császár koronás király kegyelmes urunkhoz ő felségéhez való hűségünk megmutatására s édes hazánknak ilyen végső pusztulásra hajlott állapotjában is továbbra való conservatiójára nézvé, az militia májusi intertentiójáról ilyen dispositiót tölttünk, hogy:

Az nemes vármegyék magok kapúszámjokra repartíáljanak tritici cub. 5153 úgy, hogy ha az szegénység meg nem adhatja, magok az possessorok tartozzanak megadni, alioquin magokra az possessorokra menjen az executio.

Az szász natió levő universitas maga között repartíáljon tritici cub. 5153. Ez mellett az nemes székelv natio is magára vállalja, hogy az maga között való militia búzájáról provideál.

Az mi pedig ki nem telik még ebből az májusra kívántató intertentióra, azt suppléáltuk az ide alább megírt mód szerént.

Az vármegyéken és székelvységen levő oláh papok adjanak tritici cub. 150.

Abrug-Bánya	cub. 25
Fejérvár városa	cub. 10
Kolosvár városa	cub. 100
Vizakna városa	cub. 23
Vajda-Hunyad	cub. 10
Hatzog	cub. 5
Kézdi-Vásárhely	cub. 15
Illyefalva	cub. 15
Sz. György	cub. 15

(II.) A z a d ó f e l v e t é s r ől.

Noha bizonyos resolutiónk, annál inkább parancsolatunk az felséges udvartól, hogy az militia három első holnapokra kívántató fizetésében való restantiák az erdélyi quantumokból suppléaltassanak, nincsen, mindazáltal méltóságos generalis uram leveléből és az bellicus commissarius által tölt intimatiójából vévén informatiót, hogy az Erdélyben quártélyozó militia fizetésébe egészlen innen is kell kitelni. Szükség azért jó idején provisiót tenni, hogy addig, mig az computusnak terminusa eljő, bizonyos summa pénz az cassában congeráltathassék. Melyre nézve kellett minden kapúkra indifferenter felvettetnünk fl. hung. 140, melyet az tisztek minden helyeken felszedvén, felét ad medium Maii, felét pedig ad ultimum administralják Szebenben okvetetlen, hogy az militia percipiálhassa fizetését az cassából; másképen ha militaris executio megyen az vármegyékre, vagy székekre az negligentia miatt, magoknak tulajdonítsák.

(III.) Az adó felszedésnek modalitásáról.

Mivel sok helyeken az kapúszámok és ravatalok teljességgel elpusztultván, sok helyeken pedig az szegénység az tereh viseléstől felettébb elnyomattatván, annyira, hogy az adónak praestálására teljességgel elégtelen, az tisztek semmiképen nem exigálhatják az felvetett adót, hanem sőt inkább az olyan helyek miatt executiókat vagy egyéb károsításokat méltatlanul szenvednek. Hogy azért az tisztek mások jószágáért ne szenvedjenek és ne károsíttassanak. *communi voto et suffragio* végeztük, hogy minden *possessorok* és *dominus terrestris*ek az magok jószágokra esett adót úgy *procurálják*, hogy az tisztek ne szenvedjenek és ne károsíttassanak, másképen szabadsága lészen az tisztnak, hogy másutt való jószágán az olyan *possessor*nak vagy *dominus terrestris*nek az *restantiában* lévő adót *executione etiam mediante* megvegye. Ha pedig az *possessor*nak másutt való jószágá nem találtatnék, magára az *possessorra*, vagy a *dominus terrestris*re menjen az *executio*. Ha pedig az *possessor*nak vagy a *dominus terrestris*nek más vármegyében vagy székben vagyon jószágá vagy lakása, tartozzanak azon helybeli tisztek az hol vagy jószágá vagy magának lakása vagyon, *ad transscriptionem* magán vagy jószágán *executiót* peragálni és úgy is jószágának adóját exigálni.

(IV.) Az alá s fel czellengőknek, bűjdosóknak megza bol á z á s á r ó l.

Hogy az szegénység az bűjdosástól inkább *superse-deál*na, végeztetett, hogy valakik az adózásnak idején magok helyekből kibontakoztak az adó előtt az *Approbata* szerént. *mox et defacto* menjen utánnok és az *dominus terrestris* az olyan *fugitivus*ra az hol reá akad, az olyant az faluk *ad requisitionem simplicem* tartozzanak arestálni és arestálván az *possessor* *requirálja* azon helynek tisztét, ki is az adót, az mely előtt elfutott, tartozzék vele megadatni, ha annyi javai találtatnak, ha pedig nem, kézben adatni. Melyet ha valamely tiszt akármi *respectusból* *posthabeál*na, az olyan tisztén magán *exequáltassék*.

Az szász *natiótól* ez télen *aufugiált* embereket is *modo praemisso* *prosequáltassák*, ha úgy akarják. Az kik pedig *post annum 1685* *aufugiált*anak, azok ellen ő *kegyelmek* *procedáljanak* az arról eddig lőtt *conclusumunk* szerént. Az kik pedig ez előtt bűjdosnak el, *prosequálják* ő *kegyelmek* *juris ordine uti fugitivos colonos*.

(V.)

Minden passusokra menjen szoros parancsolat: az plájások és gornyikok úgy vigyázzanak, hogy ha az idegen országban szökő emberek aufugiálnak és meg nem fogják, az possessornak abból következett kárát ők fizetik meg, annál inkább avagy tekintetért vagy fizetésért elbocsátják, halállal büntettetnek érte, melyre az főplájások úgy prospiciáljanak, hogy ha inspectiójuk alatt valóktól lesznek ilyen patratumok, magokon is az articularis poena exequáltatik toties quoties.

(VI.)

Ugyanezen fugitivusok ellen végeztük, hogy mihelyt valamely lakos valamely falúból felkél és elszökik, azon falú tartozzék mentést nyomát felvenni és egy s két napijáró földig persequálni és megfogni s reducálni, mely persecutiót ha mely falú posthabeál, tartozzék a falú azon elszökött embereknek minden terheket az adózásban supportálni és az földes úr dolgát is praestálni. Ez mellett minden faluk és városok, ha városokban, falujokban vagy határookban afféle szökött bújdosó embereket deprehendálnak, kötelesek legyenek mentést arestálni és az honnan elszökött, oda hírt adni, ha szintén passus volna is nála, hírt adván, az dominus terrestris legitimálja-e az passust, nem-e, elbocsátása legyen az szerént. Ha pedig valamely falú vagy város ez ellen cselekszik, comperta rei veritate az damnificatusnak minden kárát azon város vagy falu tartozzék refundálni.

Datum in praedicta generali nostra congregatione die decima octava mensis Aprilis ultima videlicet congregationis nostrae anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo octavo.

Samuel Keresztesi praesidens, mp. (P. H.)

Magister Joannes Sárosi protonotarius, mp. (P. H.)

(Eredetije az orsz. levéltárban, gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok B.)

LVII.

A fejérvári országgyűlés törvényei és irományai.

a)

1698. márcz. 20.

A császár leirata a kincstartónak adott utasítás magyarázata ügyében.

Leopoldus divina favente clementia electus Romanorum imperator semper augustus.

Cum nobis fideles sincere dilecti comites Georgius Bánffy regni nostri Transilvaniae gubernator et Nicolaus Bethlen eiusdem regni cancellarius, dum hic in aula nostra morarentur nomine fidelium nostrorum statuum humillime exposuissent et rogassent, ut nonnulla quae sibi circa instructionem thesaurario nostro fideli comiti Stephano Apor anno 1696 datam contraversa et obscura viderentur, ut illa dictae instructioni expungerentur, quae quidem expunctio cum nobis non adeo necessaria, sed eius loci declaratio aliqua sufficiens videretur: ideo hucusque votis eorundem libenter annuentes omnemque dubitandi et contraversiae ansam removere cupientes, ita illos articulos perbenigne declaramus.

Primo. Quod per summarissimam causae cognitionem in §. vel articulo quinto instructionis thesaurarii nostri positam, nihil aliud intelligatur, nisi finalis decisio causae iuxta leges patrias facienda secundum quas post latam finalem sententiam thesaurarius noster per fiscalem directorem iuxta praxim legalem antea usitatam per executores legitimos annotari et pro fisco occupari faciet bona condemnati.

Secundo. Quoad paragraphum sextum dictae instructionis ratione modi constituendi vel praesentandi minores officiales fiscales attinet, cum in praelato articulo satis clare expressum sit, quomodo in constitutione illorum procedendum sit, ideo etiam nulla ulteriori dilucidatione indiget. Quod vero fideles status desiderant, ne nimirum thesaurarius noster, vel camera nostra aulica extraneos ad talia officia adhibeat et ut omnia in hoc passu faciat absque respectu vel praeiudicio religionum, quoniam huic scrupulo iam olim in diplomate nostro praecautum est, ideo putamus, et cameram nostram aulicam et thesaurarium ab illo non recessuros, quod ut faciant, benigne volumus.

Tertio. Quod decimum eiusdem instructionis paragraphum attinet, quamvis ibidem satis clare distinctum sit, ratione recommendationis, quid circa bona abalienanda vel in bene meritos ex regia munificentia conferenda thesaurarius noster una cum et quid sine gubernio nostro regio facere possit. Cum tamen hic paragraphus visus sit articulo septimo instructionis regio nostro gubernatori antea datae aliquantum contrariari: ideo benigne declaramus, quod hoc etiam in his, de quibus solus noster thesaurarius regius opinionem suam ad cameram nostram caesareo aulicam remittere posse scribitur salva (uti et ibidem antescriptum fuit) gubernii nostri regii recommendatione fiet, cum per

hanc thesaurarii nostri regii instructionem citato §. septimo gubernatoris nostri instructionis articulo praesudicare non intendamus.

Quarto. Quandoquidem thesaurarius noster iuramentum sui officii hucusque ideo non deposuit, quod nimirum in formula iuramenti ipsius quatuor receptarum in Trannia religionum defensio ponatur, in aliorum vero consiliariorum nostrorum iuramenti formulis id ipsum omissum fuerit: ideo adhuc etiam scrupulum tollendum benigne volumus, ut et thesaurarii et aliorum consiliariorum nostrorum iuramenti formulis pariter illa verba inserantur et qui ex illis tale iuramentum hactenus non praestitissent, praestent aequae ac ipse thesaurarius noster praestabit.

Quinto. Supplicatum etiam nobis est ratione certorum beneficiorum ecclesiasticorum a thesaurario nostro post resignationem sui praedecessoris baronis Joannis Haller non solutorum, ideo benigne resolvimus, ut talia beneficia ecclesiastica praetendentes sua iura vel titulos producant coram gubernio praesente thesaurario et in quibus contraversia non erit. persolvantur tam de praeterito, quam de praesenti et futuro, in quibus autem contradictio aliqua ex parte thesaurariatus nostri oriretur, recurrant partes ad decisionem nostram, ut qui non intendamus quidquam ulli adimere, quod in diplomate nostro iam semel benigne confirmavimus.

Sexto. Quod porro sales nobilium attinet, benigne confidimus fideles status nostros sensum legum patriarum non ultra dictamen sanae rationis extensuros, sed se se omnino contentaturos, si iisdem sales pro necessitate oeconomiae domesticae subministrantur et cum in hoc particulari talem regulam desideraremus, per quam et statibus satis fieri et simul practicati hucusque abusus corrigi, imprimis vero inter status dictumque thesaurarium nostrum bona et necessaria harmonia concinnari possit, huic praementionati fideles nostri gubernator et cancellarius una cum thesaurario nostro sedulo adlaborabunt, ut in hoc puncto amicabilem quaedam transactio vel accorda in proxima diea secundum certas classes tentetur, et sub nostra ratificatione construatur, cum etiam:

Septimo. Ratione sigilli thesaurario nostro per cameram nostram aulicam elargiti quaestio moveretur, iussimus in posterum perpetuum officii nostri thesaurariatus Transilvanici sigillum fieret, quod et a sigillo caesareo regio gubernio nostro Transilvanico benignissime concesso differet et uno dignitati huius officii conveniens et accommodatum esset, non utetur autem thesaurarius noster hoc thesau-

rariatus sui sigillo aliter, quam ad sibi subordinatos officiales et in rebus thesaurariatum mere et simpliciter concernentibus expediendis.

Octavo. Nolumus ut instantiae tribunalium nostrorum ullo modo confundantur vel quidquam legibus patriae contrarium inducatur. Proinde in casibus tricesimatorum ut Approb. Constit. partis 2. tituli 12. articulus 3-ius et Graecorum residentia carentium Approb. Constit. partis 13-a, tituli 52. locum habeant, actionesque ex illo etiam foro iuxta leges patrias et consuetudinem aliorum fororum ordinariorum sint appellabiles omnino censemus.

Nono. Ratione productionis donationalium de bonis fiscalibus etiam benigne conclusimus, ut thesaurarius noster de casu in casum semper teneatur extrahere mandatum ex gubernio sub sigillo nostro caesareo regio contra fiscalium bonorum possessores donatarios, quos nimirum ex nostro mandato vult, ut titulos vel donationales producant et sic tenebuntur omnino illas producere, coram thesaurario nostro, utrum vero ipse donationales ita productas saltem recognoscere et gubernio repraesentare vel ipsemet iudicare possit: circa hoc observandus erit mos antiquus, prout ille in patria ostendi poterit per protonotarium Petrum Alvinczi et Paulum Inczédi olim praefectos fiscales et per alias probationes, excepto casu bonorum Albensium gubernio nostro clementer facta, in quo benigne resolvimus, ut productio de iisdem per donatarios ad tabulam regiam fiat. Dabantur in civitate nostra Viennae, die 20-a mensis Martii anno 1698, regnorum nostrorum Romani quadragesimo, Hungarici quadragesimo tertio, Bohemici vero quadragesimo secundo.

Leopoldus mp.

(P. H.)

Sigefridus Christianus Breiner mp.

Ad mandatum electi domini
imperatoris proprium.

Joannes Volcardus comes a Conzin mp.

Adolph Zrangk mp.

(Eredetije az országos levéltárban, főkörmányszéki osztály.)

b)

1698. ápr. 3.

*A császár leirata az erdélyiek által fizetendő egy millió
ügyében.*

Sacrae caesareae regiaeque maiestatis, archiducis Austriae, domini domini nostri clementissimi nomine. Illu-

strissimis dominis comitibus et respective Transilvaniae gubernatori, cancellario et thesaurario Georgio Bánffy, Nicolao de Bethleu et Stephano Apor, hisce perbenigne significandum. Eandem sacratissimam caesaream regiamque maiestatem benignissimo animo et magna cum satisfactione intellexisse promptitudinem et devotionem eorundem, quibus clementissimae suae maiestatis menti in accordando nomine dominorum statuum millione pro praesentibus necessitatibus petito corresponderunt. Ac quovis praedicti domini magnates defectu facultatis et plenipotentiae a dominis statibus sponsonem illam simpliciter adimplendam in se suscipere non potuerint, sed tantum consensum praedictorum dominorum statuum in eundem millionem pro praesentibus necessitatibus pendendum, omni conanime et bona fide procuraturos in se receperint, quia tamen sacra caesarea et regia maiestas non minus de humillima omnium dominorum statuum devotione et observantia, imo et prudentia, quibus imminetis necessitatis momentum facile prospecturi et eidem assensum suum accomodaturi sunt, quam praedictorum dominorum magnatum se securam gerit, compediandis rebus fiducialiter altissime nominatam sacratissimam maiestatem sequentia puncta benignissime ratihabuisse nimirum:

Primo: Ad singula capita si hospes militem communi secum mensae usu alit in sortem soluti acceptentur menstruatim singuli floreni, si vero vel ex pauperie incolae vel pro misera constitutione quotidiani alimenti, quo ipse incola utitur, praefatus usus communis mensae militi non convenire, nec sufficere posset, atque adeo ad incommoditates utrinque vitandas hospes militi non mensam, sed ad tenorem regulamenti unum thalerum menstruatim et duas libras Austriacas panis dietim daret, tum a singulis capitibus loco praedicti floreni acceptentur per mensem singuli thaleri in potestate autem et arbitrio hospitis non militis situm sit mensam vel thalerum et panem dare, sicut regulamentum fusius explicat.

Secundo. Ad alendos militum equos, qui sumptibus caesarei aerarii incumbunt, subministretur avena, foenum et stramen et cubulus avenae continens metritas Transilvanicas quatuor non pressas, non cumulas, sed convenienter abrasas in loco ipso, ubi militis equus hyberniam stabulationem habet, acceptabitur 30 x-gris pondus foeni centenarium Austriacum in eodem loco 45 x-gris ligamen straminis ex duobus vel tribus manipulis aestivis constans ob modernam huius praesertim anni sterilitatem $1\frac{1}{2}$ x-gri.

Tertio. Sacratissima sua caesarea regiaque maiestas in solum saepe fati millionis a provincia acceptabit 4000

boves melioris, ut in Transilvania sunt, sortis, provinciae expensis Budam usque pellendos, ac ibidem in debito numero, ac ea qua oportet, habitudine tradendos illaeso, quod fisco regio competit teloniorum vel vectigalium iure, singulo bove in 27 florenos et 30 xr. computato duabus praeterea additis conditionibus: 1-o. Si dominis statibus Tranniae in proximae diaetae deliberatione super hac bovum praestatione habenda difficile vel nimis grave videretur tantum boum numerum et quidem meliorum congregare ac educere liberum iisdem sit eodem pretio, quo ab aerario suae sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis acceptantur, parata pecunia eum numerum boum, quem sistere nequeunt, redimere. 2-o. Censura et selectus boum Budam, ut dictum pellendorum in ipsa provincia et locis ibidem eum in finem designandis per commissarium caesareum praesenti quoque commissario provinciali fiat, eaque facta, boves selecti ac digni ut acceptari possint, reperti, signo quodam haud facile deletitio notentur, in itinere Budam versus cura habeatur, ne macescant, hinc iisdem in via pascua non prohibeantur et una de securitate bene provideatur, quem in finem homo caesareus et militum quaedam manus pro comitatu concedatur. Caeterum gubernium Transilvanicum, quam primum aulae significet, quid in diaeta statuum de hac boum praestatione actum et conclusum sit, ut innotescat, quo numero et tempore boves Budae tradi possint, traditionis tamen huius tempore haud nimium protracto.

Quarto. Acceptabit porro sacratissima sua caesarea regiaeque maiestas in defalcationem milionis a provincia tritici cum siligine mixti (mixture hac medietatem unius alteriusve grani haud excedente) cubulos 90,000 in domos annonarias Transilvanicas distribuendos ac deponendos, ita, ut 40,000 cubuli ante messem praesentis anni, 50,000 autem post eandem messem ante initium octobris certo administrantur, computato cubulo 2 Rf. 30 xr.; acceptabuntur pariter avenae cubuli 30,000 ante messem, et 30,000 cubuli post messem dicto modo ad domos annonarias devehendi, computato cubulo 30 xr. severeque interdicentur officio annuario in Transilvania constituto, omnes in mensurando nimio pulchrioris frumenti selectu et advehentium rusticorum ac iumentorum mala tractatione, hactenus usitatae vexae et excessus et moneantur fideles Transilvaniae status, et eam in administratione hac tritici et avenae ad domos annonarias adhibeant diligentiam et curam, ne servitium suae sacratissimae maiestatis et cursus armorum ob aliquam negligentiam aut tarditatem patiatur.

Quinto. Taxa futurarum in sortem soluti huius milionis acceptandarum vecturarum sequens statuta est. Pro uno curru 6 bobus iuncto intra provinciam serviente menstruatim detur merces 11 flor. 40 xr. et panis pro servis boves agentibus ex domo annonaria, etsi forte aliquis bos in tali servitio intra patriam crepet, vel pereat, non tenebitur sua sacratissima maiestas ullam ex hoc iacturam pati, sed rationem imo et solutionem reddat, cuius culpa accidit sive is provincialis, sive ex militia, sive ex commissariatu caesareo extiterit, pro uno simili curru extra provinciam per mensem dabuntur 10 flor. et si quis bos in tali servitio crepet vel pereat, 20 flor. compensabitur, cum his tamen cautelis 1-o ut caesareus et provincialis commissarius singulis mensibus una lustrant boves et super eadem lustratione specificationem omnium sine culpa ipsius provinciae, vel eiusdem boariorum in custodiam et curam boum datorum servorum deperditorum boum conficiat ac eandem iuramento coram eo, qui in loco commissariatus nostri bellici generalis munus gerit deponendo coroborent, declarentque quomodo interitus vel perditio allegatorum boum evenerit, ut inde compensationis aequitas et iustitia appareat. 2-o. Panem ex annonaria domo servis praedictas vecturas curantibus commissarii caesarei suppeditabunt. 3-o. Cutes boum mortuorum tradantur iis, qui oeconomiam bellicam suae sacratissimae maiestatis in loco agunt, reservato tamen provinciae iure, ut servis boariis dum opus habuerint, perones ex iisdem sibi parare permittantur.

Sexto. Haec omnia praevio iusto computo cedant, in sortem milionis, quem praesens rerum status ipsaque patriae salus ex variis dominis gubernatori cancellario et thesaurario ostensis summi momenti rationibus a Transilvania postulare sacratissimam suam caesaream maiestatem impellit et siquid praeterea pro adimplenda milionis exsolutione post factum computum reliquum maneret, id in tales temporis periodos distribuatur, ut cum fine Septembris huius anni totus milio numeratus haberi possit.

Septimo. Et cum ex eodem computo patere posset, milionem admodum praerecensitum exsolvendum non eo pertingere, ut copiis in Transilvania modo hybernantibus et postea dum alia ad castra ducuntur in provincia mansuris pro eorum stipendio sufficere queat, sacratissima sua caesarea regiaeque maiestas de supplemento aliunde atque ita providebit, ut nulla alia praeter iam dicta ad provinciam fiat onerosa sollicitatio, nec defectus stipendii ex aerario pendendi excessibus ansam nedum ius praebeat.

Octavo. Computus cum milite super alimentatione hybernali ineundus eum in modum se se habeat, ut miles tribus mensibus ante publicatum regulamentum a Novembre nempe Decembre et Januario ad eam normam, qua prioribus annis sustentabatur, alatur, non admissis tamen, sed provincia omnino resarciendis excessibus, tribus vero posterioribus mensibus, utpote in Febuario, Martio et Aprile regulamentum tum iam notum in usum deducatur ac a provincia et milite id observetur, quod idem praecipit, sensusque eiusdem dominis gubernatori, cancellario, et thesaurario satis explicatus est, penes quod adhuc monendum est, sacratissimam suam caesareo-regiamque maiestatem ex innata sua clementia et ob rationes sat graves interea benignissime decrevisse. ut loco floreni, quem ad mentem regulamenti iuxta communem hospitibus mensae usum sive loco eiusdem pendendum thalerum et panem aerarium militi menstruatim exsolvat. thalerus quoque ab eodem aerario exsolvatur et ut colonelli legionum curam oeconomiae, quae vigore regulamenti iisdem quodam modo sublata videbatur, recipiant, militique gregario. pro eo, quod illi sive ex provincia, sive ex aerario in pecunia largitur et praebetur, de continuo amictu et victu in castris usu hucusque solito computumque fidelem insuper reddendo provideant.

Nono. Sacratissima sua caesarea regiaeque maiestas ad preces et desideria saepe allegatorum dominorum gubernatoris, cancellarii et thesaurarii et paterno itidem in Transilvaniam affectu et ex serio excessus militares coercendi studio clementissime decernet ex aula sua augusta virum nulli partium curae obnoxium rerum satis intelligentem et ea, qua par est, auctoritate munitum in Transilvaniam ad inquirendum, quid de alimentatione hybernali huius anni ibidem actum et in quo peccatum sit, proxime mittere, ut patefactis ex eadem inquisitione, quae forte provinciae ab uno alterove militum inflictæ essent iniuriis, sive damnis, indemnitas laesis procurari queat.

Decimo. Summa milionis hactenus tractata in exemplum aut consequentiam futurorum annorum non trahatur, sed potius maneat firma benignissima suae sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis resolutio de compensatione expensarum prioribus annis a provincia ultra florenos 400,000 diplomaticos in servitium suae sacratissimae maiestatis factarum, et ab eadem clementissime postulataram et prout aequitas et proportio fert et meliora ut sperantur, tempora aliquando permittent huic quoque milioni contingat et accomodetur. Quod dum caesarea regiaeque maiestas sua

iisdem dominis comitibus intimari iussit, ipsos quoque caesareo-regiarum gratiarum suarum, quibus dominis comitibus propensa manet, certos cupit. Signatum sub eiusdem maiestatis suae appresso sigillo secretiori. Viennae, tertia Aprilis anno 1898.

Joan. Theod. de Weissenberg.

(P. H.)

Külczim: Illustrissimis dominis comitibus et respective Transylvaniae gubernatori cancellario et thesaurario Georgio Bánffy, Nicolao de Bethien et Stephano Apor consignandum.

(Eredetije az országos levéltárban, főkörmányszéki osztály.)

c)

1698. ápr. 4.

A császár leirata az erdélyi levéltár felállítása és a kanczelláriai tarák szabályozása ügyében.

Sacrae caesareae regiaeque maiestatis. archiducis Austriae, domini domini nostri clementissimi nomine. Illustrissimis dominis comitibus, et respective Tranniae gubernatori, cancellario et thesaurario, Georgio Bánffy, Nicolao de Bethlen, et Stephano Apor hisce perbenigne significandum. Alte nominatam suam maiestatem ad tria puncta in hesternae conferentia proposita ratione nimirum archivi in Trannia constituendi, 2-o taxae cancellariae et officiorum taxandorum et 3-o cancellariae gubernii erigendae sequentia clementissime resolvisse et quidem:

Ad 1-um. Mittendas esse copias donationalium et similium expeditionum ab aulica cancellaria Tranniae ad archivum Trannicum. Petentes vero paria in Transylvania exhibeant libellum gubernio doceantque de iure suo ad quod petunt illam communicationem, quo a gubernio perspecto ipsum decernet, facienda sit, nec ne petita communicatio? Providebit praeterea gubernium, ut non solum libri regii deperditi, verum etiam alia acta publica reperiantur et archivo cancellariae Tranniae in patria restituantur.

Ad 2-um officia infra definitis summis taxenda erunt

Gubernatoris	600 fl.
Generalis patriae	400 fl.
Cancellarii	500 fl.
Thesaurarii	300 fl.
Praesidis tabulae regiae	300 fl.
Consiliarii	200 fl.

Protonotarii	200 fl.
Adsectoris tabulae regiae	100 fl.
Directoris causarum fiscalium	100 fl.
Supremi comitis Hunyadiensis	200 fl.
Aliorum supremorum comitum	100 fl.
Supremi capitaneatus sedis Siculicalis Udvarhely	100 fl.
Trium sedium Siculicalium Sepsis, Kézdi, Orbai	100 fl.
Trium sedium Csik, Gyergyó et Kászon	100 fl.
Sedis Siculicalis Marus	100 fl.
Sedis Siculicalis Aranyos	100 fl.
Judicis regii Cibiniensis	100 aureis.
Episcopus sive vladica Tranniae	100 fl.
Vladica Maramarosiensis	50 fl.
Seniores sive protopopae	12 fl.

Non taxata hactenus, neque in posterum taxentur, sed solvant tantum scripturam et chartam decem thaleris.

Ministri Graeci aut Valachi, si catholicis accesserint, gaudebunt iure catholicorum, si alii religioni fruentur illius privilegiis, si vero manserint in statu, quo nunc sunt, dabunt taxam.

Quoad taxam iudicalem res maneat in suo statu penes taxam veterem, si autem deinceps gubernium adiuncto voto et opinione sua res novandas duxerit, sententia vel resolutio suae maiestatis desuper emanabit.

Ratione taxae cancellariae Trannicae in patria augendae cum allegata consuetudo, quod nimirum florenus pro memoriali super quo emanabat expeditio, solveretur, contraversa sit, informatio gubernii huc ad aulam mittenda petetur.

Caeterum uti distincti sunt labores aulae a patriis et illi quidem maioribus oneribus et expensis subiecti, distinctae quoque manebunt taxae earumque perceptio.

Controversia inter dominum vicecancellarium et cancellariam aulico-Trannicam in puncto participationis taxae auditis partium rationibus sacrae caesareae regiaeque maiestati pro capienda clementissima resolutione referetur.

Tandem ratione cancellariae in patria erigendae necessitas ad gubernium rescribetur, uti iidem illustrissimi domini comites tamquam eiusdem membra uberius intelligent, quibus sua maiestas caesareo-regia gratiis suis in omne tempus propensa manet. Signatum sub eiusdem maiestatis suae sigillo secretiori. Viennae, 4-o Aprilis 1698.

Joan. Theod. de Weissenberg m. p. (P. H.)

Külczim: Illustrissimis dominis comitibus et respective Transylvaniae gubernatori, cancellario et thesaurario Georgio Bánffy, Nicolao de Bethlen, et Stephano Apor consignandum.

De cancellaria.

(Eredetije az orsz. levéltárban, főkörmányszéki osztály.)

d)

1698. ápr. 6.

A császár leirata az Erdélyben felállítandó posták ügyében.

Sacrae caesareo-regiaeque maiestatis, archiducis Austriae, domini domini nostri clementissimi nomine illustrissimis dominis comitibus et respective Transylvaniae gubernatori cancellario et thesaurario, Georgio Bánffy, Nicolao de Bethlen et Stephano Apor, hisce per benigne significandum. Notum aliunde est ipsis dominis comitibus rem postariam inter regalia supremorum principum numerari, huius vero a sacratissima caesarea regiaque maiestate familiam dominorum a Paar tanquam feudatariorum non solum per omnes provincias haereditarias, verum etiam per totum regnum Hungariae et provincias ad illam sacram coronam avito iure spectantes investituram habere. Ut igitur postae, quae reipublicae quam maxime necessariae sunt, aequae bene in Transylvania ordinentur et constituantur ac in aliis provinciis haereditariis, idcirco alte nominatam suam maiestatem sequent a puncta clementissime resolvisse.

Primo. Loca postarum constituendarum a gubernio sacrae caesareae maiestati denominentur, constituendae [sunt] ipsae postae iuxta determinationem caesaream emanatam.

Secundo. Magistri postarum in locis constituti quantum fieri potest ex incolis Transylvanicis ita assumantur, ut tres partes illorum magistrorum constituantur ex Trannicis incolis et quarta pars ex extraneis, subditis tamen suae maiestatis.

Tertio. Magistri postarum, si non habeant possessiones reales, non censeantur in iura et privilegia incolarum adoptati, sed tollerati tantum, quod si vero coemptis possessionibus realibus iura et privilegia incolarum inpetraverint, eorum etiam capaces censebuntur.

Quarto. Dicti magistri postarum sive possessionati, sive non possessionati in Transylvania quoad civilia et criminalia subiecti sunt iudicio gubernii, salva appellatione ad regem, in rebus vero ad officium suum postarum appertinentibus primam instantiam sortientur apud generalem

postarum dominum comitem de Paar eiusque haeredes, pariter salva ad regem appellatione.

Quinto. Ratione possessionum coemptarum tenebuntur omnia onera, quae dominis terrestribus, intuitu illorum locorum coemptorum, alii possessores eorum praestare tenebantur, et ipsi quoque illa praedictis dominis terrestribus exsolvere et praestare.

Sexto. Ratione illorum locorum et vi postarii officii nec diversiora, nec educillationes, vel quaecunque alia alimentorum genera erigere vel exercere poterunt, nisi desuper cum dominis terrestribus vel oppidanis, vel magistratibus conveniant eorumque consensum impetrent et tenebuntur desuper pacta conventa cum dominis terrestribus ratione suorum iurium exinde debitorum adimplere et persolvere, ipsi autem domini terrestres vel magistratus et oppidani intuitu boni publici et commercii necnon necessitatis tam cum aula caesarea, quam cum caeteris provinciis haereditariis vel etiam cum alterioribus partibus, cum quibus commercium erigendum et colendum foret, providebunt, ne exinde durius, vel intolerabilius dicti magistri postarum in coemendis fundis et constituendis eorum oneribus realibus tractentur vel onerentur, quisque consideratione data controversia inter dominum terrestrem oppidanum et magistrarum et magistros postarum praedictorum de rebus ex aequo complanandis et ad publicum bonum dirigendis decidet gubernium.

Septimo. Ut deinceps sua maiestas per generalem postarum de magistris postarum ad gubernii informationem constitutis et constituendis providebit, ita quae hactenus gratuito dictis magistris postarum ab oppidaneis et magistratibus praestitae fuerunt, tollentur, licebit tamen iisdem magistris postanis possessionales oeconomias cum consensu dominorum terrestrium vel magistratuum salvo eorum iure, ut supra dictum, iusto titulo iuris acquirere vel coemere.

Octavo. Ab oneribus personalibus et non realibus dicti magistri postarum exempti erunt, tam ratione personarum, quam equorum et aliorum ad postam promovendam necessariorum, quod de curribus et equis intelligendum.

Nono. Ratione salarii singulis magistris postarum perolvat aerarium Transylvaniae constituto ad promovendum commercium publicum fundo certo et securo, de quo camera imperialis aulica cum generali postarum domino comite de Paar conveniat et desuper necessaria decreta ad dominum thesaurarium Transylvaniae expedire non gravabitur.

Decimo. Ratione aperturae postae providebit generalis

postarum, ut duo volucra litterarum conficiantur, quorum illud, quod ad generalem vel officiales et milites spectabit ad generalem commandantem Transylvaniae, quod vero ad gubernium vel incolas pertinebit ad locum gubernii delatum, deferetur ad dominum gubernatorem aperiendum et remissione facta ad postam per officiales eiusden distribuendum.

Undecimo. De singularibus personis per postam expediendis ita provisum manabit, ut posta nec militarem, nec provincialem sine praescitu domini generalis commandantis vel domini gubernatoris expediat aut promoveat, super quo tam ipse dominus commandans generalis, quam ipse dominus gubernator Tranniae invicem corresponderunt et se prae-monebunt.

Duodecimo. Expeditiones ad caesarem regiamque maiestatem vel eiusdem nomine ad comitatus nomine caesareo et regio, a gubernio dirigendae sint, maneant ab omni solutione exemptae pariter et gubernium in 12 personis constitutum, illa tamen exemptione non gaudebunt illorum domestici, sive ad aulam, sive per provinciam scribentes, quodsi tamen per cursorem, aut stafetam aliquo ad aulam vel aliorum expedienda forent, non litterarum, sed iurium postae fiat persolutio.

Decimo tertio. Tandem in pascuis publicis locorum ubi constitutae erunt postae suos equos et animalia magistri postarum cum caeteris pascere poterunt, a privatis tamen pascuis et oclulis abstinere, nec ullam incommoditatem facere tenebuntur.

Quae omnia iisdem dominis comitibus eo fine intimantur, ut de hac benignissima suae maiestatis resolutione gubernium Tranniae certius reddatur et omnia iuxta sanctam suae maiestatis mentem dirigantur ac observentur; qua eosdem dominos comites gratia sua caesarea regia in omne tempus paterne prosequimur. Sig. sub altissimae nominatae suae maiestatis appresso secretiori sigillo.

Viennae die 6-a Aprilis anno 1698.

(Másolata Kemény József Diplomatarii Transylvanici supplementum XI.)

e)

1698. júń. 7—júl. 14.

A rendezek postulátuma.

Postulata universorum comitatum inclyto regno Tranniae in generalibus eiusdem regni comitiis ad diem 7-um mensis Junii

anno 1698. in civitatem Albam Juliam ex mandato excellentissimi domini gubernatoris indicta et celebrata humillime benignam expectaturi resolutionem porrecta.

A közelebb elmúlt áprilisi gyűlésünkben holmi gravameninket foglaltuk volt bizonyos punctumokban, de némely okokra nézve akkor suspendáltatván, mostan alázatosan repraesentáljuk Nagyságtok Kegyelmetek előtt e szerint:

Primo. Hogy ez esztendőben a Lengyelországra kiindult két regement számára falukra proportionaliter felvetett adó és contributió ingrediáljon a quantumokban, alázatosan kívánjuk, mivel azon summa nem is egyébbszükségre, hanem az ő felsége militiája sustentatiójára vettetett és szedettetett is fel.

Secundo. A miképen a méltóságos regium guberniumnak is gravamináinkban beadtuk, hogy a sok rendbéli contributiókról ab ingressu militiae caesareae ordinariae et extraordinariae kapúszámok után és egyéb rendekre is felvetetett mindennemű színű perceptumokról, adóról, signanter autem a mely 12 zlatot ítem, só promotiójára flor. 20, társzekerek restantiájára flor. 4, vágó marhák árában flor. 8 szedvén fel a kapúszámokon minden egyéb adókkal és contributiókkal együtt, hogy mindazok, valakiknek kezeken forgott, sine respectu personarum, számot tartoznak adni, ide értvén üdvezült úr gróf Csáki László uram kezein forgott egynéhány ezer forintokról való számadást is, az elmúlt őszi országgyűlése alkalmatosságával lött mód szerént: kívánjuk, egy szóval, hogy az országnak pénze valaholott találhatik, fideliter kikerestessék.

Tertio. Minthogy a só promotiójára, mind pedig az pénzverésére felvetett contributió sub spe restitutionis volt, az iránt is refusiót kívánunk alázatosan.

Quarto. Az ő felsége kegyelmességéből a magazinumba adott búza refusiójára rendeltetett volt a sóbéli proventus, melyből is mindeddig semmi solutiónk nem volt, sőt káros administratióknak következett. Kívánjuk azért, hogy azok a felső, közép és alsó renden lévő minden személyek számot adjanak kezeken forgott sóbéli proventusról, és annak erogatiójáról. Mi pedig ezentúl a só commerciumban absolute semmit contribuálni nem akarunk, és nem is adunk, mivel hogy semmi proventus és refusiót sem vettünk belőle. Az eddig adott búzának ára pedig, ha csak sóúl is refundáltassék, alázatosan kívánjuk.

Quinto. A méltóságos regium guberniumnak is beadtuk volt, hogy a kapúszámok rectificáltassanak, cum consolatione

omnium, most is azt várjuk, ezt pedig úgy értjük, hogy új connumeratio lévén a vármegyéken.

Sexto. Indifferenter, hogy minden rendek jósági a quartély onussát supportálják és sine ullo respectu personarum aequaliter repartíaltassék, kívánjuk.

Septimo. Hogy a portio felvetése alkalmatosságával ne több, hanem csak annyi, a mennyit servitium suae maiestatis importat, vettessék fel ezután, alázatosan instálunk.

Ezeken kívül accessive occuráltak feles gravaminák, némelyek közönségesen, némelyek bizonyos vármegyéket, némelyek pedig privata personákat concernálnak, melyeket is punctumokban feltettünk, modo subsequenti, kívánván azoknak is orvoslását alázatosan.

Octavo. 1. A mi kegyelmes urunk, koronás királyunk ő felsége romlott szegény hazánk csendességére kegyelmesen intendálván, minden törvényeit s constitutióit kegyelmes diplomája szerint confirmálta, hogy azok ennekutánna is intacte megtartassanak, nevezetesen a mely főtisztségek vagy az országtól vagy az méltóságos guberniumtól, eddig s ezután is recommendáltatnak, manuteneáltassanak.

Nono. 2. Az három első holnapokra, úgymint novemberre, decemberre és januáriusra erogált contributiónak refusióját e szegény megromlott hazában lévő statiók helyek honnan várják (melyeket erga quietantias cselekedtek) demonstráltassék, alázatosan instálunk.

Decimo. 3. Minthogy a szegénység exhauriálódott és már a dominus terrestrisek is nem győzik segíteni jóságot, instálunk alázatosan, hogy több pénz és egyéb contributió pro hic et nunc a 140 frtos adón kívül fel ne vettessék.

Undecimo. 4. Mivel szegénységünk a nagy terehviselés miatt szöktenek el és bujdostanak el, és óránként s naponként oszolnak, kik az Oláhországokra, kik Karán-Sebes vidékére, kik a Körösbe, kik Magyarországba, kik egyfelé, kik másfelé, kiknek is reductiójának modalitásáról alázatosan instálunk. Hasonlóképen ez hazában is, ki egy, ki más földekre az adó elől elmégyen, noha a nemes országnak elég szoros articulusi vadnak, de azokkal nem élhetünk a törvények nem folyhatási miatt, melyek is hogy mentül szorosabban articulariter remediáltassanak, alázatosan instálunk. Ugyan szegény nemes atyáinkiai jobbágyi, béresi urok károkra s praeiudiciumokra németek mellé adván magokat, iuxta sacrum regulamentum kézhez nem adják. Ez iránt is mit kellessék cselekedni, nem tudjuk, hanem alázatosan ragaszkodunk a Nagyságtok Kegelmetek succursusához.

Duodecimo. 5. A liber quaestusnak nem kicsiny praeiudiciumának láttatik lenni, hogy némely kereskedésben privatus és idegen kereskedő emberek elegyítik magokat, sőt még árendálják ez haza szegény lakosinak nagy károkra, nevezetesen most is a dohánynyal való kereskedés dolgában, mely is hogy megorvosoltassék, instálunk.

Decimo tertio. 6. Hogy a főtiszt urak ő nagyságok s ő kigyelmek, úgy vicetiszt uramék is a gratuitus labor iránt tégyenek oly dispositiót, mely szerént a régi jó rend tartassék meg, ne úgy, a mint most sok helyeken hallatik gyakoroltatni, instálunk.

Decimo quarto. 7. Mivel közönségesen az egész hazában mind nemesi s paraszti rendek a szertelen vecturáztatás miatt szintén utolsó pusztulásokat közelítik, mely ha különben meg nem orvosoltathatik, indifferenter akárki jószága segítse az utas helyeket, és az onust egyaránt supportálják, alázatosan kívánjuk.

Decimo quinto. 8. A postás helyeken, mivel a posták felette sok alkalmatlanságokat cselekesznek, hogy az ő felsége kegyelmes decretuma szerént megorvosoltassanak és circumscribáltassanak, alázatosan instálunk.

Decimo sexto. 9. Szegény egyházi nemes atyánkfiai a nagy terelviselés miatt már majd a jobbágnál is alább valókká tétettek, kik aránt is, ha valami reflexió nem léssen, jobban is elnyomorodnak.

Decimo septimo. 10. Thorda vármegyében a szegény magyar-régeni lakosok hat esztendőől fogvást megszűnés nélkül quartélyokkal aggraváltatnak, mely miján úgy elbújdostanak, hogy tizenkét rovatáljokhoz már több tizennégy személynél nincsen, ki a rajtok levő nagy terhet supportálja. Mely hogy istenes consideratióban vétessék, alázatosan instálunk.

Decimo octavo. 11. Nagy károkra és praeiudiciumokra nemes atyánkfiainak nemes udvarházokra a német vitézek reá szállanak és az mit akarnak, azt követik, orvoslását alázatosan várják; sőt némelyek a vicetisztek és commissariusok közül is mind az executiókban, mind pedig a portio felszedésnek munkájában terhes excessusokat patrálnek, sokaknak, még a nagy rendek közül valóknak is, nem kevés megsértődésekre, kik iránt is illendő orvoslást alázatosan kívánunk.

Decimo nono. 12. Közönségesen érezzük, nevezetesen az utas helyek, signanter Kolosvármegye is majd szintén utolsó pusztulásokat közelítik az alá- s feljárók miatt, hol száz, hol másfél száz ökröket is Károlyig, Szatmárig, tovább

is elviszik, marhájokat eltartják, sem együtt, sem másutt fel nem váltván, ugyanazon fáradt marhájú szekereket más rendbéliék megterhelvén, Szebenig, tovább is elviszik, gyakrabban Torda vármegyei vicetiszt uramék is fel nem váltják, mely is nem kicsiny károkkal lévén, hogy articulariter meg-orvosoltassék, alázatosan instálunk.

Vigesimo. 13. Doboka vármegyebéli becsületes atyánkfiai panaszokból értjük, hogy Szamosújvárott lévő németek ott körül 12 falukon rendkívül való exactiókat, huzásokat, vonásokat, praedálást és fosztogatást követtek, sőt Pánczélsélig is erumpálnak és úgy hódoltatják és contribuáltatják a falukat.

Vigesimo primo. 14. Nem kevés kárára vagyon mindenütt a szegénységnek, a dispositióknak idejében való ki nem küldése és az assignatiók mellett járó vitézeknek sok excessusa, s azokra rendkívül való expensa, mely, ha meg nem orvosoltatik, utolsó romlás és pusztulás követi dolgokat.

Vigesimo secundo. 15. Sokadalmakra s heti vásárokra járó kereskedő rendek és szegénység mindenütt rendkívül taxáltatnak, azonkívül is fosztják és szertelenül szorongatják őket, némelyeket meg is sebesítenek, mely is, ha valamint meg nem előztetik, nagyobb-nagyobb szükség következik belőle.

Vigesimo tertio. 16. Feles számú söt szállítottak ki együnnen s másunnan is vármegyéinkbéli szegény atyánkfiai, még fizetetlenek lévén, az elszállításnak bérít honnan kellessék várni, nem tudják.

Vigesimo quarto. 17. Karaszna vármegyebéli atyánkfiai panaszkodnak: az oláh papok quantumokat meg nem adván, hogy a tisztek marhájokat elhajtják, idegen tisztet requirálván orvoslásáért az oláh esperest, ha a tiszt vissza nem bocsátotta volna marhájokat, executióval károsították és rontották volna meg.

Vagyon ilyen panaszok is, hogy némelyek Somlyó városából, hogy quantumot ne fizessenek, a katona városban recipiálják magokat és senmit is nem contribuálnak.

Ugyan a somlyai református rectornak per collationem bizonyos számú sova járván az aknákról, sok időktől fogvást ki nem adatik, sőt Száva Mihály uramnak collationalis leveleket kezében adván, eltévedett vagy hová lett? Periculumban forogván a dolog és kárban, hogy disponáltassék, instálunk alázatosan.

Vigesimo quinto. 18. Hogy az executio az nemes házakra és possessorokra menjen, az iránt való constitutióknak tolláltatása és abrogáltatása felől alázatosan instálunk.

Vigesimo sexto. 19. Becsületes nemes atyánkfiaiinak

panaszából csodálkozva értjük, hogy koronás királyunk kegyelmes urunk ő felsége kegyességéből sasos protectióval condecoráltatván, kapujáról ellopták, comperiáltatván affélet attentálók, büntetéseknek determinatióját a nemes országtól aláztatosan várjuk.

Vigesimo septimo. 20. Nemes Hunyad, Zaránd és Közép-Szolnok vármegyék nagy megbántódásokról való instructiójokat, úgy nemes Pater János atyánkfia helyes supplicatióját is in specie beadván, hogy azok is considera-tióban és determinatióban vétessenek, instálunk aláztatosan.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

f)

A gubernium válasza a megyék postulatumaíra.

Resolutio ad postulata dominorum comitatensium.

Ad 1. Acceptáltatik az 140 frtos adóban minden vármegyéken és szász széken, ha kik pedig számon kívül való rendek azon regementek számára valamit contribuáltak volna, verificáltatván, azokat is mind acceptálja főcommis-sarius atyánkfia az téli quantumokban.

Ad 2. Mivel ezek a terminusok ab ingressu militiae ordinariae et extraordinariae, mindennémű színű perceptumok, adók igen nagy generalitas: hogy azért az executio rendesen mehesen véghez az ő kigyelmek kívánsága szerént, melyet mi is igen akarunk, szükséges, hogy ő kigyelmek specificálják distincte mindenik esztendőben és mi-csoda adókról vagy contributiókról kellessék rendre-rendre a számtételnek lenni, hogy így abból osztán az is kilássék, hogy kiket illet azokról az contributiókról való számadás, hogy tempestive admoneáltatván, készülhessenek hozzá. Továbbá exactorok terminusáról, helyéről és egyéb circumstantiákról együtt concludálunk ő kigyelmekkel, néhai üdvezült Csáki László uram dolgai is ide értetvén, ha ő kigyelmeknek is úgy tetszik.

Ad 3. Az executio ezt megmutatja.

Ad 4. Méltó ez is, hogy számvétel légyen erről is. A mi pedig ezen postulatumnak, só commerciumnak, és az búza árának megfizetéséről való részét illeti, ez specialiter ő kigyelmeknek megvilágosíttatik.

Ad 5. Mivel ez igen nagy materia, szükségesnek ítéljük, hogy az gubernium erről az nemes országgal együtt sokat consultálódjék és osztán az mit legjobbnak találunk, Isten segélléséből azt követjük.

Ad 6. Mi az előtt is egy néhányszor gondolkoztunk arról, hogy ha az ratio belli engedné, minden vármegyében, székekben annyi had tétetnék quártélyba, az ki annak a quantumával megérné és így az vecturáktól is menekednének az vármegyék, székek és hogy az quártély vagy az quártélyozóknak terhe repartíaltatnék kapuszámm szerént, hogy így senki a másik felett ne terheltetnék, a mint hogy ezt generalisoknak egynéhányszor memoriálisokban is adtuk, de az ratio belli nem engedte: most is mi teljes tehetséggel azon igyekezzünk, hogy valamennyire az ratio belli engedi, az quártély az ő kigyelmek kívánsága szerént osztassék egyaránt és ha lehet kapuszámm után.

Ad 7. Valamire az elkerülhetetlen szükség nem kényszerít, avval nem kívánjuk ő kigyelmeket terhelni, hiszem tudják ő kigyelmek, hogy a mi jószágink is egyaránt viselik ő kigyelmekkel a terhet, valami rájuk esik.

Ad 8. Erről az ő felsége kegyelmes resolútióját az gubernium ő kigyelmekkel communicálja, abból ő kigyelmek megérthetik.

Ad 9. Magunk is azt kívánjuk, hogy ő kigyelmekkel együtt ezt jól eligazítsuk és bonificatiója legyen kinek-kinek az igazság szerint.

Ad 10. Vide resolutionem ad 7-um.

Ad 11. A mi kegyelmes urunk ő felsége országaiban aufugiáltak restitúciójáról ő felsége kegyelmes parancsolatokat ígért; az oláh országokban és Karánsebes vidékére aufugiáltakról, mint méltóságos generál uramnak conferálunk és a mennyire lehet, orvosoljuk, úgy az német vitézek szolgálására magokat adókról is.

Ad 12. Megorvosoltatik.

Ad 13. Ezt ő kigyelmek specificálják világosabban.

Ad 14. Ezt is világosítsák ő kigyelmek.

Ad 15. Erről az ő felsége kegyelmes resolútiója az gubernium által effectumban vétetik és az ő idejében meg látják ő kigyelmek annak hasznát.

Ad 16. Valamikor és valamint az szegénységet consolálni kívánjuk, szintén úgy az egyházi nemességét is consolálni kívánjuk.

Ad 17. Vide resolutionem ad 5-um.

Ad 18. Szükség közönségesen generalis uramat megtalálunk felőle.

Ad 19. Erről az vecturázásnak állapotjáról egynéhányszor jó dispositiók tétettenek volt, de nagy résztint magok ő kigyelmek az okai, hogy effectumba nem ment, szükséges azért, hogy azokat az dispositiókat elékerestetvén, ő kigyelmek-

kel együtt felállítsuk és praxisára jobban vigyázzunk, mint az előtt.

Ad 20 et 22. Méltóságos generalis uramat eddig is requiráltuk, ezután is requiráljuk.

Ad 21. Pedig az mi commissariatusunkról az assignatio és kivált az executio mód nélkül ki nem mégven, sőt az télben járt sok executiókról is főcommissarius atyáinktia azt mondja, hogy nem az ő kigyelme akaratiából jártanak azok a sok executorok, hanem vagy az statióbéli commissariusok, vagy az vármegye tisztjei magok könnyebbségeért követték; az mely rész pedig azoknak az excessusoknak méltóságos generalis uramtól orvosolható, ő kigyelme requiráltatik.

Ad 23. Justum, hogy az só administratio (*felől*) számot vetvén, az commercium pénzéből contentálják az szegénységét.

Ad 24. Ezeket az punctumokat külön időben igazítsuk az ő helyén.

Ad 25. Bár ne is csinálta volna Kigyelmetek.

Ad 26. Ha privilegiummal adattatott sast valaki ellop, haljon meg érette.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

g)

1698. júl. 3.

A vármegyék válasza a gubernium replicájára.

Humillima dominorum comitatensium ad primas excelsi gubernii resolutiones super postulatis eorundem datas replica.

Ad 1-mum. Az Nagyságtok méltóságos resolútióját értjük alázatosan, de mivel mind az 140 frtos adót, mind pedig az téli quantumot nagy részt praestálták közülünk, instálunk alázatos bizodalommal Nagyságtoknak, méltóztassék ez iránt való resolútiójával bennünket közönségesen megvidámítani,

Ad 6-tum. Azon hatodik punctumban Nagyságtok eleiben alázatosan terjesztett instántiák iránt bővebb consolatiót remélvén, kérjük alázatos bizodalommal Nagyságtokat, az reánk következhető szomorú pusztulást istenesen considerálván, méltóztassék az kapuszámoknak jobb rendben való állításával oly dispositiót tenni, hogy ennek utánna az quartélyt minden rendek jószági egyaránt érezzék, és supportálják sine ullo respectu personarum.

Ad 11-mum. Hogy Nagyságtok az külömb-külömb tekintetek alatt aufugiált jobbágy és szolga rendek reducáltatásokról kívántató modalítások aránt méltóságos succursusát igéri, megszolgáljuk alázatosan Nagyságtoknak, instálván alázatosan ezek iránt kívántató hathatós maga interpositiójával méltóztassék beennünket voltaképen megvigasztalni.

Ad 12-mum. Az liber quaestus praeiudiciumára tapasztalt külömb-külömb-féle progressusok megorvoslásáról tett Nagyságtok obligatióját alázatosan értjük és teljes bizodalommal várjuk.

Ad 14-mum. Az szertelen vecturázás miatt következő szomorú pusztulásunkat alig tudhatnók előszámlálni, de hogy alázatos instantiánk szerént jobb rendben vétessék, az Nagyságtok méltóságos dispositiója által alázatosan várjuk.

Ad 15-mum. Az posták iránt való sok nehézségink iránt tett Nagyságtok kegyes resolutióját Nagyságtoknak alázatosan megszolgáljuk.

Ad 16-um. Az szegény egyházi nemesség consolatiója iránt tett Nagyságtok resolutiójához tovább is teljes bizodalommal ragaszkodunk avagy csak az falusi paraszt bírák insolentiiái alól szabadulhassunk.

Ad 21-mum. Ezen punctumban feltett alázatos instantiákra tett Nagyságtok méltóságos resolutióját alázatosan értjük, de mivel azok iránt való nehézségink igen szomorúak, instálunk alázatosan orvosolni és jobb modalításokról való resolutiójával beennünket consolálni.

Ad 23-um. Instálunk teljes bizodalommal Nagyságtoknak, ezen punctumban declarált fogyatkozásunk orvoslására méltóztassék közelebb való utat mutatni, szegénségink szolgálójának jutalma ne protrahaltassék.

Ad 25-mum. Hogy Nagyságtok az nemes házakra dirigált executióknak modalításáról anno praesenti mense Aprili irott conclusumnak tenorát az nemesi szabadság praeiudiciumára és szomorú consequentiák importálására vergálni recognoscálván, méltóságos consensusával cassáltatni resolválta, Nagyságtoknak alázatosan megszolgáljuk, mindazonáltal, hogy a contributiók felszedésében derekas akadály ne interveniálhasson, ha mely nemes ember jószága pusztá vagy tehetetlen lészen, és contributióját nem supportálhatja, de azonban azon, vagy más vármegyékben is tehetősebb jószága találtatik, tehát főtisztek transcriptumával arra mehessen az executio, de ha így sem exequáltathatik, comperta rei veritate, az nemes ember házára is mehet, de prius ex rebus mobilibus, deinde ex immobilibus vehet

satisfactiót, alioquin kénteleníttetik személyéhez is hozzányulni, német executort pedig indifferenter eltávoztatni alázatosan kívánjuk.

Ad 26-um. Alázatosan értjük, az aquilina salva guardiáról tett méltóságos resolútióját, melyet, hogy Nagyságtok ratione poenae mitigálni méltóztassék, alázatosan instálunk.

Ad 27-mum. Hogy Nagyságtok ez alázatos postulatumink 57-ik punctumára is méltóságos resolútiójával bennünket consolálni méltóztassék, instálunk alázatosan Nagyságtoknak. Albae 3-tio Julii 1698.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

h)

A gubernium válasza a replicára.

Resolutio gubernii regii ad replicam primam dominorum comitatensium.

Ad 1-mum. A mint tegnap főcommissarius atyánkfia által kiizentünk az egész országban tartozások felett költött és terheltetett felek consolatiójáról, azont újban ő kigyelmétől megérthetik, és annak jó praxisa consolálhatja mind azokat.

Ad 6-tum. Mivel az replica az 5-um punctumot is involválja noha nem említi, azért a porták rectificatiójáról együtt kell beszélnünk: a quartélyok iránt most is jobbat nem ígérhetünk, a mit az előbbi resolúciónkban.

Ad 11-mum. Nem választ, hanem munkát kíván.

Ad 12. Simpliciter.

Ad 14. A postulatumokban az ő kigyelmek 14 és 19 postulatuma mind az vecturázásról vagy, a mit azért in resolutione ad 19-um postulatum írtunk, most is annak inhaereálunk.

Ad 21. Ha ezt jól akarjuk orvosolni, egyátoljában szükség, hogy minden tartalék nélkül csak világosítsák meg ő kigyelmek, akár főcommissarius, akár fő- vagy vicetiszt atyánkfiai vagy apróbb commissariusok, kik, hová és miért bocsátották az olyan executiókat.

Ad 23. Lehetetlen dolog ennek az contentatiónak különben lenni, hanem ha administrator uraméknál készpénz vagyontizessék meg mindjárt, ha pedig készpénz nincs, meg kell várni, ha az executiók és computusok mutatnak-e valami pénzt vagy nem. Ha pedig abból is nem lészen, hanem ha ő kigyelmek valami adóból fordítottak fundust arra az fizetésre.

Ad 25-tum. Javaljuk a szerint iratni articulusba, a mint corrigáltuk.

Ad 26. Az ő felsége maiestása nem engedi annak az poenának mitigátióját, holott a több simplex furtumnál.

Ad 27. Csak jőjjön az ő rendiben be, a mint prae-sidens urannak megmondottuk.

(A gr. Kornis Mihály által készített másolat után.)

i)

1698. jún. 7.

A székelý nemzet postulátuma.

Postulata universitatis Siculicae nationis in generalibus universorum dominorum statuum et ordinum trium nationum Tranniae et partium regni Hungariae eidem annexarum comitiis ad diem septimum mensis praesentis Junii anni 1698 ex edicto excelsi gubernii regii Trannici in civitatem Albam Juliam indictis et celebratis humillime porrigenda.

Ut pretium tritici in magazinum dati ex sale et in posterum nec nationi, nec personis onus magazinum imponatur.

1. Mennyi sok és káros fogyatkozásink légyenek egész nátióستól az ő felsége magazinumjában már sok esztendőök alatt, mind capitatim, mind pedig közönségesen kiadott buzáink és egyébféle gabonáink árának restantiában léte miatt, mind Isten s mind a nemes ország tudja, melyet is ő felsége bizonyos számú ezer kősókból ígért volt kegyelmesen refundáltatni, de még eddig semmi contentumot nem vehettünk; hogy azért az ő felsége kegyelmes ígreti szerint contentatiót vehessünk, és ennek utánna se capitatim, sem közönségesen nátióستól magazinummal az ő felsége méltóságos diplomája ellen ne terheltessünk, alázatosan instálunk.

Hajdones vel dimittantur vel a toto regno alantur.

2. Mind ennyi terhes contributióink között is nem utolsónak érezzük a passusokon lévő hajduk intertentióját, hogy csak nátióستól supportáljuk, közönséges dolog lévén a nemes országgal, azért ha mód van benne, vagy bocsáttasanak el, vagy ha nem, tartsuk országhostól instálunk.

Tritici et avenae et pecuniae pro Maio, et Junio militiae datorum.

3. Mivel székeinkben, statiókban lévő vitézek sustentatiókra, kéntelenítettünk pro Maio búzát, zabot, pénzt, item pro Junio búzát adni, hogy ez iránt is kívántatóképpen refusiót vehessünk, alázatosan megkívánjuk.

Fortalitionum aedificationis excessus. Duo boves vel vaccae singulis septimanis mactantur.

4. Háromszéki és csiki atyánkiai ő kegyelmek panaszkából értjük, hogy az ojtózi, bodzai és gémesi passusokon, ha mit egyik mint tisztviselő épített, más succedálván helyében, azt elrontatván, az szegénységnek nagy megromlásával különben épített, melyet iteratis vicibus már ő kegyelmeken elkövettek. Ez mellett mind télben, mind nyárban continuo szekereket kéntelenítettnek ő kegyelmek ott tartani, mely miá is sokaknak marhájok elromlott. Ez felett az Gyimesben kéntelenítettnek csiki atyánkiai ő kigyelmek minden terhe két-két vágó marhát adni az generalis Leininngen úr parancsolatjából, melynek jobb részit (magok mérvén az mind akarják) ajándékon vészik el, melyből is, hogy a nemes ország megorvosoltatását méltóztassék munkálódni, instálunk alázatosan.

Fugitivi ab Hajdonibus capti evadunt et ecadentium iumenta arestantur, et pro his postea in Valachia domini Siculi patiantur.

5. Ezen háromszéki és csiki atyánkiai ő kigyelmek jelentik azt is, hogy tilalmas ösvényeken Moldvából, Havashelyföldről ki s bészökő embereket az hajduk, ha megkaphatják, kötelességek szerint meg kellett vén fogniok, megesik, hogy néha magok elszaladván, marhájok az hajduk kezében maradnak, melyért ő kegyelmek székekbéli embereket magokat és marhájokat az Oláhországban megtartóztatják, ennek is azért megorvosoltatását alázatosan kívánjuk.

Assignationes commissariatus absque gubernii mandato ne valeant.

6. Ilyen megbántódásunkat is tapasztaltuk közönségesen, hogy egy néhány ízben bizonyos summa pénz contributiókról csak assignatiók jöttek közünkben az méltóságos regium gubernium commissiója nélkül, hogy azért ennek utánna az régi jó rend megtartassék, alázatosan instálunk.

Sal nobilibus dandum.

7. Jól lehet sok panaszink után lőtt ugyan az aknákról bizonyos dispositio az nemesség savának kiadattatása felől, de mégsem az Approbata Constitutio szerint (melyet ő felsége diplomatie confirmált); hogy azért azon constitutio szerint sóbéli quantuma kinek-kinek adattassék ki, alázatosan kívánjuk.

Limitatio coriariorum et renovanda, manutenenda.

8. Az limitatióval az nemes ország articulusa szerint

nem élhetünk, mivel az melyek nem specificáltattak az articulusban, csak mondják, hogy nincsen limitatio felőle, s csak úgy adják, az mint akarják, nevezet szerént az talpot, színszerszámot és egyéb ezekhez hasonlókat, jól lehet az marha igen megőcsődött, ez is hogy megorvosoltassék, alázatosan instálunk.

Praedones coercendi.

9. Az tolvajok székeinkben igen meg kezdettek sokasodni, nevezet szerént pedig az csiki székel helyekben, és az mint ő kigyelmek jelentik, mind ebben, mind az másik esztendőben feles emberek halálokkal egyéb sok károkat is töttek, kik is az mint gondolhatják ő kigyelmek, vagy az lengyel pártról, vagy az moldovai vajda birtoka alól származnak, melyeknek is refrenálásában az nemes ország bizonyos utat módot méltóztassék találni.

Vigiliae in passibus nimis onerosae dominis Siculis.

10. Ugyan háromszéki és csiki atyánkfiái ő kegyelmek panaszokból értjük, hogy az bodzai és ojtózi és gimesi passusokon mind téli, s kiváltképen az nyári szüntelen való strázsálást hol zászlóként, s hol capitatum kéntelenítettnek supportálni, nem kevés fogyatkozásokkal és majd elviselhetetlen terheknek is agnoscálják, hogy az nemes ország ez iránt is ő kigyelmeket méltóztassék kívántatóképen subleválni, alázatosan instálunk.

Exploratores tanquam publico servientes ex publico alendi non tantum a dominis Siculis Csikiensibus.

11. Ezen csiki atyánkfiainak ő kegyelmeknek vagyon ilyen panaszok is, hogy Moldovában resideáló atyánkfiaira és az mellett bejáró postákra így háromszéki atyánkfiái ő kegyelmek is a Havasalföldiben bejáró postákra és kémekre feles költségeket kéntelenítették expediálni, ezentúl pedig supportálására elégteleneknek esméri magokat ő kigyelmek, közönséges java lévén pedig az nemes országnak, hogy az országgal legyen sustentatíójok, ő kigyelmeknek pedig eddig való expensájokról refusiójok legyen, alázatosan instálunk.

Tordensium artes in avertendis vecturarum oneribus vicinae sedi Aranyus valde damnosae.

12. Aranyos széki atyánkfiái ő kigyelmek jelentik, hogy az tordai lakosok ő kigyelmek az onnan kívül bėjővő regimenteket és compániákat fizetéssel és ajándékokkal magokról eltudván, ő kigyelmekre igazítják és gyakran csak keveset is, kiknek szekereket és vágó marhákat kéntelenítettvén adni Szászvárosig, Dévág és néha tovább is elviszik. Ez felett szüntelenül számos regimentek és companiák fordul-

ván meg, ő kigyelmeken feles költség és vonó marháknak messze való vitelek miatt némely faluknak csaknem végső pusztulása következett; hogy ez iránt is valami pihenést és sublevament vehessenek ő kigyelmek, instálunk alázatosan.

Salis nitri coctio onerosa.

13. Udvarhelyszéki atyánkfiaiak ő kigyelmeknek is vagyon ilyen panaszok, hogy az ő kigyelmek székeiben lévő két rendbéli salétrom főzőket fával, földdel és egyéb acciden-tiáknak hordozásával, még pedig más vármegyékben Szász Budára, ezenkívül feles quártélyozó vitézek is lévén ő kigyelmek székeiben, az udvarhelyi praesidiumot is fával nem győzik; hogy azért annyi rendbéli terehviseléssel elviselhetetlenül ne agraváltassanak, alázatosan instálunk.

Articulus dühütke tollendus.

14. Nem kevés fogyatkozásunkkal érezzük, hogy magunk territoriumán termett leguminákkal szabadosan nem élhetünk, abból az égett bor főzés tilalmaztatik; hogy azért a nemes országnak arról irt articulusa tolláltassék, kívánjuk alázatosan.

Nobiles ob neglectam armalis publicationem coguntur ad villicatum pagorum gerendum.

15. Némely székbéli becsületes atyánkfiaiak történt úgy dolgok, hogy armalisokat iuxta Approbatarum regni articulum per ignorantiam vel oblivionem, publicáltatni elmulatták székes helyt, melyért a falusi bíróság elviselésére adiudicáltattak; hogy azért articulusunk megbántódása nélkül armalisok in vigore maradjon, instálunk alázatosan.

Ecclesiastico sub nomine se oneribus eximentes.

16. Sokan vadnak széünkben olyan személyek, kik ecclesiái nevezet alatt lévén, némelyek ugyan fungálnak, kik is magok külső jószágokban embereket tartván, az adózásból kivonják, némelyek pedig ecclesián kívül magok jószágokon lakván, adózni nem akarnak, némelyek az anyjok papné lévén, jóllehet magok paraszt emberek, külső jószágban laknak, de mégis semmit nem contribuálnak, protegálván az ilyeneket esperest uramék. Erről az nemes ország méltóztassék bennünket informálni, mitévők légyünk.

Domini milites optimos quosque boves mactant.

17. Székeinkben quártélyozó német vitézek sok helyeken az szegénységnek nagy kárára jobb marháikat erőszakosan elveszik, magok megnyuzván, az mint akarják, úgy mérik fel egymásnak, az árában ha mit néhol refundálnak is, de gyakran történik, hogy semmit nem fizetnek, melyeknek is megorvoslásában méltóztassék a nemes ország módot találni.

Kurutzonatus suspectorum captivorum negotium.

18. Háromszéki becsületes atyáinkfiainak vagyon ilyen instantiájok, hogy szegén rab atyáinkfiain hozattatnak volt ki fogva, kiknek dolgok mostan mi karban légyen, nem tudják, Nagyságtoknak Kegyelmeteknek instálunk aláztatosan, felséges koronás királyunk szolgálatja megbántódása nélkül az haza törvénye maradhasson meg.

Judicis supremi regii electio maneat ut antea.

19. Főtisztünk, nevezet szerint fő király bíránk választásában az régi mód és articulus szerint, hogy az nemes ország egész nátióستól megtartani méltóztassék, aláztatosan kívánjuk.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

j)

Válasz a székelyek postulatumára.

Resolutio regii gubernii ad postulata Siculicae nationis.

Ad 1-um. Szívünk szerint kívánnók, hogy mind ő kigyelmeket, mind pedig az hazának más részeit ez iránt megvigasztalhatnók, az ő felsége kegyelmességéből, de megláthatják ő kigyelmek az só commercium rátiójából, hogy az most meg nem lehet, mindazonáltal igéri ő felsége kegyelmességét, és ő kigyelmek az ő idejében proportionáliter contentáltatnak, mikor az hazának más részei. Hogy pedig az magazinumtól ő kigyelmek teljességgel immunisok legyenek, lehetetlen, magok látják, noha az kik közülünk Bécsben voltak, az itthon levő rendünkön való becsületes atyáinkfiain remonstratiójára ő felségének aláztatosan könyörgöttünk az magazinumok iránt, de annál többre most ő felsége is nem léphetett, hanem hogy ő felsége azt is az ő idejében mind megfizetteti.

Ad 2-um. Méltóságos generál urammal conferálunk felőle, és ha ugyan meg kell tovább is tartani őket az téli hónapokban, az mint eddig, úgy ezután is tartja az ország, az nyári hónapokban pedig procuráljanak ő kigyelmek felőle.

Ad 3-um. Computatis computandis, az mikoron másoknak supra proportionem való contributiójok refundáltatik, ő kigyelmeknek is, ha mivel ő kigyelmek quantumát superálja erogatiójok.

Ad 4-um. Méltóságos generális urammal igyekezzünk megörvosolni.

Ad 5-um. Mind méltóságos generális urammal iratunk, mind magunk irunk az vajdának megorvoslása felől.

Ad 6-um. Ezután úgy lészen.

Ad 7-mum. Lévén ez iránt ő felségének kegyelmes resolútiója propositióban, communicáltatik ő kigyelmekkel.

Ad 8-vum.

Ad 9-um. Lészen gondunk reá.

Ad 10-mum. Mind az öt székből itt lévén az becsületes főtisztek ő kigyelmek magok között, ha lehet, egyezzenek meg erről, ha pedig nem, recurráljanak ő kigyelmek az guberniumhoz.

Ad 11-um. Úgy tudjuk eddig is az commissariatustól bonificáltattak az ilyen expensák, úgy ezután is bonificáltatnak.

Ad 12-um. Csaknem közönséges lévén az ilyen nyavalya és panasz az egész országban, igyekezzük ő kigyelmekkel együtt ugyan most megorvosolni.

Ad 13-um. Igyekezzük, a mennyire lehet, a méltóságos generális előtt orvosolni.

Ad 14-um. Az hazának nagy kárára volna annak az égett bornak felszabadítása, azért nemhogy az articulus tollalását javallanók, sőt szorosabb manutentióját és praxisát kívánjuk, úgy hogy még azok is, a kik impingáltak ellene, megbüntettessenek.

Ad 15-um. Ha elmulatta, publicáltassa az articulus szerént.

Ad 16-um. Világosítsák meg ő kegyelmek ezt az postulatumot, jobban specificálván név szerént, hely szerént az ilyen casusokat, hogy ahhoz képest lehessen osztán valami conclusum felőle.

Ad 17-um. Minthogy közönségesen sok helyről jött ilyen panasz, méltóságos generális uramat requiráltuk felőle, és azt ígérte, hogy az ilyen casusok specificáltatván, az commissariatuson bonificáltatja.

Ad 18-um. Mű azon vagyunk, hogy az haza törvénye szerént igazodjék el dolgok.

Ad 19-um. Mű ő kigyelmeket szabadságokban nem háborgatni, hanem megtartani kívánjuk és úgy hisszük, ő felsége az mi kegyelmes urunk is hasonló kegyelmes intenióval vagy on ő kigyelmek iránt.

(A gróf Korniss Mihály által készített másolat után.)

k)

1698. júl. 3.

A székelvények replicája.

Humillima dominorum Siculicae nationis ad resolutiones excelsi gubernii super eorundem postulatis datas replica.

Ad 2-um. Az hajdúk állapotjáról tett Nagyságtok méltóságos resolútióját alázatosan értjük, minthogy már igen megfogyatkozott állapotunknak igen nagy terhére vadnak, Nagyságtoknak instálunk alázatosan, méltóztassék dolgokat vigasztalásunkra moderálni.

Ad 3-um. Ez iránt tett Nagyságtok méltóságos resolútiójának vigasztalásunkra vergáló effectumát alázatos bizodalommal várjuk.

Ad 4-um et 5-tum. Hogy ezen punctumokban alázatosan feltett gravamenink orvoslását Nagyságtok ígérni méltóztatik, alázatosan értjük, várjuk tovább is azok iránt kíváncsi Nagyságtok méltóságos interpositiója által való vigasztalásunkat alázatosan.

Ad 6-tum. Ezen punctumban Nagyságtok eleiben alázatosan terjesztett instantiánkra lett Nagyságtok resolútióját alázatosan értjük, melyhez teljes bizodalommal ragaszkodunk.

Ad 9-um. Hogy Nagyságtok méltóságos resolútiója szerint az feltámodott tolvajok refrenáltatások modalitásáról méltóságos autoritása szerint prospiciáljon, alázatos bizodalommal várjuk.

Ad 11-mum. Az postákra való expensáink bonificálatását alázatosan reméljük Nagyságtok méltóságos resolútiója szerint.

Ad 14-mum. Az ilyen materiáról való constitutióknak, sőt néküink is nagy praeiudiciumunkra szolgálni tapasztaljuk, hogy az sidók, örmények és egyéb kereskedő rendek abutálnak constitutiókkal; hogy azért az ilyenek is constitutióink és tiszteink autoritásoktól függjenek, alázatosan instálunk.

Ad 16-um. Vadnak méltóságos gubernium ecclesiái személyek, kik functióban lévén, parochiális funduson lagnak, cum privilegio, de azonban külső jószágokat is birván, sub praetextu ecclesiastici privilegii, semmi onust supportálni nem akarnak; hasonló privilegiummal akarván az praedicatorok közemberekből álló vejei, sőt praedicatorok árnyékában lakó közszemélyek és praedicatorok felesége is, kik sub praetextu privilegii ecclesiastici semmit nem contribuálnak, másoknak iniuriáltatásokra.

Ad 19-um. Hogy Nagyságtok főtisztjeinek választásában eddig usuált szabadságunknak méltóságos authoritása szerént való, s megtartásunk iránt méltóságos resolútiója által assecurálni méltóztatik, Nagyságtoknak alázatosan meg szolgáljuk, várjuk is teljes bizodalommal az iránt való Nagyságtok kegyes protectióját.

Albae, 3. Julii 1698.

(A gróf Korniss Mihály által készített másolat után.)

1)

1698. jún. 7.

A százszok sérelmei.

Gravamina universitatis nationis Saxonicae in generalibus regni Tranniae comitiis ad diem septimum mensis Junii anni 1698. in civitatem Albam Juliam indictis ac celebratis inclutis statibus demisse proposita excelsoque gubernio impetranda eremedurae gratia hnmillimo cum respectu repraesentanda.

Onerum iam plane insupportabilium allevatio.

1-mo. A mi kegyelmes urunk ő felsége az egész ke-resztyénség és szegény édes hazánk megmarasztásában s annak állandó békesség szerzésében kegyelmes intentiójához való buzgó alázatos devotiónk és az ő felsége szolgálatjához engedelmességiünk keservesen ismérteti meg velünk, és könnyhullató szemekkel terjeszteti Nagyságtok Kegyelmetek eleiben is, a mi már szintén végső romlott állapotunkat s ügyefogyott éhel haló szegény voltunkat. Reménkedvén nagy alázatosan Nagyságtoknak Kegyelmeteknek Isten, az igazság, irgalmasság tétel és édes hazánk közönséges megmaradásához való tökéletes szeretetiből, tekintsen könyörülő szemmel a mi kimondhatatlan elfogyatkozott voltunkra, és találja fel bölcsen valami oly útját-módját terehviselésünknek, hogy az ő felsége szolgálatja is folyhasson annak rendi szerént. és mi is már szintén utolsó lehelletünkben meg ne fojtassunk, mert hogy mi az ez idén felvetett súlyos contributiókat praestáljuk, oly teljes lehetetlenség, hogy immár sok helyeken az oltárhoz és templomhoz szenteltetett és tartozó eszközök eladásához s zálogosításához kellett nyúlni szegénységünknek, ennek előtte való már kifizethetetlen adóssági felett, mégis csak mi részét sem segítheti terhének. Mi haszna lehet pedig az oly felvetésnek, a kit a végső rom-

lott szegénységen felszedni lehetetlenség, az annál szorosabb executio is mit veszen rajta, ha élhel haló s mezítelen testit megemészti is, csak a szegény tisztek nyomoríttatnak vele mely is, hogy ezután ne a tiszteket aggraválja, és az executorok pensiója is bizonyoson determináltassék, alázatosan instalunk Nagyságtoknak Kegyelmeteknek.

Contributio in magazinum ante messem impossibilis.

2-do. Az magazinális felvetésről is még csak gondolkodnunk is irtóztató dolog, holott annak sem láthatjuk módját magunk életét is hogy hogy tartsuk meg aratásig a búzátlanság miatt. A nagy Istenért reménkedünk azért Nagyságtoknak Kegyelmeteknek, légyen oly atyai kegyes reflexióval nagy nyomorúságunkra, hogy az aratásig adandó magazinális contributióval megadásának lehetetlensége miatt ne szomoríttassunk.

Maialis et Junialis intertentio. praesertim in infanteria proportionatim facta ut bonificetur.

3-tio. Mivel hogy pedig a militiának májusi és júniusi intertentiója proportiónk felett esett, némelyeken kivált az infantéria közül lévén igen felesen nálunk quartélyban, kiket magunk erejével, mások succursusa nélkül mondhatatlan bajnak tartottuk, gyönyörködjék Nagyságtok Kegyelmetek benne, hogy Isten is gyönyörködjék a Nagyságtok Kegyelmetek kegyes jó tételében, legyen a májusi és júniusi expensáink bonificatiójában vigasztalásunk, mert noha tétetett volt dispositio más helyekről administrálandó victuálék iránt, de sohonnat semmit bé nem szolgáltatván egészen, minden quantumát rajtunk extorqueálta a militia, úgy hogy az aratás előtt a magazinumban adandó quantumunkat is superálja némely helyeken az eddig praestált contributió.

Aut reductio fugitivorum ex r. fundo fiat. aut onus portae illius Saronicae unde aufugit. transeat eo. ubi fugitivus est. tam de praeterito. quam praesenti et futuro.

4-to. A fugitivusok reducatiójáról noha már articuláris conclusumok löttének, mindazonáltal azoknak effectiva reductiójokban sokféle akadályok causáltatnak a méltóságos gubernium s nemes ország deliberatuma praeiudiciumával. Kérjük azért Nagyságtokat Kegyelmeteket nagy alázatosan, tekintse ebben is Istent és az egyenes igazságot, légyen connumeratiója és kapuszámba való conscriptiója az aufugiáltaknak, mely kapuszám, onnan a honnan aufugiáltanak, tétessék oda, a hová aufugiáltanak és a mivel a múlt idők-

ről tartoznának is, azt is fizessék meg vagy pedig sine tergiversatione, mora et dilatione fugitivusink effective adasanak vissza és azon contributiókat is, melyekkel ő felségének eddig tartoztanak volna, effective adják meg oda, a honnan aufugiáltak.

Memorialium Saxonicae nationis a sua maiestate resolutorum effectui datio petitur.

5-to. Nem kevés vigasztalása leszen nyomorúlt szegény natióknak a Nagyságtok Kegyelmetek édes atyai szeretetinek a mi kegyelmes urunk ő felsége alázatos memorialisunkra tött kegyelmes resolúciónak reális effectuálásában való megbizonyításával, melyet is alázatos hazafiúi engedelmességgel várunk nagy devotióval Nagyságtoktól Kegyelmetektől.

Ut 3. consiliarii ex natione Saxonica constituentur et d. index r. Cibiniensis confirmetur.

6-to. Minthogy a mi felséges császár és koronás király urunk ő felsége kegyelmes diplomájában szegény natióink megmaradásának s securitásának prospiciált abban, hogy a méltóságos guberniumi tanácsi rendben a natió közül is effective hárman légyenek: Nagyságtokat Kegyelmeteket alázatosan kérjük, legyen a felséges diplomának s szegény natióknak is satisfactiója nélkül (?) is szükölködünk, annak Nagyságtok Kegyelmetek méltóságos interpositiója s assistentiája által mennél hamarébb a mi alázatos kívánságunk szerint való megnyerésében, hadd dicsekedhessünk és holtig való devotiónkkal hálálhassuk meg Nagyságtoknak Kegyelmeteknek.

Ut de quartiriis futuris allevandis tempestive provideatur.

7-mo. Keservesen kellett sokszor hallanunk az elviselhetetlen quartély terhe könnyebbítésének kérése alkalmatosságával, hogy alkalmas idejét elmulattuk s későn járunk. Instálunk azért alázatosan Nagyságtoknak Kegyelmeteknek, ne talám jövődöben is evvel szomoríttatnánk, méltóztassék édes atyai gondviselését s szorgalmatosságát annak a súlyos igának könnyebbítésiben eleve debitis locis interponálni.

Quidam creditores via facti procedentes compescendi et ab aliis arestati debitores liberandi.

8-vo. Ilyen elszenvedhetetlen gravamenjét is kellek nyavalyás natióknak Nagyságtok Kegyelmetek eleiben terjeszteni alázatosan, hogy sok helyeken némely insolens potentiariuskodó emberek a nemes ország törvénye és sana ratio

ellen közöttünk lévő debitorit extra viam iuris magok erejével csak nyakon ragadják, tömleczezik és adósságoknak megfizetésére erőszakosan kényszerítik, sőt gyakorta más ártatlan embereket nyomorgatnak az olyanokért, mely és hasonló insolentiáknak mi resistálhatnánk ugyan iure represalium, de hogy a mi édes hazánkhoz való alázatos engedelmességünket megbizonyítsuk és a méltóságos guberniumnak a maga méltóságának contemptussáért s bosszúval való illetteseért, bosszúállásra való alkalmatosságot szolgáltatassunk, akartuk keserves panaszszal Nagyságtok Kegyelmetek eleiben terjeszteni nagy iniuriáztatásunkat, várván Nagyságtok Kegyelmetek kegyes protectióját, többé ily insolens potentiákkal ne terheltezzünk, hanem ha kinek mi iniuriája vagyon miattunk és praetensiója erántunk, prosequálja törvényes úton a maga jussát, mert különben mi is per ius repressalium kételeenítettünk magunkat felszabadítani az ilyen insolentiáknak compescálására. Némelyek azt is cselekedték, hogy törvénnyel keresték elsőbben közöttünk levő debitorokat, de a törvény az ő inyek szerént nem esvén, tömlöczes potenciával nyomorgattanak más szegény ártatlan embert praetensiójokért.

Ex florenis 50¹/m. a sua maiestate datis summarum quotam petunt.

9-mo. Nagy alázatos háladatossággal értettük a mi kegyelmes urunk ő felsége szegény édes hazánk sublevatiójára készpénzzül 50¹/m. rhen. forint collatiójában álló kegyelmességét, melyből is kérjük nagy devotióval Nagyságtokat Kegyelmeteket, nyomorúlt szegény nátióknak részét assignálni méltóztassék, hogy ez által is végső s utolsó romlásunknak lehessen mi subsistentiája.

Ne diaeta longa sit.

10-mo. Az ő felsége militiájának már ezentúl a hadi coniecturákra nézve sok alá s fel való járása lévén, nagy károk következnek belőle nyomorúlt szegény helyeinknek a tiszteknek honn nem léte miatt, melyre nézve Nagyságtokat Kegyelmeteket ezen is kérjük nagy alázatosan, méltóztassék az ő felsége szolgálatjára, a közönséges jó és hazánk megmaradására való dolgok folytatását úgy admoderálni, hogy itt sok időt tölteni ne kényszerítettessünk.

Bistricienses et alii combusti consolantur.

11-mo. Istennek kemény itéletéből a múlt télen Szeben-székbén tíz falú, Besztercze városa, Barcza vidékén

Rosnyó, Újegyház, Szeben, Szász-Sebes, Nagy-Sink-székben pedig Brullya és Jakabfalva tűz által megemésztetvén, noha már némely részecskéje a combusták seriessében számláltatott, de nagyobb része még in pendentí és megfizethetetlen rajtok lévő restantiák terhe alatt lévén, hogy ezt a szörnyű kárunkat is istenesen megtekintse Nagyságtok Kegyelmetek, alázatosan esedezünk.

Vecturarum sed. Szászváros et Szászsebes bonificatio.

12-mo. A tavalyi hadi expeditio úgy kívánván, extraordinarie kellett nyavalyás Szászsebes székünknak egy úttal 50, más úttal pedig 40 szekeret adniok és a szegény szászvárosiaknak is tavalyi vecturájok iránt való contentatiója még nagyobb részén oda lévén, kényszerít az is, hogy a Nagyságtok Kegyelmetek kegyes atyai reflexióját alázatosan imploráljuk.

Protestatio in nupera diaeta facta.

13-tio. A minapi nemes országgyűlése alkalmatossággal lött nemes statusok ő nagyságok s ő kegyelmek protestatiója, hogy az egész haza vigasztalására universaliter effectumban vétessék minden résziben, alázatosan instálunk Nagyságtoknak Kegyelmeteknek.

Desertae propter fugitivos. ideo horum negotium procurandum.

14-to. Felette sok desertáink is lévén, kikről az ott hon lakó fogyatkozott szegénység kényszerítettik keservesen adózni, légyen erre is Nagyságtoknak Kegyelmeteknek keresztyéni reflexiója és a naponként Magyarország részeire aufugeáló szegénységünknek meggátlásában is bölcsen találjon valami jó módot, hogy annyival is inkább a sok fugitivusok s deserták miatt való nyomorúság ne nevedekjék.

Mindezekben nyomorúlt szegény nátióinkhoz mutatandó Nagyságtok Kegyelmetek édes atyai kegyességéért Isten békességes szerencsés hosszú étellel áldja meg Nagyságtokat Kegyelmeteket és mi is hálaadatosságunkat megbizonyítani igyekeziünk.

Gravaminum a statibus in nupera diaeta declaratorum quo citior eo melior correctio.

NB. 15-tio. A minapi nagy országgyűlése alkalmatossággal bizonyos írásba letett kívánságit a nemes statusoknak, noha nem kételjük, hogy kegyes ígérete szerint a méltóságos gubernium az egész haza kíváltképpen való nagy

vigasztalására effectumba vétetni nem méltóztatnék. mindazáltal instálunk mégis nagy alázatossággal, hogy ne halasztassék hosszas időkre azon atyai szereteteknek effective való megbizonyítása.

(A gróf Korniss Mihály által készített másolat után.)

m)

Válasz a szászok sérelmeire.

Resolutio ad postulata in clytae nationis Saxonicae.

Ad 1. 5. et 13. Mivel ezek nagy részént coincidálnak, csak az tegnapi példában is tapasztalhatták ő kegyelmek, midőn mi cubulos tritici 5/m. ilyen rettenetes szükségnek idején is váloltunk magunkra. melyet ex proportione reparticionis ő kegyelmeknek consolatióját szintén úgy kívánjuk, valamint az országnak más részeinek: azért ő kegyelmek nyugodt elmével légyenek benne, hogy mind a mi kegyelmes urunk ő felsége lábai előtt könyörgéssel, mind méltóságos generális uram és commissariatatus előtt törekedéssel és gondviseléssel, mind magunk között igazságnak gyakorlásával megmutatjuk, hogy mind Istenünknek törvényét, mind a mi kegyelmes urunk ő felsége ez aránt való resolutióit minél jobban lehet, effectumba venni igyekezzünk, salvis tamen legibus patriae et contractibus cum in clyta natione Saxonica celebratis et a sua maiestate etiam benignissime confirmatis, melyektől elhisszük, hogy ő kegyelmek is nem kívánják, hogy sem mi, sem ő kegyelmek recedáljunk, mint-hogy ő felsége kegyelmes urunk sem kívánja. De megkívánatik ehhez, hogy ő kegyelmek is nemcsak nyavalyájokat, adják elé, hanem annak orvoslásában is minden reservák nélkül bona fide concuráljanak velünk, minthogy ő felsége kegyelmesen azt akarja, hogy az gubernium valamiben kívántatik az natio dolgaiban tudós és informatum légyen, és ő felségét is informálhassa, melyről ő felsége kegyelmes resolutióját ő kegyelmeknek egész országul meg fogják látni.

Ad 2-dum. Ezen már mindnyájan innét vagyunk.

Ad 3-tium. Specificatis casibus et positis calculis megmutatódik, mit kellessék ebben követnünk az igazság szerint.

Ad 4-tum. Talám szükséges ő kigyelmeknek országul ezt a postulatumot jobban ventilálni és az ilyen reductiókról írott articulusokat egymással conferálni, minek előtte erről valami újabb conclusum lenne.

Ad 6-tum. Mikor az ő kigyelmek memoriáléjára tett

ő felsége decretuma és az tanácsi rend candidatiója elé fordul, ez akkorra való.

Ad 7-mum. Teljes tehetségünkkel azon igyekezünk.

Ad 8-vum. Ez is rész szerént az ő felsége decretumának effectuatiójának idejére való, egyébaránt specificatis casibus cum circumstantiis, de casu in casum recuráljanak ő kigyelmek az guberniumhoz iustitiam et consolationem accepturi.

Ad 9-num. Erről az pénzről mit végzett kigyelmeket közönségesen országúl, jó emlékezetiben lehet.

Ad 10-mum. Valamennyire az dolgoknak mivolta engedí, mi bizony azt kívánnók, gyakor és hosszas gyűlésezéssel ő kigyelmeket nem terhelnök.

Ad 11-mum. A combustákról írott articulusunk ő kigyelmekre is szintén úgy terjed.

Ad 12-mum. Tegnapelőtt az nemes ország között Brassóból, Fogarashól szállított 6/m. köből lisztnek alkalmatosságával erről már volt végzés, hogy az ilyen vecturák is nevezetesen az Szászváros széki és hunyadvármegyei sok és terhes vecturákra reflexio légyen, mert magunk is agnoscaljuk, hogy az igazság az ilyeneknek mind bonificatiót ítél és valamint az Isten az alkalmatosságokat nyújtja, igyekezünk ő kigyelmek consolatiójára ez iránt is.

Ad 14-um. Vide resolutionem ad 11-mum postulatam dominorum comitatum.

(A gróf Korniss Mihály által készített másolat után.)

n)

1698. jún. 14.

A császári kormány által megállapított katalógus.

Cathalogus iuxta decretum renovatus.

Dominorum principalium regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum officialium, consiliariorum, comitatum et sedium Siculicalium, comitum ac capitaneorum supremorum, comitum et baronum, tabulae assessorum et nobilium sive regalistarum procerum ac armariorum secundum iteratum sacrae caesareae regiaeque maiestatis decretum determinatus et anno Domini 1698. die 14-ta Junii ad confusiones et competencias evitandas in diaeta Albensi publicatus.

Regii gubernii principales officiales.

Excellent. d. c. Georgius Bánffí gubernator.

C. Nicolaus Bethlen cancellarius.

C. Stephanus Apor thesaurarius.

Praesidens.

Domini consiliarii.

Stephanus Naláczi consiliarius et comes supremus comitatum Hunyad et Zaránd.

Comes Ladislaus Gyulafi consiliarius comitatus Kolos comes et sedis Marus capitaneus supremus.

Samuel Keresztesi consiliarius et comitatus Albensis comes supremus.

Joannes Sárosi consiliarius et protonotarius.

B. Stephanus Haller consiliarius et comitatus Thor-densis comes supremus.

Michael Thoroczkai.

Samuel Conrád.

Vicecancellarius si in Transylvania residet et fungitur.

Tabula regia.

Petrus Alvinczi magister protonotarius.

B. Joannes Kemény.

Stephanus Toroczkai.

Gabriel Jósika.

Andreas Naláczi.

Wolfgangus Kálnoki.

Ladislaus Balog.

Paulus Nagy.

Paulus Inczédi.

Paulus Suki.

C. Samuel Bethlen.

C. Michael Mikes.

Franciscus Horváth Petrityevith.

Ez az voxolásokban értetik és az táblán való ülésbe, de a conversatiókban ő kigyelmeket ez nem kötelezi, hanem a több főtiszteket viselő gróf úrak között a grófok, az több becsületes tábla fiai pedig tudják az főrendek között való helyeket.

Director.

Domini comites, barones et procures cum officio supremo.

C. Laurentius Pekri comes supremus comitatus Albensis.

B. Benedictus Szeredi, comes supremus comitatus Szolnok mediocris.

C. Balthasar Matskási, comes supremus comitatus Szolnok interioris.

B. Franciscus Gyulaffi.

Wolfgangus Bánff, comes supremus comitatus Dobocensis.

Michael Teleki, capitaneus supremus districtus Kővár et comes resolutus.

Domini comites, barones simplices sine officio.

C. Stephanus Csáki.

Franciscus Bethlen, comes resolutus.

Joannes Bethlen si publicatur.

C. Michael Bethlen.

Ladislaus Teleki, comes resolutus.

Ladislaus Bethlen, comes resolutus.

B. Georgius Haller.

B. Ladislaus Kemény.

B. Simeon Kemény.

B. Sigismundus Kornis.

B. Stephanus Kornis.

Domini regalistae vel iuxta caesareum decretum nobiles vel armarii iuxta stemma vel aetatis senium.

Ladislaus Mikola.

Michael Vay

Petrus Toroczka senior.

Paulus Bánff.

Balthasar Kemény.

Joannes Bethlen.

Paulus Kendeffi.

Georgios Vass senior.

Abraham Bartsai.

Joannes Toldalagi.

Georgius Vas junior.

Emericus Jósika.

B. Michael Száva.

Franciscus Henter.

Franciscus Dániel.

Mathias Toroczka.

Paulus Rhédei.

Sigismundus Pernyeszi.

Ladislaus Bánff.

Petrus Bánff.

Clemens Béldi.

Franciscus Lázár.

Stephanus Barcsai.

Stephanus Fráter.

Casparus Kendeffi.

Ludovicus Naláczi.

Georgius Nalácz.	Michael Kendeffi.
Michael Suki.	Stephanus Radák.
Valentinus Folthi.	Stephanus Bethlen.
Petrus Toroczka junior.	Georgius Bálintith.
Joannes Toroczka.	Georgius Barcsai.
Andreas Szilágyi.	Stephanus Nádudvari.
Ladislaus Matskási.	Sigismundus Barcsai.
Stephanus Rác de Galgó.	Michael Henter.
Christophorus Torma.	Paulus Ugron.
Nicolaus Torma.	Gabriel Henter.
Stephanus Szalánczi.	Gabriel Pekri senior.
Paulus Barcsai.	Gabriel Pekri junior.
Andreas Vitéz.	Stefanus Toldi.
Daniel Vass.	Georgius Szikszai.
Michael Daniel.	Georgius Szalánczi.
Joannes Daniel.	Simeon Boér.
Nicolaus Horváth Petri-	Franciscus Boér.
tyevith.	Martinus Sárpataki.
Stephanus Lugosi.	Joannes Tordai.
Franciscus Lugosi.	Georgius Pongrácz.
Samuel Torma.	Gabriel Toldalagi.
Stephanus Torma.	Georgius Földvári.
Blasius Maxai.	Paulus Földvári.
Sigismundus Korda.	Ladislaus Zejk.
Ladislaus Gyulai.	Ladislaus Váradi.
Georgius Nápolyi.	Michael Baranyai.

Dominae relictæ.

Relicta Michaelis Teleki.
» Georgii Gyerőffi.
» Stephani Daniel.
» Emerici Lázár.

Comitatus.

Comitatus Albensis.
» Küküllő.
» Tordensis.
» Kolosiensis.
» Dobocensis.
» Szolnok interior.
» Hunyad et Zaránd.
» Krasznensis.
» Máramaros.
» Szolnok mediocris.

Sedes Siculicales.

Sedes Udvarhely.

- » Sepsi, Kézdi et Orbai.
- » Csik, Gyergyó et Kászon.
- » Marus.
- » Aranyas.

Sedes Saxonicales.

Sedes Cibiniensis.

- » Segesvár.

Districtus Coronensis.

Sedes Medgyes.

- » Bistriciensis.
- » Szász Sebes.
- » Nagy Sink.
- » Kőhalom.
- » Új egyház.
- » Szász város.
- » Szeredahely.

Civitates et oppida.

Civitas Alba Julia.

- » Kolosvár.
- » Marus Vásárhely.

Oppidum Vizakna.

- » Zilah.
- » Udvarhely.
- » Kézdi Vásárhely.
- » Abrudbánya.
- » Kolos.
- » Szék.
- » Hunyad.
- » Hátszeg.
- » Sepsi Szent György.
- » Illyefalva.
- » Csik Szereda.
- » Bereczk.

(A gróf Kornis Mihály által készített másolat után.)

o)

1698. jún. 21.

*Az önkéntes kölcsön kivetése.*Repartitio summae mutuo petitaе cum
assecuracione persolvendi.

Mű Erdélyországának három nemzethöl álló rendi ad-

juk emlékezetére mindeneknek az kiknek illik, hogy mű közönséges országul az mi győzedelmes császár és koronás király kegyelmes urunk ő felsége Erdélyben levő hadainak contentatiójára vettünk kölcsön pénzt fel ez ide alább specificált méltóságos uraink és atyáinkfiaitól ő nagyságoktól és ő kegyelmektől ez szerént:

Méltóságos gubernator gróf Bánffy György	
uramtól flor. Hung.	2500
Méltóságos főkancellarius gróf Bethlen Miklós	
uramtól flor. Hung.	5000
Méltóságos thesaurarius gróf Apor István	
uramtól flor. Hung.	7500
Erdélyi fiscus flor. Hung.	500
Preesidens Keresztesi Sámuel uramtól Hung.	1000
Haller István uramtól Hung.	2000
Gróf Pekry Lőrincz uramtól flor. Hung.	1000
Gróf Mikes Mihály uramtól flor. Hung.	2000
Háromszék flor. Hung.	2500
Brassó flor. Hung.	5500
Kőhalomszék flor. Hung.	1500
Nagy Sink szék flor. Hung.	1000
<hr/>	
Summa flor. Hung.	32.500

Mely summa pénznek refusiójáról tettünk ilyen dispositiót, hogy ez elmúlt áprilisi gyűlésünkben felvetett 140 forintos adóból valamennyi pénz mostan vármegyéken, székeken készen találtatik, azt az méltóságos gubernium mind hozassa bé ide Fejérvárra mindjárt és ezen specificált méltóságos és becsületes creditorokat contentáltassa belőle mindjárt.

Hogyha pedig casu quo az száznegyven forintos adó már egyik szükségére az országnak erogálódni talált volna, obligáljuk egész országul, három nemzetül magunkat, hogy mindjárt felvetjük, az azon említett summákról ő nagyságokat s ő kigyelmeket minden kár és busulás nélkül contentáljuk. Melyről adtuk ezen assecuratiókat és obligatiókat az országnak három pecségi alatt. Datum Albae Juliae in diaeta nostra die 21. Junii anno 1698.

Megadtuk ez szerént az assecuratiót.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

p)

1698. jún. 21.

Az országgyűlés átirata a generálishoz.

Excellentissime domine domine clementissime!

Posteaquam clementissimum sacratissimae suae maiest-

statis domini domini nostri clementissimi decretum, benig-
namque Excellentiae vestrae intimationem, de domorum
magazinalium frumento exhaustarum restitutione, dimidie-
tatisque centum istorum millium florenorum summae ad-
ministratione perexcellsi gubernii regii repraesentatione qua
par est devotionis promptitudine percipimus, postpositis om-
nibus consilio desuper capto omnem adhibuimus operam, ut
tam clementissimis suae maiestatis mandatis, quam etiam
paternis Excellentiae vestrae intimationibus satisfiat et qua
par est sollicitudine devotissime excellentissimi domini
gubernatoris illustrissimorumque dominorum proxime prae-
terita occasione, Cibinii confluxum habentium, incubuimus.
nihilque miserandae sorti afflictissimae huius patriae parcendo
dimidiam centum istorum millium florenorum partem, quin-
quaginta nimirum florenos rhenenses conguessimus, eosque
per generosos dominos Wolfgangum Kálnoki de Kórispatak,
Nicolaum P. Horváth de Széplak et Thomam Kovács regium
iudicem civitatis Szászsebes, fratres utpote nostros et amicos,
in cassam sacratissimae suae maiestatis transmittimus ve-
straeque excellentiae dispositioni submittimus. Quod vero
alteram huius summae partem attinet, prouti ex domini
supremi commissarii informationibus percipimus, incluta
militia a potiori iam revera percepit, quod vero computatis
computandis restabit, id etiam Deo clementissimo prompti-
tudinis nostrae succurrente praestare totis incumbemus viri-
bus. Quod autem ad frumentum magazinale spectat, Deum
misericordem et christianitatis Excellentiae vestrae zelum
testem advocare non dubitamus, tanta est frumenti chari-
stia, tantaque miseria plebis, imo universi fere status eius
praemantur penuria, ut vix vel exiguum summam prae-
stando pares existimemus. Sinceram nihilominus devotionis
nostrae promptitudinem contestari volentes, serias facimus
dispositiones, ut hoc etiam in passu servitio suae maiestatis
satisfiat, si quid nihilominus defectus, vel administrationis
intervalli per insufficientiam administrantium contingat.
instamus debito cum respectu Excellentia vestra pientissimo
suo zelo, nimias et properas executiones moderari, imo remit-
tere dignatur, uti enim ex miseris, seriis tamen relationibus
experti sumus, onera huiusmodi executionum miseram ple-
bem, ut et alios quantum praemat exprimi vix potest, faciet
Excellentia vestra rem paterna sua devotione dignam, nobis
vero perpetuis encomiis recolendam. De reliquo ut Deus
omnipotens vitae salutisque et fortunae excellentiae vestrae
clementissime faveat, devotissime precamur.

Datum in publica nostra congregatione Albae Juliae
21. Junii 1698.

Excellentiae vestrae servi devotissimi.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

g)

1698. jún. 24.

*A gubernium elhatározása az áprilisi országgyűlés protes-
tációjáról.*

Anno 1698. 24. Junii az gubernium re-
monstratiója az nemes országhoz az Aprí-
lisbe tett protestatióról az nemes vármeg-
yék resultátumairól.

Az mint a nemes országnak tegnap az cancellarius és Toroczkai Mihály atyánkfiai által az nemes vármegyék ő kigyelmek postulatumí visszaküldettek, annak oka nem az, hogy az gubernium azokat az aprilisi gyűlésben feltett protestatióban irt dolgokat in substantia nem javallaná, vagy azoknak végben menetelit gátolni kívánná, mert az gubernium az ő kötelessége szerint mind azokat ultro is elkövetné, ha az országtól nem ösztönöztetnék is, sőt ha az ország ellenzené is, hanem az az oka, hogy az olyan színű protestatio, a minemű az volt, ebben az hazában hallatlan, mert nem privatus ember protestatiója ország constitutiója ellen, (mely articulus az Approbatában megengedtetik ugyan, de haszontalannak iratik) nem is más privatus ember ellen való, mely másként mindennek szabados, nem is ország protestatiója valamely privatus ember ellen, mert senki sem neveztetik ki benne, mely is ha úgy volna is, szükség kívül való dolog volna, mert egy ország akárki ellen iure procedálhat protestatio nélkül is. Hanem ez statusok protesta-
tációjának neveztetik, minthogy pedig az protestatióba ter-
mészet szerint kettő vagyon, egyik az protestáns, másik az ki ellen protestálnak, ex parte protestantis mondhatnánk azt, hogy nem annyira statusok, mint egy néhány nyughat-
atlan elméjű és értelmes, szapora beszédű emberek protes-
tatiója, (melyet ha kire nem illik, magára ne vegyen) az kik az országnak igaz ügyével és azt egyenes jó intentió-
jával forgató jámbor embereknek candidus zelusokkal abu-
tálnak.

Másodszor ki ellen vagyon? Maga maga ellen az or-
szág nem protestálhat, necessaria következik azért, hogy azok ellen ez az protestatio, az kiknek offeráltatnak orvos-
lására az protestatióban feltett dolgok, mely nem más, ha-

nem az gubernium. És ennek a protestatiónak értelme, célja s vége az, hogy ha az gubernium azokat az dolgokat meg nem orvosolná, tehát vagy per recursum ad suam maiestatem, vagy per alias vias maga dolgát végbe viszi és satisfactiót vesznek az statusok magoknak, de kiktől, azoktól-é, a kik meg nem orvosolják? Vagy talám azoknak maradéktól is. Ebben az guberniumnak méltán ez az panasza vagyon és hogy maga kötelességéről vagy olyan feldékenynek, vagy azt tudván elmulatónak vagy az közönséges pénzek interversorának tartatik vagy gyaníttatik, melyet az gubernium úgy tetszik semmi tekintetekre nézve az statusoktól és ő kigyelmektől soha nem érdemlett s nem is érdemli.

Az mi pedig ennél nagyobb, mivel az gubernium az király ő felsége személyét repraesentálja, ahhoz képest az ilyen rendeletlen indulat nem határozódhatik meg csak az gubernium személyén, hanem némű nemű képen az ő felsége személyéig is elhat, melyre nézve az ilyen dolgot tentálni a mint hogy nem szíbbados, úgy az országnak annyiban káros és féltő, hogy az maga szabadságának ilyen rendetlen abususa annak rendes ususának is praeiudicálhat, melyet az gubernium nemhogy kívánna, sőt igen félt és minden tehetségével oltalmazni kíván, tudván azt, hogy az haza javában vagyon az guberniumnak is és abban levő személyeknek, maradékinak is minden világi boldogságok.

A kik pedig az statusokkal ilyen formán abutálnak, azokat az gubernium inteti, hogy az ilyen dolgokat igyekezzék corrigálni és ezután eltávoztatni, ne szerezzenek az hazának busulást, magoknak veszedelmes publicae pacis perturbator nevet.

A nemes statusoktól pedig atyai szeretettel megkívánja absolute, hogy az az rendetlen aprilisi protestatio cassáltassék és feledékenységbe menjen, és azok az protestatio satisfactiói s több olyan durus terminusok az postulatumból vonassanak ki és többé olyan irások ne legyenek. A dolgokat pedig, a melyek abban orvosoltatni kívántatnak, cum profunda erga regem submissione et cum debita erga gubernium reverentia a régi jó szokás szerint postulatumban tévén ő kigyelmek, kész az gubernium mindenekbe ő kigyelmekkel együtt az haza sebeit gyógyítani s orvosolni teljes tehetsége szerint.

Iterato intvén ő kigyelmeket, hogy az guberniummal elme, stilus, szabadság, authoritás és több ilyen efféle materiában fennforgani szokott dolgok felett verset ne fussanak és újjat ne igyekezzenek vonni, hanem tudjuk meg azt mindnyáján és tartsuk meg, hogy az király, úgy mint urunk és

atyánk, cupit timorem domini et amorem et honorem patris. Az gubernium tutor és dajka és ennek gondjára bízott kedves gyermek az egész haza. Természet szerint pedig nem a gyermektől vésznek számot az dajkáról, hanem ettől kérik elé az gyermeket, mely az felséges udvarban nekünk röviden így mondatott ki: Sua Maiestas Tranniam per gubernium, non autem gubernium per status vult regi.

Erre pedig az gubernium ő kegyelmektől választ, vagy replicát írással nem vár, sem bé nem vészen, hanem illendő engedelmesség és az dolgok tovább való folytatásával, a mint az áprilisi gyűlésben sub dato 14. dicti mensis szép csendesen kezdettek volt ő kegyelmek és illendő, hogy úgy is continuálják.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

r)

1698. jún. 27.

A királyi tábla vótuma a jogok kiszolgáltatása ügyében.

Votum assessorum

tabulae iudiciariae sacratissimae suae maiestatis domini domini nostri clementissimi de iurium legali administratione.

Ex speciali excelsi regii in Trannia gubernii commissione confluentes, communicatisque universorum nostrorum super eo consiliis, de iurium ad praesens legali administratione visum nobis est hoc modo.

Quoad durante dominorum dominorum statuum praesenti generali congregatione, pro die videlicet septima mensis Junii promulgata ac a die 16-a eiusdem inchoata et celebrata iura sive causae iudiciariae, legaliter procedere, tractarique et definire posse non videantur; inter enim ferias iuristicorum praesentis mensis, ac tempus legalis processus die Dominico, videlicet festivo excepto die vero sabatho pro causis transmissionalibus discutiendis destinato, duo tantum dies interpositi essent, quod autem ad statum praesentis temporis adeo nos diversorum sacratissimae suae maiestatis servitiorum promovendi necessitas urget, ut nisi illis exequendis serio incumbatur, graves admodum, easque inevitabiles imminere difficultates praevideantur: Caeteris veluti supervacaneis, omissis materiam praesentem sic remonstratam ac excelso regio gubernio, qua par est reverentia, repraesentandam duximus excellentias et illustritates suas

divino numini humillime recommendantes. Albae Juliae die 27-a Junii anno 1698.

Excellentiarum et illustritatum vestrarum
servi humillimi
assessores tabulae regiae
in Trannia iudiciariae.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

s)

1698. júl. 3.

A szász nemzet válasza a gubernium feleletére.

Replica nationis Saxonicae.

Humillima universitatis Saxonicae ad resolutiones excelsi gubernii super eorundem gravaminibus datas replica.

Ad primum. Az Nagyságtok irgalmasságára kész méltóságos autoritása szerint tett resolútióit alázatosan vettük, el is hisszük bizonynyal, hogy a Nagyságtok méltóságos resolútiói szerint ígért gratiájában meg nem fogyatkozunk, sőt, hogy ennek utánna is Nagyságtok méltóságos tekinteti eleiben alázatos bizodalommal terjesztendő gravamináinkat meghallgatni és orvosolni is méltóztatik, megnyugodt elmével reméljük, igérvén mi is Nagyságtokhoz tartozó engedelmességünköt mindenekben kész szívvel gyakorolnunk.

Ad duodecimum. Forgott ugyan discursusban ezen mi punctuminkban Nagyságtok eleiben alázatosan terjesztett instantiánk, de mivel az időnek rövidsége miatt nem determinálódhatott, ez iránt való Nagyságtok méltóságos dispositióját alázatos bizodalommal várjuk. Albae 3-a Julii 1698.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

t)

Albae Juliae 1698. júl. 14.

A törvények.

Anno 1698. die 14 Julii Albae Juliae conclusi.

Articulares constitutiones dominorum comitum, baronum, magnatum nobiliumque ac circumsectorum, utet caeterorum statuum et ordinum trium nationum regni huius Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generali eorundem conventu Albae Juliae, diebus mensium Junii et Julii anni

millesimi sexcentesimali nonagesimi octavi celebrato conclusae.

Nos comes Georgius Bánffy de Losoncz, regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum gubernator, comitatum Colosiensis et Dobocensis comes, nec non civitatis Colosvár, praesidorumque ibidem Trannicorum capitaneus ubique supremus, cum consilio gubernii regii memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod nos benignissimis sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis domini domini nostri clementissimi mandatis moti, eisdem syncera cum devotione satisfacere satagentes, generalem dictis dominis statibus conventum, pro die septima mensis Junii anni currentis in civitatem Albam Juliam indixerimus, ibique dicti domini status congregati, post serios de rebus servitium sacratissimae suae maiestatis salutemque patriae concernentibus tractatus exhibuerint nobis et praesentaverint certas quasdam constitutiones articulares unamini voto et consensu conclusas et conscriptas, institerintque nobis, qua par est reverentia, quatenus nos ipsas easdem constitutiones omniaque in eisdem contenta ratas, gratas et accepta habentes benevolo nostro consensu roborare ac autoritate nostra a sacratissima sua caesarea regiaeque maiestate confirmata approbare et ratificare, observareque et per quosunque observari facere digneremur. Quarumquidem constitutionum tenor sequitur hunc in modum.

Constitutiones articulares dominum comitum, baronum, magnatum, nobiliumque et circumscriptorum, utet caeterorum statuum et ordinum trium nationum regni huius Tranniae partiumque Hungariae eidem annexarum in generali eorundem conventu pro die septima mensis Junii anni praesentis millesimi sexcentesimali nonagesimi octavi Albam Juliam in dicto, ibidemque celebrato conclusae.

Hogy a mi jó Istenünk ingyen való kegyelmességéből Nagyságtok életét megtartotta és mind a mi kegyelmes urunkhoz ő felségéhez tartozó hűségünknek s engedelmeségünknek és virágzó készségének szegény hazánk ily szoros és csaknem utolsó romlásra jutott állapotjában is megbizonyítására, sőt nekünk is közönségesen az ő felsége császári és királyi kegyelmességéhez való ragaszkodásra, sőt édes hazánk ügyes s bajos dolgainak folytatására ez közönséges gyűlésünk-

ben utat nyitott és alkalmatosságot szolgáltatott, azon szívünk szerint örülünk és hogy azon mi jó Istenünk Nagyságtokot mi velünk együtt mind kegyelmes urunk ő felsége igaz hűségében, s mind penig édes hazánk tiszta szeretetiben maga dicsőségére és szegény hazánk boldogíttatására kegyelmesen megtartsa, buzgó alázatossággal kívánjuk, instálván Nagyságtoknak tartozó engedelmességgel, hogy a Nagyságtok tetszéséből concludált, ide alább következő végezésinket helyben hagyni és méltóságos authoritásával megerősíteni, sőt megtartani és másokkal is mindenekkel megtartatni méltóztassék. Melyek ez szerint következnek.

Articulus 1-mus.

Az statusok gravaminái orvoslások reménységéről.

A Nagyságtok méltóságos tekinteti eleiben terjesztett külömb-külob-féle megbántódásaink orvoslása iránt tett Nagyságtok méltóságos resolútióját alázatosan megszolgáljuk és hogy azon megbántódásink terjedése miatt szomorúabb pusztulásra ne jussunk és a mi kegyelmes urunk ő felsége szolgálatja is fogyatkozást ne szenvedjen, mindazoknak hathatós orvoslása iránt Nagyságtok méltóságos gratiájához teljes bizodalommal ragaszkodunk.

Articulus 2-dus.

Az 90/m köből magazinális búza felvetése és administratiójáról.

Kegyelmes urunk ő felsége hadai nyári sustentációjokra, és ez idei quantumunk suppleálására 90/m köből búzát kelletrén procurálnunk, ennek tizezer köblit az ő felsége parancsolatjából a magyarországi magazinumokba deponáltuk, hat ezer köblét kész pénzen vásároltuk, és az elkerülhetetlen szükséghez képest administráltuk is. Az hátra lévő részéről pedig de cubulis 74/m a Nagyságtok méltóságos consessusából töltünk ilyen dispositiót, tudniillik:

A nemes vármegyék magok kapuira (ide értetvén a kapúszámra intéztetett egyházi nemesek is) tritici cub. 27835 repartiáljanak, melyből egy-egy kapura háromlik tritici cubuli 29. Mindazáltal ezen huszonkilencz köbőlnek hat-hat köblét minden kapukról aratás előtt ad diem scilicet 15 praesentis mensis az ő felsége magazinumába a kiadott specificatio szerint késedelem és fogyatkozás nélkül kell administrálni, a többi részét pedig az mennyi a májusi, júniusi és júliusi öt köblös és másfél vékás búza administratiójáról marad, hitelesen computálván, aratás után

minél hamarébb tartozzanak beszolgáltatni az méltóságos guberniumnak arról leendő dispositiója szerint.

Azon említett summa búzából az becsületes universitás részére is háromlott (kivánván ő kegyelmeket romlott állapotjokhoz képest subleválni) cub. 27835, melyet ő kegyelmek is modo quo supra repartíálván, esik az ő kegyelmek kapuira cub. 23/3, de abból most ad diem praefixum hatezer köblöt adminisztráljanak, a többi részét pedig azon kívül, az mit májusra, júniusra és júliusra is adminisztráltattak, aratás után suppléaltván az méltóságos gubernium arról leendő dispositiója szerint.

Azon summa búzából az nemes székelv nátióra és egyéb adózó rendekre háromlott részt a következők szerint specificáltuk:

Udvarhely székre	cubuli 4249 // 2
Három székre	cubuli 4875 —
Csik székre	cubuli 2500 —
Marus székre	cubuli 2500 —
Aranyas székre	cubuli 875 —
<hr/>	
(14)999 // 2	

Ez iránt ő kegyelmek is illendő dispositiót tegyenek és ad diem praefixum tritici cubulos 3000 fogyatkozás nélkül adminisztráltassanak, az többi része ut supra aratás utánra maradván.

Hogy peng mind a méltóságos gubernium az aratás utánra maradott búzáról jobb módjával disponálhasson, mind peng az adminisztráns felek magokat tudhassák alkalmaztatni, concludáltuk Nagyságtok méltóságos tetszéséből, hogy minden rendek az mit pro militia pro mensibus Maio, Junio et Julio adminisztráltak, tehát arról való quietantiájokat supremus annonae commissarius Jósika Gábor atyánkfának ad vigesimum quintum praesentis producálják, hogy ő kegyelme is a méltóságos guberniumot voltaképen informálhassa, egyébiránt ha ki mivel graváltatik, magának tulajdonítatik.

Item azon summa búzából vettetett:

Fogaras földére	cub. 1000.
Kolozsvár városára	cub. 200.
Vizakna városára	cub. 148.
Fejérvár városára	cub. 100.
Hunyad városára	cub. 75.
Háczok városára	cub. 35.
Az universitáson kívül levő oláh papokra	cub. 1325.

Illyefalva városára	cub.	30.
Sepsi Szt. György városára	cub.	30.
Kézdi Vásárhely városára	cub.	45.
Abrudbánya városára	cub.	50.

Melynek beszolgáltatására az specificált helyek is sub poena condignae executionis Nagyságtok consensussa is acce-
dálván köteleztettek.

Articulus 3-tius.

Zab magazinum az említett militia szükségére lett felvetéséről.

A feljebb declarált szükségre és okokra nézve bizonyos számú köből zabot is kelletvén felvetnünk, limitáltuk e szerint:

Az kapuszám után adózó minden rendek adjanak kapu szám után (ide értetvén a kapuszámrá disponált egyházi nemesség is) cub. 23/1/2

Item: A nemes székelv natio cub. 8400.

Fogarás földje cub. 1000.

Az oláh papok cub. 500.

Kézdi Vásárhely városa cub. 100.

Illyefalva városa cub. 90.

Sepsi Szt.-György városa cub. 75.

Bereczk városa cub. 55.

Vizakna városa cub. 100.

Fejérvár városa cub. 50.

Hunyad városa cub. 50.

Haczok városa cub. 30.

Abrudbánya városa cub. 100.

Kolosvár városa cub. 300.

Csik Szereda városa cub. 40.

Ugy hogy a méltóságos gubernium annak idejében per commissiones disponáljon administatioja felől ez iránt követhető nehézségeknek eltávoztatására.

Articulus 4.

A millió pótlására és külö-m-külobbféle szükségre vetett summáról.

Római császár kegyelmes urunk ő felsége a mostan fenforgó nehéz dolgokra nézve felséges decretumában procurálja, hogy az egy esztendei diplomaticum quantumunkat egy egész millióra pótoljuk, ingredialván abban az ő felsége vitézi alkalmatosságával lött minden acceptálható extraordinaria contributióink és expensáink is, mely ő felsége

kegyelmes parancsolatjához tartozó engedelmességünknek igyekeztvén eleget tennünk, sőt egyéb elmulathatatlan szükséginkről is kellett prospiciálnunk, az Nagyságtok méltóságos consensussa is accedálván, vetettünk bizonyos summa pénzt fel e következő rend szerint:

A nemes vármegye és becsületes universitas ő kegyelmek kapuira indifferenter h. fl.	70.
Az nemes székely natióra közönségesen h. fl.	25000.
Az oláh papokra a regius funduson h. fl.	1500.
Fogaras földére, úgy hogy a város, boltok és oláh papok két részét, a szegénysége pedig harmad részét adják ... h. fl.	1500.
Kolozsvár városa h. fl.	500.
Vizakna h. fl.	200.
Kézdi V. városára h. fl.	150.
Sepsi Sz. György városára ... h. fl.	75.
Illyefalva városára h. fl.	75.
Csik Szereda városára h. fl.	40.
Bereczk városára h. fl.	40.
Udvarhely h. fl.	40.
Haczog városára az ott lakó ráczokkal h. fl.	200.
V. Hunyad városára h. fl.	100.
Abrudbánya városára h. fl.	200.
Fejérvár városára h. fl.	50.
A szebeni görög companiára ... h. fl.	500.
Az őrményekre h. fl.	200.
A sídókra h. fl.	100.

A kapuszámba nem számlált egyházi nemességre ad personam 30 h. fl. 70.

Articulus 5.

A pénz adminisztrációjának terminusáról és perceptiójáról.

Az modo quo supra felvetett pénzbeli contributio, mivel igen siető és szoros executiókat importálható dolog, hogy szorgalmasan congeráltassék, a nemes vármegye és székek tisztái és ad diem 25 praesentis Julii főcommissarius atyánkfia dispositiója alá ide Gyula Fejérvárra adminisztráltassák, Nagyságtok méltóságos tetszéséből végeztük.

Articulus 6.

A kárminemű contributiók és portió executiója modalitásáról.

Jöllehet a portióbeli restantiák exequáltatásának modalitását különb-külömb constitutiókkal határoztuk meg, mindazáltal azon materiáról írott constitutióknak sokféle nehézségét tapasztalván közönséges akarattal, Nagyságtok méltóságos consensusából concludáltuk:

1-mo. Hogy főtiszt atyánkfiai dispositiójuk nélkül a vicetisztek és commissariusok is semmi executiót ne tehesenek, sőt főtiszt atyánkfiai is a méltóságos gubernium és mellette resideáló commissariatús hire nélkül hasonlóképen executorokat ki ne küldhessenek.

2-do. A magazinális búza és zab iránt főtiszt atyánkfiai vagy a főtisztek a magazinális annonae magyar főcommissariussal jó correspondentiát tartsanak, hogy mind a restantiáknak administratiója, mind pedig az executióknak modalitása annak rendi szerint mehessen véghez; abban is pedig modo ut supra a méltóságos gubernium hire nélkül ki ne mehessenek. Egy szóval minden efféle executiók praevia tempestivaque dispositionum publicatione és nem tiszteknek vagy commissariusoknak szolgálai, sem pedig német militia, hanem a vicetisztek, vagy arra rendeltetett commissariusok által legyenek.

3-tio. Ha pedig ugyancsak executió nélkül valami contributió fel nem kelhet és az executionnak is ut supra meg kell lenni, cum hac declaratione, hogy ha kinek jószágá puszta, vagy a reá háromló contributió praestálására elégtelen leend, az olyan portiót, ha az ura le nem teszi érette, iuxta articulares constitutiones regni anno 1692 tam possidendam, quam redimendam hoc addito, hogy ha az olyan jószágból az ilyen possessornak annyi reditusa nem lehetne, a mennyi summát medio tempore kelletik érettek contribuálni, tehát tempore redemptionis a ki ki akarja váltani az ilyen jószágot, tehát az érette adott summán kívül az medio tempore érette adott contributióknak is felét comperta rei veritate tartozzék letenni a temporaneus possessornak. Ha pedig a jószág senkinek nem kell, de azonban azon possessornak vagy azon, vagy más vármegyében tehetősebb jószágá találhatik, in tali casu az főtisztek transcriptumával arra az egyéb jószágára mehessen az executió. Ha pedig ilyen sem találhatik, elvégezetre maga az nemes ember házára is elmehet az executio, primo de mobilibus illico repertis vel non sufficientibus etiam de immobilibus rebus

eiusdem impendenda. Ha pedig mindezek az irt módok frustráltatnának, maga személyéhez is az olyan nemes embernek kételenítettik a tiszt hozzá nyulni, de német executort, nisi in extrema necessitate, gubernium hire nélkül senkit sem bocsássanak in quocunque tandem casu, ezek iránt pedig vagy különben is a vicetisztek vagy commissariusok ha miben impigálni comperiáltatnak, procedáljanak a panaszló felek iuxta articulum 8. constitutionum regni anno 1694 mense Februario Claudiopoli editum.

Articulus 7.

Az anno praesenti mense Aprili az adó felszedésének modalitásáról írott conclusumról.

Újabb és szorosabb consideratióra vévén ez jelen való esztendőben celebrált áprilisi gyűlésünkben az adó felszedésének modalitásáról írott conclusumunkat, Nagyságtok méltóságos consensussa is accedálván, communicatis universorum nostrorum votis, moderáltuk ez szerént, hogy a dominus terrestrisek házára immediate semmi executio ne menjen, hanem observatis modis et conditionibus in articulo sexto (6.) comprehensis abból következhető nehézségnek eltávoztatására való nézve.

Articulus 8.

Az vecturázó szekerekről.

Nem penetrálhatván a következhető időnek szükségét, az ő felsége szolgálatjában megkívántatható tábori szekerekről dispositiót nem tehettünk, hanem közönséges tetzésünkéből az Nagyságtok méltóságos dispositiójára relegáltuk, megnyugodt elmével lévén abban, hogy a méltóságos gubernium mint az extraordinarie terheltetett Fejér, Hunyad és Zaránd vármegyéket, úgy Szászvárosszéket is subleválni s különben is az olyan szekerek felvetését proportionálni édes atyai kegyessége szerint el nem mulatja.

Articulus 9.

Az aquilina salva guardiáról.

Nagy consideratióra méltó és az ő felsége maiestásának sérelmire vergáló patratumnak itilvén lenni, a ki az ő felségétől privilegiummal adatott és jelül kifüggesztett aquilina salva guardiat lopva elvinni attentálja: végeztük azért a Nagyságtok méltóságos resolútiója szerint, hogy az

olyan malignus patrator comperta rei veritate halállal büntetődjék.

Articulus 10.

A z c r e m a t u m r ó l .

Kiváltképen való nagy kárunkkal tapasztalván lenni az gabonából főzni szokott crematum vagy egyéb efféle nevezetű italokkal való élést, in articulo 6 constitutionis anno 1695 interdicáltuk volt ugyan, de mivel sokaknak azzal való abususok miatt nagy iniuriákat tapasztaltunk naponként, annakokaért Nagyságtok méltóságos consensusából végeztük, hogy a modo in posterum indifferenter semmiféle rendek, ide értetvén az sidók, örmények és akármely kereskedő rendek is búzából, vagy akármiféle gabonából gurolykát, vagy más afféle nevezetű italt főzni, főzetni vagy afélével kereskedni ne attentálják semminemű tekintetek alatt, alioquin ha kik abban comperiáltatnak, toties quoties akármely helybeli tisztek, annál inkább a vármegyék és székek tisztei hung. fl. 50// exequáltathassanak rajtok.

Articulus 11.

I n c o n t e n t a t i o n e m d a m n i f i c a t o r u m f e l v e t t c o n t r i b u t i ó r ó l .

Sok difficultásokat és kárunkot tapasztaltuk némely statiók helyek lakosinak és egyéb rendeknek is ratione super erogatione portionum vel contributionum, azoknak penig, hogy illendő bonificatiójok lehessen, istenes dolognak ítélvén, a Nagyságtok méltóságos tetszéséből kapúszám után vetettünk tritici cubulos uro. 6 és zabot is cub. 25 ilyen declaratióval, hogy a főcommissarius adja ki minden vármegye, szék főtisztének, hogy pro tribus prioribus mensibus mennyi búza és zab adattatott a militiának és in computum be is ment már. Ezt az informatiót vevén a vármegyék, székek főtisztei, tegyenek particularis investigatiót, kiki maga vármegyéjében székében, hogy melyik falú és abban Pál, Péter mennyit adott abban a búzában és zabban és osztán registrumot fide mediante és pecsét alatt a tisztek ő kegyelmek küldjék be a guberniumnak, hogy onnét mehessen ki a dispositió, mind az említett búzában és zabnak felszedéséről, mind a praetendások contentatiójáról.

Articulus 12.

A z ő f e l s é g e p e c s é t j é n e k u s u s á r ó l .

Mivel a mi kegyelmes urunk ő felsége kegyelmességéből már ezután, ebben a hazában mind a maior, avagy

guberniumbeli cancellárián, mind a minor úgy mint protonotarius atyánkfiái cancelláriáin az ő felsége királyi pecséteti usuálatnak, hogy ezért minden iudicialis expeditiók, valamelyek először a consilium status idejében a vármegyék és székely natiók két ítélőmester atyánkfiáihoz articulariter adatott pecséteti és azután ab erectione gubernii moderni hucusque a guberniumnak usuált pecséteti alatt expediáltattak, hogy a mi kegyelmes király urunk ő felsége által azok kegyelmesen in vigore hagyattassanak, alázatosan instillunk.

Articulus 13.¹⁾

A vallató parancsolat és egyéb expeditiók taxájáról.

Mivel pedig az ő felsége felséges személyét repraesentáló pecséteknek valósága considerabiles importat rationes. Nagyságtok jó tetszéséből végeztük, hogy a compulsorium ennek utánna intra integri unius anni resolutionem duráljon sitque rigorosum. Ehhez képest taxája is legyen egy magyar forint, egyéb expeditiók ereje és taxája is iuxta articulorum et decretorum Approbatum stylum observáltassanak.

Articulus 14.

Az adó vagy contributiók felvetéséről és assignatiókról.

Hogy az országos adó vagy contributiók felvetéséről ex gubernio méltóztatott alázatos postulatunkra atyai kegyessége szerint resolválni, Nagyságtoknak alázatosan meg-szolgáljuk és továbbá is az adó és egyéb országos contributiók felvetése iránt art. 3 const. regni anno 1692 Cybinii edito, nisi inevitabiles obstiterint rationes, Nagyságtok édes atyai gratiájából inhaereálunk, az főcommissariatustól expediálandó assignatiók pedig és egyéb dispositiók moderáltassanak, Nagyságtok méltóságos tetszéséből ragaszkodván concludáltuk.

Articulus 15.

Theodorus Ladislaus Dindár incorporáltatásáról.

Theodorus Ladislaus Dindár atyánkfia communi consensu statuum incorporáltatott és homagiumát praestálta. Nos itaque demissa memorata dominorum comitum,

¹⁾ Az eredetiben a 13. articulus utóbb következik, mint a 14-ik.

baronum. magnatum nobiliumque et circumsectorum. utet caeterorum statuum et ordinum trium nationum regni huius Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum instantia benevole exaudita et admissa praespecificatas universas articulorum eorum constitutiones nobis praesentatas, quoad omnia et singula earum puncta ratas, gratas et acceptas habentes, benevolum eisdem consensum pariter et assensum praebuimus; easdemque autoritate functionis nostrae ratificatas confirmavimus assecurantes dominos memoratos status et ordines, quod easdem in omnibus punctis et articulis tam nosmet observabimus, quam etiam per alios quoslibet observari faciemus, prout eosdem acceptamus, ratificamus et confirmamus, inviolabiliter observandas. Datum in civitate Alba Julia, die decima quarta Julii ultima videlicet declarati generalis nostri conventus, anni millesimi sexcentissimi nonagesimi octavi.

Samuel Keresztesi praesidens, mp. (P. H.)

Magister Petrus Alvinczi protonotarius, mp. (P. H.)

Magister Joannes Sárossi protonotarius, mp. (P. H.)

Más kézzel: Az székelység az 25,000 forintot így repartíálta maga között:

Udvarhelyszék	fl. hung.	7000. —
Háromszék	fl. »	8400. —
Csik Gyergyó Kászony	fl.	4300. —
Marusszék	fl.	3600. —
Aranyosszék	fl.	1700. —
Summa fl.		25,000. —

(Eredetije az orsz. levéltárban, gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok B. Összehasonlítva a Korniss Mihály által készített másolattal.)

u)

1698. o k t. 20.

Cserei Mihály projectuma az adózás könnyítése ügyében.

Az mi büneinkért Istennek haragját rajtunk nevedni naponként tapasztaljuk, azt is, hogy valamig a két nagy nemzet között való fegyver le nem tétetődik, mindaddig szegény hazánkban bizonyos számú hadaknak szükségképpen kelletik lenni. Azoknak pedig, hogy másunnan lehessen sustentatiójok, nem remélhetjük. Szegénységink pedig már mindenből kifogyott s menten megyen a szomszéd tartományokban, az holott életet találhasson magának. A melyhez képest igen szükséges volna mindnyájunknak arról gondol-

kodnunk, micsoda modalitást tanálhatnánk szegény hazánknak olyant, hogy megtarthatnók szegénységinket, valami pihenést szerezhetnénk nekik, a mely alatt mi is hasznokat vehetnők, élhetnénk érnnyettek azoktól a sok húzások vonások, rendkívül való executióktól menthetnők meg őket, had ők is egykor pihenést révén, mind a mi, mind magok oeconomaijokat csendességben vihetnék véghez.

Nekem tetszenék ez, noha elhiszem sokaknak visszásnak látszik, hogy a magáét a publicumra ki adja, de ha józonon gondolkodik akárki is, úgy tetszik nem tanálja kárát benne. A kinek Isten többet adott, ha többet ad is, jószága is több lévén, ugyan azt segítte ki vele. Avagy ha továbbra is terjedne jószágának quantumánál, közönséges haza jova lévén benne, Istentől nagyobb áldást remélhet, jószágát is kisegiltvén, maga oeconomaiját nagyobb mértékben viheti végben kiki.

Mínthogy ebben a hazában néküink egyébből keresetünk, a kiből pénzt teremtsünk nincsen, hanem ha kinek bora, búzája vagyon; azért ha a nemes ország erre vehetné magát:

1. Az egész országban valaholott dézma nélkül való helyek vadnak, a mint hogy sok helyeken vadnak is, az olyan helyeken állíttatnék fel a dézma, de nem a végre, hogy a földes urának adja, hanem, hogy portióját kisegítse vele, haza közönséges javára, hasonlóképpen az holott eddig a dézma usuáltatott, ezután is, ha a földes ura, Istent tekintvén s jószágát szánja, dézmáját elengedi, igen jól cselekeszi, Istentől is több áldást várhat, de ha nem engedné is, azonkívül mindennemű gabonájából a dézmáját adja ki, úgy mint búzából, borból, egy szóval mindennemű paraszt gabonájából, a mely is fordíttassék haza közönséges javára, a szegénység portiójának kipótolására.

Hasonlóképpen az egyházi nemesség is a székelységgel együtt adná ki dézmáját.

2-o. A szászságon eddig usuált dézmák, mivel a fiscus részire valók, kit árendában bírnak, kit per gratiam principalem, a szász papoknak is fizetések abból vagyon, ez az eddig usuált rendiben maradjon meg; de mivel ezen kívül való a portio, úgy az egész szászság is mindeniből igazán adja ki, mivel maga portióját segélné ki csak.

3-o. Mivel nem csak naturale, hanem pénz is felesen kívántatik, pénzbeli adót szeretnék így felvetni. A hazában eddig adózó személyek közül, legyen egyházi nemes ember, legyen szász, legyen oláh, legyen rác, legyen akármely jövevény, még az cigány is, akár szolgál, akár szabados legyen;

azon adózó személyek között minden házas ember adjon egy forintot, a nőtelen pedig tizenöt esztendősen feljül adjon den. 50, ide nem értvén a görögöket, szász és oláh papokat, mivel azoknak bizonyos adójok vagyon.

4-o. Mivel mindenek felett a szegénységnek legnagyobb zúgolódása ebben vagyon, hogy az adózásban a szegény egy mértékben adózik a gazdaggal; de így már az a zúgolódás is letétetődnek, mivel a pénz adóban a szegény a gazdaggal egyaránt adóznék, a gazdag pedig, akinek Isten többet adott, többet is adna ki gabonájából.

Ha erre a nemes ország magát rá nem vehetné, kellenék ezt a modalitást felállítani:

A nemes ország egy ahoz értő becsületes tagját rendelné főinspectornak, a ki is minden vármegyékben és székekben állítana jó dézmásokot, kik is véghezvivén annak idejében a dézmálást jó gondviselés alatt csépeletetne. A mely gabonának egy helyben való gyűjtésére, minden vármegyékben, székekben készítettetnének egy-egy magasinalis helyet, a hová annak a vármegyének vagy székeknek a gabonáját gyűjtené egyben. Azon inspector annak idejében számban vévén, az méltóságos regium guberniumnak s az országnak adná tudtára, mennyire mehetett, mindezt így jó rendben vévén, idején abból disponálhatna a méltóságos regium guberniumnak, kész magasinumja lévén annak idejében, nem kéne azt várni, hogy a militia statiójában bészálljon, két-három hétig gyakrabban tovább is a szegénységnek nagy romlásával ingyen elődjék, a melyet ha jól meggondolnak, a sok kicsiny sok ezerekre megyen; hanem azon magasinumokból minek előtte a militia statiójára menne, annak előtte már lenne készen helyben enni valója, nyúlhatna mindjárt ahhoz, hasonlóképpen zabja, szénája.

5-to. A szénából is lehetne ilyen dispositió, minden faluknak vagyon kevés-keves rétjek. Az helyhez képest elintéztvén, szakasztanának egy darab rétet, a melyet közönségesen feltakarván, jó gondviselés alatt tartanának arra a szükségre, hogy a mikor a militia bemenne statiójában, etetne abból, ne etetné a szegény gazdáiét ingyen, a mint-hogy eddig közönségesen megtörtént az, hogy a gazdának minden szénáját felétették addig, míg a dispositio meg lett, azután a szegény gazdának a portióját a semmiből is csakugyan ki kellett tölteni.

6. A bort pedig pénzzé tévén, mennyire menne, sumáját megtudván, a nemes ország abból a hová kívántatnék libere disponálhatna. Ezt pedig pénzzé tenni így lehetne meg:

Látom nincsen olyan szegény falu, a melyben korcsmát

ne tartanának, ha annál szegényebb is az ember, de a borért a pénzcsekjét ki adja, azért meglehetne az minden székbén, vármegyékben, annak idejében abból a borból, a mi gyűlhetne, minden faluban egy-egy hordó bort árulnának ki, abban akármely possessor is igen nagy kárt nem vallana.

Igy véghez menvén ezen dolgok, én úgy hiszem, ennek az országnak minden portióját de naturalibus kipótolhatnók, még a pénz summát is segélhetnők vele, nem reménylem igen nagy pénzbeli contributio kívántatnék hozzá.

Azt mindazáltal csak addig, míg Isten ezt az nagy portiózást tartja rajtunk, értem véghez menni, Isten megszánván bennünket, annihilálódnék.

Ezt a jót látnám benne:

1. Az szegény ember majd meg sem érzéné, a kinek tiz kalongya gabonája lenne, az egyiket kiadná belőle, a kinek kevesebb, kevesebbet, magának is maradna.

2-do. Ezt, hogy volna miből idejénkorán disponálni, nem lennének ezek a nagy káros confusiók.

3. A szegénység nyugodnék, a sok sírás, rivás a szegénység között megszűnne.

Disputatióra vagy contentióra való dolgok, a szegénység között sok rendbéli lehetne, de azt is én úgy reménylem megigazíthatná ember közöttök, úgy, hogy a kinek semmi majorkodtatása nem lenne is, teljességgel semmi nélkül, here módon ne maradna.

Kivül: A portio sublevatiójának modalitásáról való projectum. Anno 1698.

Gróf Kemény József hátirata szerint Cserei Mihály kézirata. (Kemény József: Erdély története eredeti lev.-ben XXXVI. köt.)

LVIII.

1698. aug. 21.

A gubernium körlevele a vármegyékhez.

Sacrae Caesareae regiaeque maiestatis domini domini nostri clementissimi nomine.

Illustrissimi, spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles fratres, respective observandi et benevoli, salutem et gratiae caesareo regiae incrementum. Sub dato 5 praesentis költ levelünkben megirtuk vala, hogy ha ad diem 5-um praesentis Kegyelmetek vármegyéstől a felső járásból flor. hung. 5278 és az alsó járásból flor. 3910 be nem jó ide az commissariatusra, kéntelenítettünk assignatióra és militaris executióra lépni, melyeknek effectumát, (mivel már az német vitézeknek kiadatott) Kegyelmetek hamar meglátja

és hogy magokról elvesse Kegyelmetek, elhisszük, maga a dolog reá viszi; mivel pedig azt tudjuk, hogy kiknek ebben az lassuságnál egyéb vétke nincsen, az dominus terrestri-seknek pedig az a vétkek látszik, hogy az gyűlésben tett régi admonitiót a guberniumnak, hogy az 70 frtos adót magok tegyék le, igen kevesen fogadták meg, azért Kegyelmetek a magára s Kegyelmekre ment executiót immediate küldjék a dominus terrestriseknek udvarára avagy lakó házaikhoz, egy szóval magára a nemes emberre, nem a szegén-ségre, és az 70 frtos adót egészen csak vétessék ott fel és abból az assignatiót megfizetvén, a többbit administráltassa ide a commissariatusra.

Az egyéb adók és felvetett búza, zab és szekér administratiójára is úgy légyen gondja, hogy mi ex gubernio gyakor írással az ő felsége pecsétit nem prostituálhatjuk. hanem per assignationes et executiones kell az dolgoknak folyni, melyet autoritate ad suam maiestatem caesareo regioque gubernio data intimálunk és parancsolunk Kegyelmeteknek, quibus secus non facturi, sua maiestas sacra-tissima semper benigne propensa manet.

Datum ex regio gubernio Trannia die 21. Augusti 1698.

P. S. Mivel pedig a parasztság mindenfelé csak szökik és mégyen, azért Kegyelmetek mindenütt hirdesse meg, hogy valamely paraszt ember, cseléd, szekér marhástól mégyen, tehát légyen szabad arestálni, sőt ha főbíró, vice ispány vagy szolgabíró talál reá, tartozzék becsülete vesztese alatt arestálni és mind a dominus terrestrist, mind az guberniumot tudósítani, nevezetesen az hidakon, hajó-réven keményen parancsolja meg Kegyelmetek, hogy a vizen által ne vigyék. se bocsássák az olyan szökő embereket, ki pedig, akár tiszt, akár privatus ember légyen, ki efféle szökő embert arestál, minden javaiban az harmada azé légyen, az két része pedig a dominus terrestrisé, ezt pedig oly formában publicáltassa Kegyelmetek falunként, hogy az község tudja; melléje tévén azt is, hogy ha a szökő ember az ország széke felé talál-tatik, maga a gazda felakasztatik.

C. Georgius Bánffy, mp.

C. Nicolaus Bethlen, mp.

Ad mandatum regii gubernii proprium

Michael Olosz, mp. secr.

Alatta Olosz Mihály következő jegyzete olvasható: Itt kezdett változni az ország és dolgok administratiójának formája, ekkor az protonotariára is ő felsége pecséti adattak; recepti-mus expedire iuridica.

(A gr. Korniss Mihály által készített másolat után.)

LIX.

1698. okt. 20—decz. 12.

A Fejérvárra hirdetett országgyűlés articulussai.

Anno 1698. die 20. Octobris Albae Juliae conclusi.

Dispositiones articulares dominorum comitum, baronum, magnatum et nobilium universorumque statuum et ordinum trium nationum regni Tranniae et partium regni Hungariae eidem annexarum in generali eorundem congregatione ad diem 20. mensis Octobris anni Domini 1698. in civitatem Albam Juliam indicta et celebrata conclusae.

Articulus 1.

Az adózásnak modalitásáról.

Látjuk és tapasztaljuk minden rendeknek az adózásban való nehéz terehviseléseket és abból származott panaszkodásokat, melyre nézve most semel pro semper töttünk bizonyos dispositiókat, holmi victuáléknak és pénznek felszedésében, a mint minden vármegyékre és székekre kiküldött inquisitorok instructiója világosan mutatja, melylyel is experálni és megpróbálni akarjuk, ezen dispositiónknak érezhetjük-e valami hasznát, nem-e? Úgy mindazáltal, hogy ezzel az eddig való adózásunknak rendi mellől és az becsületes universitással a kapúszámok felett tött és ő felségétől diplomatie confirmált contractusunk mellől recedálni semmiképen ne láttassunk.

Articulus 2.

Az adót negligenter administrálók miatt való megkárosítások refusiójáról.

Nem kevés iniuriáltatások és megkárosíttatások esett vicetiszt atyánkfiainak, sőt másoknak is, kik adójokat tempestive administrálták, némelyek pedig az administratiót posthabeálván, assignatiók, sőt executiók is mentenek ki, és vagy az tisztek, vagy pedig azok szenvedtek, az kik magok quantumokat megadták. Végeztük azért, az méltóságos gubernium annuentiája is accedálván, hogy ha mi kárt vagy iniuriát akár tiszt, akár penig adóját administrált személyek vallanak az negligens administratorok miatt, bonificáltassék ilyen formán: hogy inquisitione mediante et legitimis testimoniis verificálja az szenvedő fél az kárt az tisztek előtt, kik is minden haladék nélkül contentáltassanak, az

negligensekkel exclusis omnibus iuridicis remidiis, ha peniglen a tisztek tempestive nem hirdetvén meg az adót, rajtok mulván ez a dolog, magoknak tulajdonítsák és azért a szegénység ne szenvedjen.

Articulus 3.

Az extraordinaria erogatiókról való refusiókról.

Az extraordinaria expensák, mivel mind tavaly, mind az idén ex commissariatu az vármegyéknek és székeknek bonificáltak, maguk az vármegyék quantumából, defalcaltatván in commissariatu, pro administratis acceptáltak; hogy azért in particularibus mindenek refusiót vehessenek, végeztük az méltóságos gubernium tetszéséből, hogy az főtiszt urak ő kegyelmek hova hamarébb kiki maga vármegyéjében vegye jó rendbe és az damnificatusokat contentáltassák minden pénz, búza és zabbéli supererogatiójokról és az elmúlt gyűlésünkben arról lett végezésünket vétessék praxisban. Az bonificatióra rendelt búzát és zabot penig az, a ki refusióval tartozik, vecturázza házához az ereje felett anticipative megterheltetett szegény embernek, mivel az nemesnek is tartozott volna vecturázni, ha annak administrálták volna is.

Articulus 4.

Az nemes darab sőről.

Az nemes darabok, hogy jobb módjával kiadathassanak, az arról irott articulus és boldog emlékezetű fejedelmektől observáltatott jó rendtartás szerint minden vármegyéknek, székeknek főtisztei adjanak hiteles registromokot azon vármegyében vagy székekben levő úri, fő és nemes rendek számáról, a kiknek t. i. ab antiquo nemes darabok szoktak volt kijárni, az guberniumba és thesaurariatusra, hogy az gubernium és thesaurariatus az szerint informálhassák az felséges udvart és vehesse ratificatióját annak az elmúlt gyűlésen az országnak tött oblációnak, az méltóságos gubernium tetszése is accedálván, végeztük. Azalatt pedig thesaurarius atyánkfia ő kegyelme jó igireti szerint kinek-kinek szükségére illendőképen sőt adatni parancsoljon, elvárjuk.

Articulus 5.

Az tisztek fiscus és egyéb minden rendek jószágiban miképen admittáltassanak.

Hogy az vicetisztek az közönséges haszonra való dispositiókban senkitől meg ne akadályoztassanak, sőt az arról

irt articulus szerint Appr. Const. part. 2. tit. 8. admittáltassanak és az malefactorokat is, kiket az földes urok vagy meg nem büntetnének az arról irt articulus szerint, vagy megbüntetni posthabeálnának, szabadosan prosecuálhassák. az méltóságos gubernium tetszése is accedálván, közönségesen végeztük. Úgy mindazonáltal, hogy az vicetisztek is ne exorbitáljanak, igaz és rendes dispositiókat tegyenek, az szegénységet ne huzzák-vonják, sarczoltassák; hogy ha penig ezen végezésünk ellen modo quo supra valaki az tiszteket maga jószágában nem admittálná, toties quoties articularis poenán. idest flor. 200 büntettség, melyet is director atyánkfia kedvezés nélkül, ad requisitionem verificálódván az dolog, exequáltasson ez ellen cselekedőken. Az exorbitáló tiszteket peniglen az főtiszték requiráltatván az panaszló féltől, hasonlóképen flor. 200 megbüntetni tartozzanak. Ha penig az főtiszték meg nem büntetnék vicetisztet, szolgabírákat, az articularis poenát főtiszteken vegye meg director.¹⁾

Articulus 6.

Az vecturát magokról elfizetők ellen.

Nem kevés panaszok jöttek sok helyekről, hogy az rendes vecturát praestálni tartozó helyek szekereket állítani nem akarnak, sőt másoknak megromlására és kárára fizetéssel magukról el tudják és más felebarátjokat úgy rontják és károsítják, végeztük azért az olyanoknak refrenálására az méltóságos gubernium consensusából, hogy valaki ennekutánna azt attentálni merészli, az iránt megbántódott fél megbántódását repraesentálván az commissariatuson és az commissariatus is végére menvén az dolognak per sedulam super eo inquisitionem, vegye fel az panaszló félnek ügyit és ha az panasz igaznak lenni comperiáltatik, repraesentálja az méltóságos guberniumnak és az méltóságos gubernium az dolognak nivoltához képest illendő birsággal büntesse meg és annak felette az panaszló félnek vecturái nehézségét, kárát és dolga haladékját fizesse meg az olyan vecturázást elkerülni igyekező vakmerő ember.

Articulus 7.

Az plájásokról.

Brassai atyánkfiainak az Barczaságon az plájásoknak megfeleledése és terehviseléstől való immunitások nem kevés megbántódásokra lévén, a méltóságos regium gubernium

¹⁾ Ezen mondat utólagosan, Alvinczi által toldatott az articulusához.

tetszése accedálván, végeztük, hogy mind az brassaiak. mind pedig az harminczadrésről inquiráltassanak arról, hogy az mioltától fogva azon törcsvári harminczad árendában kezdetl birattatni, akkor az árendának kezdetiben, az plájások száma mennyiben határozottatott meg és mint voltanak immunitások az terehviseléstől, dependeáltak-é az brassai tisztektől, vagy pedig az harminczadostól és ezen inquisitiót mindkét részről hozzák az gubernium eleiben, és az dolognak végére menvén az gubernium, állítsa abban az rendben és állapotban, a mint az harminczad árendájának kezdetiben usuáltatott.

Articulus 8.

A z fő c o m m i s s a r i a t u s r ó l.

Mivel az főcommissariatusságnak mindaddig fenn kell tartani, míg ez az hadakozás fenn leszen, annak igazgatására rendeltük az méltóságos gubernium tetszése is az levén, főcommissariusnak Sárossi János atyánkfiát, ő kegyelme mellé az nemes székely natióról Henter Ferencz atyánkfiát, az szász natióról pedig szászsebesi királybíró Kovács Thamas atyánkfiát, megnyugodt elmével lévén abban, hogy ő kegyelmek az ő kegyelmek elejekben adott instructiójok szerint ez haza javára igyekezik ezen commissariatusi hivatalt folytatni mindenekben. Perceptornak pedig az commissariatusság mellé rendeltük Luczai Lászlót, ki is maga hivataljában hűségesen forgolódjék, az commissariatatus dispositiójához alkalmaztatván az perceptióban és erogatióban magát.

Articulus 9.

A z i n t e r e s d o l g á r ó l.

Mivel az mi kegyelmes urunk koronás királyunk ő felsége az felettébb való interesnek megörvösüléséről kegyelmes decretumot méltóztatott leküldeni, végeztük, hogy azon decretum mindenütt szorgalmatosan publicáltassék és az mely liquidum debitumnak interessét sine omni controversia et scrupulo megadják, jó, ha pedig controversia támad közöttök, az eddig excessive vött interes felett,¹⁾ a creditor és debitor, ha conveniálhatnak egymás között, alkudjanak, de egyik az másikat erőszakos alkuvásra ne erőltesse. Ha pedig meg nem alkhatnak, egyik az másikat, akármelyik fél admoneáltathassa a méltóságos gubernium eleiben és ezen admonitio csak két nemes ember által is

¹⁾ *Utólagos jegyzet a lap szélén:* az, mely lött volna az ő felsége előszöri decretumának publicáltatása és arról irt articulusunk és patensünk kibocsátása iránt.

ad 15. peragáltathassék, ha penig az egyik az másikat ok nélkül fárasztaná, az gubernium decidálja és az melyik comperiáltatik méltatlan impetitornak, illendő poenára convincáltassék az bírák ítéleti szerint. Az ő felsége decretuma szerint penig az rendes interest ő kegyelmek is megadják.

Articulus 10.

Az oláh papok contributiójáról.

Az oláh papok instantiájára ő felségének kegyelmes resolútiójából látjuk, hogy ő felsége kegyelmesen úgy resolvált eddig szokott contributiójok felől, hogy tudniilik az ki közülök elhagyván eddig usuált vallását, az négy recepta religiók közül valamelyiket amplectálja, azon religiónak papjainak eddig usuált szabadságokkal élhessen, ha penig eddig való vallásában perseverál, éljen csak avval az szabadsággal, melylyel eddig élt. Távol legyen csak még gondolása is, hogy mi ő felsége kegyelmes dispositiójának ellene járni intendálnánk, mindazonáltal mivel ezen materiában nem annyira a religiót kell respectálnunk, végeztük úgy felőle, hogy ő felségét alázatosan megtaláljuk és instáljuk azon, hogy ő felsége azt a natiót és annak papjait, melyet régi eleink az három natio közé soha nem recipiáltak, magok közé nem incorporáltak, annál inkább egyarányú szabadságban őket és papjait élni nem engedték, ő felsége ez iránt is azon natióknak nagyobb szabadságot, a minemű eddig volt, ne engedjen a három natióknak injuriájára és praejudiciumára, nagy megszomoríttatására. Azalatt penig, míg ez ő felsége megtanálása és kegyelmes arról való resolútiója leszen, hogy mint addig, ezután is az oláh papok szintén úgy adózzanak, non obstante, ha szintén religiójokat változtatták is, sőt földesúroknak is a mint eddig, úgy ezután is szokott honorariomokat adják meg, közönséges akarathból végeztük.

Mínthogy a mint felyebb írván vagyon, az mostan próbára kibocsátott connumeratio és az szerint való adózásnak determinatiója időmúlást kíván, járulván ehhez az is, hogy az felséges udvarnak az hyberniumról való bizonyos dispositiója közinkben le nem érkezett, ezekre nézve az adónak felvetése differáltatik ezen gyűlésünkről és végeztetett, hogy az méltóságos gubernium ez közelebb következő januáriusban promulgáltasson országgyűlését és akkorra az connumeratiókat mindenfelől comportálván, ha a nemes ország abból származható adózásnak rendit jobbnak ítéli az eddig követett adózásnak rendinél, a szerint legyen az adózás, ha penig akadályosnak látja, ott determináljon

felőle, azalatt az felséges udvar dispositiója is leérkezvén, az egész quantum determináltassék azon gyűlésben.

(Egykorú példánya az országos levéltárban, gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulások 13.)

LX.

1698. okt. 27.

Apafi követeinek jelentése.

Méltóságos fejedelem, nekünk kegyelmes urunk!

Isten Ngodat minden dolgaiban boldogítsa alázatosan kívánjuk.

Ngodat alázatosan tudósítani akartunk, mi Isten engedelméből ide az nemes országgyűlésében ezelőtt negyednappal ide érkezvén, Ngod méltóságos parancsolati s dispositiói körül foglalatostokdtunk. Az nagyobb summa pénznek megszerzésében megindultunk ugyan és requiráltuk is az szerént, a mint Ngod parancsolta. Elsőben is méltóságos gubernator uramat ő Ngát igen nagy atyafiúságos propensióval is találtuk ő ngát lenni Ngodhoz, mindazon materiában, s mind penig az többekben (úgy mint az radnóthi dologban is), de az pénznek adásában ő nga magát mentette azzal, hogy minden pénzt ő nga az csesdi jószág vételire kiadta. Így ehhez képest, kegyelmes urunk, onnan méltóságos gubernator urunktól ő ngától kárkai jószág oblatiójáról is nincsen reménység. Másodszor szintén ezelőtt két-három órával mentünk méltóságos gróf Apor uramhoz ő ngához, holott is, tentáltuk az dolgot, még onnan teljes válaszungk nincsen. Úgy vettük elméjét az urnak eszünkbe, hogy Ngodnak ott nem lenne megfogyatkozása, ha csak bizonyos ezer forintokig is, de erről Ngodat következőképen, mihelyt teljes választ vehettünk, mindjárt alázatosan tudósítjuk. Ott, ha egészen nem succedálna, ez tempore indul Búdöskuti uram postán az úrhoz, Mikes uramhoz, ő ngához. Egy szóval minden előttünk levő utokat-módokat kegyelmes urunk mi tökéletesen, a mint Isten tudnunk adja, elkövetünk.

Hanem specialiter akartuk Ngodnak alázatosan megírni, hogy az radnóthi materiában tetszett mind méltóságos gubernator uramnak ő ngának, mind Ngod több közel való jóakaróinak, hogy minden haladék nélkül Ngod obtineáljon egy decretumot, hogy ennek az hazának törvénye szerént Ngod is extra regnum az ő felsége szolgálatjában lévén, ő felsége parancsolatjából commorálván az felséges udvarban,

míg Isten Ngodat az hazában hozza, ne impetáltassék s agraváltassék törvényes processussal. Mondják azt, hogy lám Vaji Mihály uram ő kegyelme obtineált olyat magának, s Ngod is miért nem obtineálhatna. Oly hiszemben vagynak, hogy ha ott Ngod azon decretumnak kivételében siet, itt még az a dolog el sem kezdődik, s így egész remedium lenne, ha azt Ngod hamar lejuttathatná, melyet mi tartozó kötelességünkől irtunk meg igen sietve minden haladék nélkül Ngodnak, mert két-háromfelől is intettettünk ennek megírására. Jóllehet tudjuk, hogy Ngod eddig is fáradott olyan remedium után, de mégis ebben szükség Ngodnak minden munkát elkövetetni s admaturáltatni. Forgatják kegyelmes urunk itt némely helyeken azt, hogy Ngod állott volna arra, hogy itt in tabula regia igazítassék és hogy compromittálta volna Ngod magát arra, mely ha úgy van, úgy mondanak, hogy igen fogna ártani, ha penig az úgy nem találna lenni, semmiképen meg nem ítélné az tábla, hogy extra regnum lévén Ngod, s ő felsége parancsolatjából impetáltassék törvénnyel.

Az örög urral Naláczi urammal nem régen most majd egy óráig beszélgettünk, s az úr is értette oly helyről, mely Ngodnak jóakarója, talám cancellárius uram ő nga, ennek vetné egyikünk az hátát. Mi olyat kegyelmes urunk nem tudunk, hogy Ngod arra compromittálta volna magát, Ngod jobban tudhatja, Ngod méltóztassék minket is tudósítani.

Eddig honnan mennyi pénzt vehettünk, Ngod kegyelmes dispositiója szerint kölcsön, e szerint vagyon: Az úr Naláczi uram megigérte az ezer forintot; Száva Péter uram is teljesít, a mi lehet; Antos László küüllővári udvarbíró uram adott fl. r. 200; bethlenfalvi udvarbíró uram adott fl. h. 300. Tovább honnan mennyit percipiálhatunk, Ngodat ismét alázatosan tudósítjuk az több occurálandó dolgokkal együtt. Istennek kegyelmes gondviselésében ajánljuk ezzel Ngodat.

Datum in Alba Julia die 27. Octobris anno 1698.

Ngodnak alázatos szolgálai

Gulácsi Albert mp.

Büdöskuti Boldizsár mp.

Aláírva ifjabb Apaffi kezével: 8. Novembris jött válasz eodem mense.

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

LXI.

1699. jan. 20—febr. 20.

A segesvári országgyűlés artikulusai.

Sequuntur acta et conclusiones in comitiis regni in civitatem Segesvár ad diem 20. Januarii 1699. promulgatis et celebratis conclusae.

Az adózásnak rendiről. Articulus. (1.)

Ez egy téli hyberniumban meg akarván segíteni az becsületes szász natiót, úgy concludáltunk, hogy az egész téli quantumból az kapuszámon kívül levő helyekre repartíálván, a mi attól megmarad, azt a szász natio és az nemes vármegyék osszák kétfelé semel pro semper¹⁾ és felét az szász natio, felét pedig az vármegyék adják meg.

Articulus (2.)

Az adó felvetésről.

Tagadhatatlan dolog, hogy a mostani connumeratio némely helyekről hibásan jött be, mindazáltal rectificatis rectificandis, tetszett egész országúl, hogy usque ad finem hybernii mindennemű contributiók az vármegyéken folyjanak az szerint, úgy mindazáltal, hogy a vármegyék tisztei sub ammissione honorum et officiorum tartozzanak kedvezés nélkül fide mediante kötelességek szerint felcirkálni akár egész falú maradott el, akár privata persona, vagy ökörszám és mindjárt az méltóságos guberniumot informálván róla, küldje be az commissariatusra, exigálják az reájok háromló contributiót az olyanokon egészen, hogy azzal is az ország quamtuma pótolódjék. Az dominus terrestrisek pedig tartozzanak jószágokat ezen contributióban segíteni, hogy annál is könnyebben kelhessen fel az felvetett contributio és az ő felsége szolgálatjában akadály ne légyen.

Igért az nemes székely natio az mostani egész quantumnak kipótlására hung. flor. 90,000, úgy hogy azon summat partim in naturalibus, partim vero a mi az ő kegyelmek között quartélyozó vitézekre erogált naturalékkal nem defalcálódik, készpénzüll igyekezik administrálni, ezt pedig ő kegyelmek ilyen conditioval ígérték, hogy ha mit az millióból az felséges udvar leengedni méltóztatik, az ő kegyelmek quantumából is proportionálván, defalcáltassék.

¹⁾ *Utólagos jegyzés a lap szélén*: Salvis permanentibus contrahibus et praerogativis nobilitaribus et praecipue cum natione Saxonica ratione portarum initis.

Az kapuszámon kívül való adózó rendek az nemes székely natióon kívül, hogy azzal is az becsületes szász natió segítették, tized részével adjanak többet, a mennyit tavaly adtak volt és így:

Fogaras földére vettettetett most ezen hyberniumra hung. fl. 10,000. úgy hogy partim in naturalibus, partim in pecunia defalcálják, melyet az tisztek az connumeratio szerint exigáljanak.

Kolosvár v. vettetett búza cub.	220,
zab cub.	366,
foenum curr.	60,
pénz hung. flor.	1364.
Vizakna városára búza cub.	77,
zab cub.	146,
foenum curr.	70,
pénz hung. flor.	643.
Abrugbánya városa adjon fl.	1188.
Az vármegyei oláh papok fl.	4950. ¹⁾
Fejérvár városa fl.	176.
Kézdi-Vásárhely fl.	467.
Illyefalva fl.	203.
Sepsi-Sz.-György fl.	203.
Csik-Szereda fl.	99.
Udvarhely városa fl.	88.
Vajda-Hunyad fl.	473.
Hatzog városa fl.	401.
Bereczk városa fl.	79.
Szebeni görögök fl.	1650.
Brassai görögök fl.	550.
Az sidók fl.	330.
Eörmények fl.	1350.

Ezekén kívül az mostani hyberniumra kívántató quantumból a mi még fenmaradott, azt a nemes vármegyék és a becsületes szász natió kétfelé osztván, a mi repartíáltatott a szász natióra, álljon maga szabadságában mint repartíálja maga között és annak felszedésében s administratiójában micsoda modalitást fog elkövetni.

Az vármegyéken pedig most az pénznek, zabnak és szénának lött ilyen repartitíója; hogy a mint hat ökrü ember adott volt az connumeratio szerint 4 forintot, most

¹⁾ A lap szélén utólagos jegyzetben: NB. Ez felvetett oláh papok adaja suspendáltatik usque ad clementissimam suae maiestatis resolutionem.

repartiáltatott fl. 12, egy négy ökrű ember adott volt fl. 3, most már adjon fl. 9. Két ökrű ember adott volt fl. 1.50, most már adjon fl. 4.50. Ökrötlen ember adott volt fl. 1, most már adjon fl. 3. Öreg béres számban való szolgák és mesterlegények adtak volt capitatum fl. 1, most ismét adjanak capitatum fl. 3. A pertinentiás pusztá fundusokért kellett volt adni den. 50, most adjanak fl. 1.50. Pertinentiátlan házhelyekről kellett volt adni den. 30, most adjanak den. 90. Ezen feljebb megírt pénznek pedig minden rendek felét ad ultimum Februarii megszerezzék, mert az militia tovább semmiképen nem várakozik, hanem akkor assignatiója mellett executióval is megveszi; felét ante finem Martii administrálják az generális perceptor kezébe Szebenben, mert másképen más rendbeli assignatiók adatván ki, nagyobb kárral és bajoskodással administrálják és prae-stálhatják az militiának, az mint az eddig lőtt példákbl nyilván vagyon.

Az zab repartitioja pedig úgy lött, hogy az várme-gyéken a mennyi zabot az fejevári felvetés szerint felszedtek volt, ismét másfél annyit exigáljanak az connumeratio szerint, úgymint: A connumeratio szerint 6 ökrű ember adott volt 6 véka zabot, most már adjon 9 vékát; négy ökrű ember adott volt 4 vékát, most adjon 6. Két ökrű ember adott volt 2 vékát, most adjon 3. Ökrötlen 1 vékát adott volt, most adjon $1\frac{1}{2}$.

Széna pedig vettetett most két annyi, még az hyberniumra, a mennyi vettetett volt Fejevárott, úgy hogy a connumeratio szerint adván három 6 ökrű ember egy szekér szénát, most tartozik kettővel. Négy 4 ökrű ember adott volt egy szekér szénát, most tartozik két szekérrel. Hat két ökrű ember adott volt egy szekér szénát, most tartozik kettővel. Tíz ökrötlen ember is adott volt egy szekér szénát, most adjon kettőt.

Articulus (3.)

Az búzának Somlyóról való beszállításáról articulus.

Római császár és koronás király kegyelmes urunk ő felsége bizonyos számú búzáról mutatván atyai gratiájából kegyelmességét, melyet Debreczentől Somlyóig be is hozatott, azon búzáról töttünk olyan dispositiót, hogy az commissariatusról disponáltassék 4000 forint, melylyel az méltóságos gubernium expedíáljon bizonyos embert Somlyóra, ki is az oda söt vívó szekereket megfogadván és azon pénzből nekik az vecturáért megfizetvén, hozasson be Kolosvárig.

Articulus (4.)

Boér Simon atyánkfia és marusvásárhelyiek között levő controversiáról articulus.

Ennek előtte a nemes ország deputált volt bizonyos úri és főrendből atyafiait Boér Simon atyánkfia instantiájára náznánfalvi malma csapó gátjának oculálására, és mivel az oculator urak relatiójából világosan constál, hogy azon helyben és olyan formában való csaptató gátesinálás semmi kárára az marusvásárhelyi határnak nem lehet, sőt ellenben ha az gát meg volna, annál inkább határokat nem szakgatná, azért a decretum tartása szerént part. tit. az csaptató gátkötést semmiképen nem impediálhatják. De ha szintén valami károk lehetne is belőle, nem mást, hanem magokat okozhatnák, mivel magok néhai Vallon Péterrel celebrált contractusok szerint maradékinak in perpetuum megengedték az víznek az iránt való kivételét, még pedig sub poena obligálták magukat arra. Erre nézve communi regnicolarum suffragio végeztetett, az eddig való formában usuált gátkötését az supplicansoknak ne impediálják az marusvásárhelyiek mindaddig, míg az miatt jövőendőben közönséges és elszenvedhetetlen kár és akadály nem elucescál azon gátkötésből, melyet is akkor suo modo remonstrálhatnak az ország előtt.

Articulus (5.)

Az felállítandó generális exactióról.

Az generális exactio felállítása körül mivel rendes instructiók kívántatnak, melyeknek expediáltatására mostan az sok egyéb bajos dolgaink között nem érkezhetünk, a nélkül penig hozzáfogni mind inconsultum volna, mind penig felette káros, hogy azért jobb módjával arra deputált becsületes atyánkfiak procedálhassanak, differáltuk annak felállítását az közelebb következő országgyűlésére, úgy hogy minden egyéb dolgoknak előtte ezen exactióról tétessenek illendő dispositiók.

Articulus (6.)

Az tavalyi *equivalens praetensió* beli 83 rhen. forintoknak megfizetéséről.

Mínthogy ezen fizetés az tavalyi contributiókhoz tartozó *supplementum*, ez idei contributióval és contributióknak modalitásával nem confundálhatni, hanem valamint tavaly minden vármegyéknek, székeknek kapui voltak az *conbus-tákon* és *relaxatakon* kívül, azon kapuszámokra vettessék

fel, úgy mindazáltal, hogy ezen summából repartíaltassék az kapuszámokon kül való rendekre proportionaliter tized-részenyi, mint az mostani contributiójok, az több része pedig az kapuszámokra felosztatván, esik kapura fl. 47, d. 50.

Articulus (7.)

Valterschircher uramtúl kívánt négyezer ökrök felől.

Az ő felségének ez hazában mostan beküldött commissarius, Valterkirchen uram, kívánván az mostani 90,000 forintokon a nemes országtúl 4000 ökröket, úgy hogy ő felsége minden pár ökröt Budán r. 40 forintban bevetet, de a nemes ország maga költségén tartozzék Budáig kihajtani, s egyszersmind az harminczadokat is megadatni, úgy mindazáltal, hogy ha mi kár leszen az ökrökben Budáig, a kár a nemes országé legyen, de mivel mindazok a kívántató válogatott marháknak szüksége és olcsó ára, mind pedig az conditiók, a melyek alatt ő felsége pénzben acceptáltatni kívánja az ökröket, impracticabilitása ez iránt való intentionknak effectumát impediálja, kételenítettünk inkább az ő felsége szolgálatjára pénzt contribuálni, úgy hogy azon százezer forint, melyért az ő felsége commissarius ökröket kívánt szerezni, vettessék fel az kapuszámokra, a mint hogy azon summának defalcatiójára repartíaltunk kapuszám után r. flor. 50.

Datum in civitate Saxonicali Segesvár die vigesima mensis Februarii ultima videlicet congregationis nostrae anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo nono.

Samuel Keresztesi praesidens, mp.

(P. H.)

Magister Joannes Sárosi protonotarius, mp.

(P. H.)

(Egykorú példány az orsz. levéltárban, gyulafehérvári osztály. országgyűlési articulusok B. mely közvetlenül az LIX. szám alatt közlött, articulusok után következik.)

LXII.

1699. máj. 13.

Acton levele II. Apafy Mihály jószágigazgatójához.

Egregie ac generose domine domine mihi observandissime.

Ad requisitionem vestrae generositatis transmissi peti-tum protectionale pro oppido Kokoliwár, si in aliis suae celsitudini vel generositati vestrae inservire possem, summo

semper mihi ducam honori; quibus me interea recommendo
et maneo

generositatis vestrae
Cibinii 13. Maii 1699.

servus paratissimus
C. L. de Acton.

Külczfm: Egregio ac generoso Domino Francisco Bagosai,
bonorum celsissimi principis Apaffi praefectui, domino mihi
observandissimo Fogaras.

(Gróf Kemény József, Erdély története eredeti levelekben
XXXVI. kötet.)

LXIII.

1699. június.

Levelezés Apaffy Mihálylyal.

a)

1699. jún. 15.

A katonai biztos Apafgynét adóhátraléka befizetésére szólítja fel.

Celsissima Principissa, domina domina mihi gratiosissima.

Suppono, quod vestra Celsitudo tam bene ab illustris-
simo domino comite Apor saepius, quam a me nuper hinc
literas gratiosissime acceperit, ego autem defacto responsum
nec pecuniam habeo et non cum parvis expensis hic ex-
pecto. Idcirco humillime rogo, ne mihi vicio vertetur, si
talem pecuniam alio modo acquirere et excelsae aulicae hac
de re etiam rescribere cogar, non minus expensas, quas
propter istam pecuniam iam debui facere celsissimo principi,
adscribam. Cum enim magnum defectum in exsolutione vec-
turarum salium habeam et servitium suae sacratissimae
Maiestatis in hoc valde patitur, quod his significare volui
me autem humillime commendo et maneo vestrae celsitudini
Cibinii, die 15. Junii 1699.

humillimus
W. de Nansi mp.

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben.
XXXVI. kötet.)

b)

1699. jún. 19.

Az enyedi főiskola tartozása ügyében.

Méltóságos fejedelem!

Isten Nagyságodat kívánatos jókkal áldja meg. Idve-
zült méltóságos fejedelem kegyelmes urunk maradván adóssa

az enyedi collegiumnak bizonyos számú pénzzel, melyet noha sokszor megígért ő Nga, mindazáltal haláláig is meg nem fizetett. Azért Ngodra maradván az adósság, s Bethlen Miklós atyánkfia curatori hivatalja szerint már contentumot is tett a collegiumnak rész szerint, restálván még fl. ung. 890, kérjük azért Ngodat, mutassa ebben is Ngod vallásunkhoz való szeretetét és ilyen nagy szükségünkben parancsoljon azon specificált summának megadására felől. És a mely summát gróf Bethlen Miklós atyánkfia azon adósságnak defalcatiójában a collegium számára percipiólt volt, arról való quietantiát is acceptálni méltóztassék. Ezt pedig Ngod úgy értse, hogy az a pénz interes nélkül értetik így, mert ha az interes computáltatnék annyi esztendőkről, sok ezerekre menne. Mindazáltal mivel boldog emlékezetű kegyelmes urunk, Ngod üdveziült atya interest is kegyelmesen ígért volt, Ngod istenesen cselekszik, ha az iránt kegyelmesen gondolkodik, signanter pedig a Ngod máramarosi aknájából járó Isten sóváról, ha úgy parancsol Ngod tam de praeterito, quam de futuro oda való tiszteinek, hogy az ecclesia Isten fizessét mondhasson utánna. Mely Ngod ecclesiájához való szeretetiért Isten Ngodat megáldja.

Kolosvárt az református consistoriumban die 19. Junii anno 1699.

Ngodnak alázatos szolgálói

Keresztesi Sámuel mp.

Matskási Boldizsár mp.

Veszprémi István mp.

erdélyi reform. püspök.

Bajtsi András mp.

Enyedi István mp.

Külczim: Celsissimo principi ac domino domino Michaëli Apaffi domino nobis gratiosissimo Viennae.

Idegen kézzel kívül a cím felett: Enyedi collegium 2000 praetendált, de megfizetett forintja.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

c)

1699. jú n. 24.

Emlékirat a katonai parancsnok által elkövetett visszaélések ügyében.

Az Ngod oeconomiaja kegyelmes uram. commendans uram által akadályoztatik, ilyen renddel.

1. Az mely kaszálók az vár alatt vadnak, azoknak

egyikét maga számára mint örökséget elfoglalta még tavaly, s mostan is maga számára őrizteti, úgy hogy még Szent-György napja előtt mikre még mindenütt szabad jární, az Nagyságod sertésit és marháit is onnan behajtotta, más rétet pedig, az hol száz szekér széna is megterem néha, az maga marháival és lovaival megétet és mostan is éteti, semmit nem hajtván sem kérésre, sem pedig annak igen káros voltára. Harmadikat az lejtmannek mutatta tavaly, ki is megkaszáltatta, kit az mostani lejtmann is praetendált, de én studio nyomásnak hagytam, s búzának szántatom fel. Az Kún-jószág, az mely kétszáz kaszásokat adott eleitől fogva az udvarházhoz, mindazokat is maga ususára fordította, mely mia elegendő széna nem csináltathatott, sőt még pénzen is kellett szénát venni, mely még a jövő télen károsabban fog megtapasztaltatni, nem levén kaszálni való fű felényire való is, mint másszor.

2. Mind az udvarház mellett, mind pedig az vár alatt való gyümölcsös kertet maga számára foglalta, melyeknek is gyümölcsiben igen keveset engedett udvarház szükségire.

3. Az falukat terheli az szüntelen kiküldött nimetekkel, kik holmire firtatják az szegénységet, mely mia úgy elkeseredtek, hogy készebbek széllel menni, hogy nem mint ilyeneket szenvedni. Legnagyobb alkalmatlanságot cselekesznek az hajdúi, kiket nem régen fogadott.

4. Mind az öt falun bizonyos számú köből zabot szedett az ősszel mind ennyi szük gabona idein is, többnyire executióval, melyet még egy commendans is nem cselekedett.

5. Nem elégedvén meg két száldobosi halással, kiket az commendansoknak rendeltek, hanem az szai halászokat is elfoglalta, maga számára halásztatja, melyből is valami kevés proventus gyűlhetne.

6. Az strásáját az udvarháznál káros helyen, az pincze előtt tartja, úgy hogy már fel is verik az pinczét az strásán levő nimetek; az mely házban vadnak pedig, az előtt azon ház sütő volt és olyan sütő kemenczét rontatott onnan ki, melynek elromlása kárabb volt negyven forintnál, melynek nem létele miatt nagy fogyatkozással vagyon az udvar.

7. Helytelen, s rendeletlen dispositiókkal, haszontalan munkatétellel is terheli az szegénységet; az oeconomiát illető dolgokkal is nem gondol, úgy hogy az mikor szántani hajtattak az jobbágyok, vagy egyéb udvar körül való dologra, commandáns uram másfelé hajtattja, sőt az eke eleiből is kifogatta az ökröt volt olykor. Mindenképen mint szintén az maga jószágában, úgy disponál, meg is mondta már egynehányszor, hogy nem az udvarbírától, hanem tőle függjenek

az faluk, magamat pedig száma nélkül fenyeget, becstelenít, kivált ha gyakran nem udvarolom.

8. Az urbariumban is névszerint feltett örökös jobbágy cigányokat is maga dispositiója alá akarván venni, s magát vélek udvaroltatni. Egy nehény elszökött benne; most is úgy akar, hogy az cigányok vajdája ne függjön mástól, hanem csak tőle, melyért is vassal, tömlőcczel fenyegeti.

9. Az várason is egy acavita főző sidót tart az Ngod korcsmajának nagy kárával, kit is még egy commendáns is nem cselekedett, nem is szabad lévén.

10. Az mi az várépítést illeti, ott is sok helytelen, szükségtelen és nem állandó épületeket csináltat és reájok költet; úgy mint az faháznak padlására kő kéményt kettőt is csináltatott, mely miatt csak már is az gerenda eltört. Az vár piaczára nagy rendfa két contignatiós épületet kezdett, még az romladozott paloták be nem lévén fedve; nem helyes költség volt az tavalyi 72.000 nyers sindelyre való expensa is, mivel az mennyi épület is elkészült, annak behajazására az aknai jószágból jött sindely se elegendő.

11. Lévén Visken elég ács, kik is eddig Huszth várát építették, praesidiumbeli nimet ácsokkal dolgoztat, kiknek is fizettetni akar, mely végre már reám is küldötte háromszor is, de még eddig azzal vettem el magamtól, hogy nem fizetek commissio nélkül, mert soha itt ácsnak nem fizettek, hanem az viskiek arra valók.

12. Az molnárokat nem csak sindelyezésre erőlteti, mint eddig, hanem mindennemű ácsmunkára, mely mia többire semmi haszon nem gyűlt az malmokban, gyakrabban az várban lévén az molnárok.

13. Annak előtte az öt falú nem erőltettetett az vár építésre, hanem az majorkodtatás körül és az várban tüzifa hordás körül occupáltatott, mostan pedig az várbeli munkára is kényteleníttetnek Fisser commendáns ideitől fogva, mely mia igen károson megyen véghez az majorkodtatás.

14. Az egész udvarházat maga és emberei számára elfoglalta, úgy hogy ha Isten gabonát bővebben ad, azt sem lészen hol tartani; az kulcsárt is házából kihajtotta és páttert szállított oda, kitől ugyan még eddig nem volt semmi bajoskodásunk, úgy az várbeli lejtmant is még eddig nem excidált enomiter, sőt az is inprobálja az commendáns dolgait.

Commendans uram excessusi 24. Junii 99.

(Gróf Kemény József. Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

LXIV.

1699. szept. 5.

A császártól leküldött pótdiploma.

Leopoldus divina favente clementia electus Romanorum imperator semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Croatiae, Dalmatiae, Sclavoniae s. s. rex.

Illustres, spectabiles, magnifici, generosi, egregii prudentes ac circumspecti fideles sincere nobis dilecti notum facimus fideles nostros nobis dilectos universum statum catholicum charae nobis Transylvaniae certa sua gravamina et instantias humillime nobis porrexisse, quibus pro equitate et iustitia consideratis, ruminatis et digestis ad eadem nos benignissime resolvisse.

1-mo. Ut decimarum quartae, quas catholici pendere debent, in posterum non acatholicis praedicantibus seu ministris, sed ecclesiasticis catholicis pendentibus relicta pariter pro acatholicis facultare, ut ipsi suae religionis ministris uti hactenus consueverunt, decimas dare possint.

2-do. Ut ex tribus candidatis ad officia in diplomate expressa unus semper sit catholicus.

3-io. Ut in civitatibus et oppidis tam ad senatoria munera, quam ad maiorum officiorum civicorum administrationem, sicut etiam in tribubus aequali numero admittantur catholici.

4-to. Cum nos omnino velimus, ut par et integra inter quatuor receptas in Trannia religiones libertas et aequalitas servetur, idcirco consuetudines, leges et statuta seu incommuni ab acatholicis seu inparticulari ab aliquibus urbibus vel oppidis contra aequalitatem, libertatis catholicae religionis latam, plane abolerimus et statuimus ita, ut in posterum catholici eisdem acatholicis et praesertim reformatis communi privilegiorum usu gaudeant et fruantur.

5-to. Ut unum ex tribus Tranniae sigillis custodiae catholicorum committatur, sicuti etiam, ut catholici ad custodiam publicorum seu archivi admittantur.

Quam clementissimam caesareo — regiam resolutionem nostram ut suo debito modo effectui ita mancipetis, ne praedicti catholici contra hanc benignissimam resolutionem nostram ullo modo graventur nobis, serio et clementissime mandamus. Ita facturis gratia nostra caesareo-regia in omne tempus corroborantes. Datum in castro nostro Ebendorf

die 5-a mensis Septembris anno Domini 1699. regnorum
nostrorum Romani 47, Hungaria 47, Bohemia vero 43.

Leopoldus

Comes Sámuel Kálnoki.
Ad mandatum suae cae-
sareae maiestatis proprium
Benedictus Henter, mp.

(Egykorú másolata a M. N. Múzeum levéltárában, Tunyogi
Jozsef gyűjteményében.)

LXV.

1699. szept. 8 — okt. 6.

A fejeérvári országgyűlés törvényei és okiratai.

a)

A gubernium propositiói.

Propositiones regii gubernii Transylva-
nici ad d. d. status et ordines trium nationum
et partium Hungariae eidem annexarum ad
diem 8 Septembris anno 1699 in diaetam ge-
neralem et legalem Albam Juliam congrega-
tos.

1. A mint a regalisba is meg volt ő kegyelmeknek
hirdetve, a mi kegyelmes koronás császár és királyunk ő fel-
sége iteratis benignissimis parancsolja Jósika Inre casusának
törvényes decisióját.

2. Ugyan ő felsége kegyelmesen kívánja a generálisi
tiszttségre való személy candidatióját és praesentatióját.

3. Parancsolja ő felsége kegyelmesen azt is, hogy az
oláh papoknak újobban publicáltassék az ő felsége in anno
1698. 14. Aprilis felettök lett kegyelmes resolutiója, hogy
tudniillik a ki közülök akármelyik religióval akarja magát
a 4 recepta religiók közzül uniálni, egészen szabadságában
álljon és annak a recepta religiónak, a kihez magát uniálta
vagy uniálja, papjainak szabadságával éljen, vagy ha a maga
régi állapotjába akar religiója iránt maradni, szabad légyen
és abba se motis omnibus praetextibus moliminibus,
multo magis minis manuteneáltassanak az ő felségétől resol-
vált szabadságban sub gravissima indignatione suae maie-
statis, mint ezt az ő felsége kegyelmes parancsolatjából is ő
kegyelmek meghallhatják, mely in eum finem exhibeáltatik
ő kegyelmeknek, hogy értsék és engedelmességgel kövessék
ő kegyelmek mindnyájan.

4. Emlékezhetnek ő kegyelmek reá, miképen disponált kegyelmesen ő felsége ennek a fejevári várnak építése felől, azt is, hogy ő kegyelmek magok tavaly oculálták becsületes atyjokfiaival, de absque omni effectu oculálták ruinájának penig naponként való terjedését látják, szükséges azért ő kegyelmeknek az szóról és nézésről a dologra lépni, melyet ha ő kegyelmek elmulatnak, mi az gubernium meg nem csinálhatjuk és ő kegyelmekkel kell kételen magunknak s maradékinknak is magokat az iránt menteni.

5. Mivel penig ő kegyelmek ennek a várnak építését az exactióból emergáló valami pénzre relegálák, azért nemcsak erre nézve, hanem mivel az felséges udvar is derekas computust kíván minden ezek alatt az három esztendőök alatt az négyszázezer forinton felül gyült és rakódott ő felsége commissariatusa adósságiról, azért ő kegyelmek magok megítélhetik, minémű nagy kárára légyen az hazának, minémű sok balitéleteket és a guberniumnak mennyi méltatlan kárhoyztatására való materiák és micsoda veszedelmet szerezzen az számot adó szolgálknak magoknak és maradékinak, hogy noha ő kegyelmek az executiót etiam cum protestationibus urgeálják egyfelől, másfelől ugyan ő kegyelmek magok gyülésről gyülésre huzzák halasztják; azért a gubernium cum protestatione ad praesens et ad posteritatem megkívánja mindenféle exactióknak maturalását, hogy jövendőben sem az egész gubernium corpora, sem annak membrumi ne okoztassanak, és ne károsíttassanak a miatta.

Vadnak ezeken kívül és talám érkezhetnek ez alatt is oly dolgok, (melyeket a szükség és alkalmatosságok szerint szóval meg fog a gubernium is idejében ő kegyelmeknek jelenteni.¹⁾)

Kivülről: Propositiones regii gubernii anno 1699 ad status.

(Eredetije Erdélyi Muzeum Mike S. gyűjteményében. Artic. diaetales authent. V. kötet.)

b)

1699. szept. 14.

Bethlen Miklós összeszólalkozása Apor Istvánnal.

Gróf Bethlen Miklós és gróf Apor István között a guberniumba anno 1699. die 14. Septembris estefelé esett összeszólalkozásnak a substantiája.

¹⁾ A zárjel között levő rész későbbi pótlás.

Midőn a német vármegyék postulatumira resolvált volna a gubernium. az negyedik postulatum alkalmazhatóságával mondotta Bethlen Miklós: A bizony dolog, hogy a mint a regalisba is kiirtuk, ez a gyűlés olyan rendes, törvényes gyűlés nem lehet, hogy a tábla előtt, mint a törvényes diaetán, sok törvények folyjanak. a mi intentionk sem az volt, mikor azt a regalist kibocsátottuk: mindazonáltal ha semmi törvény sem léssen a táblán, arra is vigyázni kell, hogy osztán a Jósika perében ne excipialjanak és úgy ne járjunk véle, mint tavaly az háromszéki evocatusok perével, hogy el kelle miatta haladni, hogy a gyűlésnek törvényességét először az ország elrontotta vala. Erre nézve erre a postulatumra való resolutiót az úrak suspendálák, míg az regalist előhozzák, és ő kegyelmek közül ki egyet, ki mást monda discursive in hanc materiam etc. Monda a többi között Bethlen Miklós, hogy akármit legyen ez, de nem jó az ilvent így postulatumban tenni, hanem a nélkül is tudná a gubernium, hogy mint kelljen lenni a törvényeknek, mert sokszor az ilyenek alatt factiók és sub boni publici praetextu privata intentionk és praecautiók latítálnak, a mint ebben is én tudom, hogy egyik a tordai malom dolga latítál, hogy peréhez sem a tábla, sem más ne szólhasson legaliter, mely kiteszik abból, hogy azt a postulatumot Bogáton Torda vármegye csinálta, a mint én nékem azt még akkor mind megírták. Erre gróf Apor: de elhiszem, hogy vadnak Kegyelmednek postái. Bethlen Miklós continuat: Arra való intentio is ez, hogy a radnóthi per is ne folyhasson, hanem a procátor excipialhasson, hogy ez nem törvényes gyűlés. Noha hiszem. az esztendeje hogy a tábláról appelláltatott és transmittáltatott a gubernium eleiben és a gubernium az appellata causák revisiójában nem kötetett a törvényes gyűléshez, hanem az olyanokat akár törvényes a gyűlés, akár nem, de mindenkor revideálhatja. Erre monda Haller István uram: Bizony Bogáton senki elé sem hozta Radnóthot. Melyre monda Bethlen Miklós: Én bizony elhiszem és bolond is volt volna, ha elé hozta volna, de így szokták az emberek a dolgot circumveniálni. Gróf Apor uram pedig monda: Hát ugyan bizony nem is lehet azt a radnóthi pert, sem semmit egyebet most rendesen revideálni, mert a gubernium nisi sub diaeta legali afféle törvényeket nem tehet. Erre Bethlen Miklós: Ihon la, meglátszik már, hogy úgy van, a mint én mondám. És tovább Kegyelmed édes Apor úram rosszul felel meg így ez eránt thesaurariusi kötelességének, hiszem Kegyelmednek kellene inkább urgeálni a radnóthi pert. lévén Kegyelmednek ez

idén is parancsolatja újabban a méltóságos aulica camerától felőle. Melyre gróf Apor úram: Igen is, én holnap is urgeáлом, de Kegyelmetek az haza törvényére engemet erősen megesketett, arra is köteles vagyok. Erre Bethlen Miklós: Valóba szép urgeálás bizony, előre megcsinálni a kelepczét, hogy törvény ne legyen, és azután urgeálni. Szörnyű dolog ez, ennyi időtől fogva, hogy Bécsből lejöttünk is, ihol én semmi effectumát az én irántom lött ő felsége kegyelmes parancsolatinak nem absequálhatom. Ha egy cigány, ha egy lovász volnék, nem lehetnék alábbvaló sorsba, a mint vagyok, melyre nézve én protestálok, hogy ha az engemet néző dolgok és az ő felsége azokról lött kegyelmes decretumi mégis procrastináltatnak. Én kételen leszek ő felségének alázatosan remonstrálni, hogy én itt igazságot nem találok, ha ő felsége másképen a maga parancsolatit végben nem viteti. És ez ilyek szerzik az olyan decretumokat, mint a Macskási Péter dolgáról valók, hogy extraordinaria commissiók legyenek és a generalis legyen praeses benne. En ugyan a méltóságos guberniumot az ő felsége decretumi effectuáltatásáról memoriálémmal is meg akartam találni holnap etc. Gróf Apor úram: Nem mehet bizony Kegyelmed elé, mert Kegyelmed soha sem jár az ország törvényes útján, hanem mindenkor csak imigy-amúgy. stb. Felel Bethlen Miklós: Hát a tordaiak nem jártak-e az ország után, mikor a táblán perlették a malom dolgában. Az ítélőmester Sárossi úram az sentenciát, kiadta és Kolozsvárra küldötte, a generalistól per staphetam hozott válasz fasciculussába, melyet gubernator úram küldött hozzám és én nem tudván, hogy ott inter publica negotia vagyon és akkor szintén Bécsben expediálván, küldöttöm az egész fasciculust egy cancellistától kegyelmedhez, hogy a míg az tanácsúrak felgyűlnek, Kegyelmed olvassa meg és én is mindjárt odamegyek a tanácsra. Hát azt Kegyelmed már több ahhoz való iudiciális levelekkel miért suprimálja, miért nem adja ki az ítélőmesternek ad iteratas requisitiones, hiszen Kegyelmednek párt vagy mását adná a szokás szerint az ítélőmester authenticice, ezt Kegyelmed salvo honore et conscientia sem úgy mint tanács, sem úgy mint Torda vármegyei főispán, a törvényre és a tordaiaknak is hűtös lévén, nem cselekedheti, hogy az causánsok leveleit így intercipiálja. A mint hogy én Kegyelmedet gubernátor úram és kegyelmeidet méltóságos gubernium, s Kegyelmedet ítélőmester úram kérem, s kényszerítem tisztí kötelességére és hűtíre, hogy ezt a dolgot orvasalja meg, mert hiszem Kegyelmed gubernator úram tudja ezt a dolgot,

hogy mind így legyen. Erre gubernátor úram monda Bethlen Miklósnak: Úgy legyen, én láttam azt a sententiát és én küldtöm a többivel együtt kegyelmedhez Kolosvárára. Gróf Apor úram Bethlen Miklósnak: Héjjába, héjjába, nem fél a malom kegyelmedtől, mert csak istentelenséggel jár kegyelmed, járjon az ország útján Kegyelmed, mert Kegyelmed nem mondja magát peresnek, de latrabb a peresnél. Itt belé szól a gubernátor: Hiszem ország útja a táblai sententia. Continuat dominus Apor: Kegyelmed két úton mestersegesen jár, egy felől azt mondja, hogy nem perel. másfelől mindent mivel, mindent elkövet. Vesztette el Kegyelmed az országnak száz napját avval az Kegyelmed malmos perével stb. Erre Bethlen Miklós: Vesztette bizony Kegyelmed Apor úram, hol elítélte 25-szer a táblát, hol országot lázasztott, törvényes táblát elbontott és már sok szegény peres is nem mehett el igazságában miatta. De hiszem nem kívánok én egyebet, hanem hadd jöjjen napfényre az igazság. Lásza meg a tábla már valaha, ha istentelenség leszen az én dologom, megmutatódik. Bethlen Miklós Sárossi úramhoz: No ítélőmester úram Kegyelmed lássa, mi kegyelmedtől kérjük, s tisztire kényszerítjük. Ha gróf Apor úram kiadja jó, ha nem, Kegyelmednek ugyancsak tartozik sententiát adni, mert csak evvel azoknak igazságok el nem veszhet. Felel Sárosi úram: Úgy legyen, tartozik a mester adni, s én is adok, a micsodást tudok, de annak párja nincsen, a mint hogy még az a Kolosvárra küldött sententia is csonkán volt holmi diesre, datumra nézve, a mint az írásból is kilátszik, mert én azt még akkor csak ad revidendum küldtem volt Kegyelmednek és vissza is vártam volna, hogy mind a két félnek osztán rendesen adhassam ki. stb. Gróf Apor úram: Mi közü Kegyelmednek Bethlen Miklós úram ahhoz a sententiához, hiszem Kegyelmednek azt mondja, nem peres. Felel Bethlen Miklós: Én ugyan most quod adhuc processum peres nem vagyok, de legyen sok közöm hozzá és signanter sajnálom, hogy az én kezemben forogván az a dolog, így esett, már én tőlem kérik, mint tudják, hogy az én kezemben forgott. Sárosi dicit; legyen közü hozzá, mert a tordaiak is kegyelmedtől kérik. Gróf Apor: Én nálam nincsen. Gróf Bethlen Miklós: Elhiszem itt a sebben nincsen, de ládájában, vagy akárhol Kegyelmed hatalmában legyen. Hiszem a mely cancellista Zöldi Adám oda vitte is, a szemével látta, mikor azt a fasciculust odavitte, hogy legelőször is a Kegyelmed kezében a sententia hosszan, majd a földig lenyúlt, s úgy kezdette Kegyelmed olvasni, nem tagadhatja Kegyelmed. Isten úgy segítjen ott

vagyon Kegyelmednél. Gróf Apor: Ha nállam volna sem tartoznám az ellenségemnek kiadni a kezemből a fegyvert, hogy engem véle főbe vágjon, megöljen. Gróf Bethlen Miklós: Hiszem párt ad Kegyelmednek az ítélőmester benne, avval ez az igazság ugyan el nem vész. Sárossi interfatur: Ez csak azt teszi, ha ott volna sem adná, vagy ha ott van sem adja. Gróf Apor: Mi közü kegyelmednek hozzá, hiszem kérjék a tordaiak, ha levelek van nálam. — Felel Bethlen Miklós fordulván a gubernátor és az úrak felé (mert fennállva voltak ezek): Azok piszszenni sem mernek, úgy elnyomortotta őket, hol beste lélek kurafiazta őket, persequálja csudálatoson, Nemes Péter furunculusa által, kit commissariusoknak tétet fiastól, mint Korodi Andrást, ki is már a miatt kételenített Telekiné asszonyom tisztartója lenni, kit a tanácsból vetett ki, mint Dávid Istvánt és így különb-különb-féleképen persequálja őket, bizony akár meg nem lakhatják már Tordát miatta. Erre Sárossi: De az olyan persecutio már nem jó, nem illendő. Gróf Apor azon gubernator és úrak felé állván arczczal: Én protestálok; erre reá keresem. Gróf Bethlen Miklós: Nem bánom keressen reá. Gróf Apor: Ha becsületet tudó és szerető emberrel volna dolgom, azt mondanám, hogy hazud, de minthogy az ő kegyelme orczájára minden felfér, azt mondom hazugan és hamisan mondja. Bethlen Miklós: Isten úgy segéljen úgy vagyon, én igazán mondom, hanem ő kegyelme nem mondja igazán, hanem hazud. Es evvel Bethlen Miklós a gubernátornak és az úraknak monda: Szolgállok úram kegyelmeteknek és az ajtó közel lévén, kiméne. Sárossi concludit. El mehettek már véle, s lefekhettek.

Hanc praesentem relationem simili modo coram inclyto gubernio exstittisse et ob eodem in omnibus praemissis punctis et clausulis recognitam esse attestor et fidem facio.

Michael Olasz.

Sacrae Caesariae Regiaeque Ma-
iestatis Regii in Transylvania
Gubernii secretarius.

Kivülről idegen kézzel: Causae differentiarum inter comites Nicolaum Bethlen et Stephanum Apor. 1699.

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben
XXXVI. kötet.)

c)

1699. sept. 8

Az articulusok.

Anno 1699. die 8 7bris Albae Juliae conclusi.

Constitutiones articulares baronum, comomitatum, magnatum, nobilium et circum-spectorum, utet coeterorum statuum et ordinum trium nationum regni huius Tranniae et partiumque Hungariae eidem annexarum in generali eorundem diatae pro die octava mensis Septembris anni millesimi sexcentissimi nonagesimi noni Albam Juliam indicta, ibidemque celebrata conclusae.

Articulus 1.

A victuáléknak idején való dispositiójárúl.

Mivel eddig is káros volt az vitézek számára pénzül percipiálni az victuáléket, hogy nagyságtok igiri ezután meliorálni, és arról való dispositiónak idején való kibocsátását alázatosan megszolgáljuk.

Articulus 2.

Az kapúszámok rectificatiójárúl.

Minthogy ez elmúlt esztendőben lött connumeratio alkalmatosságával sok helyeken terheltetéseket állítják az szegény emberek; szükséges azért, hogy az mint az vármegyéken arról inquisitiót kellett peragálni, az segesvári végezés szerint, azokat az registromokat minden vármegyéből reportálják közönséges vármegye gyűlésére és ott, ha lehet, tegyenek refusiót azoknak, az kik az igazságon és erejeken kívül terheltettek, és ez de praesente értetik, quod ad futurum penig hasonlóképen minden vármegyében és széekben vizsgáltassanak meg az kapúszámbeli difficultások is és azon vármegyéknek vagy székeknek gyűlésére magok az vármegyék fő és vice tisztai és assessorai, minél jobban lehet, tegyék le opiniójokat, mi formában lehetne azon kapúszámoknak rectificatiója, ugyancsak azon vármegyéből vagy székből, úgy hogy az mennyi kapúszáma most annak az vármegyének vagy székeknek vagyon, az ne diminuálódjék, hogy így ezek mind az két rendbeli munkák reportáltatván az guberniumba, abból osztán mind az gubernium, mind az ország lument vévén, az jövőendő ország

generalis gyűlésén csinálhasson generalis rectificatiót az kapúszámok szerint és bonificatiót is modo ut supra.

Articulus 3.

Gebhard úram incorporatiójáról.

Az méltóságos generalis Rabbuthin úram Gebhard úram recommendatióját és az maga itt benn az hazában elfolyt kilencz esztendőktől fogva dicsiretes maga viselését szemünk eleibe vévén, az ő kegyelme hűségét is, melyre maga jó akarattja szerint ajánlotta magát közinkbe, nagy készséggel vivén ő kegyelmét, az unióra megeskettük és közinkben incorporáltuk; ez következő rend szerént:

Conditiones incorporationis domini bellici secretarii Gebhard.

1-mo. Debitam et omnimodam gubernio obedientiam exhibebit ac unicuique magnatum, nobilium coeterorumque incolarum cum debito respectu condignum attribuet honorem, tanquam nutus indigena patriae.

2-do. Super unione solitum deponet iuramentum, ut et super sancta et illibata observatione sanctissimae caeserae regiae maiestatis diplomatis in omnibus punctiis et clausulis pariter super observatione contractus inter nationem Hungaricum et Saxonicum coelebrati.

3-tio. Nulla officia, honores et dignitates, nullasque promotiones sine gubernii recommendatione, in praeiudicium et damnum indigenarum sibi sollicitabit vel per quasque vias et modos ubique locorum molietur.

4-to. Bona possessionaria similiter per vias illicitas et contra diploma suae maiestatis impetrare, emere et acquirere minime nitetur, sed in eisdem procedit penes gubernii Tramici recommendationem in emptione uno vel acquisitione secundum leges patrias.

5-to. Omnibus legibus iuribusque regni se se subiiciet, in sui defensionem vel alterius persecutionem legibus patriis contrarias ordines et modos non introducet, neque illis ullo modo utetur.

Articulus 4.

Az oláh papokról.

1-mo. Hogy Erdélyben az legnagyobb oláh falóban is két oláh pap, az apróbbakban pedig csak egy is elégséges az templombéli szolgálatra, szükséges azért, hogy több számokat ne tartsanak.

2-do. Ne legyen szabad az püspöknek arra alkalmatlan

subiectumokat pappá tenni per abusum, sőt pénzért is ne legyen szabad senkit is tenni, hanem az ki rendes examen által arra az hivatalra alkalmasnak találtatik, csak olyant szenteljenek fel. Az az examen pedig legyen ne csak oláh papok előtt, hanem az melyik religióval uniálják magokat az oláh papok, azon religión levő becsületes papot vigyenek ki azon examenre, az kiket azon az valláson levő ecclesiák vagy püspök fog denominálni, exmittálni, de úgy is az papok számát supra necessitatem ne sokasítsa.

3-tio. Erre nézve azért, valaki oláh pappá akar lenni, mivel hogy most ő nekiek semmi valóságos jó iskolájok nincsen, tanuljon azon az religión levő iskolákban, az melylyel uniálja magát, különben ne assummáltassék az papságra.

4-to. Valakik pedig ecclesiákban nem szolgálnak, az olyan papok, ha szabadsággal élő személyek is és ha magoknak olyan örökségek nincsen, az melyben absque dominorum terrestrium et aliorum iniuria lakhassanak, valamég parochia fog vacalni, az clastromban lakjanak, ne az faluban.

5-to. In universum valamint hogy az más vallásokon való papok is parochialis házhoz praecise tartozó földeken kívül, ha mi földeket colálnak, azokból dézsmával tartoznak az dominus terrestriseknek, ha azok jóakarattjából el nem engedik nekik, úgy ha mi földeket vagy akármilyen névvel nevezendő örökségeket az parochialis házához valókon kívül, az olyanokrúl az szokott adót és akármilyen onusokat supportálni tartozzanak, úgy azért az oláh papok is feljebb való szabadságot nem praetendálhatnak, mivel ő felsége sem adott feljebb való szabadságot nekik, mind az dézsma, mind az egyéb féle állapotokban, mint az egyéb vallásokon lévő ecclesiás rendeknek vagyon az hazának törvénye szerint, a kiknek akármelyikével fogják magokat uniálni.

6-to. Mivel még külső világi embereknek is az verekedés nem szabados, és vagyon kinek-kinek pro quantitate et qualitate delicti poenája, foruma és processusa az haza törvényeiben és rendtartásiban, az ecclesiás rendek excessusiról lévén azért az hazának törvénye, már az oláh papok, az melyik religióval magokat uniálják, az mint és hol azon religión levő és valami excessust patráló pap ellen procedálnak, ő ellenek is az szerént procedáljanak, uti videtur Approbatione part. 1. tit. 5. art. 5. Az kik pedig az oláh papok közül egyik religióval sem uniálják magokat, hanem az régi állapotban maradnak, az régi processus observáltassék.

7-mo. Az excommunicatorúl is megintetik az oláh

püspök, hogy afféle excessust ne kövessen, se az papoknak ne engedjen, hanem az melyik religióval uniálják magokat, az mint az excommunicatióban az a religio szokott procedálni, ők is ez szerint procedáljanak.

Articulus 5.

Az bécsi adósságról.

Noha sokképen munkálódtunk és igyekeztünk azon, miképen és csendesebben vihetnőnk végbe az bécsi adósságot, de semmiképen különben nem lehetett, hanem az pénznek felvetésével és szedésével, melyet az novembernek első napjára kellett felvetnünk, úgy hogy akkor felszedvén, magunkat az adósságból kiszabadíthassuk. Vetettünk azért az vármegyében és szászságon levő kapúszámokra, az egyházi nemesség is ide értetvén rhen. fl. 40, negyvennyolcz magyar forintokat.

Az székely natióra tizezer rhen. forintot, tizenkétezer magyar forintokat.

Az kapúszámon kívül való adózó rendeken kívül valókön ez szerint:

Fogarasz földére	rhen. fl.	1500.
Colosvár városára	rhen. fl.	500.
Vizaknára	rhen. fl.	200.
Abrud-Bányára	rhen. fl.	400.
Fejérvár városára	rhen. fl.	100.
Kézdi-Vásárhelyre	rhen. fl.	150.
Illyefalvára	rhen. fl.	100.
Szepesi-Sz.-Györgyre	rhen. fl.	100.
Csik-Szeredára	rhen. fl.	30.
Vajda-Hunyadra	rhen. fl.	100.
Hatzog városára	rhen. fl.	100.
Bereczk városára	rhen. fl.	30.
Szebeni görögökre	rhen. fl.	500.
Brassai görögökre	rhen. fl.	300.
Fejérvári sídókra	rhen. fl.	60.
Orményekre	rhen. fl.	500.

Úgy hogy ad diem 1 mensis Novembris minden helyek és rendek az reájok esett pénzt szorgalmatosan felszedvén, adják az magok perceptorok kezeiben, az kik is mindjárást administrálhassák az commissariatusi perceptor kezéhez fogatkozás nélkül.

Articulus 6.

A z o r s z á g o t p e r l u s t r á l ó r e n d e k r ől.

1-mo. Fejérvármegyének alsó processusában, Hunyadban, Zarándban, Szászváros, Szász-Sebes és Szeredahely székekben Jósika Gábor, Baresai Ábrahám, Dési János és Rudolf Mátyás atyáinkfiai.

2. Szeben, Új-Egyház, Nagy-Sink, Kőhalom székekben és Fejér vármegyének felső processusában az erdőn innen Naláczi András, Torma Sámuel, Széki István és Frank György atyáinkfiai.

3-to. Fogarasföldén, Bárczán, Fejér vármegyének az erdőn túl való részében és Háromszéken Geréb János, Cserei János, Gidófalvi Gábor és Drauth György atyáinkfiai.

4-to. Csik, Udvarhely és Marus székekben Lázár Ferencz, Lázár György, Gálfi Mihály és az kőhalmi szék bíró atyáinkfiai.

5-to. Segesvár és Medgyes székekben és Küküllő vármegyében Bethlen László, Balogh Sigmund, Kún Sigmund és Üstgyártó Dávid atyáinkfiai.

6-to. Torda és Colos vármegyékben, Aranyos székben Rhédei Pál, Boér Ferencz, Csengeri Ferencz és Szőcs Simon atyáinkfiai.

7-mo. Doboka vármegyében, Besztercze székben Lubi Mihály, Vas Dániel, Nápolyi György és Ferencz deák atyáinkfiai.

8-vo. Közép-Szolnok és Kraszna vármegyékben Toldalagi Gábor, Almási László, Egri László és Brassai Mihály atyáinkfiai.

9-no, Belső-Szolnok vármegyében és Kővár vidékén Nagy Pál, Torma Miklós, Ilosvai Balog Sigmund és Verner Mátyás atyáinkfiai.

10-mo. Máramarosban Sztojka Sigmund, Budai Sigmund, Ilosvai Balog Gábor és Szappanos Sámuel atyáinkfiai, kimenvén tizenkettődik Oktobris, az instructio szerint szorgalmasan megkérdézvén az oláhpapokat és az ecclesiájokat is, az hol mi válaszokat tesznek, felirván reportálják az gubernium eleiben; ha kik pedig az delegált személyek közül elmenni nem akarnának, tehát az többi azok nélkül is elmenni kötelesek legyenek.

Articulus 7.

M a t u r a d i s p o s i t i ó r ú l, a z v i t é z e k n e k k i v á n t a t ó é l é s r ől.

Minthogy sem azt nem tudhatjuk, mennyi számú vitézek legyenek ez jövőendő télre itt quártélyban, sem azt,

mennyi számú élés kívántassék számokra, bizonyosok nem vagyunk benne; és az nemes ország is hogy öszvegyülhessen hamar üdön, teljes lehetetlenség, azért az egy ügyben authoráljuk az tanácsi rendet, hogy minden főtiszteket előhivatván akkorra, tegyenek bizonyos dispositiót róla és vessenek proportionaliter annyi élést fel, melylyel fogyatkozás nélkül megérhessék az generalis gyűlésig, akkor pedig öszve gyűlvén az egész statusok communibus eorum votis irassék fel és tartassék rendes emlékezetben az egész militia intertentiójára felvetett élésnek száma.

Datum die sexta Octobris ultima videlicet diaetae nostrae expeditionis; anno 1699.

Conclusio.

Sámuel Keresztesi praesidens (P. H.)

Magister Joannes Sárosi protonotarius (P. H.)

Magister Petrus Alvinczi protonotarius. (P. H.)

(Eredetije az orsz. levéltárban, gyulafehérvári osztály, országgyűlési articulusok B.)

LXVI.

1699. okt. 6—29.

Az oláhok uniójára vonatkozó intézkedések.

a)

1699. okt. 6.

A gubernium rendelete a biztosokhoz.

Sacrae caesareae regiaeque maiestatis
domini domini nostri clementissimi no-
mine.

Illustrissime comes, generose et egregie, prudens item ac circumspecte frater nobis respective observande, honorande salutem et caesareo regiae gratiae incrementum. Miképpen rendeltetett kegyelmetek az oláh papok dolgában a mi kegyelmes úrunk ő felsége és a gubernium resolútiójának ez országban, az inclusában specificált helyeken való publicatiójára, kegyelmetek et iisdem inclusis megláthatja. Kegyelmetek azért mindjárt levelünket látván, minden maga dolgait úgy alkalmaztassa, hogy azon ő felsége és a gubernium dispositióját a kegyelmetek mellé rendelt, mindenik recepta religióból való papokkal együtt, mentül hamarabb az inclusák szerént peragálhassa, melyet kegyelmetek osztán finito opere bona fide előnkbe reportálja, felretévén kegyel-

metek minden exceptiókat és maga mentegetéseket. Különben, a ki nem obtemperál, animadversiónkat el nem kerül. Melyet kegyelmeteknek autoritate gubernii a sua maiestate attributa parancsolunk. Quibus sic facturis alte dicta sua maiestas benigne semper propensa manet. Datum Albae Juliae et regio Transylvaniae gubernio die 6. octobris anno 1699.

C. G. Bánffi, mp.

C. N. Bethlen, mp.

Ludovicus Naláczi, mp.

Külczim: Illustrissimo comiti, generoso et egregio, prudenti item ac circumspecto domino Ladislao Bethlen, Sigismundo Balog, Sigismundo Kún et Danieli Üstgyártó sacrae caesareae regiaeque maiestatis fidelibus nostris fratribus respectu honorandis et benevolis.

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben XXXVI. kötet.)

b)

1699. o k t. 7.

A gubernium nyílt parancsa.

Sacrae caesareae regiaeque maiestatis domini domini nostri clementissimi nomine. Universis et singulis cuiuscunque status, gradus, honoris, ordinis, conditionis, dignitatis praeeminentiaeque functionis hominibus, ubivis in ditione hac Transylvanica et partibus Hungariae eidem annexis constitutis et commorantibus, praesentium notitiam habituris, salutem et gratiae caesareo regiae incrementum. A mi kegyelmes urunk ő felsége kegyelmes decretumát és az ország végezését akarván az oláh papoknak és ecclesiáknak ez hazában az ő felsége parancsolatja szerint publicáltatnunk, levelünk exhibeáló G. Bethlen László, Balog Sigmond, Kún Sigmond és Üstgyártó Dániel becsületes atyáinkfiat bocsátottuk ki, parancsoljuk azért autoritate gubernio a sua maiestate benignissime attributa sub poena alias in talibus ordinaria, minden levelünk látó rendeknek, hogy feljebb említett atyáinkfiak parancsolatjára az hová és mikor ő kegyelmek rendelik, az oláh papok és ecclesiák oda öszvegyűljenek, akadályt tenni benne senki ne merészeljen, hogy a mi kegyelmes urunk ő felsége irántok való kegyelmes decretuma és az ország végezése közöttök publicáltassék. Secus non facturis praesentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Albae Juliae ex regio Transylvaniae gubernio.

Die septima mensis Octobris, anno Domini millesimo, sexcentesimo, nonagesimo nono.

C. G. Bánffy mp.

C. N. Bethlen mp.

Ludovicus Naláczi mp.

(P. H.)

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben. XXXVI. kötet.)

c)

1699. okt. 8.

A kormányzék utasítása.

Az ő felsége oláh papok uniójáról kiadott resolútiójának publicálására kibocsátott becsületes emberek instructiója.

1. A mennyire lehet ő kegyelmek ne késsenek kimenni, hanem megegyezvén egymással, a mely processusban ő kegyelmek rendeltettek, abban értelmet vévén, az ott való becsületes embereknek és tiszteknek rendeljék el a magok útját és az státiókat, az hová az oláh papokat és az oláh hallgatókat convocálhassák, majd olyan formán, mint a generális circáláskor státiók szoktak rendeltetni.

2. Praesentálják osztán magok előtt az ő kegyelmeknek adott pátenzüket és a mellett az helyek és idők alkalmatosságához képest convocáltassák azokra a státiókra mind az oláh papokat, mind pedig a falukból az lakosok számához képest minél felesebben legalább minden falú lakosának felét, vagy ha többet lehet is.

3. Ott osztán mindenik falúbéli oláh papot vagy papokat és azon falúk lakosait külön magok eleiben az házban behivatván, olvassák, vagy olvastassák el az egész arról való írást és adják eleikben, hogy ez a dolog nem valami elmulandó és világi haszontalan dolog, hanem a nagy Istennek dicsőségében és kinek-kinek maga lelke idvességében járó dolog, azért ebben minden világi tekintetet, barátságot, atyafiságot, félelmet, szeretetet, gyűlölséget, vagy akármi egyéb indulatokat félretévén, szabadon declarálják magokat, hogy az előttük már elolvasott és nekik magok nyelveken megmagyarázott írásokból értvén az dolgot, melyik religióra akarják, vagy akarja kiki uniálni magát, vagy magokat és így ez meglévén és név szerint registrálván mind az papot, mind az saeculáris hallgatókat írják fel, hogy ki mire resolválja magát, sőt az oláh papokkal és ha kik írástudó oláhok találtnak, subscribáltassák azokkal is oda az neveket, az hová kiknek-kiknek magok resolútiójó-

kat vagy declarátiójokat leírják és ha kiknek pecséti lészen közülek, megis pecsételtessék vélek oda, az hová a magok neveket subscribálják.

4. Mind ő kegyelmek közönségesen, mind akármelyik ő kegyelmek közül, mind a becsületes papi rendek, a kik ő kegyelmekkel lésznek, eltávoztassák, hogy sem ott, mikor szemben lesznek az oláh papokkal és hallgatókkal, sem annál inkább in privato és titkon, fenyegetődzésekkel, disputatiókkal, intésekkel, persvásiókkal, édesgetésekkel vagy egyéb akárminemű mesterségekkal ne igyekezzék egyik is az oláhokat maga religiójával való uniálásra venni és inducálni, hanem mint feljebb is meg van írva, csak szép csendesen nude és frigide olvassák el előttük és a mire resolválják magokat, írják fel. Eltávoztassák ő kegyelmek a magok között való altercatiót és egyenetlenséget annál is inkább.

5. Ha valamelyik recepta religióbúl való személy akár ecclesiastikus, akár saeculáris elvonná is magát, de a többi ugyancsak vigye végbe ezt az publicációt okvetetlen, mint ő felsége iterált parancsolatját.

6. A munkát végezvén, magok is ő kegyelmek osztán subscribálják és pecsételjék és küldjék be az guberniumba. Datum Albae Juliae ex regio Transylvaniae gubernio, die 8 Octobris, anno 1699.

Extradata per Stephanum
Horthi conservatorem mp.

(P. H.)

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben,
XXXVI. kötet.)

d)

1699. okt. 29.

A csiki papok felterjesztése.

Inclytum Transylvaniae gubernium.

Humillima servitia nostra et preces.

Postquam reverendissimus dominus noster vicarius generalis Transylvaniae mandatum, sive commissionem inclyti Transylvaniae regii gubernii demisse, ac reverenter de unione Valachorum iuxta resolutionem augustissimae caesareae, regiaeque maiestatis emanatam iteratimque accepisset, ut videlicet secundum ordinem processuum dispositorum ab eodem regio gubernio et ille ordinaret, ex nobis aliquot rev. dom. parochos, qui se ad id ordinatis ex

quatuor religionibus vulgo receptis d. d. nobilibus et pastoribus eorundem adiungerit, die statim vigesima tertia praesentis mensis Octobris congregatis nobis omnibus in Csik-Somlyó, propositisque regii Transylvaniae gubernii postulatis et punctis, iisque humiliter auditis et nominatis nos ad id opus sufferendum omnino inhabiles iudicavimus. Ideoque inclytum Transylvaniae regium gubernium tempestive humiliter requirendum duximus, quatenus hoc in negotio excusati habeamur ex his infra subiectis, iisque iustis rationibus.

1. Ob ignorantiam idiomatis linguae Valachicae, quod summe necessarium videtur, ad perscrutandam ipsorum voluntatem, quomodo enim quidpiam aliquid subscribet conscientiose, quod ignorat.

2. Nos omnes sumus obligati ex iustitia curis animarum (tanquam parochi) nobis commissarum et ita pauci ob defectum sacerdotum catholicorum, ut aliqui nostrorum duas, tresque parochias, quamvis tenues administrare cogamur, ideoque exesse ex parochia nullomodo possumus.

3. Cum ab eminentissimo, illustrissimis, ac reverentissimis dominis, dominis nostris superioribus archiepiscopo videlicet et episcopo Transylvaniae super hoc non habeamus speciale mandatum; aut facultatem nos sine scitu eorundem ad negotia regni immiscere omnino non audemus, maxime cum aliunde hoc negotium perfacile absque nobis perfici queat. Testante scriptura: *In ore duorum aut trium testium stet veritas.*

4. Cum vero prohibeatur in instructione processuum, ne verbum quidem *svasorium instructorium*, aut *monitorium* examinandis praesertim tam rudibus populis de unione proferendum, sed tantum *nude* et *frigide* proponendum negotium unionis (quod non est Apostolicum) *Isaiae 56*: ne *canes muti non valentes latrare* appellemur, qui populum instruere eidemque viam salutis demonstrare clamando, svadendo, instruendo, arguendo, obsecrando, monendo etc. obligamur iuxta illud *Isaiae 59*: *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem suam.*

Habemus et alias graves rationes, quibus dignissimas aures inclyti Transylvaniae regii gubernii onerare nolumus; sed humiliter instamus, ut intellectis his rationibus ab hoc gravamine absolutos nos habere, et excusatos clementer velint, ut et nos tanto liberius in eodem inclyto Transylvaniae regio gubernio Deum ter optimum, maximum exorare valeamus. Sic voventes manemus. Datum in communi congre-

gatione nostra Csik-Somlyó, die 29. mensis Octobris, anno 1699.

Eiusdem incltyi Transylvaniae regii gubernii
humiles capellani:

Bartholomeus Szebelébi
vicarius generalis Transylvaniae mp.

(P. H.)

Petrus Kary
supremus archidiaconus Csik-Gyergyo et Kászón mp.

(P. H.)

Paulus Mocsonoki,
archidiaconus sedis Udvarhely mp.

(P. H.)

Stephanus Szászfalui,
archidiaconus trium sedium: Sepsi, Kézdi et Orbai mp.

(P. H.)

Petrus Gyórfy,
archidiaconus Gergyen mp.

(P. H.)

Kivülről idegen kézzel: 699. 23. Octobris. Litterae reverendorum patrum Csikiensium, qui se absque ordine superiorum ad hoc facimus non posse manum adhibere scribunt.

(Gróf Kemény József: Erdély története eredeti levelekben.
XXXVI. kötet.)

FÜGGELÉK.

I.

Az ország katalógusa a XVII-ik század elejéről.

Regestrum regni Transsylvaniae.

Domini consilarii.

Senjei Pongrácz.

Bornemisza Boldizsár.

Haller Gábor.

Pethki János.

Kornis Boldizsár.

Szilvási Boldizsár.

Suki Gáspár.

Süvegh Albert.

Barones magnifici.

Báthori Gábor.

Bánfi Dienes.

Bocskai Miklós.

Török István.

Rédai Ferencz.

Segnieji Miklós.

Kendi István.

Bethlen Gábor.

Varkucs György.

Veselényi István.

Relicta Ladislai Gyulaffi.

Relicta Stephani Csáki.

Generosi.

Imrefi János.

Pernjeszi Gábor.

Kornis György.

Kornis Zsigmond.

Loniczi István.

Dengelegi Miklós.

Dengelegi Mihály.

Borsoló János.

Angyalosi János.

Trausner Lukács.

Kovacsóczi István.

Comites.

Albensis :	Bornemisza Boldizsár. Daniel Veres.
Tordensis :	Sármásági Zsigmond. Erdélyi István.
Colosiensis :	Mikola János. Gyerőfi János.
Bihariensis :	Bánffi Dienes. Ugrai Gergely. Veres Gáspár.
Zaránd :	Petneházi István. Szél István.
Hunyad :	Almási György. Dobrai Péter. Rusori László. Zejk Miklós.
Küküllő :	Alia Farkas. Haller Gábor.
Dobocensis :	Mindszenti Benedek. Kendi István.
Belső-Szolnok :	Bogáti András. Kuun Gáspár.
Közép-Szolnok :	Veselényi István.
Krasznensis :	Bátori Gábor.
Maramaros :	Pogány Péter.

Comitatus.

Albensis, Tordensis, Colosiensis, Bihariensis, Zaránd, Hunyadiensis, de Küküllő, Dobocensis, Szolnok interioris, Szolnok mediocris, Krasznensis, Maramarosensis, Szatmariensis, Zöreniensis.

Capitanei.

Jenei, lippai, karánsebesi bán, lugosi bán, dévai, fogarasi, szamosújvári, kővári, huszti, váradi.

Sedes Saxonicales.

Szeben-szék, Szeredahely, Szászsebes, Újegyház-szék, Nagy-Sink, Medgyes, Kőhalom.

Civitates liberae.

Szeben, Brassó, Medgyes, Segesvár, Besztercze, Kolosvár, Szászsebes, Nagybánya, Fejérvár.

Sedes Siculicales.

Marus-szék, Udvarhely, Csík, Gyergyó, Kászon, Sepsi, Kézdi, Orbai, Aranyos.

Oppida.

Debreczen, Várad, Torda, Enyed, Szászváros, M.-Vásárhely, Kolos, Dés, Szik, Udvarhely, Marus-Szereda, Csik-Szereda. Kézdi-Vásárhely, Illyefalva.

Magistri protonotarii.

Joannes Borsolo.

Joannes Angyalosi.

Director.

Joannes Litteratus de Kolosvár.

Assessores.

Joannes Litteratus Vajai.

Mathias Litteratus Kosa.

Paulus Forró.

Thomas Borsos.

Gregorius Bornemisza.

Petrus Dobrai de Lesnek.

Franciscus Szeredai.

Vámok.

Bereczki, Csiki, Gyergyói, Váradgyai.

Harminczadok.

Debreczeni, székelyhidi, várad, bánfi-hunyadi, brázovai, sibai, váradgyai, vajda-hunyadi, dévai, zajkányi, lugosi, szászvárosi, illyei, lippai.

Só aknák.

Huszt, deesi, máramarosi, kolosi, széki, tordai, vizaknai, parajdi.

Hámorok.

Csiki, belényesi, torjai kénkő-bánya, belényesi rézbánya, arany,-ezüstabánya: Abrudbánya, Zalatnabánya, Nagy-Bánya.

Jegyzet: Ezen catalógus csak a Kornis Mihály által vett másolatban maradt fenn. Kelt valószínűleg Rákóczi Zsigmond uralkodása idejében. Hogy 1605 után kelt, mutatja, hogy Csáki

István és Gyulaffi László özvegyei vannak említve, kik 1605-ben haltak meg, továbbá, hogy Báthori Gábor benn foglaltatik a lajstromban.

II.

1663 jul. 10.

Apafi követet küld Lengyelországba az ott letartóztatott kezesek szabadon bocsátatása ügyében.

Rákóczi György által 1657. július 22-dikén Czarny Osrowban kötött béke alapján Apafi István és Gyerőfi mint kezesek a lengyeleknél maradtak biztosítékul, s hogy a megígért váltságdíjat meg fogják küldeni. 1663-ban Fekete Péter követül ez, ügyben Lengyelországba küldetett, az ez alkalommal írt levelek az ő szabadon bocsáttatásokra vonatkoznak. V. ö. Kraus Siebenbürgische Chronik des schässburger Stadtschreibers II. kötet 343 l.

Lengyel királynak szóló levél.

Serenissime Rex, domine clementissime, benignissime.

Sacram regiam Maiestatem vestram generalia (quae sibi serenissimaeque reipublicae salutaria sint) nunc celebrantem comitia, ut inter tot ardua regni negocia praesentibus congrua cum demissione adirem, lachrimosae calamitosi mei fratris preces, fraternalisque erga eum zelus adegere, cui unacum adiuncto sibi socio ut post diutinos carceris qualores tandem miserta, eodem de negotio serenissimae etiam reipublicae aut aliis, quorum interest, auctoritate sua regia benigne admonitis, libertatem largiatur, obnixè rogo, obsequentissima pro tanto eius beneficio vestrae maiestati servitia offerens. Cui interea felicissimos optans successus maneo

paratissimus servitor
Michael Apafi. Ex Castris etc.

Lengyel királynénak.

Sacra reginalis Maiestas, domina mihi clementissima.

Late per orbem Christianum diffusus vestrae reginalis maiestatis clementiae indubitatus rumor magnam in spem erexit praesentes non irritò successu conspectum vestrae sacrae maiestatis adituras; cui infoelicissimi fratris mei Stephani Apafi eidemque adjuncti ipsius socii Georgii Gyerőfi longa prodebito illustrissimi principis Rákóczii detentio

perspecta. Eandem quocirca ut coram serenissimo rege inclitaeque republica ac aliis quorum interest pro eis eliberandis favore suo reginali intercedere ne dedignetur, demississime obsecro, qua intercedente obtentam me habiturum rem, ex ea, qua apud universos autoritate gratiaque pollet, certocertius mihimet persuasi. Cui paratissima offerens obsequia vitam longaevam praecor et maneo

indubitatus servus

Michael Apati

Ex. Castris etc.

A z m a r s a l k n a k.

Illustrissime ac excellentissime Princeps dne amice observandissime.

Testata erga infelicissimum fratrem nostrum dominum Stephanum Apati adiunctumque eius socium per sat longum aresti eorum tempus excellentissimae vestrae dominationis benignitas addit animum, ut praesentibus de iisdem requirere praesumamus. Qui pro debito illustrissimi principis Rákóczii obsides relictī diutinos carceris squalores hactenus perpassi, nisi vestra illustrissima dominatione coram iis, quorum interest, intercedente libertatem obtineant (cum nec per se, nec per alios sint solvendo) perpetuos procul dubio pati cogentur. Prolixis expeditionem in Poloniam illustrissimi principis Rákóczii atrum proprio ductu, an aliis (maxime vero infelicissimis illis mortalium obsidibus) impellentibus, ea acta apud totius rei gnarum verbis exaggerare nolumus. Hoc unicum, eos dimissos singularia clementiae exempla futuros, reservatos nihil ad destinatum conducturos scopum addentes. Toto enim negotio penitus perspecto (si verum dicere fas est) nec hi detenti per se aut per alios satisfacere poterunt, nec illis in aresto ulterius morantibus a successoribus debitoribus principis eadem summa exegi poterit, cum obsides tenentem spontaneam debitoris oporteret praestolati solutionem; eum vero esse debitorem, qui ex proprio se aerario persoluturum iuramentos poponderat, hic clarius patet. Verum una cum regno Transsylvaniae eandem summam nosmet persoluturos etiam si sponderemus, testamur Deum, excederet vires nostras; ab inchoatione enim infelicissimae illius expeditionis ducenta (ad minimum) credat periisse e Transsylvania christianorum millia desolatum et exhaustum penitus regnum, ingentem eidem (mulctae nomine) impositam summam, cujus magna etiamnum restet, nec relaxata sit pars, adeo tributum annum auctum, ut nos (nisi aliqua subsequatur relaxatio) non

esse solvendo fateri cogamur. Quibus in rei veritate perspectis, vestram excellentissimam dominationem non posse non compati calamitatibus nostris, certo sumus persuasi. Eandem quocirca enixissime rogamus, ea, qua apud omnes pollet, auctoritate subveniat misellis, libertatem ab iis obtinendo, quorum potestati negotium subiacet. Quo praestito ad futura amicitiae officia nos totos arctissime devinciet. Serenissimaeque reipublicae paratissimorum servitorum numerum nostro augebit. Cui de reliquo foelicissimos successus praecamur et manemus amici ad officia paratissimi.

Michael Apafi.

Ex castris.

A z R e s p u b l i c á n a k.

Excellentissimi, reverendissimi, illustrissimi, excellentes, reverendi, illustres, spectabiles, magnifici, generosi domini, universi serenissimae ac inclytae reipublicae Polonae status et ordines, domini nobis observandissimi.

Perspecto toti orbi christiano erga afflictos serenissimae reipublicae Polonae clementia compassionemque erga fratrem dominum Stephanum Apafi (qui unacum collega suo obses detinetur) non nihil moti, in certam erecti spem, pro iis coram excellentissimis etc. intercedere praesumpsimus. Qui pro debito illustrissimi principis Rákóczii obsides relictis diutinos carceris squalores etiamnum sustinent, in iisdem (nisi misericordia serenissimae reipublicae accedat) vitam finituri. Prolixis retroacta apud gnaros exaggerare verbis praecaventes, hoc unicum, eos dimissos, singularia clementiae exempla futuros; reservatos nihil ad summam rei conducturos dixisse sufficiat. Ut enim veritatem fari liceat, nec hi detenti per se, aut alios satisfacere poterunt, nec iisdem detentis a successoribus debitoris principis eadem exegi poterit summa; cum obsides tenentem spontaneam debitoris oporteret praestolari solutionem eum vero esse debitorem, qui ex proprio se aerario persoluturum iuramento sponponderat, res ipsa testatur. Verum una cum regno Transsylvaniae nosmet eandem summam etiam si persoluturos sponderemus, testamur Deum, excederet vires nostras; a primordio enim infoelicissimi illius expeditionis ducenta (ad minimum) certo sciant e Transsylvania periisse christianorum millia; desolatum et exhaustum penitus regnum, ingentem eidem (mulctae nomine) impositam summam, cuius magna supersit, nec relaxata pars, tributum annuum adeo auctum, ut nos (nisi aliqua subsequatur relaxatio) non esse solvendo fateri cogamur. Quibus in rei veritate sic habitis,

serenissimam rempublicam (christiano zelo hoc ipsum praescribente) calamitatibus nostris compassuram certo nobismet persuademus. Vestras quocirca excellentissimas etc. t. t. demississime obtestamur, miseretur tandem praedictorum calamitosissimorum obsidum, quibus in libertatem assertis ad paratissima nos regnumque Transsylvaniae servitia syncerissime obligamus, pro foelici serenissimae reipublicae Polonae successu Deum praecibus fatigantes, manendoque indubitati servitores.

Ex castris.

Michael Apafi.

Archiepiscopus Gnesnensisnek.

Reverendissime ac illustrissime Domine, nobis debita observantia colende.

Afflictissimi fratris nostri domini Stephani Apafi (qui cum collega suo obses in Polonia detinetur) lachrimosis impulsu precibus, cum christianisque rem esse non ignari, serenissimam rempublicam Polonam, de ipso dimittendo, congrua cum submissione requirentes, vestram quoque reverendissimam ac illustrissimam Dominationem amicissime rogatus, coram dicta serenissima republica, aliisque, quorum interest, pro iisdem ea, qua reliquis praeeminet, dignitate intercedere ne gravetur. Rem factura christiana pietate dignam, a nobisque omni officiorum genere demerendam.

Cui foelicissimos successus precimur et manemus amici ad servitia parati.

Ex castris. etc.

Michael Apafi.

Az saecularis uraknak kell ezen kívül írni, olyan tenorral, mint az Gnesnensisnek; csakogy reverendust nem kell írni bele. Ilyen egynehány legyen, s volanter pecsételjék be.

Az cancellariusnak penig oda kell írni az reverendissimust, mint szinte az Gnesnensisnek.

Csak meg kell jegyzeni, ki kinek szól s Lengyelországban kell megírni az titulust; mert ha itt írják meg s akarmi kicsiny hibát találunk benne tenni, el sem veszi, az kinek szólna.

N. B. *(más írással)* Instructiot egyebet én nem tudok írni, hanem az mely levelet a respublicának írtam, azt tartsa meg instructio gyanánt.

Kívül más írással: Conceptus litterarum pro impetranda liberatione generosorum dominorum Stephani Apafi et Georgii Gyerőfi scribendarum.

(Az erdélyi főkormányshék levéltárából.)

III.

1696. júl. 7.

A kormányzék utasítása Csákinak, a Bécsbe küldött követnek, az erdélyi országgyűlés orvoslása ügyében.

I n s t r u c t i o.

Pro illustrissimo domino comite Ladislao Csáki regii gubernii Transylvanici ad sacram caesaream regiamque maiestatem deputato. Data Albae Juliae die 6. Julii anno 1696.

1. Isten segedelmével ő kegyelme megindulván, a feleséges udvarba siessen.

2. Kálnoki Sámuel urammal és az egész kancelláriával communicálván ő kegyelme ezen instructiókat, disponálja elméjeket, hogy édes hazájokhoz való kötelességekről megemlékezhén, nem hogy annak szabadságának és a gubernium autoritásának praeiudiciumára, sőt annak előmozdítására igyekezzenek ő kegyelmek, signanter:

3. Declarálja ő kegyelme, hogy a guberniumnak nem kicsiny kedvetlenségére esett az, a mint azt értette, hogy Kálnoki Sámuel uram ő kegyelme láttatik azon munkálodni, hogy az az aulico Transylvanica cancellaria az erdélyi gubernium és cancelláriával intra meros tantum aliqualis superfluae correspondentiae terminos absque reali observantia et dependentia legyen, az mely minthogy ő felségének sincsen intentiójába, azonban ennek a hazának, mind guberniumának, mind jó rendinek törvényeinek és egy szóval egész megmaradásának nagy praeiudiciumára vagyon; hogy azért ő kegyelme az olyan szándékától és munkájától supersedeáljon, a gubernium szeretettel kéri, inti és kényszeríti ő kegyelmét és a cancellaria több membrumit.

4. Declarálja ő kegyelme a cancelláriának, hogy a mint ő kegyelmeknek in anno 1695. die 21. Martii az ország és gubernium négy pecsét alatt instructiót adott, noha az az instructió az felséges udvarba conferentiára és solemnibus confirmatióra nem ment ugyan, hanem a vice-cancellarius és több aulico Transylvanicae cancellariae membrumi instructiója ő felségétől kiadatott ő kegyelmeknek, mindazonáltal, ha az az ő felsége ő kegyelmeknek kiadott instructiója a főcancellariusnak ugyan ő felségétől adott instructióval és a közelebb említett ország instructiójával józanon és rendesen conferáltatik, nem talál az ember olyan nagy ellenkezést közöttök, hogy az jó praxis ne conciliálhassa. És a fő- s vicecancellariusnak ő felségétől adott instructiónak nagy harmoniájából nem egyéb látszik ki, hanem az, hogy mind

az ő felsége kegyelmes és bölcs intentiója szerint, mind az dolognak naturalis cursussa szerint az Bécsben lévő és az Erdélyben levő cancellária non duae, sed una eademque unius eiusdemque domini regis, unius eiusdemque patriae Transylvaniae cancellaria est; et nec illa, nec haec, sive disiunctim, sive coniunctim utraque sumpta in eum finem a sua sacratissima caesarea regiaque maiestate erecta est, ut cum regio gubernio Trannico competat et collidatur, huius auctoritatem sive directe, sive indirecte ad se trahat, suo voto vel opinione informationes gubernii evertat, denique ut Tranniam et gubernium cum augusta aula committat et quasi aliqua inter regem et subditos controversia esset, parzialitatibus omnia confundat. Sed ut cancellaria sit ianua regis et cancellarius, vice-cancellarius ac reliqua cancellariae membra fideles illius ianitores, votorum a subditis ad regem et huius maiestatis ad illa benignissimarum resolutionum referendarii his amicabiliter praemissis, jelentse meg ő kegyelme mind a cancelláriának, mind azután az felséges udvarnak, sequentia:

5-to. Quod ad officium vice-cancellarii inter dominos fratres catholicos et reliquas religiones in anno 1694 in mense Augusto accordatam alternationem annuam attinet, eidem partes nunc etiam adhaerent. Sed quoniam instellatio cancellariae facta est 31. Octobris anno 1695., ideo tam domini vicecancellarii, quam reliquorum membrorum officii annus cum inde incipiat, ideo quicquid ad hanc materiam pertinet, super illo gubernium et domini domini status interea consultabunt et humillime suae maiestati repraesentabunt. Porro:

6-to. Quod ad maius sigillum grationalibus signandis destinatum, si illud non cancellarii vel vice-cancellarii personae, sed loco id est aulae alligatur, a nobis videtur in hoc puncto humillime acquiescendum esse benignissimo placito suae maiestatis. Sed

7-mo. Ut ut donationes collationesque in cancellaria aulico Transylvanica expeditae et a cancellario vel vice-cancellario subscriptae et in archivo Viennensi registratae remittantur ad cancellariam in Transylvania residentem, et ibi etiam cancellarius vel vice-cancellarius subscribat ordinis et honoris causa et curet registrari ac post registrationem supplicantibus bona fide assignare, nequaquam tamen ordinatae taxa aucta.

8-vo. Quaecunque memorialia a sua maiestate ad cancellariam aulico Transylvanicam ad informationem remittuntur, cancellaria suum votum ad suam maiestatem non

referat ante acceptam a gubernio superinde informationem. Sed ita procedat: Quam primum memoriale a sua maiestate ad cancellariam remittitur, statim coacto cancellariae consilio ponat suam opinionem in scripto et una cum memorialis copia mittat ad gubernium medio cancellariae Transylvanicae, ut gubernium suam informationem dare possit, qua accepta et pro possibili cum voto cancellariae aulico Transylvanicae concordata, ita tandem ad suam maiestatem referat. Quod si autem contingat, ut cancellaria aulico Transylvanica per aliquem conscientiae scrupulum ab informatione vel voto gubernii omnino discrepet, iterum ad gubernium de concordandis votis rescribat, quae concordia votorum, si omnino sic etiam nullatenus obtineri possit, licebit tandem votum gubernii distinctum et votum cancellariae distinctum ad suam maiestatem referre.

9-no. Quod ad taxam, quicquid taxandum erit sive in Transylvanica sive in aulico Trannica cancellaria expediatur, taxator Transylvanicus pariter ac Viennensis congerant et tandem tota summa utrobique congesta dividatur inter Trannicam et aulico Transylvanicam cancellariam, ita ut $\frac{2}{3}$ cedant aulico Trannicae, una tertia autem Transylvanicae. Taxa specificata submittitur suae maiestatis clementissimo iudicio, ita et proportio participationis inter duas cancellarias et personas singulas in utraque cancellaria constitutas.

10-mo. Quod in registratoris instructione ponitur, ut certa et specifica illorum bonorum etc. describatur etc., hoc impracticabile est, tum quia praestari a registratore non potest, tum quod regestrum bonorum a privatis iure perpetuo possessorum in cancellariis vel archivis Trannicis nunquam fuit repositum, nisi si quis ultro in capitula deponere voluit, imo salvis legibus, neque postulari hoc a principibus potuit, sed tantum regestrum bonorum fiscalium, quod sub principibus Rákócziis est impressum, cuius unum exemplar potest etiam in archivo cancellariae aulico Trannicae deponi; ergo ut illud punctum ex instructione registratoris expungatur, humillime sua maiestas oratur.

11. Ratione praecedentiae officialium principalium supra consiliarios humillime quidem agnoscunt benignissimam suae maiestatis resolutionem domini consilarii et officiales omnes, sed quoniam hac occasione aliquot ex dominis consiliariis, qui iure senioratus adeptae dignitatis nunc praecedunt, degradari videntur, ideo propter fraternam concordiam e re videtur differri praxin huius ordinantiae caesareae usque ad mortem illorum dominorum consiliariorum.

Insuper erat totum gubernium suam maiestatem cum profundissimo respectu, ut consiliarii sive sint comites aut barones, sive non, sed quoniam sunt umbra maiestatis regiae, ideo in conversationibus etiam habeant ius praecedentiae supra omnes proceres, qui apud nos regalistarum nomine veniunt, etiam si sint comites vel barones. Metui enim potest, ne ex singulorum gubernii membrorum despectu nasceretur contemptus totius corporis gubernii, et inde servitii regii multi defectus cum promotionis ad clarum gubernii gradus vel motivo non semper qualitas et stemma, sed dotes animi potius censi debeant.

12. Quod ad literas suae maiestatis 24. Martii datas etc., quae comitis Nicolai Bethlen, quasi credentiae sunt, quod gubernium collective sumptum et singula etiam eius membra infinitas suae maiestati agunt gratias, pro caesareo regis beneficiis, salariorum auctione et bonorum Albensium benignissima concessione etiam cumulatis. Et quod ad benignissimam suae maiestatis in iisdem de officio nostro admonitionem attinet, fatemur omnes et singuli nos homines labiles et fragiles esse, studere tamen pro posse ita munere fungi, ut Deo suae maiestati et patriae respondere possimus, correcturi etiam Deo opitulante defectus, quibus praesertim dura ista tempora carere non possunt. Sed simul suam maiestatem humillime orat gubernium, ut tam generales contra gubernium, quam particulares si fuerint contra eius membra quaerelae a sua maiestate audiantur altera aure alteri parti reservata. Imo dignetur clandestinas contra omnes, vel huius aut illius personam informationes, quibus excelsum ministerium et ipsae sacrae regis aures dietim obruuntur ea benignitate et aequitate temperare, aut omnino tollere, ne ista gangraena publicam Transylvaniae salutem immedicabiliter corrumpat et exedat.

Cuius vel iam immaturi fructus sunt independentia et inobedientia omnium, ut mandatorum gubernii vel nullus, vel lentissimus effectus sit. Qualis enim regentis autoritas, talis et parentum est alacritas. Accedit thesaurariatus necdum bene constituti sphaera, plus quam salus Tranniae patitur, ab excelsa camera aulica extensa et intensa cancellariae etiam aulico Transylvanicae praxis temperamento indigens. De quibus, quae nunc domino comiti praescribi non potuerunt, revalescente domino thesaurario comite Apor sequentur.

13. A mint ő felsége a tavalyi candidatiók és instructiókról való gubernium memorialéját visszaküldötte, mi azont ismét visszaküldjük cum hac humillima declaratione.

Gubernium humillime inhaeret priori suae informationi et recommendationi, quod ad omnes praesentatos et submittit altissimo et benignissimo suae maiestatis iudicio.

Quod ad personam Balthasaris Matskási autem facta est illa ad ferventem instantiam piaae memoriae excellentissimi domini comitis Veterani, qui tempore illius recommendationis interrogatus est, an non ingratum hoc augustae aulae futurum sit. Ad quod respondit, minime, siquidem ipse dominus Matskási in gratiam suae maiestatis cum restitutione plena bonorum et honoris receptus est.

14-to. Jelentse meg ő kegyelme azt is ő felségének, hogy az urak instálnak azon, hogy ő felsége két vagy három embernek ne tulajdonítsa azt, a melyet közönségesen az egész gubernium vagy ország cselekeszik egy arányu hűséggel és devotióval az ő felsége szolgálatában. Datum Albae Juliae ea gubernio regio Tranniae die 7. Julii 1696.

Comes Georgius Bánffy mp. Nicolaus Bethlen mp.
(P. H.) cancellarius.

(Eredetije az orsz. levéltárban, főkörmányszéki osztály.)

IV.

1696. szept. 19.

A rendeknek az 1696. szeptemberi gyűlés elé terjesztett postulatumai.

Postulata universorum comitatum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, ad universos status et ordines trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitiis ad diem 19-mum mensis Septembris anni 1696. in civitatem Albam Juliam ex mandato excellentissimi domini gubernatoris et inclyti regii gubernii indicitis ac celebrandis exhibenda.

1. Keservesen érezzük nemesi szabadságunknak nagy megbántódására, hogy néhai boldogult fejedelmektől donatióval meglőtt fundusok az elmúlt téli portiózásban kapuszámban és rovataltban connumeráltattak és azoltától fogva paraszti seriesben kényszerítettnek adózni mind ez ideig nemes atyánkfiai, kétképpen is terheltek a kapuszámban, a parasztokkal együtt adóznak, egyéb contributióval szedővedővel is terheltek, a magazinalis contributióra is kényszerítettnek, a nemes fundusokra telepített szegény emberek

is hasonlóképpen; instálunk a nemes ország előtt, méltóztassék ez iránt való megbántódásinkat orvosolni.

2. A magazinumbéli buzáért és zabért nemes atyánkfiai mindedig semmi solutiót nem vettek, holott a kiknek nem volt is, executione etiam mediante, meg kellett adniok. A mint a nemes vármegyék értették, sokszor volt ő felségétől contentatio, de némelyeken kívül abban nem részesültenek, semmi fizetést nem vettek; refusiójáért alázatosan instálunk.

3. Az nemes országnak kolosvári utolszori gyűlésében vetttven fel kapura só promotiójára interessével 20 forint sub spe futurae restitutionis, item 12 zlotos adó uj apró pénz verésére, marosvásárhelyi közelebb elmúlt gyűlésben és szekereinken való só vecturázás, ennek felette eleintén s annak utánna is nem régen lett vágó marhákbéli contributiók is; instálunk alázatosan, hogy az ő felsége kegyelmes dispositiója szerént a só árából vehessünk contentatiót.

4. A sok alá- s feljárók alá kívántató vecturák és postálkodtatások miatt minden vármegyék, kivált a melyek in via regia vannak, felettébb terheltetnek, az hol magazinumok vannak, magazinumhoz és malmokhoz szolgáló szekerek adásával is, eo non obstante. Fejérvármegyének alsójárása tábori szekereket is felesen adván mint szintén egyéb vármegyék és székek, a vecturázó szekereket is sokszor nem váltják fel; a tavasszal is ezen alsó járásban septimana-tim 12 szekereket kéntelenítetttenek adni az magazinumba, s most is Karán-Sebeshez tizet; hogy végső pusztulásra ne jusson a szegénység, ő nagyságának atyai gondviseléseket alázatosan várják.

5. Sok határokon a jégeső és árvizek miatt megbecsülhetetlen károk esvén Isten ő felsége látogatásából, azon helyek és deserták iránt is a nemes ország, seflexiójához folyamodunk, a combustákról articulussa lévén a nemes országnak, ezek is hasonló gratiáját várják.

6. A mely helyek in via regia vannak, sőt egyebek is, melyek az elmúlt télen s azelőtt is súlyos kvartélyozással supportáltanak, immunitátításokról alázatosan instálunk, hogy ez jövő télre is ne inquantirizáltatnának.

7. Mikor a kvartélyok osztásának ideje eljő, hogy főispán uraink ő nagyságok és ő kegyelmek jelen légyenek repartíálásokban, arról is alázatosan instálunk, mivel ő nagyságok tudják magok vármegyéjeknek helyeit; instálván azon is, hogy a nemes házak kvartélyozásokkal ne terheltenének.

8. A mesteremberek nagyobbára abutálnak mester-

ségekkel és mívekkel, felettéb való áron is adván csak a talp és bocskor bőrüket is, azokról emanált articulusokkal semmit nem gondolván; ezek iránt való fogyatkozásoknak orvoslását is várjuk alázatosan, úgy a mészárosok is, hogy ammoneáltassanak és a fontok is corrigáltassanak.

9. A potentiák el kezdetek áradni, egyik a másik jószágára menvén foglalni, még pedig nem tisztekkel, hanem vagy hajdúkkal vagy egyéb fegyveresekkel, ha szintén esztendőket töltött is a possessor bírásában, hogy az ilyenek is refrenáltassanak, alázatosan kívánjuk.

10. Keservesen érezzük ezt is, hogy a zalaknai jószág Fejérvármegyéhez való contributiótól elszakasztatván, annak terelviselése a több szegénységre szállott; hogy azért ez iránt is a régi szokás és szabadság megtartassék és mint ennek előtte, úgy ezután is a nemes vármegye tiszteitől dependeáljanak vármegye tiszteit illető minden dolgokban, alázatosan kívánjuk.

10. Minthogy miolta cancellarius uram Bécsből haza jött, azolta országgyűlése nem volt, és mind az, s mind pedig egyéb követség a nemes ország költségén ment s mégyen végben, mivel jártanak s járnak, hogy a méltóságos regium gubernium írásban letétesse és a nemes statusokkal közölje, alázatosan kívánjuk, hogy azokból valami consolatiókra való dolgokat tapasztalhassunk, azt tartván régi boldog emlékezetű fejedelmeknek conditióiból származott ususa is ez hazának.

12. A mint értésünkre esett, a felséges udvarban sok ezer rhénes forintokat vettenek fel a só árából, melyről is, a ki kezéhez vette, hogy számot adjon a méltóságos regium gubernium és arra rendeltetett becsületes emberek előtt, alázatosan instálunk, úgy a több só áráról is, a melyből búzánk árát és egyéb adósságinkat várhatnók.

13. Szomorúan érezzük azt is, hogy a régi jó usus és articulusok ellen a sóval való élés és nemes daraboknak kiadása megakadályoztatott, a sónak ára és az elébbi usus ellen felette igen megneveltetett, melyekről az Approbátában is annakutánna emanáltatott articulusokban világos contributiók vannak, signanter Approb. Constit. Part. 3. tit. 15 art. 2, mely in anno 1695. Kolosváratt celebráltatott gyűlésben is confirmáltatott, hogy azért mindenek e régi jó usus szerint practicáltassanak és a kiknek határokon sójuk vagyon, azok is az Approbatabéli articulus szerint élhessenek véle, alázatosan kívánjuk. Hasonlóképpen a donatariusoknak is savok az aknákról hogy kiadattassanak.

14. Nagy sérelmünkre vagyon az is, hogy a mely pri-

vilegiumokban, donatiókban és minden egyéb collatiókban ő felsége bennünket diplomatice kegyelmesen megtartott, némelyek azokban megbántódtak és így egy részében megbántatván az ő felsége diplomája, mit reménlhessünk egyéb punctumiról is? nem tudjuk.

15. Keservesen érezzük azt is, hogy az elmúlt időkhelyben a magazinumbéli búza personaliter vettetett fel, mely hogy ne legyen azontúl, articulus iratott Tordán, de ez ellen ez esztendőben ismét personaliter lett azon contributió, hogy azért ennekutánna az említett articulus szerint legyen, alázatosan instálunk.

16. Ezt is keservesen érezzük, hogy minden esztendőben közülünk nagy sokan commissariussággal terheltenek minden fizetés nélkül, annyira, hogy oeconomiájoktól elvonattatván elfogyatkoznak, némelyek ismét az hazán kívül is messze földre való commissariusságot és utazást viselvén, arra való költségtelenségek miatt hol marhájokat eladni, hol penig jószágokat is zálogban vetni kénteleníttetnek. Alázatosan instálunk azért, ne kénteleníttessenek nemes atyánkfiai magok költségén ilyen terhes szolgálatokat supportálni.

17. A marsusok alkalmatosságával lött károkról és egyéb insolentiákról, extorsiókról bizonyos inquisíciók peragáltatnak esztendőnként mind becsületes emberek fáradságokkal, mind a szegénységnek sok expensájokkal, melyekből emergált summának nagy része acceptáltatik is a computusok alkalmatosságával, de mindazonáltal a szegénységnek nem mindenütt lészen contentátiójára, mely miatt már inquisícióra sem vehetni őket; alázatosan instalunk, érezzék meg közönségesen proportionaliter károknak refusióját.

18. A két ítélő mesterek ő kegyelmek praesentiájok nélkül, hogy articulusok ne irattassanak, hanem ennek utánna a postulatumnak bevétele, azokra való resolutiók replicák és azokból emanalandó constitutiók folytatása legyen a régi ez hazában be vett jó rend és modalitás szerint, alázatosan instalunk.

19. Az egyházhelyi nemességnek száma kevesedett, mivel hogy a fiskális jószágokban levő kapuszámokat kellett a contributióban segíteni, hogy azért a magazinumban adminisztrálandó búzának praestálásával ne terheltessenek annyira, mint eddig, alázatosan instálunk.

20. Mivel az ő felsége postái, Tordán és egyéb helyeken is exorbitálnak, füvet, szénát, fát a helyeknek lakosítól extra modum exigálván, sőt a piacra hozott fákat is szeke-restől behajtván, az árát meg nem adják, hogy ez is meg-
orvosoltassék, alázatosan kívánjuk.

21. Hogy a portiózásnak idején messzire való vekturával ne terheltelessék a szegénység, a vitézek is szénát és búzát oly szorossan ne válogassák, mind ez ideig, megorvosoltatni alázatosan kívánjuk.

22. Sok helyekről jobbágyink szomszéd tartományokban nevezetesen Bihar vármegyében, Bánya és Szatmár vidékire s a két Körösben elbujdosnak, reductiójokban micsoda modalitást kellessék elkövetnünk, nem tudjuk, úgy ellopott marháinknak is visszahozásában, sőt Bihar vármegyeiek, midőn az ilyeneknek reductiójában rendes úton munkálódnak atyánkfiai, vagy a földnek lakossi, azokat fenyegetik, sőt néha meg is arestálják, melyből micsoda inconvenientiák következhetnek, általláthatni, hogy azért az ilyen difficultások is megorvosoltassanak, alázatosan kívánjuk.

23. A sóknak vecturázásával, hogy a kapuszámokon való szegénység ne terheltelessék az elébbi jó usus ellen, alázatosan kívánjuk, mert csak légyen securus a szegénység fizetése felől, elégséges szekeres találtatik annak idejében kéntelenítés és felvetés nélkül is.

24. A portiók administratiójában esni szokott difficultások az szegénység által való nem administrálhatásáért hogy a vármegyék tisztei szenvedjenek executiót, nagy terheviselésnek látszik. Ennek is megorvosoltatását alázatosan kívánjuk annyiban, hogy az executorokat vihessék tiszt atyánkfiai oda, az hol az restantiák lésznek.

25. Minthogy pedig a portio felvetését a nemes ország viszi végben, az executiók is az idegen nemzetnek, hogy ne engedtesse nek, alázatosan kívánjuk.

26. A német vitézeknek kvártélyokon kívül falukon való élődésekkel elviselhetetlen terhét, sok pusztulását is látjuk a szegénységnek, annak is orvoslását várjuk.

27. Ezt is nemesi szabadságunknak sérelmével érezzük, hogy falunként nemes atyánkfiai elegyesleg lakván a jobbágysággal, a német vitézek a statiók és quartélyoknak helyein szintén úgy reászállanak nemes atyánkfiai helyekre, mint szintén a parasztokra, sőt magok is postálkodással, marhájok vecturázással egyaránt terhelhetnek és a mellett commissariusságot is viselni kéntelenítettnek.

28. Némely vármegyébéli vicetiszt atyánkfiaiainak panaszközből értjük, hogy gyakorlatossággal érkezvén parancsolatok az ő felsége szolgálatjában való különb-különb-féle vecturázások felől, azokat az ő idejökben nem praestaltathatják mivel hogy némely urak ő nagyságok s ő kegyelmek tisztei azokban megakadályoztatják.

29. Az elmúlt őszi maros-vásárhelyi gyűlés alkalmatos-

ságával, némely helyeken defalcáltatott egy része azon kapu számoknak, a melyekkel in anno 1692 azon helyekbeli rovatok augeáltattanak volt, de egy része fennmaradt azon augeált kapuszámoknak némely helyeken, signanter Belső-Szolnok vármegyében s másutt is, mely fennmaradt rovatoknak és azonkívül négy egész kapunak terhét kellett pótolni és supportálni az egyházi nemességnek Belső-Szolnok vármegyében, mely is az egyházi nemességnek igen nagy romlására esett; ennek is megorvoslásáért alázatosan instálunk.

30. Vicetiszt atyánkfiai panaszokból értjük azt is, hogy némely főrendek nem akarnak vármegyék gyűlésiben compareálni. s azután panaszolkodnak, ha mi nehézség esik jószágokra, kívánják alázatosan, hogy minden rendek vármegyék gyűlésein compareáljanak személy szerint, mind a vármegye, mind az nemes ország közös dolgaira nézve és a magokat absentálók ellen lenne bizonyos poena.

31. Hunyad vármegyeieknek harmad idei szénájok árában, melyet a Maros mellé hordattának volt az ő felsége vitézi lovaik számokra, kétszáz 79 forint lévén hátra, annak megadatattása felől is a nemes országnak istenes resolútióját várják.

32. Ugyan Hunyad vármegyében az elmúlt téli quartélynak alkalmatosságával a német vitézek többet leváltak rend szerint való portiójoknál, míg a generalis tabellák kijöttek. úgy mint a dévai compánia rh. fl. 800; a kézdi statióbéli compánia rh. fl. 60; generalis Bolland rh. fl. 400; a Hatzok vidéki regiment rh. fl. 400, melyek is a generalis computuskor subtraháltattak Szebenben és az tordai conflus alkalmatosságával sem relaxáltattak, azt is az nemes ország refundáltatni a szegénységnek méltóztassék, alázatosan instálunk.

33. Mind az ő felsége lement armadája, mind pedig mostan ugyan Hunyad vármegyében lement vitézek igen elétették füvöket, a Maros két felin pedig és egyéb helyeken is a vitézek mellett az árvíz elmosta, annyira, hogy semmi szénát nem csinálhattanak, sőt némely helyeken a füvek nem léte miatt zabjokat, kölesseket, török-búzajokat is elkaszálták és etették a vitézek, erről is a nemes ország kívántató dispositióit alázatosan várjuk, ne terheltesse nek felettébb, holott az elmúlt téli portiózáskor is két-két zlottal többet kellett fizetniök a szénának szekeritől, mint sem egyéb vármegyéken és székeken.

34. Nemes Torda vármegye felsőjárásabéli becsületes atyánkfiainak panaszokból értjük, hogy a kik az havas alatt bírnak. pusztá jószágok mások felett ezzel is terhelhetnek, hogy az elmúlt télen bizonyos számú fáknak levágására, a

tavaszon pedig és nyáron azoknak a vizen való leszállítására kényszerítettettek, még pedig executione mediante, sőt a mi súlyosabb olyan falukból is rendeltettek szegény emberek, a kik soha afféle szolgáltatnak rendivel nem éltenek, és azon mesterséghez semmit nem tudván, életek kockáztatásával kellett azon szolgáltatot véghez vinniük; instálunk azért alázatosan, légyen azoknak valami fizetésbéli contentatiójok, a mint hogy meg is ígérhetett volt, a mint referálják, sőt ennek utánna is, hogy olyan szolgálattal ne terheltessenek, instálunk; a mellett azon atyánkfiai, a kiknek a Maroson malmok vagyon, hogy mivel eddig is az olyan nagy fáknak szállítása miatt malomgátjokban bontás esett, s ennekutánna inkább is eshetik, melyből malmok pusztulása következhetik; ebbéli károknak is remediuma találtassék, alázatosan kívánjuk.

35. Nemes Máramaros vármegyének alázatos instantiájokat a nemes ország eleiben in specie beadtuk, melyet szóval is declarálnak ő kegyelmek becsületes követ atyjokfiái által, a többi között azt is, mennyi bántódások és infestatiójok légyen ő kegyelmeknek a lengyelektől. Instálunk ő kegyelmekkel együtt azon is, hogy ezen hazától való elszakasztatásokat maga kárának is ismervén, munkálódná a nemes ország régi állapotjában megmaradását a nemes országnak több statusival együtt.

36. Nemes Karaszna és Közép-Szolnok vármegyéknek is alázatos instantiájokat in specie beadtuk; instálván alázatosan a nemes országnak, ő kegyelmek megbántódásinak orvoslására is módot találni méltóztassanak.

37. Nemes Hunyad vármegyének instantiájokból, becsületes követ atyjokfiainak is declaratiójokból értjük, hogy a dévai puskások között nyolczan vagynak, kiknek még Rákóczi György fejedelem idejétől fogvást igaz nemességekről való armálisok extál, mellyet producáltak becsületes főrenden lévő azon vármegyebéli atyánkfiai előtt; igaz dolog, boldog emlékezetű Apafi Mihály fejedelem idejében voluntarie puskássággal szolgáltak, akkor jó állapotjok lévén, de az rovatalkok akkor is az egyházi nemességgel volt, most is immár azon puskási nevezet alatt nemesi szabadságok ellen való dolgokra erőltetnek, instálunk a nemes országnak a puskási nevezet alól való felszabadíttatások és nemesi szabadságokban való megtartatások felől.

(Eredetije az orsz. levéltárban, erd. főkormányszéki osztály.)

V.

1696. szept. 19.

Postulata universitatis Saxonicae nationis in generalibus regni Transylvaniae comitiis ad diem decimum nonum mensis Septembris, anni domini millesimi sexcentissimi nonagesimi sexti, in civitatem Albam Juliam indictis et celebratis humillime exhibita.

1. Nyilván vagyon Nagyságtoknál s Kegyelmeteknél, minémű nagy magunk megszűköstésével kellett már egy néhány esztendőtol fogva igen feles számú köből búzát és zabot az ő felsége magazinumában adminisztrálnunk, melynek árának refusiója iránt római császár és koronás király kegyelmes urunk ő felsége igen nagy kegyelmességét akarván hozzánk mutatni (kiért Isten az ő felsége fegyverét boldogítsa), rendelte ez országbéli sóaknak proventussát, mely iránt való kereskedés, hogy jobban végben mehetne s refusióink lehetne, mi is egész natióul az szegénységnek nagy kárával és fogyatkozásával az só szállítását promoveáltuk minden tehetségünkkel, feles pénzünket is sub assecuratione articulari refusionis cum interesse decem per centum adván ki reá; mégis mindeddig sem vehettünk semmi refusiót, holott azon sóbéli kereskedés, ha szintén teljességgel nem mindenkor egyiránt, mindazáltal az mint az üdő engedte mind folyt, avagy csak valami része azon búza és zab árának jöhett ki belőle, hogy azért avagy csak érthessük, hogy azon sóbéli kereskedés mi karban legyen s tudhassuk az szegénységet is mivel biztatni, mely mivelhogy köz Nagyságtokkal s Kegyelmetekkel, adván Nagyságtok s Kegyelmetek is hasonlóképpen feles számú köből búzát és zabot az ő felsége magazinumában; instálnak azon Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek, hogy Nagyságtok s Kegyelmetek velünk együtt méltóztassék méltóságos gubernator urunk ő nagysága és az méltóságos regium gubernium ő nagyságák előtt instálni azon, hogy azon kereskedésnek rendi és mivelta hiteles számvétel által mutogattassék meg, hogy az eddig tett sokszori jó ígéretek szerint, refusióra kiadott pénzünk és magazinumban beadott búza és zabnak ára iránt, avagy csak rész szerint vehetnénk valami contentatiót, hogy így továbbra is kegyelmes urunk ő felsége szolgálatját vihetnők jobban véghez.

2. A felséges udvarban gyakorlatossággal követek expediáltatván feles költségünkkel, (kik is hogy szegény hazánk

csendességére s továbbra való megmaradására kívántató dolgokban nem fáradnának, abban nem kételkedünk) mindazonáltal, hogy szegény hazánk csendessége s megmaradása felől újabb-újabb jó vigasztalásokat vehetnénk, instálunk Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek, méltóztassék Nagyságtok s Kegyelmetek méltóságos gubernator uramnak ő nagyságának és az méltóságos regium guberniumnak ő nagyságoknak instálni azon, hogy ez néhány napokban az felséges udvarban viselt követségek mi dolgok iránt voltauak, és ha lettenek valami jó válaszok azoknak megjelenésével, méltóztatnának ő nagyságok bennünket megvigasztalni.

3. Római császár és koronás király kegyelmes urunk ő felsége császári kegyelmességét mutatta volt az közelebb elmúlt téli portiózásban, kétszáz ezer forintoknak az borpénzből szegény hazánknak leengedésében, az szegénységnek nem kicsiny vigasztalására (melyért Isten az ő felsége birodalmát nagy messze terjessze, kívánjuk), melyből vévén jó reménységet, hogy ez közel következő téli portiózás alkalmatosságával is már szintén elbágygyadt szegény hazánkhoz fogja ő felsége császári kegyelmességét mutatni, instálunk alázatosan Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek, méltóztassék Nagyságtok s Kegyelmetek méltóságos gubernator uram ő nagysága és a méltóságos regium gubernium ő nagyságok előtt instálni azon, hogy ő nagyságok méltóztatnának az felséges udvarban ez közelítő téli portiózásban szegény hazánk súlyos terhének valami úton és módon való könnyebbülését sollicitálni szegény hazánk lakossinak továbbra való megmaradására.

4. Tavaly nyári hadi expeditió alkalmatosságával nem csak szegény natiónról, hanem úgy hisszük, hogy a nemes vármegyékről is feles szekerek feles vonómarhákkal együtt vesztenek el; hogy azért Nagyságtok s Kegyelmetek méltóztassék méltóságos gubernator uram ő nagysága és a méltóságos regium gubernium ő nagyságok előtt velünk együtt instálni azon, hogy ő nagyságok méltóztatnának az felséges udvarban ily nagy megkárosíttatásunknak valami formán lehető bonificatióját sollicitálni az szegénységnek vigasztalására, instálunk alázatosan.

5. Bizonyos punctumokból álló instantiákat adtuk volt bé ennek előtte nem sok idővel a méltóságos regium guberniumnak ő nagyságoknak, mely a felséges udvarban is felment volt, honnét viszont remittáltatott ad remedendum. de mindeddig is ő nagyságoknak választételét nem vettük; instálunk azért Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek, méltóztassék Nagyságtok s Kegyelmetek méltóságos gubernator

urunk ő nagyságának és a méltóságos regium guberniumnak ő nagyságoknak mellettiünk instálni, méltóztassanak ő nagyságok azon beadott punctuminkra jó választéttel megörvendeztetni.

6. Nyilván vagyon Nagyságtoknál s Kegyelmeteknél, hogy mindeddig s közelebb az elmúlt télen is téli kvartélyal felettébb aggraváltatott szegény natióink; instálunk ezért Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek alázatosan, méltóztassék Nagyságtok Kegyelmetek méltóságos gubernátor uram ő nagysága és a méltóságos regium gubernium ő nagyságok előtt mellettiünk instálni, méltóztassanak ő nagyságok az téli kvartélynak dispositióját úgy munkálodni s moderálni, hogy szegény natióink a téli kvartély miatt (jól tudván maga Nagyságtok s Kegyelmetek minémű szenvedési vagynak az olyan helyeknek) ne romoljon el teljességgel, hanem továbbra is kegyelmes urunk ő felsége szolgálatjára maradjon meg.

7. Az contributióknak felvettetéséről minémű contractusunk légyen Nagyságtokkal és Kegyelmetekkel (mely is kegyelmes urunktól ő felségétől confirmáltatott), nyilván vagyon Nagyságtoknál s Kegyelmeteknél, mindazonáltal úgy vettük eszünkben, hogy az szász papok és universitásunkon lévő oláh papok natióknak sublevamenjire az contributiók és egyéb onusok praestálásában két ízben is nem hagyattanak; instálunk azért Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek, azon Nagyságtokkal s Kegyelmetekkel celebrált és kegyelmes urunk ő felségétől confirmált contractusunk tartassék meg és ne abstraháltassanak szegény natióknak sublevatiójától az szász papok és universitásunkon lévő oláh papok s úgy egyéb adózó rendekre is vettessenek fel azon contractus szerint az contributiók.

8. Az közelebb elmúlt tavalyi esztendőben octóberben s úgy ez jelenlévő esztendőben is májusban az ő felsége vitézi számokra feles szekér szénát kellett adnunk; mely extraordinaria expensáknak bonificációja iránt alázatosan instálunk Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek, méltóztassék Nagyságtok s Kegyelmetek istenes atyai kegyességét szegény natióinkhoz mutatni.

9. Nem kevés károkat tapasztaltunk mind a portióban kivántató victualéknak s mind pedig a magazinumban adminisztrálandó búzának és zabnak perceptiójában az perceptor commissariusok miatt, mely károkat úgy vettünk eszünkben, következnek abból, hogy a perceptor commissariusok félvén attól, hogy midőn adminisztrálják az gabonát a német commissariusoknak, az másodszori mérésben nem

telik ki, minthogy a gabonának másodszori mérésben s annál inkább az többszöriben mind több-több apadása szokott lenni, arra nézve félvén kártól, bővebben igyekezi mérni, hogy azért az ilyen sokszori mérésben esendő apadások miatt következhető károk eltávoztatnának, instálunk Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek alázatosan, tétessenek olyan dispositiók, hogy a vitcuálék egyjárást administráltassanak a német commissariusoknak, a magyar commissariusoknak jelenlétekben, ki is a szegénység mellett assistálna és hasonlóképpen quietálna az administrációról a szegénységet.

Mind ezekben hozzánk mutatandó Nagyságtok s Kegyelmetek atyai kegyelmességét teljes életünkben alázatosan megszolgálni Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek el nem mulatjuk, kívánván, hogy Isten Nagyságtokat s Kegyelmeteket számos esztendőig mind fejenként éltesse szerencsésen.

(Eredetije az orsz., levéltárban, főkormányzéki osztály.)

VI.

1696. szept. 28.

Az erdélyi főkormányzék Kálnokynak azon ügyben, hogy magát a főkormányzék hatósága alól, ki akarta vonni.

Spectabilis, generose, egregie, prudentes ac circumspecti domini fratres respective honorandi, observandi.

Salutem et officiosam benevolamque nostri commendationem.

Nem kevés álmélkodással értettük. sőt szoros consideratiókat is öntött elménkben, hogy kegyelmetek ez mostan folyó generalis gyűlésünk alatt gróf főcancellarius uram ő kegyelme az méltóságos guberniumra s mi reánk is czélozó protestatióit vévén, minden kérdés és assensus nélkül ki is nyilatkoztatta, sőt promoveálta is, az mint értettük, ezen kívül is penig követ kegyelmetek olyan dolgokat, melyek kegyelmeteknek mind hazafiúságával s mind penig hivatalos instructióival ellenkeznek és idővel az méltóságos guberniumnak s nekünk is egész országul sérelmünkre vergálhatnak, tetszett azért kegyelmeteket mostan serio praeconeálnunk, hogy Kegyelmetek minden hazafiúságot meghomályosítható és köteles instructióját is megbántható dolgoknak hagyjon békét, és csak kisebb közönséges sérelmét vagy nyughatatlanságot importálható magok alkalmaztatását is távoztasson. szeretettel intimáljuk, hogy így mind az méltóságos gubernium, mind penig országul az mi existimatiónk az Kegyel-

metek maga alkalmaztatásával emlékezetesen virágozzék. Az mi pedig az köztünk forgott motusokat illeti, melyekből az cancellarius uram ő kegyelme felküldött protestatiói származtanak, azokat (minthogy formaliter cum omnibus circumstantiis nem is lehetett) ingenue compendéálván leirtuk és in inclusis kegyelmeteknek megküldöttük, melyeket Kegyelmetek az gróf cancellarius uram felküldött protestatiójával conferálván. voltaképen megértheti az dolgot és az hol s kik előtt illik, hathatósan repraesentálhatja, el se mulassa pedig Kegyelmetek, hogy ez genuina informciónak repraesentálásával mind az méltóságos gubernium, mind az statusok iránt lehetett conceptusok facilitálódjanak. Quos de reliquo feliciter valere desideramus. Datum Albae Juliae in generali nostra congregatione die 28. Septembris anno 1696.

Praetitulatarum dominationum vestrarum fratres ad-

universi status et ordines trium nationum
Tranniae et partium regni Hungariae
eidem annexarum

Mp. praesidentis:

Magister Petrus

Alvinczi protonotarius mp.

Magister Joannes

Sárossi protonotarius mp.

Külczim: Spectabili ac genoroso, egregiis, prudenti ac circumspecto dominis Samueli Kálnoki de Kőrispatak, vice-cancellario, referendariis et secretario cancellariae aulico Transylvanicae Viennensi etc. fratribus respective observandis honorandis. Viennae.

(Eredetije az országos levéltárban főkörmányszéki osztály.)

VII.

1696. o k t. 12.

Bethlen Miklós protestatiójának el nem fogadása.

(Vesd össze a 264-ik lapon közlött oklevéllel.)

Illustrissimus dominus cancellarius repetit protestationem dominorum statuum.

Instructio pro domino requisito Albensi domino Ladislao Illyei, anno 1696, die 12-a octobris Albae.

Illustrissimus comes Nicolaus Bethlen et qua cancellarius regius et in sua privata persona, petita spectabili ac generoso domino Alvinczi magistro prothonotario extra-

dari sibi copiam vidematam protestationis illius quam heri sub nomine statuum et ordinum contra ipsum instituerunt.

Dominus prothonotarius respondit illustrissimo domino cancellario.

Mandatis suae illustritatis humillime perceptis quia hic modus repetitionis in Transylvania inusitatus videtur, sibi nec posse, nec debere, parere respondit. Dominus Petrus Alvinczi.

(A gróf Korniss Mihály által készített másolat után.)

VIII.

1696. nov. 27.

Az országgyűlési rendek nyilatkozata a Csáki és Bethlen követsége ügyében.

Postquam duplicem ad augustam aulam caesareo regiam illustrissimorum dominorum comitum domini Nicolai de Bethlen, utet domini Ladislai Csáki expeditionem absque praescitu nostro agi vidissemus, non immerito nos gravatos sentientes, agi haec contra veterem expeditionum publicarum praxim, qua ablegationum merita semper statibus communicari debuerint, imo etiam ut omnino instructiones attactorum dominorum comitum nobiscum communicarentur vel saltem id, quod nostris sumptibus pararint itinera inque augusta aula vixerint deprecare, iuncto inde suffragio, communicatio utriusque expeditionis a nobis sollicitata. Cui excelsum gubernium regium, procul omni difficultate assurgens, domini comitis Csáki instructionem, in medium nostri transmisit, simulque denunciavit, dominum comitem de Bethlen in persona suam velle ad nos deferre instructionem, ut eatenus rite informaremur. Perlecta interea in publico nostro consessu domini comitis Csáki tum instructio, tum etiam peculiaris informatio ac utraque pro conservanda animorum pace et tranquillitate publica utilis est visa. Prodiit etiam dominus comes de Bethlen una cum instructione sua in conventum nostrum passusque praelegi suam instructionem, in qua odiosa quaedam contineri vidimus, tanto vero maiori cum cordolio ipsiusmet excelsi gubernii regii intentionem varia per dominum comitem de Bethlen proiectata et actitata mandavimus, in ordinatum agendi modum absque tamen strepitu repraesentantes continuandosque discursus communi placito domini comitis Csáki instructionem ac peculiarem informationem ratificandam decernentes, certis quibusdam personis commisimus, quatenus humillimam supplicationem ad augustissimum imperatorem conciperent, causa obtinendae

desideratae eiusdem domini comitis ad nos dimissionis adque instantias suas humillimas clementissimae resolutionis. Hanc dum intentionem nostram publicam deputati expeditores sequentis diei matutinis horis exequi satagebant, emisit ad eorum singulos dominus comes de Bethlen suorum cancellaristarum duos suis denunciatis verbis: Prohibere se protestando literarum expeditionem, antequam in consessu nostro iterato decidatur, cui exaratio literarum illarum ex officio competat. Quam prohibitoriam protestationem confestim deputati nobis referentes, animo certe turbatissimo eam percepimus, causamque eiusdem pro et contra ruminantes, quidve porro facto sit opus disquirentes, vidimus eam avitae libertati nostrae ac complurimis praxibus conformem non esse, proinde neque attendendam, sed expeditionem liberam decretam executioni mandandam. Admotis postea statim deliberato labori manibus laborarunt in consessu publico personae ad perficiendum opus deputatae, dum interea duo cancellistae, illi, qui erant prohibitionis instrumenta hinc atque inde latitando a tergo nostri uniuscuiusque personam, qui consessui aderant, curiose observabant, nominaque in papyrum coniectabant. Quam veluti inusitatum actitationem, postquam quidam ex nobis observassent, detecta scriptitatione tanquam inaudita, dolo pleno nec proinde tolerabili, obiurgati scriptitantes ferventeque motu vix quin in flagranti pro demerito exciperentur, dum sui domini mandatum in sui excusationem trepidantes obtenderent e medio nostri discedere iussi inque instanti ab excelso gubernio postulatum, ut confestim ad reddendam facti rationem sisterentur, dareturque nobis competens satisfactio. Ad quod postulatum nostrum excelsum gubernium "(quod quid in consessu nostro actum fuerit adhuc ignora verat) se causam revisurum, proque iustitia dirempturum promisit. Mox vero disvadentibus potioribus excelsi gubernii consiliariis, ipse dominus comes Nicolaus de Bethlen cum illis suis duobus scribis in nostri gremium accedens; exprobrare nobis tractamentum suorum scribarum odiosissime ac cum contemptu nostri incipit, fidenter suum ipsos executos mandatum profitetur, se eapropter eorum evictorem sistit apprehensionem ratione carentem miratur, quid enim intersit nomina honestorum hominum connotare? Caeteroquin se indigere nostris nominibus profitetur nos etiam imposterum singulos visuros, non se sine causa nomina nostra connotasse, nec non debere fingere scrupulos, futuros autem scrupulos, quos Deus et caesar sint dirempturi, quae et similia tali dicebantur strepitu, ut quid omnino in specie portendat nemo

penetrare, omnes vero e genio verborum suspicari facile potuerint, gravem dominum comitem nostri traductionem meditari. Proin erant plerique ad rependenda duriora exacerbantibus verbis, verba, moderatio nihilominus placuit inclinantibus plerisque animis ad tranquillitatem et sic dominus comes de Bethlen unde ad nos venerat, ad excelsum gubernium rediit. Emissus tamen ad excelsum gubernium a nobis ablegatus, quam si obtinere non possemus, resolutum a nobis erat ut ab augusta aula peteremus rem duram. Dum istam dominus cancellarius perplexitatem exulceratasque statuum mentes cernit, primum cancellistas non ex sua dispositione in publicum prodiisse asserit, dein aliquid insolens suae propositioni addidisse inficiatur. Quibus iterato status exacerbantur, quod scilicet in publico omnium auribus exceptum fuisset, id per dominum cancellarium inficiari et sic omnes nos falsitatis argui videntque hic excelsum gubernium de indigna nostri tractatione iustum gravamen, ne tamen animi quorundam iam exulcerati ad graviore motus raperentur, placuit gubernio placido rerum uti moderamine, motusque animorum componere satagebat, status vero maiorem evitare intendentes sui contemptum insaerere petito, missique reciproce aliquoties ad obtinendum finem propositum delegati atque inter haec, quae agebantur innotuit. Nolle dominum cancellarium praepostere acta agnoscere, quod plurimorum animos commovit, ut nihil se nisi obtenta primum satisfactione acturos decernerent, idque excelso gubernio denunciarent. Hoc vero fluctus motos componendos ratum, omnia remedia compositionis tentavit, frustrato tamen aliquoties eventu; donec dominus cancellarius errorem agnoscere nollet, neque etiam, ut in medium nostri ad restituendum nobis honorem veniret, sibi passus est persvaderi nosque adeo in proposito obfirmavit, ut plene decerneremus ad augustam aulam recursum, indignae nostri tractationis remedurae impetratorium.

Quae cum executioni dare status satagerent, accesserunt in medium nostri excelsi gubernii regii ablegati, annunciantes, qualiter nam excelsum gubernium iustum gravamen nostrum ad pectus presserit atque illustrissimo domino cancellario factum indecens exprobraverit, qui se in excelso gubernio declaraverit, quod suis verbis inclytos status offendere non proposuerit, si tamen aliquem offendisset, expectare se statuum paternam erga se pietatem aut amorem, proindeque rogare, ut quae status graviter tulissent, in scriptis suae illustratis declararent, fore enim certo, ut vel se exenset, vel si exensare non possit, satisfactionem statibus praestet.

Eapropter interponere se regium gubernium, intercedereque, ut status gravamen suum deponant, resque amice componantur. Ad quod status respicientes excelsi gubernii interpositionem offensum ab illustrissimo domino cancellario commissum ea vice condonarunt, his tamen conditionibus:

1. Ut a modo imposterum, tam excellentissimo domino gubernatori et gubernio, quam etiam statibus, tam in genere, quam individuo singulis suum cuique honorem et respectum tribuat.

2. A proiectorum praeiudiciosorum meditatione et conscriptione sinistrisque informationibus desistat.

3. Vindictae, nec adversus status nec privatum quemlibet cuiuscunque nominis audeat.

4. Adversus leges et privilegia patriae non machinetur quinimo commune bonum patriae decenti zelo procuret, secus enim non solum status de vigore satisfactionem de laeso honore quaesituros, sed et offensam nunc cum conditione remissam, resuscitatuos, adque augustum limen clementissimi imperatoris de coercendis suae illustritatis (ausibus) proceduris adituos. Super quidem solemniter protestati sumus. Quam resolutionem nostram excelsum gubernium regium peramice acceptavit; ipse vero dominus cancellarius omni exceptione sit superius, solemnem protestationis formulam authentice expediendam domino magistro protonotario exhibuimus, deque ea excelsum gubernium regium certius reddidimus, decenter postulantes, ne cuiquam hoc de casu informationem instituere liceat, donec ipsum excelsum gubernium publica fide eos, quorum interest informaret. Quod cum non posset excelso gubernio non placere, formavit in relationem casus, quam et ipse dominus cancellarius sua manu subscripsit. Expeditionum altera ad augustam aulam, altera vero ad excellentissimum dominum generalem commandantem emittenda, eidem domino cancellario recommendata erat, qui etiam ad suas expeditionem utramque accepit manus, adeo ut unusquisque vadere literas ad intenta loca arbitraretur. Haec durante confluxu acta. Circa finem vero sessionum illius diaetae duplicem protestationem dominus cancellarius conceperat, quae cum tarde ad manus domini magistri protonotarii delata fuerit, praelegi tunc temporis non poterat. Post diffluxum vero diaetae dubium, quibus argumentis motus illustrissimus dominus cancellarius (fert quidem ipse, factum id esse, ex consideratione nostrae protestationis, quae haud dubie turbas animo eius peperieret) dictus dominus cancellarius, quae intus scripserat, in literarum dorso revocat, remittens literas ad

dominum comitem Apor, cum intimatione, ut eas ad excellentissimi domini gubernatoris manus expediret. Hic vero confusione manus immisere nolens ad dominum cancellarium literas remittit, quas iste ad excellentissimum dominum gubernatorem immediate transmittit sua vero excellentia prout praestabant illos, quae ad aulam spectabant, ad eorum quibus intitulatae erant, manus promovet, literas attamen ad excellentissimum dominum generalem commendantem sonantes vice-capitaneo Claudiopolitano, pro certissima promotione suis inclusas transmittit, unde quo fato et ductu ipsis notum iterum ad manus domini cancellarii pervenerunt, quas idem dominus cancellarius in suis manibus retinuit, usque dum adveniente sequenti comitiorum termino contravertenteque excellentissimo domino generale commendante, quod nullas super actis praeteriti confluxus acceperit statuum informationes; praetactas literas suae excellentiae domino generali commendanti praesentare coactus est. Quibus in comitiis reprobatio quoque eiusdem domini cancellarii nuper in diffuxu comitiorum manibus domini protonotarii assignata, praelegitur, quibus tanquam durioribus terminis formulisque constantibus non leviter relictae omnium nostri aures, adeo, ut et ipsum excelsum gubernium in quietudine rerum turbaretur et licet placidiori modo componere negotia tentaverit, status tamen videntes se eatenus desiderato suo scopo non posse potiri abiecto teneriori maestitia, vultu imploravere regium gubernium, ut pro sua prudentia casum ventillare, nobisque satisfactionem impertiri dignaretur. Haec est genuina casus illius relatio. Datum in civitate Alba Julia et generali nostra congregatione. Die 27. Novembris anno 1696.

Universi status et ordines trium nationum Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum

(P. H.)

(P. H.)

mp. praesidentis.

(P. H.)

(Eredetije az orsz. levéltárban, erdélyi főkörmányszéki osztály.)

TARTALOM.

XXXV. Fejezet. 1692—1699.

	Lap
I. 1692. márcz. 15—ápril. 25. Szebeni országgyűlés	3
II. 1692. szept. 25—okt. 6. Tordai országgyűlés	10
III. 1692. decz. 10—24. Vásárhelyi országgyűlés	11
IV. 1693. szept. 16—okt. 4. Tordai országgyűlés	12
V. 1693. decz. 19—1694. jan. 6. Vásárhelyi országgyűlés	16
VI. 1694. febr. 25—ápril. 6. Kolozsvári országgyűlés	19
VII. 1694. júl. 16—21. Tordai országgyűlés	23
VIII. 1694. decz. 12—23. Vásárhelyi országgyűlés	25
IX. 1695. febr. 26—márcz. 28. Kolozsvári országgyűlés	26
X. 1695. május. Fejérvári országgyűlés	30
XI. 1695. decz. 12—1696. jan. 19. Vásárhelyi országgyűlés	30
XII. 1696. ápril. 26—máj. 12. Kolozsvári partialis országgyűlés	33
XIII. 1696. szept. 10—nov. 28. Gyulafejérvári országgyűlés	37
XIV. 1697. márcz. 9—ápril. 13. Kolozsvári országgyűlés	43
XV. 1697. jún. 22—júl. 10. Tordai országgyűlés	47
XVI. 1697. nov. 20—decz. 7. Fejérvári országgyűlés	50
XVII. 1698. ápril. 8—18. Fejérvári országgyűlés	51
XVIII. 1698. jún. 7—júl. 14. Fejérvári országgyűlés	52
XIX. 1698. okt. 20—decz. 12. Fejérvári országgyűlés	57
XX. 1699. jan. 20—febr. Segesvári országgyűlés	60
XXI. 1699. szept. 8—okt. 6. Fejérvári országgyűlés	62

Törvények és okiratok.

I. 1691. decz. 6. A kolozsváriak költségvetési jegyzéke az országgyűlés alkalmából	67
II. 1691. decz. 6. A katolikus status levelezése magyar- országi urakkal	70
a) Az esztergomi érsekhez	70
b) Magyarországi főrendekhez	70
c) A magyar kancellárnak	71
d) Illés András erdélyi püspöknek	72

	Lap
III. 1692. jan. 5. Leopold császár leirata az erdélyi kormányzók főtitkárviselői megerősítése ügyében	72
IV. 1692. jan. 17. Kollonics bibornok válasza az erdélyi kath. statusnak	74
V. 1692. febr. 25. Kada erdélyi püspök levele az erdélyi kath. urakhoz s papokhoz	74
VI. 1692. márcz. 15—ápr. 24. A szebeni országgyűlés törvényei és irományai	75
a) Az országgyűlési articulusok	75
b) 1692. ápr. 14. A kolozsváriak protestációja	92
c) 1692. ápril végén. A katolikus status protestációja	93
d) 1692. ápr. 23. Kiegészítés a szászokkal	95
VII. 1692. ápr. 19. Az erdélyi kath. status folyamodása a császárhoz sérelmeik orvoslása ügyében	96
VIII. 1692. máj. 4. Siserus Ferencz levele a kolosmonostori plébánushoz	98
IX. 1692. máj. 11. Levelezés a katolikusok sérelmei ügyében	100
a) 1692. máj. 11. Kollonics bibornok levele	100
b) 1692. máj. 11. Siserus levele	100
X. 1692. máj. 28. Veterani levele a kath. statushoz	101
XI. 1692. máj. 28. Az esztergomi érsek levele a kolozsvári kath. plébánushoz	102
XII. 1692. máj. 30. Veterani levele a kath. statushoz	103
XIII. 1692. jún. 19. Dunod levele a kolozsvári plébánushoz, Vizkeleti Zsigmondhoz	104
XIV. 1692. jún. 19. Siserus levele a kolozsvári plébánushoz	104
XV. 1692. jún. 25. Dunod levele a kolozsvári plébánushoz	105
XVI. 1692. jún. 26. Siserus levele a kolozsvári plébánushoz	105
XVII. 1692. júl. 10. A kath. status levelezése sérelmei orvoslása ügyében	106
a) 1692. júl. 10. Felterjesztés a császárhoz	106
b) 1692. júl. 10. Kollonics bibornokhoz	107
c) 1692. júl. 10. A császár gyóntatójához	108
d) 1692. júl. 10. Siserushoz	109
e) 1692. júl. 10. A bécsi pápai követhoz	109
f) 1692. júl. 10. A kancellárnak	110
g) 1692. júl. 10. Illyés Andrásnak	111
h) 1692. júl. 15. A provinciálisnak	112
XVIII. 1692. júl. 21. Kiegészítés a szászokkal a porták száma felett	115
a) 1692. júl. 21	115
b) 1692. júl. 21	115
c) 1692. júl. 21	116

	Lap
XIX. 1692. júl. 29. A kormányshék Alvinczynak bécsi követsége alkalmából 1000 tallér jutalmat bíztohit	116
XX. 1692. szept. 4. Bethlen Elek levele II. Apati Mihály választott fejedelemhez	117
XXI. 1692. szept. 25—okt. 6. A tordai országgyűlés törvénye és irományai	118
a) Az articulusok	118
b) 1692. okt. 4. A rendek levele II. Apati Mihályhoz	128
XXII. 1692. nov. 26. Meghívó 1692 deczember 10-ki marosvásárhelyi országgyűlésre	128
XXIII. 1692. decz. 6. Alvinczy jelentése Bécsből II. Apati Mihály választott fejedelemhez	129
XXIV. 1692. decz. 10—24. A marosvásárhelyi országgyűlés irományai	130
a) 1692. decz. 10—24. Alvinczi Péter jegyzete	130
b) 1692. decz. 19. Nagy Pál beadványa küldetéséről	130
c) 1692. decz. 24. A kormányshék hadügyi intézkedései	131
XXV. 1693. jan. 21. Alvinczy Péter jelentése II. Apati Mihály választott fejedelemhez	136
XXVI. 1693. ápril. Baranyay folyamodása az erdélyi ügyben kiküldött bizottsághoz	137
a) A folyamodás	137
b) 1693. ápr. 24. A Baranyainak adott válasz	145
XXVII. 1693	145
a) Az Alvinczynek kézbesített diplomák és leiratok	145
b) 1693	145
c) 1693	145
d) 1693	146
e) 1693	146
XXVIII. 1693. júl. 24. A császár kézírata Veteranihoz a Csákiéknak adandó megkegyelmezés ügyében	146
XXIX. 1693. szept. 16—okt. 4	147
a) Az országgyűlés története	147
b) 1693. okt. 2. Alvinczy költségjegyzéke	150
c) 1693. okt. 4. A szászok protestatiója	153
XXX. 1693. decz. 9. Bánffy György, Gyerőffi Györgynek: hogy az országgyűlésre eljönni el ne mulassza	154
XXXI. 1693. decz. 29. Böszörményi Sámuel jelentése Apati Mihály fejedelemhez	155
XXXII. 1693. decz. 19—1694. jan. 6. A marosvásárhelyi országgyűlés törvénye és irományai	157
a) A kolozsvári követeknek adott utasítás	157
b) 1693. decz. 19—1694. jan. 6. A törvények	159
XXXIII. 1694. jan. 9	164
a) Keszei János jelentései a fejedelemhez	164

	Lap
b) 1694. febr. 17	165
c) 1694. márcz. 14	167
XXXIV. 1694. jan. 20. Meghívó a február 25-iki kolozsvári országgyűlésre	168
XXXV. 1694. febr. 25—ápr. 6. A kolozsvári országgyűlés irományai és törvényei	169
a) 1694. márcz. 20. Castelli levele II. Apaffi Mihályhoz	169
b) 1694. márczius. A vármegyék postulátumai	170
c) 1694. márcz. 18. Az azokra adott válasz	174
d) 1694. márcz. 16. A szász nemzet postulátuma	177
e) 1694. márcz. Az azokra adott válasz	180
f) 1694. ápr. 3. A viczekanczellárnak adott utasítás	184
g) 1694. ápr. 3. Felterjesztés a császárhoz	188
i) 1694. ápr. 5. Felterjesztés a császárhoz	191
j) 1694. ápr. 5. A rendek levele Kinszkyhez Csáky elítéltetése ügyében	192
k) 1694. ápr. 5. A rendek levele Kollonicshez, Csáky elítéltetése ügyében	193
l) 1694. febr. 25—ápr. 6. A kolozsvári országgyűlésen hozott törvények	194
XXXVI. 1697. ápr. 11—júl. 10. II. Apaffi Mihályhoz intézett jelentések	205
a) 1694. ápr. 11. Almásy István jelentése	205
b) 1694. máj. 29. Óvári Keszei János jelentése	206
c) 1694. júl. 10. Óvári Keszei János jelentése	207
XXXVII. 1694. júl. 16—21. A tordai országgyűlés törvénye és irományai	208
a) 1694. júl. 20. Rákóczi Ferencz és Juliánna levele a rendekhez	208
b) A Rákócziház kívánalmai	209
c) 1694. júl. 20. A rendek válasza a Rákócziak levelére	210
d) 1694. júl. 23. Az ország válasza a Rákócziaknak	211
e) 1694. júl. 16. A törvények	212
XXXVIII. 1694. decz. 4. Teleki Mihály folyamodása az erdélyi kanczellárnál alkalmaztatása ügyében	216
XXXIX. 1694. decz. 12—23. A marosvásárhelyi országgyűlés articulusai	218
XLI. 1695. jan. 23. Meghívó a kolozsvári február 26-iki országgyűlésre	222
XLI. 1695. febr. 26—márcz. 28. A kolozsvári országgyűlés törvénye és irományai	223
a) 1695. febr. 26—márcz. 28	223
b) 1695. febr. 26—márcz. 28	227

	Lap
c) 1695. febr. 26—márcz. 28	229
d) 1695. febr. 26—márcz. 28	231
e) 1695. febr. 26—márcz. 28	231
f) 1695. febr. 26—márcz. 28	234
g) 1695. febr. 26—márcz. 28. A kolozsvári országgyűlés articulusai	236
XLII. 1695. decz. 15—1696. jan. 19. A marosvásárhelyi országgyűlés törvényei	241
XLIII. 1696. febr. 24. A császár rendelete. Apaffi esküfételére vonatkozólag	251
XLIV. 1696. július. Bethlen Miklóshoz írt levelek	252
a) 1696. július. Gróf Rabutin levelének fordítása ...	252
b) Gróf Kinszky levele	253
XLV. 1696. aug. 27—szept. 5. A szász választófejedelem tudósításai a főkormányzékhez	254
a) augusztus 27-iki levele	254
b) szeptember 5-iki levele	255
XLVI. 1696. szept. 1. Meghívó a szept. 19-ére Gyula-Fejérvárra hirdetett országgyűlésre	256
XLVII. 1696. okt. 10. II. Apaffi Mihály levele Alvinczi Péterhez	257
XLVIII. 1696. szept. 19—nov. 28. A fejérvári országgyűlés törvényei és irományai	258
a) 1696. okt. 10	158
b) Apor István pontozatai	259
c) 1696. okt. 10. Bethlen Miklós emlékirata	260
d) 1696. okt. 11. A rendek protestatiója a kanczellár ellen	263
e) 1696. okt. 11. A kanczellár ellen-protestatiója ...	264
f) 1696. nov. 8. Apaffi folyamodása a rendekhez ...	265
g) 1696. nov. 10. A székelyek protestatiója	266
h) 1696. nov. 12. A rendek felterjesztése a császárhoz ...	267
i) 1696. nov. 16. Gróf Bethlen Miklós jelentése ...	267
j) 1696. okt. 19—nov. 28. A fejérvári országgyűlés articulusai	270
XLIX. 1697. márcz. 2. Gulácsi Albert jelentése Apaffi Mihálynéhoz	280
L. 1697. márcz. 9—ápr. 13. A kolozsvári országgyűlés törvénye és irományai	281
LI. 1697. ápr. 30. Apaffi Mihály elé terjesztett pontok ...	294
LII. 1697. jún. 3. Meghívó a tordai országgyűlésre	297
LIII. 1697. jún. 22—júl. 10. A Fordára hirdetett országgyűlés irományai és törvényei	298
a) Országgyűlési napló	298

	Lap
<i>b)</i> 1697. júl. 20. Táblázati kimutatás a magazinumi adóról	301
<i>c)</i> 1697. július. Az 1697-diki katalógus	307
<i>d)</i> 1697. jún. 27. A vármegyék postulátumai	309
<i>e)</i> 1797. júl. 4. Válasz a postulátumokra	314
<i>f)</i> 1697. júl. 4. A székelyek folyamodása	316
<i>g)</i> 1697. júl. 4. Válasz a székelyek folyamodására.	317
<i>h)</i> 1697. júl. 4. A szászok postulátuma	318
<i>i)</i> 1697. júl. 4. Válasz a szászok postulátumára	320
<i>k)</i> 1697. júl. 1. Apor István jelentése	321
<i>l)</i> 1697. júl. 5. A rendek nehézségei a kanczellár ellen	323
<i>m)</i> 1697. júl. 5. A rendek biztosító levele a Bethlen-féle bizottság tagjainak	325
<i>n)</i> 1697. júl. 7. A kormánysszék pontozatai a kanczellár ellen	327
<i>o)</i> 1697. júl. 7. A kibékkülés pontozatai	328
<i>p)</i> 1697. júl. 7. A Bethlen ügy leírása	329
<i>q)</i> 1697. jún. 22—júl. 10. A törvények	331
LIV. 1697. okt. 11. Meghívó a nov. 20-diki fejérvári országgyűlésre	334
LV. 1697. decz. 7. Az 1697-diki fejérvári országgyűlés rendelete a reversálisos szolgák ügyében	335
LVI. 1698. ápr. 8—18. A fejérvári országgyűlés törvényei és irományai	336
<i>a)</i> 1698. ápr. 16. A rendek átírata a kormányzóhoz	336
<i>b)</i> 1698. ápr. 16. A rendek felterjesztése a császárhoz, az adó ügyében	338
<i>c)</i> 1698. ápr. 8—18. Az articulusok	340
LVII. A fejérvári országgyűlés törvényei és irományai	343
<i>a)</i> 1698. márcz. 20. A császár leirata a kincstartónak adott utasítás magyarázata ügyében	343
<i>b)</i> 1698. ápr. 3. A császár leirata az erdélyiek által fizetendő egy millió ügyében	346
<i>c)</i> 1698. ápr. 4. A császár leirata az erdélyi levéltár felállítása és a kanczelláriai taxák szabályozása ügyében	351
<i>d)</i> 1698. ápr. 6. A császár leirata az Erdélyben felállítandó posták ügyében	353
<i>e)</i> 1698. jún. 7—júl. 14. A rendek postulátuma	355
<i>f)</i> A gubernium válasza a megyék postulátumaira	360
<i>g)</i> 1698. júl. 3. A vármegyék válasza a gubernium replicájára	362
<i>h)</i> A gubernium válasza a replicára	364

	Lap
i) 1598. jún. 7. A székely nemzet postulátuma ...	365
j) Válasz a székelyek postulatumára ...	369
k) 1698. júl. 3. A székelyek replicája ...	371
l) 1698. jún. 7. A szászok sérelmei ...	372
m) Válasz a szászok sérelmeire ...	377
n) 1698. jún. 14. A császári kormány által meg- állapított katalogus ...	378
o) 1698. jún. 21. Az önkéntes kölesön kivetése ...	382
p) 1698. jún. 21. Az országgyűlés átirata a gene- rálshoz ...	382
q) 1698. jún. 24. A gubernium elhatározása az áprilisi országgyűlés protestatiójáról ...	385
r) 1698. jún. 27. A királyi tábla votuma a jogok kiszolgáltatása ügyében ...	387
s) 1698. júl. 3. A szász nemzet válasza a gubernium feleletére ...	388
t) 1698. júl. 14. A törvények ...	388
u) 1698. okt. 20. Cserei Mihály projectuma az adó- zás könnyítése ügyében ...	398
LVIII. 1698. aug. 21. A gubernium körlevele a vár- megyékhez ...	401
LIX. 1698. okt. 20—decz. 12. A Fejérvárra hirdetett országgyűlés articulusai ...	403
LX. 1698. okt. 27. Apaffi követeknek jelentése ...	408
LXI. 1699. jan. 20—febr. 20. A segesvári országgyűlés artikulusai ...	410
LXII. 1699. máj. 13. Acton levele II. Apaffi Mihály jóságigazgatójához ...	414
LXIII. 1699. június. Levelezés Apaffi Mihállyal ...	415
a) 1699. jún. 15. A katonai biztos Apaffinét adó- hátraléka befizetésére szólítja fel ...	415
b) 1699. jún. 10. Az enyedi főiskola tartozása ügyében ...	415
c) 1699. jún. 24. Emlékirat a katonai parancsnok által elkövetett visszaélések ügyében ...	416
LXIV. 1699. szept. 5. A császártól leküldött pótdiploma	419
LXV. 1699. szept. 8—okt. 6. A fejérvári országgyűlés törvényei és okiratai ...	420
a) A gubernium propositiói ...	420
b) 1699. szept. 14. Bethlen Miklós összeszólalkozása Apor Istvánal ...	421
c) 1699. szept. 8. Az articulusok ...	426
LXVI. 1699. okt. 6—29. Az oláhok uniójára vonatkozó intézkedések ...	431
a) 1699. okt. 6. A gubernium rendelete a biztosokhoz	431

	1. ap
b) 1699. okt. 7. A gubernium nyílt paranesa	432
c) 1699. okt. 8. A kormányzék utasítása	433
d) 1699. okt. 29. A csiki papok felterjesztése	434

Függelék.

I. Az ország katalogusa a XVII-ik század elejéről	437
II. 1663. júl. 10. Apafti követet küld Lengyelországba az ott letartóztatott kezesek szabadon bocsátatása ügyében	440
III. 1696. júl. 7. A kormányzék utasítása Csákynek, a a Bécsbe küldött követnek, az erdélyi országgyűlés orvoslása ügyében	444
IV. 1696. szept. 19. A rendeknek az 1696. szeptemberi gyűlés elé terjesztett postulátumai	448
V. 1696. szept. 19. A szász nemzet postulátumai	455
VI. 1696. szept. 28. Az erdélyi főkormányzék Kálnoky-nak azon ügyben, hogy magát a főkormányzék hatósága alól ki akarta vonni	458
VII. 1696. okt. 12. Bethlen Miklós protestatiójának el nem fogadása	459
VIII. 1696. nov. 27. Az országgyűlési rendek nyilatkozata a Csáky és Bethlen követsége ügyében	460

